ПРИВАТНА ОСНОВНА ШКОЛА
"ВЛАДИСЛАВ ПЕТКОВИЋ ДИС"
Бр. 21-7/2022
30.6. 2022 год.
БЕОГРАД, Интернационалних бригада 57

Приватна Основна школа

„Владислав Петковић Дис“

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ПРВИ И ДРУГИ ЦИКЛУС ОБРАЗОВАЊА ЗА ПЕРИОД ОД 2022-2026. године

Београд, 2022.године

ПРИВАТНА ОСНОВНА ШКОЛА
"ВЛАДИСЛАВ ПЕТКОВИЋ ДИС"
Бр. 12-1/2022
30.6.2022 год.
БЕОГРАД, Интернационалних бригада 57

На основу члана 61. и члана 119. став 1 тачка 2. Закона о основама система образовања и васпитања (Службени гласник РС бр.88/2017, 27/2018, 10/2019, 6/2020 и 129/2021) Школски одбор Приватне Основне Школе „Владислав Петковић Дис“ је на седници одржаној дана 30. 06. 2022. године донео следећу:

О Д Л У К У

Доноси се Школски програм Приватне Основне Школе „Владислав Петковић Дис“ за период 2022-2026 г.

Председник Школског одбора

Сергеј Ручнов

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Приватна Основна школа „Владислав Петковић Дис“, верификована од стране Министарства просвете и спорта РС, Решењем бр.022–05– 00118/2006-03, почела је са радом 01. 09. 2006. године. Намера оснивача ове школе је да се формира школа која ће радити са талентованом децом жељном успеха и доказивања, али и са децом која ће тек открити себе. Потреба за квалитетним образовањем у овом узрасту, покренула је идеју за оснивањем школе која ће бити у стању да постигне највише европске стандарде у образовању и која ће припремати квалитетне кандидате за упис у гимназије и средње стручне школе.

У школи су ангажовани компетентни наставници и професори који су инспирисани жељом да се усавршавају, да постижу високе стандарде наставе.

Приватна Основна школа „Владислав Петковић Дис“ је савремена школа, не само по опреми и наставним средствима, већ и по методама наставе у којој је сваки ученик активан учесник наставног процеса. Образовање деце усмерено је на процесе и исходе учења, заснива се на процењивању садржаја наставних предмета, односно, њиховој корелацији. Специфичност ове школе је индивидуална настава, као облик наставе који има за циљ утврђивање редовног градива, проширивање знања, истраживачки рад. Циљ овакве индивидуализације наставе је да сваки ученик постигне свој максимум у оквиру сваког предмета.

Настава у школи реализоваће се по наставним плановима и програмима Министарства просвете, науке и технолошког развоја, у складу са Законом о основама система образовања и васпитања и Законом о основној школи.

Школа изводи наставу на српском језику, а пружа и могућност да се ученици определе за додатну наставу енглеског језика.

ЦИЉЕВИ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Циљеви основног образовања и васпитања (Закон о основном образовању и васпитању, „Сл. гл. РС“, бр.55/2013 – члан 21) јесу:

1) пун и усклађен интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета и ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;

2) стицање квалитетних знања и вештина и формирање вредносних ставова, језичке, математичке, научне, уметничке, културне, медијске, техничке, финансијске и информатичке писмености, неопходних за наставак школовања и активну укљученост у живот породице и заједнице;

3) развој стваралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса, као и изражавање на језицима различитих уметности;

4) развој способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење медија и информационо-комуникационих технологија;

5) оспособљавање за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању и свакодневном животу;

6) развој мотивације за учење и оспособљавање за самостално учење и образовање током целог живота;

7) развој свести о себи, самоиницијативе, способности самовредновања и изражавања свог мишљења;

8) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;

9) развој кључних компетенција потребних за живот у савременом друштву;

10) развој и практиковање здравог начина живота, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;

11) развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природне и животне средине, еколошке етике и заштите животиња;

12) развој способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства;

13) развијање способности за улогу одговорног грађанина, за живот у демократски уређеном и хуманом друштву заснованом на поштовању људских и грађанских права, као и основних вредности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности;

14) формирање ставова, уверења и система вредности, развој личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности држави Србији, поштовање и неговање српског језика и свог матерњег језика, традиције и културе српског народа, националних мањина и етничких заједница, других народа, развијање мултикултуризма, поштовање и очување национлног и светског културног наслеђа;

15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне и узрасне равноправности и толеранције.

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ РАДА ШКОЛЕ

ЗАКОНСКИ ОКВИР

Годишњи план рада школе је основни документ којим се обезбеђује синхронизована, рационална и ефикасна организована делатност свих учесника у раду на реализацији образовноваспитних активности школе у току школске године. Полазне основе Годишњег плана рада школе садржане су у Закону о основама система образовања и васпитања („Службени гласник Републике Србије", број 88/2017, 27/2018-др.закон и 10/2019), Закону о основном образовању и васпитању („Службени гласник Републике Србије", број 55/2013, 101/2017, 27/2018.-др.закон и 10/2019), Правилнику о норми непосредног рада са ученицима наставника, стручних сарадника и васпитача у основној школи („Службени гласник Републике Србије-Просветни гласник", број 2/92 и 2/00), Правилнику о оцењивању ученика у основом образовању и васпитању („Службени гласник Републике Србије" број 34/2019.), Правилнику о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање („Службени гласник Републике Србије" број 46/2019 и 104/2020.), Правилнику о вредновању

квалитета рада установе („Службени гласник Републике Србије“ број 20/2019.), Правилнику о календару образовно-васпитног рада основне школе за школску 2020/2021. годину („Службени гласник-Просветни гласник Републике Србије“ број 5/2020.), пратећим важећим подзаконским актима, Статуту ПОШ „Владислав Петковић Дис“, Правилнику о организацији и систематизацији послова и радних задатака у ОШ „ Владислав Петковић Дис“ Пословнику о раду Школског одбора ПОШ „Владислав Петковић Дис“, Пословнику о раду Савета родитеља ПОШ „ Владислав Петковић Дис“, Пословника о раду Наставничког већа ПОШ „ Владислав Петковић Дис“, Пословника о раду ученичког парламента ПОШ „Владислав Петковић Дис“, Правилнику о дисциплинској и материјалној одговорности ученика ПОШ „Владислав Петковић Дис“, Правилнику о дисциплинској и материјалној одговорности запослених, Правилнику о буџетском рачуноводству, Правилнику о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време боравка у школи и свих активности које организује школа, Правилнику о заштити од пожара, Правилнику о организацији и спровођењу пописа имовине и обавеза и усклађивању књиговодственог стања са стварним стањем, Правилника о раду, Правилника о безбедности и здрављу на раду, Правила понашања у установи, као и наставним плановима и програмима са пратећим изменама и допунама, школском календару, нормативима, упутствима и осталим педагошко-стручним и управним прописима који одређују структуру и садржај Годишњег плана рада школе.

Основним образовањем и васпитање остварују се општи и посебни исходи, тако да ће ученици након завршеног основног образовања:

1)имати усвојен интегрисан сисетем научно заснованих знања о природи и друштву и бити способни да тако стечена знања примењују и размењују;

2)умети да ефикасно усмено и писмено комуницирају на српском, односно на српском и језику националне мањине и најмање једном страном језику користећи се разновсним вербалним, визуелним и симболичким средствима;

3)бити функционално писмени у математичком, научном и финансијском домену;

4)умети да ефикасно и критички користе научна знања и технологију, уз показивање одговорности према свом животу, животу других и животној средини;

5)бити способни да разумеју различите форме уметничког изражавања и да их користе за сопствено изражавање;

6)бити оспособљени за самостално учење;

7)бити способни да прикупљају, анализирају и критички процењују информације;

8)моћи да идентификују и решавају проблеме и доносе одлуке користећи критичко и креативно мишљење и релевантна знања;

9)бити спремни да прихвате изазове и промене уз одговоран однос према себи и својим активностима;

10) бити одговоран према сопственом здрављу и његовом очувању;

11) умети да препознају и уваже људска и дечја права и бити способни да активно учествују у њиховом остваривању;

12) имати развијено осећање припадности сопственој породици, нацији и култури, познавати соствену традицију и доприносити њеном очувању и развоју;

13) знати и поштовати традицију, идентитет и културу других заједница и бити способни да сарађују са њиховим припадницима;

14) бити способни да ефикасно и конструктивно раде као чланови тима, групе, организације и заједнице. (Закон о основном образовању и васпитању, „Сл. гл. РС“, бр.55/13 – члан 21)

1. УСЛОВИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА ШКОЛЕ

1.1.СТАТУС ШКОЛЕ

Школа је организована као установа основног образовања и васпитања, са продуженим боравком, за све ученике од I до VIII разреда. Седиште школе је у Београду, у Интернационалних бригада 57, СО Врачар.

1.2.ШКОЛСКИ ПРОСТОР

Основна школа „Владислав Петковић Дис“ ради у простору зграде у Интернационалних бригада 57. Зграда је под закупом који траје 10 година (уговором 5+5 по аутоматском продужењу). Зграда је довољно велика за рад школе са осам одељења.

Простор школске зграде у поменутом периоду закупа преуређен је за потребе наставе и рада школе, у складу са Нормативом простора, опреме и наставних средстава за основну школу.

У својој структури школа садржи 34 посебне целине – у 4 нивоа који су функционално добро одвојени и организовани.

Школа ће користити и додатни простор у згради преко пута (Интернационалних бригада 57), за ученике од 1. до 4. разреда. Простор је већ коришћен у ваннаставне сврхе.

1.2.1. Опрема и наставна средства

Опрема и наставна средства за несметано одвијање процеса образовања и васпитања ученика Приватне Основне школе „Владислав Петковић Дис“ су набављена сходно Правилнику о нормативима школског простора, опреме и наставних средстава за основну школу („Службени гласник – Просветни гласник РС“ бр. 4/90).

Школа је опремљена најсавременијим наставним средствима, најсавременијим рачунарима. Кабинет природних наука, информатике, простор библиотеке и медијатеке, пружају ученицима могућност савремене наставе и доприносе подизању квалитета образовног процеса у школи.

1.3.КАДРОВСКИ УСЛОВИ РАДА

Квалификациона структура запослених у школи, задовољава прописани Норматив. Настава је стручно заступљена код свих предмета. Радници изван наставе испуњавају потребне услове, па школа нема кадровских проблема.

У школи је укупно запослено 33 радника, 28 у настави. Изван наставе запослена су 2 радника.

Преглед радног искуства радника школе

Године радног искуства	Директор и стручни сарадници	Разредна настава	Предметна настава	Администр. техн. особље	С в е г а
0-5	1	1	9		11
6-10		2	8		10
11-20			4	2	6
21-30	1				1
31-35					
36-40					
Укупно	2	3	21	2	28

1.4. СОЦИО – КУЛТУРНО ОКРУЖЕЊЕ ШКОЛЕ

О социо-културном окружењу школе сведоче подаци о образовној структури родитеља и културни садржаји у непосредној близини школе.

Подаци о образовној структури родитеља показују да је приближно 80 % родитеља са високом стручном спремом, а када томе додамо и број родитеља са вишом спремом, то приближно износи 90 %. И социјална структура је веома погодна у сврхе омогућавања калитетних социоекономских ресурса деци, будући да приликом самопроцене услова живота више од 70% родитеља оцењује услове као задовољавајуће или веома добре. Наведени подаци указују на изузетно повољно окружење за улагање у образовање деце. Васпитни аспект школе је веома изазован с обзиром на велики уплив родитеља када је рад наставника и решавање конфликтних ситуација у питању, што отежава преношење универзалних васпитних вредности и дослдно васитање на релацији анставници - ученици.

Када томе додамо чињеницу да се школа налази у самом центру културних и економских збивања, јасно је да су бројнемогућности да своје окружење искористи за остваривање наставних и ваннаставних циљева. Поред тога, побољшању услова рада школе, значајно доприноси и помоћ родитеља, како стручна тако и материјална.

За остваривање појединих програмских садржаја школа ће, као и обично,настојати да користити ресурсе на територији општине Врачар –НУ Божидар Аџија, Народна библиотека, Храм Светог Саве, СРЦ Врачар, ГО Врачар,као ишто већи број културних одредишта и објеката натериторији града –Ботаничка, башта, Планетаријум, Педагошки музеј, Музеј Николе Тесле, Калемегдан, Зоолошки врт.

1.5. ПРИМАРНИ ЗАДАЦИ У ШКОЛСКОЈ 2024/2025. ГОДИНИ

У складу са чињеницом да ће школа радити у измењеном режиму и да је у обавези да спроводи низ мера заштите, приоритетни задаци за школску 2021/22. годину биће кориговани.

- Наставићемо унапређивање наставног процеса, кроз реализацију наставе оријентисане ка исходима, примену ИКТ у настави, међупредметно повезивање наставних садржаја и развијање компетенција ученика
- Јачање тимског рада и подстицање хоризонталног учења међу наставницима што су предуслови за квалитетну реализацију наставе на даљину и наставе у измењеном режиму рада јер се од наставника захтева заједничко планирање.
- Посебну пажњу у измењеним условима посветићемо инклузивном образовању односно начинима подршке ученицима у измењеној организацији наставе, посебно ученицима старијих разреда који ће пратити нататву по комбинованом моделу -непосредна настава и настава на даљину.
- У складу са спидемиолошком ситуацијом, ое године се интензивира рад на унапређивању здравственог васпитања ученика на часовима обавезних и изборних предмета и кроз превентивне програме.
- С обзиром на повратак ученика у пуном капацитету (цела одељења) у школске клупе, посебна пажња биће посвећена јачању нарушене групне кохезије на нивоу одељења те поновној социјализацији ученика и привикавању на редован школски живот.

2.ОРГАНИЗАЦИЈА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА ШКОЛЕ

2.1. БРОЈНО СТАЊЕ УЧЕНИКА И ОДЕЉЕЊА

На почетку нове године рада, школске 2024/2025. године, школа је уписала 62 ученика распоређених у 8 разреда, односно одељења. Упис ученика још траје.

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА УЧЕНИКА И ОДЕЉЕЊА

Разред/ одељење	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
1	5	6	4	9	4	12	9	19
Укупно:	71							

Оснивач је за ову годину рада пројектовао максимум 85 ученика, јер школа има те могућности, с обзиром да упис ученика траје и да су родитељи који су до сада школовали децу у страним школама у Београду, нарочито заинтересовани за упис, јер школа пружа могућност да се ученици определе и за додатну наставу енглеског језика.

2.2. РАСПОРЕД КОРИШЋЕЊА НАСТАВНОГ ПРОСТОРА

Сви видови образовно-васпитног рада изводиће се у 11 учионица, као и у кабинету природних наука, информатике и простору библиотеке – медијатеке. Разредна и предметна настава изводе се у 8 учионица, у згради школе у Улици Интернационалних бригада 57. Ваннаставне активности одвијају се, такође у овом простору, као и у две летње, лепо опремљене учионице, у амбијенту дворишта. Индивидуални разговори са родитељима воде се у просторијама за разговор, канцеларији директора или учионици. Ученици користе два улаза на главни улаз школе.

Настава физичког васпитања ће се одвијати у сали оближње Основне школе „Светозар Марковић“, средом од 13:30 до 14:30 h, два блок – часа, за све ученике од V до VIII разреда, у Спортском центру „Врачар“, средом од 14:00 до 15:00 часова.

Време трајања наставних часова и одмора у току дана

РАСПОРЕД ЗВОНА ЗА ШКОЛСКУ 2024/2025.
ОСНОВНА ШКОЛА

1.час 9:00-9:45
2.час 9:50-10:35
3.час 10:40-11:25
4.час 11:30-12:15
5.час 12:20-13:05
6.час 13:10-13:50

V, VI разред

ручак 13:50-14:05
7.час-секција 14:05-14:35

VII, VIII разред

7.час- секција 13:50-14:20
ручак 14:20-14:35

2.3. Распоред дежурства наставника

ПОНЕДЕЉАК	
ГЛАВНИ ДЕЖУРНИ	Стефан Шеварлић
ТРЕПЕЗАРИЈА 5. и 6.	Сергеј Ручнов
ТРЕПЕЗАРИЈА 7. и 8.	Јована Бурмаз
Приземље	Ивана Јоксимовић
I спрат	Јована Радић, Уна Пилиповић
II спрат	Бојана Живановић
УТОРАК	
ГЛАВНИ ДЕЖУРНИ	Јелена Јовановић
ТРЕПЕЗАРИЈА 5. и 6.	Бојана Живановић
ТРЕПЕЗАРИЈА 7. и 8.	Јана Исаиловић
Приземље	Марина Узон
I спрат	Јован Ђорђевић, Јелена Ђорђевић
II спрат	Соња Јовићевић Јов
СРЕДА	
ГЛАВНИ ДЕЖУРНИ	Ивана Жујовић
ТРЕПЕЗАРИЈА 5. и 6.	Јана Исаиловић
ТРЕПЕЗАРИЈА 7. и 8.	Бојана Живановић
Приземље	Небојша Ђокић
I спрат	Јована Бурмаз, Ивана Јоксимовић
II спрат	Никола Шутић
ЧЕТВРТАК	
ГЛАВНИ ДЕЖУРНИ	Никола Шутић
ТРЕПЕЗАРИЈА 5. и 6.	Ивана Жујовић
ТРЕПЕЗАРИЈА 7. и 8.	Уна Пилиповић
Приземље	Неда Ђенисијевић
I спрат	Стефан Шеварлић, Јован Ђорђевић
II спрат	Ивана Јоксимовић
ПЕТАК	
ГЛАВНИ ДЕЖУРНИ	Сергеј Ручнов
ТРЕПЕЗАРИЈА 5. и 6.	Ивана Жујовић
ТРЕПЕЗАРИЈА 7. и 8.	Сергеј Ручнов
Приземље	Небојша Ђокић
I спрат	Јелена Јовановић, Јован Ђорђевић
II спрат	Бојана Живановић, Никола Шутић

Полазне основе за израду школског програма

Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС" 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018 – др. закон и 129/2021)

Закон о основама система образовања („Службени гласник РС" бр. 88/2017, 27/2018 – др. закон, 10/2019, 27/2018 – др. закон, 6/2020 и 129/2021)

Циљ школског програма

Континуирано унапређивање квалитета наставног процеса и учења ради развијања компетенција ученика и наставника, потребних за сналажење и активно учешће у социјалној заједници, у подстицајном и безбедном окружењу.

План и програм наставе и учења обавезних предмета по разредима у основном образовању и васпитању

План и програм наставе и учења обавезних предмета по разредима реализује се по важећим документима:

Разред	Службени гласник – Просветни гласник РС
1.разред	Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања („Просветни гласник“, бр. 10/2017-1; 12/2018-1; 15-2018-1; 18/2018-1; 1/2019-18; 2/2020-1)
2.разред	Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 16/2018-47; 3/2019-1; 5/2021-1)
3.разред	Правилник о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 5/2019-6; 1/2020-1;6/2020-1)
4.разред	Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 11/2019-1; 6-2020-20; 7/2021/671
5.разред	Правилник о програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 15/2018-77; 18/2018-1; 3/2019-83; 3/2020-3; 6/2020-94; 17/2021-1)
6.разред	Правилник о програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 15/2018-77; 18/2018-1; 3/2019-83; 3/2020-3; 6/2020-94; 17/2021-1)
7.разред	Правилник о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 5/2019-61; 1/202-60; 6-2020-99; 8/2020-597; 5/2021-4; 17/2021-42)
8.разред	Правилник о програму наставе и учења за осми разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 11/2019-61; 2/20-118; 5/2021-8; 17/2021-58)

Табела 1. Важећи документи по ком се реализују обавезни предмети, по разредима

Први циклус образовања

Предмет: Српски језик

Разред: I-IV

Предмет	Српски језик	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	180 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
Ученик влада основном техником читања и писања ћириличког текста; – разуме оно што прочита;	**ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ** **90 часова,**	Глас и слово; штампана и писана слова ћириличког писма. Речи и реченице као говорне и писане целине. Текстови засићени словима која се обрађују/текстови предвиђени за глобално читање. Све врсте текстова који су написани штампаним или писаним словима. Језичке игре. Аналитичко-синтетичка вежбања; лексичка и синтаксичка вежбања; моторичке вежбе. Писање (преписивање, самостално писање и диктат). Читање (шчитавање/глобално читање, гласно и тихо читање); питања којима се проверава разумевање прочитаног. Изговор и писање гласова који ученицима причињавају тешкоће (нпр. ђ, ћ; ц, ч; ј, љ).
Ученик препознаје песму, причу и драмски текст; – одреди главни догађај, време (редослед догађаја) и место дешавања у вези са прочитаним текстом; – уочи ликове и прави разлику између њихових позитивних и негативних особина; – изрази своје мишљење о понашању ликова у књижевном делу; – препозна загонетку и разуме њено значење; – препозна басну и разуме њено	**КЊИЖЕВНОСТ** **45 часова**	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Поезија Народна песма, Ја сам чудо видео Јован Јовановић Змај, Зимска песма Војислав Илић, Пролетња зора/Воја Царић, Пролеће/Мира Алечковић, Ветар сејач Десанка Максимовић, Првак; Хвалисави зечеви/У гостима/Ливадско звонце Гвидо Тартаља, Китова беба/Мрави/Постеља за зеку Бранко Ћопић, Јежева кућица (читање у наставцима) Душан Радовић, Јесења песма/Срећна

значење; – пажљиво и културно слуша саговорнике; – слуша, разуме и парафразира поруку; – слуша интерпретативно читање и казивање књижевних текстова ради разумевања и доживљавања;		Нова година Љубивоје Ршумовић, Ау што је школа згодна; Дете/Деца су украс света Стеван Раичковић, Цртанка/Бранислав Лазаревић, Сликар Перо Зубац, Добар друг ти вреди више Драгомир Ђорђевић, Није лако бити дете Проза Народна прича, Свети Сава и ђаци Народна прича, Деда и репа /Голуб и пчела Народна басна, Лисица и гавран Доситеј Обрадовић, Два јарца; Две козе Лав Николајевич Толстој, Два друга Драган Лукић, Јоца вози тролејбус/Игор Коларов, Дум-дум Оливер и његов бубањ Ђуро Дамјановић, Дан кад је јутро било слово/Весна Ћоровић Бутрић, Ноћни ћошак Избор из народних и ауторских загонетки (Десанка Максимовић, Загонетке лаке за прваке ђаке, Загонетке Григора Витеза и Бране Цветковића) Драмски текстови Гвидо Тартаља, Зна он унапред Душан Радовић, Тужибаба Александар Поповић, Неће увек да буде први Бора Ољачић, Први дан у школи Популарни и информативни текстови Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Свети Сава, Вук Стефановић Караџић, знаменита завичајна личност и др.); Милан Шипка: Буквар ДОМАЋА ЛЕКТИРА Јован Јовановић Змај, Песме за децу (избор) Избор из басни и сликовница за децу
Ученик разликује слово, реч и реченицу; – правилно изговори и напише кратку и потпуну реченицу	**ЈЕЗИК**	Реченица; реч; слово. Улога гласа/слова у разликовању значења изговорене односно написане речи.

једноставне структуре са одговарајућом интонацијом, односно интерпункцијским знаком на крају; – правилно употреби велико слово;	**Граматика, правопис и ортоепија** **10 часова**	Реченице као обавештење, питање и заповест. Велико слово на почетку реченице, у писању личних имена и презимена, имена насеља (једночланих) и назива места и улице у којој ученик живи, као и назив школе коју похађа. Правилно потписивање (име, па презиме). Тачка на крају реченице; место и функција упитника и узвичника у реченици.
Ученик учтиво учествује у вођеном и слободном разговору; – обликује усмену поруку служећи се одговарајућим речима; – усмено препричава; усмено прича према слици/сликама и о доживљајима; – усмено описује ствари из непосредног окружења; – бира и користи одговарајуће речи у говору; на правилан начин користи нове речи у свакодневном говору; – напамет говори краће књижевне текстове; – учествује у сценском извођењу текста;	**ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА** **35 часова** **Говорење**	Вођени и слободни разговор. Говорни предлошци. Усмена порука. Причање, препричавање и описивање. Казивање књижевног текста. Драмски, драматизовани текстови, сценска импровизација. Сценско извођење текста (драмско и луткарско). Богаћење речника: лексичке и синтаксичке вежбе. Разговорне, ситуационе и језичке игре
– пажљиво и културно слуша саговорнике; – слуша, разуме и парафразира поруку; – слуша интерпретативно читање и казивање књижевних текстова ради разумевања и доживљавања;	**ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА** **Слушање**	Стварне и симулиране ситуације. Слушна порука. Аудио-визуелни записи. Игре за развијање слушне пажње.
– примењује основна правописна правила; – пише читко и уредно; – писмено одговара на постављена питања; – спаја више реченица у краћу целину; – пише реченице по диктату примењујући основна правописна правила;	**ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА** **Писање**	Питања о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама, сликама, о књижевном и некњижевном тексту. Писана порука. Краћа текстуална целина: о сопственом искуству, о доживљају, о сликама, поводом књижевног текста. Реченице/кратак текст погодан за диктирање.
Ученик гласно чита, правилно и са разумевањем; – тихо чита (у себи) са разумевањем прочитаног;	**ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА**	Књижевни текстови. Текстови са практичном наменом: позивница, упутство, списак за куповину и др.

– пронађе информације експлицитно изнете у тексту.	**Читање**	Нелинеарни текстови: текст у табели, распоред часова, стрип, улазница и др. Информативни текстови: 1. уџбенички: Милан Шипка, Буквар; текстови о знаменитим личностима српске културе; 2. вануџбенички: о правилима учтивог понашања (бонтон); о месту у којем ученици живе; о животињама итд.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес процењивања почиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази на почетку школске године, а завршава се на крају године проценом нивоа знања завршним тестом. Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оствареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, писмених задатака, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика са посебним акцентом на почетно читање и писање.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и наставе у природи.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм предмета Српски језик у првом разреду основне школе чине четири предметне области: Почетно читање и писање, Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Почетно читање и писање – 90 часова, Књижевност – 45 часова, Језик – 10 часова и Језичка култура – 35 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Настава почетног читања и писања изводи се у првом полугодишту првог разреда основне школе, али,

ако је потребно, наставља се и у другом полугодишту. Почетно читање и писање реализује се самостално, али обухвата и садржаје из Књижевности, Језика и Језичке културе.

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна кутура, свет око нас Физичко и здравствено васпитање	ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ	– превођење једноставних појмова и информација у ликовни рад – снађсналази се у простору помоћу просторних одредница: напред – назад, лево – десно, горе – доле и карактеристичних објеката, учествовање у одржавању простора у коме борави – правилно се понаша за столом – одржава личну хигијен	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Ликовна кутура, свет око нас, музичка култура	КЊИЖЕВНОСТ	Подстицати уредност, орјентацију у свесци кроз илиустрације књижевних дела. Слушање о говарајућих мелодија које су у вези са делом.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Математика Ликовна култура	ЈЕЗИК (ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС И ОРТОЕПИЈА)	– описивање својим речима, визуелне карактеристике по којима препознаје облике и простор разликовање криву, праву, изломљену, затворену и отворену линију - Ученике подстцати на уредност и орјентацију у раду.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Свет око нас	ЈЕЗИЧКА	Ученици се подстичу на	квиз, тест,

	Грађанско васпитање	КУЛТУРА (ГОВОРЕЊЕ И СЛУШАЊЕ)	описивање природе, са њима се разговара о биљкама, дивљим и домаћим животињама, кућним љубимцима, рецитују се песме или читају текстови о годишњим добима, причају занимљиви догађаји на снегу, мору, ливади, у воћњаку, читају састави о обичајима везаним за одређене празнике, описују односи у породици и међу вршњацима итд. Поштовање правила учтивог понашања- пажљиво слушање саговорника.	провере кроз продукте практичног рада.	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Примењује основна знања о српском језику и основна начела тумачења књижевних дела; поштује књижевнојезичку норму и користи језик као низ стваралачких могућности у усменој и писаној комуникацији – обликује логичан и структуриран говорени и писани текст; чита, тумачи, упоређује и вреднује књижевне и неуметничке текстове из националне и светске културне баштине прикладне узрасту ученика; уме да изабере дела за читање према свом литерарном укусу; чува, негује и воли српски језик Усвајање правилног изговарања гласова, гласовних скупова, речи и реченица; савладавање технике читања и писања на ћириличном писму; навикавање на употребу књижевног језика у говору и писању; формирање навике за читко, уредно и лепо писање; поступно увођење у доживљавање и разумевање књижевних текстова; уочавање врста књижевних дела према захтевима програма; усвајање основних књижевно теоријских и функционалних појмова према захтевима програма; оспособљавање за усмено и писмено препричавање, причање и описивање према захтевима програма.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Читанка са основама писмености, Зорица Цветановић, Сузана Копривица и Даница Килибарда, „БИГЗ школство", Буквар, Зорица Цветановић, Сузана Копривица и Даница Килибарда, „БИГЗ школство" Наставни листови уз Буквар, Зорица Цветановић, Сузана Копривица и Даница Килибарда, „БИГЗ школство"

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ	- разликује изговорени глас и написано слово; изговорене и написане речи и реченице; - влада основном техником читања и писања ћириличког текста; - разуме оно што прочита;	15	20	16	14	14	8	3	/	/	/	90
2.	КЊИЖЕВНОСТ	- активно слуша и разуме садржај књижевноуметничког текста који му се чита; препозна песму, причу и драмски текст; - одреди главни догађај, време (редослед догађаја) и место дешавања у вези са прочитаним текстом; - уочи ликове и прави разлику између њихових позитивних и негативних особина; - изрази своје мишљење о понашању ликова у књижевном делу; - препозна загонетку и разуме њено значење; - препозна басну и разуме њено значење;	1	/	1	4	2	1	10	6	12	8	45
3.	ЈЕЗИК (ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС И ОРТОЕПИЈА)	- разликује слово, реч и реченицу; - правилно изговори и напише кратку и потпуну реченицу једноставне структуре са одговарајућом интонацијом, односно интерпункцијским знаком на крају; - правилно употреби велико слово;	/	2	3	/	/	/	1	2	2	/	10

4.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	- обликује усмену поруку служећи се одговарајућим речима; - усмено препричава; усмено прича према слици/сликама и о доживљајима; - усмено описује ствари из непосредног окружења; - бира и користи одговарајуће речи у говору;	5	1	/	2	1	/	8	8	6	4	35
Фонд часова 180 ПРЕДМЕТ: српски језик РАЗРЕД: први			**21**	**23**	**20**	**20**	**17**	**9**	**22**	**16**	**20**	**12**	**180**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ	90	45	45
2.	КЊИЖЕВНОСТ	45	33	11
3.	ЈЕЗИК	10	6	4
4.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	35	13	22
		180	**97**	**82**

Предмет	**Српски језик**	
Разред	2. разред	
Трајање школског програма	180 часова (за период од 2022-2026.)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
Ученик ће бити у стању да: разликује књижевне врсте: песму, причу, басну, бајку, драмски текст; – одреди главни догађај, време и	КЊИЖЕВНОСТ	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Поезија Народна песма: Да вам певам што истина није/Мишја моба

место дешавања у прочитаном тексту; – одреди редослед догађаја у тексту; – уочи главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; – разликује стих и строфу; – уочи стихове који се римују; – објасни значење пословице и поуке коју уочава у басни; – наведе једноставне примере поређења из текстова и свакодневног живота; – износи своје мишљење о тексту;		Народна песма: Мајка Јова у ружи родила/Санак иде низ улицу Јован Јовановић Змај: Пролећница/Хвала Војислав Илић: Први снег Бранко Ћопић: Огласи „Шумских новина“ (одломци), Болесник на три спрата Душан Радовић: Лепо је све што је мало, Мама Драган Лукић: Школа, Равнотежа Мирослав Антић: Тајна Душко Трифуновић: Два јарца Григор Витез: Дохвати ми, тата, мјесец Александар Сергејевич Пушкин: Бајка о рибару и рибици (читање у наставцима) Проза Народна прича: Свети Сава, отац и син/Свети Сава и отац и мати са малим дететом Народна прича: Седам прутова Народна басна: Бик и зец/Коњ и магарац Доситеј Обрадовић: Пас и његова сенка/Коњ и магаре Десанка Максимовић: Бајка о лабуду Гроздана Олујић: Шаренорепа Градимир Стојковић: Деда Милоје Мирјана Стефановић: Златне рибице не праве штету Ђани Родари: Кад дедица не зна да прича приче Су Ју Ђин: Свитац тражи пријатеља Феликс Салтен: Бамби (одломак по избору) Драмски текстови Александар Поповић: Два писма Ана Миловановић: Слатка математика Гвидо Тартаља: Оцене Тоде Николетић: Шума живот значи Популарни и информативни текстови Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе

		(Доситеј Обрадовић (баснописац), Никола Тесла (приче из детињства), знаменита завичајна личност и др.) ДОМАЋА ЛЕКТИРА 1. Избор из кратких народних умотворина (загонетке, пословице, брзалице, питалице, разбрајалице) 2. Ханс Кристијан Андерсен: Принцеза на зрну грашка, Царево ново одело, Девојчица са шибицама 3. Десанка Максимовић: Ако је веровати мојој баки, Прстен на морском дну, Бајка о трешњи, Сликарка зима, Како су пужу украли кућу, Три патуљка, Чика-Мраз, Божић-батини цртежи, Траве говоре бакиним гласом, Орашчићи-палчићи, Кћи вилиног коњица (три бајке по избору ученика) 4. Љубивоје Ршумовић, избор из збирке песама Ма шта ми рече (Једног дана, Др, Десет љутих гусара, Ишли смо у Африку, Ако желиш мишице, Уторак вече ма шта ми рече, Има један, Телефонијада, Дете, Вуче вуче бубо лења, Вук и овца) 5. Драгомир Ђорђевић, избор песама (Кад сам био мали, Бабе су нам сјајне, Рецепт за деду, Све су мајке, Ја сам био срећно дете, Једном давно ко зна када, Првоаприлска песма, Ми имамо машту, Тајанствена песма, Бити пекар то је сјајно, Успон једног лава, Стонога, Вештице су само трик) 6. Избор из кратких прича за децу: Бранко Стевановић, Прича из ормана, Весна Видојевић Гајевић, Бркљача, Дејан Алексић, Једном је један дечко зевнуо. Књижевни појмови: – стих, строфа, рима; – народна успаванка; – басна; – бајка; – тема, место и време збивања, редослед догађаја; – главни и споредни лик (изглед, основне особине и поступци);

		– лица у драмском тексту за децу.
– разликује глас и слог и препозна самогласнике и сугласнике; – разликује врсте речи у типичним случајевима; – одређује основне граматичке категорије именица и глагола; – разликује реченице по облику и значењу; – поштује и примењује основна правописна правила;	ЈЕЗИК Граматика, правопис и ортоепија	Глас и слог; самогласници и сугласници. Врсте речи: именице (властите и заједничке); род и број именица; глаголи; глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски облици; придеви (описни); бројеви (основни и редни). Реченице: обавештајне, упитне, заповедне и узвичне. Потврдне и одричне реченице. Велико слово: писање назива држава, градова и села (једночланих и вишечланих) и једночланих географских назива. Спојено и одвојено писање речи: писање речце ли и речце не уз глаголе. Интерпункција: тачка (на крају реченице и иза редног броја); две тачке и запета у набрајању; писање датума арапским и римским цифрама. Писање скраћеница: (мерне јединице и опште скраћенице ОШ, бр., итд., стр. и нпр.).
– изражајно чита ћирилички текст; – влада основном техником читања и писања латиничког текста; – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту (линеарном и нелинеарном); – разликује основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садржај); – користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање, описивање; – правилно састави дужу и потпуну реченицу и споји више реченица у крађу целину; – изражајно рецитује песму; – изводи драмске текстове.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Друго писмо (латиница): штампана и писана слова. Разумевање прочитаног кроз одговоре на питања. План за препричавање кратких текстова (лирских, епских, драмских) састављен од уопштених питања. План описивања на основу непосредног посматрања. Правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање. Језичке вежбе: загонетке, ребуси, укрштене речи, осмосмерке, асоцијације, састављање реченица, проширивање задатих реченица. Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица, опис бића и предмета. Сценско приказивање драмског/драматизованог текста.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених наставних средстава; - један угледни / огледни час; - семинари .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Процес праћења и вредновања једног ученика треба започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Наставник током процеса наставе и учења континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задатаци треба да буду увежбавање садржаја, посебно овладавања основном техником читања и писања латиничког писма. Израда паноа темељи се на графичком приказу садржаја из области језика, тематских речника и сл.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могућност посете изложбама, музејима, Сајму књига, организације излета и наставе у природи, часови у школском дворишту (описивање).
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Разноврсна средства која су прилагођена потребама наставе: - уџбеник и радна свеска; - књиге и часописи; - табла; - рачунар/ лаптоп; - пројектор; - штампач; - визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, панои, слике, фотографије, апликације, филмови, тв емисије , ППТ презентације...); - аудио средства (аудио текстови, композиције, звукови...); - прибор за цртање и бојење; - дигитални алати; - интернет стране; - дидактички материјали (словарица, слагалица...).

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Српског језика заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области.

Планирање наставе и учења

Планирање наставе и учења обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. Годишњи план креира се у форми гантограма и садржи број часова по областима распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, планирани фондом часова по областима и годишњим фондом часова.

Програм наставе и учења предмета Српски језик у другом разреду основне школе чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура (у оквиру које уче и друго писмо – латиницу). Препоручени број часова по предметним областима је: Књижевност – 70 часова, Језик – 40 часова и Језичка култура 70 часова. Све области се прожимају.

Уз годишњи план, формира се листа распоређених текстова по месецима, као и домаћа лектира. Корелативност је омогућена комбиновањем текстова у сродне тематско-мотивске целине према различитим критеријумима.

Оперативни план садржи рубрику са операционализованим исходима, дефинисаним наставним јединицама, рубрику за планирану међупредметну повезаност и рубрику за евалуацију квалитета испланираног, као и друге елементе према процени наставника и у складу са Школским календаром и активностима које прате живот школе. Припрема за час подразумева дефинисање циља часа, дефинисање исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на циљ и дефинисане исходе, планиране начине провере остварености исхода, избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања.

Књижевност

У настави књижевности најважније је код ученика развијати љубав према читању, градити осећај за лепо и вредно, васпитавати укус. Читање тражи време, истрајност и посвећеност, а неговање ових карактеристика представља основ за сва даља учења. Кроз читање књижевноуметничких текстова и у разговору о њима на часу гради се критичко мишљење, јер ученици треба да имају суд о поступцима и особинама ликова, као и о различитим догађајима у тексту. Посебно је важно што књижевност код деце интензивно развија емпатију, тиме што од читалаца тражи да се ставе на место другога и да разумеју најразличитије особине и поступке ликова. Настава књижевности јача национални и културни идентитет ученика, кроз упознавање своје књижевности и културе, као и књижевности и културе других народа.

Школска лектира је разврстана по књижевним родовима – поезија, проза, драмски текстови за децу и обогаћена избором научнопопуларних и информативних текстова.

Језик (граматика, правопис и ортоепија)

У настави језика, ученици овладавају писаним и усменим стандардним српским језиком. Програм је усмерен на развијање исхода и ученичких компетенција за примену граматичких правила у писаној и говорној комуникацији.

Језичка култура (усмено и писмено изражавање)

Развијање и унапређивање језичке културе ученика представља један од најзначајнијих задатака наставе српског језика. Њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени да квалитетно и сврсисходно усмено и писмено комуницирају.

Основни облици усменог и писменог изражавања су препричавање, причање и описивање.

Усвајање другог писма – латинице планира се најчешће за друго полугодиште јер су ученици у првом

разреду овладали ћириличким писмом, али је потребо добро утврдити читање и писање ћириличког писма и радити на што бољој техници читања.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна кутура, свет око нас, музичка култура	КЊИЖЕВНОСТ	Илиустрације књижевних дела. Проширивање знања о живом и неживом свету, култури жиљења. Слушање одговарајућих мелодија које су у вези са делом.	Квиз, тест, провере практичног рада.
Математика Свет око нас Ликовна култура	ЈЕЗИК (ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС И ОРТОЕПИЈА)	Читање и писање бројева, скраћеница. Временске одреднице; писање датума. Графички и шематски прикази.	Квиз, тест, провере практичног рада.
Математика Ликовна култура Свет око нас Грађанско васпитање Физичко васпитање	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (ГОВОРЕЊЕ И СЛУШАЊЕ)	Усвајање новог писма – линије, облици и простор.Описивање, причање, препричавање – жива и нежива природа, култура живљења. Поштовање правила учтивог понашања-пажљиво слушање саговорника. Драматизација текстова.	Квиз, тест, провере практичног рада.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за целоживотно учење – ученик уочава структуру текста; издваја непознате речи и изразе; износи и аргументује идеје у вези са књижевним делом; проналази одговоре експлицитно дате у тексту.

Комуникација – ученик учествује у дијалогу приликом тумачења књижевног дела, описивања, причања на задату тему; уважава саговорника и поштује различитости; одговара на питања, описује и препричава одређени садржај усмено или писано износећи лично мишљење и осећања.

Рад с подацима и информацијама – ученик увежбава читање текста приказаног табеларно и графички и уме да овако приказане податке тумачи и примењује; примењује стечења знања из области граматике и правописа (попуњавање табела, упитника и др.).

Дигитална компетенција – ученик користи одговарајућа ИКТ средства (уређаје и софтверске производе)

за увежбавање читања и писања штампаних слова латинице. Решавање проблема – ученик ангажује личне капацитете и друге ресурсе (књиге, часописи и енциклопедије за децу и сл.) испитујући проблемску ситуацију. Сарадња – ученик учествује у дискусијама, групном облику рада поштујући саговорнике и сараднике. Одговорно учешће у демократском друштву – разумевањем, тумачењем и доживљавањем дела народне књижевности, препричавањем и описивањем обичаја, причањем о традицији, манифестацијама ученик има осећање припадности одређеним културним заједницама, региону у којем живи, ширем друштву, држави Србији. Естетичка компетенција – ученик исказује опажања, осећања и идеје у вези са уметничким изразима у књижевнимм делима, усменом и писаном изражавању, рецитовању и драматизацији текстова и изграђује личне естетске критеријуме; култивише културне навике слушањем саговорника, прилагођавањем језика и стила одређеној комуникацији, уважавањем различитости.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Цветановић Зорица, Килибарда Даница, Станишић Александра: „Читанка са основама језичке писмености за други разред основне школе“, Београд, БИГЗ школство, 2019. Цветановић Зорица, Килибарда Даница, Станишић Александра: „Радна свеска уз читанку за други разред основне школе“, Београд, БИГЗ школство, 2019. Цветановић Зорица, Килибарда Даница, Станишић Александра: „Латиница за други разред основне школе“, Београд, БИГЗ школство, 2019.
МЕТОДИЧКА ЛИТЕРАТУРА
Милатовић, Вук: „Методика наставе српског језика и књижевности у разредној настави“. Приредиле З. Цветановић, В. Јанићијевић, В. Мићић. Београд, Учитељски факултет, 2011. Смиљковић Стана, Милинковић Миомир: „Методика наставе српског језика и књижевности“ Београд, Учитељски факултет, 2008. Цветановић Владимир: „Самостални и стваралачки рад у настави српског језика“, Bodex, 1996.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	**Књижевност**	- разликује књижевне врсте: песму, причу, басну, бајку, драмски текст; - одреди главни догађај, време и место дешавања у прочитаном тексту; - одреди редослед догађаја у тексту; - уочи главне и споредне ликове и разликује њихове	**10**	**10**	**9**	**11**	**2**	**8**	**2**	**6**	**5**	**5**	**68**

		позитивне и негативне особине; - разликује стих и строфу; - уочи стихове који се римују; - објасни значење пословице и поуке коју уочава у басни;												
2.	**Језик (граматика, правопис и ортоепија)**	- разликује глас и слог и препозна самогласнике и сугласнике; - разликује врсте речи у типичним случајевима; - одређује основне граматичке категорије именица и глагола; - разликује реченице по облику и значењу; - поштује и примењује основна правописна правила;	**9**	**7**	**8**	**8**	**/**	**5**	**3**	**1**	**/**	**5**	**46**
3.	**Језичка култура**	- влада основном техником читања и писања латиничког текста; - пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту (линеарном и нелинеарном); - користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање, описивање; - правилно састави дужу и потпуну реченицу и споји више реченица у крађу целину; - учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника; - разликује	**3**	**4**	**2**	**3**	**3**	**4**	**18**	**8**	**15**	**6**	**66**

		основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садр- жај); изражајно чита ћирилички текст; - чита текст поштујући интонацију реченице/стиха;											
Фонд часова ПРЕДМЕТ: српски језик РАЗРЕД: други			**22**	**21**	**19**	**22**	**5**	**17**	**23**	**15**	**20**	**16**	**180**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Књижевност	68	47	21
2.	Језик (граматика, правопис и ортоепија)	46	17	29
3.	Језичка култура	66	14	52
укупно:		180	78	102

Предмет	Српски језик	
Разред	3. разред	
Трајање школског програма	180 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– чита са разумевањем различите текстове; – опише свој доживљај прочитаних књижевних дела; – изнесе своје мишљење о тексту; – разликује књижевне врсте: лирску и епску песму, причу, басну, бајку, роман и драмски текст;	**Књижевност** 80 часова	**ШКОЛСКА ЛЕКТИРА** **Лирска поезија** 1. Душан Костић: *Септембар* 2. Григор Витез: *Какве је боје поток* / Десанка Максимовић: *Вожња* 3. Душан Васиљев: *Зима* 4. Мирослав Антић: *Шта је највеће* / Ф. Г. Лорка: *Луцкаста песма*

– одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; – именује главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; – уочи основне одлике лирске песме (стих, строфа и рима); – разуме пренесено значење пословице и басне и њихову поучност; – разуме идеје књижевног дела; – уочи основне одлике народне бајке; – разликује народну од ауторске бајке; – представи главне особине јунака; – уочи основне одлике народне епске песме; – уочи поређење у књижевном делу и разуме његову улогу; – разликује опис од приповедања у књижевном делу; – покаже примере дијалога у песми, причи и драмском тексту; – уочи хумор у књижевном делу; -чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитује песму и чита прозни текст; – изводи драмске текстове;		5. Драган Лукић: *Свакога дана / Шта је отац* 6. Бранислав Црнчевић: *Љутито мече /* Љубивоје Ршумовић*: Аждаја своме чеду тепа* 7. Милован Данојлић: *Љубавна песма* 8. Љубивоје Ршумовић: *Домовина себрани лепотом* 9. Химна Светоме Сави 10. Бранко Стевановић: *Занимање Марка Краљевића* **Епска поезија** 11. Народне песме: *Марко Краљевић и бег Костадин, Орање Марка Краљевића* **Проза** 1. Ла Фонтен: *Цврчак и мрав* / Езоп: *Корњача и зец* 2. Народна приповетка: *Свети Сава и сељак без среће* 3. Народна бајка: *Чардак ни на небу ни на земљи* 4. Народна приповетка: *Свијету се не може угодити* 5. Бранко Ћопић: *Изокренута прича* 6. Оскар Вајлд: *Себични џин* 7. Светлана Велмар Јанковић: *Златно јагње* (одломак) 8. Бранко В. Радичевић: *Прича о дечаку и Месецу* 9. Ијан Макјуен: *Реч-две о Питеру* (одломак) 10. Јохана Шпири: *Хајди* (одломак) 11. Народна бајка: *Баш-Челик* (читање у наставцима) 12. Јасминка Петровић: *Од читања се расте* (читање у наставцима) **Драмски текстови** 1. Душан Радовић: *А зашто он вежба* 2. Александар Поповић: *Лед се топи* 3. Јованка Јоргачевић: *Никад два добра* 4. Лаза Лазић: *Суђење* **Популарни и информативни текстови** Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Милева Ајнштајн, Михаило Пупин), знаменита завичајна личност и др. **ДОМАЋА ЛЕКТИРА**

		1. Бранко Ћопић: *Доживљаји Мачка Тоше* 2. Избор из поезије Душана Радовића (*Замислите*, *Да ли ми верујете*, *Страшан лав*, *Кад је био мрак*, *Тужне ђачке исповести*, *Здравица*, *Плави зец* и друге песме) 3. Браћа Грим: *Бајке* (по избору) **Књижевни појмови:** –лирска песма, – химна, – епска песма, – народна бајка, – роман, – поређење, –персонификација (на нивоу препознавања), – опис, – дијалог, – приповедање, – епски јунак, – драмска радња
– разликује врсте (и подврсте) речи у типичним случајевима; – одреди основне граматичке категорије именица, придева и глагола; – примењује основна правописна правила; – јасно и разговетно изговори обавештајну, упитну и заповедну реченицу, поштујући одговарајућу интонацију и логички акценат, паузе, брзину и темпо; – спој више реченица у краћу и дужу целину;	**Језик - Граматика, правопис и ортоепија** 60 часа	Врсте речи: именице (градивне, збирне); придеви (присвојни, градивни); род и број придева; заменице (личне заменице); глаголи; лице и број глагола. Подела речи на крају реда (граница на самогласник). Управни говор (први и други модел). Неуправни говор. Велико слово: писање имена народа, вишечланих географских назива (планина, река, језера, мора и сл.), празника, наслова књига и часописа; Писање присвојних придева изведених од властитих имена (суфикси: -ов, -ев, -ин; -ски, -чки, -шки). Речца не уз именице и придеве. Наводници (у управном говору, насловима дела,називима школа). Сугласник ј (између самогласника и-о и о-и). Скраћенице (мерне јединице за масу, дужину,време и запремину течности).
– чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитује песму и чита прозни текст; – изводи драмске текстове; – спој више реченица у	**ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА** 40	Краћи и дужи текстови – књижевни и некњижевни, као и нелинеарни текстови. Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним (усмено и писано). Описивање људи, животиња и природе (плански приступ) – усмено и писано.

краћу и дужу целину; – препричава, прича и описује и на сажет, и на опширан начин; – извештава о догађајима водећи рачуна о прецизности, тачности, објективности и сажетости; – варира језички израз; – попуни једноставан образац у који уноси основне личне податке; – разликује формални од неформалног говора (комуникације); – учествује у разговору поштујући уобичајена правила комуникације и пажљиво слуша саговорника.		Различите комуникативне ситуације (комуникација са одраслима и са вршњацима; у школи, у продавници, телефонски разговор, поздрављања, честитања и сл.). Богаћење речника: речи истог или сличног значења; речи супротног значења; речи које значе нешто умањено и увећано (уз одговарајуће текстове из лектире). Правописне вежбе: вежбе допуњавања и избора правилног облика речи; диктат, аутодиктат. Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице. Лексичко-семантичке вежбе: речи који припадају различитим тематским скуповима; речи супротног значања али исте врсте и истог рода и броја, промена граматичког лица у тексту; основно и пренесено значење речи и друго. Стилске вежбе: састављање прича на основу задатих речи; сажимање или проширивање познате приче (текста), мењање краја приче (текста); настављање приче на основу датог почетка; промена становишта (нпр. увести у текст нове ликове; сместити бајку у далеку будућност...). Говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско приказивање драмског / драматизованог текста и сл.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес процењивања почиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази на почетку школске године, а завршава се на крају године проценом нивоа знања завршним тестом. Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оствареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, писмених задатака, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика. Израда плаката и паноа са садржајем из грамтике и правописа.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Организација излета и наставе у природи.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали,савремна наставна средства која доприносе ефикасности наставе као што Моза бук, дигитални уџбеници, разни он-лајн квизови.Ученици користе своје телефоне и таблете и овим савременим наставним средстива привлачимо пажњу ученика,да кроз игру науче нешто ново, утврде или систематизују своја знања.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Српски језик у трећем разреду основне школе чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 80 часова, Језик – 60 часова и Језичка култура – 40 часова.

Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Књижевност

Увођење ученика у свет књижевности али и осталих, тзв. некњижевних текстова (научнопопуларних, информативних), представља изузетно одговоран наставни задатак. Управо, на овом ступњу школовања стичу се основна и не мало значајна знања, умења и навике од којих ће у доброј мери зависити не само ученичка књижевна култура већ и његова општа култура на којој се темељи укупно образовање сваког школованог човека.

Уз годишњи план,формира се листа распоређених текстова по месецима, као и домаћа лектира. Дистрибуција текстова по месецима заснована је на груписању и повезивању текстова према различитим критеријумима. Потребно је градити код ученика критичко мишљење анализом књижевних текстова. Упућивати ученика на коришћење додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања, коришћење е-уџбеника,и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Такође упутити ученике како да се поставе на место другога и да разумеју најразличитије особине и поступке ликова. Подстицати љубав према читању применом различитих метода и облика рад. Богатити речник ученика путем усвајања непознатих речи из прочитаних текстова. Примењивати рад у групи и рада у пару.
Што се тиче школске лектире, разврстана је према књижевним родовима, лирска и епска поезија,проза,драмски текстови за децу и обогаћена избором научно-популарних и информативних текстова. Домаћа лектира обухвата значајна поетска и прозна дела дечје књижевности. („Бајке“, Браћа Грим, избор из поезије Душана Радовића, „Доживљај Мачка Тоше“, Бранко Ћопић).

Језик

У настави језика ученици овладавају писменим и усменим стандрадима српским језиком. Програм је усмерен на усвајање основних граматичких правила и њихову адекватну употребу у писаној и говорној комуникацији.

Језичка култура

Област језичка култура обухвата усмено и писмено изражаавње.
Усмено изражавање ученика треба развијати у разговору којем их учитељ усмерава да јасно, прецизно и разговетно изговарају реченице, поштовање интонације и правилно акцентовање у реченицама . Кроз игровне активности, посебно кроз језичке и ситуационе игре, увежбавати усмену комуникацију. Учитељ треба да ствара прилике и подстиче ученике да говоре, износе информације, своја мишљења и осећања.У трећем разреду би требало подстицати ученике да препричавају, причају, описују на сажет и на опширан начин, како усмено тако и писмено.
Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање,

понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Природа и друштво Музичка култура Ликовна култура	КЊИЖЕВНОСТ	Природа и друштво (Прошлост- Историјски извори, Начини живота данас и у прошлости; Природа, човек, друштво - Услови за живот, ланац исхране и међусобни утицаји у животним заједницама) Музичка култура (Слушање музике: Ликовна култура (Споразумевање: Слика, текст, звук; Кратки анимирани филмови)	Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; Свеске ученика и њихови практични радови
Природа и друштво Музичка култура Ликовна култура Математика	ЈЕЗИК (ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС И ОРТОЕПИЈА)	Природа, човек, друштво - Услови за живот, Облици рељефа; Материјали – Промене материјала) Слушање музике: Музички дијалог (Споразумевање: Тумачење вузуелних информација) (Мерење и мере: Јединице мере	Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; Свеске ученика и њихови практични радови

	Природа и друштво Музичка култура Ликовна култутра Грађанско васпитање	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (ГОВОРЕЊЕ И СЛУШАЊЕ)	(Природа, човек, друштво - Животне заједнице у мом крају и човеков однос према њима. Музичка култура (Слушање музике: Композиције различитог карактера; Музичко стваралаштво: Стварање звучне приче Споразумевање: Слика, текст, звук; Кратки анимирани филмови)	Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; Свеске ученика и њихови практични радови	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција сарадња
Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктивни, аргументовани начин. Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност.

Компетенција одговорно учешће у демократском друштву
Негује своју националну, културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.

Компетенција решавање проблема
Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним.Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новим ситуацијама.

Естетичка компетенција
Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања.

Рад са подацима и информацијама
Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области; селектује, обрађује наводећи извор и аутора, чува и презентује податке у различитим форматима, укључујући и ИКТ; користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника.

Предузимљивост и оријентација ка предузетништву
Способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге; препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију; спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да прихвати и развије нове вештине, које ће применити у практичном раду; зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака; зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања

Компетенција за учење
Има позитиван и одговоран однос према учењу; мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје;

користи различите изворе информација и има критички однос према њима; примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
1. Цветановић, Зорица и Килибарда, Даница. Читанка, Српски језик за трећи разред основне школе. Београд: БИГЗ школство, 2020. 2. Цветановић, Зорица и Килибарда. Радна свеска уз читанку за трећи разред основне школе. Београд: БИГЗ школство, 2020. 3. Стакић, Мирјана. Граматика, уџбеник са радном свеском, Српски језик за трећи разред основне школе. Београд: БИГЗ школство, 2020.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	КЊИЖЕВНОСТ	–чита са разумевањем различите текстове; – опише свој доживљај прочитаних књижевних дела; – изнесе своје мишљење о тексту; – разликује књижевне врсте: лирску и епску песму, причу, басну, бајку, роман и драмски текст; – одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; – именује главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; – уочи основне одлике лирске песме (стих, строфа и рима); – разуме пренесено значење пословице и басне и њихову поучност; – разуме идеје књижевног дела;	4	6	11	8	9	4	8	11	11	8	80

		– уочи основне одлике народне бајке; – разликује народну од ауторске бајке; – представи главне особине јунака; – уочи основне одлике народне епске песме; – уочи поређење у књижевном делу и разуме његову улогу; – разликује опис од приповедања у књижевном делу; – покаже примере дијалога у песми, причи и драмском тексту; – уочи хумор у књижевном делу;												
3.	ЈЕЗИК (ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС И ОРТОЕПИЈА)	– разликује врсте (и подврсте) речи у типичним случајевима; – одреди основне граматичке категорије именица, придева и глагола; – примењује основна правописна правила; – јасно и разговетно изговори обавештајну, упитну и заповедну реченицу, поштујући одговарајућу интонацију и логички акценат, паузе, брзину и темпо; споји више реченица у краћу и дужу целину;	14	11	9	7	5	2	6	1	2	3	60
4.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	– чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитује песму и чита прозни текст;	4	6	1	4	2	2	7	5	8	1	40

		– изводи драмске текстове; – споји више реченица у краћу и дужу целину; – препричава, прича и описује и на сажет, и на опширан начин; – извештава о догађајима водећи рачуна о прецизности, тачности, објективности и сажетости; – варира језички израз; – попуни једноставан образац у који уноси основне личне податке;											
Фонд часова 180 ПРЕДМЕТ: српски језик РАЗРЕД: трећи			**22**	**23**	**21**	**19**	**16**	**8**	**21**	**17**	**21**	**12**	**180**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	КЊИЖЕВНОСТ	80	47	33
2.	ЈЕЗИК	60	18	42
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	40	5	35
	Укупно	180	70	110

Предмет	Српски језик	
Разред	четврти	
Трајање школског програма	180 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- чита са разумевањем различите врсте текстова;		**Поезија** 1. Шаљива народна песма *Женидба*

– укратко образложи свој утисак и мишљење поштујући и другачије ставове; – разликује књижевне врсте: шаљиву народну песму, басну и причу о животињама, приповетку, роман за децу и драмски текст; – одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; – именује позитивне и негативне особине ликова; – уочи и издвоји основне елементе лирске песме (стих, строфа, рима и ритам); – тумачи идеје књижевног дела; – препозна ситуације кршења/остваривања права детета и стереотипе у књижевним делима; – уочи персонификацију и разуме њену улогу у књижевном делу; – разликује описивање, приповедање (у 1. и 3. лицу) и дијалог у књижевном делу; – преприча текст из различитих улога/перспектива; – уочи основни тон књижевног текста (ведар, тужан, шаљив); – уочи супротстављеност лица у драмском тексту; – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитује песму и чита прозни текст; – изводи драмске текстове; – усвоји позитивне људске вредности на основу прочитаних књижевних дела;	**КЊИЖЕВНОСТ** **74 часа**	*врапца Подунавца* 2. Војислав Илић: *Јесен*/Владислав Петковић Дис: *Зима* 3. Момчило Мошо Одаловић: *Молитва за маму* 4. Мирослав Антић: *Космонаутска песма* 5. Бранко Миљковић: *Песма о цвету* 6. Добрица Ерић: *Завичај/Отаџбина је наша очевина*/Момчило Мошо Одаловић: *Птице косовчице* 7. Мирослав Антић: *Прва љубав/Најљубавнија песма*/Алексије Марјановић: *Љубав* 8. Бранко Ћопић: *Месец и његова бака*/Десанка Максимовић: *Пауково дело* 9. Бранислав Црнчевић: *Кад би мени дали један дан* 10. Владимир Андрић: *Дај ми крила један круг* 11. Народна песма *Милош у Латинима* 12. Народна песма *Јетрвица адамско колено* **Проза** 1. Народна прича о животињама: *Међед, свиња и лисица* 2. Народна приповетка: *Најбоље задужбине* 3. Народна приповетка: *Ветар и сунце* 4. Народна бајка: *Пепељуга* 5. Бранислав Нушић: *Прва љубав* (одломак из *Аутобиографије*) 6. Бранислав Црнчевић: *Босоноги и небо* 7. Гроздана Олујић: *Стакларева љубав* 8. Светлана Велмар Јанковић: *Стефаново дрво* 9. Лав Николајевич Толстој: *Врабац и ласте/Два мраза* 10. Драган Алексић: *Позориште на небу* 11. Весна Алексић: *Детективско срце* 12. Ханс Кристијан Андерсен: *Ружно Паче – читање у наставцима*

		Драмски текстови 1. Гвидо Тартаља: *Подела улога* 2. Љиљана Крстић: *Кад пролеће дође* 3. Дејан Алексић: *Слава* **Научно популарни и информативни текстови** (из књига, енциклопедија и часописа за децу) ● о нашим знаменитим књижевницама, сликаркама и научницама; ● о природним лепотама и културним знаменитостима Србије; ● о занимљивим пределима, народима, обичајима у свету ● бонтон. **Домаћа лектира** 1. Милован Данојлић: Избор из поезије за децу 2. Драган Лукић: Избор из поезије за децу 3. Јасминка Петровић: *О дугмету и срећи* 4. Рене Гијо: *Бела Грива* 5. Ерик Најт: *Леси се враћа кући* 6. Александар Поповић: *Пепељуга* **ДОПУНСКИ ИЗБОР** (са наведеног списка или по сопственом избору бирају се три дела) 1. Избор драмских текстова за децу 2. Бранко В. Радичевић: *Песме о мајци* 3. Светлана Велмар Јанковић: *Књига за Марка/Очаране наочаре* 4. Горан Петровић: *Разлике* 5. Едмондо де Амичис: *Срце* 6. Јохана Шпири: *Хајди* 7. Михаел Енде: *Бескрајна прича* (одломак) 8. Астрид Линдгрен: *Пипи Дуга Чарапа* 9. Златко Васић: *Чаробно путовање* 10. Урош Петровић: *Мартинина велика загонетна авантура* 11. Гордана Тимотијевић: *Сличице/Владимир из чудне приче* 12. Угљеша Шајтинац: *Чарна и Несвет*

		13. Момо Капор: *Сања* 14. Весна Алексић: *Брљиво срце*
-повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; – разликује речи које мењају облик (именице, заменице, придеви, бројеви, глаголи) – правилно пише сва три модела управног говора; – одреди основне реченичне чланове; – разликује врсту речи од службе речи у реченици; – поштује и примени основна правописна правила;	**ЈЕЗИК** **Граматика** **правопис** **ортоепија** **58 часова**	Речи које у писању и говору мењају облику; речи које не мењају облик (без именовања врста непроменљивих речи). Реченица и реченични чланови (субјекат, предикат, објекат, прилошке одредбе). Појам субјекта: различите врстеречи (именице и личне заменице)у функцији субјекта; изостављени субјекат. Појам предиката (глахолски предикат). Појам објекта (именице у функцији објекта). Прилошке одредбе за време, место и начин. Речи и групе речи у функцији субјекта, објекта и прилошких одредаба; придев уз именицу у служби атрибута у оквиру групе речи која има службу субјекта или објекта. Управни говор (трећи модел). Велико слово: имена становника држава и насе- ља; називи улица и тргова; имена из уметничких дела (примери из обрађених дела, нпр. Ружно паче) устаљена и посебно наденута имена животиња; називи институ- ција, предузећа и установа; манифестација; устаљена имена историјских догађаја и личности (усклађено са предметом Природа и друштво); Речца ли; скраћени упитни облик је ли (је л) према узрочном везнику *јер*; предлог *са* уз заменице (нпр. са мном, с њом). Писање вишечланих бројева
-употреби основне облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање и описивање; – употреби речи истог облика, а различитог значења, као и речи истог значења, а различитог облика;		Основни облици усменог и писменог изражавања: препричавање текста у целини и по деловима (по датом плану); причање у дијалошкој форми (уношење дијалога, управног говора у структуру казивања); описивање

– препозна значење речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији; – напише разгледницу, честитку, приватно писмо; – учествује у предлагању садржаја и начина рада. – прилагоди језички израз комуникативној ситуацији – формалној и неформалној; – повеже информације исказане у линеарном и нелинеарном тексту и на основу њих изводи закључак; – правилно структурира текст;	**ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА** **48 часова**	односа међу предметима, бићима и појавама; описивање природе, личности, књижевних ликова и сл. Речи истог облика, а различитог значења; речи истог значења, а различитог облика (на примерима књижевних текстова); устаљени језички изрази. Разгледница, честитка, писмо. Књижевни и други текстови (линеарни и нелинеарни) у функцији унапређивања језичке културе. Говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско Приказивање драмског/драматизованог текста и сл. Правописне вежбе: диктат; управни говор (сва три модела); наводници; велико слово; заменица *Ви* из поштовања; спојено и одвојено писање речи (речца *ли*, предлог *са*, вишечлани бројеви). Језичке вежбе: допуњавање реченица предикатом у садашњем, прошлом и будућем времену; проширивање реченица; укрштене речи; асоцијације. Лексичко-семантичке вежбе: одређивање значења устаљених израза; састављање речи на основу датог почетног и последњег слова; допуњавање низа речима које су повезане са датом речју. Два школска писмена задатка – један у првом и један у другом полугодишту.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава (електронски уџбеник) - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Процес процењивања почиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази на почетку школске године, а завршава се на крају године проценом нивоа знања завршним тестом. Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: усмено и писмено проверавање - наставни листови, школски задаци, домаћи задаци, контролне вежбе, диктати, правописне вежбе, активности и ангажовања на часу, усмено проверавање-препричавање, листић са питањима о разумевању прочитаног, језичке вежбе, драматизација текстова, презентовање напамет наученог дела текста или песме, самостално састављање реченица, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, писмених задатака, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и наставе у природи.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- ПП презентације, дигитални алати, панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Српски језик у четвртом разреду основне школе чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 74 часа, Језик – 58 часова и Језичка култура – 48 часова.

Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Природа и друштво Ликовна култура Музичка култура Грађанско васпитање Математика	КЊИЖЕВНОСТ		квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Природа и друштво Ликовна култура Музичка култура Физичко васпитање Грађанско васпитање Математика	ЈЕЗИК (ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС И ОРТОЕПИЈА)		квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Природа и друштво Ликовна култура Грађанско васпитање Математика	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА		квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Примењује основна знања о српском језику и основна начела тумачења књижевних дела; поштује књижевнојезичку норму и користи језик као низ стваралачких могућности у усменој и писаној комуникацији – обликује логичан и структуриран говорени и писани текст; чита, тумачи, упоређује и вреднује књижевне и неуметничке

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
1. Цветановић Зорица и Килибарда Даница; Читанка, Српски језик за четврти разред основне школе. Београд: БИГЗ школство, 2020. 2. Цветановић Зорица и Килибарда Даница; Радна свеска уз читанку за четврти разред основне школе. Београд: БИГЗ школство, 2020. 3. Стакић Мирјана и Александра Ивезић; Граматика, уџбеник са радном свеском, Српски језик за четврти разред основне школе. Београд: БИГЗ школство, 2020.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	КЊИЖЕВНОСТ	-чита са разумевањем различите врсте текстова; – укратко образложи свој утисак и мишљење поштујући и другачије ставове; – разликује књижевне врсте: шаљиву народну песму, басну и причу о животињама, приповетку, роман за децу и драмски текст; рима и ритам); – тумачи идеје књижевног дела; – препозна ситуације кршења/остваривања права детета и стереотипе у књижевним делима; – уочи персонификацију и разуме њену улогу у књижевном делу; – разликује описивање, приповедање (у 1. и 3. лицу) и дијалог у књижевном делу;	7	10	11	8	7	5	8	7	7	4	74
2.	ЈЕЗИК Граматика правопис ортоепија	-повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; – разликује речи које мењају облик (именице, заменице, придеви	8	10	10	7	5	10	2	2	2	2	58

		– правилно пише сва три модела управног говора;											
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	-употреби основне облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање и описивање; – употреби речи истог облика, а различитог значења, као и речи истог значења, а различитог облика; – учествује у предлагању садржаја и начина рада. – препозна значење речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији; – напише разгледницу, честитку, приватно писмо; – прилагоди језички израз комуникативној ситуацији – формалној и неформалној;	5	3	3	6	0	3	8	4	8	8	48
Фонд часова ПРЕДМЕТ: Српски језик РАЗРЕД: четврти			**20**	**23**	**24**	**21**	**12**	**18**	**18**	**13**	**17**	**14**	**180**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	КЊИЖЕВНОСТ	74	49	25
2.	ЈЕЗИК	58	22	36
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	48	5	43
укупно:		**180**	**76**	**104**

Предмет: Математика

Разред: I-IV

Предмет	Математика

Разред	први разред	
Трајање школског програма	180 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- одреди међусобни положај предмета и бића и њихов положај у односу на тло; - упореди предмете и бића по величини; - уочи и именује геометријске облике предмета из непосредне околине; - именује геометријска тела и фигуре; - групише предмете и бића са заједничким својством; - сложи/разложи фигуру која се састоји од познатих облика;	**ГЕОМЕТРИЈА** ПОЛОЖАЈ, ВЕЛИЧИНА И ОБЛИК ПРЕДМЕТА (27; 11 + 16)	Просторне релације. Величина предмета и бића. Геометријска тела: лопта, коцка, квадар, ваљак, пирамида и купа. Геометријске фигуре: круг, правоугаоник, квадрат и троугао.
- разликује: криву, праву, изломљену, затворену и отворену линију; - црта праву линију и дуж помоћу лењира;	**ГЕОМЕТРИЈА** ЛИНИЈЕ (27; 11 + 16)	Права, крива и изломљена линија. Затворена и отворена линија. Тачка и линија. Дуж.
- броји унапред и уназад и са прескоком; - прочита, запише, упореди и уреди бројеве прве стотине и прикаже их на бројевној правој; - користи редне бројеве; - разликује парне и непарне бројеве, одреди највећи и најмањи број, претходника и следбеника; - користи појмове: сабирак, збир, умањеник, умањилац разлика; - сабира и одузима два једноцифрена броја не записујући поступак; - сабира и одузима до 100 без прелаза преко десетице; - растави број на сабирке и примени замену места и здруживање сабирака ради лакшег рачунања;	**БРОЈЕВИ** **(146; 57 + 89)**	Бројање, писање и читање бројева. Приказивање бројева помоћу тачака на бројевној правој. Упоређивање бројева. Редни бројеви. Сабирање и одузимање бројева у оквиру 20 и приказивање на бројевној правој. Сабирање и одузимање бројева до 100 без прелаза преко десетице и приказивање на бројевној правој. Својства сабирања. Откривање непознатог броја у једнакостима с једном операцијом. Динар, кованице и новчанице до 100 динара

- реши текстуални задатак са једном операцијом; - разликује новчане апоене до 100 динара и упореди њихову вредност; - уочи правило и одреди следећи члан започетог низа; - прочита и користи податке са једноставнијег стубичног и сликовног дијаграма или табеле;		
– измери дужину задатом, нестандардном јединицом мере; – преслика тачке и фигуре у квадратној мрежи на основу задатог упутства.	**МЕРЕЊЕ И МЕРЕ** **(7; 3 + 4)**	Мерење дужине нестандардним јединицама мере.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета математика је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес процењивања почиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази на почетку школске године, а завршава се на крају године проценом нивоа знања завршним тестом. Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су : свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оствареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, писмених задатака, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Циљ израде домаћих задатака усмерен је на развијање способности логичког и критичког мишљења, кроз самостални рад ученика на њиховом решавању. Водити рачуна о времену потребном за израду домаћих задатака. Задавање домаћих задатака треба бити брижљиво промишљено и припремљено. Домаћи задаци се такође могу индивидуализовати. Можемо их задавати ученицима према њиховим могућностима и способностима, али је још боље да им се дозволи да одаберу или саставе неке задатке по жељи, наравно у складу са оним што је рађено на часу.Ученици могу радити и паное везане за математичке појмове.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организовање наставе у природи, посете музејима, ђачки излети.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге

и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, паметна табла, дигитални алати.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима. За остваривање програма планирано је 5 часова недељно тј. 180 часова годишње.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик	Геометрија Природни бројеви до 100 Мерење и мере	–Учтиво учествовање у вођеном и слободном разговору; –Усмено описвање ствари из непосредног окружења.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Свет око нас	Геометрија Природни бројеви до 100 Мерење и мере	Све активности које се односе на истраживање својства облика (величина, боја, текстура...) и положај облика у простору	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Ликовна култура	Геометрија Природни бројеви до 100 Мерење и мере	Све активности које се односе на истраживање својства облика (величина, боја, текстура...) и положај облика у простору	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Физичко и здравствено васпитање	Геометрија Природни бројеви до 100 Мерење и мере	– У игровним активностима поштују правила игре. – Комбинују и користе усвојене моторичке вештине у игри	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.

			и у свакодневном животу;	
	Грађанско васпитање	Геометрија Природни бројеви до 100 Мерење и мере	– Комуницирање слушајући саговорника и тражиење објашњење онога што не разуме.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Основни математички концепти (нумерички, геометријски , статистички), математички процеси (расуђивање, комуникација, повезивање, примена, моделовање), вештине (рачунање, мерење, рад са подацима, процена, коришћење информационо – комуникационих технологија). Анализирање и тумачење природних и друштвених појава и решавање проблема у свакодневном контексту. Развијена комуникација коришћењем математичког језика. Математичко знање и резоновање, примена математичких знања и вештина на решавање проблема, математичка комуникација.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Математика уџбеник и радна свеска „Бигз“, Сања Маричић.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	ГЕОМЕТРИЈА – ПОЛОЖАЈ, ВЕЛИЧИНА И ОБЛИК ПРЕДМЕТА	- одреди међусобни положај предмета и бића и њихов положај у односу на тло; - упореди предмете и бића по величини; - уочи и именује геометријске облике предмета из непосредне околине; - именује геометријска тела и фигуре; - групише предмете и бића са заједничким својством; - сложи/разложи фигуру која се	11	5									**16**

		састоји од познатих облика;											
2.	Геометрија – линија и област	- разликује: криву, праву, изломљену, затворену и отворену линију; - црта праву линију и дуж помоћу лењира;	**10**									1	**11**
3.	Природни бројеви до 100	- броји унапред и уназад и са прескоком; - прочита, запише, упореди и уреди бројеве прве стотине и прикаже их на бројевној правој; - користи редне бројеве; - разликује парне и непарне бројеве, одреди највећи и најмањи број, претходника и следбеника; - користи појмове: сабирак, збир, умањеник, умањилац разлика; - сабира и одузима два једноцифрена броја не записујући поступак;		18	20	20	17	9	22	16	18	**6**	**146**
4.	Мерење и мере	– измери дужину задатом, нестандардном јединицом мере; – преслика тачке и фигуре у квадратној мрежи на основу задатог упутства.									2	5	7
Фонд часова ПРЕДМЕТ: РАЗРЕД:			21	23	20	20	17	9	22	16	20	12	**180**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	Геометрија – предмети у простору и односи		16	7	9

	међу њима				
2.	Геометрија – линија и област		11	5	6
3.	Природни бројеви до 100		146	57	89
4.	Мерење и мере		7	3	4
укупно:			**180**	**72**	**108**

Предмет	Математика	
Разред	Други	
Трајање школског програма	2022 – 2026. 180 часова годишње	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– одреди десетице најближе датом броју; – усмено сабира и одузима бројеве до 100; – користи појмове чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац;	**БРОЈЕВИ**	Први део Сабирање и одузимање са преласком. Замена места и здруживање сабирака. Веза сабирања и одузимања. Једначине са једном операцијом (сабирање или одузимање). Римске цифре I, V, X, L, C
– примени замену места и здруживање сабирака и чинилаца ради лакшег рачунања; – усмено множи и дели у оквиру прве стотине; – израчуна вредност бројевног израза са највише две операције;		Други део Множење и дељење (таблично) Нула и јединица као чиниоци; нула као дељеник. Замена места и здруживање чинилаца.
– реши текстуални задатак постављањем израза са највише две рачунске операције и провери тачност решења; – одреди непознати број у једначини са једном аритметичком операцијом;		Редослед рачунских операција. Множење и дељење збира и разлике бројем. Веза множења и дељења. Једначине са једном операцијом (множење или дељење). Бројевни изрази. Формирање израза на основу реалистичних

– одреди делове (облика $\frac{1}{n}$) дате величине;		ситуација.
– изрази одређену суму новца преко различитих апоена; – прочита број записан римским цифрама и напише дати број римским цифрама; – прикаже мањи број података у таблици и стубичастим дијаграмом; – уочи правило и одреди следећи члан започетог низа;		Разломци облика $\frac{1}{n}$, $1 \leq n \leq 10$, визуелно и симболичко представљање
– разликује дуж, полуправу и праву; – одреди дужину изломљене линије (графички и рачунски); – одреди обим геометријске фигуре; – нацрта правоугаоник, квадрат и троугао на квадратној мрежи и тачкастој мрежи;	**ГЕОМЕТРИЈА**	Први део Дуж, права и полуправа. Тачка и права. Отворена и затворена изломљена линија. Графичко надовезивање дужи. Дужина изломљене линије. Обим геометријских фигура без употребе формула
– уочи подударне фигуре на датом цртежу; – уочи симетричне фигуре; – допуни дати цртеж тако да добијена фигура буде симетрична у односу на дату праву;		Други део Цртање правоугаоника, квадрата и троугла на квадратној мрежи, на тачкастој мрежи. Симетричне фигуре. Подударност фигура (интуитивно).
– изрази дужину у различитим јединицама за мерење дужине; – измери дужину дужи и нацрта дуж дате дужине – чита и запише време са часовника; – користи јединице за време у једноставним ситуацијама	**МЕРЕЊЕ И МЕРЕ**	Мерење дужине стандардним мерним јединицама (m, dm, cm). Мерење времена (дан, месец, година, час, минут).

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ наставе и учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Наставници би требало да одрже у току школске године један угледни и један интегративни час. Употреба савремених наставних средстава . Семинари .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Контролни задаци, блиц тест, писмена вежба, иницијални тест, графички рад, активност на часу, практичан рад , усмени одговори на часу.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
За израду домаћих задатака се користе - уџбеници , радне свеске , наставни листови и све што развија математичку радозналост код деце.На одељењском паноу би требало да суистакнути цртежи и слике геометријских слика и геометријских тела.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Настава у природи подразумева и редовно одржавање часова у импровизованим учионицама.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Уџбеник, Радна свеска, прилагођени дидактички материјал, наставни листови, прибор за цртање, модели геометријских фигура и тела, картице декадних јединица, куглице, коцкице, предмети из околине са одређеним својствима, цртежи, слике, апликације, презентације, рачуналька, компјутер/лаптоп, CD-плејер, пројектор.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Ради лакшег планирања наставе, даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

Предложена подела тема и редослед реализације нису обавезни за наставнике, већ само представљају један од могућих модела. Овакав предлог је дат због тога што је пожељно комбиновати алгебарске и геометријске садржаје.

Основа за писање исхода и избор садржаја је чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука. Сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности континуираног развијања знања.

Наставници у својој свакодневној наставној пракси треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је то за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Остваривањем исхода, ученици граде основне математичке концепте, основним математичким процесима и вештинама оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање образовних стандарда и међупредметних компетенција.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик Ликовна и музичка култура Грађанско васпитање	Бројеви Геометрија	понаша се тако да уважава различитости других људи. изражава мимиком и телом различита расположења, покрете и кретања саслуша излагање саговорника без упадица и са уважавањем. пева по слуху дечје песме ,поштује договорена правила	Прикупљање информација из различитих извора: свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови. Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа

			понашања при слушању музике.	ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања;	
			поштује и примењује основна правописна правила влада основном техником читања и писања ћириличног и латиничног текста пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту користи различите облике усменог изражавања (причање, описивање ...) учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника	Прикупљање информација из различитих извора: свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови. Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања;	
	Српски језик Грађанско васпитање Свет око нас	Мерење и мере	учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника Саслуша излагање саоговрника без упадица и са уважавањем. Одреди време помоћу часовника и календара,	Прикупљање информација из различитих извора: свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови.	

			користећи временске одреднице: сат, дан, седмица, месец, година.	Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Усмене и писмене провере степена усвојености знања.	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Комуникација
- Уме јасно да се изрази усмено и писано, у складу са потребама и карактеристикама ситуације, поштујући ограничења у погледу дужине и намене .

Компетенција за учење

Користи различите изворе информација и има критички однос према њима. Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања.

Сарадња
- Активно и конструктивно учествује у раду групе или пара.

Критички процењује свој рад и рад чланова групе, доприноси унапређивању рада групе и уме да представи резултате рада.

Решавање проблема

Препознаје проблем, рашчлањује проблемску ситуацију на делове и уочава везе између њих.

Дигитална компетенција

Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ-а и да га користи на одговарајући начин.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

„БИГЗ школство „

С.Маричић, Д.Ђуровић

- Математика 2 , уџбеник за 2.разред

- Радни листови за 2.разред (први и други део)

НАСТАВНА ТЕМА/ОБЛАСТ	БРОЈ ЧАСОВА ПО ТЕМИ			
	ОБРАДА	УТВРЂИВАЊЕ	ПРОВЕРА	УКУПНО
БРОЈЕВИ	58	79	10	147
ГЕОМЕТРИЈА	8	14	2	24
МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	3	5	1	9
	69	98	13	180

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

	Месец	Фонд

													часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	Бројеви	- одреди десетице најближе датом броју; -усмено сабира и одузима бројеве до 100; – користи појмове *чинилац*, *производ*, *дељеник*, *делилац*, *количник*, *садржалац*; – примени замену места и здруживање сабирака и чинилаца ради лакшег рачунања; –усмено множи и дели у оквиру прве стотине;	**11**	**18**	**20**	**22**	**5**	**15**	**13**	**15**	**20**	**7**	**146**
2.	Геометрија	- разликује дуж, полуправу и праву;	**7**					**2**	**10**			**1**	**20**
3.	Мерење и мере	– изрази дужину у различитим јединицама за мерење дужине; – измери дужину дужи и нацрта дуж дате дужине; – чита и запише време са часовника;	**4**	**3**								**7**	**14**
Фонд часова ПРЕДМЕТ: 180 РАЗРЕД:			**22**	**21**	**20**	**22**	**5**	**17**	**23**	**15**	**20**	**15**	**180**

Предмет	Математика	
Разред	Трећи	
Трајање школског програма	2022/2026.	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- прочита, запише и упореди бројеве прве хиљаде и прикаже их на бројевној правој;		Декадно записивање и читање бројева до 1000. Упоређивање бројева према

- прочита број записан римским цифрама и напише дати број римским цифрама (до 1.000); - изврши четири основне рачунске операције, писмено и усмено (до 1.000); - подели број бројем прве десетице, са и без остатка, и провери резултат; - процени вредност израза са једном рачунском операцијом; - израчуна вредност бројевног израза са највише три рачунске операције; - одреди десетице и стотине најближе датом броју; - реши једначину са једном рачунском операцијом; - одреди и запише скуп решења неједначине са сабирањем и одузимањем; - реши проблемски задатак користећи бројевни израз или једначину; - уочи и речима опише правило за настајање бројевног низа; - чита и користи податке представљене табеларно или графички (стубичасти дијаграм и сликовни дијаграм);	Блок бројева до 1000	њиховим декадним записима. Писање бројева римским цифрама. Сабирање и одузимање бројева у блоку до 1000. Дељење са остатком у блоку бројева до 100 (укључујући и усмене вежбе). Множење и дељење троцифреног броја једноцифреним. Изрази. Коришћење заграда и њихово изостављање. Својства рачунских операција и њихова примена на трансформисање израза и за рачунске олакшице. Употреба знакова за скуп и припадност скупу: { }, ∈ . Једначине облика попут: $x \pm 13 = 25$, $125 - x = 25$, $5 \cdot x = 225$. Неједначине облика попут: $x > 15$, $x < 245$. Скуп решења неједначине. Текстуални задаци.
- уочи делове целине и запише разломке облика m/n (m <10 n < 10); - упореди разломке облика m/n са једнаким имениоцима;	Разломци	Разломци облика $\frac{1}{a}$ $(a \leq 10)$ Упоређивање разломака са једнаким имениоцима.
- црта паралелне и нормалне праве, правоугаоник и квадрат; - конструише троугао и круг; - именује елементе угла, правоугаоника, квадрата, троугла и круга; - разликује врсте углова и троуглова; - одреди обим правоугаоника, квадрата и троугла, применом обрасца; - опише особине правоугаоника и квадрата;	Геометрија	Геометријски објекти и њихови међусобни односи Кружница (кружна линија) и круг. Цртање помоћу шестара. Угао. Врсте углова оштар, прав, туп. Паралелне и нормалне праве и њихово цртање помоћу обичног и троугаоног лењира. Правоугаоник и квадрат. Троугао. Цртање ових фигура помоћу лењира и шестара.

- преслика геометријску фигуру у квадратној или тачкастој мрежи на основу задатог упутства; - користи геометријски прибор и софтверске алате за цртање;		Поређење и графичко надовезивање дужи. Обим правоугаоника, квадрата и троугла.
- чита, упореди и претвара јединице за мерење дужине, масе, запремине течности и времена; - упореди величине (дужина, маса, запремина течности и време); - измери површину геометријске фигуре задатом мером (правоугаоником, квадратом и троуглом); - примењује концепт мерења у једноставним реалним ситуацијама.	Мерење и мере	Милиметар и километар. Килограм. Литар. Година и век . Односи између мањих и већих јединица који остају у оквиру блока бројева до 1000

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ наставе математике је да ученици усвоје елементарна математичка знања која су потребна за схватање појава и зависности у животу и друштву; да оспособи ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе, за успешно настављање математичког образовања и за самообразовање; као и да доприносе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Процес процењивања почиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази на почетку школске године, а завршава се на крају године проценом нивоа знања завршним тестом. Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оствареност исхода.
Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, писмених задатака, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међунаставни цима.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика.
Израда плаката и паноа.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Организација излета и наставе у природи.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Блок бројева до 1000

Бројеви прве хиљаде; Сабирање и одузимање (усмени и писмени поступак); Множење једноцифреним бројевима и бројем 10 и дељење бројевима прве десетице са и без остатка (усмени и писмени поступак); Зависност резултата од промене компонената.

Једначине облика: $a + x = b,\ a - x = b, x - a = b, a \cdot x = b.$

Неједначине облика: $a \pm x < b,\ a \pm x > b, x - a < b, x - a > b.$

Римске цифре D, M.

Разломци

Разломци облика $\frac{m}{n}$ $(m \leq n \leq 10)$. Упоређивање разломака са једнаким имениоцима.

Геометрија

Узајамни положаји правих (паралелне праве и праве које се секу). Угао, врсте углова. Троугао, врсте троуглова. Кружница и круг. Правоугаоник и квадрат. Обим троугла, квадрата и правоугаоника. Цртање паралелних и нормалних правих помоћу лењира. Конструкције троугла и кружнице. Пресликавање геометријских фигура на квадратној мрежи.

Мерење и мере

Мерење масе (kg, g, t). Мерење времена (деценија, век, секунд). Мерење дужине (mm, km). Мерење запремине течности (l, dl, cl, ml, hl). Мерење површине геометријских фигура задатом мером.

Кључни појмови садржаја: бројеви прве хиљаде, разломак, децимални запис броја, круг, троугао, правоугаоник, квадрат, угао, паралелне праве, нормалне праве, појам површине, једначине и неједначине, мерење дужине, масе, времена и запремине течности.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик			Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; Свеске ученика и њихови практични радови
Ликовна култура	Геометрија Блок бројева до 1000	- коришћење, одржавање и одлагање материјала и прибора; – протумачи једноставне визуелне информације и поруке из свакодневног живота.	
Музичка култура	Разломци	- тактира у 2/4 такту; - разликује половину, четвртину и осмину ноте.	
Физичка култура	Мерење и мере Геометрија	- Мери брзину трчања; - Разуме команде: „паралелно стопала“, савите руке „под правим углом	
Природа и друштво	Блок бројева до 1000 Геометрија	- чита надморску висину на географској карти; - израчунава раздаљину између градова; - чита и разуме размеру на географској карти.	

	Грађанско васпитање	Блок бројева до 1000 Геометрија Мерење и мере	– примени правила друштвено прихватљивог понашања поштујући права, обавезе и различитости међу људима; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – повеже резултате рада са уложеним трудом		

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција сарадња
Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, онструктивни, аргументовани начин. Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност.

Компетенција одговорно учешће у демократском друштву
Негује своју националну, културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.

Компетенција решавање проблема
Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним. Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новим ситуацијама.

Естетичка компетенција
Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања.

Рад са подацима и информацијама
Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области; селектује, обрађује наводећи извор и аутора, чува и презентује податке у различитим форматима, укључујући и ИКТ; користи податке из различитих
извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника.

Компетенција за учење
Има позитиван и одговоран однос према учењу; мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје; користи различите изворе информација и има критички однос према њима; примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

- Бранка Јовановић, Јелена Русић, Наташа Николић Гајић. Математика (I и II део) за трећи разред основне школе. Београд, БИГЗ школство, 2020.
- Бранка Јовановић, Јелена Русић, Наташа Николић Гајић. Радна свеска из математике за трећи разред основне школе. Београд, БИГЗ школство, 2020.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	**Часов**

													а
1.	Блок бројева до 1000		20	21	20	20	10	6	21	6	8	3	135
2.	Разломци облика $\frac{1}{a}$ $(a \leq 10)$										2	6	8
3.	Геометрија							12		12			24
4.	Мерење и мере										10	3	13
Фонд часова ПРЕДМЕТ: мстематика РАЗРЕД: трећи			20	21	20	20	10	18	21	18	20	12	180

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове
1.	**Блок бројева до 1000**	135	70	65
2.	**Разломци**	8	4	4
3.	**Геометрија**	24	12	12
4.	**Мерење и мере**	13	7	6
	Укупно:	180	93	117

Предмет: Ликовна култура

Разред I, II, III, IV

Предмет	ЛИКОВНА КУЛТУРА	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период од 2022-2026.)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– опише, својим речима, визуелне карактеристике по којима препознаје облике и простор; – пореди своје утиске и утиске других о уметничким делима, изгледу објеката/предмета и облицима из природе и окружења;	ЛИКОВНА КУЛТУРА И ОКРУЖЕЊЕ	Простор. Отворени и затворени простор, природа и простор који је човек обликовао. Карактеристичне визуелне одлике по којима се препознаје врста простора. Значај чувања споменика или значајних објеката у најближем

– одреди, самостално и у сарадњи са другима, положај облика у простору и у равни;		окружењу. Значај уређења простора у коме ученик борави. Уметничка занимања и продукти. Сликар – слика, вајар – скулптура, фотограф – фотографија... Изглед употребних предмета које су дизајнирали уметници. Установе културе (биоскоп, музеј, галерија, позориште, библиотека…). Правила понашања и облачења у различитим установама културе, договорена правила понашања. Положај облика у простору и у равни (горе, доле, између, испод, у, на, испред, иза, усправно, положено, косо, лево, десно).
– црта на различитим подлогама и форматима папира; – користи материјал и прибор у складу са инструкцијама	ОДНОСИ У ВИДНОМ ПОЉУ	Кретање. Покретни и непокретни облици. Кретање бића и машина. Смер кретања облика (налево, надесно, нагоре и надоле). Безбедност у саобраћају – илузија величине покретних и непокретних објеката у односу на удаљеност од посматрача. Светлост и сенка. Природни и вештачки извори осветљења. Промена осветљености у току дана. Изглед облика и сенке у зависности од осветљења. Материјал и прибор. Поступци правилног и безбедног руковања и одржавања материјала, прибора и радне површине, значај одржавања хигијене и безбедног руковања прибором
– обликује једноставне фигуре од меког материјала; – одабере, самостално, начин спајања најмање два материјала; -преведе једноставне појмове и информације у ликовни рад; – преобликује, сам или у сарадњи са другима, употребне предмете мењајући им намену;	ОБЛИКОВАЊЕ	Обликовање скулптуре. Обликовање меких материјала поступком додавања. Спајање разноврсних материјала. Обликовање цртежа. Врсте линија (отворена, затворена, права, крива, светла, тамна, широка, уска, дугачка, кратка, непрекинута, испрекидана, груба, нежна, спирална, таласаста, степенаста...). Изражајна својства линија у односу на материјал и прибор. Обликовање слике. Боја природних облика и боја облика

		које је створио човек. Изражајна својства боје у односу на материјал и прибор. Преобликовање. Предмети и материјал погодни за преобликовање (оштећени предмети, амбалажа, остаци тканина...).
-изрази познате појмове мимиком и покретом тела, без звука; – повеже одабрану установу културе са њеном наменом; – поштује договоре и правила понашања и облачења приликом посете установама културе.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Читање визуелних информација. Илустрација у дечјим књигама и уџбеницима. Стрип. Цртани и анимирани филм – традиционално урађени (слободоручно обликовани или нацртани ликови) и савремени (урађени у апликативном програму). Прича у цртаном и анимираном филму. Изглед места и ликова. Знак. Графички знак (ноте, слова и цифре), гестовни и звучни знак. Лепо писање. Украсна слова. Традиција. Празници и украшавање. Невербално изражавање. Пантомима, игре, перформанс.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета ликовна култура је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Напредовања у остваривању исхода; ангажовања ученика кроз игровне, практичне, сардничке и комуникативне активности; односа према раду (доношење прибора); учешћа уч. и доприноса у раду у групи и у пару; ученикове маштовитости, креативности и стваралачког деловања; степена самосталности у изражавању ликовних доживљаја на основу постављених захтева, интересовања, индивидуалних могућности; ангажовања ученика у естетској самопроцени/процени рада.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Припрема изложби у част школских и државних празника; припрема радова за конкурсе током целе школске године; излагање радова у школи; уређење школског ентеријера; улепшавање простора наше учионице; израда паноа, реферата.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могућност посете изложбама, музејима, галеријама, кућама познатих сликара организације излета и наставе у природи, часови у школском дворишту (описивање).

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- уџбеник -књиге и часописи; -рачунар/ лаптоп; -пројектор; -визуелна средства (слике, фотографије, ППТ презентације...); -прибор за цртање и бојење; -дигитални алати; -интернет стране; дидактички материјали

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Структура програма је оквирна, тематске целине постоје искључиво ради прегледности (наставник планира структуру). Наставне јединице се планирају оквирно, а било би добро да назив упућује на тренутак када се кључни појам први пут уводи. По завршетку наставне јединице не завршава се учење појма. На пример, ако је назив прве наставне јединице Простор, то не значи да ученици треба да уче о простору само током трајања те наставне јединице. У настави ликовне културе знања, умења и ставови изграђују се на јединствен начин у интеракцији програмских елемената (креативност– медијуми – садржаји) и активности наставника и ученика, па се од наставника очекује да адекватно подржи развој опажања, стваралачког мишљења и индивидуални потенцијал сваког ученика. Ликовна култура и окружење У овој целини су груписани васпитни садржаји који се реализују током целе године. Један од циљева је да ученици постепено уочавају везу уметности и уметника са свакодневним животом. Наставник ће током године, сваки пут када се укаже прилика, упућивати ученике на предмете које користе или виђају у свом окружењу (аутомобили, мобилни телефони, школски прибор, прибор за јело...), а чији изглед (дизајн) су осмислили уметници. Односи у видном пољу Облик је ликовни елемент који гради композицију, а ради се о појму из теорије обликовања који се у првом разреду учи искуствено. Све активности које се односе на истраживање својства облика (величина, боја, текстура...) и положај облика у простору могу да се реализују на интегрисаним часовима. Обликовање само додавањем је предложено како би се подстакао развој ученика, нарочито развијање пажње. Наставник може прво да зада ученицима да заједно обликују једну скулптуру од глине (резултат није важан). Поступак спајање се примењује код обликовања разноврсним материјалом. Од ученика се очекује да размишљају, истражују, да се договарају и размењују идеје и искуства како би смислили како да ефикасно споје два или више материјала када обликују ликовни рад. Наставник води ове активности и, уколико је потребно, може да наведе начине спајања (лепком, везивањем, спајалицама, дечјом хефталицом, чачкалицама...), али ученик треба да одабере начин. Када је реч о рециклажи, треба да знају да могу да преобликују материјал и предмете које желе да баце. На пример, амбалажу, поломљене или покварене играчке, остатке тканина... На тај начин се штеди, па се и неке књиге и свеске праве од старог (рециклираног) папира. То је довољно информација за овај разред. Споразумевање У овој целини су предложени садржаји који се односе на читање (разумевање) информација, у првом реду визуелних, односно слике у најширем значењу (рекламе, илустрације у уџбеницима и дечјим часописима, изрази лица...) и различите начине споразумевања. У првом разреду ученици треба да стекну свест о томе да се разне (и важне) поруке не преносе само говором и реченицом, већ и звуком (на пример, школско звоно), бојом (семафор), сложеним сликама, музиком, мимиком, гестом...

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик, математика	Ликовна култура и	Српски језик: Опише својим	провере кроз продукте

	окружење	речима, визуелне карактеристике Математика Својства облика (цело, део, велико, мало, високо, ниско, краће, дуже)	практичног рада	
Свет око нас, математика, дигитални свет	Односи у видном пољу	Свет око нас, математика : Положај облика у простору и у равни (горе, доле, између, испод, у, на, испред, иза, усправно, положено, косо, лево, десно) Дигитални свет –Пиксел Арт	провере кроз продукте практичног рада	
Свет око нас, математика, грађанско васпитање	Обликовање	Свет око нас :Преобликује предмет за рециклажу, Математика: Врсте линија (отворена, затворена, права, крива) Грађанско васпитање: Пажљиво слушање упутстава	провере кроз продукте практичног рада	
Свет око нас, српски језик,	Споразумевање	Свет око нас: Традиција. Празници и украшавања; Српски језик: Украсна слова, лепо писање	провере кроз продукте практичног рада	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Компетенција за целоживотно учење –подстицање и развијање стваралачког мишљења и овладавање

визуелним вештинама, развијање ликовних стваралачких способности ученика.

Комуникација -ученик активно учествује у презентацији стваралаштва и исказује свој утисак о свом раду и раду вршњака уз поштовање и примену правила позитивне комуникације;

Рад с подацима и информацијама –ученици треба да стекну свест о томе да се разне (и важне) поруке не преносе само говором и реченицом, већ и звуком (на пример, школско звоно), бојом (семафор), сложеним сликама, музиком, мимиком, гестом.; ученик анализира, процењује и самопроцењује ликовно стваралаштво/естетску вредност рада на основу постављених критеријума.
Сарадња – ученик учествује у дискусијама, групном облику рада поштујући саговорнике и сараднике.

Одговорно учешће у демократском друштву – када је реч о рециклажи, треба да знају да могу да преобликују материјал и предмете које желе да баце. На пример, амбалажу, поломљене или покварене играчке, остатке тканина... На тај начин се штеди, па се и неке књиге и свеске праве од старог (рециклираног) папира.

Естетичка компетенција – ученици развијају стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практичан рад, оспособљавају се за комуникацију и изграђују позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

ЛИКОВНА КУЛТУРА , за уџбеник први разред основне школе, Кристина Селаковић, Катарина Трифуновић,,БИГЗ школство"2018

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализован и исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	**Ликовна култура и окружење**	– опише, својим речима, визуелне карактеристике по којима препознаје облике и простор; – пореди своје утиске и утиске других о уметничким делима, изгледу објеката/предмета и облицима из природе и окружења; – одреди, самостално и у сарадњи са другима, положај облика у простору и у равни;	**1**	**2**			**1**			**1**			**5**
2.	**Односи у видном пољу**	– црта на различитим			**2**	**3**	**2**	**2**	**3**				**12**

		подлогама и форматима папира; – користи материјал и прибор у складу са инструкцијама												
3.	**Обликовање**	– обликује једноставне фигуре од меког материјала; – одабере, самостално, начин спајања најмање два материјала; -преведе једноставне појмове и информације у ликовни рад; – преобликује, сам или у сарадњи са другима, употребне предмете мењајући им намену;	**2**	**1**	**1**	**1**				**1**	**2**	**2**	**10**
4.	**Споразумевање**	-изрази познате појмове мимиком и покретом тела, без звука; – повеже одабрану установу културе са њеном наменом; – поштује договоре и правила понашања и облачења приликом посете установама културе.	**1**	**1**				**1**	**1**	**2**	**2**	**1**	**9**
Фонд часова: 36 часова **ПРЕДМЕТ: ликовна култура** **РАЗРЕД:први**			**4**	**4**	**3**	**4**	**3**	**3**	**4**	**4**	**4**	**3**	**36**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме		број часова по теми	број часова за	
				остале типове

	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		обраду	часова
1.	**Ликовна култура и окружење**	**5**	**3**	**2**
2.	**Односи у видном пољу**	**12**	**10**	**2**
3.	**Обликовање**	**10**	**9**	**1**
4.	**Споразумевање**	**9**	**5**	**4**
		36	**27**	**9**

Назив предмета	**ЛИКОВНА КУЛТУРА**
Разред	**други**
Годишњи фонд часова	**72 часа**

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– користи материјал и прибор на безбедан и одговоран начин; – изрази, одабраним материјалом и техникама своје емоције, машту, сећања и замисли; – користи једноставне информације и одабрана ликовна дела као подстицај за стваралачки рад; – изражава, светлим или тамним бојама, свој доживљај уметничког дела; – идентификује истакнути део целине и визуелне супротности у свом окружењу; – преобликује, самостално или у сарадњи са другима, материјале и предмете за рециклажу; – тумачи једноставне визуелне информације које опажа у свакодневном животу; – изражава мимиком и/или телом различита расположења, покрете и кретања; – упоређује свој и туђ естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела;	**ОБЛИЦИ**	Облици (светлост као услов за опажање облика; визуелне карактеристике природних и вештачких облика; дизајн предмета за свакодневну употребу). Супротности (обојено и безбојно, једноставно и сложено, испупчено и удубљено, ближе и даље...). Облик и целина (истакнути део целине; везивање и спајање облика).
	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Тумачење (невербално и визуелно изражавање; садржај визуелних информација). Слика и реч (редослед радње у стрипу; знаци; лепо писање; честитке).
	ЛИКОВНЕ ИГРЕ	Боја (светле и тамне боје; боја и облик; боја и звук). Замишљања (стварност и машта).
	ПРОСТОР	Простор (обликовање простора – школа, учионица, соба; музеј).

– повезује уметничко занимање и одговарајуће продукте; – пружи основне информације о одабраном музеју; – разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.		Кретање (кретање једног облика у простору; кретање више облика у простору). Сцена (маске, костими, реквизити).

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- Семинари - Иновативна наставна средства.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
У настави Ликовне културе исходи су процесни. Формулисани су тако да до краја разреда сви ученици могу да их достигну у већој или мањој мери. Могући елементи за процењивање напредовање и оцењивање су: - Однос премас раду(уколико је ученик припремљен за час), - Однос према себи(поставља питања и труди се, учи на грешкама и самосталан је у индивидуалном раду) - Однос према другима(поштује договорена правила понашања, спреман да помогне и сарађује), - Разумевање(разуме задатак, разуме појмове, разуме процес, разуме визуелне информације), - Повезивање(повезује и пореди познате и нове информације , људе, места и догађаје), - Оригиналност(оригиналан је у односу на туђе радове, оригиналан и у односу на своје претходне радове...) - Вербално изражавање (учтиво комуницира, кратко и јасно образлаже вој рад, замисао, утисак и опажање.) - Употреба техника(примењује одговарајући процес, контролише однос воде и боје, бира подлогу у односу на технику).
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Израда паноа у учионици и изван ње, израда радова за ликовне конкурсе
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Час у природи, час у току рекреативне наставе
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Глина, боје (водене и темпере), оловке и фломастери, креде у боји, различит вид материјала за израду честитки и 3д фигура.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

У другом разреду ученици се развијају и уче кроз разноврсне активности и задатке који подстичу радозналост и задовољство у истраживању, експериментисању, размишљању, повезивању, изражавању , стварању, дружењу и сарадњи.

Кључни појмови чине конструкцију, основ за развијање програма.Централни појам је простор, јер се све што видимо доживљава и налази у простору. Из овог појма су изведени и други појмови. У првом разреду кључних појмова има три: простор, облик и линија. У другом разреду их има четири: простор-облик, линија, боја , текстура.Док у трећем има пет: простор-облик, линија, боја, текстура и светлина.

Централни појам простор указује да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује. Сви саджаји везани су за визуелну уметност и у блиској вези са савременим светом. Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и могу се повезати са појмовима из свакодневног живота, уметности и других појмова. Приликом планирања интегрисане наставе наставник одређује кључне појмове и подпојмове наставне јединице тако што их бира из програма свих предмета.

Називи, број и редослед наставних тема нису фиксни (прописани или препоручени) да би се омогућило планирање интегрисане и пројектне наставе. Наставник планира број и распоред наставних тема, као и број часова за реализацију сваке теме. У настави треба да доминирају ликовни задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Са свим предметима.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

У оквиру израде заједничких прјеката, истраживачких и проблемских задатака ученици могу развијати следеће компетенције:

Сарадња:

Активно и кнструктивно учење у групи или пару, поштовање правила заједничког вежбања и играња. Такође може да се научи и прихватању различитих мишљења и ставова и допусти другима да равноправно учествују као чалнови тима, групе.

Критички може да процењује свој рад и рад чланова групе, али и да доприноси унапређењу и резултатима рада.

Предузимљивост и оријентација предузентништву:

Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима , да прихвати нове вештине које ће да примени у практичном раду да уме да планира и долази до нових сазнања.

Одговорно учешће у демократском друштву:

Примењује процедуре друштва у одлучивању и избору и уважава мишљење мањине.

Компетенција на учење:

Има позитиван и одговоран однос према учењу мотивисан је и оспособљен да самостално планира , организује, спроводи и вреднује учење као и да проналази нова интересовања и изворе информација.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Кристина Селаковић и Бојана Проле: *Ликовна култура, уџбеник за други разред основне школе*, БИГЗ школство, Београд, 2019.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме		**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	**ОБЛИЦИ**	**Успешно препознаје облике и у стању је да их нацрта.**	**10**	**8**	**8**	**6**							**32**

2.	ПРОСТОР	Успешно приказује предмет у простору и у стању је да одреди положај(већ-мање, ближе-даље).				4	2	8					14
3.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	У стању је да кроз слике изрази радњу која носи причу или поруку.							10	6			16
4.	ЛИКОВНЕ ИГРЕ	Изражава, светлим или тамним бојама, свој доживљај уметничког дела.								2	8		10
5.													
Фонд часова: 72 ПРЕДМЕТ: ЛИКОВНА КУЛТУРА РАЗРЕД:ДРУГИ													72

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	стандарди	број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	ОБЛИЦИ		32	20	12
2.	ПРОСТОР		14	8	6
3.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ		16	12	4
4.	ЛИКОВНЕ ИГРЕ		10	4	6
укупно:			72	44	28

Предмет	Ликовна култура
Разред	трећи

Трајање школског програма	72 (за период од 2022. до 2026.)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– Поштује инструкције за припремање, коришћење, одржавање и одлагање материјала и прибора; – повеже уметничко занимање и уметнички занат са одговарајућим продуктом; – преобликује, самостално или у сарадњи са другима, амбалажу и предмете за рециклажу мењајући им употребну функцију; – изрази своје доживљаје, емоције, имагинацију и запажања одабраним материјалом, прибором и техникама; користи одабране податке и информације као подстицај за стваралачки рад;	**МАТЕРИЈАЛИ**	Својства материјала. Својства материјала за ликовно обликовање – тврдоћа, еластичност, растворљивост или постојаност (промене у току сушења, у контакту са светлошћу, у контакту са различитим супстанцама и подлогама...), материјали који могу да се користе као алатке (пера, крзно, длака, лишће, дрвца...). Изглед материјала – основне и изведене боје, природне и створене текстуре. Технике. Однос материјала, ликовне технике и идеје. Производи уметничких заната (накит, уметничке лутке, шешири, таписерије, ћилими, осликани текстил, собне светиљке и сенила, грнчарија, дуборез, гравуре...). Значај рециклирања, уметничка рециклажа.
– протумачи једноставне визуелне информације и поруке из свакодневног живота; – укаже на сличностии разлике које опажа у уметничким делима и традицији различитих народа; – изрази одабране садржаје изразом лица, положајем тела, покретима или кретањем;	**СПОРАЗУМЕВАЊЕ**	Говор тела. Поглед, израз лица, држање тела, гест и кретање, однос вербалне и невербалне комуникације. Тумачење визуелних информација. Визуелне карактеристике биљака и животиња, знаци, симболи, униформе, заставе, ношње... Пејзаж, портрет, аутопортрет. Слика, текст, звук. Кратки анимирани филмови, рекламе, билборди... Лепо писање – плакат, позивнице, честитке...

– изрази одабране садржаје изразом лица, положајем тела, покретима или кретањем; – распореди облике, боје, линије и/или текстуре креирајући оригиналне композиције;	**КОМПОЗИЦИЈА**	Композиција. Дводимензионалне и тродимензионалне композиције, организација композиције, равнотежа. Орнамент. Традиционална и савремена употреба орнамената, симетрија.
– разговара са вршњацима о доживљају простора, дизајна, уметничких и ученичких радова, уважавајући различитости; – учествује у обликовању и уређењу простора у школи, код куће или у окружењу; разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.	**ПРОСТОР**	Облици у простору.Непокретни објекти у отвореном и затвореном простору (споменици, уметничка дела, експонати...). Композиција у простору – поставка изложбе, уређење просторије, уређење школе, уређење околине у локалној заједници... Оптичке илузије на дводимензионалној подлози, специјални ефекти на сцени, у филмовима, игрицама... Кретање. Покрет и кретање у природи, окружењу и уметничким делима.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења **Ликовне културе** је да се ученик/ца, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава; - један угледни/огледни час; - семинари.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Напредовања у остваривању исхода; ангажовања ученика кроз игровне, практичне, сардничке и комуникативне активности; односа према раду (доношење прибора); учешћа уч. и доприноса у раду у групи и у пару; ученикове маштовитости, креативности и стваралачког деловања; степена самосталности у изражавању ликовних доживљаја на основу постављених захтева, интересовања, индивидуалних могућности; ангажовања ученика у естетској самопроцени/процени рада.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Припрема изложби у част школских и државних празника; припрема радова за конкурсе током целе школске године; излагање радова у школи; уређење школског ентеријера; улепшавање простора наше учионице; израда паноа.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могућност посете изложбама, музејима, галеријама, кућама познатих сликара организације излета и наставе у природи, часови у школском дворишту (описивање).
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- уџбеник; - књиге и часописи;- рачунар; - пројектор; - визуелна средства (слике, фотографије, ППТ презентације...); - прибор за цртање и бојење; - дигитални алати; - интернет стране; - дидактички материјали.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У трећем разреду их има пет: простор – облик, линија, боја, текстура.

Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено да истражују и откривају те везе.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
музичка култура, српски језик, математика	МАТЕРИЈАЛИ	Музика као инспирација за ликовнни рад. Цртање и сликање различитим техникама и материјалима на основу различитих задатих текстова, испричане приче. Цртање линија и облика кроз дату технику.	Графичко приказивање података; Адекватна примена технике и материјала; Самостални ликовни радови ученика; Вредновање постигнућа ученика;
музичка култура, српски језик, математика, природа и друштво	**СПОРАЗУМЕВАЊЕ**	Представљање симбола и географске карте на основу изучених текстова и наставних садржаја предмета природе и друштва. Композиција као уводна активност за упознавање са темом, техником и материјалом.	Графичко приказивање података; Адекватна примена технике и материјала; Самостални ликовни радови ученика;

	музичка култура, српски језик, математика	**КОМПОЗИЦИЈА**	Музика као инспирација за ликовнни рад. Цртање и сликање различитим техникама и материјалима на основу различитих задатих текстова, испричане приче. Цртање линија и облика кроз дату технику.	Графичко приказивање података; Адекватна примена технике и материјала; Самостални ликовни радови ученика; Вредновање постигнућа ученика; Креативни допринос ученика; Испољавање критичког мишљења; Вршњачко оцењивање; Израда плаката и постера; Вредновање ликовних радова.	
	музичка култура, српски језик, математика	**ПРОСТОР**	Израда сценографије за позоришну представу, луткарско позориште; Цртање и сликање различитим техникама и материјалима на основу различитих задатих текстова, испричане приче. Цртање линија и облика кроз дату технику.	Графичко приказивање података; Адекватна примена технике и материјала; Самостални ликовни радови ученика;	

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Селаковић, К. и Ђорђевић, М. *Ликовна култура уџбеник за трећи разред основне школе,* БИГЗ школство, Београд, 2020.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	**Материјали**	– Поштује инструкције за припремање, коришћење, одржавање и одлагање материјала и прибора; – повеже уметничко занимање и уметнички занат са одговарајућим продуктом;	**10**	**4**		**4**		**4**		**4**	**4**		**30**
2.	**Споразумевање**	– протумачи једноставне визуелне информације и поруке из свакодневног живота;		**4**	**6**		**2**	**2**					**14**
3.	**Композиција**	– распореди облике, боје, линије и/или текстуре креирајући оригиналне композиције; – разговара са вршњацима о доживљају простора, дизајна, уметничких и ученичких радова, уважавајући различитости;				**6**			**10**	**2**			**18**

4.	**Простор**	– учествује у обликовању и уређењу простора у школи, код куће или у окружењу; разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.			**4**						**2**	**4**	**10**
Фонд часова ПРЕДМЕТ: РАЗРЕД:													72

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	**Материјали**	**30**	**12**	**18**
2.	**Споразумевање**	**14**	**6**	**8**
3.	**Композиција**	**18**	**9**	**9**
4.	**Простор**	**10**	**4**	**5**
		72	**31**	**41**

Предмет	Ликовна култура	
Разред	четврти	
Трајање школског програма	(за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– поштује инструкције за припремање, одржавање и	КОМПОЗИЦИЈА	Елементи композиције – облик, боја, линија, текстура, светлина (валер).

одлагање материјала и прибора; – изражава замисли, интересовања, сећања, емоције и машту традиционалним ликовним техникама; – користи амбалажу и предмете за једнократну употребу у стваралачком раду; – примени, у стваралачком раду, основна знања о композицији; – користи одабрана уметничка дела и визуелне информације као подстицај за стваралачки рад; – тумачи једноставне знаке, симболе и садржаје уметничких дела; – разговара о значају одабраног уметника, уметничког дела, споменика и музеја; – учествује у планирању и реализацији ликовног пројекта или радионице; – разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може применити.		Положај елемената у композицији – хоризонтални, вертикални, дијагонални. Материјали и технике – графитна оловка, туш и четка, туш и перо, акварел, гваш, темпере, фротаж, колаж, деколаж, асамблаж, меки материјали.
	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Хералдика – застава, грб, печат. Пиктограми. Споразумевање сликом.
	НАСЛЕЂЕ	Споменици природе и споменици културе у Србији. Археолошки локалитети, замкови и утврђења, манастири, музеји. Познати уметници и најзначајнија дела.
	СЦЕНА	Сценографија за позориште, филм и телевизију.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава- један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Напредовања у остваривању исхода; ангажовања ученика кроз игровне, практичне, сардничке и комуникативне активности; односа према раду (доношење прибора); учешћа уч. и доприноса у раду у групи и у пару; ученикове маштовитости, креативности и стваралачког деловања; степена самосталности у изражавању ликовних доживљаја на основу постављених захтева, интересовања, индивидуалних могућности; ангажовања ученика у естетској самопроцени/процени рада.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Припрема изложби у част школских и државних празника; припрема радова за конкурсе током целе школске године; излагање радова у школи; уређење школског ентеријера; улепшавање простора наше учионице; израда паноа, реферата.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могућност посете изложбама, музејима, галеријама, кућама познатих сликара организације излета и наставе у природи, часови у школском дворишту (описивање).
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- уџбеник -књиге и часописи; -рачунар/ лаптоп; -пројектор; -визуелна средства (слике, фотографије, ППТ презентације...); -прибор за цртање и бојење; -дигитални алати; -интернет стране; дидактички материјали
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У четвртом разреду их има шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина.

Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено да истражују и откривају те везе.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
музичка култура, српски језик, математика,	КОМПОЗИЦИЈА	Музика као инспирација за ликовнни рад. Цртање и сликање различитим техникама и материјалина на основу различитих задатих текстова, испричане приче. Цртање линија и облика кроз дату технику.	Графичко приказивање података Адекватна примена технике и материјала Самостални ликовни радови ученика Вредновање постигмућа ученика Креативнии допринос ученика Испољавање критичког мишљења Вршњачко оцењивање Израда плаката и постера Вредновање ликовних радова
музичка култура, српски језик, математика, природа и друштво	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Представљање симбола и географске карте на основу изучених текстова и наставних садржаја предмета природе и друштва. Композиција као уводна активност за упознавање са темом, техником	Графичко приказивање података Адекватна примена технике и материјала Самостални ликовни радови ученика Вредновање постигмућа ученика Креативнии допринос ученика Испољавање критичког

			и материјалом.	мишљења Вршњачко оцењивање Израда плаката и постера Вредновање ликовних радова
	музичка култура, српски језик, природа и друштво	НАСЛЕЂЕ	Слушање традиционалних песама и развијање комплетнијег доживљаја ради илустровања ликовног дела на задату тему. Израда ликовног рада на основу прочитаног текста и претходно стеченог знања.	Графичко приказивање података Адекватна примена технике и материјала Самостални ликовни радови ученика Вредновање постигмућа ученика Креативнии допринос ученика Испољавање критичког мишљења Вршњачко оцењивање Израда плаката и постера Вредновање ликовних радова
	музичка култура, српски језик, грађанско васпитање, математика.	СЦЕНА	Слушање музике из филнова. Израда ликовног рада одговарајућом техником и материјалом уз претходно упознавање са анализом филма кроз разговор и читање текстова. Израда сценографије за позоришну представу, луткарско позориште.	Графичко приказивање података Адекватна примена технике и материјала Самостални ликовни радови ученика Креативнии допринос ученика Испољавање критичког мишљења Вршњачко оцењивање Израда плаката и постера Вредновање ликовних радова
КОМПЕТЕНЦИЈЕ				

Ученик развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан је и мотивисан да користи своје искуство, да експериментише и развија идеје кроз самосталан рад и рад у групи. Ученик развија машту и апстрактан начин размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају креативна решења. Уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке) али и уочава њихове заједничке принципе и сличности. Ученик познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих
области или предмета. Знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност, стрпљивост...) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

ЛИКОВНА КУЛТУРА – за четврти разред основне школе

АУТОР: Кристинка Селаковић и Милош Ђорђевић
ИЗДАВАЧ: БИГЗ школство д.о.о.

Арсенијевић, М. (2018): *Методика наставе ликовне културе*, Јагодина, Универзитет уметности

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	КОМПОЗИЦИЈА	– поштује инструкције за припремање, одржавање и одлагање материјала и прибора; – изражава замисли, интересовања, сећања, емоције и машту традиционалним ликовним техникама; – користи амбалажу и предмете за једнократну употребу у стваралачком раду; – примени, у стваралачком раду, основна знања о	8	8	10	8	4	6	6				50
2.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ								2	2			4
3.	НАСЛЕЂЕ										2	6	8
4.	СЦЕНА									4	6		10

		композицији;										
Фонд часова ПРЕДМЕТ: РАЗРЕД:			8	8	10	8	4	6	8	6	8	6	72

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	КОМПОЗИЦИЈА	50	28	22
2.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	4	2	2
3.	НАСЛЕЂЕ	8	6	2
4.	СЦЕНА	10	6	4
		42	30	72

Предмет: Музичка култура

Разред: I, II, III, IV

Предмет	Музичка култура	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– разликује одабране звукове и тонове, певање/свирање; хор/један певач/група певача; оркестар/један свирач/група свирача, боју различитих певачких гласова и инструмената и музичке изражајне елементе; – препозна музички почетак и крај и понављање теме или карактеристичног мотива у	**СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ** **7 часова**	Уметничка музика у цртаним и анимираним филмовима. Однос звук – лик, музика – радња. Композиције које илуструју различита осећања. Звук и тон (извори). Звуци тела (пулс, куцање срца, дисање...). Звуци из природе и окружења. Звучни знак (школско звоно, аутомобилска сирена...). Тон: боја (различити гласови и инструменти), трајање (кратак – дуг), јачина (гласан – тих), висина (висок –

слушаном делу; – повезује музичко дело у односу на њему блиске ситуације, врсту гласа и боју инструмента са карактером дела; – поштује договорена правила понашања при слушању музике; – користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука; – изговара у ритму уз покрет бројалице; – пева по слуху песме различитог садржаја и расположења; – пева по слуху уз покрет народне песме, музичке игре; – примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у групном певању и свирању; – свира по слуху звучне ономатопеје и илустрације, ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма; – повезује почетне тонове песама-модела и једноставних наменских песама са бојама, ритам са графичким приказом; – објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – направи дечје ритмичке инструменте; – ствара звучне ефекте, покрете уз музику, мању ритмичку целину помоћу различитих извора звука, ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука, музичко питање и одговор на ритмичким удараљкама, једноставну мелодију на крађи	**ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ** **24 часа**	дубок). Тишина и одсуство звука. Композиције које илуструју различите боје људског гласа и инструмената. Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар). Различити жанрови везани за ситуације значајне за ученике (празници, приредбе, свечаности, рођендани, венчања, новогодишње и божићне песме...). Музичка прича. Карактер дела и елементи музичке изражајности (условљеност). Музички бонтон. Музика и здравље. Носиоци звука (це-де плејер, ем пе 3 плејер, рачунар...). Изговор бројалице у ритму уз покрет – пљескање, пуцкетање прстима, корачање, дланом о надланицу, ударом о клупу. Звучне ономатопеје и илустрације. Држање тела и дисање – правилан начин певања. Правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера. Певање песама уз покрет – песме уз игру и народне песме. Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова уз боју (до-зелено, ре-браон, ми-жуто, фа-плаво и сол-црвено). Дечји ритмички инструменти и начииа свирања на њима. Свирање по слуху пратње уз бројалице и песме – пулс, ритам, груписање удара. Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука. Свирање графички представљеног ритма. Музички бонтон. Израда дечјих ритмичких инструмената

задати текст; – изабере према литерарном садржају одговарајући музички садржај.	**МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО** **5 часова**	од различитих материјала. Стварање звукова из непосредне околине и природе спонтаном или договореном импровизацијом. Креирање сопствених покрета уз музику која се изводи или слуша. Стварање звучних ефеката и једноставне ритмичке пратње користећи различите изворе звука. Бирање инструмената на основу звука и стварање једноставне ритмичке пратње уз бројалице, песме и музичке игре. Стварање мањих ритмичких целина на основу музичког искуства – изговором у ритму, различитим покретима, предметима и дечјим ритмичким инструментима. Стварање музичких питања и одговора на дечјим ритмичким инструментима у дијалогу. Стварање једноставне мелодије на краћи текст. Бирање познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација за стварање звучне приче – праћење литерарног текста.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета музичка култура је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област се не може изучавати изоловано од друге и бити сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике. Музику од почетка треба повезивати са што више догађаја у животу детета. Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Музичке активности су говор у ритму, певање, свирање, покрет уз музику, слушање музике и видови стваралаштва. Препоручени музички садржаји (бројалице, песме, ритмички аранжмани, композиције за слушање музике) остављају простор за избор других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Да би постигао очекиване исходе васпитно-образовног процеса, наставник реализује наставу користећи глас, покрет и музичке инструменте. Када је у питању вредновање области Музичко извођење и стваралаштво, ученичка постигнућа треба вредновати у смислу изражајног и стваралачког ангажовања

ученика, а не према квалитету насталог дела, јер су и најскромније музичке импровизације, креативно размишљање и стварање, педагошки оправдане.

Узимајући у обзир циљ предмета, неопходно је имати на уму да се оквир вредновања процеса и резултата учења одвија највише у ученичком живом контакту са музиком, тј. извођењу и стваралаштву, а такође и слушању музике.

Теоретско знање треба да има своју примену и функцију у ученичком изражавању кроз музику и у контакту са музиком. Како процес учења у оквиру сваког часа треба да обухвати све области, посматрање ученика у живом контакту са музиком је истовремено показатељ квалитета процеса учења, као и идеална сцена за вредновање остварености исхода. Сумативно вредновање треба да буде осмишљено кроз задатке и активности које захтевају креативну примену знања. Диктате не треба практиковати, ни задавати.

У смислу активности, постигнућа ученика треба проценити на основу ученикoвог контакта са музиком и то:

1. допринос ученика за време групног рада,

2. израда креативних задатака на одређену тему,

3. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе),

4. специфичне вештине.

5. начин размишљања и ставови

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Организација излета и наставе у природи.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, музички инструменти.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Музичка култура у првом разреду основне школе чине три предметне области: Слушање музике, Извођење музике и Музичко стваралаштво. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик, Свет око нас	Слушање музике	– сналази се у простору помоћу просторних одредница: напред – назад, лево – десно, горе – доле и карактеристичних објеката -Подстицати на развијање говорне културе	квиз, тест, провере кроз практичан рад

	Српски језик	Извођење музике	Подстицати развијање говорне културе.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.	
	Српски језик, Свет око нас, Грађанско васпитање	Музичко стваралаштво	- Ученике подстицати на уредност и орјентацију у раду. -Поштовање правила учтивог понашања-пажљиво слушање саговорника.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Музичка култура 1, уџбеник за први разред основне школе, Драгомир Братић, БИГЗ школство, 2018

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	**Слушање музике**	– објасни својим речима утиске о слушаном делу, особине тона, доживљај прегласне музике и њеног утицаја на тело и зашто је тишина важна; – разликује одабране звукове и тонове, певање/свирање; хор/један певач/група певача; оркестар/један свирач/група свирача, боју различитих певачких гласова и	**2**			**1**		**1**	**2**		**1**		**7**

		инструмената и музичке изражајне елементе; – препозна музички почетак и крај и понављање теме или карактеристичног мотива у слушаном делу;											
2.	**Извођење музике**	– користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука; – изговара у ритму уз покрет бројалице; – пева по слуху песме различитог садржаја и расположења;	**2**	**3**	**2**	**3**	**1**	**3**	**3**	**3**	**2**	**2**	**24**
3.	**Музичко стваралаштво**	– направи дечје ритмичке инструменте; – ствара звучне ефекте, покрете уз музику, мању ритмичку целину помоћу различитих извора звука, ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука,		**1**	**1**	**1**					**2**		**5**
Фонд часова 36 ПРЕДМЕТ: Музичка култура РАЗРЕД: први													**36**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Слушање музике	7	3	4
2.	Извођење музике	24	17	7

3.	Музичко стваралаштво	5	2	3
		36	22	14

Предмет	Музичка култура	
Разред	други	
Трајање школског програма	36 часова 2022-2026. године	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– објасни својим речима утиске о слушаном делу, особине тона, доживљај прегласне музике и њеног утицаја на тело; – разликује различите инструменте по боји звука и изражајним могућностима; – издвоји основне музичке изражајне елементе; – препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу; – повезује карактер дела са изражајним музичким елементима и инструментима;	**Слушање музике** 16 часова	Уметничка музика у цртаним и анимираним филмовима. Однос звук-лик, музика-радња. Композиције које илуструју различита осећања. Звук и тон (извори) – звуци из природе и окружења. Тон: боја (различити гласови и инструменти), трајање (кратак-дуг), јачина (гласан-тих), висина (висок-дубок). Композиције које илуструју различите боје људског гласа и инструмената. Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар). Различити жанрови везани за ситуације значајне у животу ученика. Музичка прича. Композиције различитог карактера и елементи музичке изражајности (мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Музички бонтон. Музика и здравље. Носиоци звука (цеде плејер, рачунар...).
– изговара бројалице у ритму, уз покрет; – пева по слуху песме различитог садржаја и расположења;	**Извођење музике** 17 часова	Изговор бројалице у ритму уз покрет. Звучне ономатопеје и илустрације Правилан начин певања – држање тела и

– изводи уз покрет музичке и традиционалне игре; – примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у групном певању и свирању; – свира по слуху ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма; – повезује почетне тонове песама-модела и једноставних наменских песама са бојама; – повезује ритам са графичким приказом; – објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења; – учествује у школским приредбама и манифестацијама;		дисање. Правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера. Певање песама уз покрет – песме уз игру и народне песме. Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова уз боју (a^1 бела, xa^1 љубичаста боја). Дечји и алтернативни инструменти и начини свирања на њима. Инструментална пратња по слуху уз бројалице и песме – пулс, ритам, груписање удара. Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука. Музички бонтон.
– направи дечје ритмичке инструменте; – осмисли покрете уз музику; – осмисли ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука; – осмисли одговор на музичко питање; – осмисли једноставну мелодију на крађи задати текст; – према литерарном садржају изабере од понуђених, одговарајући музички садржај; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука.	**Музичко стваралаштво** 3 часа	Израда дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала. Креирање сопствених покрета уз музику. Стварање једноставне ритмичке пратње коришћењем различитих извора звука. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Стварање звучне приче од познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација на крађи литерарни текст.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења Музичке културе је да код ученика развије интересовање и љубав према музици

кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

Наставници свакодневно употпуњују своје знање и способности ради бољег квалитета наставе Музичке културе. Редовно реализују угледне и огледне часове, прате и похађају семинаре и предавања.

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Приликом евалуације и вредновања постигнућа ученика у настави Музичке културе најчешће се користе усмена испитивања. Она се односе како на теорију тако и на практичан рад односно извођење различитих композиција.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Осим уџбеника који је радан неретко ученици имају задатак да уз помоћ инструмената који су направили осмисле неке нове композиције и то касније излажу пред вршњацима.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

У току школске године организована је и настава у природи приликом посета различитих институција и на екскурзијама.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Наставна средства: Уџбеник, Пројектор, Компјутер, Инструменти за наставнике, Инструменти за ученике, Web алати, Интернет.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Природа саме музике, и предмета Музичка култура, указује нам на присуство садржаја из свих области и програмских садржаја. Зато, музику треба од самог почетка повезивати са што више догађаја из живота ученика.

Настава Музичке културе одвија се уз помоћ музичких активности и то: говор у ритму, певање, свирање, покрет уз музику, слушање музике и видови стваралаштва. Препоручени музички садржаји су :бројалице, песме, музичке игре, ритмички аранжмани, композиције за слушање музике. Наставник остварује наставу користећи глас, покрет и музичке инструменте.
Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити ангажовани као истраживачи, креатори и извођачи.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна култура, свет око нас, грађанско васпитање	**Извођење музике**	Ученици праве инструменте, користећи се знањима из музичке културе и света око нас. Употребљавају различите материјале како би постигли различите тонове. Поштују	Усмено одговарање

			излагање других вршњака.		
	Српски језик, грађанско васпитање	**Извођење музике**	Ученици изучавају садржаје о животу и раду Растка Немањића, односно Светог Саве. Изводе песме посвећене њему.	Усмено одговарање, квиз	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Ученик поштује друге и њихово излагање односно извођење различитих композиција. Радо учествује у активностима. Залаже се и активно сарађује приликом рада у пару или у групи. Поштује рад у групи приликом извођења бројалица уз помоћ инструмената. Истражује могућности инструмената које је направио самостално и радо их дели са другима.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Весна Марковић, Вања Хршак: *Музичка култура, уџбеник за други разред основне школе,* БИГЗ, Београд, 2019.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	**Слушање музике**	Препознаје природу композиције и разликује инструменте који је изводе.	**4**	**4**	**4**	**4**							**16**
2.	**Извођење музике**	Самостално изводи различите брзалице, бројалице и песме.					**1**	**3**	**5**	**3**	**4**	**1**	**17**
3.	**Музичко стваралаштво**	Самостално осмишљава деонице и покрете уз песме или композиције.										**3**	**3**
Фонд часова ПРЕДМЕТ:		**РАЗРЕД:**											

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	**Слушање музике**		16	14	2
2.	**Извођење музике**		17	15	2
3.	**Музичко стваралаштво**		3	1	2
укупно:			36	30	6

Предмет	Музичка култура	
Разред	трећи	
Трајање школског програма	36 (за период од 2022-2026.)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– опише своја осећања у вези са слушањем музике; – примењује правилан начин држања тела и дисања при певању; – изговара бројалице у ритму, уз покрет; – пева по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; – наведе особине тона и основне музичке изражајне елементе; – разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; – повезује карактер дела са избором инструмента и музичким изражајним елементима;	**СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ**	Композиције различитог карактера и елементи музичке изражајности (мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Особине тона: боја (различити гласови и инструменти), трајање, јачина, тонске висине. Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар). Различити жанрови везани за уобичајене ситуације у животу. Музичка прича. Филмска музика. Музички бонтон.Музика и здравље. Дигитализација.

– препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу; – повезује почетне тонове песама–модела и једноставних наменских песама са тонском висином; – комуницира са другима кроз извођење традиционалних и музичких игара уз покрет; – свира по слуху и из нотног текста ритмичку и мелодијску пратњу; – осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу ; – осмисли музички одговор на музичко питање; – осмисли једноставну мелодију на крађи задати текст; – изабере одговарајући музички садржај(од понуђених) према литерарном садржају; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – коментарише своје и туђе извођење музике; – самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; – учествује у школским приредбама и манифестацијама.	**ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ**	Дидактичке музичке игре. Правилан начин певања – држање тела и дисање. Правилна дикција. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера Певање песама уз покрет. Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова у тонском опсегу од *ха* до *це*[2]. Певање и свирање песама из нотног текста. Дечји и алтернативни инструменти и начини свирања на њима. Инструментална пратња по слуху. Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука. Музички бонтон. Особине тона: боја (различити гласови и инструменти), трајање (нотна трајања), јачина (динамичке ознаке – пиано, форте, крешендо и декрешендо), тонске висине (од це[1] до ге[1]). Елементи музичког писма: линијски систем, виолински кључ, трајање тонова (половина, четвртина, осмина ноте и одговарајуће паузе) у такту 2/4. Јединица бројања. Тактирање у 2/4 такту.

	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Стварање једноставне ритмичке и мелодијске (једноставне) пратње. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Стварање звучне приче од познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација на краћи литерарни текст (учење у контексту).

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења **Музичке културе** је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- Угледни/огледни часови (по један у сваком полугодишту); - Употреба савремених средстава; - Семинар.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Оцењивање из предмета **Музичка култура** обавља се полазећи од ученикових способности и степена умешности. Узима се у обзир индивидуално напредовање у односу на сопствена претходна постигнућа, могућности и ангажовање ученика. Оцењује се одговоран однос према раду, постављеним задацима, активно учествовање у настави, сарадња са другима, рад у групи, рад у тиму, учешће у пројектима, исказано интересовање и мотивација за учење и напредовање.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Учење песама, израда паноа, извођење кореографије, припрема и извођење музичких игара, свирање на датом инструменту на основу нотног записа, припрема есејских радова...
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Ученици који показују таленат и посебно интересовање, знање и вештине биће усмеравани на конкурсе, такмичења, манифестације у организацији школе или општине, рад у тимовима.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Уџбеник, музичке збирке, компјутер, металофон, инструменти, илустрације, слике, визуелни записи музичких додатака, платформе и апликације за извођење/компоновање музике.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Природа саме музике, па и предмета **Музичка култура** указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене програмом наставе и учења. Нагласак у свакој од области је на развоју способности код ученика да комуницирају са другима кроз слушање, извођење и стварање музике као и способности да изражавају своје мисли и осећања кроз музику. Инсистирање на развоју критичко-аналитичког мишљења има за циљ да помогне ученицима да превазиђу површно расуђивање и да развију лично гледиште (засновано на адекватним информацијама) као и да науче како да артикулишу своје креативне и уметничке изборе. Ученицима треба дати могућност да буду инвентивни и маштовити у свом размишљању, а не само да пронађу тачан одговор.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
српски језик математика ликовна култура	**Слушање музике**	Слушање народних и других песама из књижевности. Илустровање преслушаних композиција. Представљање дужине и трајања нота, тактова и пауза кроз математичке појмове.	Усмена провера; Израда писаних провера; Домаћи задаци; Праћење и вредновање активности ученика; Увид у активности на часу; Истраживачки радови ученика; Креативни допринос ученика.
српски језик физичко васпитање грађанско васпитање	**Извођење музике**	Извођење традиционалних народних песама. Извођење игара и покрета уз музику. Извођење ритма. Сценски покрет уз музику.	Усмена провера; Израда писаних провера; Домаћи задаци; Праћење и вредновање активности ученика; Увид у активности на часу; Истраживачки радови ученика; Креативни допринос ученика.
	Музичко стваралаштво	Извођење дужине и трајања нота, тактова и пауза кроз математичке појмове.	Усмена провера; Израда писаних провера; Домаћи задаци; Праћење и

				вредновање активности ученика; Увид у активности на часу; Истраживачки радови ученика; Креативни допринос ученика.	

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Ђачић, М., *Музичка култура, уџбеник за трећи разред основне школе,* БИГЗ школство, Београд, 2020. Стојановић, Г., *Приручник за наставнике за трећи разред оснвне школе,* Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2010.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	СЛУШАЊЕ И ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ		3	2	4	4	2	3	5	3	4	3	
2.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО			1			1			1			3
			3	3	4	4	3	3	5	4	4	3	36
Фонд часова ПРЕДМЕТ: РАЗРЕД:													

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
				остале

			обраду	типове часова
1.	**Извођење и слушање музике**	**33**	**28**	**5**
2.	**Музичко стваралаштво**	**3**	**2**	**1**
		36	**30**	**6**

Предмет	Музичка култура	
Разред	четврти	
Трајање школског програма	(за период 2022-2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– опише своја осећања у вези са слушањем музике; – препознаје народну и уметничку музику; – опише улогу музике у медијима; – разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; – повеже карактер дела са избором инструмента и елементима музичке изражајности; – уочи контраст и понављање у музичком делу; – пева и свира по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; – примени изражајне музичке елементе; – осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу;	**СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ**	- Композиције различитог карактера. Елементи музичке изражајности (инструмент, глас, мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Вокална и инструментална музика (композиције домаћих и страних композитора). Дела фолклорне традиције српског и других народа. Музичка прича. Музика у служби других медија. Музички бонтон. Музика и здравље
– осмисли музички одговор на музичко питање; – осмисли једноставну мелодију на крађи задати текст; – учествује у школским приредбама и манифестацијама. – изабере одговарајући музички садржај (од понуђених) према литерарном садржају;	**ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ**	Музичке игре (дидактичке). Певање песама различитог садржаја и карактера по слуху. Певање и свирање песама из нотног текста. Свирање песама по слуху на дечјим инструментима и/или на другим инструментима. Народни инструменти нашег и других народа.

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – коментарише своје и туђе извођење музике; – самостално или уз помоћ одраслих користи предности дигитализације:		Музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим инструментима и на алтернативним изворима звука. Динамика (крешендо, декрешендо). Темпо (*Andante*. *Moderato*. *Allegro*). Боја (различити гласови и инструменти). Трајање (цела нота и пауза. нота четвртине са тачком). Савладавање тонске висине и солмизације у обиму *це*1-*це*2. Тактирање у 3/4 и 4/4 такту. *Це-дур* лествица. Репетиција, прима и секонда волта.
– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – учествује у школским приредбама и манифестацијама. – коментарише своје и туђе извођење музике; – самостално или уз помоћ одраслих користи предности дигитализације:	**МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО**	Једноставна ритмичка и мелодијска пратња. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Звучна прича на основу познатих музичких садржаја, звучне ономатопеје и илустрације на краћи литерарни текст (учење у контексту). Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање мелодије на одабрани текст.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Музичке културе је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Оцењивање из предмета Музичка култура обавља се полазећи од ученикових способности и степена умешности. Узима се у обзир индивидуално напредовање у односу на сопствена претходна постигнућа, могућности и ангажовање ученика. Оцењује се одговоран однос према раду, постављеним задацима, активно учествовање у настави, сарадња са другима, рад у групи, рад у тиму, учешће у пројектима, исказано интересовање и мотивација за учење и напредовање.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Учење песама, израда паноа, извођење кореографије, припрема и извођење музичких игара, свирање на датом инструменту на основу нотног записа, припрема есејских радова...
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Ученици који показују таленат и посебно интересовање, знање и вештине биће усмеравани на конкурсе, такмичења,манифестације у организацији школе или општине, рад у тимовима.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Уџбеник, музичке збирке, компјутер, металофон, инатрументи, илустрације, слике, визуелни записи музичких додатака.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Природа саме музике, па и предмета Музичка култура указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене програмом наставе и учења. Нагласак у свакој од области је на развоју способности код ученика да комуницирају са другима кроз слушање, извођење и стварање музике као и способности да изражавају своје мисли и осећања кроз музику. Инсистирање на развоју критичко-аналитичког мишљења има за циљ да помогне ученицима да превазиђу површно расуђивање и да развију лично гледиште (засновано на адекватним информацијама) као и да науче како да артикулишу своје креативне и уметничке изборе. Ученицима треба дати могућност да буду инвентивни и маштовити у свом размишљању, а не само да пронађу тачан одговор

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик Ликовна култура Математика	**СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ**	Слушање народних и других песама из књижевности. Илустровање преслушаних композиција. Представљање дужине и трајања нота, тактова и пауза кроз математичке појмове.	Усмена провера Израда писаних провера Домаћи задаци Праћење и вредновање активности ученика Увид у активности на часу Истраживачки радови ученика Писање есеја Креативни допринос ученика
Српски језик, Физичко васпитање, Грађанско васпитање.	**ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ**	Извођење тарадиционалних нардоних песама. Извођење игара и покрета уз музику. Извођење ритма. Сценски покрет уз музику.	Усмена провера Израда писаних провера Домаћи задаци Праћење и вредновање активности ученика Увид у активности на часу Истраживачки радови

				ученика Писање есеја Креативни допринос ученика	
	Српски језик Математика	**МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО**	Израда мелодије и аранжмана на основу датог текста. Извођење дужине и трајања нота, тактова и пауза кроз математичке појмове.	Усмена провера Израда писаних провера Домаћи задаци Праћење и вредновање активности ученика Увид у активности на часу Истраживачки радови ученика Писање есеја Креативни допринос ученика	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Компетенција за целоживотно учење –подстицање и развијање стваралачког мишљења и овладавање визуелним вештинама, развијање музичких стваралачких способности ученика. Сарадња – ученик учествује у дискусијама, групном облику рада поштујући саговорнике и сараднике. Естетичка компетенција – ученици развијају стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практичан рад, оспособљавају се за комуникацију и изграђују позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа. Рад с подацима и информацијама –ученици треба да стекну свест о томе да се разне (и важне) поруке не преносе само говором и реченицом, већ и звуком (на пример, школско звоно), бојом (семафор), сложеним сликама, музиком, мимиком, гестом.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Ђачић, Мила: *Музичка култура, уџбеник за четврти разред основне школе*, Београд: БИГЗ школство, 2020.Васиљевић, М. Зорислава: *Методика музичке писмености,* Београд: Завод за уџбенике, 2000.Васиљевић, М. Зорислава, Дробни И.: *Теорија музике,* Београд: Завод за уџбенике, 2006.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**

1.	**СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ**	-опише своја осећања у вези са слушањем музике; -препознаје народну и уметничку музику; -опише улогу музике у медијима;		2	1		2			1	1		7
2.	**ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ**	-пева и свира по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; -примени изражајне музичке елементе; -коментарише своје и туђе извођење музике;	3	4	2	4		2	5	1	3	2	26
3.	**МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО**	-осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу; -осмисли једноставну мелодију на крађи задати текст; -изабере одговарајући музички садржај (од понуђених) према литерарном садржају.			1		1			1			3
Фонд часова ПРЕДМЕТ: РАЗРЕД:			**4**	**5**	**4**	**4**	**3**	**2**	**5**	**3**	**4**	**2**	**36**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по	број часова за	
			обраду	остале типове

теме		теми		часова
1.	**СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ**	7	7	
2.	**ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ**	26	22	4
3.	**МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО**	3	/	3
		36	29	7

Предмет: Физичко и здравствено васпитање

Разред: I, II, III, IV

Предмет	Физичко и здравствено васпитање	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	108 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); – правилно изведе вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; – комбинује и користи усвојене моторичке вештине у игри и у свакодневном животу; – одржава равнотежу у различитим кретањима; – разликује правилно од неправилног држања тела и правилно држи тело; – примењује правилну технику дисања приликом вежбања; – изведе кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу; – игра дечји и народни плес; – користи основну терминологију вежбања; – поштује правила понашања на	**ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ** **(На свим часовима.)** **МОТОРИЧКЕ**	Вежбе за развој снаге. Вежбе за развојпокретљивости. Вежбе за развој издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације. ХОДАЊЕ И ТРЧАЊЕ Ходање: – кратким корацима, – дугим корацима, – у различитом ритму, – ходање са реквизитом, – ходање са променом, правца и смера. Техника трчања: – трчање преко препрека, – трчање са променом правца и смера, – брзо трчање 20 м са стартом из различитих почетних положаја, – игре са коришћењем научених облика ходања и трчања. СКАКАЊА И ПРЕСКАКАЊА Поскоци у месту. Поскоци у кретању. Скакања удаљ.

просторима за вежбање; – поштује мере безбедности током вежбања; – одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање; – поштује правила игре; – навија фер и бодри учеснике у игри; – прихвати сопствену победу и пораз; – уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – наведе делове свога тела и препозна њихову улогу; – уочи промену у расту код себе и других; – уочи разлику између здравог и болесног стања; – примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања; – одржава личну хигијену; – учествује у одржавању простора у коме живи и борави; – схвати значај коришћења воћа у исхрани; – правилно се понаша за столом.	**ВЕШТИНЕ** **(55 часова)**	Скакања увис. Прескакање дуге вијаче. Вежбе скакања и прескакања упором рукама. Игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања. БАЦАЊА И ХВАТАЊА Бацање лоптице из места у даљину и у циљ. Бацање лоптице из кретања. Бацање лопте увис. Вођење лопте. Додавање лопте. Игре са вођењем, додавањем лопте и гађањем у циљ. ПУЗАЊА, ВИШЕЊА, УПОРИ И ПЕЊАЊА Пузања на тлу. Пењања. Провлачења. Вис лежећи опружено. Помицања улево и удесно у вису лежећем и вису слободном. Упори. ВЕЖБЕ НА ТЛУ Основни садржаји Основни ставови и положаји. Поваљка на леђима. Став на лопатицама (свећа). Колут напред из чучња у чучањ. Поваљка на стомаку. Састав од научених елемената. Игре са усвојеним вежбама. Проширени садржаји Колут назад из чучња у чучањ, низ косу површину. ВЕЖБЕ РАВНОТЕЖЕ Одељењско такмичење са задатом комбинацијом вежби. Ходање по линији. Ходање по шведској клупи. Лагано трчање на шведској клупи или ниској греди. Кратак састав на линији обележеној на тлу, шведској клупи и ниској греди. ВЕЖБЕ СА РЕКВИЗИТИМА Вежбе обликовања са реквизитима. Трчања, поскоци и скокови уз коришћење реквизита. Дизање и ношење предмета и реквизита на различите начине. Елементарне игре са реквизитима. Игре са ластишом.

	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА (На свим часовима.)	ПЛЕС И РИТМИКА Ходање и трчање са променом ритма, темпа и динамике уз пљесак и уз музичку пратњу. Галоп напред. Дечији поскок. Њихање и кружење вијачом или траком. Суножни скокови кроз вијачу са обртањем напред. Народно коло по избору. ПОЛИГОНИ Комбиновани полигон од усвојених вештина (вежби). КУЛТУРА ВЕЖБАЊА И ИГРАЊА Основни термини у вежбању. Вежбам безбедно. Чувам своје и туђе ствари. Правила елементарних игара. Некад изгубим, а некада. победим. Навијам фер. Упознај своје тело. Растемо. Видим, чујем, осећам. Моје здравље. Ко све брине о мом здрављу. Лична хигијена. Хигијена простора у коме живим. Хигијена простора у коме вежбам. Животне намирнице и правилна исхрана. Заједно за столом.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета физичко и здравствено васпитање је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује: – стање физичких способности; – стање здравља и хигијенских навика; – достигнути ниво савладаности моторичких вештина; – однос према раду. Оцењивање се врши описно, на три нивоа, на основу достигнутости предвиђених исхода. Први ниво 1. Стање физичких способности Ученик има висок степен развијености физичких способности на основу оцене:

а) координације:
– у цикличним кретањима и у повезивању једноставних покрета у целину;
– правилно изводи комплекс од осам вежби обликовања без реквизита; четири вежбе на рипстолу; и четири вежбе са палицом;
– на основу брзине учења: вежби на тлу; трчања преко поређаних препрека у једнаком ритму;
– вођење лопте без прекида (неколико пута);
– додавање лопте једном или обема рукама и хватање лопте;
б) гипкости:
– раменог појаса, кичме и у зглобу кука;
– покрете трупа, руку и ногу изводи меко у оптималним амплитудама (заклони, претклон, заножења, предножења и одножења...);
в) одржавања равнотеже:
– на суженим површинама (линијама, шведској клупи, ниској греди или ставовима на једној нози) покрете изводе без поремећаја тежишта тела;
г) експлозивне снаге, брзине и репетитивне снаге:
– скокове и прескакања изводи са већом висином и даљином;
– брзо трчи са и без промене правца;
– вежбе обликовања за снагу изводи са више понављања;
д) издржљивост:
– трчи и учествује у игри дуже време без замора.
2. Стање здравља и хигијенске навике
Ученик има висок степен развијености хигијенских навика и добар здравствени статус када:
– нема постуралне поремећаје ни телесне деформитете, има нормално развијен свод стопала, уредног је општег изгледа; не показује видљиве знаке умора приликом вежбања;
– његов телесни развој је у складу са узрастом;
– има уредну опрему за вежбање и у потпуности усвојене хигијенске навике.
3. Достигнути ниво савладаности моторичких вештина
Ученик има висок степен развијености моторичких вештина уколико је успешно савладао кретања и захтеве предвиђене основним и проширеним садржајима.
4. Однос према раду
Ученик има позитиван активан однос према раду уколико је редован и активан на часовима и ако се ангажује у ваннаставним активностима.
Ученик је у потпуности достигао предвиђене исходе за први разред.
Други ниво
Ученик има задовољавајући степен: развијености физичких способности, здравственог стања и хигијенских навика, савладаности моторичких вештина и однос према раду, ако значајно не одступа од критеријума наведених за први ниво.
Ученик на овом нивоу достигао је предвиђене исходе уз одређене потешкоће (навести најбитније), има позитиван однос према раду ако је редован и активан на свим, или на већини часова.
Трећи ниво
Ученик делимично или потпуно одступа од критеријума наведених за први и други ниво.
Не носи редовно и не одржава опрему за вежбање и има недовољно развијене хигијенске навике.
Делимично је достигао, или у потпуности није достигао већину предвиђених исхода (навести најбитније), није заинтересован за вежбање и не показује напредак.

На крају сваке описне оцене, наставник треба да наведе које су могуће препоруке за даљи напредак и укључи родитеље.

Ученик може бити ослобођен само од практичног дела програма наставе за одређени период, полугодиште или целу школску годину на основу препоруке изабраног лекара.

Ученик ослобођен практичног дела у обавези је да присуствује часовима. За рад са ослобођеним ученицима наставник сачињава посебан програм рада базиран на усвајању теоријских и васпитних садржаја у складу са програмом и корелацији са садржајима других предмета.

Ослобођеним ученицима треба пружити могућност да:

– прате игру и усвајају правила игре, на часу или ваннаставним активностима,

– направе едукативни постер или цртеж са спортског догађаја,

– на други начин помажу у настави.

Пример исхода за ученике ослобођене од практичног дела наставе:

По завршетку теме ученик ће бити у стању да:

– наведе основна правила елементарне игре која се најчешће примењује у настави;

– примени основна здравствено-хигијенска правила;

– помогне у организацији ативности предвиђених програмом.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Организација излета и наставе у природи.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЛИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, спортски реквизити.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Физичко и здравствено васпитање у првом разреду основне школе чине три предметне области: Физичке способности, Моторичке вештине и Физичка и здравствена култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Физичке способности – На свим часовима, Моторичке вештине – 55 часова и Физичка и здравствена култура – На свим часовима.

Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик. Свет око нас	Физичке способности	– сналази се у простору помоћу просторних одредница: напред – назад, лево – десно, горе – доле и карактеристичних објеката, учествовање у одржавању простора	квиз, тест, провере кроз практичан рад

			у коме борави – одржава личну хигијене -Подстицати на развијање говорне културе	
	Српски језик, Музичка култура	Моторичке вештине	Подстицати развијање говорне културе. Слушање одговарајућих мелодија које су у вези са наставном јединицом.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
	Српски језик, Свет око нас, Грађанско васпитање	Физичка и здравствена култура	- Ученике подстицати на уредност и орјентацију у раду. -Поштовање правила учтивог понашања-пажљиво слушање саговорника. -Подстицати на развијање свести о здравој исхрани (пирамида исхране).	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Учењем наставног предмета физичко васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног
вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја
физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да
физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција, самопотврђивања и учешћа у
тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији,
одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих односа, односа према
окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира.

Специфичне предметне
компетенције

Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања и разне изворе
информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине. Има позитиван став према

физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности и спорта у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Физичке способности	**На свим часовима**		
2.	Моториче вештине	108	47	55
3.	Физичка и здравствена култура	**На свим часовима.**		
		108	**47**	**55**

Предмет	**Физичко и здравствено васпитање**	
Разред	други	
Трајање школског програма	2022-2026.	
ИСХОДИ **По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...**	**ОБЛАСТ/ТЕМА** **БРОЈ ЧАСОВА**	**САДРЖАЈИ**

– примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); – правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; – комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; – одржава равнотежу у различитим кретањима; – разликује правилно од неправилног држања тела; – успостави правилно држање тела;	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ		Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој покретљивости. Вежбе за развој издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације.
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ	Ходање и трчање	Ходање: – кратким корацима, – дугим корацима, – у различитом ритму, – ходање опружањем стајне ноге,

– правилно дише током вежбања; – изведе кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу; – изведе дечји и народни плес; – користи основну терминологију вежбања; – поштује правила понашања у и на просторима за вежбање; – поштује мере безбедности током вежбања; – одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање; – поштује правила игре; – навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа; – прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; – уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – уочава улогу делова тела у вежбању; – уочи промене у расту код себе и других; – препозна сопствено болесно стање и не вежба када је болестан; – примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања; – одржава личну хигијену; – учествује у одржавању простора у коме живи и			– ходање са реквизитом, – ходање са променом правца и смера, – ходање комбиновано са различитим покретима, – ходање преко ниских препрека, – елементарне игре са ходањем. Техника трчања: – трчање преко препрека, – трчање са променом ритма, – трчање са променом правца и смера, – брзо трчање стартом из различитих почетних положаја, – трчање 30 m – елементарне игре са трчањем.
		Скакања и прескакања	Прескакање вијача, палица и других реквизита поређаних на тлу једноножним и суножним одскоком. Комбинације скокова, Скок удаљ и увис из места и залета. Скок са повишене површине. Припремне вежбе за прескок: игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања.

борави; – наведе врсте намирница у исхрани; – препознаје везу вежбања и уноса воде; – повеже ходање и трчање са позитивним утицајем на здравље; – препозна лепоту покрета у вежбању; – се придржава правила вежбања; – вреднује успех у вежбању;			
		Бацања и хватања	Ходање и трчање са котрљањем лопте. Бацање лоптице из места у даљину и у циљ. Бацање лоптице из кретања. Бацање лопте увис без и са окреом за 360^0. Вођење лопте једном и другом руком у месту и кретању. Додавање лопте једном и другом руком. Вођење лопте у ходању и трчању. Гађање лоптом у импровизовани кош, ниски кош и гол. Елементарне игре са вођењем, додавањем и гађањем лоптом у циљ. Штафетне игре и друге елементарне игре лоптом (вођење, хватање, додавање).
		Пузања, вишења, упори и пењања	Помицање на дохватном вратилу са погрченим ногама у вису предњем. Помицање у вису предњем

			окретањем за 180^0, са укрштеним хватом. Њихање уз помоћ. **Проширени садржаји** Узмак корацима уз косу површину. Бочно пењање уз лествице са наизменичним прехватањем и опирањем истовремено обема ногама.
		Вежбе на тлу	**Основни садржаји** Два повезана колута напред. Колут напред и скок пруженим телом. Колут назад из чучња у чучањ, низ косу површину. Колут назад. Састав од научених елемената. Игре усвојених вежби. **Проширени садржаји** Колут напред из упора стојећег опружених ногу. Колут преко лопте. Одељењско такмичење са задатом комбинацијом вежби.
		Вежбе равнотеже	**Основни садржаји** Мала вага на тлу, клупи и ниској греди. Ходање привлачењем на целом стопалу и успон. Ходање опружањем стајне и предножењем замајне ноге. Ходање уназад на греди. Састав из првог разреда допунити наученим вежбама. **Проширени садржаји**

			Наскок кораком на греду. Чучањ и окрет у чучњу за 90^0 и 180^0. Састав из првог разреда допунити вежбама ходањем уназад и окретом у чучњу за 180^0. Одељенско такмичење.
		Вежбе са реквизитима	Вежбе обликовања сареквизитима. Трчања, поскоци и скокови уз коришћење реквизита. Прескакање вијаче на различите начине. Дизање и ношење предмета и реквизита на различите начине. Елементарне игре са реквизитима. Игре са ластишом. Полигон и елементарне игре уз коришћење реквизита
		Плес и Ритимика	**Основни садржаји** Народно коло и дечији плес по избору. Повезивање елемената из првог разреда у композицију – састав. Основни ритмички покрети са реквизитима. **Проширени садржаји** Прескакање вијаче уназад. Комбиновано прескакање вијаче напред-назад. Ходање и трчање са бацањем и хватањем лопте и обруча. Вежба са вијачом
		Полигони	Кобиновани полигон од

			усвојених вештина (вежби).
	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	Култура вежбања и играња	Основни термини у вежбању. Вежбам безбедно. Чувам своје и туђе ствари. Правила елементарних игара. Некад изгубим, а некада победим. Навијам пристојно.
		Здравствено васпитање	Моје здравље и вежбање. Мишићи, зглобови и кости мога тела. Телесни развој.. Лична хигијена. Хигијена простора за вежбање. „Шарени-разноврсни оброк" – правилна исхрана. Значај воде за организам и вежбање.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених наставних средстава; - семинари .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Процес праћења и вредновања једног ученика треба започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Наставник током процеса наставе и учења континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Упућивање ученика на важност свакодневне физичке активности која се одражава на квалитет целокупног стања организма. Оспособљавање ученика да изводе вежбања у сопственим домовина као и у парку или полигону.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
-Недеља школског спорта; -Активности у природи(крос, спортски дан, излети, зимовање, летовање...) -Школска такмичења.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Реквизити који се користе у зависности од теме која се обрађује(лопта, чуњеви, струњача, греда, козлић, ...).
Концепција физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству наставних, ваннаставних и ваншклских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода овог васпитно-образовног подручја које се састоји из три предметне области: -физичке способности; - Моторичке вештине, - Физичка и здравтвена култура . Већина исхода у програму је развојног карактера и протеже се кроз цео први циклус основног образовањаи васпитања, узимајући у обзир узраст ученика и сензитивне периоде азвоја физичких способности. Прогеам другог разреда базиран је на континуираном развијање знања, вештина, ставова и вредности. ОРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИЦИ РАДА А.часови физичког и здравственог васпитања Б. Слободне активности В. Недеља школског спорта Г. Активности у природи(крос, спортски дан, излети, летовања и зимовања) Д. Школска такмичења Ђ. Корективно-педагошки рад и допункса настава. А. Часови физичког и здравственог васпитања Наставне области: 1. ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ На свим часовима као и на други организационим облицима рада, посебан аспект е ставња на : -развијање физичких способности које се континуирано реализују у припремном делу часа. Део главне фазе користи се за развој основних физичких способнлсти узимајући у обзир утицај који наставна тема има на развој. Методе и облици рада бирају се у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад: -подстицање ученика на самостално вежбање, -учвршћивање правилног држања тела. 2. МОТОРИЧКЕ ВЕЖБЕ Усвајање моторичких вештина остварује се утем основних и проширених програмских садржаја тако што се примењују основни дидактичко-методички принципи и методе рада неопходне за достизање постављених исхода. Усвојене моторичке вештине ученицима треба да омогуће примену у свакодневним и специфичним животним ситуацијама. Ученицима који имају потешкоће да усвоје неке од садржаја задају се вежбања слична или лакша од предвиђених или предвежбе. Ученику који има потешкоће да достигне предвиђени исход, оставња се могућност да тај исход достигне у наредном периоду. Усавршавање
Усавршавање неких моторичких задатака је континуирани процес без обзира на садржаје програма(техника ходања, трчања, примена научене игре и сл.) У раду са напреднијим ученицима реализују се проширени садржаји. Кроз процес реализације програма неопходно је пратити способности ученика за различите физичке активности.

3.ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

Ова наставна област реализује се кроз организационе облике рада , наставне области и теме уз практичан рад.Достизањем исхода из наставне области ученици стичу знања, вештине и вредности о вежбању(основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту и здрављу.

Основне информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу. Ова наставна област обухвата: формирање правилног односа премаа вежбању и здрављу, развијање и неговање другарства, препознавање негативних –неприхватљивих облика понашања у игри и др.

Поред наведеног, у овој области потребно је радити на : неговању патриотских вредности(народне традиције), и мултикултуралности, формирању правилног односа према различитостима, чувању школске и личне имовине, неговању друштвених вредности и сл.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Мартиновић, Драган (2009). Физичко васпитање и физичко образовање. Монографија, Међународни знанствени скуп „Школа по мјери“, Свеучилиште Јурја Добриле у Пули, Одјел за образовање учитеља и одгајитеља , Хрватска

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	Брига за здравље, естетска компетенција и целоживотно учење											10
2.	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ	Вештина комуникације, решавање проблема, вештина сарадње.											90
3.	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	Вештина комуникације, вештина за живот у демократском друштву, Вештина сарадње и брига за здравље											8
Фонд часова : 108 ПРЕДМЕТ:Физичко и здравствено													108

васпитање РАЗРЕД:други											

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

ОБЛАСТ/ТЕМА		ОБРАДА (ОБУКА)	ОСТАЛИ ТИПОВИ	УКУПНО
1.	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	5	5	10
2.	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ			
2.1.	ходање и трчање	9	9	18
2.2.	скакања и прескакања	3	2	5
2.3.	бацања и хватања	7	10	17
2.4.	пузања,вишења,упори и пењања	3	3	6
2.5.	вежбе на тлу	4	6	10
2.6.	вежбе равнотеже	6	8	14
2.7.	вежбе са реквизитима	7	7	14
2.8.	плес и ритмика	3	1	4
2.9.	полигони	-	2	2
3.	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА			
3.1.	култура вежбања и играња	4	-	4
3.2.	здравствено васпитање	4	-	4
	Укупно:	55	53	108

ВРЕМЕ	ОБРАДА	ОСТАЛО	УКУПНО
ПРВО ПОЛУГОДИШТЕ	35	23	58
ДРУГО ПОЛУГОДИШТЕ	20	30	50
УКУПНО	55	53	108

Предмет	Физичко и здравствено васпитање		
Разред	Трећи разред		
Трајање школског програма	108 часова (за период од 2022-2026)		
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ	
- примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); - правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; - комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; - одржава равнотежу у различитим кретањима; - коригује сопствено држања тела на основу савета наставника; - правилно држи тело; - правилно подиже, носи и спушта терет; - изведе кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу; - изведе дечји и народни плес; - користи терминологију вежбања; - поштује правила понашања на вежбалиштима; - поштује мере безбедности током вежбања; - одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима; - примени правила игре; - навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа; - прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; - уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања и у другим ситуацијама; - правилно изводи и контролише покрете у различитим кретањима; - прати промене у тежини и висини код себе и других; - препозна здравствено стање када не треба	**ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ** **13 часова**	Вежбе за развој снаге са и без реквизита. Вежбе за развој покретљивости са и без реквизита. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине и експлозивне снаге. Вежбе за развој координације. Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности.	
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ **82 часа**	Атлетика	Техника трчања. Истрајно трчање. Скок удаљ згрчном техником. Бацање лоптице из залета. Скок увис прекорачном техником.
		Спортска гимнастика	Вежбе на тлу: вежбе и комбинације. Прескоци и скокови. Вежбе у вису, вежбе у упору и вежбе и вежбе променама висова и упора. Вежбе равнотеже на шведској клупи и ниској греди.
		Основе тимских, спортских, елементар.	Између четири ватре Мини-рукомет. Футсал – „мали фудбал“.
		Плес и ритимика	Вежбе са вијачом. Вежбе са лоптом. Народно коло „Савила се бела лоза винова“. Народно коло из краја у којем се школа налази.

да вежба; - примењује хигијенске мере пре, у току и након вежбања и другим животним ситуацијама; - уредно одржава простор у коме живи и борави; - користи здраве намирнице у исхрани; - повезује различита вежбања са њиховим утицајем на здравље; - препозна лепоту покрета у вежбању; - се придржава правила вежбања; вреднује сопствена и туђа постигнућа у вежбању.		Пливање	Прилагођавање на водену средину и основна обука пливања. ***Школа нема услове за реализацију часова пливања.**
		Полигони	Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима.
	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА **13 часова**	Култура вежбања и играња	Основна правила: Између четири ватре, Мини-рукомета и Футсала. Понашање према осталим учесницима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара. Постављање, склањање и чување справа и реквизита неопходних за вежбање. „Ферплеј" (навијање, победа, пораз). Породица и вежбање. Вежбање као део дневних активности.
		Здравствено васпитање	Моје срце – пулс. Дисање и вежбање. Хигијена простора за вежбање. Значај воћа и поврћа у исхрани. Значај воде за организам и вежбање. Поступање у случају повреде.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик/ца унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.
ОРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИЦИ РАДА
А. Часови Физичког и здравственог васпитања. Б. Слободне активности.

В. Недеља школског спорта.

Г. Активности у природи (крос, спортски дан, излети, зимовање, летовање ...).

Д. Школска такмичења.

Ђ. Корективно-педагошки рад и допунска настава

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

- угледни час: употреба савремених наставних средстава

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе *физич- ког и здравственог васпитања,* препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

- Ниво ангажованости (активност) и однос ученика према обавезама у Физичком и здравственом васпитању који обухвата: вежбање у адекватној спортској опреми; активно учествовање на часовима Физичког и здравственог васпитања; вежбање и играње у слободно време.
- Приказ два комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања), без реквизита.
- Постигнућа у моторичким вештинама.
- Индивидуални напредак ученика.

Индивидуални напредак сваког ученика процењује се у односу на претходно проверено стање. Приликом оцењивања неопходно је узети у обзир способности ученика, степен спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом вредновања (оцењивања) узима се у обзир његов инди- видуални напредак у односу на претходна достигнућа и могућности као и ангажовање ученика у наставном процесу.

Код ученика ослобођених од практичног дела наставе прати се и вреднује: познавање основних правила елементарних и спортских игара, основних здравствено-хигијенских правила вежбања и здраве исхране; учешће у ваннаставним активностима.

Праћење, вредновање и оцењивање ученика ослобођених од практичног дела наставе, врши се на основу посебног ангажовања у настави.

Праћење, вредновање и оцењивање ученика са инвалидитетом врши се на основу њиховог индивидуалног напретка.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде паноа и презентација (област – Физичка и здравствена култура).

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

- Реквизити: лопте, вијаче, палице, чуњеви
- Справе: шведска клупа, ниска греда, одскочна даска, козлић, двовисински разбој
- Пројектор, компјутер. ПП презентације, интернет (кореографије, вежбе)

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

При планирању вежбања у припремној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање конкретног задатка. Методе вежбања које се примењују у настави су тренажне методе (континуирани, понављајући метод), прилагођене узрасним карактеристикама ученика. У раду са ученицима треба примењивати диференциране облике рада, дозирати вежбања у складу са њиховим могућностима и примењивати одговарајућу терминологију вежби. Време извођења вежби и број понављања задају се групама ученика или појединцима у складу са њиховим способностима, водећи рачуна о постизању што веће радне ефикасности и оптимализацији интензитета рада.

Препоручени начини рада за развој физичких способности ученика.

- Развој снаге: без и са реквизитима; на справама и уз помоћ справа.
- Развој покретљивости: без и са реквизитима; уз коришћење справа.
- Развој издржљивости: трчање; елементарне игре; вежбање уз музику; плес.
- Развој координације: извођење координационих вежби у различитом ритму и променљивим условима.
- Развој брзине: вежбе изводити максималном брзином из различитих почетних положаја на одређени знак – старт из различитих положаја; трчање са убрзањем; штафетне игре.

За ученике који из здравствених разлога изводе посебно ода бране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање.

МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ

1. Атлетика

Поновити различите варијанте ходања и трчања из претходних разреда.

Трчање уз правилно постављање стопала и правилан рад руку, са подизањем колена, трчање преко препрека, трчање са променом ритма, трчање са променом правца и смера, брзо трчање 40 m са стартом из различитих почетних положаја, елементарне игре са трчањем.

Спринтерско трчање: вежбе технике трчања, (ниски скип, високи скип, забацивање потколенице, итд.), ниски старт и фазе трчања.

Истрајно трчање: вежбе технике кроз континуирано трчање. Скок удаљ основни елементи згрчне технике.

Бацање лоптице у даљ: усвајање вежбе у целини.

Скок увис прекорачном техником; Обучавање технике врши се у целини а по потреби рашчлањивањем на фазе.

1. Спортска гимнастика

1. Вежбе на тлу:

Основни садржаји: колут напред из упора стојећег опружених ногу; колут напред преко препреке; два повезана колута назад; став на лопатицама „свећа" – опружање и издржај; мост из лежања на леђима уз помоћ; припремне вежбе за вагу претклоном и заножењем; припремне вежбе за став на шакама.

Проширени садржаји: комбинације две и више савладаних вежби. Одељењско такмичење са задатом комбинацијом вежби.

2. Прескок — специфичне припремне вежбе:

Основни садржаји: суножни одскок и доскок на повишену површину; на одскочној дасци (држећи се за руке помагача) узастопни суножни скокови; са неколико корака залета једноножни одскок испред даске, доскок суножно на даску, одскок, фаза лета и доскок; упором о козлић неколико узастопних одскока са подизањем кукова (суножно и са разножењем, доскок на даску суножно (уз помоћ испред и иза справе).

Проширени програм: мали козлић, разношка; Одељењско такмичење: суножни одскок и доскок на повишену површину.

3. Вежбе у вису и упору и променама висова и упора (одређене вежбе се могу реализовати и на другим погодним справама, уколико су безбедне)

Основни садржаји: вратило или двовисински разбој – прилагодити висину: на скок у вис предњи, померања улево и удесно; њих у вису предњем; наскок у упор предњи на различитим справама; померања у упору; дочелно вратило или нижа притка разбоја: узмак корацима уз косу површину до упора предњег активног; паралелни разбој: упор, њих, предњихом упор разножно пред рукама; дохватни кругови: суножним одривом вис узнето (кроз згиб); уз помоћ), спуст напред до суножног става (кроз

згиб, уз помоћ).

Проширени садржаји: одривом једне ноге узмак до упора предњег и сп. зањихом саскок.

4. Вежбе равнотеже: шведска лупа и ниска греда

Основни садржаји: лицем према клупи – греди бочно: залети одразом једне ноге наскок у став на другој нози, слободном заножити; различити начини ходања: у успону, са згрченим предножењем, са заножењем, са одножењем, са високим предножењем, различити начини ходања уназад

При избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада.

Избор дидактичих облика рада треба да буде у функцији ефи касне организације и повећања радне ефикасности на часу у циљудостизања постављених исхода.

У настави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају прецизност извођења. Свим вежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби. Наставник прати рад ученика, указује и исправља грешке.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА/ОБЛАСТ	НАЧИН ПРАЋЕЊА/ЕВАЛУАЦИЈА
Природа и друштво	Природа, човек, друштво; Оријентација у простору и времену; Кретање; Култура живљења; Моје здравље	Праћење учешћа у играма; Праћење рада и активности; Процена способности.
Српски језик	Језичка култура (комуникација)	
Математика	Бројеви; Геометрија; Релације у простору	
Музичка култура	Ритам; Покрети/плес уз музику;	
Ликовна култура	Споразумевање; Простор	

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

1. Небојша Цветковић: *Буди прав - бићеш здрав, Београд 2003.*
2. *Оријентациони распоред васпитно-образовног рада са дидактичко-методичким упутством за III разред основне школе*, Учитељски факултет, Центар за усавршавање руководилаца у образовању, Београд, 1995.
3. Јелена Јовановић, Дарко Марковић, Марко Пејовић: Буквар толеранције: *Сад знам да је различито исто вредно*, Београд, 2003.
4. Милица Весковић: *Имам право да се играм*, приручник за учитеље, УСКОР, Београд, 2006.
5. Ведрана Курјан Манестар: *Вежбајмо заједно*, приручник за физичку куктуру, Креативни центар, Београд, 2005.
6. Роналд Динстман: *Игре за моторичко учење*, Дата Статус, Београд, 2017.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Редни број теме	Теме	Исходи	Међупредметне компетенције	Број часова по теми	Број часова за	
					обраду	остале типове

1.	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	- правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; - комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; - одржава равнотежу у различитим кретањима;	одговоран однос према здрављу; сарадња; компетенција за учење; решавање проблема; комуникација; одговорно учешће у демократском друштву; естетичка компетенција; одговоран однос према околини.	13	/	13
2.	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ	- примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); - правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; - комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу;	одговоран однос према здрављу; сарадња; компетенција за учење; комуникација; одговорно учешће у демократском друштву; естетичка компетенција; одговоран однос према околини.	82	27	55
3.	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	- користи терминологију вежбања; - поштује правила понашања на вежбалиштима; - поштује мере безбедности током вежбања; - одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима; - примени правила игре; - навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа; - прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења;	одговоран однос према здрављу; сарадња; компетенција за учење; решавање проблема; комуникација; одговорно учешће у демократском друштву; рад са подацима и информацијама; дигитална компетенција; естетичка компетенција; предузимљивост и оријентација ка предузетништву; одговоран однос према околини.	13	13	/
Фонд часова **ПРЕДМЕТ:** Физичко и здравствено васпитање **РАЗРЕД:** трећи				**108**	**40**	**68**

Предмет	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	
Разред	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
Трајање школског програма	108 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- примени општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); - правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; - комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; - одржава равнотежу у различитим кретањима; - правилно држи тело; - самостално коригује неправилно држање; - правилно подиже, носи и спушта терет; - изведе кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу; - изведе дечји и народни плес; - користи терминологију вежбања; - поштује правила понашања на вежбалиштима; - поштује мере безбедности током вежбања; - одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима; - поштује и примени правила игре; - навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа; - прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; - уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; - прати промене у сопственој тежини и висини; - сагледа резултате физичких способности; - препозна здравствено стање када не треба да вежба; - примењује хигијенске мере пре, у току и након вежбања, као и у другим ситуацијама; - уредно одржава простор у коме живи и	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	Вежбе за развој снаге са реквизитима и без реквизита. Вежбе за развој покретљивости са реквизитима и без реквизита. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине и експлозивне снаге. Вежбе за развој координације. Национална батерија тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности. Моторичке вештине и игре у развоју моторичих способности

борави; - увиди значај правилне исхране за вежбање; - повеже различита вежбања са њиховим утицајем на здравље; - препозна лепоту покрета и кретања; - користи научена вежбања у рекреацији породице; - правилно реагује у случају повреде у школи; - вреднује сопствена и туђа постигнућа у вежбању; учествује у предлагању садржаја и начина рада.		
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ *Атлетика *Спортска гимнастика	*Технике трчања. Истрајно трчање. Скок удаљ згрчном техником. Бацање лоптице из залета. Скок увис прекорачном техником. Тробој. ***Основни садржаји*** Вежбе на тлу: вежбе и комбинације. Прескоци и скокови (прескок разношка). Вежбе у вису, вежбе у упору и вежбе са променама висова и упора. Вежбе равнотеже на шведској клупи и ниској греди. ***Проширени садржаји*** Вежбе на тлу: – летећи колут из места. – састав. *Мини–рукомет. Футсал – „мали фудбал“. Основни елементи кошарке и мини-кошарка. Основни елементи одбојке. Јацент.

	*Осове тимских, спортских и елементарних игара	* Вежбе са вијачом. Вежбе са лоптом. Вежбе са обручем. Народно коло „Моравац“. Народно коло из краја у којем се школа налази * Основна обука пливања. Скок на ноге. * Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима.
	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА *Култура вежбања и играња *Здравствено васпитање	*Основна правила вежбања. Основна правила мини- -рукомета, футсала, кошарке, мини-кошарке и одбојке. Понашање према осталим учесницима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара. Постављање, склањање и чување справа и реквизита неопходних за вежбање. „Ферплеј” (навијање, победа, пораз, толеранција). Вежбање у слободно време. Правилно држање тела и здравље. Значај вежбања за правилан рад срца и плућа. Мишићи и зглобови тела. Хигијена простора за вежбање. Исхрана и вежбање. Значај лекарских прегледа за вежбање. Поступање у случају повреде (обавестити наставника и др.).

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
семинари и вебинари, угледни/огледни часови, предавања
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Континуирано пратити и вредновати: -ниво ангажованости (активност) и однос ученика према обавезама у Физичком и здравственом васпитању који обухвата: -вежбање у адекватној спортској опреми; -активно учествовање на часовима Физичког и здравственог васпитања; --вежбање и играње у слободно време; -приказ два комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања), без реквизита; --постигнућа у моторичким вештинама; -индивидуални напредак ученика. Индивидуални напредак сваког ученика процењује се у односу на претходно проверено стање. Приликом оцењивања неопходно је узети у обзир способности ученика, степен спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом вредновања (оцењивања) узима се у обзир његов индивидуални напредак у односу на претходна достугнућа и могућности као и ангажовање ученика у наставном процесу. Код ученика ослобођених од практичног дела наставе прати се и вреднује: -познавање основних правила елементарних и спортских игара, основних здравствено-хигијенских правила вежбања и здраве исхранучешће у ваннаставним активностима. Праћење, вредновање и оцењивање ученика ослобођених од практичног дела наставе, врши се на основу посебног ангажовања у настави. Праћење, вредновање и оцењивање ученика са инвалидитетом врши се на основу њиховог индивидуалног напретка.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Такмичења, спортске седмице, турнири, излети, настава у природи, крос, зимовања, летовања
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Лопте, струњаче, обручи, вијаче, шведске клупе, чуњеви, греда,вратило, разбој, цд, пројектор, рачунар, интернет стране

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

За остваривање програма планирано је 3 часа недељно тј. 108 часова годишње.Концепција Физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству наставних, ваннаставних и ваншколских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода овог васпитно-образовног подручја које се састоји из три предметне области: физичке способности, моторичке вештине и физичка и здравствена култура.

Већина исхода у програму је развојног карактера и протежу се кроз цео први циклус основног образовања и васпитања и узима се у обзир узраст ученика и сензитивни периоди развоја физичких способности.

Програм четвртог разреда базиран је на континуираном развијању знања, вештина, ставова и вредности.

Неопходно је посебну пажњу обратити на исходе које није могуће достићи током једног или више часова, већ је у ту сврху потребно реализовати различите активности током године.

У раду са ученицима постепено уводити терминологију вежбања и упознати их са утицајем примењених вежби на организам.

Основне карактеристике реализације наставе:

-јасноћа наставног процеса;
-оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита;
-избор рационалних облика и метода рада;
-избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходима;
-функционална повезаност делова часа – унутар једног и више узастопних часова одређене наставне теме.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Српски језик, Природа и друштво, Грађанско васпитање, Музичка култура
– Сналажење у простору помоћу просторних одредница: напред – назад, лево – десно, горе – доле и карактеристичних објеката, учествовање у одржавању простора у коме борави
– Одржавање личне хигијене
-Подстицање на развијање говорне културе, уредности, орјентације
-Поштовање правила учтивог понашања- пажљиво слушање саговорника.
-Подстицање на развијање свести о здравој исхрани (пирамида исхране).

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Учењем наставног предмета физичко васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција, самопотврђивања и учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији, одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих односа, односа према окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира.
Специфичне предметне компетенције
Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања и разне изворе информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине. Има позитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности и спорта у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних

незаразних обољења и социопатолошких појава.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
-Небојша Цветковић, *Буди прав – бићеш здрав, Београд 2003.* *-Оријентациони распоред васпитно-образовног рада са дидактичко-методичким упутством за IVразред основне школе*, Учитељски факултет, Центар за усавршавање руководилаца у образовању, Београд, 1995. -Јелена Јовановић, Дарко Марковић, Марко Пејовић: *Буквар толеранције*, „Сад знам да је различито исто вредно“, Беград, 2003. -Правилник о стручно-педагошком надзору ("Службени гласникРС",6р. 19/07) *-Приручника за праћење физичког развоја и развоја моторичких способности ученика у настави физичког васпитања* (Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, 2016).

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми
1.	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	**На свим часовима**
2.	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	**На свим часовима**
3.	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	**На свим часовима**
укупно	**108**	

Предмет: Свет око нас

Разред: I и II

Предмет	Свет око нас	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	72 часа (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-препозна и искаже радост, страх, тугу и бес уважавајући себе и друге; -правовремено и примерено ситуацији искаже своје	Ја и други	Основна осећања (радост, страх, туга и бес). Основне животне потребе (дисање, храна, вода, спавање и потреба за тоалетом). Сличности и разлике по полу, старости, способностима и

основне животне потребе за храном, водом и одласком у тоалет;		интересовањима
- понаша тако да уважава различитости својих вршњака и других људи; - придржава се договорених правила понашања у школи и прихвата последице ако их прекрши; - сарађује са вршњацима у заједничким активностима;	Породични дом, школа	Групе људи: породица, школска заједница, разред, одељење, суседи. Права и обавезе чланова група. Правила понашања појединаца и групе. Празници: породични, школски
-одржава личну хигијену и адекватно се одева у циљу очувања здравља; - чува своју, школску и имовину других; - прати инструкције одраслих у опасним ситуацијама: поплава, земљотрес, пожар; - својим речима опише пример неке опасне ситуације из свог непосредног окружења; - примењује правила безбедног понашања на путу од куће до школе приликом кретања улицом са и без тротоара и преласка улице;	Здравље и безбедност	Здрав начин живота: становање, одевање, исхрана, лична хигијена, рад, одмор. Безбедно понашање у саобраћају на путу од куће до школе (кретање улицом са и без тротоара, прелажење преко улице, безбедно место за игру). Опасне ситуације по живот, здравље и околину, превенција и правилно понашање (у дому и школској средини, саобраћају, током природних непогода).
-снађе се у простору помоћу просторних одредница: напред назад, лево-десно, горе-доле и карактеристичних објеката; - одреди време својих активности помоћу временских одредница: делови дана, обданица и ноћ, дани у недељи, пре, сада, после, јуче, данас, сутра, прекјуче, прекосутра;	Оријентација у простору и времену	Кретање и сналажење у простору у односу на просторне одреднице: напред-назад, лево-десно, горе-доле и карактеристичне објекте. Сналажење у времену у односу на временске одреднице: делови дана, обданица и ноћ, дани у недељи, пре, сада, после, јуче, данас, сутра, прекјуче, прекосутра.
-препознаје облике појављивања воде у непосредном окружењу: потоци, реке,	Разноврсност природе	Сунчева светлост и топлота. Основна својства ваздуха: провидност, мирис, кретање. Облици појављивања воде:

баре, језера; - препознаје изглед земљишта у непосредном окружењу: равница, брдо, планина; - идентификује биљке и животиње из непосредног окружења на основу њиховог спољашњег изгледа; - уочава разноврсност биљака и животиња на основу спољашњег изгледа; - препознаје главу, труп руке и ноге као делове тела и њихову улогу у његовом свакодневном животу; - препознаје улогу чула вида, слуха, мириса, укуса и додира у његовом свакодневном функционисању и сазнавању окружења; - штеди воду и одлаже отпад на предвиђена места; - се понаша тако да не угрожава биљке и животиње у непосредном окружењу; - повезује резултате учења и рада са уложеним трудом.		потоци, реке, баре, језера, киша, снег. Облици појављивања воде у непосредном окружењу. Основна својства воде: укус, мирис, провидност, раствара поједине материјале. Изглед земљишта: равница, брдо, планина. Изглед земљишта у непосредном окружењу. Основна својстваземљишта: боја, растреситост, влажност; Карактеристичне биљке и животиње у непосредном окружењу. Изглед и делови тела биљака. Изглед и делови тела животиња на примерима сисара, птица, риба, инсеката. Човеково тело - делови тела (глава, труп, руке и ноге) и чула (вида, слуха, укуса, мириса и додира). Значај воде, ваздуха, земљишта, сунчеве светлости и топлоте за живот биљака, животиња/човека. Одговоран однос човека према животној средини (штедња воде, одлагање отпада на предвиђена места, брига о биљкама и животињама).
-посматрањем и опипавањем предмета одреди својства материјала: тврдо меко, провидно непровидно, храпавоглатко; - учествује у извођењу једноставних огледа којима испитује природне феномене; - разликује природу од производа људског рада на примерима из непосредног окружења;	Човек ствара	Човек ради и ствара (материјали и средства за рад, производи људског рада). Материјали за израду предмета (дрво, камен, метал, стакло, гума, пластика, папир, тканина) и њихова својства (тврдо-меко, провидно-непровидно, храпаво- глатко).

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета свет око нас јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оствареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима, израда паноа темељи се на графичком приказу садржаја наставних јединица.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могућност посете изложбама, музејима, организације излета и наставе у природи, часови у школском дворишту (описивање).
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Разноврсна средства која су прилагођена потребама наставе: -уџбеник и радна свеска; -књиге и часописи; -табла; -рачунар/ лаптоп; -пројектор; -штампач; -визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, панои, слике, фотографије, апликације, филмови, тв емисије , ППТ презентације...); -аудио средства (аудио текстови, композиције, звукови...); -прибор за цртање и бојење; -дигитални алати; -интернет стране;

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
У оквиру теме Ја и други налазе се садржаји интердисциплинарног карактера који се односе на ученика као друштвено биће, његова права и обавезе у окружењу и друштвеним групама којима припада (породица, школа, вршњаци). Без обзира о којим друштвеним групама је реч, неопходно је, на адекватним и ученицима блиским примерима, указивати на дуализам права и обавеза ученика. Када се говори о основним животним потребама, ту се првенствено мисли на физиолошке потребе заједничке за све људе, као и на одређена правила понашања која омогућавају задовољавање тих потреба. У оквиру ове теме налазе се и садржаји који се односе на здравље и безбедност. Посебну пажњу у овом сегменту потребно је обратити на безбедност ученика у саобраћају, првенствено на оспособљавање ученика за безбедно кретање од куће до школе.

Садржаје који се односе на кретање и сналажење у простору коришћењем просторних одредница (напред-назад, лево-десно, горе-доле) и карактеристичних објеката пожељно је практично истраживати, како у учионици тако и ван ње. Сналажење у времену конципирано је тако да се полази од основних, временски ближих појмова (делови дана; сада, пре, после; прекјуче, јуче, данас, сутра, прекосутра; дани у недељи) који су потребни ученику за планирање и реализовање свакодневних активности.

Област под називом Разноврсност природе односи се на елементе и узајамно дејство живе и неживе природе. Појмови који се односе на живи свет надограђују се постепено, од препознавања и именовања биљака и животиња које су карактеристичне за непосредно окружење ученика, преко класификација које су базиране на спољашњем изгледу, односно чулно доступним карактеристикама (делови тела у првом разреду). Картографско описмењавање ученика млађих разреда основне школе започиње још у првом разреду, посматрањем околине и именовањем и упоређивањем географских појмова, објеката и појава у непосредном окружењу (брдо, равница, река, језеро...), као и оспособљавањем за сналажење у непосредној околини помоћу карактеристичних објеката.
Концепт одрживог развоја и активно учешће ученика у заштити животне средине заједнички су и за Свет око нас и за Природу и друштво. У првом разреду акценат треба да буде на подстицању ученика да у свакодневним активностима (у школи и ван ње) примењују неке од основних принципа рационалне потрошње - штеде воду, одлажу отпад на предвиђена места, не угрожавају биљке, брину о добробити животиња уз помоћ одраслих.
У првом разреду акценат је на препознавању, именовању, упоређивању материјала који се користе у свакодневном животу, и основних, непосредно чулно доступних својстава (тврдо-меко, провиднонепровидно, храпаво-глатко. Садржаји о материјалима су такви да омогућавају висок ниво активности ученика приликом њиховог савладавања, односно коришћење различитих чула за њихово упознавање, бележење уоченог, извођење огледа, описивање итд. Ученике је неопходно доводити у везу са предметима направљеним од тих материјала, односно повезати својства која се изучавају са употребном вредношћу одређених предмета, као и пажљивом употребом и одлагањем употребљених производа и амбалаже на одговарајућа места.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна култура, музичка култура грађанско васпитање	ЈА И ДРУГИ	Ликовна култура: Цртање и бојење . Грађанско васпитање: Поштовање правила учтивог понашања Музичка култура: хор Чаролија, „Другарство“,	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада
Ликовна култура, , музичка	ПОРОДИЧНИ ДОМ, ШКОЛА	Илустрација породице, Музичка	квиз, тест, провере кроз продукте

	култура, грађанско васпитање		култура : Најлепша мама на свету“, Александар Кораћ. Грађанско васпитање: Сарадња. Уважавање различитости.	практичног рада	
	Музичка култура, физичко и здравствено васпитање	ЗДРАВЉЕ И БЕЗБЕДНОСТ	Музичка култура: „Како се прелази улица“, Бранко Милићевић, „Саобраћајац“, Физичко и здравствено васпитање: Моје здравље. Растемо. Ко све брине о мом Здравља...	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада	
	Ликовна култура, , музичка култура,математика	ОРИЈЕНТАЦИЈА У ВРЕМЕНУ И ПРОСТОРУ	Ликовна култура: Цртање и бојење. Музичка култура:„ „Седмица“, Миња .Математика: Просторне релације. Коришћење података са једноставнијег сликовног дијаграма или табеле.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада	
	Ликовна култура, , музичка култура,српски језик, математика	РАЗНОВРСНОСТ ПРИРОДЕ	Ликовна култура: Цртање и бојење делове биљака. Музичка култура: “, „Јеж“, народна песма, “, „Петлић“, дечја песма,	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада	

			„Лептир и цвет“, бројалица. Српски језик: Описивање. Причање на основу слике и сопственог искуства. Математика: Цело-део.		
	Ликовна култура, математика, физичко и здравствено васпитање	ЧОВЕК СТВАРА	Ликовна култура: Цртање, бојење и обликовање различитих материјала. Математика: Величина предмета. Физичко и здравствено васпитање: Игре уз коришћење различитих реквизита:	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за целоживотно учење - стицање елементарне научне писмености и стварање основа за даље учење; развијање еколошке свести, овладавање почетним техникама сазнајног процеса: посматрање, уочавање, упоређивање, класификовање, именовање.

Комуникација – уважавање саговорника и поштовање различитости; одговара на питања, износи лично мишљење и осећања.

Рад с подацима и информацијама – коришћење података са једноставнијег сликовног дијаграма или табеле.
Решавање проблема – учествује у извођењу једноставних огледа којим испитује природне феномене, уочавања једноставних узрочно-последичних веза, појава и процеса, слободног исказивања својих запажања и предвиђања.
Сарадња – ученик учествује у дискусијама, групном облику рада поштујући саговорнике и сараднике.

Одговорно учешће у демократском друштву – штеди воду и одлаже отпад на предвиђена места, одговорно се понаша тако да не угрожава биљке о животиње у непосредном окружењу.

Естетичка компетенција – код ученика треба развијати осећај богатства у различитостима међу припадницима различитих националности указивањем на постојање људи који славе другачије празнике, имају различите обичаје, културу становања, исхрану, облачење и сл.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

СВЕТ ОКО НАС 1, за први разред основне школе, уџбенички комплет (уџбеник и радна свеска – први и други део), Сања Благданић,Зорица Ковачевић, Славица Јовић, „БИГЗ школство"

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализован и исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	ЈА И ДРУГИ	-препозна и искаже радост, страх, тугу и бес уважавајући себе и друге; -правовремено и примерено ситуацији искаже своје основне животне потребе за храном, водом и одласком у тоалет;	2								1		3
2.	ПОРОДИЧНИ ДОМ, ШКОЛА	- понаша тако да уважава различитости својих вршњака и других људи; - придржава се договорених правила понашања у школи и прихвата последице ако их прекрши; - сарађује са вршњацима у заједничким активностима	4	4									8
3.	ЗДРАВЉЕ И БЕЗБЕДНОСТ	-одржава личну хигијену и адекватно се одева у циљу очувања здравља; - чува своју, школску и имовину других; - прати инструкције одраслих у опасним ситуацијама: поплава, земљотрес, пожар; - својим речима опише	2	4	4						2		12

		пример неке опасне ситуације из свог непосредног окружења; - примењује правила безбедног понашања на путу од куће до школе приликом кретања улицом са и без тротоара и преласка улице;												
4.	**ОРИЈЕНТАЦИЈА У ВРЕМЕНУ И ПРОСТОРУ**	-снађе се у простору помоћу просторних одредница: напред назад, лево-десно, горе-доле и карактеристичних објеката; - одреди време својих активности помоћу временских одредница: делови дана, обданица и ноћ, дани у недељи, пре, сада, после, јуче, данас, сутра, прекјуче, прекосутра;			**4**	**5**								**9**
5.	**РАЗНОВРСНОСТ ПРИРОДЕ**	-препознаје облике појављивања воде у непосредном окружењу: потоци, реке, баре, језера; - препознаје изглед земљишта у непосредном окружењу: равница, брдо, планина; - идентификује биљке и животиње из непосредног окружења на основу њиховог спољашњег изгледа;		**1**	**1**	**1**	**1**	**4**	**8**	**8**	**5**	**4**	**33**
6.	**ЧОВЕК СТВАРА**	-посматрањем и опипавањем предмета одреди својства материјала: тврдо меко,				**2**	**5**						**7**

		провидно непровидно, храпаво глатко;											
Фонд часова :72 ПРЕДМЕТ: Свет око нас РАЗРЕД: први			**8**	**9**	**9**	**8**	**6**	**4**	**8**	**8**	**8**	**4**	**72**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	**ЈА И ДРУГИ**	**3**	**2**	**1**
2.	**ПОРОДИЧНИ ДОМ, ШКОЛА**	**8**	**6**	**2**
3.	**ЗДРАВЉЕ И БЕЗБЕДНОСТ**	**12**	**6**	**6**
4.	**ОРИЈЕНТАЦИЈА У ВРЕМЕНУ И ПРОСТОРУ**	**9**	**5**	**4**
5.	**РАЗНОВРСНОСТ ПРИРОДЕ**	**33**	**21**	**12**
6.	**ЧОВЕК СТВАРА**	**7**	**3**	**4**
		72	**43**	**29**

Предмет	Свет око нас	
Разред	Други	
Трајање школског програма	72 часа 2022-2026. године	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– идентификује групе људи којима припада и своју улогу у њима; – оствари права и изврши обавезе у односу на правила понашања у групама којима припада; – се понаша тако да уважава различитости других људи; – прихвати последице када прекрши правила понашања групе; – сарађује са другима у групи на	**Други и ја** (12 часова)	Групе људи: родбина, (ван)школска заједница, становници насеља. Права и обавезе чланова група. Однос потреба и жеља. Правила понашања појединаца и група. Породични, школски и празници насеља.

заједничким активностима; – разликује потребе од жеља на једноставним примерима из сопственог живота;		
– препозна грб, заставу и химну Републике Србије и примерено се понаша према симболима; – одреди тип насеља на основу његових карактеристика; – повеже личну хигијену, боравак у природи, физичку активност и разноврсну исхрану са очувањем здравља; – одржава личну хигијену – руку, зуба и чулних органа; – примени правила културног и безбедног понашања у саобраћају и превозним средствима у насељу са околином; – безбедно поступа пре и током временских непогода;	**Култура живљења** (16 часова)	Симболи Републике Србије: грб, застава и химна. Типови насеља: село, град. Здрав начин живота: хигијена тела, разноврсна исхрана, број оброка, боравак у природи и физичка активност. Врсте саобраћаја (копнени, водни и ваздушни и одговарајућа превозна средства). Безбедно понашање у саобраћају у насељу (кретање улицом и путем без тротоара, прелажење улице и пута без пешачког прелаза. Правила понашања у превозним средствима (аутомобил и јавни превоз). Временске непогоде (олуја, град, мећава) и безбедно понашање у затвореном и на отвореном простору.
– истезањем, савијањем и сабијањем одреди својства материјала; – одабере материјале који својим својствима највише одговарају употреби предмета; – пронађе нову намену коришћеним предметима;	**Човек ствара** (7 часова)	Материјали (дрво, камен, метал, стакло, гума, пластика, папир, тканина, глина/пластелин) и производи људског рада. Еластичност материјала. Својства материјала одређују њихову употребу. Нова намена предмета направљених од различитих материјала. Занимања људи у граду и селу.
– наводи примере различитих облика кретања у окружењу; – одабере начин кретања тела, узимајући у обзир облик тела, врсту подлоге и средину у којој се тело креће; – измери растојање које тело пређе током свог кретања; – пронађе тражени објекат у насељу помоћу адресе/карактеристичних	**Кретање и оријентација у простору и времену** (17 часова)	Различити облици кретања тела (хода, скаче, трчи, пада, лети, плива, котрља се, клизи). Утицај облика тела, подлоге и средине на кретање по равној подлози и пређено растојање тела. Сналажење у насељу помоћу адресе (улица, кућни број) и карактеристичних објеката. Сналажење у времену у односу на

објеката; – именује занимања људи у свом насељу са околином; – одреди време помоћу часовника и календара користећи временске одреднице: сат, дан, седмицу, месец, годину; – забележи и прочита податке из личног живота помоћу ленте времена;		временске одреднице: минут, сат, дан, седмица, месец, година, датум, годишња доба. Средства за мерење времена: часовник, календар, лента времена.
– разликује облике рељефа у свом насељу и околини; – разликује облике и делове површинских вода у свом насељу и околини; – идентификује заједничке особине живих бића на примерима из окружења; – повеже делове тела живих бића са њиховом улогом/улогама; – разврста биљке из окружења на основу изгледа листа и стабла; – разврста животиње из окружења на основу начина живота и начина исхране; – наведе примере који показују значај биљака и животиња за човека; – штедљиво троши производе које користи у свакодневним ситуацијама; – разврста отпад на предвиђена места; – негује и својим понашањем не угрожава биљке и животиње у окружењу; – препозна примере повезаности живих бића са условима за живот; – повеже промене у природи и активности људи са годишњим добима; – изведе једноставне огледе пратећи упутства; – повеже резултате рада са уложеним трудом.	**Разноврсност природе** (20 часова)	Рељеф и облици рељефа: узвишења, (брдо, планина) удубљења (долине, котлине) и равнице. Рељеф у насељу и околини. Облици појављивања воде: површинске воде (текуће, стајаће) и њихови делови (извор, ток, корито, обала). Површинске воде у насељу и околини. Заједничке особине живих бића (дисање, исхрана, раст, остављање потомства). Функције (улога) делова тела живих бића. Разноврсност биљака у окружењу (зељасте и дрвенасте; лишћарске и четинарске). Разноврсност животиња у околини (домаће и дивље; биљоједи, месоједи и сваштоједи). Значај биљака и животиња за човека. Улога човека у очувању природе (штедња производа који се користе у свакодневном животу, разврставање отпада на предвиђена места, брига о биљкама и животињама). Сунчева светлост и топлота, вода, ваздух и земљиште – неопходни услови за живот. Промене у природи и активности људи у зависности од годишњих доба.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења Света око нас јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Садржаји ће се реализовати у оквиру индивидуалног, фронталног, групног облика рада ученика са акцентом на диференцираној настави, вршњачком подучавању, тимског рада наставника и употребу ИКТ у настави.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика само је део праћења и вредновања образовно-васпитне праксе. Резултат целокупног праћења и вредновања наставник узима као основу за планирање наредних корака у раду са ученицима и развијању своје образовно-васпитне праксе. Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне иформације, а ученике треба охрабрити и оспособити да процене свој напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Поред радне свеске која обухвата и прати наставне теме, ученици имају пројекте на којима раде самостално или у групи.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Настава у природи подразумева и редовно одржавање часова у импровизованим учионицама.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
У настави Света око нас најчешће користимо: • Уџбеник • Радну свеску • Свеску за рад • ИКТ • Дигиталне уређаје и пројекторе • Наставна средства прилагођена садржајима који се обрађују (нпр. Часовник за оријентацију у времену)

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Света око нас налази се у оквиру од 2 часа недељно, односно 72 часа годишње и ослања се на завичајни принцип.

Завичајни принцип(принцип животне близине) одређује просторну и временску блискост природних и друштвених појава и процеса и као такав представља једну од суштинских одлика овог процеса. Уважавање окружења у којем ученици живе директно је у вези са уважавањем искустава и знања ученика.

Циљ наставе Света око нас усмерен је на развој интелектуалних, психофизичких, когнитивно-конативних и социјално-афективних сфера личности ученика.

Ученике треба оспособљавати да самостално истражују и анализирају природне и друштвене појаве и процесе. Такође, приступ настави и учењу треба да буде повезан и са логиком и са методологијом научне дисциплине одакле произилази одређени садржај. Ради бољег квалитета учења неретко се, у настави Света око нас, ослањамо и на остале наставне предмете. Зато је веома важна и корелација и интегрисан приступ садржајима. Настава у природу, коришћење ИКТ-а као и многе друге иновативне идеје, чине наставу Света око нас занимљивијом и приближнијом за ученике.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна кутура, српски језик, музичка култура	Разноврсност природе	Повезивање живе и неживе природе. Читање текстова из различитих часописа. Драматизација текстова из обавезне и изборне литературе. Осликавање елемената из живе и неживе природе. Слушање композиција.	Практичан рад, провере, извођење драмских текстова
Ликовна култура, српски језик, математика, грађанско васпитање	Кретање и оријентација у простору и времену	Правилно писање датума. Одређује време помоћу часовника и календара. Самостално израђује часовник. Саслуша излагање	Практичан рад, свакодневним праћењем постигнућа ученика и њиховим бележењем.

			саговорника.		
	Ликовна култура, српски језик, грађанско васпитање	Човек ствара	Коришћење различитих материјала приликом израде ликовног пројекта.	Тестирање, свакодневно праћење, израда пројеката.	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Ученик активно слуша и учествује, радећи самостално, у пару или у групи. Поштује саговорника и његово мишљење. Проналази и користи информације из различитих извора. Самостално процењује веродостојност информација. Радо учествује у самосталним и тимским пројектима, поштујући смернице и правила. Познаје појмове право и обавеза, и понаша се одговорно, у складу са њима. Познаје различите облике изражавања и комуникације и користи их у складу са одређеном ситуацијом.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Сања Благданић, Зорица Ковачевић и Славица Јовић: *Свет око нас, уџбеник за други разред основне школе*. Београд: БИГЗ, 2019. Сања Благданић, Зорица Ковачевић и Славица Јовић: *Свет око нас, радна свеска за други разред основне школе*. Београд: БИГЗ, 2019.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	Други и ја	Идентификује групе људи којима припада, познаје и уважава права и обавезе унутар групе.	9	3									12
2.	Култура живљења	Препозна грб, заставу и химну Републике Србије и примерено се понаша према симболима;		5	6	5							16
3.	Кретање и оријентација у простору и времену	Самостално мери време уз помоћ часовника и календара.				4	2	6	5				17
4.	Разноврсност природе	Разликује појмове жива и нежива природа и развија правилан однос према истим.							5	6	8	1	20
5.	Човек ствара	Разликује и именује материјале и познаје њихову употребу.										7	7
Фонд часова ПРЕДМЕТ: РАЗРЕД:			9	8	6	9	2	6	10	6	8	8	72

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	Други и ја		12	6	6
2.	Култура живљења		16	9	7
3.	Кретање и оријентација у простору и времену		17	11	6

4.	**Разноврсност природе**		**20**	**12**	**8**
5.	**Човек ствара**		**7**	**4**	**3**
укупно:			**72**	**42**	**30**

Предмет: Природа и друштво

Разред: 3. и 4.

Предмет	Природа и друштво	
Разред	Трећи разред	
Трајање школског програма	72 часа (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– идентификује облике рељефа и површинских вода у свом крају; – одреди положај задатог објекта у односу на истакнуте облике рељефа и површинске воде у свом крају; – илуструје примерима како рељеф и површинске воде утичу на живот људи у крају; – повеже различита занимања и делатности са потребама људи у крају у коме живи	ПРИРОДА-ЧОВЕК-ДРУШТВО 25 часова **Мој завичај**	Облици рељефа и појављивања воде у окружењу. Површинске воде мог краја. Мерење температуре воде, ваздуха и тела. Животне заједнице и међусобни утицаји у животној заједници. Копнене животне заједнице Култивисане животне заједнице. Карактеристични биљни и животињски свет копнених животних заједница. Значај и заштита рељефа. Водене животне заједнице. Карактеристични биљни и животињски свет водених животних заједница. Значај и заштита вода и водених животних заједница
– разликује чврсто, течно и гасовито стање воде у природи и свакодневном животу; – повеже температурне промене са променама запремине и кретања ваздуха; – очита вредности температуре воде, ваздуха и тела помоћу термометра;	Нежива природа	Разлике и сличности воде и других течности. Понашање тела у води и различитим течностима. Промене при загревању и хлађењу течности. Основне карактеристике течности. Ваздух притиска и покреће. Променљивост облика и запремине . Промене које настају при загревању и хлађењу ваздуха.

		Чврсто, течно, гасовито – разлике и сличности. Промене материјала и објеката: повратне и неповратне
– прикаже везе међу живим бићима у различитим животним заједницама помоћу ланаца исхране; – илуструје примерима одговоран и неодговоран однос човека према животној средини; – примени поступке (мере) заштите од заразних болести;	Веза неживе и живе природе	Својства земљишта и њихов значај за живи свет. Својства воде и ваздуха која су значајна за живи свет и људску делатност. Кружење воде у природи._ Временске прилике и њихов значај за живот у окружењу. Различити звуци у природи као последица кретања. Повезаност животних заједница и улога човека у очувању природне равнотеже.
– повеже јачину деловања на тело са његовим пређеним растојањем; – доводи у везу брзину падања тела са његовим обликом; – се оријентише у простору помоћу компаса и оријентира из природе/окружења; – идентификује географске објекте у свом крају користећи географску карту Републике Србије; – опише пут којим се може стићи од једне до друге тачке помоћу плана насеља; – разликује природне и вештачке изворе светлости; – повеже промену величине и положаја сенке са променом положаја извора светлости; – повеже промену јачине звука са променом удаљености од његовог извора;	КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ И ВРЕМЕНУ 10 часова	Различити облици кретања и њихове основне карактеристике. Кретање производи звук. Када и како тела падају, клизају се и котрљају наниже. Оријентација према Сунцу и одређивање главних страна света. Оријентација помоћу плана насеља. Оријентација на географској карти Републике Србије. Временске одреднице
– користи временске одреднице (година, деценија, век) у свакодневним ситуацијама и приликом описивања догађаја из прошлости; – прикупи и представи податке о прошлости породице и краја;	НАШЕ НАСЛЕЂЕ 7 часова	Како откривамо прошлост. Трагови прошлости: писани, материјални, усмени и обичајни. Чувамо и негујемо остатке прошлости. Некад и сад Одређивање ближе и даље прошлости. Мој завичај и његова прошлост –

– представи резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, Power Point презентацијом и/или цртежом и др); повеже резултате рада са уложеним трудом.		културна и историјска. Ликови из наших народних песама, приповедака и бајки – повезаност догађаја из прошлости са местом и временом догађања. Знаменити људи нашег краја.
– разликује повратне и неповратне промене материјала; – уочи сличности и разлике међу течностима – тече, променљивост облика; провидност, боја, густина; – одабере материјале који по топлотној проводљивости највише одговарају употреби у свакодневном животу; – објасни како рециклажа помаже очувању природе; – изведе једноставне огледе/експерименте и повеже резултат са објашњењем/закључком; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима;	МАТЕРИЈАЛИ И ЊИХОВА УПОТРЕБА 20 часова	Специфичне промене материјала под топлотним и механичким утицајима. Електрична проводљивост воде, водених раствора и ваздуха. Ваздух- топлотни изолатор. Магнетна својства материјала. Својства материјала одређују њихову употребу.
– примени правила друштвено прихватљивог понашања поштујући права, обавезе и различитости међу људима; – повеже различита занимања и делатности са потребама људи у крају у коме живи; – повеже врсте и значај саобраћаја у свом крају са потребама људи;	ЉУДСКА ДЕЛАТНОСТ 9 часова	Становништво нашег краја Дечија права, правила група. Производне и непроизводне делатности људи и њихова међузависност. Село и град, њихова повезаност, зависност и међуусловљеност. Саобраћајнице у окружењу. Међусобни утицаји човека и окружења, утицај на здравље и живот

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Општи циљ интегрисаног наставног предмета Природа и друштво јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Употреба савремених наставних средстава које школа поседује, један угледни/огледни час, семинари, вебинари, предавања која организују родитељи стручњаци за дату област.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Праћење и вредновање ће се обављати континуирано, усменим и писменим проверама као и активностима ученика у складу са Правилником о оцењивању ученика. Ученици ће се оцењивати сумативно и формативно. Процес процењивања почиње иницијалном провером знања, а завршава се завршном годишњом провером. Ученик треба да има минимум једну оцену за сваку тематску област.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (извођење огледа, прикупљање података...), излагање реферата на одређену тему и прикупљање материјала за израду одељењског паноа.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и наставе у природи у циљу повезивања наученог са елементима у окружењу.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
ПП презентације, интернет, књиге, часописи, бојанке, постери, фотографије, материјали за извођење огледа, компас, географска карта, макете...

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Наставни предмет Природа и друштво у трећем разреду представља програмски континуитет интегрисаног наставног предмета Свет око нас из прва два разреда основног образовања и васпитања. Наставља развојну концепцију узлазних спиралних кругова у грађењу појмова, усвајању знања, умења, ставова и вредности из интегративних области природе и друштва. Поступно развија принцип завичајности који се протеже кроз први циклус: I разред Моја околина (непосредно окружење) II разред Моје место (насеље са околином) III разред Мој завичај* (природно и друштвено окружење, крај* односно крајина*) IV разред Моја домовина (држава Србија, део света). Структура програма јасно указује на континуитет у појачаном развијању знања из природних наука што се очитава у избору садржаја програма Природа и друштво у трећем разреду. Такође се јасно наглашава и нов приступ при изучавању прошлости на овом узрасту, који је ослобођен садржаја из шире историје, јер их ученици теже усвајају.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик	Природа-човек-друштво	Подстцати ученике на повезивање описа у књижевним делима са садржајима наставе ПИД	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Математика Физичко васпитање	Кретање у простору и времену	Повезивати начине кретања и брзину кретања са текстуалним задацима из области мерења и мера и облицима кретања на часовима физичког васпитања	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Српски језик	Наше наслеђе	У садржајима из књижевности повезивати епске и лирске песме са традицијом и породичним односима.	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Ликовна култура	Материјали и њихова употреба	Избором различитих врста материјала и поступком	Писане провере, усмено одговарање,

			рециклаже стварати уметничке инсталације према сензибилитету ученика.	продукти ученичких радова	
	Грађанско васпитање	Људска делатност	Повезивати институције на нивоу локалне заједнице и занимања људи, као и њихову међусобну повезаност.	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Закључује и износи сопствено мишљење на основу изнетих података, користи информације и податке повезујући их са претходним знањем из различитих области. Развија одговоран однос према свом окружењу. Препознаје своје особине као потенцијал у односу на будуће занимање. Има позитиван став према поштовању људских права и слобода. Јасно се изражава, поштује саговорника, негује културу изражавања и чува језички идентитет. Поседује позитиван и одговоран однос према учењу. Критички анализира и систематизује информације у електронском облику. Препознаје и развија сопствене стваралачке способности у свим аспектима свог деловања.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Природа и друштво, уџбеник за трећи разред основне школе, Сања Благданић, Зорица Ковачевић, Славица Јовић, Александар Петровић, „БИГЗ школство", Београд Природа и друштво, радна свеска за трећи разред основне школе, Сања Благданић, Зорица Ковачевић, Славица Јовић, Александар Петровић, „БИГЗ школство", Београд

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова

1.	Природа-човек-друштво	– идентификује облике рељефа и површинских вода у свом крају; – одреди положај задатог објекта у односу на истакнуте облике рељефа и површинске воде у свом крају; – илуструје примерима како рељеф и површинске воде утичу на живот људи у крају; – повеже различита занимања и делатности са потребама људи у крају у коме живи – разликује чврсто, течно и гасовито стање воде у природи и свакодневном животу;		9						6	6	4	25
2.	Кретање у простору и времену	– повеже јачину деловања на тело са његовим пређеним растојањем; – доводи у везу брзину падања тела са његовим обликом; – се оријентише у простору помоћу компаса и оријентира из природе/окружења; – идентификује географске објекте у свом крају користећи географску карту Републике Србије;	9	1									10
3.	Наше наслеђе	– користи временске одреднице (година, деценија, век) у свакодневним ситуацијама и приликом описивања догађаја из прошлости; – прикупи и представи податке о прошлости породице и краја;			7								7

4.	Материјали и њихова употреба	– разликује повратне и неповратне промене материјала; – уочи сличности и разлике међу течностима – тече, променљивост облика; провидност, боја, густина; – одабере материјале који по топлотној проводљивости највише одговарају употреби у свакодневном животу;			2	9	6	3					20
5.	Људска делатност	– примени правила друштвено прихватљивог понашања поштујући права, обавезе и различитости међу људима; – повеже различита занимања и делатности са потребама људи у крају у коме живи; – повеже врсте и значај саобраћаја у свом крају са потребама људи;							8	2			10
Фонд часова ПРЕДМЕТ:		**РАЗРЕД:**											

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	**Природа-човек-друштво**		25	18	7
2.	**Кретање у простору и времену**		10	5	5
3.	**Наше наслеђе**		7	4	3
4.	**Материјали и њихова употреба**		20	12	8
5.	**Људска делатност**		10	5	5
укупно:			72	44	28

Предмет	Природа и друштво
Разред	4. разред

Трајање школског програма	72 часа (за период 2022-2026.)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– одреди положај и границу Србије, положај главног града и већих насеља на географској карти Србије; – одреди положај и именује природне и друштвене објекте на географској карти Србије; – повеже различите природно-географске карактеристике Србије са размештајем становништва, изгледом насеља и делатностима људи; – уважава националну и културну разноликост као основу за суживот свих грађана Републике Србије; – представи знамените личности, културна добра и природне лепоте по којима је Србија препознатљива у свету; – у дискусији даје предност коришћењу локалних производа, производа направљених од рециклираних материјала, као и коришћењу обновљивих природних ресурса;	**МОЈА ОТАЏБИНА РЕПУБЛИКА** **СРБИЈА** **Природне и друштвене одлике Србије**	Положај, територија, граница и симболи Србије (грб, застава и химна) и национална валута. Природне карактеристике Србије – рељеф, воде, шуме. Типичне, ретке и угрожене врсте биљака и животиња – значај и заштита. Национални паркови Србије. Друштвене карактеристике Србије (становништво, насеља и делатности). Грађани Србије (права и обавезе, демократски односи и интеркултуралност). Привредне карактеристике Србије (природни ресурси и делатности у различитим крајевима). Одржива употреба природних ресурса (извори енергије, чиставода, чист ваздух, плодно земљиште, руде, разноврсност биљног и Животињског света).
– повеже промене у изгледу свог тела и понашања са одрастањем; – планира своје дневне активности и време проведено уз ИКТ уређаје; – затражи помоћ уколико се суочи са непримереним садржајима у дигиталном окружењу;	**Човек –природно и друштвено биће**	Човек – природно, друштвено и свесно биће. Физичке промене пубертету. Дигитална безбедност и последице прекомерног коришћења информационо-комуникационих технологија; непримерени садржаји.
– идентификује и самостално раздваја смеше просејавањем, одливањем, цеђењем и испаравњем; – испита електричну проводљивост материјала помоћу једноставног струјног кола; – наведе примере штедљивог коришћења електричне енергије; – наведе примере употребе	**Материјали**	Смеше (течности, храна, земљиште, ваздух). Раздвајање састојака смеше (просејавање, одливање, цеђење, испаравање). Наелектрисавање предмета од различитих материјала. Електрична проводљивост – проводници и изолатори. Рационална потрошња електричне енергије и правилно руковање

магнета у свакодневном животу; – наведе примере превенције и заштите од пожара; – прикаже хронолошки на ленти времена значајне историјске догађаје и личности;		електричним апаратима у домаћинству. Магнетна својства материјала (природни магнети, могућност намагнетисавања тела и својства које тада испољавају). Запаљиви материјали (ознаке за запаљиве материјале). Ваздух – кисеоник као чинилац сагоревања. Опасност и заштита од пожара.
– опише начин живота људи кроз време користећи различите изворе информација; – представи ток и резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, презентацијом и/или цртежом и др.); – пронађе и одабере потребне информације из различитих извора (писаних, сликовних, дигиталних); – повеже резултате рада са уложеним трудом; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – учествује у друштвено-корисним акцијама уз подршку одраслих.	**Прошлост Србије**	Живот у далекој прошлости (долазак Словена на Балканско полуострво, области које су Срби населили; начин живота). Српска држава за време владарске породице Немањића – успон и слабљење (владари – Стефан Немања, цар Душан, цар Урош; култура, начин живота). Живот под турском влашћу (начин живота, облици пружања отпора). Настанак и развој модерне српске државе (Први и Други српски устанак – узрок и ток; вође устанка; култура, начин живота). Србија у савремено доба (Први светски рат, настанак југословенске државе, Други светски рат, промена облика владавине, распад југословенске државе и осамостаљење Србије; култура, начин живота).

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења природе и друштва јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот уњему.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оствареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, писмених задатака, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима, израда паноа темељи се на графичком приказу садржаја наставних јединица.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и наставе у природи.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Разноврсна средства која су прилагођена потребама наставе: -уџбеник и радна свеска; -књиге и часописи; -табла; -рачунар/ лаптоп; -пројектор; -штампач; -визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, панои, слике, фотографије, апликације, филомови, тв емисије , ППТ презентације...); -аудио средства (аудио текстови, композиције, звукови...); -прибор за цртање и бојење; -дигитални алати; -интернет стране;

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Природа и друштво задржао је постојећи оквир, план наставе и учења од два часа недељно, односно 72 часа годишње и досадашњи завичајни принцип.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. Годишњи план креира се у форми гантограма и садржи број часова по темама распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, годишњим фондом часова, планираним фондом часова по темама.

Полазећи од датих предметних исхода и препоручених садржаја од наставника се очекује да дати програм контекстуализује према потребама конкретног одељења имајући у виду карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна култура Музичка култура Српски језик Грађанско васпитање	**Моја отаџбина Република Србија Природне и друштвене одлике Србије**	Представљање географске карте и симбола Републике Србије кроз цртеж. Упознавање ученика са природним материјалима и начином њихове прераде за свакодневну употребу у настави. Упознавање ученика са текстом химне Републике Србије и извођење исте. Упознавање ученика са правима и обавезама становника Републике Србије кроз текстове и наставне садржаје.	Усмена провера Домаћи задаци Увид у свеске ученика Праћење и вредновање ученичких активности Анализирање практичних радова и вежбање ученика Учешће у дебати и дискусији Истраживачки радови Учешће у пројектним активностима Самооцењивање ученика Продукти ученичких радова Вредновање напретка ученика

	Музичка култура Ликовна култура Грађанско васпитање	**Човек – природно и друштвено биће**	Развијање одговорног односа ученика према себи и другима и околини кроз проучавање текстова, давање примера из животног окружења, проучавање енциклопедија и додатне литературе, истраживање интернета. Певање и извођење музичких композиција повезаних са темом. Израда скице делова тела човека.	Усмена провера Домаћи задаци Увид у свеске ученика Праћење и вредновање ученичких активности Анализирање практичних радова и вежбање ученика Учешће у дебати и дискусији Истраживачки радови Учешће у пројектним активностима Самооцењивање ученика Продукти ученичких радова Вредновање напретка ученика	
	Математика Грађанско васпитање	**Материјали**	Коришћење мерних јединица у извођењу огледа. Упознавање са мерама превенције заштите од пожара и поступање у кризним ситуацијама кроз огледе и обуке.	Усмена провера Домаћи задаци Увид у свеске ученика Праћење и вредновање ученичких активности Анализирање практичних радова и вежбање ученика Учешће у дебати и дискусији Истраживачки радови Учешће у пројектним активностима Самооцењивање	

				ученика Продукти ученичких радова Вредновање напретка ученика	
	Српски језик Музичка култура Математика Ликовна култура	**Прошлост Србије**	Упознавање са знаменитим личностима кроз епске и лирске песме. Упознавање са историјским догађајима кроз обраду текстова. Певање и извођење српских народних песама. Представљање тока историјског догађаја кроз илустрације стрипова, цртежа...	Усмена провера Домаћи задаци Увид у свеске ученика Праћење и вредновање ученичких активности Анализирање практичних радова и вежбање ученика Учешће у дебати и дискусији Истраживачки радови Учешће у пројектним активностима Самооцењивање ученика Продукти ученичких радова Вредновање напретка ученика	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Развијање основних појмова о непосредном окружењу природном и друштвеном и повезивање тих појмова, развијање способности запажања основних својстава објеката, појава, процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности, развијање основних елемената логичког мишљења, развијање радозналости, интересовања,и
способности за активно упознавање окружења, оспособљавање за самостално учење и проналажење информација, интегрисање искуствених и научних сазнања у контуре система појмова из области природе и друштва, стицање елементарне научне писмености и стварање основа за даље учење,развијање еколошке
свести. Формирање елементарних научних појмова из природних и друштвених наука. Овладавање почетним техникама сазнајног процеса, подстицање дечјих интересобања у вези са појавама ,процесима и ситуацијама у окружењу у складу са њиховим когнитивно-развојним способностима. Подстицање и

развијање истраживачкох активности деце, уочавања једноставних узрочно-последичних веза, појава и процеса. Решавање једноставних проблем- ситуација кроз огледе, самостално и у тиму. Развијање одговорног односа према себи и окружењу и уважавање других.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Благданић, С, Ковачевић, З, Јовић, С. (2021), Природа и друштво, уџбеник за четврти разред основне школе. Београд: БИГЗ Благданић, С, Јовић, Ковачевић, З, С,(2021), Природа и друштво, радна свеска за четврти разред основне школе. Београд: БИГЗ Благданић, С, Банђур, В. (2018). *Методика наставе природе и друштва*, Београд: БИГЗ, Учитељски факултет Лазаревић, Ж, Банђур, В. (2001). *Методика наставе природе и друштва*, Јагодина: Учитељски факултет, Београд: Учитељски факултет Група аутора (2004): *Предавање наука у школи*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства Пешикан, Ж А. (2003): Настава и развој друштвених појмова код деце, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства. Пешикан-Аврамовић, А. (1996): Треба ли деци историја, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства. Благданић, С. (2014). Историјски садржаји у настави природе и друштва. Београд: Учитељски факултет

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	**Моја отаџбина Република Србија Природне и друштвене одлике Србије**	одреди положај и границу Србије, положај главног града и већих насеља на географској карти Србије; одреди положај и именује природне и друштвене објекте на географској карти Србије повеже различите природно-географске карактеристике Србије са размештајем становништва, изгледом насеља и делатностима људи уважава националну и културну разноликост као основу за суживот свих грађана Републике Србије;	8	8	9	4							29
2.	**Човек – природно и душтвено биће**	повеже промене у изгледу свог тела и понашања са одрастањем; планира своје дневне активности и време проведено уз ИКТ уређаје;				5	1						6
3.	**Материјали**	идентификује и самостално раздваја смеше просејавањем, одливањем, цеђењем и испаравањем;					2	6	9	6	1		24

4.	**Прошлост Србије**	прикаже хронолошки на ленти времена значајне историјске догађаје и личности; опише начин живота људи кроз време користећи различите изворе информација;									7	6	13
Фонд часова 72 ПРЕДМЕТ: природа и друштво РАЗРЕД: четврти			8	8	9	9	3	6	9	6	8	6	72

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	**Моја отаџбина Република Србија Природне и друштвене одлике Србије**	29	18	**11**
2.	**Човек –природно и душтвено биће**	6	3	**3**
3.	**Материјали**	24	15	**9**
4.	**Прошлост Србије**	13	8	**5**
		72	44	28

Предмет: Дигитални свет

Разред: I и II

Предмет	ДИГИТАЛНИ СВЕТ	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– препозна дигиталне уређаје из окружења и именује неке од њих; – наведе неке од животних ситуација у којима дигитални уређаји олакшавају обављање послова;	**ДИГИТАЛНО ДРУШТВО** **18 часова**	Различит изглед дигиталних уређаја. Дигитални уређаји у различитим занимањима. Учење уз помоћ дигиталних уџбеника. Креативно изражавање са дигиталним уређајима и без њих.

– упореди начине рада и живота људи пре и после појаве дигиталних уређаја; – упореди начине креативног изражавања са дигиталним уређајима и без њих; – користи дигиталне уџбенике за учење (самостално и/или уз помоћ наставника); – упореди дигитални и папирни уџбеник;		Комуникација посредством дигиталних уређаја. Дигитални уређај и паметни дигитални уређај. Коришћење дигиталних уређаја за повећање прилика за учење и стицање искуства ученика у области науке, културе и уметности.
– упореди традиционалне видове комуникације са комуникацијом посредством дигиталних уређаја; – наведе неке од карактеристика „паметног“ дигиталног уређаја; – наведе на који начин дигитални уређаји могу да допринесу упознавању културне баштине; – наведе основна правила за коришћење дигиталних уређаја како не би угрозио здравље; – наведе неке од здравствених ризика везаних за прекомерно или неправилно коришћење дигиталних уређаја; – доведе у везу начин одлагања електронског отпада са загађењем животне средине; – наброји основне податке о личности; – објасни зашто саопштавање података о личности представља ризично понашање при комуникацији помоћу дигиталних уређаја; – именује особе или институције којима се треба обратити за помоћ у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин; – наведе основне препоруке за руковање дигиталним уређајем на одговоран начин (примена мера физичке заштите) и објасни зашто је важно примењивати их;	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА 8 часова	Дигитални уређај и наше здравље (вид, положај тела, време пред екраном, дигитални уређај као отпад). Подаци о личности и њихова заштита при комуникацији помоћу дигиталних уређаја. Помоћ у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин. Одговорно руковање дигиталним уређајем (мере физичке заштите, коришћење лозинке).

– анализира једноставан познати поступак/активност и предлаже кораке за његово спровођење; – протумачи симболе познатог/договореног значења и спроведе поступак описан њима; – уочи и исправи грешку у симболима израженом упутству (алгоритму), провери ваљаност свог решења и по потреби га поправи (самостално или сарадници); – доведе у везу алгоритам и понашање дигиталног уређаја.	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА 10 часова	Разлагање проблема на мање целине. Осмишљавање корака који воде до решења једноставног проблема. Тумачење постојећих и креирање алгоритама изражених симболима. Уочавање и исправљање грешака у алгоритму. Тумачење понашања дигиталног уређаја у односу на приказани алгоритам.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења предмета Дигитални свет је развијање дигиталне компетенције ученика ради њиховог оспособљавања за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развој алгоритамског начина размишљања.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
У настави оријентисаној на процес учења и достизање исхода учења вреднују се процес и продукти учења. Устаљене методе процене постигнућа ученика, које наставници примењују у другим обавезним предметима и изборним програмима, могуће је примењивати и у настави овог предмета. Ипак, изазови попут чињенице да процена постигнућа заснована само на резултатима практичних задатака које ученици раде није довољан показатељ онога што они знају и умеју, или да је, при сарадничком раду, врло тешко идентификовати допринос сваког појединца, доводи до потребе за издвајањем неколико техника које се посебно препоручују за примену у оквиру предмета Дигитални свет (превасходно зато што у највећој мери корелирају са његовом природом): – самопроцена: програм наставе и учења очекује да ученици објасне нпр. начин функционисања једноставних алгоритама (укључујући и оне које су сами креирали), тестирају их, а затим откривају и исправљају грешке у њима. Неговање праксе исказивања рефлексивних коментара током представљања онога што су урадили прилика је за развој самоувида и саморегулације у учењу и основа за процену властитог постигнућа ученика; – вршњачка процена: ова врста процене постигнућа ученика природно се надовезује на процес самопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације. (Ова метода широко је распрострањена у ИТ индустрији од стране професионалних програмера (програмирање у пару) и лако ју је превести у учионицу.); – отворена питања: знање ученика о концептима који су обухваћени програмом неће увек бити лако уочљиво. Постављање отворених питања један је од начина на који наставник може да процени постигнућа својих ученика, али и да допринесе продубљивању њиховог разумевања конкретног концепта. Питања која почињу са „Зашто" или „Како" посебно су корисна: Зашто није добро да чашу са слатким пићем држиш поред дигиталног уређаја? Како ради твој алгоритам? Зашто је потребно да водиш рачуна о дужини времена које проводиш у раду са дигиталним уређајем?

итд.;
– Већ знам – Желим да научим – Научио/ла сам: коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили, корисна је техника коју ученици могу да користе за подршку самосталном учењу, а наставник за процену њихових постигнућа.
Примењујући предложене методе процене постигнућа ученика наставник креира и конзистентно гради персонализовано и подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозива и не пропитује ученике), чиме је ниво стреса ученика битно смањен (потенцијално и елиминисан). Јачање самопоуздања ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Ученички тематски панои, истраживачки задаци прилагођени узрасту и могућностима ученика.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Ученички излети, посете музејима.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Дидактички материјали, онлајн квизови, панои, шеме, слике, фотографије, презентције, интернет стране, књиге и часописи, компјутер, пројектор, интерактивна табла,

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Предмет Дигитални свет намењен је развијању дигиталне компетенције код ученика првог разреда основне школе. Програм наставе и учења за први разред оријентисан је на процес учења и остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет Дигитални свет. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика, који су груписани у три наставне теме: Дигитално друштво, Безбедно коришћење дигиталних уређаја и Алгоритамски начин размишљања. Наведене исходе могуће је остварити са различитим нивоима расположивости дигиталних намењених за коришћење од стране ученика, укључујући и могућност да само наставник располаже дигиталним уређајем. Уколико наставник има на располагању одговарајуће дигиталне уређаје (рачунаре, таблете, мобилне телефоне, роботе и друге физичке дигиталне уређаје...), ученици треба да их користе на начин који директно доприноси остваривања дефинисаних исхода учења. Вероватно је да ученици имају искуства са коришћењем дигиталних уређаја. Од изузетног је значаја да та искуства наставник увиди и уважи. Ученици могу бити вешти корисници технологије, али то не значи да су и компетентни у овој области. У том смислу, наставник има слободу да наставу организује у складу са техничким могућностима, предзнањима и потребама својих ученика. Током реализације наставе, рад наставника мора бити континуирано усмерен ка смањивању дигиталног јаза. Важно је да наставници помогну ученицима да увиде да технологија није свима једнако доступна, те да немогућност приступа технологији може да угрози одређене групе или појединце у друштву. Отуда је неопходно да наставник, пре него што планира конкретне активности учења, уочи постојање ученика који би, због ограниченог приступа технологији, могли да буду искључени или у неповољном положају. На пример, ако наставник предвиђа коришћење апликације на таблету или мобилном телефону, он мора да буде сигуран да те активности нису неповољне за ученике који немају приступ таквој технологији код куће. Обавезивање ученика да користе наставне материјала за које им је потребан приступ интернету од куће неправедно је према онима који га немају. За такве ученике наставник мора да обезбеди алтернативу – могућност приступа школским дигиталним уређајима, пре или после наставе. Значајно је и да наставник упозна ученике са стереотипом да је бављењем информатиком и програмирањем поље рада резервисано за мушку популацију и да га демантује кроз навођење адекватних примера (Ада Лавлејс и сл.).

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Свет око нас	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	– придржава се договорених правила понашања у школи и прихвата последице ако их прекрши; – сарађује са вршњацима у заједничким активностима; – чува своју, школску и имовину других; – групише предмете и бића са заједничким својством;	Усмено, писмено, тест, продукти ученичких радова.
Српски језик	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	– учтиво учествује у вођеном и слободном разговору; – пажљиво и културно слуша саговорнике; – се понаша тако да уважава различитости својих вршњака и других људи; – писмено одговара на постаављена питања; – пише читко и уредно;	Усмено, писмено, тест, продукти ученичких радова.
Ликовна култура	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН	коришћење материјала и прибора у складу са инструкцијама;	Усмено, писмено, тест, продукти ученичких радова.

		РАЗМИШЉАЊА			
	Физичко васпитање	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	– наведе делове свога тела и препозна њихову улогу; – разликује правилно од неправилног држања тела и правилно држи тело;	Усмено, писмено, тест, продукти ученичких радова.	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ					
Дигитална компетенција, компетенција за учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња,одговоран однос према околини, одговоран однос према здрављу. Код ученика треба развијати свест о томеда примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење.Кључни појмови за 2. разред: онлајн учење, дигитална слика, покретна слика, умрежавање дигиталних уређаја, комуникација, личниподаци, одлагање електронског отпада, алгоритам, програмирање у визуелном програмском језику.					
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ					
Дигитални свет 1 „Бигз“ – Горица Његовновић					

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	– препозна дигиталне уређаје из окружења и именује неке од њих; – наведе неке од животних ситуација у којима дигитални уређаји олакшавају обављање послова; – упореди начине рада и живота људи пре и после појаве дигиталних уређаја; – упореди начине креативног изражавања са дигиталним уређајима и без њих; – користи дигиталне	4	4	5	4	1						**18**

		уџбенике за учење (самостално и/или уз помоћ наставника); – упореди дигитални и папирни уџбеник;												
2.	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	– упореди традиционалне видове комуникације са комуникацијом посредством дигиталних уређаја; – наведе неке од карактеристика „паметног“ дигиталног уређаја; – наведе на који начин дигитални уређаји могу да допринесу упознавању културне баштине; уређаја; – именује особе или институције којима се треба обратити за помоћ у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин;					2	2	4				**8**
3.	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	– анализира једноставан познати поступак/активност и предлаже кораке за његово спровођење; – протумачи симболе познатог/договореног значења и спроведе поступак описан њима; – уочи и исправи грешку у симболима израженом упутству (алгоритму), провери ваљаност								4	4	2	**10**

		свог решења и по потреби га поправи (самостално или сарадници); – доведе у везу алгоритам и понашање дигиталног уређаја.											
Фонд часова 36 ПРЕДМЕТ: дигитални свет РАЗРЕД:први			4	4	5	4	3	2	4	4	4	2	36

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО		11	7	18
2.	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА		7	1	8
3.	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА		6	4	10
укупно:			**24**	**12**	36

Назив предмета	**ДИГИТАЛНИ СВЕТ**
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**36 часова**

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– упореди начин на који учи у школи са онлајн учењем путем школске платформе; – користи школску платформу за онлајн учење (уз помоћ наставника и/или родитеља/законског заступника); – самостално користи дигиталне уџбенике за учење; – креира, чува и поново уређује дигиталну слику (самостално и/или уз помоћ наставника) користећи	**ДИГИТАЛНО ДРУШТВО**	Учење путем школске платформе за онлајн учење. Учење уз помоћ дигиталних уџбеника. Креативно графичко изражавање коришћењем дигиталног уређаја. Умрежавање дигиталних уређаја и прилике за размену материјала, комуникацију и заједнички рад који из умрежавања произилазе.
	БЕЗБЕДНО	Добици и ризици који произилазе из

одговарајућу апликацију; – својим речима објасни појам покретне слике; – креира елементе покретне слике; – креира једноставан графички дигитални материјал намењен познатој публици; – својим речима објасни због чега дигиталне уређаје повезујемо на мреже, укључујући интернет; – наведе могућности за размену материјала, комуникацију и заједнички рад (учење) које су настале захваљујући умрежавању дигиталних уређаја; – објасни добитке и ризике који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја; – разликује неприхватљиво од прихватљивог понашања при комуникацији на интернету; – реагује на одговарајући начин ако дође у додир са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин; – наведе неке од начина на које корисници дигиталних уређаја остављају личне податке у дигиталном окружењу; – организује сопствено учење у онлајн окружењу на начин који не угрожава здравље и личну безбедност, као и сигурност дигиталног уређаја;	**КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА**	комуникације путем дигиталних уређаја. Понашање на интернету – интернет бонтон. Остављање личних података при коришћењу дигиталних уређаја. Примерена реакција у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин. Организација времена и услова за рад при онлајн учењу. Коришћење дигиталних уређаја и заштита животне средине.
– предложи начине одлагања електронског отпада који не угрожавају животну средину; – својим речима објасни појам алгоритам; – анализира једноставан познати поступак који садржи понављања одређених радњи и представи га алгоритамски; – креира одговарајући рачунарски програм у визуелном програмском	**АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА**	Разлагање проблема на мање целине. Осмишљавање алгоритама линијске и цикличне структуре који води до решења једноставног проблема. Креирање рачунарског програма у визуелном програмском језику. Анализа постојећег програма креираног у визуелном програмском језику и тумачење функције блокова од којих је сачињен. Управљање понашањем физичког

језику; – анализира једноставан програм креиран у визуелном програмском језику и објасни шта и на који начин тај програм ради; – уочи и исправи грешку у једноставном програму, провери ваљаност новог решења и по потреби га додатно поправи (самостално или сарадднички); – креира програм у визуелном програмском језику којим управља понашањем расположивог физичког дигиталног уређаја.		дигиталног уређаја креирањем програма у визуелном програмском језику. Уочавање и исправљање грешака у програму.

Кључни појмови садржаја: онлајн учење, дигитална слика, покретна слика, умрежавање дигиталних уређаја, комуникација, лични подаци, одлагање електронског отпада, алгоритам, програмирање у визуелном програмском језику .

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења предмета Дигитални свет јесте развијање дигиталне компетенције ученика неопходне за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развијање основа алгоритамског начина размишљања.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-Употреба савремених наставних средстава; -семинари.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Примењујући предложене методе процењивања постигнућа ученика наставник креира и конзистентно гради персонализовано и подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозива и не пропитује ученика), чиме је ниво стреа битно умањен(потенцијално и елиминиан). Јачање самопоуздања код ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Израда дигиталне слике, креирање анимације...
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Упутити ученике да код својих кућа заједно са родитељима приступе школској платформи за учење и проуче материјале.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-сви расположиви дигитални уређаји(сат, телефон, таблет, лап топ, десктоп рачунар...)

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Предмет Дигитални свет намењен је развијању дигиталне компетенције ученика другог разреда основне школе. Програм наставе и учења за други разред је оријентисан на процес учења и остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет Дигитални свет. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика, који су груписани у три наставне теме: Дигитално друштво, Безбедно коришћење дигиталних уређаја и Алгоритамски начин размишљања.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ

У оквиру израде заједничких прјеката, истраживачких и проблемских задатака ученици могу развијати следеће компетенције:

Сарадња:
Активно и кнструктивно учење у групи или пару, поштовање правила заједничког вежбања и играња. Такође може да се научи и прихватању различитих мишљења и ставова и допусти другима да равноправно учествују као чалнови тима, групе.
Критички може да процењује свој рад и рад чланова групе, али и да доприноси унапређењу и резултатима рада.

Предузимљивост и оријентација предузентништву:
Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима , да прихвати нове вештине које ће да примени у практичном раду да уме да планира и долази до нових сазнања.

Одговорно учешће у демократском друштву:
Примењује процедуре друштва у одлучивању и избору и уважава мишљење мањине.

Компетенција на учење:
Има позитиван и одговоран однос према учењу мотивисан је и оспособљен да самостално планира , организује, спроводи и вреднује учење као и да проналази нова интересовања и изворе информација.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

„БИГЗ школство „

Горица Његововић, Дигитални свет за 2. разред

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализован и исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	Дигитално друштво	У стању је да упореди начин на који учи у школи са онлајн учењем путем школске платформе.	4	4	5	4	1	2					20
2.	Безбедно коришћење дигиталних уређаја	Самостално користи дигиталне уџбенике за учење, у стању је да креира дигиталну слику.						2	4	1			7
3.	Алгоритамски начин размишљања	Креира одговарајући рачунарски програм у визуелном програмском језику.								3	4	2	9
Фонд часова :36 ПРЕДМЕТ: дигитални свет 2 РАЗРЕД:други													36

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	стандарди	број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	**Дигитално друштво**		20	13	7
2.	**Безбедно коришћење дигиталних уређаја**		7	5	2
3.	**Алгоритамски начин размишљања**		9	5	4
укупно:36			36	23	13

Час одељењског старешине

Разред: I-IV

Предмет	ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ	
Разред	ПРВИ ЦИКЛУС	
Трајање школског програма	36 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-Ученик је упознат са школским календаром и распоредом часова, општом организацијом и структуром школе (просторни услови, постојеће службе, секције, уџбеници, прибор, повластице, члановима Тима за превенцију насиља, злостављања и занемаривања ученика) -Ученици су изабрали председника и друге органе одељењске заједнице	Организација рада у школи и организација одељењског колектива 3 часа	Представљање одговарајућег календара за текућу школску годину, представљање и подела распореда часова ученицима, упознавање са распоредом кабинета; представљање директора и помоћника дирекрора, ПП службе, чланова Тима за превенцију насиља, злостављања и занемаривања ученика, упознавање са начином рада библиотеке Организовање избора руководства одељењске заједнице
-Ученик је упознат са Правилником о понашању ученика у школи и Правилником о васпитно-дисциплинској и материјалној одговорности ученика -Ученик зна одељењска правила понашања -Ученик је усвојио донета	Правила у установи 5 часова	Представљање Правилника о правилима понашања ученика у школи и Правилника о васпитно-дисциплинској и материјалној одговорности ученика Организовање доношења одељењских правила понашања, њихово истицање на

правила понашања и свхата важност њихових поштовања		паноу
- развијена свест о припадности групи, поштовању правила групе - развијене социјалне вештине на тренутном узрасном нивоу - самосвесно одређује своје место у групи - правилно и ефикасно функционише у групи - успешно решава проблеме и несугласице - развија принцип праведности - разуме значај међусобног уважавања	Ја и други 10 часова	Садржај обухвата теме посвећене односима у групи, решавању проблема, међусобног уважавања.
- успоставља правила понашања (индивидуална и у групи) - успоставља правила понашања на јавним местима и манифестацијама - коректно се понаша у односу на другове у групи - развијена свест о одговорном понашању - развија толерантност	Бонтон 5 часова	Садржај обухвата теме везане за правила понашања у групи на јавним местима као и правила индивидуалног понашања према старијима, млађима, учитељу, родитељима....
- успешно превазилази проблеме - подстиче на критичко мишљење - подстиче о размишљањима о себи и својој околини - развија еколошку свест и има позитиван став - има позитиван став о здрављу - развијање свести о благовременом решавању проблема - подстицање на доношење закључака и решења	Моја осећања и ја 7 часова	Садржај обухвата теме везане за дечија осећања, решавање проблема, недоумица, осећања према групи, породици, природи, решавања проблема у учењу, дружењу...
-развијање реалне слике о себи, својим особинама	ПРОФЕСИОНАЛНА ОРИЈЕНТАЦИЈА 6 часова	Упознавање индивидуалних карактеристика, посебности, интересовања и склоности ученика. Представљам Вам мог тату, маму... Занимања мојих родитеља; Изградња и неговање позитивних ставова према раду. Имитација основних радњи у појединим занимањима и употреба

		средстава рада везаних за њих. Креативна обрада тема: Моје жеље и снови Волео бих да постанем „У здравом телу, здрав дух“ – формирање навика за бављењем физичким активностима Израда, сакупљање и изложба литерарних и ликовних радова везаних за професионалну оријентацију.

-Коришћење различитих социјалних вештина у непосредном друштвеном окружењу -Оспособљавање за самостално учење и проналажење информација -Развијање одговорног односа према себи и окружењу и уважавање других -Подстицање групног рада, разумевања и сарадње -Развијање свести о потреби чувања и заштите природе.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организовање наставе у природи, посете музејима, ђачки излети.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, паметна табла, дигитални алати.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
- За остваривање програма планиран је 1 час недељно тј. 36 часова годишње. Начин реализације тема: разговори, дискусије, радионице, предавања, цртежи, прикупљање материјала на задату тему, израда паноа, игре улога, посете институцијама. Сарадници у реализацији тема: педагог, психолог, наставници веронауке, наставници физичког и здравственог васпитања, стручњаци ван школе: медицинске сестре, лекари, спортисти, нуриционисти, полицајци, социјални радници, родитељи.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Корелација ће се вршити са свим предметима.

Други циклус образовања

Предмет: Српски језик и књижевност
Разред: V-VIII

Предмет	СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ	
Разред	ПЕТИ	
Трајање школског програма	180 часова на годишњем нивоу за период од 2022. до 2026. године	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМАБРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- разликује књижевни и некњижевни текст; упоређује одлике фикционалне и нефикционалне књижевности - чита са разумевањем и опише свој доживљај различитих врста књижевних дела - чита са разумевањем одабране примере осталих типова текстова - одреди род књижевног дела и књижевну врсту - разликује карактеристике народне од карактеристика уметничке књижевности - разликује реалистичну прозу и прозу засновану на натприродној мотивацији - анализира елементе композиције лирске песме (строфа, стих); епског дела у стиху и у прози (делови фабуле - поглавље, епизода; стих); драмског дела (чин, сцена, појава) - разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца - разликује облике казивања - увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке	КЊИЖЕВНОСТ 67 часова	**Л Е К Т И Р А - ЛИРИКА** *1.* Народна песма: *Вила зида град* 2. Народне лирске песме о раду(избор); народне лирске породичне песме (избор) 3. Бранко Радичевић: *Певам дању, певам ноћу* 4. Милица Стојадиновић Српкиња: Певам песму 5. Душан Васиљев: *Домовина*/Алекса Шантић: *Моја отаџбина* *6.* Војислав Илић: *Зимско јутро* *7.* Милован Данојлић: Шљива/Десанка Максимовић: *Сребрне плесачице* 8. Пеђа Трајковић: *Кад књиге буду у моди* **Књижевни термини и појмови** Песник и лирски субјекат. Мотиви и песничке слике као елементи композиције лирске песме. Врста строфе према броју стихова у лирској песми: катрен; врста стиха по броју слогова (десетерац и осмерац). Одлике лирске поезије: сликовитост, ритмичност, емоционалност. Стилске фигуре: епитет, ономатопеја. Врсте ауторске и народне лирске песме: описне (дескриптивне), родољубиве (патриотске); митолошке, песме о раду (посленичке) и породичне. **ЕПИКА** *1.* Народна песма: *Свети Саво* 2. Народна песма: *Женидба Душанова* (одломак) 3. Ero с онога свијета 4. *Девојка цара надмудрила* *5.* Милован Глишић: *Прва бразда* 6. Стеван Сремац: *Чича Јордан* (одломак) *7.* Бранко Ћопић: *Поход на Мјесец* 8. Иво Андрић: *Мостови* **9.** Данило Киш: *Дечак и пас*

слике - одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевно -уметничком тексту - процени основни тон певања, приповедања или драмске радње (шаљив, ведар, тужан и сл.) - развија имагинацијски богате асоцијације на основу тема и мотива књижевних дела - одреди тему и главне и споредне мотиве - анализира узрочно - последично низање мотива - илуструје особине ликова примерима из текста - вреднује поступке ликова и аргументовано износи ставове - илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости		10. Горан Петровић: *Месец над тепсијом* (одломак) 11. Антон Павлович Чехов: *Шала* **Књижевни термини и појмови** Писац и приповедач. Облици казивања: приповедање у првом и трећем лицу. Фабула: низање догађаја, епизоде, поглавља. Карактеризација ликова - начин говора, понашање, физички изглед, животни ставови, етичност поступака **ДРАМА** 1. Бранислав Нушић: *Кирија* 2. Душан Радовић: *Капетан Џон Пиплфокс* 2. Љубиша Ђокић: *Биберче* **Књижевни термини и појмови** Позоришна представа и драма. Чин, појава, лица у драми, драмска радња. Сцена, костим, глума, режија. Драмске врсте: једночинка, радиодрама. **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** 1. Вук Ст. Караџић: *Моба и прело* (одломак из дела Живот и обичаји народа српскога) 2. Доситеј Обрадовић: О љубави према науци 3. М. Петровић Алас: *У царству гусара* (одломци) 4. Милутин Миланковић: Успомене, доживљаји, сазнања (одломак) 5. Избор из енциклопедија и часописа за децу **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** 1. Епске народне песме (о Немањићима и Мрњавчевићима - преткосовски тематски круг) 2. Народне бајке, новеле, шаљиве народне приче (избор); кратке фолклорне форме (питалице, брзалице, пословице, загонетке) *3.* Бранислав Нушић: *Хајдуци* 4. Данијел Дефо: *Робинсон Крусо* (одломак о изградњи склоништа) *5.* Марк Твен: *Доживљаји Хаклберија Фина*/*Краљевић и просјак*/*Доживљаји Тома Сојера* 6. Избор ауторских бајки (Гроздана Олујић; Ивана Нешић: *Зеленбабини дарови* (одломци)) **7.** Игор Коларов: *Аги и Ема* 8. Избор из савремене поезије за децу (Александар Вучо, Мирослав Антић,

		Драгомир Ђорђевић, Владимир Андрић, Дејан Алексић...) **ДОПУНСКИ ИЗБОР** 1. Јован Јовановић Змај: *Песмо моја* (из Ђулића) 2. Стеван Раичковић: *Велико двориште* (избор)/Мале бајке (избор) 3. 3. Иван Цанкар: Десетица 4. Љубивоје Ршумовић: *Уједурме и зврчке из античке Грчке* (избор)/Густав Шваб: *Приче из старине* 5. Џон Р. Р. Толкин: Хобит (одломци) 6. Никол Лезије: Тајна жутог балона 7. Корнелија Функе: Господар лопова (одломак) 8. Вида Огњеновић: Путовање у путопис (одломак) 9. Владислава Војновић: Приче из главе (избор, осим приче Позориште) 10. Дејан Алексић: Музика тражи уши (избор)/Кога се тиче како живе приче (избор) 11. Јован Стерија Поповић: Лажа и паралажа и Едмон Ростан: Сирано де Бержерак
- разликује промењиве речи од непромењивих - разликује категорије рода, броја, падежа речи које имају деклинацију - разликује основне функције и значења падежа - употребљава падежне облике у складу са нормом - употребљава глаголске облике у складу са нормом - зна да одреди инфинитивну и презентску основу (разликује инфинитивну и презентску основу) - разликује основне реченичне чланове (у типичним случајевима)	ЈЕЗИК – граматика 74 часа	Промењиве речи: именице, заменице, придеви, бројеви (с напоменом да су неки бројеви непромењиви), глаголи; непромењиве речи: прилози (с напоменом да неки прилози могу имати компарацију) и предлози. **Именице** - значење и врсте (властите, заједничке, збирне, градивне; мисаоне, глаголске). Промена именица (деклинација): граматичка основа, наставак за облик, појам падежа. Основне функције и значења падежа (с предлозима и без предлога): номинатив (субјекат); генитив (припадање и део нечега); датив (намена и усмереност); акузатив (објекат); вокатив (дозивање, обраћање); инструментал (средство и друштво); локатив (место). **Придеви** - значење и врсте придева (описни, присвојни, градивни; месни и временски); род, број, падеж и компарација придева. Слагање придева са именицом у роду, броју и падежу. **Заменице** - личне заменице: промена, наглашени и ненаглашени облици, употреба личне заменице сваког лица себе, се (и промена). **Бројеви** - врсте и употреба: главни (основни,

		збирни бројеви, бројне именице на -ица) и редни бројеви. **Глаголи** - глаголски вид (несвршени и свршени); глаголски род (прелазни, непрелазни и повратни глаголи); глаголски облици (грађење и основно значење): инфинитив (и инфинитивна основа), презент (презентска основа, наглашени и ненаглашени облици презента помоћних глагола), перфекат, футур I. **Предикатска реченица** - предикат (глаголски; именски); слагање предиката са субјектом у лицу, броју и роду; прави и неправи објекат; прилошке одредбе (за место, за време, за начин; за узрок и за меру и количину);атрибут и апозиција.
- доследно примењује правописну норму; - користи правопис (школско издање);	ПРАВОПИС	Велико слово у вишечланим географским називима; у називима институција, предузећа, установа, организација (типични примери); велико и мало слово у писању присвојних придева. Заменица Ви из поштовања. Одрична речца не уз именице, придеве и глаголе; речца нај у суперлативу; вишечлани основни и редни бројеви. Интерпункцијски знаци: запета (у набрајању, уз вокатив и апозицију); наводници (наслови дела и називи школа); црта (уместо наводника у управном говору).
- правилно изговара речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице - говори јасно поштујући књижевнојезичку норму - течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове	ОРТОЕПИЈА	Место акцента у вишесложним речима (типични случајеви). Интонација и паузе везане за интерпункцијске знакове; интонација упитних реченица. Артикулација: гласно читање брзалица, најпре споро, а потом брже (индивидуално или у групи)
- користи различите облике казивања: дескрипцију (портрет и пејзаж), приповедање у 1. и 3. лицу, дијалог - издваја делове текста (наслов, пасусе) и организује га у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста) - саставља говорени или писани текст о доживљају књижевног дела и на теме из свакодневног живота и света маште - проналази експлицитно и	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА 39 часова	Препричавање, причање, описивање - уочавање разлике између говорног и писаног језика; писање писма (приватно, имејл) Богаћење речника: синоними и антоними; некњижевне речи и туђице - њихова замена језичким стандардом; уочавање и отклањање безначајних појединости и сувишних речи у тексту и говору. Техника израде писменог састава (тежиште теме, избор и распоред грађе, основни елементи композиције и груписање грађе према композиционим етапама); пасус као уже тематске целине и његове композицијско-

имплицитно садржане информације у једноставнијем књижевном и некњижевном тексту - напамет говори одабране књижевне текстове или одломке		стилске функције.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
- развијање љубави према матерњем језику и потребе да се он негује и унапређује; - основно описмењавање најмлађих ученика на темељима ортоепских и ортографских стандарда српског књижевног језика; - поступно и систематично упознавање граматике и правописа српског језика; - упознавање језичких појава и појмова, овладавање нормативном граматиком и стилским могућностима српског језика; - оспособљавање за успешно служење књижевним језиком у различитим видовима његове усмене и писмене употребе и у различитим комуникационим ситуацијама (улога говорника, слушаоца, саговорника и читаоца); - развијање осећања за аутентичне естетске вредности у књижевној уметности; - развијање смисла и способности за правилно, течно, економично и уверљиво усмено и писмено изражавање, богаћење речника, језичког и стилског израза; - увежбавање и усавршавање гласног читања (правилног, логичког и изражајног) и читања у себи (доживљајног, усмереног, истраживачког); - оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, свестрано тумачење и вредновање књижевноуметничких дела разних жанрова; - упознавање, читање и тумачење популарних и информативних текстова из илустрованих енциклопедија и часописа за децу; - поступно, систематично и доследно оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процењивање прочитаног текста; - развијање потребе за књигом, способности да се њоме самостално служе као извором сазнања; навикавање на самостално коришћење библиотеке (одељењске, школске, месне); поступно овладавање начином вођења дневника о прочитаним књигама; - поступно и систематично оспособљавање ученика за доживљавање и вредновање сценских остварења (позориште, филм); - развијање потребе за књигом, способности да се њоме ученици самостално служе као извором сазнања
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених наставних средстава; - сваки наставник мора да одржи један огледни час у току школске године; - планирати по два стручна семинара годишње из области српског језика и књижевности, узети могућност коришћења и online семинара - похађати бар један изборни семинар годишње На састанцима стручних већа презентовати семинаре.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес праћења и вредновања ученика треба започети иницијалном проценом нивоа постигнућа ученика. Инструменти за проверавање остварености прописаних исхода (разговор, посматрање, кратке

провере 15 мин. Провера знања, тематске провере знања , тест – полугодишњи тест, годишња провера знања). Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета , као и напредак других ученика (различите анкете, скале процене, табеле и сл.) Примена инструмената прикупљања података и њихово поређење са прописаним исходима. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту. Контролни задаци током школске године; иницијални тест знања на почетку школске године; полугодишњи тест знања на крају првог полугодишта и годишњи тест знања на крају школске године. Усмена испитивања су део свакодневне провере ученичког праћења наставе и континуираног рада. Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, при чему се најчешће примењују следеће технике: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања, праћења и вредновања. Важно је да наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Писмене вежбе и домаћи задаци - њихова анализа на часу. Пројекти ученика (појединачни или као рад у групи).
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Одлазак на Сајам књига сваког октобра. Одлазак у позориште.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм наставе и учења Српског језика и књижевности чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 67 часова, Језик – 74 часа и Језичка култура – 39 часова. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 180 часова. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Програм наставе и учења Српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета. Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника јесте да начине реализације подучавања и учења прилагоди потребама сваког одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој годишњи, тј. глобални план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају

наставнику даљу операционализацију на нивоу конкретних наставних јединица. Током планирања треба, такође, имати у виду да се неки исходи остварују брже и лакше, али је за већину исхода (посебно за предметну област Књижевност) потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим текстовима.

Увођење ученика у главне појмове граматике, српског језика прво теоријски, а потом и практично, применом на примерима, задацима.

Наставник ће комбиновати различите врсте дидактичког материјала. Изражајним читањем ученици утичу на говорну културу; читањем самостално доносе закључке о стваралаштву појединих писаца; уочавањем стилских средстава ученици вреднују литерарни поступак ; на примеру песме стичу и примењују знања о строфи, стиху и рими. Читањем различитих приповедних врста ученици развијају позитиван став о прозном стваралаштву. Познавањем стваралачког опуса неког писца ученици самостално закључују о вредностима тих дела.

Читајући уче да препознају оно што ће их лично највише заинтересовати и подстаћи да се тиме додатно баве. На основу анализе дела стичу знања о приповедним поступцима, перспективи приповедача. Упоређују народно и уметничко прозно стваралаштво и уочавају сличности и разлике.

Јавним излагањем ученици развијају реторичке способности. Изражајним казивањем стихова потврђују лепоту народног стваралаштва.

Кроз многобројне примере ученици практично примењују усвојена теоријска знања о речима, реченици и падежима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУ-АЦИЈА
историја	Друштвено-историјска локализација књижевних текстова и ликова који се у њима појављују, историјски оквири језичког развоја	Кроз обраду наставних јединица у вези са народним епским песмама.	Праћење ученичког рада, провера-вање и прикуп-љање података, процена знања из дате области усменим или писме-ним путем. Самоева-луација настав-

				ника.
	ликовна култура	Илустрације књижевних текстова	Током наставе кроз обраду књижевних текстова / као домаћи задатак	
	страни језици	Тумачење непознатих речи, порекло речи у нашем језику, поређење граматичких особина		
	географија	Демографске одлике средине за које се везују радње књижевних текстова, легенде	Кроз упознавање ученика о месту дешавања радње одређеног књижевног дела	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Компетенција за учење, решавање проблема, сарадња, рад са подацима и информацијама, комуникација, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
- Зона Мркаљ, Зорица Несторовић, „ Расковник , читанка за 5. разред основне школе”, Klett, Нови Сад, 2020 - Весна Ломпар, „ Граматика , српски језик и књижевност за 5. разред основне школе”, Klett, Нови Сад, 2020 - Весна Ломпар, Зорица Несторовић, „ Радна свеска , српски језик и књижевност за 5. разред основне школе”, Klett, Нови Сад, 2020.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд
	Теме	Операционализовани исходи	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	
1.	**Књижевност**	Исходи везани за наставну област Књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик	**8**	**7**	**6**	**8**	**1**	**5**	**10**	**8**	**7**	**7**	**67**

		развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности, већ подстичу и развијају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање.												
2.	**Језик**	У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Ученици ће бити у стању да схвате језик као систем што ће им олакшати повезивање новог градива са постојећим знањима.	**11**	**8**	**7**	**9**	**4**	**7**	**8**	**5**	**6**	**9**	**74**
3.	**Језичка култура**	Крајњи исход наставе језичке културе односи се на то да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације. Ученици унапређују своје критичко мишљење, богате речник и у стању су да искажу свој лични став.	**3**	**6**	**4**	**5**	**1**	**2**	**5**	**2**	**7**	**4**	**39**
Фонд часова за предмет српски језик и			22	2	17	22	5	15	23	15	2	20	180

књижевност за 5. РАЗРЕД		1							0	

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале т.ч.
1.	**Књижевност**		67	43	24
2.	**Језик**		74	40	34
3.	**Језичка култура**		39	6	33
укупно:			180	89	91

Предмет	СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ	
Разред	ШЕСТИ	
Трајање школског програма	144 часа на годишњем нивоу за период од 2022. до 2026. године	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- повеже књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима са новим делима која чита; - чита са разумевањем; парафразира прочитано и описује свој доживљај различитих врста књижевних дела и научно-популарних текстова; -одреди род књижевног дела и књижевну врсту; -прави разлику између дела лирског, епског и драмског карактера; -разликује ауторску приповетку од романа; -анализира структуру лирске песме (строфа, стих, рима); -уочава основне елементе структуре књижевноуметничког дела: тема, мотив; радња, време и место радње; -разликује заплет и расплет као етапе драмске радње; -разликује појам песника и појам	КЊИЖЕВНОСТ 46 часова	**Л Е К Т И Р А** **ЛИРИКА** 1. Обредне лирске народне песме (избор) 2. Ђура Јакшић: *Вече* *3.* Јован Дучић: *Село* *4.* Мирослав Антић: *Плава звезда* 5. Вељко Петровић: *Ратар* / Алекса Шантић: *О, класје моје* *6.* Десанка Максимовић: *Грачаница* 7. Војислав Илић: *Свети Сава* 8. Стеван Раичковић: *Хвала сунцу, земљи, трави* 9. Милован Данојлић: *Овај дечак зове се Пепо Крста* *10.* Сергеј Јесењин: *Песма о керуши* **Књижевни термини и појмови** Врста строфе према броју стихова у лирској песми: дистих; терцет; врста стиха по броју слогова (лирски и епски десетерац). Одлике лирске поезије: нагласак речи и

лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца; -разликује облике казивања; -увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике; -одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевноуметничком тексту; -анализира узрочно - последичне односе у тексту и вреднује истакнуте идеје које текст нуди; -анализира поступке ликова у књижевноуметничком делу, служећи се аргументима из текста; -уочава хумор у књижевном делу; -разликује хумористички и дитирамбски тон од елегичног тона; -илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима; -разликује дуги и кратки акценат у изговореној речи; -употребљава различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање различитих типова текстова, без сажимања и са сажимањем, причање (о догађајима и доживљајима) и описивање; -разликује и гради аугментативе и деминутиве;		ритам; рима – парна, укрштена, обгрљена; улога риме у обликовању стиха. Стилске фигуре: контраст, хипербола. Врсте ауторске и народне лирске песме: социјалне песме, дитирамб, елегија; обредне песме (коледарске, краљичке, додолске, божићне). **ЕПИКА** 1. *Комади од различнијех косовскијех* пјесама 2. Народна песма: *Смрт Мајке Југовића* *3.* Народна песма: *Марко Краљевић укида свадбарину* 4. Петар Кочић: *Јаблан* 5. Исидора Секулић: *Буре* (одломак) 6. Бранко Ћопић: *Чудесна справа* 7. Иво Андрић: *Аска и вук* 8. Антон Павлович Чехов: *Ваљка*/Итало Калвино: *Шума на ауто-путу* *7.* Светлана Велмар Јанковић: *Сирото ждребе* **Књижевни термини и појмови** Основна тема и кључни мотиви. Облици казивања: нарација (хронолошко приповедање), описивање, дијалог, монолог. Фабула/радња, редослед догађаја. Врсте епских дела: приповетка, роман. Културно-историјско предање (нпр. Смрт Марка Краљевића) **ДРАМА** **1.** Коста Трифковић: *Избирачица* (одломак) **2.** Миодраг Станисављевић: *И ми трку за коња имамо*(одломак) **3.** Бранислав Нушић: *Аналфабета* (одломак) **Књижевни термини и појмови** Драмске врсте: комедија – основне одлике. Монолог и дијалог у драми. Дидаскалије, реплика. Етапе драмске радње (заплет и расплет). **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** 1. Вук Караџић: *Живот и обичаји народа српскога*: *Божић*(одломак); *Ђурђевдан*(одломак); *Додоле, прпоруше и чароице*(одломци) 2. Владимир Хулпах: *Легенде о европским*

		градовима (избор) 3. Никола Тесла: *Моји изуми* (поглавље по избору) 4. Жан -Бернар Пиј, Серж Блок, Ан Бланшар: Енциклопедија лоших ђака, бунтовника и осталих генијалаца(избор) 5. Гроздана Олујић: *Били су деца као и ти* (избор) **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** 1. Епске народне песме о Косовском боју (избор) 2. Епске народне песме о Марку Краљевићу (избор) 3. Бранислав Нушић: *Аутобиографија* *4.* Анђела Нанети: *Мој дека је био трешња* 5. Весна Алексић: Кањави коњ (*Прича о богињи Лади – Звездана вода; Прича о богу Сварогу – Небески ковач и Прича о богу Стрибору – Сеченско светло*) *6.* Бранко Ћопић: *Орлови рано лете* 7. Ференц Молнар: *Дечаци Павлове улице* **ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ** 1. Добрица Ерић: Месечеви миљеници(песме о свицима)(избор) **2.** Бранислав Петровић: избор из антологија песама за децу (*Морава, Влашићи, Дунав, Говор дрвећа, Грађење куће, Па шта, па шта и друге*) 3. Владимир Стојиљковић: *Писмописац* (Писмо Бранку Ћопићу) 4. Владимир Андрић: Пустолов народно и уметничко прозно стваралаштво и уочавају сличности и разлике. 5. Тиодор Росић: *Приче старог чаробњака*(једна прича по избору) 6. Борислав Пекић: *Сентиментална повест Британског царства*(„Велика повеља слободе у земљи без устава” – одломци) *7.* Вилијем Саројан: *Зовем се Арам*

		8. Хенрик Сјенкијевич: *Кроз пустињу и прашуму* 9. Џејмс Крис: *Тим Талир* или *Продати смех* Џек Лондон: *Зов дивљине/Бели очњак* 10.Реј Бредбери: *Маслачково вино*(избор) 11. Ивана Брлић Мажуранић: *Приче из давнина* (избор) 12.Владислава Војновић: *Приче из главе* (одломци) 13. Јасминка Петровић: *Ово је најстрашнији дан у мом животу* 14. Александар Поповић: *Снежана и седам патуљака,драмска бајка*
- повезује граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; - препозна делове речи у вези са њиховим грађењем; - разликује гласове српског језика по звучности и месту изговора; - разликује врсте гласовних прмена у једноставним примерима и примењује књижевнојезичку норму; - одреди врсте и подврсте заменица, као и њихов облик; - препознаје глаголска времена и употребљава их у складу са нормом; - разликује реченице по функцији - правилно изговара речи водећи рачуна о дужини; - разликује дуги и кратки акценат у изговореној речи.	ЈЕЗИК – граматика 63 часа	Подела речи по постанку:просте речи и творенице,породица речи,уочавање корена речи. Саставни делови твореница(творбене основе,суфикси и префикси). Граматичка основа и граматички наставци у поређењу са творбеном основом и суфиксима. Настанак гласова и говорни органи,подела гласова,самогласници и сугласници(прави сугласници и сонанти). Подела сугласника по месту изговора и звучности. Подела речи на слогове, слоготворно р. Гласовне промене- уочавање у грађењу и промени речи:непостојано а, једначење сугласника по звучности и месту изговора, промена л у о, палатализација, сибиларизација, јотовање, губљење сугласника. Заменице:неличне именичке(односноупитне, неодређене,опште,одричне),придевске заменицеприсвојне(с нагласком на употребу заменице свој,показне,односно-упитне,неодређене,опште,одричне). Граматичке категорије заменица: род,број падеж и лице. Грађење и основна значења глаголских времена:аорист, имперфекат(само на нивоу препознавања;имперфекат глагола бити), плусквамперфекат.

		Независне предикатске реченице-појам комуникативне функције, подела на обавештајне, упитне, заповедне, жељне и узвичне реченице.
– доследно примењује правописну норму; – користи правопис (школско издање);	ПРАВОПИС	Писање имена васионских тела. Растављање речи на крају реда(основна правила). Правописна решења у вези са глаголским променама. Писање именичких придевских одричних заменица са предлозима. Писање заменице Ваш великим почетним словом. Правописна решења у вези са писањм обрађених глаголских облика
-говори јасно, поштујући стандарднојезичку норму; изражајно чита обрађене књижевне текстове.	ОРТОЕПИЈА	Правилан изговор гласова ч,ћ,џ,ђ,р Дуги и кратки акценти
- саставља обавештење, вест и кратак извештај; -разуме основна значења књижевног и неуметничког текста; -проналази, повезује и тумачи експлицитно и имлицитно садржане информације у краћем, једноставнијем књижевном и неуметничком тексту; -драматизује одломак одабраног књижевноуметничког текста; -уважава националне вредности и негује културноисторијску баштину; -препоручи књижевно дело уз кратко образложење; -упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст;	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА 35 часова	Текстови у функцији унапређивања језичке културе. Анализирање снимљених казивања и читања (звучна читанка). Говорне вежбе на унапред одређену тему. Учтиве форме обраћања. Лексикологија: аугментативи (са пејоративима), деминутиви (са хипокористицима). Правописне вежбе: диктат; допуњавање текста; уочавање и објашњавање научених правописних правила у тексту. Богаћење речника: лексичко-семантичке вежбе (нпр. избегавање сувишних речи и туђица; фигуративна значења речи; проналажење изостављених реченичних делова); стилске вежбе: (нпр. текст као подстицај за сликовито казивање; ситуациони предложак за тражење погодног израза). Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање унапређене верзије састава).

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Српског језика и књижевности је да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерењно приступа делу и приликом

тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених наставних средстава; - сваки наставник мора да одржи један огледни час у току школске године. - планирати по два стручна семинара годишње из области српског језика и књижевности, узети могућност коришћења и online семинара. - похађати бар један изборни семинар годишње На састанцима стручних већа презентовати семинаре.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес праћења и вредновања ученика треба започети иницијалном проценом нивоа постигнућа ученика. Инструменти за проверавање остварености прописаних исхода (разговор, посматрање, кратке провере 15 мин. Провера знања, тематске провере знања , тест – полугодишњи тест, годишња провера знања). Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета , као и напредак других ученика (различите анкете, скале процене, табеле и сл.) Примена инструмената прикупљања података и њихово поређење са прописаним исходима. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту. Контролни задаци током школске године; иницијални тест знања на почетку школске године; полугодишњи тест знања на крају првог полугодишта и годишњи тест знања на крају школске године. Усмена испитивања су део свакодневне провере ученичког праћења наставе и континуираног рада. Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, при чему се најчешће примењују следеће технике: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања, праћења и вредновања. Важно је да наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Писмене вежбе и домаћи задаци - њихова анализа на часу. Пројекти ученика (појединачни или као рад у групи).
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Сајам књига сваког октобра.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм наставе и учења Српског језика и књижевности чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 46 часова, Језик – 63 часа и Језичка култура – 35 часа. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 144 часа. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Програм наставе и учења Српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и

вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета.

Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника јесте да начине реализације подучавања и учења прилагоди потребама сваког одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој годишњи, тј. глобални план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију на нивоу конкретних наставних јединица. Током планирања треба, такође, имати у виду да се неки исходи остварују брже и лакше, али је за већину исхода (посебно за предметну област Књижевност) потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим текстовима.

Увођење ученика у грађење речи - упознавање поделе гласова, гласовних промена, уочавање у грађењу и промени речи; уочавање неличних именичких заменица ; проширивање знања о глаголским облицима кроз репрезентативне примере, презентације и вежбе.

Наставник ће комбиновати различите врсте дидактичког материјала. Изражајним читањем ученици утичу на говорну културу; читањем самостално доносе закључке о стваралаштву појединих писаца; уочавањем стилских средстава ученици вреднују литерарни поступак ; на примеру песме стичу и примењују знања о строфи, стиху и рими. Читањем различитих приповедних врста ученици развијају позитиван став о прозном стваралаштву. Познавањем стваралачког опуса неког писца ученици самостално закључују о вредностима тих дела.

Читајући уче да препознају оно што ће их лично највише заинтересовати и подстаћи да се тиме додатно баве. На основу анализе дела стичу знања о приповедним поступцима, перспективи приповедача. Упоређују народно и уметничко прозно стваралаштво и уочавају сличности и разлике.

Јавним излагањем ученици развијају реторичке способности. Изражајним казивањем стихова потврђују лепоту народног стваралаштва.

Кроз многобројне примере ученици практично примењују усвојена теоријска знања о речима, реченици и падежима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУ-АЦИЈА
историја	Друштвено-историјска локализација књижевних текстова и ликова који се у њима појављују, историјски оквири језичког развоја	Кроз обраду наставних јединица у вези са народним епским песмама.	Праћење учени-чког рада, , процена знања из дате области усменим или писме-ним путем. Самоева-луација настав-ника.
ликовна култура	Илустрације књижевних текстова	Током наставе кроз обраду књижевних текстова / као	

			домаћи задатак		
	страни језици	Тумачење непознатих речи, порекло речи у нашем језику, поређење граматичких особина			
	географија	Демографске одлике средине за које се везују радње књижевних текстова, легенде	Кроз упознавање ученика о месту дешавања радње одређеног књижевног дела		

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Компетенција за учење, решавање проблема, сарадња, рад са подацима и информацијама, комуникација, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
– Зона Мркаљ, Зорица Несторовић, „ Извор, читанка за шести разред основне школе”, Klett, Нови Сад, 2020. – Весна Ломпар, Зона Мркаљ, Зорица Несторовић, „ Радна свеска , српски језик и књижевност за 6. разред основне школе”, Klett, Нови Сад, 2020. – Весна Ломпар, „ Граматика , српски језик и књижевност за 6. разред основне школе”, Klett, Нови Сад, 2020.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд час.
	Теме	Операционализо-вани исходи	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	
1.	**Књижевност**	Исходи везани за наставну област Књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности, већ подстичу и развијају емоционално	**5**	**5**	**4**	**5**	**1**	**6**	**5**	**7**	**4**	**4**	**46**

		и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање.												
2.	**Језик**	У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Ученици ће бити у стању да схвате језик као систем што ће им олакшати повезивање новог градива са постојећим знањима.	**10**	**8**	**7**	**7**	**3**	**7**	**6**	**3**	**5**	**7**	**63**
3.	**Језичка култура**	Крајњи исход наставе језичке културе односи се на то да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације..	**2**	**5**	**4**	**4**	**1**	**2**	**5**	**3**	**7**	**2**	**35**
Фонд часова за предмет српски језик и књижевност за 6. РАЗРЕД			17	18	15	16	5	15	16	13	16	13	144

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале т.ч.
1.	Књижевност		46	28	18
2.	Језик		63	36	27
3.	Језичка култура		35	20	15
укупно:			144	84	60

Предмет	**СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ**	
Разред	СЕДМИ	
Трајање школског програма	144 часа на годишњем нивоу за период од 2022. до 2026. године	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– користи књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима и повезује их са новим делима која чита; – истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; – чита са разумевањем различите врсте текстова и коментарише их, у складу са узрастом; – разликује народну од ауторске књижевности и одлике књижевних родова и основних књижевних врста; – разликује основне одлике стиха и строфе – укрштену, обгрљену и парну риму; слободни и везани стих; рефрен; – тумачи мотиве (према њиховом садејству или контрастивности) и песничке слике у одабраном лирском тексту; – локализује књижевна дела из обавезног школског програма; – разликује етапе драмске радње; – разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта; – разликује облике казивања (форме приповедања); – идентификује језичко-стилска изражајна средства и разуме њихову функцију; – анализира идејни слој књижевног дела служећи се аргументима из текста; – уочи разлике у карактеризацији ликова према особинама: физичким, говорним, психолошким, друштвеним и етичким; – разликује хумористички од ироничног и сатиричног тона књижевног дела; – критички промишља о смислу књижевног текста и аргументовано образложи свој став; – доведе у везу значење пословица и изрека са идејним слојем текста; – препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину; – размотри аспекте родне равноправности у вези са ликовима књижевно-уметничких текстова; – препоручи књижевно дело уз кратко образложење; – упореди књижевно	КЊИЖЕВНОСТ 54 часа	**ЛИРИКА** 1. Јован Дучић: Подне 2. Милан Ракић: Божур 3. Владислав Петковић Дис: Међу својима 4. Милутин Бојић: Плава гробница 5. Десанка Максимовић: Крвава бајка 6. Стеван Раичковић: После кише 7. Јован Јовановић Змај: Јутутунска јухахаха 8. Рабиндранат Тагоре: Папирни бродови 9. Вислава Шимборска: Облаци **ЕПИКА** 1. Народна бајка (једна по избору): Међедовић / Чудотворни прстен / Златоруни ован 2. Стефан Митров Љубиша: Кањош Мацедоновић (одломак) 3. Радоје Домановић: Воћа 4. Петар Кочић: Кроз мећаву 5. Иво Андрић: Јелена, жена које нема (одломак) 6. Данило Киш: Прича о печуркама / Еолска харфа 7. Алфонс Доде: Последњи час / Владимир Набоков: Лош дан 8. Дневник Ане Франк (одломак) 9. Ефраим Кишон: Код куће је најгоре (једна прича по избору) 10. Афоризми (Душан Радовић и други) **ДРАМА**

и филмско дело настало по истом предлошку, позоришну представу и драмски текст; – разликује глаголске начине и неличне глаголске облике и употреби их у складу са нормом; – одреди врсте непроменљивих речи у типичним случајевима; – уочи делове именичке синтагме; – разликује граматички и логички субјекат; – разликује сложени глаголски предикат од зависне реченице са везником да; – препозна врсте напоредних односа међу реченичним члановима и независним реченицама; – идентификује врсте зависних реченица; – искаже реченични члан речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом; – примени основна правила конгруенције у реченици; – доследно примени правописну норму; – разликује дугосилазни и дугоузлазни акценат; – говори на задату тему поштујући књижевнојезичку норму; – разликује књижевноуметнички од публицистичког функционалног стила; – састави кохерентан писани текст у складу са задатом темом наративног и дескриптивног типа; – напише једноставнији аргументативни текст позивајући се на чињенице; – користи технички и сугестивни опис у изражавању; – препозна цитат и фусноте и разуме њихову улогу; – пронађе потребне информације у нелинеарном тексту; – напише електронску (имејл, SMS) поруку поштујући нормативна правила; – примени различите стратегије читања (информативно, доживљајно, истраживачко и др.); – састави текст репортажног типа (искуствени или фикционални); – правилно употреби фразеологизме и устаљене изразе који се јављају у литерарним и медијским текстовима намењеним младима.		1. Бранислав Нушић: Власт (одломак) 2. Вида Огњеновић: Кањош Мацедоновић (одломак о сусрету Кањоша и Фурлана) **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** Обавезна дела 1. Михајло Пупин: Са пашњака до научењака (одломак) 2. Јелена Димитријевић: Седам мора и три океана (одломак) / Милош Црњански: Наша небеса („Крф, плава гробница" – одломак) **Једно дело по избору** 1. Јован Цвијић: Охридско језеро (одломак) / Пеђа Милосављевић: Потера за пејзажима 2. Светлана Велмар Јанковић: Српски Београд деспота Стефана (Капија Балкана) 3. Уметнички и научнопопуларни текстови о природним лепотама и културноисторијским споменицима завичаја 4. Избор из енциклопедија и часописа за децу **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** 1. Епске народне песме покосовског тематског круга (Смрт војводе Приједе, Диоба Јакшића и песма по избору) 2. Епске народне песме о хајдуцима и ускоцима (Мали Радојица, Стари Вујадин, Старина Новак и кнез Богосав; Иво Сенковић и ага од Рибника, Ропство Јанковић Стојана) 3. Свети Сава у књижевности: – одломак из Житија Светог Симеона (о опроштају оца од сина); – избор из народних прича и предања (на пример Свети Сава и ђаво, легенде о Светом Сави); – избор из ауторске поезије о Св. Сави (на пример Матија Бећковић: Прича о Светом Сави)

		4. Мирослав Антић: Плави чуперак и Шашава књига (избор) 5. Антоан де Сент Егзипери: Мали Принц; Момо Капор: Мали Принц 6. Јован Стерија Поповић: Покондирена тиква 7. Душан Ковачевић: Свемирски змај 8. Дејан Алексић: Ципела на крају света / Игор Коларов: Дванаесто море **ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ** (бирати 3 дела) 1. Милорад Павић: Руски хрт (одломак) 2. Тургењев: Шума и степа 3. Антон Павлович Чехов: Чиновникова смрт 4. Јанко Веселиновић: Хајдук Станко (одломак из првог дела романа) 5. Гордана Малетић: Катарке Београда (прича Зебња и друге) 6. Урош Петровић: Загонетне приче 7. Александар Манић: У свитање света 8. Јасминка Петровић: Лето кад сам научила да летим 9. Градимир Стојковић: Хајдук у Београду 10. Корнелија Функе: Срце од мастила 11. Душица Лукић: Земља је у квару (избор) 12. Гордана Брајовић: из збирке песама Индија, Индија (Пролази слон пун мириса, Пролази слон пун Хималаја) 13. Душан Поп Ђурђев: Лет лионског Икара **КЊИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОЈМОВИ** Опкорачење. Рефрен. Цезура. Везани и слободни стих. ауторске лирске песме: рефлексивна и сатирична песма. Језичко-стилска изражајна средства:

		метафора, алегорија, градација, словенска антитеза, фигуре понављања (асонанца и алитерација). Функција мотива у композицији лирске песме. Песма у прози. Фабула и сиже. Статички и динамички мотиви. Композиција. Епизода. Идејни слој књижевног текста. Хумор, иронија и сатира. Врсте карактеризације књижевног лика. Унутрашњи монолог. Хронолошко и ретроспективно приповедање. Дневник. Путопис. Аутобиографија. Легендарна прича. Предања о постанку бића, места и ствари. Афоризам. Пословице, изреке; питалице; загонетке. Драмска радња; етапе драмске радње: увод, заплет, врхунац, перипетија, расплет. Драмска ситуација. Драма у ужем смислу.
- повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; -разуме и зна грађење и значење футура II, императива и потенцијала; трпног глаголског придева, глаголског прилога садашњег и глаголског прилога прошлог; повезује нове садржаје са градивом обрађеним у претходним разредима, па прегледом свих обрађених глаголских облика прави синтезу и дели све глаголске облике најпре на личне и неличне, а потом личне глаголске облике на времена и начине; -у стању је да разликује поделу свих глаголских облика на просте и сложене; разуме да футур II треба првенствено сврставати у начине, али зна да се њиме могу изразити и временска значења (о чему ће више учити у средњој школи). -ученик је у стању да разуме појам синтагме и да уочи главни и зависни члан у оквиру ње. Разликује и врсту синтагме. -разликује атрибут као синтагматски, а не реченични члан. Ученик прави разлику између граматичког и логичког субјекта. Уочава разлику између сложеног предиката и зависних реченица са	**ЈЕЗИК – граматика 52 часа**	Грађење и основна значења глаголских облика: футур II, императив, потенцијал; трпни гл. придев, гл. прилог садашњи и гл. прилог прошли. Подела глаголских облика на просте и сложене и на личне (времена и начини) и неличне. Непроменљиве врсте речи: везници, речце, узвици. Појам синтагме (главни члан и зависни чланови); врсте синтагми: именичке, придевске, прилошке и глаголске. Атрибут у оквиру синтагме. Логички субјекат. Сложени глаголски предикат. Напоредни односи међу реченичним члановима – саставни, раставни и супротни. Појам комуникативне и предикатске реченице. Независне предикатске реченице – напоредни односи међу независним реченицама (саставни, раставни, супротни). Зависне предикатске реченице (изричне, односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, последичне

везником да. -прави разлику између комуникативне и предикатске реченице. -ученик разуме разлику између типова напоредних независних реченица и реченичних чланова (саставни, раставни и супротни однос). Ученик је у стању да разликује и типове зависних реченица у једноставним примерима, а то се повезује са морфолошким знањима о везницима, с једне стране, а с друге са правописним решењима у вези са запетом. -ученик разликује синтагму од предлошко-падежне конструкције		и поредбене). Реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом. Конгруенција – основни појмови.
– доследно примењује правописну норму; – користи правопис (школско издање);	ПРАВОПИС	Правописна решења у вези са обрађеним глаголским облицима. Интерпункција у вези са зависним реченицама (запета, тачка и запета). Писање скраћеница, правописних знакова.
- разликује дуги и кратки, узлазни и силазни акценат у изговореној речи;	ОРТОЕПИЈА	Дугоузлазни и дугосилазни акценат.
- употребљава различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање различитих типова текстова, без сажимања и са сажимањем, причање (о догађајима и доживљајима) и описивање; – разликује и гради аугментативе и деминутиве; – саставља обавештење, вест и кратак извештај; – разуме основна значења књижевног и неуметничког текста; – проналази, повезује и тумачи експлицитно и имплицитно садржане информације у краћем, једноставнијем књижевном и неуметничком тексту; – драматизује одломак одабраног књижевноуметничког текста; – говори јасно, поштујући стандарднојезичку норму; – изражајно чита обрађене књижевне текстове.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА 38 часова	Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе. Књижевноуметнички и публицистички текстови. Усмени и писмени састави према унапред задатим смерницама (ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.). Текст заснован на аргументима. Технички и сугестивни опис. Репортажа. Цитати и фусноте из различитих књижевних и неуметничких текстова. Нелинеарни текстови: табеле, легенде, графикони, мапе ума и друго. Говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор). Правописне вежбе: диктат, исправљање правописних грешака у тексту; запета у зависносложеним реченицама; глаголски облици; електронске поруке. Језичке вежбе: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста

		непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина (реч, синтагма, предлошко-падежна конструкција, реченица); фразеологизми (разумевање и употреба) и друге. Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
- да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине. - развијање љубави према матерњем језику и потребе да се он негује и унапређује; - упознавање језичких појава и појмова, овладавање нормативном граматиком и стилским могућностима српаког језика; - уочавање разлика између месног говора и књижевног језика; - описмењавање ученика на темељима ортоепских и ортографских стандарда српског књижевног језика; - поступно и систематично упознавање граматике и правописа српског језика; - оспособљавање за читање, разумевање, свестрано тумачење и вредновање књижевноуметни-чких дела разних жанрова; упознавање, читање и тумачење популарних и информативних текстова; - поступно и систематично оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процењивање прочитаног текста; - развијање потребе за књигом, способности да се њоме ученици самостално служе као изворoм сазнања - усвајање основних функционалних појмова и теоријских појмова из књижевности, позоришне и филмске уметности;
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених наставних средстава; - сваки наставник мора да одржи један огледни час у току школске године, и угледни час у 4.разреду; - планирати по два стручна семинара годишње из области српског језика и књижевности, узети могућност коришћења и online семинара - похађати бар један изборни семинар годишње На састанцима стручних већа презентовати семинаре .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Праћење и вредновање резултата напредовања ученика је у функцији остваривања исхода, а започиње

иницијалном проценом достигнутог нивоа знања, у односу на који ће се одмеравати даљи напредак и формирати оцена. Сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Формативно вредновање је саставни део савременог приступа настави и подразумева процену знања, вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, при чему се најчешће примењују следеће технике: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом.

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања, праћења и вредновања. Важно је да наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити

Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту.

Четири контролна задатка током школске године; иницијални тест знања на почетку школске године; полугодишњи тест знања на крају првог полугодишта и годишњи тест знања на крају школске године.

Усмена испитивања су део свакодневне провере ученичког праћења наставе и континуираног рада.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Писмене вежбе и домаћи задаци - њихова анализа на часу. Пројекти ученика (појединачни или као рад у групи).

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Посете музејима, позоришту и Сајму књига

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Српског језика и књижевности чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 54 часа, Језик – 52 часа и Језичка култура – 38 часова. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 144 часа. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Програм наставе и учења Српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета.

Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника јесте да начине реализације подучавања и учења прилагоди потребама сваког одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој годишњи, тј. глобални план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на нивоу конкретних наставних јединица.

Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – лирика, епика, драма и обогаћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту. Уз текстове које је потребно обрадити на часу дат је и списак домаће лектире. Циљ обраде дела у оквиру домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика.

Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику

већу креативност у достизању исхода.

Обрада књижевног дела пожељно је да буде проткана решавањем *проблемских питања* која су подстакнута текстом и уметничким доживљавањем. Многи текстови, а поготову одломци из дела, у наставном поступку захтевају умесну *локализацију*, често и вишеструку. Ситуирање текста у временске, просторне и друштвено-историјске оквире, као и обавештења о битним садржајима који претходе одломку – све су то услови без којих се у бројним случајевима текст не може интензивно доживети и правилно схватити.

Ученици треба да буду оспособљени да разликују особености књижевног текста (конотативност, књижевни поступци, сликовитост, ритмичност и сл.) у односу на денотативност, информативност и казивање засновано на чињеницама и подацима у различитим видовима некњижевних текстова. Корелативност је омогућена адекватним комбиновањем обавезних и изборних дела.

Књижевна дела која су доживела позоришно извођење или екранизацију могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевне и позоришне/филмске (адаптиране, измењене) фабуле и израза (у случају драматизације Кочићеве приче, драме Б. Нушића, В. Огњеновић, Д. Ковачевића, Дневника Ане Франк или екранизације Егзиперијевог Малог принца / романа Корнелије Функе), чиме ученици могу доћи до закључка о природи различитих медија и развијати своју медијску писменост. Ученици се могу упутити и на филмове са тематиком сличном прочитаним књижевним текстовима и додатно повезати обраду једне тематско-мотивске целине. Кроз упоредну анализу филма и књижевног дела, ученици треба да разумеју да је филм независно уметничко остварење а не препичавање књиге, односно да је књига само предложак за ново, оригинално уметничко дело.

Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник се претходно обавезно упознаје са садржајима Српског језика и књижевности из претходних разреда ради успостављања принципа поступности и систематичности. Наставник, такође, треба да познаје садржаје других предмета који се обрађују у петом, шестом и седмом разреду основне школе, који корелирају с предметом Српски језик и књижевност. Хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања. Ученици треба да разумеју фикционалну природу књижевног дела и његову аутономност (односно да праве разлику између лирског субјекта и песника, приповедача и писца), као и чињеницу да књижевно дело обликује једну могућу слику стварности. Поређење књижевног и научнопопуларног текста о истој теми (нпр. средњовековни начин живота у Београду за време Деспота Стефана Лазаревића у књижевном тексту Гордане Малетић и научнопопуларном тексту Светлане Велмар Јанковић) омогућава ученику да лакше уочи ту врсту разлике. У седмом разреду уводе се и неки гранични, нефикционални жанрови: дневник, путопис и аутобиографија, па ученици треба да разумеју како се и у текстовима који почивају на стварносном искуству примењују књижевни поступци. При обради текста примењиваће се у већој мери јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта.

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању. Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у претходним разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима.

Садржаје из правописа неопходно је повезивати са одговарајућим темама и на часовима граматике и на часовима књижевности. На пример, када се обрађује грађење глаголских облика, треба обрадити и правописна решења у вези са писањем глаголских облика. То подразумева и обнављање наученог и усвајање нових садржаја (нпр. писање негације уз глаголе, писање облика у футуру I, облици помоћног

глагола у потенцијалу, облици императив сл.). У вези са усвајањем типова реченица неопходно је обрадити интерпункцију, првенствено, запету као најважнији интерпункцијски знак. Потребно је јасно навести правила када се запета мора писати, а када је запета необавезни знак или одлика стила. Повезивање садржаја из граматике и књижевности врши се анализирањем употребе запете у издвојеним реченицама и уочавањем употребе запете у књижевним делима. У основним цртама потребно је указати на специфичност књижевноуметничког стила, где се понекад, као резултат пишчеве креативности, намерно не примењују правописна правила (нарочито у поезији). Комбиновање правописних знакова усваја се још у млађим разредима у вези са управним говором, али се сада указује на остале типове комбиновања правописних знакова, пре свега на употребу запете иза скраћеница и редних бројева. Писање скраћеница односи се на обнављање наученог у вези са скраћеницама, али и на проширивање типова скраћеница које се наводе у важећем правопису. Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.).

Ученике треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање). Пожељно је да наставник доноси примерак Правописа на час кад год се обрађују правописне теме (тако би могао појединачно ученицима задавати да пронађу реч у правописном речнику и одреде њен правилан облик или правилно писање).

Један од основних задатака наставе језичке културе односи се на усавршавање језичкоизражајних средстава код ученика, а њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације. Иако је област језичке културе програмски конституисана као посебно подручје, предвиђено је да се у целокупној настави српског језика и књижевности повезује са другим двема областима: са књижевношћу и са језиком. Област Језичка култура обухвата усмено и писмено изражавање. Притом, једнаку пажњу би требало посветити усменом и писаном изражавању. На овом узрасту требало би разматрати специфичности два функционална стила: књижевноуметничког и публицистичког. Оспособљавање ученика за успешно читање, коришћење и разумевање нелинеарног текста један је од задатака наставе језичке културе на овом узрасту. Ученици би требало да направе једноставне табеле на основу задатог текста који садржи податке погодне за табеларни приказ; да читају податке из табеле и тумаче их; да праве једноставне дијаграме на основу задатих података, као и да тумаче податке из једноставнијих дијаграма и да изводе закључке на основу тих података. Требало би да смештају садржаје погодних граматичких јединица у табеларне приказе и да на основу података из нелинеарног текста саставе линеарни текст и друго. Имајући у виду утицај медијских технологија на језик, током наставе језичке културе требало би подстицати ученике да примењују експлицитну норму и када комуницирају посредством савремених информационо-комуникационих технологија.

Примењивање различитих стратегија читања повезано је са разумевањем прочитаног и са успешним читањем текста. Стога би у настави језичке културе требало подстицати ученике, на пример, да уочавају разлике у функцији и квалитету различитих типова читања; да дефинишу ситуације у којима би требало употребити неку стратегију читања; да вежбају да брзо, временски ограничено пронађу информације у задатом тексту; да тумаче доживљај прочитаног текста; да разликују чињенице од коментара у склопу истраживачког читања; да аргументовано образлажу читалачки доживљај. Да би говорна вежба у потпуности остварила своју улогу у настави језичке културе, потребно је да буде прецизно испланирана, ваљано припремљена и детаљно организована. Кроз говорне вежбе треба указивати и на основне особине правилног и доброг говора (није важно само шта се каже већ и како се каже), као и на најчешћа огрешења као што су употреба поштапалица, непримерене лексике и сл. На овом узрасту најпогодније могу бити следеће говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор). Правописне вежбе представљају најбољи начин да се правописна правила науче, провере, као и да се уочени недостаци отклоне. На овом узрасту најбоље је примењивати и просте и сложене правописне вежбе које су погодне за савлађивање како само једног правописног правила из једне правописне области, тако и више правописних правила из неколико правописних области. Врсте језичких вежби потребно је одабрати према интересовањима ученика или у контексту

наставног садржаја. То могу бити: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина. Применом језичких вежби код ученика се ствара навика да промишљају и траже адекватан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику, са нарочитим нагласком на фразеологизме и устаљене изразе.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУ-АЦИЈА
историја	Средњи век, Први светски рат, Други светски рат	Кроз пројектну наставу ученика, реферате и презентације наставника кроз обраду наставних јединица у вези са народним епским песмама покосовског тематског круга; обрадом песме „Крвава бајка“ Десанке Максимовић; обрада песме „Плава гробница“ Милутина Бојића; обрадом „Дневника Ане Франк“ ; обрада народних прича и предања и Светом Сави.	Праћење ученичког рада, проверавање и прикупљање података, процена знања из дате области усменим или писменим путем. Самоевалуација наставника
ликовна култура	Књижевно-историјски правци (романтизам, реализам, надреализам, модерна)	Током наставе кроз обраду књижевних текстова и упознавање ученика са особинама књижевно-уметничких праваца у књижевности и ликовној култури. Повезивање књижевника са сликарима.	
страни језици	Транскрипц и-ја страних имена у нашем језику	Повезивање енглеског и немачког језика са српским језиком у смислу различитости писања и изговарања имена страног порекла у нашем језику.	
географија	Дијалекатск а карта српског говорног подручја.	Кроз упознавање ученика о територијалној распрострањености одређених дијалеката и њиховим особинама, сличностима и разликама како би	

			ученици лакше тумачили одређена кижевна дела.		

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Александар Јерков, Анђелка Петровић, Катарина Колаковић, *Читанка 7, Српски језик и књижевност за седми разред основне школе*, Вулкан знање, Београд, 2020.
Данијела Милићевић, Сунчица Ракоњац Николов, *Граматика 7, Српски језик и књижевност за седми разред основне школе,* Вулкан знање, Београд, 2020.
Катарина Колаковић, Анђелка Петровић, Сунчица Ракоњац Николов, Данијела Милићевић, *Радна свеска 7, Српски језик и књижевност за седми разред основне школе*, Вулкан знање, Београд, 2020.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд час.
	Теме	Операционализовани исходи	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	
1.	**Књижевност**	Исходи везани за наставну област Књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности, већ подстичу и развијају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање.	7	6	5	8	3	3	6	4	9	3	**54**
2.	**Језик**	У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком.. Ученици ће бити у стању да схвате језик као систем што ће им олакшати повезивање	9	5	9	4	1	5	7	3	4	5	**52**

		новог градива са постојећим знањима.											
3.	**Језичка култура**	Крајњи исход наставе језичке културе односи се на то да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације. Ученици унапређују своје критичко мишљење, богате речник и у стању су да искажу свој лични став. Применом лексичко-семантичких вежби код ученика се ствара навика да промишљају и траже адекватан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику.	2	5	4	5	1	5	2	5	3	6	**38**
Фонд часова за предмет српски језик и књижевност за 7. РАЗРЕД			18	16	18	17	5	13	15	12	16	14	144

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале т.ч.
1.	**Књижевност**	54	40	14
2.	**Језик**	52	30	22
3.	**Језичка култура**	38	5	33
укупно:		144	75	69

Предмет	**СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ**
Разред	ОСМИ
Трајање школског програма	136 часова на годишњем нивоу за период од 2022. до 2026. године

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- чита са разумевањем књижевноуметничке текстове и остале типове текстова, примењујући различите стратегије читања; - тумачи значења, језичке, естетске и структурне особине уметничких текстова, користећи књижевне термине и појмове; - критички промишља о стварности на основу прочитаних дела; - истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; - повеже писце и дела из обавезног дела програма од 5. до 8. разреда; - издвоји основне одлике књижевног рода и врсте у конкретном тексту, као и језичко-стилске карактеристике текста у склопу интерпретације; - уочи слојевитост књижевног дела и међужанровско прожимање;	КЊИЖЕВНОСТ 52 часа	**Л Е К Т И Р А** **ЛИРИКА** 1. Ђура Јакшић: „Отаџбина” 2. Јован Јовановић Змај: „Светли гробови” 3. Јован Јовановић Змај: „Ђулићи” (избор) 4. Десанка Максимовић: „Пролетња песма” / „Опомена” 5. Момчило Настасијевић: „Труба” 6. Иван В. Лалић: „Ветар” 7. Марина Цветајева: „Месечев сјај” **ЕПСКО-ЛИРСКЕ ВРСТЕ** Бранко Радичевић: *Бачки растанак* (одломак „Ој Карловци, место моје драго...”) Народна епско-лирска песма: *Женидба Милића Барјактара* **ЕПИКА** -Вук Стефановић Караџић: *О народним певачима* -Вук Стефановић Караџић: *Житије Ајдук Вељка Петровића* -(одломак) -Доситеј Обрадовић: *Живот и прикључења* (одломак) -Прота Матеја Ненадовић: *Мемоари* (одломак) -Петар Петровић Његош: *Горски вијенац* (одломак „Бадње вече”) -Симо Матавуљ: „Пилипенда” Лаза Лазаревић: „Све ће то народ позлатити” -Милош Црњански: *Сеобе* (одломак) / *Роман о Лондону* („Пролеће је стигло у Лондон”) -Бранимир Ћосић: *Покошено поље* (одломак из прве књиге „Читава једна младост”) -Дино Буцати: „Колумбар” Херман Хесе: „Магија књиге” / Нил Гејмен: „Зашто наша будућност зависи од библиотека, читања и сањарења” / Милорад Павић: *Роман као држава* (избор одломака из огледа: „Кратка историја читања”, „Последњих сто читалаца”, „Нова генерација електронске књиге”, „Скакутаво читање или повратак фусноте”, „Романи без речи”)

		ДРАМА 1. Данило Киш: *Ноћ и магла* 2. Петар Кочић: *Јазавац пред судом* (одломак) 3. Жан Батист Поклен Молијер: *Грађанин племић* (одломак) **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** -Веселин Чајкановић: „О ускршњим обичајима" -Милутин Миланковић: *Кроз васиону и векове* (одломак) -Хилда Дајч: *Писма* – одломак, (обавезна напомена о власнику права: Јеврејски историјски музеј) -Споменка Крајчевић: *Кругом двојке* (избор одломака: „Унутрашња пруга": „Станица пристаниште" – „Почетак и крај", „Одлазак"; „Станица Калемегдан" – „Гозбе", „Теорија"; „Станица Браће Барух" – „Извесност", „Тајна"; „Станица Вуков споменик" – „Простор", „Булеварска бајка") -Герман Титов: „25 сати у свемиру" Са наведеног списка, обавезан је избор два дела за обраду. **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** 1. Народне епске песме новијих времена (тематски круг о ослобођењу Србије: „Почетак буне против дахија"; „Бој на Мишару", „Бој на Чокешини"...) 2. Љубавне народне лирске песме („Српска дјевојка", „Љубавни растанак"...); обичајне народне лирске песме (избор) 3. Избор из савремене српске поезије (нпр. Васко Попа: „Очију твојих да није", Бранко Миљковић: „Критика метафоре", Војислав Карановић: „О читању поезије", Момчило Мошо Одаловић: „Ршуме, јеси ли знао Црњанског", Ана Ристовић: „Гледајући у дрвеће"...) 4. Иво Андрић: *Деца* („Деца", „Књига" и „Панорама") 5. Бранислав Нушић: *Сумњиво лице* 6. Клод Кампањ: *Због мојих петнаест година* 7. Давид Албахари, *Мамац*

		ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ (бирати 3–6 дела) 1. Милош Црњански: „Ја, ти и сви савремени парови" 2. Оскар Давичо: „Србија" / „Детињство" (избор) 3. Бранко Ћопић: *Мала моја из Босанске Крупе* 4. Станислав Винавер: *Ратни другови* („Аритон") 5. Народна приповетка: *Усуд* 6. Вук Стефановић Караџић: *Српски рјечник* (избор, нпр. „Отмица"...); 7. Растко Петровић: *Африка* (одломци) 8. Радослав Братић: *Мајсторова рука* (одломак) 9. Милорад Павић: *Хазарски речник*, одреднице о Ћирилу и Методију (одломци) 10. Душан Ковачевић: *Ко то тамо пева* 11. Гроздана Олујић: *Гласам за љубав* 12. Џон Селинџер: *Ловац у житу* 13. Ричард Бах: *Галеб Џонатан Ливингстон* 14. Кајо Ритер: *Дечко који није био из Ливерпула* 15. Џон Бојн: *Дечак у пругастој пиџами* 16. Сју Таузенд: *Дневник Адријана Мола.* **КЊИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОЈМОВИ** Стилска средства: анафора и епифора, апострофа. Лирске врсте: народне љубавне песме, обичајне песме (сватовске, тужбалице и здравице); љубавна песма (ауторска). Епско-лирске врсте: поема, балада. Драмски спев. Мемоари. Биографија.
- објасни настанак и развој српског књижевног језика; - разуме значај књижевног језика за културу и историју српског народа; - сврстава српски језик у одговарајућу језичку групу у Европи; - именује дијалекте српског језика; - разуме постојеће језичке прилике у	ЈЕЗИК – граматика 50 часова	Језик Словена у прапостојбини; сеобе Словена и стварање словенских језика. Мисија Ћирила и Методија. Почетак писмености код Срба. Старословенски језик и писма (глагољица и ћирилица). Развој српског књижевног језика: српскословенски, рускословенски, славеносрпски језик. Вук Караџић – реформа језика, писма и

Србији; - издвоји делове творенице и препозна основне моделе њиховог грађења; - користи садржаје из граматике обрађене у претходним разредима и повеже их са новим градивом; - сврстава српски језик у одговарајућу језичку групу у Европи; - именује дијалекте српског језика; - разуме постојеће језичке прилике у Србији; - издвоји делове творенице и препозна основне моделе њиховог грађења; - користи садржаје из граматике обрађене у претходним разредима и повеже их са новим градивом;		правописа. Књижевни језик код Срба од Вука до данас (основни подаци). Основне језичке групе у Европи и место српског језика у породици словенских језика. Дијалекти српског језика: екавски (призренско-тимочки, косовскоресавски, шумадијско-војвођански) и ијекавски (зетско-рашки и источнохерцеговачки). Народни језик (језик као скуп дијалеката) и књижевни (нормирани) језик. Службена употреба језика и писма према Уставу. Језици националних мањина (основни подаци). Језик – основне особине говорног и писаног језика. Грађење речи: - основни модели: извођење, слагање, префиксација; - просте речи и творенице (изведенице, сложенице, префиксалне творенице); - састав твореница: корен, творбена основа, префикс, суфикс. Систематизација претходно обрађених садржаја из фонетике, морфологије и синтаксе. Фонетика: подела гласова и гласовне промене. Морфологија: врсте и подврсте речи и њихове категорије. Синтакса: реченични чланови (састав и функција); независне и зависне реченице; слагање реченичних чланова.
– доследно примењује правописну норму; – користи правопис (школско издање);	ПРАВОПИС	Писање имена из страних језика са акцентом на њихову промену. Спојено и одвојено писање речи (сложенице, полусложенице, синтагме). Генитивни знак. Црта и цртица; други интерпункцијски и правописни знаци.
- примени основна правила о распореду акцената;	ОРТОЕПИЈА	Краткоузлазни и краткосилазни акценат; правила о распореду акцената и неакцентованих дужина (основни појмови).
- уочи разлику између научног, административног и разговорног функционалног стила;		Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе. Текстови писани различитим функционалним

- пише и говори поштујући карактеристике различитих функционалних стилова; - уочи разлику између речи и лексеме; - препозна метафору и метонимију као лексичке механизме и разуме значење вишезначних речи карактеристичних за свакодневну комуникацију; - разуме значење застарелих речи и неологизама; - користи речник, енциклопедију и лексикон; - уочи манипулацију у пропагандним текстовима; - напише приказ, расправу и краћи есеј; - разликује делове текста и књиге – укључујући индекс, појмовник, библиографију – и уме да их користи; повезује информације и идеје изнесене у тексту, уочава јасно исказане односе и изводи закључак заснован на тексту	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА 34 часа	стиловима: публицистички стил (репортажа, интервју); административни стил (молба, жалба, уплатница, обрасци, радна биографија; бирократски језик); научни стил (примери из текстова у уџбеницима других наставних предмета; употреба термина). Лексикологија: - једнозначност и вишезначност речи; - лексичка метафора и лексичка метонимија као механизми остваривања вишезначности; - синонимија, антонимија и хомонимија; – застареле речи; нове речи – неологизми; – речник, лексикон, енциклопедија. Пропагандни текстови (рекламе и слично). Расправа и есеј на задату тему. Приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.). Говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); анализа снимљеног разговора; интервју; расправа (дискусија); презентовање чињеница и коментара. Правописне вежбе: диктат, уочавање и објашњавање правописних грешака у тексту; писање имена из страних језика; писање позајмљеница (информатички термини, мејл и сл.); писање сложеница, полусложеница и синтагми; писање црте и цртице; запета у независносложеним реченицама. Језичке вежбе: уочавање и исправљање грешака у неправилно маркираном тексту; попуњавање текста са празнинама; тражење грешака у тексту и исправљање. Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица хомонимима (хомоними и акценти); проналажење одговарајућег синонима; антонимски ланац; одређивање значења метафоре и метонимије у тексту; тумачење застарелих речи и неологизама; дефинисање лексема. Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у

		сваком полугодишту.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
- да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине. - развијање љубави према матерњем језику и потребе да се он негује и унапређује; - упознавање језичких појава и појмова, овладавање нормативном граматиком и стилским могућностима српаког језика; - уочавање разлика између месног говора и књижевног језика; - описмењавање ученика на темељима ортоепских и ортографских стандарда српског књижевног језика; - поступно и систематично упознавање граматике и правописа српског језика; - оспособљавање за читање, разумевање, свестрано тумачење и вредновање књижевноуметни-чких дела разних жанрова; упознавање, читање и тумачење популарних и информативних текстова; - поступно и систематично оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процењивање прочитаног текста; - развијање потребе за књигом, способности да се њоме ученици самостално служе као извором сазнања - усвајање основних функционалних појмова и теоријских појмова из књижевности, позоришне и филмске уметности;
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених наставних средстава; - сваки наставник мора да одржи један огледни час у току школске године, и угледни час у 4.разреду; - планирати по два стручна семинара годишње из области српског језика и књижевности, узети могућност коришћења и online семинара - похађати бар један изборни семинар годишње На састанцима стручних већа презентовати семинаре .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Праћење и вредновање резултата напредовања ученика је у функцији остваривања исхода, а започиње иницијалном проценом достигнутог нивоа знања, у односу на који ће се одмеравати даљи напредак и формирати оцена. Сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Формативно вредновање је саставни део савременог приступа настави и подразумева процену знања, вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, при чему се најчешће примењују следеће технике: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања, праћења и вредновања. Важно је да

наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити
Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту.
Четири контролна задатка током школске године; иницијални тест знања на почетку школске године; полугодишњи тест знања на крају првог полугодишта и годишњи тест знања на крају школске године.
Усмена испитивања су део свакодневне провере ученичког праћења наставе и континуираног рада.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Писмене вежбе и домаћи задаци - њихова анализа на часу. Пројекти ученика (појединачни или као рад у групи).

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Посета музејима: Музеј Вука и Доситеја и Спомен-музеј Ива Андрића. Одлазак на Сајам књига сваког октобра.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Српског језика и књижевности чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 52 часа, Језик – 50 часова и Језичка култура – 34 часа. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 136 часова. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Предвиђени часови у оквиру области Језичка култура у одређеном обиму изједначени су са часовима утврђивања садржаја из подобласти Књижевност, што доприноси преливању и функционалном повезивању наставног градива.

Програм наставе и учења Српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета. На крају осмог разреда исходи досегнути у разредима од петог до осмог здружују се у стандарде, дефинисане у различитим областима предмета, на три нивоа ученичких постигнућа.

Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника јесте да начине реализације подучавања и учења прилагоди потребама сваког одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој годишњи, тј. глобални план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију на нивоу конкретних наставних јединица. Током планирања треба, такође, имати у виду да се неки исходи остварују брже и лакше, али је за већину исхода (посебно за предметну област Књижевност) потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим текстовима.

Током обраде књижевних дела, као и у оквиру говорних и писмених вежби, настојаће се да ученици буду у стању да начине различите врсте карактеризације ликова: откривају што више особина, осећања и душевних стања књижевних ликова (према особинама: физичким, говорним, психолошким, друштвеним и етичким), да изражавају своје ставове о њиховим поступцима и да покушају да их сагледају из различитих перспектива.

Обрада књижевног дела пожељно је да буде проткана решавањем *проблемских питања* која су подстакнута текстом и уметничким доживљавањем. Многи текстови, а поготову одломци из дела, у наставном поступку захтевају умесну *локализацију*, често и вишеструку. Ситуирање текста у временске,

просторне и друштвено-историјске оквире, као и обавештења о битним садржајима који претходе одломку – све су то услови без којих се у бројним случајевима текст не може интензивно доживети и правилно схватити.

При обради текста примењиваће се у већој мери јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта. У складу са исходима, ученике треба навикавати да своје утиске, ставове и судове о књижевном делу подробније доказују чињеницама из самога текста и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова, с посебном пажњом на заузимање различитих позиција у односу на текст и уважавање индивидуалног разумевања смисла књижевног текста. Ученике у овом узрасту треба подстицати да актуелизују свет књижевног дела, односно да га доведу у везу са сопственим искуством, размишљањима и светом у којем живе.

У наставној интерпретацији књижевноуметничког дела обједињавајући и синтетички чиниоци могу бити: уметнички доживљаји, текстовне целине, битни структурни елементи (тема, мотиви, песничке слике, фабула, односно сиже, књижевни ликови, смисао и значење текста, мотивациони поступци, композиција), форме приповедања (облици излагања), језичко-стилски поступци и литерарни (књижевноуметнички) проблеми.

Књижевнотеоријске појмове ученици ће упознавати уз обраду одговарајућих текстова и помоћу осврта на претходно читалачко искуство. У програму нису наведени сви појмови и врсте књижевних дела предвиђени за усвајање у претходним разредима, али се очекује ће се наставник наслонити на стечено знање ученика, обновити га и продубити на примерима, сходно старијем узрасту. Обнављање и повезивање књижевних термина и појмова обрађиваних у претходним разредима са новим делима која се обрађују у овом разреду је обавезно.

У осмом разреду потребно је извршити целовите систематизације градива у оквиру класификовања књижевних родова и врста усмене и ауторске књижевности. Посебну пажњу ваља поклонити лирско-епским врстама, балади и поеми, као и књижевнонаучним врстама: аутобиографији, биографији, дневнику, мемоарима и путопису.

Систематизација савладаних књижевних термина захтева обраду и обнављање једног истог књижевног појма на више начина: после препознавања и уочавање његове функције у тексту; сагледавање истог појма/термина у различитим контекстима, што доприноси поузданом усвајању и дуготрајном памћењу наученог, а послужиће и као одлична подлога за даљи рад у средњој школи.

Посебна пажња приликом систематизовања наставног градива из старијих разреда основне школе поклања се интеграционим чиниоцима наставне интерпретације, а то су: тематско-мотивски слој дела, идејни слој текста, структура (композиција) дела, карактеризација ликова, облици казивања (форме приповедања) и језичко-стилски слој дела. Кад је реч о лирици, систематизују се и знања о версификацији. Језичкостилским изражајним средствима прилази се с доживљајног становишта; полази се од изазваних уметничких утисака и естетичке сугестије, па се потом истражује језичко-стилска условљеност и њене посебности.

Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник се претходно обавезно упознаје са садржајима Српског језика и књижевности из претходних разреда ради успостављања принципа поступности и систематичности. Наставник, такође, треба да познаје садржаје других предмета који се обрађују у петом, шестом, седмом и осмом разреду основне школе, који корелирају с предметом Српски језик и књижевност. Тако, хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања.

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом

изражавању.

Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у претходним разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима. Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција (у свакој погодној прилици могу се знања из граматике ставити у функцију тумачења текста, како уметничког тако и научнопопуларног). Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност.

На овај начин код ученика се и развија свест о важности културе говора, која је неопходна за свакодневни живот као део опште културе, а не само као део наставног програма.

О дијалектима српског језика ученици треба да стекну основна знања: како су распоређени, како се називају (екавски – призренско-тимочки, косовско-ресавски, шумадијско-војвођански и ијекавски – зетско-рашки и источнохерцеговачки) и по којим се типичним особинама разликују. Нарочито је важно нагласити да су и екавски и ијекавски књижевни изговори српског језика (указати на ијекавски изговор писаца као што су, нпр. Његош, Ћопић, Караџић). Такође је важно нагласити да постоји народни језик (као скуп дијалеката) и књижевни језик, који има своју одређену норму и мора се учити и неговати. Ученицима треба објаснити шта је службена употреба језика и писма према Уставу Србије: српски језик као службени језик и ћирилица као службено писмо, док се латиница јавља као алтернативно писмо. Такође, треба нагласити да у Србији живе и припадници других народа, којима су поред српског језика и писма у службеној употреби и њихови језици и писма (Мађари, Албанци, Словаци, Румуни, Бугари, Македонци, Бошњаци, Роми и др.).

У оквиру теме *Језик – основне особине говорног и писаног језика* потребно је у основним цртама указати на сличности и разлике говорног и писаног језика: говорни језик има неке вредности које тешко могу да се пренесу писаним путем (нпр. акценат, интонација, интензитет, гест, мимика и сл.), док писани језик има неке карактеристике које нема усмени (врста слова: велика и мала слова и сл.). Усмени и писани језик разликују се и по брзини преношења поруке (три пута брже говоримо него што пишемо).

Област грађење речи треба повезати са знањима из морфологије. Треба јасно направити разлику између морфологије и творбе речи, пошто се у морфологији јављају само различити облици једне исте речи (додавање граматичких морфема на граматичку основу), док се у творби речи додавањем творбених морфема добија нова реч. Треба указати на три основна модела грађења речи – извођење, слагање и префиксацију. Примери треба да буду добро одабрани и неспорно да представљају дати тип творбе. Према творбеном критеријуму све речи треба поделити на просте и творенице (изведенице, сложенице, префиксалне творенице). У оквиру твореница ученици треба да уоче корен, творбену основу, префикс, суфикс, спојни вокал. На тај начин груписати и породице речи. Творбу речи треба повезати и са знањима из фонетике и указати на гласовне промене које се бележе на споју префикса/суфикса и творбене основе.

Са ученицима треба радити систематизацију градива које је научено у претходним разредима. Неопходно је да се по граматичким нивоима обнове и повежу знања, и то логички и критеријално, тако што ће усвајати правила и начине функционисања граматичког система. На конкретним примерима реченица најбоље је обновити знања из морфологије (врсте речи, граматичке категорије) и синтаксе (реченични чланови, типови реченица и сл.). Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у претходним разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у

повезивању новог градива са постојећим знањима.

Теме из лексикологије на овом узрасту требало би да обухвате, најпре, указивање на разлику између *речи* и *лексеме*. Један од приступа овој тематици могао би бити да се *реч* анализира као јединица морфологије, творбе, синтаксе и лексикологије.

Разматрајући метафору и метонимију као лексичке механизме, требало би, између осталог, указати на дистинкцију између поетске метафоре/метонимије и лексичке (језичке) метафоре/метонимије и истаћи њихов значај за остваривање вишезначности (полисемије). Обрада овог градива требало би да се заснива на бројним примерима који би помогли ученицима да боље разумеју и да употребљавају метафору и метонимију у спонтаној комуникацији, што би допринело обогаћивању њихове језичке продукције и унапређивању њихове комуникативне компетенције. Примере би требало преузети из књижевноуметничких дела која се обрађују током наставе књижевности, али и из других функционалних стилова (нпр. научног, разговорног, публицистичког стила).

Садржински односи међу лексемама (синонимија, антонимија и хомонимија) требало би да буду изучавани не само на најтипичнијим случајевима, који се заснивају на значењу лексеме независно од контекста, већ је неопходно узети у обзир семантичку позицију лексеме у стварној језичкој употреби. Лексеми би требало приступити као вишезначној, а не моносемантичкој јединици и требало би скретати пажњу ученицима како на примарно значење лексеме, тако и на њена секундарна значења. Требало би указати на поделу на праве и неправе синониме, односно антониме са становишта полисемантичке структуре лексеме и подстаћи ученике да дискутују о стилском ефекту употребе синонима, антонима и хомонима.

Наставну јединицу која се односи на застареле речи и неологизме пожељно би било функционално повезати са наставом језика и књижевности. Такође, ученицима би требало предочити да се речи нашег језика остварују у врло различитим приликама, односно да се лексика везује за одређене сфере употребе и одређене функционалне стилове.

Имајући у виду да је веома значајно не само знати одговор на различита питања, већ и знати где се одговор може пронаћи, важно је указати ученицима, пре свега, на речнике и правопис српског језика, као и на лексиконе и енциклопедије. Требало би подстицати ученике, на пример, да сами пронађу у речнику одговор о значењу одређене речи и њеној употреби и да о томе обавесте своје другове на часу. Када год је могуће, требало би завршити или започети час језичке културе подацима из одговарајућих језичких приручника, енциклопедија и сл.

О расправи и есеју ученицима треба нагласити да су то текстови који се разликују од приповедања и описивања по томе што се заснивају на изношењу мишљења, ставова, чињеница и тврдњи. Требало би им објаснити да је расправа увек посвећена одређеном питању, да на њеном почетку стоји извесна сумња или оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику. Погодне могу бити следеће лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица хомонимима (хомоними и акценти); проналажење одговарајућег синонима; антонимски ланац; одређивање значења метафоре и метонимије у тексту; тумачење застарелих речи и неологизама; дефинисање лексема.

У сваком полугодишту раде се по два писмена задатка (укупно четири годишње). У оквиру припреме за писмене вежбе и писмене задатке могу се користити неке од следећих вежби: сажимање текста; паралелно препричавање и анализа текста; успостављање нарушеног редоследа (хронолошког, смисаоног) у текстовима; претварање линеарног у нелинеарни текст и обрнуто; маркирање/подвлачење текстова; састављање питања на основу текста; писање рада на основу неколико задатих цитата; писање текстова/реченица применом различитих функционалних стилова; преобликовање текста према постављеним захтевима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУ-АЦИЈА
историја	Први српски устанак	Кроз пројектну наставу ученика, реферате и презентације наставника кроз обраду наставних јединица у вези са народним епским песмама новијих времена и обрадом одломка „Мемоари“ Проте Матеје Ненадовића;	Праћење учени-чког рада, провера- вање и прикуп-љање података, процена знања из дате области усменим или писме-ним путем. Самоева-луација настав-ника.
ликовна култура	Књижевно-историјски правци (романтизам, реализам, надреализам, модерна)	Током наставе кроз обраду књижевних текстова и упознавање ученика са особинама књижевно-уметничких праваца у књижевности и ликовној култури. Повезивање књижевника са сликарима.	
страни језици	Транскрипција страних имена у нашем језику	Повезивање енглеског и немачког језика са српским језиком у смислу различитости писања и изговарања имена страног порекла у нашем језику.	
географија	Дијалекатска карта српског говорног подручја и распростра-ње-ност дијалеката	Кроз упознавање ученика о територијалној распрострањености одређених дијалеката и њиховим особинама, сличностима и разликама.	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за учење, решавање проблема, сарадња, рад са подацима и информацијама, комуникација, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Александар Јерков, Анђелка Петровић, Катарина Колаковић, „Читанка 8, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе”, Вулкан знање, Београд, 2020.

Данијела Милићевић, Сунчица Ракоњац Николов, „Граматика 8, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе”, Вулкан знање, Београд, 2020.

Катарина Колаковић, Анђелка Петровић, Сунчица Ракоњац Николов, Данијела Милићевић, „Радна свеска 8, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе”, Вулкан знање, Београд, 2020.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд час.
	Теме	Операционализо-вани исходи	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	

1.	**Књижевност**	Исходи везани за наставну област Књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности, већ подстичу и развијају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање.	6	7	5	6	2	6	6	7	5	3	52
2.	**Језик**	У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Ученици ће бити у стању да схвате језик као систем што ће им олакшати повезивање новог градива са постојећим знањима.	8	6	6	5	6	5	5	3	4	2	50
3.	**Језичка култура**	Крајњи исход наставе језичке културе односи се на то да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације. Ученици унапређују своје критичко мишљење, богате речник и у стању су да искажу свој лични став.	2	5	4	5	1	2	5	2	7	/	34
Фонд часова за предмет српски језик и књижевност за 8. РАЗРЕД			16	18	15	16	9	13	16	12	16	5	136

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале т.ч.
1.	**Књижевност**		**52**	**44**	**8**
2.	**Језик**		**50**	**15**	**35**
3.	**Језичка култура**		**34**	**6**	**28**
укупно:			**136**	**65**	**71**

Предмет: Математика

Разред: V-VIII

Предмет	Математика	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	144 часа (за период од 2022-2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
Чита елементе задатих скупова Ради четири основне рачунске операције на скупу N (природних бројева) и скупу N0 (природних бројева са нулом) Уме да формира и графички прикаже скупове, зна урадити унију и пресек два скупа • Ради четири основне рачунске операције на скупу N (природних бројева) и скупу N0 (природних бројева са нулом) са вишечланим изразима Уме да формира и графички приказују скупове и њихове подскупове Изводи скуповне операције и правилно употребљава одговарајуће ознаке Схвата смисао речи "и", "или", "не", "сваки", "неки" Одреди вредност сложенијег бројевног израза Користи бројеве и бројевне изразе у	**СКУПОВИ**	Обновити својства скупова N и N0 (претходник и следбеник) и подсетити се придруживања бројева тачкама бројевне полуправе - Кроз разноврсне задатке са изразима, једначинама и неједначинама из свакодневног живота, наставити са изграђивањем појмова бројевни израз, променљива, израз с променљивом и придруживање, користећи при томе и термине израз, формула, исказ. -Уочавати примере једноставнијих (функцијских) зависности у разним областима При томе је важно коришћење дијаграма и табела

реалним ситуацијама		
- израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - примени правила дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама; - разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце; - одреди и примени НЗС и НЗД; - изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке; - правилно користи речи и, или, не, сваки у математичко-логичком смислу;	**ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ**	Први део Својства операција сабирања, множења, одузимања и дељења у скупу N0. Дељење са остатком у скупу N0 (једнакост $a = бq + p$, $0 \leq p<б$). Својства дељивости; чиниоци и садржаоци природног броја. Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и 25. Дељивост са 3 и 9. Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика. Други део Прости и сложени бројеви. Ератостеново сито. Растављање природних бројева на просте чиниоце. Заједнички делилац и највећи заједнички делилац. Еуклидов алгоритам за налажење НЗД. Заједнички садржалац и најмањи заједнички садржалац. Веза између НЗД и НЗС.
анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким писмом; - опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и праве у односу на круг; - нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор; - упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и рачунски; - преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом, - правилно користи геометријски прибор;	**ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ**	Тачке и праве; односи припадања и распореда. Однос правих у равни; паралелност. Мерење дужине и једнакост дужи. Кружница и круг. Кружница и права. Преношење и надовезивање дужи. Централна симетрија. Вектор и транслација.
- идентификује врсте и опише својства углова (суседни, упоредни, унакрсни, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима) и примени њихове узајамне односе; - нацрта праву нормалну на дату праву користећи геометријски прибор; - измери дати угао и нацрта угао задате мере; - упореди, сабере и одузме углове рачунски и конструктивно, - реши једноставан задатак применом основних својства паралелограма (једнакост наспрамних страница и наспрамних углова);	**УГАО**	Угао, централни угао; једнакост углова. Надовезивање углова (суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). Упоредни углови; врсте углова. Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. Угао између две праве; нормалне праве; унакрсни углови. Углови на трансверзали. Транслација и углови.
прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке и децималне бројеве и преводи их из		Први део Појам разломка облика а/б (а, б∈Н). Придруживање тачака бројевне полуправе

једног записа у други; - одреди месну вредност цифре у запису децималног броја, - заокругли број и процени грешку заокругљивања; - израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину; - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; - одреди проценат дате величине; - примени размеру у једноставним реалним ситуацијама; - примени аритметичку средину датих бројева; - сакупи податке и прикаже их табелом и кружним дијаграмом и по потреби користи калкулатор или расположиви софтвер;	**РАЗЛОМЦИ**	разломцима. Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака. Децимални запис броја и превођење у запис облика а/б (б≠0). Упоређивање бројева у децималном запису. Заокругљивање бројева. Други део Основне рачунске операције с разломцима (у оба записа) и њихова својства. Изрази. Једначине и неједначине у скупу разломака. Трећи део Примене разломака (проценти, аритметичка средина, размера). Основна неједнакост п < (п+q)/2 <q.
- идентификује осносиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије; - симетрично преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру користећи геометријски прибор; - конструише симетралу дужи, симетралу угла и примењује њихова својства; - конструише праву која је нормална на дату праву или паралелна датој прави.	**ОСНА СИМЕТРИЈА**	Осна симетрија у равни и њене особине. Оса симетрије фигуре. Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава -сваки наставник мора да одржи један огледни час у току школске године (огледни час према плану стручног већа) -планирати по два стручна семинара годишње из области математике, узети могућност коришћења и online семинара -по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње На састанцима стручних актива презентовати семинаре.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Формативним оцењивањем прати се рад ученика, напредовање, активност и залагање на часу. Осим тога прати се оствареност постигнућа ученика и дају се препоруке за даљи рад. Сумативно оцењивање врши се писмено (кроз контролне и писмене задатке). Ученик може добити оцену и усмено, за домаће задатке, кроз пројекте и активност на часу. Писмена оцењивања врше се након пређене области, уз ранију најаву, а према распореду писаних провера знања (у току једног полугодишта предвиђене су 4 писане провере – два контролна и два писмена задатка). Писане провере у трајању од 15 минута се не најављују и не оцењују сумативном оценом, већ служе наставнику да провери степен постигнућа ученика .

Усмено оцењивање

Опис потребних знања и вештина за добијање оцене из математике:

1. Одличан (5) – ученик редовно извршава своје обавезе, доноси прибор на час и редовно ради домаће задатке. Изузетно је активан и има изражен интерес за предмет. Показује жељу за напредовањем и стицањем нових знања и вештина.
2. Врло добар (4) – ученик се у великој мери труди да редовно извршава обавезе на часу, редовно ради домаће задатке, активан је на часу.
3. Добар (3) – ученик прати наставу, скоро увек доноси прибор на час и ради домаће задатке, често је активан на часу.
4. Довољан (2) – ученик повремено прати наставу, повремено доноси прибор и ради домаће задатке, ретко је активан на часу али записује оно што се од њега очекује.
5. Недовољан (1) – ученик не записује, не прати наставу и не ради домаће задатке. Није активан на часу.

Скала која изражава однос између процента тачно урађених задатака на писаној провери и одговарајуће оцене је следећа:

85-100% - одличан (5)
70-84% - врло добар (4)
50-69% - добар (3)
30-49% - довољан (2)
0-29% - недовољан (1)

У зависности од тежине теста дозвољена су одступања од неколико процената.

Ученик који стиче образовање по ИОП-у 1 оцењује се на основу ангажовања и степена остварености исхода, уз прилагођавање начина поступка оцењивања.

Ученик који стиче образовање по ИОП-у 2 оцењује се на основу ангажовања и степена остварености прилагођених циљева и исхода, који су дефинисани у персонализованом плану наставе и учења, уз прилагођавање поступка оцењивања.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Домаћи задаци се задају после сваког часа.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Табла, маркер, уџбеник, збирка, пројектор

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Наставни предмет математика намењен је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова..

Наставни програм за пети разред оријентисан је на остваривање **исхода.** Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет *математика.*

Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је настава усмерена на учење у школи. То значи да ученик треба да учи: смислено (повезивањем оног што учи са оним што му је познато из свакодневног живота као и повезивањем знања стечених кроз различите предмете), проблемски (самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација, постављањем релевантних питања себи и другима, развијањем плана решавања задатог проблема), дивергентно (предлагањем нових решења, смишљањем нових примера, повезивањем садржаја у нове целине), критички (поређењем важности појединих чињеница и података) и кооперативно (кроз сарадњу са наставником и другим ученицима, кроз дискусију и размену мишљења, уважавајући аргументе саговорника).

Програм се реализује у форми предавања (теоријска настава) и вежби. Повезаност теорије и праксе постиже се кроз јединство теоријских садржаја и вежби које у реализацији треба да се преплићу и допуњују. Настава се реализује превасходно коришћењем метода визуелног и практичног приказа, коришћењем савремених наставних средстава. Програм вежби реализује се у форми заокружених програмских целина (модула) које омогућују ученицима креативну слободу. Овакав приступ омогућује индивидуализацију наставе, према надарености, способностима, мотивима и интересовањима ученика.

Приликом конкретизације појединих садржаја програма, прилагодити исте специфичностима средине у којој се настава изводи и опремљености кабинета.

Природни бројеви и дељивост, Скупови и скуповне операције

Ова тема представља природну везу са градивом првог циклуса и у оквиру ње треба проширити и продубити знања која су ученици раније стекли. Обновити својства скупова N и N0 (претходник или следбеник) и подсетити се придруживања бројева тачкама бројевне праве.

Кроз разноврсне задатке са изразима, једначинама и неједначинама из свакодневног живота, наставити са изграђивањем појмова бројевни израз, променљива, израз с променљивом и придруживање, користећи при томе и термине израз, формула, исказ. Код једначина и неједначина задржати се на једноставнијим облицима, у циљу усвајања концепта решавања датог проблема.

Уочавати примере једноставнијих (функцијских) зависности у разним областима (придруживање по датом правилу бројева - бројевима, бројева - дужима, бројева - површинама и др.). При томе је важно коришћење дијаграма и табела (дијаграм тока алгоритма, табела резултата неког пребројавања или мерења и др). У овом делу треба користити и примере са геометријским облицима, у којима се појављује зависност међу величинама.

У делу који се односи на дељивост, подсетити ученике да дељење у скупу природних бројева без остатка није увек могуће. Увести дељење са остатком, једнакост $a=bq+p$, $0\leq p<b$ и скуп могућих остатака. Истаћи својства дељивости и анализирати дељивост збира, разлике и производа.

Правила дељивости декадним јединицама и бројевима 2, 5, 4 и 25 увести тако да ученици сами откривају законитости и активно се укључују у процес истраживања и учења, док за правила дељивости са 3 и 9 треба ученике добро изабраним примерима водити до правила. Такође, ученици треба да уоче и везе између ових правила (нпр. ако је број дељив са 10, дељив је и са 2 и са 5). На овом узрасту, нагласак треба да буде на примени, а не на формалном начину излагања.

На конкретним примерима подскупова Н 0, увести различите начине записивања скупова уз увођење појма празног скупа и бесконачног скупа. Увести основне појмове о скуповима и математичком изражавању: скуп, елементи, подскуп, једнакост скупова, празан скуп, са одговарајућим знацима; скуповне операције: унија, пресек, разлика и одговарајуће ознаке. Коришћењем примера из текућих садржаја, посебно аритметичких и касније геометријских, даље осмишљавати појам скупа, изграђивати математички језик и уносити прецизност у изражавању. На подесним примерима илустровати математичко-логичку употребу речи: сваки, неки, или, и, не, следи (ако...онда). Скуповне операције над два скупа треба илустровати разноврсним примерима са природним бројевима, уз коришћење Венових дијаграма и без њих. Поред тога, ученици треба да решавају задатке у којима се скуповне операције примењују на скупове делилаца, односно садржалаца бројева, што представља добар увод за увођење појмова највећи заједнички делилац и најмањи заједнички садржалац.

Увести појмове простог и сложеног броја, објаснити поступак Ератостеновог сита и поступак растављања природних бројева на просте чиниоце и одређивања највећег заједничког делиоца и најмањег заједничког садржаоца, Еуклидов алгоритам (на конкретним примерима) и везу између НЗД и НЗС, и оспособити ученике за њихови примену у проблемским задацима.

Основни појмови геометрије

Главни циљ теме јесте да успостави природни прелаз на више нивое разумевања геометрије, са нивоа визуелизације (на коме су базирани садржаји геометрије у првом циклусу), на нивое анализирања и апстракције (одн. неформалне дедукције). Нови ниво подразумева описивање и репрезентације геометријских објеката на природном и формалном језику, анализирање односа међу објектима. Ученици усвајају елементе дедуктивног закључивања (правилно формулисање тврђења; правилно закључивање, правилно коришћење везника и, или, а нарочито ако...онда). Садржаје треба да прате задаци у којима се истиче правилно изражавање, договорено означавање, коректно цртање, и којима се подстиче логичко-комбинаторно размишљање.

Полазећи од појмова тачке и праве и односа припадања и распореда увести појам дужи и појам полуправе и начине њиховог обележавања. Неформално истаћи очигледне истине које се односе на наведене појмове и односе.

Разматрати однос две праве у равни; формулисати као очигледну истину да за сваку праву и тачку ван ње

постоји јединствена права која пролази кроз дату тачку и паралелна је датој правој; заједно са овом чињеницом показати цртање (обичним и троугаоним лењиром) праве паралелне датој правој кроз тачку која јој не припада. Кроз задатке истаћи симетричност и транзитивност паралелности (без увођења тих појмова), као и области на које је подељена раван задатим правама. Као посебно важне области (заједно са границом) истаћи троуглове и паралелограме и начине њиховог означавања.

Објаснити практичан значај стандарних јединица мере и потребу за деловима јединице мере. Изражавати дужине вишеименованим бројевима и истаћи претварање у једноимене најнижих јединица. Једнакост дужи увести као једнакост њихових дужина (уз истицање да се једнакост не односи на једнакост дужи као скупова тачака).

Увести појмове: кружница, круг, центар, полупречник, пречник, лук, тетива и тангента. Однос две кружнице, односно два круга разматрати на конкретним примерима и задацима.

Користити шестар као геометријски инструмент за цртање кружница, упоређивање дужи и операције над њима.

Конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање дужи повезати са мерењем. У задацима користити изломљене линије (отворене и затворене) без експлицитне дефиниције и увести појам обима затворене изломљене линије.

Централном симетријом пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике. Истаћи основне особине централне симетрије и повезати их са особинама паралелограма.

Увести појмове усмерених дужи и вектора (интензитет, правац, смер). Транслацијом ("паралелним преношењем") пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике и остале једноставне фигуре, користећи при томе геометријски прибор. Истаћи основне особине транслације и повезати их са особинама паралелограма

Угао

Угаону линију увести као унију две полуправе са заједничким почетком. Ако угаона линија није опружена, истаћи разлику између конвексне и неконвексне области у зависности од тога да ли та област садржи или не садржи дуж чији су крајеви на крацима. Угао увести као унију угаоне линије и једне од поменутих области, али даља разматрања ограничити само на конвексне углове. Увести и означавање углова малим словима грчког алфабета. Користећи се механичким моделима (кретање клатна, лепеза и сл.) мотивисати придруживање кружних лукова (и одговарајућих тетива) угловима. Једнаке углове увести као углове чије су одговарајуће тетиве у круговима једнаких полупречника једнаке. На ово објашњење надовезати конструктивно преношење углова помоћу шестара и лењира, а затим и конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова.

Развити код ученика вештину мерења и цртања угла помоћу угломера. Повезати једнакост углова са једнакошћу њихових мера. Увести делове степена (минуте и секунде) и поступке сабирања и одузимања мера углова.

Објаснити једнакост унакрсних углова и увести нормалност правих. Ученике треба оспособити да цртају нормалу на праву из дате тачке употребом троугаоног лењира, а након истицања нормалности тангенте и одговарајућег полупречника, и за цртање тангенте на кружницу у задатој тачки кружнице. Објаснити шта се подразумева под растојањем тачке од праве. Под углом између правих које нису међусобно нормалне подразумевати одговарајући оштар угао.

Истаћи углове које образује трансверзала две паралелне праве. Када трансверзала није нормална на паралелним правама, добијене углове поделити на оштре и тупе и истаћи да су сви углови исте врсте међусобно једнаки.

Обновити једнакост наспрамних страница паралелограма, и извести једнакост наспрамних углова паралелограма. Објаснити шта се подразумева под растојањем између две паралелне праве. Истаћи односе углова са паралелним крацима.

Разломци

Појам разломка, као дела целине, ученици су упознали у првом циклусу. На почетку увести појмове правог односно неправог разломка, као и мешовитог броја. Претварање мешовитог броја у неправи разломак и обрнуто, повезати са поступком дељења са остатком.

Геометријску интерпретацију ненегативних рационалних бројева уводимо помоћу бројевне полуправе. Примери за то треба да буду разноврсни, имениоци разломака не треба да буду већи од 10, а ученици треба да схвате важност избора јединичне дужи за прецизно приказивање датих разломака. Бројевна полуправа се може користити и за упоређивање разломака.

Проширивање и скраћивање разломака уводити на основу особине количника да се он не мења када се и дељеник и делилац помноже, односно поделе истим бројем различитим од нуле. Скраћивање разломка до несводљивог повезати са познатим поступком налажења највећег заједничког делиоца бројиоца и имениоца. На примерима показати да се скраћивање може извести и поступно, али да је претходни поступак ефикаснији.

Упознати ученике са различитим начинима упоређивања разломака. Примере који се користе треба

илустровати помоћу кружних исечака или фигура у квадратној мрежи и на тај начин повезати овај део теме са темама из геометрије (нпр. угао и мерење угла).

Увођење децималног записа разломка и њихово приказивање на бројевној полуправој повезати са мерењем дужине, масе и запремине течности, коришћењем примера из свакодневног живота. Превођење разломака у децимални запис започети са разломцима који се могу свести на децималне разломке, а након тога увести и појам периодичног децималног записа.

Сабирање и одузимање разломака увести свођењем на заједнички именилац, с тим што на почетку не треба инсистирати на најмањем заједничком садржаоцу. Множење разломака најлакше је илустровати у квадратној мрежи нпр. преко површине правоугаоника. Пре дељења разломака упознати ученике са појмом реципрочне вредности разломка и природног броја. Само дељење увести помоћу једноставних примера дељења разломка природним бројем и на крају уопштити да је дељење разломком исто што и множење његовом реципрочном вредношћу.

Код сабирања, одузимања и множења децималних бројева користити аналогију са извођењем истих операција са природним бројевима. Код дељења увести прво дељење децималног броја природним, а након тога, кроз добро одабране примере, показати како се дељење децималних бројева своди на претходни случај.

Упознати ученике са чињеницом да особине рачунских операција које су важиле у скупу природних бројева, важе и у скупу разломака. Код израза се треба задржати на примерима који нису сувише сложени, јер је циљ увежбавање извођења рачунских операција и примена њихових особина. Приликом обраде једначина и неједначина треба се задржати на једноставнијим примерима и користити аналогију са решавањем једначина и неједначина у скупу природних бројева. Треба имати у виду да су исходи који се односе на изразе, једначине и неједначине развојног типа, односно исходи који се развијају и током наредних разреда.

Веома важан део ове теме су проблемски - текстуални задаци у којима се користе разломци и децимални запис разломака, помоћу којих се подстиче развој логичког начина мишљења. Могу се обрадити и разни проблеми из свакодневног живота, нпр. планирање кућног буџета којим се, поред увежбавања операција са децималним записом бројева, ствара и основа за развој финансијске писмености, а има и своју васпитну улогу.

У делу који се односи на примену, потребно је ученике оспособити да процентни запис разломка, аритметичку средину и размеру повежу са проблемима из свакодневног живота (попусти, поскупљења, подела новца у одређеној размери, израчунавање просечне оцене, висине или примена аритметичке средине у спорту).

Увођење процентног записа разломка пожељно је обрадити кроз визуелне представе на дијаграмима (најпре квадрата подељеног на стотине, а затим произвољног правоугаоника, правилног многоугла или круга) и кроз ситуације у којима се проценат појављује, као што су израчунавања снижења или поскупљења неког производа, најпре за 25%, 50% и 75%, а након разумевања појма и концепта, и за било коју другу вредност. Кроз ове примере уједно се може увежбавати и превођење разломка у децимални и процентни запис, кроз примере који изискују овакву врсту записа броја.

Аритметичку средину је пожељно обрадити и вежбати на конкретним примерима (оцене у дневнику, спорт, кроз истраживачке задатке и сл.).

Важно је правилно формирање и разумевање појма размере. Оспособити ученике за њено коришћење у пракси: при цртању и читању разних планова и графикона; при одређивању растојања; при решавању проблема поделе у датој размери и при повећавању и смањивању слика. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање с већ упознатим садржајима математике и других предмета.

Ова област је погодна за развијање разних других компетенција, кроз задатке који би од ученика изискивали различите врсте истраживања. Резултате истраживања ученици треба да представљају графички и на тај начин стекну осећај за упоређивање разломака у различитим записима. За исход који се односи на прикупљање података и приказивање података у табели и кружном дијаграму не постоји одговарајући садржај, јер је предвиђено да се на остваривању овог исхода ради током реализације целе теме.

Осна симетрија

Код увођења појма осне симетрије од велике важности су: примери који се ученицима дају на непосредно посматрање и експериментисање и питања која ученицима постављамо како би дошли до њихових основних представа о најважнијим карактеристикама осне симетрије.

Примере са осном симетријом започети на квадратној мрежи са осама симетрије које су идентичне са линијама мреже, са циљем да ученици самостално дођу до основних особина осне симетрије, а затим прећи на примере без квадратне мреже. Осном симетријом пресликавати тачку, дуж, круг, троугао, квадрат и правоугаоник, а приликом цртања користити геометријски прибор.

Појам осносиметричне фигуре се такође усваја интуитивно, што значи да се низом примера указује да постоје фигуре које имају једну или више оса симетрија и фигуре које немају ту особину.

Ученике научити да користећи геометријски прибор, конструишу симетралу дужи, симетралу угла, нормалу из тачке на праву и примене њихове особине у проблемским задацима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик	Глобално	неговање правописа током рада и учења и правилним изражавањем у формулацији математичких знања кроз све часове наставних тема, рад са текстом и тумачење текстуалних задатака	
Енглески језик	Основи Геометрије	коришћење слова енглеског писма за означавање темена, права, тачака	
ТИТ	Основи Геометрије, Угао	примена осне симетрије и размере при техничком цртању, развијање ученичке способности за прецизност у мерењу, цртању и геометријским конструкцијама	
Биологија	Скупови и скуповне операције	примери скупова и подскупова из животињског и биљног света	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

1.ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ, СКУПОВИ И СКУПОВНЕ ОПЕРАЦИЈЕ- Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација -Сарадња - Дигитална компетенција

2. ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама - Комуникација -Дигитална компетенција

3. УГАО-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација -Дигитална компетенција -Сарадња

4. РАЗЛОМЦИ-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација -Сарадња - Дигитална компетенција

5. ОСНА СИМЕТРИЈА-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација - Сарадња

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Математика за 5. разред основне школе-Klett (Небојша Икодиновић , Слађана Димитријевић, Сања Милојевић, Ненад Вуловић)

Збирка задатака за 5.разред – Klett (Небојша Икодиновић , Слађана Димитријевић, Сања Милојевић, Ненад Вуловић)

Знам за више математика 5 - Klett (Небојша Икодиновић , Слађана Димитријевић, Сања Милојевић, Ненад Вуловић)

ОБЛАСТ/ТЕМА		МЕСЕЦ										Обрада	Остали типови часа	Свега
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	**Лични идентитет, породица**	4											4	4
2.	**Уже друштвено окружење, становање, навике**	5	6									4	7	11
3.	**Живи свет – природа, љубимци, еколошка свест**		3	5	2							4	6	10
4.	**Путовања,транспорт и превозна средства**				7	3						4	6	10
5.	**Исхрана и гастрономске навике**					3	4	5				4	8	12
6.	**Географске особености, клима и временске прилике**							1	8	1		4	6	10
7.	**Слободно време - забава, разонода**									5	4	4	5	9
	Први писмени задатак			3									3	3
	Други писмени задатак							3					3	3
УКУПНО		**9**	**9**	**8**	**9**	**6**	**4**	**9**	**8**	**6**	**4**	**24**	**48**	**72**

Р.БР.	ОБЛАСТ / ТЕМА		ИСХОДИ
1.	**Лични идентитет, породица**		- разумеју краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; - поздраве и отпоздраве, представе себе и другог користећи једноставна језичка средства; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; -разумеју једноставније текстове у којима се описују способности у садашњости; - размене информације које се односе на способности; - разумеју једноставнији опис живих бића, предмета и

			места и положаја у простору; - опишу жива бића, предмете и места и положаја у простору, користећи једноставнија језичка средства; - питају и кажу шта неко има / нема и чије је нешто;
2.	**Уже друштвено окружење, становање, навике**		- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују сталне и уобичајене радње/активности; - размене информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; - опишу сталне, уобичајене радње користећи неколико везаних исказа; - поставе и одговоре на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - опишу дневни / недељни распоред активности; - изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење; - разумеју честитку и одговоре на њу; - упуте пригодну честитку;
3.	**Живи свет – природа, љубимци, еколошка свест**		- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују тренутне радње; - размене информације које се односе на тренутне радње/активности; - разумеју и размене информације које се односе на тренутне и сталне /уобичајене радње/активности - разуме и реагује на своје и туђе обавезе; - представе листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства; - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на жеље, интересовања и изражавање допадања и недопадања; - опишу своје и туђе жеље и интересовања и изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење.
4.	**Путовања,транспорт и превозна редства**		- разумеју краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; - размене информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; - опишу у неколико краћих, везаних исказа догађај из прошлости; - опишу неки историјски догађај, историјску личност и сл.
5.	**Исхрана и гастрономске**		- препознају и именују појмове који се односе на тему;

	навике		- разумеју и реагују на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изразе, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју једноставне исказе који се односе на присуство/одсуство нечега и реагују на њих; - изразе присуство/одсуство нечега; - изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење; - разумеју и једноставне молбе и захтеве и реагују на њих; - упуте једноставне молбе и захтеве; - се захвале на једноставан начин; - разумеју једноставније изразе који се односе на количину нечега; - питају и кажу колико нечега има/ нема, користећи једноставнија језичка средства;
6.	**Географске особености, клима и временске прилике**		- разумеју једноставне описе живих бића, појава и места и опишу их користећи једноставна језичка средства; -упореде и опишу карактеристике живих бића, појава и места, користећи једноставнија језичка средства; - разумеју, траже и дају једноставнија обавештења метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; - опишу метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима – ВБ и САД;
7.	**Слободно време - забава, разонода**		- разумеју жеље планове и намере и реагују на њих; - размене једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; - саопште шта они или неко други желе, планирају, намеравају; - разумеју једноставније предлоге и одговоре на њих; - упуте једноставан предлог; - пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;

Предмет	Енглески језик	
Разред	Шести	
Трајање школског програма	2022-2026. година 72 часа	
ИСХОДИ	НАСТАВНЕ ТЕМЕ (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ

- разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; -размени једноставније информације личне природе; -у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима	The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи. The Past Simple Tense глагола to be и осталих глагола. The Past Continuous Tense. The Present Perfect Tense учесталијих глагола. Питања са Who/What/Where/ When/Why… Питања са препозиционим глаголима. Употреба и чланова са основним географским појмовима.
-разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета , места, појава, радњи, стања и збивања; -опише и упореди жива бића, предмете,места,појаве,радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства;	Описивање и представљање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања	*The Present Simple Tense* и *The Present Continuous Tense* за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости, *The Past Simple Tense* и *The Past Continuous Tense* за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости. Поређење придева по једнакости *as…as, not so/as …as.* Поређење придева са *less* и *the least.* Придеви са наставцима *–ed* и *–ing.* Творба и употреба прилога за начин *(beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...)* Употреба одређеног члана уз суперлатив придева. Употреба/изостављање одређеног члана уз називе места. Релативне заменице *who, which, that, whose, where.* Неодређене заменице *(somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything).* Питања са *What…like, How, Why…*
-разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; -упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; -затражи и пружи додатне информације у вези са	Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности, реаговање на њих	*The Present Continuous Tense* за унапред договорене радње. Заповедни начин. Изрази: *How about…? What about…? Why don't we…? Would you like…? Do you want…? Shall we…? Let's...* Модални глаголи за изражавање предлога - *can/could/may/might.* Модални глаголи *should* за давање савета. Први кондиционал.

предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;		
-разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; -упути уобичајене молбе и захтеве; -честита, захвали се и извини се користећи једноставнија језичка средства;	Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности	Модални глаголи за изражавање молбе и захтева *–can/could/may. Would you like...? Will* за изражавање молби. *The Present Simple Tense* за изражавање утврђених програма, реда вожње, распореда и сл. Заменице *one, ones.*
-разуме и следи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; -пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	Разумевање и давање упутстава	*Read the explanation and circle the correct words.* *Use the expressions below. Make a project about an important city in your town. Make a map and label the important places.* Заповедни начин.
- разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; -разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; -размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	Описивање радњи у садашњости	*The Present Simple Tense* за изражавање сталних и уобичајених радњи. *The Present Continuous Tense* за изражава ње тренутних и привремених радњи. Разлике у употреби глаголских облика. *The Present Perfect Simple Tense* за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају. Нулти кондиционал. Модални глагол *can* за изражавање способности.
-разуме једноставније текстове у којима се описују искуства,догађаји и способности у прошлости; -размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; -опише у неколико краћих,пвезаних исказа искуства, догађај из прошлости; -опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.	Описивање радњи у прошлости	*The Past Simple Tense* правилних и неправилних глагола. *The Past Continuous Tense, Used to. The Present Perfect Simple Tense* за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са *ever, never, just, already, yet...* Контрастирање употребе и значења прошлих глаголских облика. Модални глагол *could* за изражавање способности у прошлости *Linking words and phrases (first, then, next, as soon as, after that, finally...).*

-разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; - размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; -саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа;	Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)	*Would like* + именица/инфинитив глагола. *Stative verbs (want, promise, believe ,think...)* *The Future Simple Tense* за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања. *Going to* за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања. *The Present Continuous Tense* за изражавање унапред договорених/ испланираних радњи.
-разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересова њима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; -изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања	*Stative verbs (be, want, hurt, have, feel, know)* Заповедни начин. *Why don't we/you* + инфинитивна основа глагола. *Would like* + именица/инфинитив глагола. Употреба придевско-предлошких израза *tired of / sick of / fed up with / bored with.* *The Present Perfect Simple Tense*
-разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговори на њих; -затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета и бића у простору и правцу кретања; -опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима;	Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору	*Excuse me. How do I get to...? What's the best way to...? Could you tell me the way to...? Go straight on until you get to (a bridge)*...Заповедни начин. Предлози за изражавање положаја и просторних односа – *in front of, behind, between, opposite...* (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места.
-разуме једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагује на њих; -размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту, као и на своје и туђе обавезе; -саопшти правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа	Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	Заповедни начин. Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе – *can/can't, must/mustn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, shoud/shouldn't. Let/Make* + инфинитивна основа глагола.

језичка средства;		
разуме једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; -формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; -пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто;	Изражавање припадања и поседовања	Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – *my friend's/ friends'/ children's books.* Присвојне заменице *mine, yours...* Питања са *Whose.*
-разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; -изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	Изражавање допадања и недопадања	Придевско-предлошке фразе - *interested in, good/bad at, crazy about...* Глаголи *like/love/hate/enjoy/can't stand* + глаголска именица Питања са *What, Who, Why ...*
-разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; -изражава мишљење, слагање/неслагање и даје кратко образложење;	Изражавање мишљења	*Tea is better than coffee. Of course. That's true. You are right. The food was great! I disagree/don't agree with you. It was awful. Stative verbs (think, like, agree, believe..)* Питања са *What, Why, How ...*
-разуме једноставније изразе који се односе на количину и цену; - пита и саопшти колико нечега има/нема, користећи једноставнија језичка средства; -пита/каже/израчуна колико нешто кошта.	Изражавање количине, бројева и цена	Основни бројеви преко 1000. Правилна множина именица. Множина именица које се завршавају на -y, -f/fe: *strawberries, shelves, knives...* Множина именица које се завршавају на –o: *kilos, potatoes* Синкретизам једнине и множине: *sheep, fish...* Најчешћи облици неправилне множине *(men, women, children, people, feet, teeth, mice....).* Бројиве и небројиве именице – pounds, money... Квантификатори – *much, many, a lot of, lots of, a few, a little.* Питања са *How much/many.*

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе енглеског језика је развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
У настави се употребљавају савремена наставна средства. Планирано је да сваки наставник одржи по један угледни час у току једног полугодишта према плану стручног већа. Планира се похађање стручних семинара или вебинара у току сваке школске године. На састанцима стручних актива презентују се похађани семинари.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процењивање знања и напретка ученика вреднује се формативно, у току стицања одређених компетенција, и сумативно, на крају наставних целина. Знања и вештине ученика процењују се редовно током реализације процеса учења. У оквиру формативног оцењивања наставник прикупља информације о постигнућима ученика и бележи активности ученика током наставе. Резултати формативног вредновања на крају циклуса исказују се и сумативно, бројчаном оценом. У сваком класификационом периоду присутне су и сумативне писмене и усмене провера знања. Предвиђена су два писмена задатка, по један у сваком полугодишту, и контролни задаци који се раде по завршеним већим целинама градива. Елементи за проверу и оцењивање су: разумевање говора, разумевање краћег писаног текста, усмено изражавање, писмено изражавање, усвојеност лексичких садржаја, усвојеност граматичких структура, правопис, залагање на часу, израда домаћих задатака и пројеката (појединачних, у пару, у групи). Ученик се током целе школске године учи да сам процени свој напредак. Ученици који су у програму индивидуализације оцењују се по посебно прилагођеним критеријумима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи у форми презентација, постера, панфлета итд.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Помоћно-техничка (табла, фломастери), CD плејер, рачунар, интерактивна табла, CPT, DVD, USB меморија, наставни листови и др.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови: – циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери; – говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; – наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе; – битно је значење језичке поруке; – знања ученика мере се јасно одређеним *релативним* критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;

– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;

– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;

– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;

– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Настава енглеског језика је, у мањој или већој мери, повезана са свим наставним областима: природним и друштвеним наукама, уметношћу, информатиком и физичким васпитањем. Постоји изузетно тесна веза са наставом српског и немачког језика. Знања стечена из осталих предмета чине тематски оквир, док су знања стечена у настави српског језика најчешће полазиште у настави енглеског језика.

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Географија	Cities: London; New York	Корелативни часови; пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Информатика	Safety on the Net	Корелативни часови	Квиз, чек листа
Биологија	Making people aware; екологија	Корелативни часови	Квиз, чек листа

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Сарадња; Решавање проблема; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Компетенција за учење; Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

PROJECT 3, Serbian Edition, Енглески језик за 6. разред основне школе, Уџбеник и радна свеска – Tom Hutchinson, Diana Pye;

Издавач: *The English Book* - Београд, Србија у сарадњи са *Oxford University Press* – ом, Оксфорд, Велика Британија, 2019.

ОБЛАСТ/ТЕМА		МЕСЕЦ										Обрада	Остали типови часа	Свега
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1	**Школа, школски живот**	2											2	2
2	**Животни циклуси; породица и уже животно окружење**	7	5									4	8	12
3	**Доживљај времена - будућност**		4	5	1							4	6	10
4	**Доживљај времена – прошлост**				7	3						4	6	10
5	**Географске особености, путовања**					4	4	4				4	8	12
6	**Временско искуство, еколошка свест, очување животне средине**							2	6	2		4	6	10
7	**Здравље, превенција болести**									6	4	4	6	10
	Први писмени задатак			3									3	3
	Други писмени задатак							3					3	3
УКУПНО		**9**	**9**	**8**	**8**	**7**	**4**	**9**	**6**	**8**	**4**	**24**	**48**	**72**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р.БР.	ОБЛАСТ / ТЕМА		ИСХОДИ

1.	**Школа, школски живот** Поздрављање; представљање себе и других и тражење/ давање информација о себи и другима у ширем комуникативном контексту; описивање догађаја у садашњости.		- разумеју једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација о себи и другима; - поздраве и отпоздраве, представе себе и другог користећи једноставнија језичка средства; - поставе и одговоре на сложенија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње; - размене информације које се односе на дате комуникативне ситуације; - опишу сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа; - разумеју и примењују правила учтиве комуникације.
2.	**Животни циклуси; породица и уже животно окружење** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; описивање догађаја у прошлости; изражавање допадања/ недопадања; позив и реаговање на позив.		- препознају и именују појмове који се односе на тему; - поставе и одговоре на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји у прошлости; - размене информације у вези са догађајима у прошлости; - опишу у неколико везаних исказа догађај из прошлости/историјску личност и сл. - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на изражавање допадања/недопадања; - размене информације које се односе на допадање/недопадање уз образложење; - разумеју предлоге и одговоре на њих; - упуте предлоге и реагују на предлоге, - опишу сличности и разлике у породичном животу у ВБ и код нас.
3.	**Доживљај времена - будућност** Исказивање предвиђања, нуђења услуге/ одлука и намера у будућности.		- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на исказивање предвиђања, понуда/одлука, планова и намера у будћности; - разумеју и размене информације које се односе на предвиђање, нуђење услуге/одлуке, и намере у будућности; - изразе своја и туђа предвиђања, одлуке, и намере у

			будћности; - понуде/прихвате/одбију услугу на прикладан начин; - уоче и опишу сличности и разлике у прослави рођендана у ВБ и код нас.
4.	**Доживљај времена – прошлост** Описивање догађаја из прошлости; исказивање допадања/недопадања; позив и реаговање на позив.		- разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји из прошлости; - размене једноставније информације у вези са догађајима у прошлости; - опишу у неколико везаних исказа догађаје из прошлости; - опишу историјске догађаје циљне културе користећи једноставнија језичка средства; - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на допадање/недопадање; - изразе допадање/недопадање једноставнијим језичким средствима; - израчунају време у ВБ, Аустралији, САД у односу на Србију.
5.	**Географске особености, путовања** Описивање места; исказивање просторних односа и смера кретања; описивање догађаја у прошлости; исказивање предлога и сугестија; изражавање будућих планова/договора.		- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставнији опис места (знаменитости, институције и сл.); - упореде и опишу карактеристике места, користећи једноставнија језичка средства; - опишу места користећи једноставнија језичка средства (знаменитости, занимљивости и сл.); - разумеју појединачне и везане исказе који се односе на просторне односе и смер кретања; - питају и кажу где се нешто налази користећи једноставнија језичка средства; - затраже и у неколико везаних исказа саопште смер кретања; - разумеју и опишу искуство/догађај из прошло-сти користећи једноставнија језичка средства; - разумеју и реагују на предлоге и сугестије уз образложење; - саопште предлоге и сугестије; - разумеју једноставније исказе који се односе на планове за будућност; - у неколико везаних исказа саопште планове/ договоре за будућност; - разумеју и поштују правила учтиве комуникације; - опишу значајније градове циљних култура и њихове знаменитости и занимљивости (Лондон, Њујорк);
			- препознају и именују појмове који се односе на тему;

6.	**Временско искуство, еколошка свест, очување животне средине** Описивање искуства у прошлости; исказивање жеља и амбиција; исказивање упозорења;		- разумеју једноставније текстове који се односе на описивање искуства у прошлости; - размене информације у вези са искуствима из прошлости; - опишу у неколико везаних исказа своја и туђа искуства из прошлости користећи једноставнија језичка средства; - разумеју краће и дуже исказе који се односе на жеље и амбиције; - изразе своје и туђе жеље и амбиције једноставнијим језичким средствима; - разумеју једноставније текстове који се односе на упозорења; - саопште упозорења; - разумеју текст о значајнијим историјским личностима из ВБ и опишу значајније историјске личности користећи једноставнија језичка средства.
7.	**Здравље, превенција болести** Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања).		- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју и реагују на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изразе основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју и реагују на савете, присуство/одсуство обавезе; - размене информације које се односе на савете, забране, присуство/одсуство обавезе; - саопште савете, забране, присуство/одсуство обавезе користећи одговарајућа језичка средства; -разумеју и формулишу исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање.

Предмет	Енглески језик	
Разред	Седми	
Трајање школског програма	2022-2026. година 72 часа	
ИСХОДИ	НАСТАВНЕ ТЕМЕ (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
– разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи	Поздрављање и представљање	The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи The Past Simple Tense глагола to be и осталих глагола (правилних и неправилних)

себе и другог користећи једноставнија језичка средства; – размени једноставније информације личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	себе и других и тражење/ давање основних информација о себи и другима	The Past Continuous Tense The Present Perfect Tense учесталијих глагола (правилних и неправилних) Питања са Who/What/Which/Where/When/Why... Питања са препозиционим глаголима Употреба и изостављање чланова при ближем одређивању лица, у фиксним изразима (go to school/by car/on foot...), са основним географским појмовима (називима улица, градова, држава...) Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Past Simple, Future Simple) (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе. Већи градови у земљама циљне културе.
-разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета , места, појава, радњи, стања и збивања; -опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства;	Описивање и представљање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања	The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости, The PastSimple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости Поређење прилога Придеви са наставцима –ed и –ing Too (adjective) to... / (not) enough (adjective) to... Творба и употреба прилога за начин (beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...) Употреба одређеног члана код поређења придева/прилога Употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река...) Релативне заменице who, which, that, whose, where... Неодређене заменице (somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything...). Питања са What...like, How, Why... Негативни префикси un-, im-, ir-... Модални глаголи за извођење закључака о садашњости Пасивни облик глагола у простим временима What (a/an) + adjective + noun

		Question tags (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика
-разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; -упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; -затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;	Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности, реаговање на њих	Should за давање савета Изрази: How about...? What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's... Модални глаголи за изражавање предлога – can/could/may/might Заповедни начин The Present Continuous Tense за унапред договорене радње Question tags Индиректни предлози и савети Први кондиционал Повратне заменице (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.
-разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих, -упути уобичајене молбе и захтеве; - честита, захвали и извини се користећи мање сложена језичка средства;	Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности	Модални глаголи за изражавање молбе и захтева- *can, could, may, will* Индиректне молбе *Gerund/Infinitive* (Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.
-разуме и следи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; -пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	Разумевање и давање упутстава	Први кондиционал Заповедни начин Пасивни облик модалних глагола (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.
- разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; -разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; -размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у	Описивање радњи у садашњости	The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи. Разлике у употреби глаголских облика The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају

садашњости; -опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;		Нулти кондиционал Питања са препозиционим глаголима Can за изражавање способности у садашњости Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple) Question tags (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи и у ширем окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји.
-разуме једноставније текстове у којима се описују искуства,догађаји и способности у прошлости; -размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способно-стима у прошлости; -опише у неколико краћих,nвезаних исказа искуства, догађај из прошлости; -опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.	Описивање радњи у прошлости	The Past Simple Tense правилних и неправилних глагола, све употребе The Past Continuous Tense, све употребе Контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са ever, never, just, already, yet... Контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Present Perfect Simple Tense Used to Could и was/were able to за изражавање способности у прошлости Питања са Who/What/Which/Where/ When/Why... Питања са препозиционим глаголима Пасивни облик глагола у простим временима (Past Simple) Question tags (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости.
-разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; - размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима;	Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)	The Present Continuous Tense за изражавање унапред договорених/испланираних радњи The Present Simple Tense за изражавање будућих радњи које су део утврђених распореда/програма The Future Simple Tense за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања Модални глаголи за изражавање вероватноће:

-саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа;		could/may/might Going to за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања Временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (when, after, before, as soon as...) Stative verbs (promise, believe, think, hope...) Пасивни облик глагола у простим временима (Future Simple) Question tags Will be able to за изражавање способности у будућности (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји.
-разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; -изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања	Stative verbs (be, want, need, have, hurt, feel, smell, taste...) Why don't we/you + инфинитивна основа глагола. Would like + именица/инфинитив глагола. Употреба придевско-предлошких израза tired of / sick of / fed up with / bored with / disappointed with/by / happy for/about / angry with / proud of / interested in... The Present Simple / Past Simple / Presen Perfect Simple Tense Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Заповедни начин Gerund/Infinitive too (adjective) to/(not) enough (adjective) to (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација.
-разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета и бића у про-стору и правац кретања и одговори на њих; -затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета и бића у простору и правцу кретања;	Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору	Предлози за изражавање положаја и просторних односа: in front of, behind, between, opposite, along, above, against... Предлози са глаголима кретања: onto, into... Предлошки изрази са именицама за означавање страна света: north of, south of, to the south, to the west... Придеви изведени од именица за означавање

-опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима;		страна света: western, eastern... Компаратив и суперлатив придева Заповедни начин Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река, планина, мора, океана...) (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика; идиоматска/метафоричка употреба предлошких израза.
-разуме једноставније забране, правила понашања, обавезе и реагује на њих; -размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања код куће, у школи и на јавном месту;	Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	Заповедни начин Модални глаголи и глаголски облици за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе: can/ can't, must/mustn't, should/shouldn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to Модални глаголи за изражавање вероватноће: could/may/might Let/Make + инфинитивна основа глагола -Индиректне наредбе и молбе Пасивни облик глагола у комбинацији са модалним глаголима (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.
-разуме једноставније изразе који се односе на поседовање и припадање; -формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање;	Изражавање припадања и поседовања	Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – my friend's/ friends'/ children's books Присвојне заменице mine, yours... Питања са Whose Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Question tags (Интер)културни садржаји: однос према својој и туђој имовини.
-разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања	Изражавање допадања и	Придевско-предлошке фразе – interested in, good/bad at, crazy about, keen on... Глаголи like/love/hate/enjoy/prefer/can't stand +

и недопадања и реагује на њих; -изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	недопадања	глаголска именица Питања са What, Who, Why, Which... Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Question tags (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт.
-разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; -изражава мишљење, слагање/ неслагање и даје кратко образложење;	Изражавање мишљења	Stative verbs (think, like, agree, believe, mean...) Питања са What, Why, How... Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Past Simple, Future Simple) Пасивни облик модалних глагола (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
-разуме једноставније изразе који се односе на количину, димензије и цене; - размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.	Изражавање количине, бројева и цена	Основни бројеви преко 1000 Небројиве именице: information, advice, news, homework... Грађење именица за изражавање димензија: high-height, long-length, deep-depth, wide-width... (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура; правописне конвенције при раздвајању хиљада, као и целих од децималних бројева; конвенције у изговору децималних бројева; метрички и неметрички систем мерних јединица

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
У настави се употребљавају савремена наставна средства. Планирано је да сваки наставник одржи по један угледни час у току једног полугодишта према плану стручног већа. Планира се похађање стручних семинара или вебинара у току сваке школске године. На састанцима стручних актива презентују се похађани семинари.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процењивање знања и напретка ученика вреднује се формативно, у току стицања одређених

компетенција, и сумативно, на крају наставних целина. Знања и вештине ученика процењују се редовно током реализације процеса учења. У оквиру формативног оцењивања наставник прикупља информације о постигнућима ученика и бележи активности ученика током наставе. Резултати формативног вредновања на крају циклуса исказују се и сумативно, бројчаном оценом.

У сваком класификационом периоду присутне су и сумативне писмене и усмене провера знања. Предвиђена су два писмена задатка, по један у сваком полугодишту, и контролни задаци који се раде по завршеним већим целинама градива.

Елементи за проверу и оцењивање су: разумевање говора, разумевање краћег писаног текста, усмено изражавање, писмено изражавање, усвојеност лексичких садржаја, усвојеност граматичких структура, правопис, залагање на часу, израда домаћих задатака и пројеката (појединачних, у пару, у групи). Ученик се током целе школске године учи да сам процени свој напредак. Ученици који су у програму индивидуализације оцењују се по посебно прилагођеним критеријумима.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи у форми презентација, постера, панфлета итд.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Помоћно-техничка (табла, фломастери), CD плејер, рачунар, интерактивна табла, CPT, DVD, USB меморија, наставни листови и др.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– знања ученика мере се јасно одређеним *релативним* критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;

– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;

– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;

– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;

– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Настава енглеског језика је, у мањој или већој мери, повезана са свим наставним областима: природним и друштвеним наукама, уметношћу, информатиком и физичким васпитањем. Постоји изузетно тесна веза са наставом српског и немачког језика. Знања стечена из осталих предмета чине тематски оквир, док су знања стечена у настави српског језика најчешће полазиште у настави енглеског језика.

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Биологија	You and your Body	Корелативни часови; пројекат	Квиз, чек листа, провера кроз продукт практичног рада
Биологија	Our Environment	Корелативни часови, пројекат	Квиз, чек листа, провера кроз продукт практичног рада
Географија	Australia	Корелативни часови	Квиз, чек листа

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Сарадња; Решавање проблема; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Компетенција за учење; Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

PROJECT 4, Serbian Edition, Енглески језик за 7. разред основне школе, Уџбеник и радна свеска – Tom Hutchinson;
Издавач: *The English Book* - Београд, Србија у сарадњи са *Oxford University Press* – ом, Оксфорд, Велика Британија, 2020.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

ОБЛАСТ/ТЕМА		МЕСЕЦ										Обрада	Остали типови часа	Свега
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	**Школски живот, професионални живот**	3											3	3
2.	**Доживљај времена - прошлост, Мода и облачење**	6	6									4	8	12
3.	**Слободно време,забава, разонода**		3	7								4	6	10
	Први писмени задатак			1	2								3	3
4.	**Здравље, хигијена, превенција болести, лечење**				6	4						4	6	10
5.	**Традиција,традициона лна књижевност**					2	4	6				4	8	12
6.	**Еколошка свест, очување животне средине**							4	5			4	5	9
	Други писмени задатак									3			3	3
7.	**Слободно време - забава, разонода**									5	5	4	6	10
УКУПНО		9	9	8	8	6	4	9	6	8	5	24	48	72

Р.БР.	ОБЛАСТ / ТЕМА		ИСХОДИ
1.	**Школски живот, професионални живот** Описивање радњи у садашњости; описивање радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; исказивање жеља, интересовања и осећања; описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања); изношење предлога и упућивање позива за		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - разумеју једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис радњи, стања и збивања; - опишу и упореде радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагују на њих; - изражавају мишљење, слагање/ неслагање и дају

	учешће у заједничкој активности и реаговање на њих.		кратко образложење; - разумеју једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагују на њих; - размене једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; - разумеју једноставније предлоге и позиве на заједничке активности и одговоре на њих уз одговарајуће образложење; - упуте предлоге и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе;
2.	**Доживљај времена -прошлост, Мода и облачење** Описивање радњи у прошлости; давање информација о себи и другима; описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; изражавање молби, захтева и захвалности; изрицање дозвола.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји, способности и обавезе у прошлости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу о догађајима, способностима и обавезама у прошлости; - опишу у неколико краћих, везаних исказа догађај из прошлости; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - опишу и упореде жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - разумеју уобичајене молбе и захтеве и реагују на њих; - упуте уобичајене молбе и захтеве; - разумеју једноставније исказе који се односе на дозволе и реагују на њих; - размене једноставније информације које се односе на дозволе.
3.	**Слободно време, забава, разонода** Описивање искустава, догађаја и радњи из прошлости; описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; изражавање извињења и захвалности.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују искуства и догађаји у прошлости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима и догађајима у прошлости; - опишу у неколико краћих, везаних исказа искуства и догађаје из прошлости; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, предмета, места, појава, радњи, стања и

			збивања; - опишу и упореде жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - захвале и извине се користећи мање сложена језичка средства; - разумеју и примењују правила учтиве комуникације са одраслима;
4.	**Здравље, хигијена, превенција болести, лечење** Описивање бића, предмета, места и појава; изношење предлога и савета; изражавање претпоставки; изражавање количине; исказивање жеља и осећања; изражавање слагања и неслагања.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, предмета, места и појава; - опишу и упореде жива бића, предмете, места и појаве користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставније предлоге и савете и одговоре на њих; - упуте предлоге и савете користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; - затраже и пруже додатне информације у вези са предлозима и саветима; - разумеју једноставније исказе који се односе на количину; - размене информације у вези са количином; - разумеју уобичајене изразе у вези са жељама и осећањима и реагују на њих; - изразе жеље и осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју исказе којима се изражава слагање или неслагање и реагују на њих; - изразе слагање и неслагање једноставнијим језичким средствима;
5.	**Традиција, традиционална књижевност** Описивање радњи у садашњости и прошлости; описивање бића и појава; исказивање и преношење молби, наредби и савета.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји и радње у садашњости и прошлости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу о догађајима и радњама у садашњости и прошлости; - опишу догађаје и радње у садашњости и прошлости користећи неколико везаних исказа; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа и појава; - опишу жива бића и појаве користећи једноставнија језичка средства; - разумеју молбе, наредбе и савете и реагују на њих; - изразе своје и пренесу туђе молбе, наредбе и савете;

			- разумеју и опишу легенде и историјске личности и догађаје везане за циљну културу.
6.	**Еколошка свест, очување животне средине** Описивање догађаја, стања и појава у садашњости, прошлости и будућности; изражавање осећања и расположења.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на описивање радњи, стања и појава у садашњости, прошлости и будућности; - опишу у неколико везаних исказа стања и појаве у садашњости, прошлости и будућности; - разумеју уобичајене изразе који се односе на осећања; - изразе осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју и опишу основне одлике регија и животне услове у државама циљне културе.
7.	**Међуљудски односи, толеранција, емпатија** Описивање будућих радњи; исказивање просторних односа; давање информација о себи и другима; разумевање и давање упутстава.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју и размене једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања; - разумеју једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета, бића и места у простору и правац кретања и одговоре на њих; - затраже и разумеју обавештења о положају предмета, бића и места у простору и правцу кретања; - опишу правац кретања и просторне односе једноставнијим, везаним исказима; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју и следе једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; - пруже једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота.

Предмет	Енглески језик	
Разред	Осми	
Трајање школског програма	2022-2026. година 68 часова годишње	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	Комуникативне функције	САДРЖАЈИ
– разуме општи смисао и главне информације из уобичајених текстова који се	Поздрављање и представљање	The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости

односе на представљање и тражење/ давање информација личне природе; – тражи, саопшти, пренесе информације личне природе или податке о себи и другима; – у неколико повезаних исказа представи себе, своју ужу/ширу породицу и пријатеље користећи једноставнија језичка средства;	себе и других и тражење/ давање основних информација о себи и другима	The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају Питања са Who/What/Which/Where/When/Why/How... Питања са препозиционим глаголима Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Саксонски и нормански генитив Twice/three times.../half as (adjective) as Префикси over-, under-, un-, in-, im-, ir-, il-, dis-... (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације; имена и н адимци; родбина, породични односии и родбинске везе; важније личности из света књижевности, музике, филма и спорта.
– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – размени информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – повеже неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања;	Описивање и представљање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања	The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и радњи које су почеле у прошлости и још увек трају The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости Stative verbs (look, seem, appear, sound, taste, smell...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Питања са Who...look like, What...look/taste/smell like, How (adjective)... Префикси over-, under-, un-, in-, im-, ir-, il-, dis-... Twice/three times... as (adjective/adverb) as (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике, национална обележја и сл.); метафоричка употреба језика/идиоми.

– разуме краће низове исказа који се односе на предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; – упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; – затражи и пружи детаљније информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;	Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности, реаговање на њих	Should/Ought to/Had better за давање савета Изрази: How/What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's... Stative verbs (think, mean, sound...) Модални глаголи за изражавање предлога и вероватноће - can/could/may/might... Пасивни облик модалних глагола Заповедни начин Gerund/Infinitive Индиректни предлози и савети Први и други кондиционал Негативни префикси un-, im-, ir-, il-... (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на њих; метафоричка употреба језика/ идиоми.
– разуме краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања и реагује на њих; - саопшти краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања; – разуме и на прикладан начин одговори на честитку, захвалност и извињење; – упути честитку, захвалност и извињење користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе;	Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности	Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – can/could/may/will Заповедни начин Први и други кондиционал Индиректне наредбе и молбе Gerund/Infinitive Префикси over-, mis-, over-, re... (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.
– разуме и следи краће низове упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – тражи и пружи неколико везаних једноставнијих упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	Разумевање, давање и тражење упутстава	Заповедни начин Модални глаголи shall/should за тражење упутстава Модални глаголи за изражавање вероватноће: might/may/could Пасивни облик глагола у комбинацији са модалним глаголима Први и други кондиционал Индиректне наредбе и молбе Префикси over-, un-, im-, ir-, il-... (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.
– разуме општи смисао и главне информације из		The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи The Present Simple Tense за изражавање сталних и

текстова који се односе на описивање радњи и ситуација у садашњости; – разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање способно-сти и умећа у садашњости; – размени неколико информа-ција у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	Описивање радњи у садашњости	уобичајених радњи Stative verbs (taste, smell, remind...) The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају и у изразима This is the first/second/third time... Други кондиционал Can за изражавање способности у садашњости Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must/can't/might/may/could) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple) Индиректне наредбе и молбе Индиректне изјаве и питања са уводним глаголом у садашњем времену Gerund/Infinitive Питања са препозиционим глаголима Get + adjective (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи и у ширем окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји; метафоричка употреба језика/идиоми.
– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање искустава, догађаја и способности у прошлости; – размени неколико информација у низу о искуствима, догађајима – и способностима у прошлости; – опише искуства, догађаје и способности из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину;	Описивање радњи у прошлости	The Past Simple Tense правилних и неправилних глагола, све употребе The Past Continuous Tense, све употребе The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са ever, never, just, already, yet... Could и was/were able to за изражавање способности у прошлости Пасивни облик глагола у простим временима (Present Perfect Simple, Past Simple) Индиректне наредбе и молбе Питања са Who/What/Which/Where/When/Why... Питања са препозиционим глаголима Герунд/Инфинитив Префикси mis-, over-, re... (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости; метафоричка употреба језика/идиоми.
– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања убудућности;	Описивање будућих радњи (планова, намера,	The Present Continuous Tense за изражавање унапред договорених/испланираних радњи The Present Simple Tense за изражавање будућих радњи које су део утврђених распореда/програма The Future Simple Tense за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања

– размени неколико исказа у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима у будућности; – саопшти планове, намере и предвиђања;	предвиђања)	Модални глаголи за изражавање вероватноће: may/might/could Going to за изражавање општих планова и намера, као и предвиђања на основу чулних опажања Временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (when, after, before, as soon as, by the time...) Stative verbs (promise, believe, think, guess, suppose, hope...) Пасивни облик глагола у простим временима (Future Simple) Први и други кондиционал Will be able to за изражавање способности у будућности (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји.
– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на жеље, интересовања, потребе, осете и осећања; – размени неколико повезаних информација у вези са жељама, интересовањима, осетима и осећањима; – искаже и образложи жеље, интересовања, потребе, осете и осећања;	Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања	The Present Simple / Past Simple / Presen Perfect Simple Tense Stative verbs (be, want, wish, need, expect, hope, have, hurt, feel, smell, taste...) Need/Needn't Why don't/haven't you... Питања са препозиционим глаголима Придевско-предлошке фразе – interested in, keen on, pleased with, embarrassed by... Глаголско-предлошке фразе - be into... Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Индиректне изјаве и питања са уводним глаголом у садашњем времену Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Први и други кондиционал Заповедни начин Gerund/Infinitive (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација;
– разуме краће низове исказа који описују просторне односе, оријентацију и правац кретања; – затражи и пружи обавештења о просторним односима, оријентацији и правцу кретања;	Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору	Индиректна питања са уводним глаголом у садашњем времену Предлошки изрази за изражавање положаја и просторних односа: halfway between / on the left/right side / at the top/ bottom / in the top/bottom left/right corner... Предлози са глаголима кретања: towards, onto, into, across, along... as + adjective + as: as close/near/far... as twice/three times... + adjective + as: twice/three times... as

		(far) as (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика.
– разуме једноставније текстове који се односе на дозволе, забране, упо- зорења, правила понаша-ња и обавезе и реагује на њих; – размени неколико информација које се односе на дозволе, забра-не, упозорења, правила понашања и обавезе;	Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	Модални глаголи и глаголски облици за изражавање дозволе, забране, упозорења, правила понашања и присуства/ одсуства обавезе: can/can't, must/mustn't, need/needn't, should/shouldn't, ought (not) to, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to Употреба и изостављање одређеног члана у изразима: the unemployed/homeless/poor/elderly/young... и unemployed/ homeless/poor/elderly/young... people (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.
– разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на поседовање и припадање; – размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на поседовање и припадање;	Изражавање припадања и поседовања	Саксонски, норманski и дупли генитив Присвојне заменице mine, yours... Stative verbs (have, own, belong, possess, owe) (Интер)културни садржаји: однос према имовини.
– разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање допадања и недопадања; – размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на изражавање допадања и недопадања и даје кратка образложења;	Изражавање допадања и недопадања	Stative verbs (like/dislike/love/hate/fancy/prefer...) Gerund/Infinitive Питања са What, Who, Why, Which, How... (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт; метафоричка употреба језика/идиоми.
– разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање мишљења; – тражи и саопшти мишљење, слагање/ неслагање и даје кратка образложења;	Изражавање мишљења	Stative verbs (think, guess, suppose, agree, disagree, believe, mean, promise...) Питања са What, Why, How... So/Neither/Either за изражавање слагања и неслагања. Префикси un-, in-, im-, ir-, il-, dis-... (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима; метафоричка употреба језика/идиоми.
– разуме краће низове исказа који се односе на количину,	Изражавање количине,	Саксонски генитив са временским периодима: half-an-hour's, couple of minutes'... Партитиви: a piece/bit/bunch/bar/jar/sip of...

димензије и цене; – размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.	бројева и цена	Twice/three times.../half as (adjective) as None/Neither (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе енглеског језика је развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естет ских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
У настави се употребљавају савремена наставна средства. Планирано је да сваки наставник одржи по један угледни час у току једног полугодишта према плану стручног већа. Планира се похађање стручних семинара или вебинара у току сваке школске године. На састанцима стручних актива презентују се похађани семинари.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процењивање знања и напретка ученика вреднује се формативно, у току стицања одређених компетенција, и сумативно, на крају наставних целина. Знања и вештине ученика процењују се редовно током реализације процеса учења. У оквиру формативног оцењивања наставник прикупља информације о постигнућима ученика и бележи активности ученика током наставе. Резултати формативног вредновања на крају циклуса исказују се и сумативно, бројчаном оценом. У сваком класификационом периоду присутне су и сумативне писмене и усмене провера знања. Предвиђена су два писмена задатка, по један у сваком полугодишту, и контролни задаци који се раде по завршеним већим целинама градива. Елементи за проверу и оцењивање су: разумевање говора, разумевање краћег писаног текста, усмено изражавање, писмено изражавање, усвојеност лексичких садржаја, усвојеност граматичких структура, правопис, залагање на часу, израда домаћих задатака и пројеката (појединачних, у пару, у групи). Ученик се током целе школске године учи да сам процени свој напредак. Ученици који су у програму индивидуализације оцењују се по посебно прилагођеним критеријумима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи у форми презентација, постера, панфлета итд.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Помоћно-техничка (табла, фломастери), CD плејер, рачунар, интерактивна табла, CPT, DVD, USB меморија, наставни листови и др.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– знања ученика мере се јасно одређеним *релативним* критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;

– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;

– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;

– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;

– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Настава енглеског језика је, у мањој или већој мери, повезана са свим наставним областима: природним и друштвеним наукама, уметношћу, информатиком и физичким васпитањем. Постоји изузетно тесна веза са наставом српског и немачког језика. Знања стечена из осталих предмета чине тематски оквир, док су знања стечена у настави српског језика најчешће полазиште у настави енглеског језика.

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА	ЕВАЛУАЦИЈА

		КОРЕЛАЦИЈЕ	
Грађанско васпитање	Bullies	Корелативни часови	Чек листа, квиз
Музичка култура	Pop music	Пројекат	Провера кроз продукт практичног рада
Историја	A Bus ride into the history books (Сегрегација)	Корелативни часови	Чек листа, квиз
Српски језик	Romeo and Juliet	Корелативни часови	Чек листа, квиз

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Сарадња; Решавање проблема; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Компетенција за учење; Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

PROJECT 5, Serbian Edition, Енглески језик за 8. разред основне школе, Уџбеник и радна свеска – Tom Hutchinson;
Издавач: *The English Book* - Београд, Србија у сарадњи са *Oxford University Press* – ом, Оксфорд, Велика Британија, 2021.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

ОБЛАСТ/ТЕМА		МЕСЕЦ										Обрада	Остали типови часа	Свега
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	Школски живот, спорт	4											4	4
2.	Породица и уже друштвено окружење	5	5									4	6	10
3.	Доживљај времена-будућност; планови		3	6								4	5	9
	Први писмени задатак			1	2								3	3
4.	Слободно време, забава, разонода				7	2						3	6	9
5.	Масмедији, интернет					4	3	3				4	6	9
6.	Путовања							6	3			4	5	3
	Други писмени задатак								3				3	

7.	Ставови, стереотипи, предрасуде; Толеранција, емпатија								1	7	3	3	8	11
УКУПНО		9	8	7	9	6	3	9	7	7	3	22	46	68

Р. БР.	ОБЛАСТ / ТЕМА		ИСХОДИ
1.	**Школски живот, спорт** Поздрављање и представљање себе и других и тражење/ давање основних информација о себи и другима; описивање радњи у садашњости; описи- вање предмета и појава; описивање бића, предмета и места.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему - разумеју једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање радњи и ситуација у садашњости; - размене неколико информација у низу које се односе на радње и ситуације у садашњости; - поштују правила учтиве комуникације - разумеју једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; - поздраве и отпоздраве, представе себе и другог користећи једноставнија језичка средства; - размене једноставније информације личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања.
2.	**Породица и уже друштвено окружење** Описивање искуства из прошлости; описивање способности у садашњости; описивање предмета и појава; изражавање осећања.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање искустава, и догађаја у прошлости; - размене неколико информација у низу о искуствима, и догађајима у прошлости; - опишу искуства и догађаје из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину; - разумеју једноставније текстове који се односе на описивање способности у садашњости; - саопште своје и туђе способности у садашњости; - размене неколико информација о способностима у садашњости; - опишу историјски догађај из циљне културе; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на осећања; - размене неколико повезаних информација у вези са осећањима; искажу и образложе осећања.
3.	**Доживљај времена-будућност; планови** Изражавање мишљења, планова и намера; изражавање могућности и		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - повежу неколико исказа у краћи текст којим се описују бића, места и предмети и дају препоруке; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на будуће радње и предвиђања;

	хипотетичких ситуација.	- размене неколико исказа у вези са будућим радњама и предвиђањима; - саопште будуће радње и предвиђања; разумеју једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагују на њих; - изразе допадање и недопадање уз једноставније образложење; - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагују на њих; изражавају мишљење, слагање/неслагање и дају кратко образложење.
4.	**Слободно време, забава, разонода** Описивање бића, предмета и места; описивање радњи у прошлости	По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање бића, предмета и места; - опишу догађаје из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину; - размене неколико информација у низу о карактеристикама бића, предмета и места; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - опишу и упореде жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговоре на њих уз одговарајуће образложење; - разумеју једноставније текстове који се односе на исказивање могућности и хипотетичких ситуација; размене неколико информација у низу о могућностима и хипотетичким ситуацијама.
5.	**Масмедији, интернет** Изражавање осећања; исказивање могућности; изражавање способности, обавеза, предлога и савета; изрицање дозвола, забрана, упозорења, правила понашања и обавеза.	По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на осећања; - размене неколико повезаних информација у вези са осећањима; - искаже и образложе осећања; - разумеју једноставније текстове који се односе на могућности; - размене неколико информација које се односе на могућности; - разумеју једноставније текстове који се односе на способности, обавезе, предлоге и савете, и реагује на њих; - размене неколико информација које се односе на способности, обавезе, предлоге и савете; - разумеју једноставније исказе који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагују на њих; размене једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе код куће, у школи и на јавном месту.
6.	**Путовања** Изражавање количина цена;	По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју краће низове исказа који се односе на количине и цене;

	изражавање мишљења; давање препорука; описивање места и појава.		- размене информације у вези са количинама ценама; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на изражавање мишљења и давање препорука; - размене информације које се односе на изражавање мишљења и давање препорука; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - размене информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - повежу у неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања.
7.	**Ставови, стереотипи, предрасуде; Толеранција, емпатија** Описивање појава и догађаја; изражавање мишљења; описивање радњи у прошлости.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис појава и догађаја; - размене информације које се односе на опис појава и догађаја; - повежу неколико исказа у краћи текст којим се описују појаве и догађаји - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на прошлост; размене неколико информација у низу о догађајима у прошлости; - опишу догађаје из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину; - разумеју једноставније текстове који се односе на изражавање мишљења, планова и намера; - саопште своја и туђа мишљења, планове и намере; - разумеју једноставније текстове који се односе на исказивање могућности и хипотетичких ситуација; размене неколико информација у низу о могућностима и хипотетичким ситуацијама.

Други страни језик: Немачки језик

Разред: V-VIII

Предмет	Немачки језик	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	72 часа	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-представи себе и другог; – поздрави и отпоздрави примењујући најједноставнија језичка средства;	**MEIN PROFIL / MODUL 1**	1.Deutsch oder was? 2.Lektion 1.1. – Wer bist du? Tag, Jan 3. Begrüßungen

– разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима; – тражи и пружи основне информације у вези са бројевима; – разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима; – опише и планира уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима.		4. Entschuldigung... Wie heißt du? 5. Ich wohne in... 6. Zahlen bis 20 7. Meine Grammatik – Präsens 8. Wer ist das? 9. Woher kommst du? 10. Ich buchstabiere 11. Hallo, ich bin Jan 12. Ich mache mein Profil 13. Lektion 2 – Ich mag das 14. Aktivitäten im Jugendklub 15. Fußball oder Karaoke? 16. Was mache ich gern im Jugendklub? 17. Jans E-Mail an Lena 18. Ein Telefongespräch 19. Persönlichkeitstest 20. Lektion 3 – Wir sind der „Globus" 21. Wie findest du den Jugendklub „Globus" 22. Was macht ihr? 23. Zahlen 24. Und wie ist deine Handynummer? 25. Länder und Sprachen 26. Welche Sprachen sprechen Jans Online-Freunde? 27. Der Star-Check 28. Das kann ich 29. – 31. Projekt – Mein Jugendklub 1. Die Idee, 2. Die Produktion, 3. Die Präsentation 32. – 35.Prüfungstraining 36. Mein Wortschatz
– опише уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима; – разуме једноставан опис предмета и места; – опише предмете и места једноставним језичким средствима; – разуме једноставан опис предмета; – опише предмете јеноставним језичким		37 .Lektion 2.1 – Was hast du am Montag? 38. Virtueller Rundgang durch die Goethe-Schule 39. Jans Stundenplan 40. Welche Fächer hat Jan 41. Wann hat Jan was 42. Stundenplan im Forum 43. Wie findest du?

средствима; – изрази присуство или одсуство нечега; – разуме једноставан опис живих бића; – опише жива бића; – разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима. – разуме свакодневне исказе у вези с непосредним потребама, осетима и осећајима и реагује на њих; – изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима; – тражи и пружи основне информације у вези са количинама и бројевима;	**MEINE SCHULE / MODUL 2**	44. Jan, wie ist die Schule? 45. Lektion 2.2 – Was brauchst du heute? 46. Was ist in deiner Schultasche? 47. Was braucht man im Unterricht? 48. Die Fundkiste von Herrn Rütter 49. In der Pause 50. Pausengespräche 51. Nachrichten 52. Lektion 2.3 – Schon wieder ein Eintopf 53. Was magst du (nicht)? 54. Jan möchte ein Schnitzel 55. Ich mag… oder ich möchte 56. Ich nehme… 57. Wie schmeckt? 58. Was kosten die Getränke? 59. Der Snack-Check 60. Lecker! Spezialitäten aus Deutschland, Österreich und der Schweiz 61. – 63. Projekt – Ein Quartett basteln Die Idee, die Produktion, die Realisierung 64. Das kann ich 65. – 69. Prüfungstraining 70. Mein Wortschatz 71. 72. Spielen

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе немачког језика јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, маоралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавања на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
• Употреба савремених наставних средстава
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
-Контролни задаци -Усмена испитивања -Писмени задатак
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
-Домаћи задаци су предвиђени после сваког часа

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
/
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Наставна средства су разноврсна техничка средства која су прилагођена потребама наставе. Користе се следећа наставна средстава: - Рачунар - Пројектор - Табла - визуелна средства (текст, цртеж, картица, апликације, слике, филмови)

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Све активности у оквиру наставе усмерене су ка оспособљавању ученика да комуницирају и користе циљни језик у свакодневном животу. При томе се води рачуна о томе да се настава одвија у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери, а наставник прилагођава свој говор узрасту и знањима ученика. Настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем. Граматички садржаји уводе се кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Између осталог, заступљен је и рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад, самостално стицање нових знања и развијање креативности. Током часа се практикује динамично смењивање техника/активности које не трају дуже од 15 минута, уз примену разноврсних наставних метода. Технике/активности оријентисане су на вежбе слушања, разумевања писаног језика, писменог изражавања и усменог изражавања, али и различите мануелне активности, заједничко прављење илустрованих и писаних материјала, као и игре примерене узрасту и дидактичком захтеву.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Компетенција за учење Ученик треба да буде оспособљен и мотивисан да схвати значај учења; изабере одговарајуће методе; прати сопствени напредак током учења и усмерава учење у складу са намерама и циљем који има. Ученик стиче нова знања и вештине, примењујући претходно учење и ваншколско искуство. Развија свест и о стваралачкој природи учења. Истрајан је и превазилази тешкоће у учењу **Комуникација** Прилагођава начин и средства комуникације карактеристикама ситуације. У комуникацији уме да изрази мишљење, осећања и ставове и да представи своје циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин поштујући и уважавајући другог. **Рад с подацима и информацијама** Ученик разуме значај коришћења поузданих података и информација у процесу учења, њихову примену за рад, доношење одлука и свакодневни живот. Користи знања и вештине из различитих предмета да представи, прочита и протумачи податке користећи текст, бројеве, дијаграме и различите аудио-визуелне форме.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	Скупови. Природни бројеви и дељивост		14	14									28
2.	Основни појмови геометрије				11								11
3.	Угао							16	4				20
4.	Разломци					15	4		15	15	13		62
5.	Осна симетрија											15	15
Фонд часова ПРЕДМЕТ: РАЗРЕД:			14	14	11	15	4	16	19	15	13	15	144

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале т.ч.
1.	Скупови		14	8	6
2.	Природни бројеви и дељивост		14	7	7
3.	Основни геометријски појмови		11	5	6
4.	Угао		20	11	9
5.	Разломци		62	27	35
6.	Осна симетрија		15	5	10
укупно:			144		

Предмет	Математика
Разред	6. разред
Трајање школског програма	4 године

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој целе (записане у облику разломка или у децималном запису); – одреди супротан број, апсолутну вредност и реципрочну вредност целог броја; – израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину у скупу целих бројева; – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину;	**Цели бројеви**	Скуп целих бројева (Z). Супротан број. Апсолутна вредност целог броја. Приказ целих бројева на бројевној правој. Упоређивање целих бројева. Основне рачунске операције у скупу Z и њихова својства. Изрази са целим бројевима.
– прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој рационалне бројеве (записане у облику разломка или у децималном запису); – одреди супротан број, апсолутну вредност и реципрочну вредност рационалног броја; – израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину у скупу рационалних бројева; – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; – примени пропорцију и проценат у реалним ситуацијама; – прикаже податке и зависност између две величине у координатном систему (стубичасти, тачкасти и линијски дијаграм); – тумачи податке приказане табелом и графички;	**Рационални бројеви**	Први део Скуп рационалних бројева. Супротан број. Апсолутна вредност рационалног броја. Приказ рационалних бројева на бројевној правој. Упоређивање рационалних бројева. Основне рачунске операције у скупу Q и њихова својства. Изрази са рационалним бројевима. Једначине и неједначине: $ax + b = c$; $ax + b \leq c$; $ax + b < c$; $ax + b \geq c$; $ax + b > c$ (a, b, c Î Q, $a \neq 0$). Други део Координатни систем. Приказ података у координатном систему. Приказ зависности међу величинама. Размере, пропорције и проценти. Директна пропорционалност. Обрнута пропорционалност.
– класификује троуглове на основу њихових својстава; – конструише углове од 90° и 60° и користи њихове делове за конструкције других углова; – уочи одговарајуће елементе подударних троуглова;		Први део Појам троугла. Обим троугла. Једнакокраки и једнакостранични троуглови. Висина троугла. Углови троугла. Збир углова троуглова. Врсте троуглова према угловима.

– утврди да ли су два троугла подударна на основу ставова подударности; – конструише троугао на основу задатих елемената (странице и углови троуглова); – примени својства троуглова у једноставнијим проблемским задацима; – одреди центар описане и уписане кружнице троугла;	**Троугао**	Однос између страница и углова троугла. Неједнакост троугла. Конструкције неких углова (60°, 120°, 30°, 45°, 75°, 135°) Други део Основне конструкције троуглова. Појам подударности и ставови подударности. Централна симетрија и подударност. Осна симетрија и подударност. Центар описане и уписане кружнице троугла.
– класификује четвороуглове на основу њихових својстава; – конструише паралелограм и трапез на основу задатих елемената (странице и углови четвороуглова и дијагонала четвороугла); – примени својства четвороуглова у једноставнијим проблемским задацима; – сабира и одузима векторе и користи их у реалним ситуацијама; – примењује особине централне и осне симетрије и транслације у једноставнијим задацима.	**Четвороугао**	Четвороугао. Углови четвороугла. Збир углова четвороугла. Паралелограм. Особине паралелограма. Услови да четвороугао буде паралелограм. Ромб, правоугаоник и квадрат. Конструкција паралелограма. Сабирање и одузимање вектора. Множење вектора бројем. Трапез. Особине трапеза. Средња линија троугла и трапеза. Конструкције трапеза. Делтоид.
– израчуна површину троугла и четвороугла користећи обрасце или разложиву једнакост.	**Површина четвороугла и троугла**	Појам површине фигуре, површина правоугаоника и квадрата. Једнакост површина подударних фигура. Површина паралелограма, троугла, трапеза. Површина четвороугла с нормалним дијагоналама.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених наставних средстава;

- један обавезни огледни час у току школске године и два у 4. разреду, према плану стручног већа;
- планирати два стручна семинара годишње;
- један изборни семинар годишње.

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

У току школске године планирана су 4 контролна и 4 писмена задатка, по два у сваком полугодишту.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

- ученици у оквиру часа добијају задатке за рад код куће;

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

- табла и маркери; - пројектор;

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

При избору садржаја и писању исхода за предмет Математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања.

Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Физика	Геометрија	Израчунавање површине у задацима у реалном контексту	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Ликовна култура	Геометрија	Коришћење геометријских фигура у сликарству	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Техника и технологија	Геометрија	Конструкције	Кроз задатке на часу и домаће задатке.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за целоживотно учење

- ученик уме да планира време за учење, организује процес учења и управља њим;
- активно конструише знање. Уочава структуру градива, активно разликује познато од непознатог, важно од неважног; уме да сведе/закључи и образложи основне идеје;
- ефикасно користи различите методе учења, прилагођава их природи градива и циљевима учења;
- разликује чињенице од интерпретација, ставова и мишљења; препознаје и може да репродукује аргументе

за одређену тезу, разликује аргументе према релевантности и снази;
- уме да процени сопствену успешност у учењу; идентификује тешкоће у учењу и зна како да их превазиђе.

Комуникација
- ученик познаје различите облике комуникације (усмена, писана, комуникација телефоном, преко интернета) и користи их на сврсисходан и конструктиван начин када комуницира у приватном, јавном и образовном контексту;
- у комуникацији са другима уме да изрази своје мишљење, ставове, вредности и циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин, поштујући и уважавајући друге.
- ученик има развијену свест о значају позитивне и конструктивне комуникације и активно доприноси неговању културе дијалога.

Рад са подацима и информацијама
- ученик зна да је за разумевање догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке;
- уме да упореди различите изворе и начине добијања података, уме да процени поузданост података и препозна могуће грешке уз помоћ наставника;
- користи табеларни и графички приказ података и уме да чита и тумачи податке приказане на тај начин;
- користи информационе технологије за чување, презентацију и основну обраду података;
- зна разлику између податка и њиховог тумачења. Зна да исти подаци, у зависности од контекста, могу бити тумачени на различите начине;
- разуме разлику између јавних и приватних података, зна које податке може да добије од надлежних институција и користи основна правила чувања приватности података.

Дигитална компетенција
- уме да претражује, процењује релевантност и поузданост, анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа информационо-комуникациона средства (ИКТ);
- уме да представи, организује и обликује информације користећи ИКТ;
- при решавању проблема уме да одабере одговарајуће ИКТ средство и да га користи на одговарајући начин;
- успешно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу;
- препознаје предности, мане и опасности употребе ИКТ и у односу на то одговорно поступа.

Решавање проблема
- испитујући проблемску ситуацију, ученик идентификује ограничења и важне карактеристике проблемске ситуације и разуме њихову међусобну повезаност на основу претходног искуства и стечених знања;
- проналази могућа решења проблемске ситуације;
- упоређује могућа различита решења преко релевантних критеријума, самостално или уз помоћ других, уме да објасни шта су предности и слабе стране различитих решења и да се определи за боље решење;
- ученик примењује изабрано решење, прати примену и усваја нова сазнања која стиче током примене изабраног решења успешно решавајући проблем;
- вреднује примену изабраног решења, уме да увиди које су добре и слабе стране и формулише препоруке за наредно искуство са истим или сличним проблемским ситуацијама.

Сарадња
- ученик конструктивно, аргументовано и креативно доприноси раду групе и остварењу заједничких циљева;
- доприноси постизању договора о правилима заједничког рада и тих правила се придржава;
- активно слуша и поставља релевантна питања, поштујући саговорнике, а дискусију заснива на аргументима;

- ангажује се у реализацији преузетих обавеза у оквиру групног рада на одговоран и креативан начин;
- учествује у критичком, аргументованом и конструктивном преиспитивању рада групе и доприноси унапређењу рада групе.

Одговорно учешће у демократском друштву
- ученик активно учествује у животу школе и заједнице тако што поштује друге ученике, зна дечја и основна људска права, уме да препозна њихово кршење и спреман је да их брани;
- понаша се одговорно, хумано и толерантно;
- критички и аргументовано учествује у разматрању отворених питања за која је заинтересован поштујући разлике у мишљењу и интересима и даје лични допринос постизању договора.

Естетичка компетенција
- позитивно вреднује допринос културе и уметности развоју људске заједнице;
- повезује уметничка и културна дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка;
- уме да анализира и критички вреднује уметничка дела која су представници различитих стилова и епоха.

Одговоран однос према околини
- разуме концепт здравог и безбедног окружења за живот људи;
- процењује ризике и користи од употребе неких супстанци по околину и здравље људи;
- разуме значај и користи могућности рециклирања.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Математика за 6. разред основне школе, Небојша Икодиновић, Слађана Димитријевић, Klett.
Збирка задатака из математике за 6. разред основне школе, Бранислав Поповић, Марија Станић, Ненад Вуловић, Сања Милојевић, Klett.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама по моделу (укупан број часова за тему, за обраду, за понављање и увежбавање).

			Месец										Фонд
	Теме	Ученик ће бити у стању да:	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	**Цели бројеви**	– прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој целе (записане у облику разломка или у децималном запису); – одреди супротан број, апсолутну вредност и реципрочну вредност целог броја;	15 часова	9 часова									

	Рационални бројеви	– прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој рационалне бројеве (записане у облику разломка или у децималном запису); – одреди супротан број, апсолутну вредност и реципрочну вредност рационалног броја;				15 часова, први део	3 часа	5 часова	3 часа	12 часова	12 часова		
3.	**Троугао**	– класификује троуглове на основу њихових својстава; – конструише углове од 90° и 60° и користи њихове делове за конструкције других углова; – уочи одговарајуће елементе подударних троуглова; – утврди да ли су два троугла подударна на основу ставова подударности;		6 часова	15 часова	3 часа							
	Четвороугао	– класификује четвороуглове на основу њихових својстава; – конструише паралелограм и трапез на основу задатих елемената (странице и углови четвороуглова и дијагонала четвороугла); – примени својства четвороуглова у једноставнијим проблемским задацима;						6 часова	16 часова				

5.	**Површина четвороугла и троугла**	– израчуна површину троугла и четвороугла користећи обрасце или разложиву једнакост.									4 часа	12 часова	
Фонд часова **ПРЕДМЕТ: математика** **РАЗРЕД: 6. разред**													**144**

Напомена:
1) За обнављање градива, иницијални тест и анализу резултата иницијалног теста планирана су 4 часа. За реализацију 4 писмена задатка (у трајању по једног часа), са исправкама, планирано је 8 часова.
2) Предложени редослед реализације тема није обавезан, већ представља један од могућих модела.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Цели бројеви	24	9	15
2.	Рационални бројеви	50	18	32
3.	Троугао		9	15
	Четвороугао	22	8	14
	Површина четвороугла и троугла	16	6	10
укупно:		136	50	86

Напомена: За обнављање градива, иницијални тест и анализу резултата иницијалног теста планирана су 4 часа. За реализацију 4 писмена задатка (у трајању по једног часа), са исправкама, планирано је 8 часова.

Предмет	Математика	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	за период од 2022-2026	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– израчуна степен реалног броја и квадратни корен потпуног квадрата и примени одговарајућа својства операција; – одреди бројевну вредност	**РЕАЛНИ БРОЈЕВИ**	Квадрат рационалног броја. Решавање једначине $x^2 = a$, $a \geq 0$; Постојање ирационалних бројева (на пример решења једначине $x^2 = 2$). Реални бројеви и бројевна права.

једноставнијег израза са реалним бројевима; – на основу реалног проблема састави и израчуна вредност једноставнијег бројевног израза са реалним бројевима; – одреди приближну вредност реалног броја и процени апсолутну грешку; – нацрта график функције y = kx, k ∈R\{0}; – примени продужену пропорцију у реалним ситуацијама;		Квадратни корен, једнакост Децимални запис реалног броја; приближна вредност реалног броја; апсолутна грешка. Основна својства операција с реалним бројевима. Функција директне пропорционалности y = kx,k ∈ R\{0}. Продужена пропорција.
– примени Питагорину теорему у рачунским и конструктивним задацима;	**ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА**	Питагорина теорема (директна и обратна). Важније примене Питагорине теореме. Конструкције тачака на бројевној правој које одговарају бројевима , итд. Растојање између две тачке у координатном систему
– трансформише збир, разлику и производ полинома; – примени формуле за разлику квадрата и квадрат бинома; – растави полином на чиниоце (користећи дистрибутивни закон и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата); – примени трансформације полинома на решавање једначина;	**ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ**	Први део - Степен чији је изложилац природан број; степен декадне јединице чији је изложилац цео број; операције са степенима; степен производа, количника и степена. Други део - Алгебарски изрази. Полиноми и операције (мономи, сређени облик, трансформације збира, разлике и производа полинома у сређени облик полинома). Квадрат бинома и разлика квадрата. Растављање полинома на чиниоце коришћењем дистрибутивног закона, формуле за квадрат бинома и разлику квадрата. Примене.
– примени својства страница, углова и дијагонала многоугла; – израчуна површину многоугла користећи обрасце или разложиву једнакост; – конструише ортоцентар и тежиште троугла; – примени ставове подударности при доказивању једноставнијих тврђења и у конструктивни	**МНОГОУГАО**	Појам многоугла. Врсте многоуглова. Збир углова многоугла. Број дијагонала многоугла. Правилни многоуглови (појам, својства, конструкције). Обим и површина многоугла. Тежишна дуж троугла. Ортоцентар и тежиште троугла. Сложеније примене ставова подударности
– примени својства централног и периферијског угла у кругу; – израчуна обим и површину круга и његових делова; – преслика дати геометријски	**КРУГ**	Централни и периферијски угао у кругу. Обим круга, број π. Дужина кружног лука. Површина круга, кружног исечка и кружног прстена. Ротација

објекат ротацијом;		
– одређује средњу вредност, медијану и мод.	**ОБРАДА ПОДАТАКА**	Средња вредност, медијана и мод.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава -сваки наставник мора да одржи један огледни час у току школске године, као и по два у 7.разреду (огледни час према плану стручног већа) -планирати по два стручна семинара годишње из области математике, узети могућност коришћења и online семинара -ро могућности, похађати бар један изборни семинар годишње На састанцима стручних актива презентовати семинаре .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Формативним оцењивањем прати се рад ученика, напредовање, активност и залагање на часу. Осим тога прати се остварености постигнућа ученика и дају се препоруке за даљи рад. Сумативно оцењивање врши се писмено (кроз контролне и писмене задатке). Ученик може добити оцену и усмено, за домаће задатке, кроз пројекте и активност на часу. Писмена оцењивања врше се након пређене области, уз ранију најаву, а према распореду писаних провера знања (у току једног полугодишта предвиђене су 4 писане провере – два контролна и два писмена задатка). Писане провере у трајању од 15 минута се не најављују и не оцењују сумативном оценом, већ служе наставнику да провери степен постигнућа ученика . Усмено оцењивање Опис потребних знања и вештина за добијање оцене из математике: 1. Одличан (5) – ученик редовно извршава своје обавезе, доноси прибор на час и редовно ради домаће задатке. Изузетно је активан и има изражен интерес за предмет. Показује жељу за напредовањем и стицањем нових знања и вештина. 2. Врло добар (4) – ученик се у великој мери труди да редовно извршава обавезе на часу, редовно ради домаће задатке, активан је на часу. 3. Добар (3) – ученик прати наставу, скоро увек доноси прибор на час и ради домаће задатке, често је активан на часу. 4. Довољан (2) – ученик повремено прати наставу, повремено доноси прибор и ради домаће задатке, ретко је активан на часу али записује оно што се од њега очекује. 5. Недовољан (1) – ученик не записује, не прати наставу и не ради домаће задатке. Није активан на часу. Скала која изражава однос између процента тачно урађених задатака на писаној провери и одговарајуће оцене је следећа:

85-100% - одличан (5)
70-84% - врло добар (4)
50-69% - добар (3)
30-49% - довољан (2)
0-29% - недовољан (1)
У зависности од тежине теста дозвољена су одступања од неколико процената.
Ученик који стиче образовање по ИОП-у 1 оцењује се на основу ангажовања и степена остварености исхода, уз прилагођавање начина поступка оцењивања.
Ученик који стиче образовање по ИОП-у 2 оцењује се на основу ангажовања и степена остварености прилагођених циљева и исхода, који су дефинисани у персонализованом плану наставе и учења, уз прилагођавање поступка оцењивања.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Домаћи задаци се задају после сваког часа.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Могућност посете фестивалима науке

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Табла, маркер, уџбеник, збирка, пројектор

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Реални бројеви

Увести појам квадрата рационалног броја p/q и илустровати га површином квадрата чија је страница управо p/q, на основу чега ученици треба да закључе да је квадрат произвољног рационалног броја ненегативан број. При израчунавању квадрата рационалних бројева равноправан статус треба дати квадрирању бројева у запису p/q и у децималном запису. Код решавања једначина облика $x^2 = a$, ученици уз наставникову помоћ изводе следеће закључке: дата једначина се може свести на једначину $x^2 = a = b^2$ и може имати једно ($a = 0$) или два решења ($a > 0$), али може бити и без решења ($a < 0$). Приликом увођења ознаке за квадратни корен нагласити разлику између, на пример, вредности и решења једначине $x^2 = 4$. У даљем раду показати да неке једначине облика $x^2 = a$ (на пример $x^2 = 2$) немају решења у скупу рационалних бројева, тј. да се у скупу рационалних мерних бројева не може израчунати мерни број странице квадрата чија је површина 2 (не инсистирати да ученици репродукују одговарајући доказ). На тај начин мотивисати увођење ирационалних бројева, јер из претходног следи да осим рационалних бројева треба имати на располагању и неке друге бројеве (на пример оне чији квадратни корен није рационалан број). Тада се уводи скуп реалних бројева као унија два дисјунктна скупа – скупа рационалних и скупа ирационалних бројева. Сада је природно и да се „рационална" права прошири у реалну правуи покаже како на таквој реалној правој постоје рационалне и ирационалне тачке. Нагласити, међутим, да скуп (позитивних) ирационалних бројева, осим квадратних корена рационалних бројева, садржи и многе друге елементе, од којих ће неки бити 892 поменути касније (рецимо број π). На конкретним примерима ученици треба да уоче да сваки рационалан број има коначну или бесконачну периодичну децималну репрезентацију, а ирационални бројеви бесконачну непе- риодичну репрезентацију и обратно (ове чињенице не треба доказивати у општем случају). При израчунавању вредности корена и рачунања са коренима, када су њихове вредности ирационални бројеви, користити калкулатор или расположиве софтвере. За све реалне бројеве без обзира да ли имају коначну или бесконачну децималну репрезентацију увести појам приближне вредности и појам апсолутне грешке. Правила заокругљивања реалнихбројева увести на следећи начин: на конкретним примерима, посматрањем могућих граница (интервала) у зависности од прецизности, ученици бирају приближне вредности тако да се при заокругљивању бира вредност са мањом апсолутном грешком, након чега се формулишу правила. Основна својства операција сабирања и множења реалних бројева посматрати и анализирати у поређењу с одговарајућим својствима у скупу рационалних бројева.

Основна својства опера- ције кореновања у R + треба такође реализовати на примерима при чему се посебно третирају збир, разлика, производ и количник корена и њихови односи са кореном збира, разлике, производа и количника. При том посебну пажњу обратити на једнакост и њено тумачење. У оквиру ове теме се обрађује и функција директне пропорционалности y = kx коју треба увести на конкретним примерима блиским искуству ученика (раст дужине пута са временом путовања при константној брзини, смањење водостаја реке ако је дневни пад протока константан ...). У почетним примерима ученици цртају тачкасти график којим се приказује функција за дискретне вредности променљиве, након чега се долази до конструкције графичког приказа у координатном систему. Тематску јединицу: продужена пропорција треба, такође, реализовати на конкретним примерима (подела дате суме у датој размери, одређивање углова троугла ако је дат њихов однос, присуство метала у легурама ...). Посебну пажњу поклонити вези продужене пропорције са класичном двојном пропорцијом. **Питагорина теорема**

Питагорина теорема је од великог значаја за даље математичко образовање и потребно је пажљиво методички и дидактички обрадити. Као мотивација за тему могусе користити историјски подаци најпре о потреби човека за употребом и конструкцијом правоуглих троуглова током изградње различитих објеката у укупном напретку цивилизације, а чије је законитости Питагора уочио и математички уобличио и формулисао. На примеру египатског троугла експериментом са конопцем, цртежом или симулацијом на неком од динамичких софтвера упознати ученике са теоремом, а затим је и исказати и дати комплетан доказ. Потребно је да ученици схвате концепт Питагорине теореме, а не да напамет науче исказ. У том циљу током вежбања инсистирати на различитим ознакама катета и хипотенузе, као и различитим положајима самог правоуглог троугла, како би се ученици оспособили да Питагорину теорему користе касније у образовању у различитим задацима из планиметрије, стереометрије и тригонометрије. Упознати ученике са карактеристичним Питагориним тројкама кроз примере и напоменути да таквих тројки има бесконачно много. Формулисати обрат Питагорине теореме и применити га у задацима. У другом делу теме пажњу је потребно усмерити на примену Питагорине теореме на конструкције дужи чији је мерни број дужине ирационалан број и примену на квадрат, правоугаоник, једнакокраки и једнакостранични троугао, ромб и правоугли и једнакокраки трапез. Ученици треба да примењују Питагорину теорему и на једнакокрако правоугли троугао, правоугли троугао са углом од 30° и одређивање растојања двеју тачака у координатном систему. Уколико наставник има техничких могућности у учионици, након усвајања Питагорине теореме на традиционалан начин, део ове теме може обрадити коришћењем неког од бесплатних динамичких софтвера који ученицима може још очигледније дочарати Питагорину теорему и примену теореме у различитим геометријским задацима и проблемима из свакодневног живота.

Цели алгебарски изрази

У првом делу ове теме уводи се појам степена променљиве природним бројем и изводе се основнасвојства те операције (множење и дељење степена једнаких основа, степеновање степена, као и правила за степен производа и количника). Ученици треба у потпуности да овладају одговарајућимтрансформацијама да би, између осталог, били припремљени за упознавање са операцијама са полиномима које следе. Такође, уводи се појам степена са изложиоцем који је нула или негативан цео број, али само у случају основе која је декадна јединица. Примери обухватају краће записивање врло малих рационалних бројева (примене у физици), као и канонско представљање рационалних бројева у децималном запису. Други део теме обухвата операције с целим алгебарским изразима (полиномима). Најпре се уводи појам полинома и увежбава израчунавање вредности таквог израза за конкретне вредности променљивих који у њему учествују. Затим се дефинишу основне операције са полиномима (сабирање, одузимање и множење)и увежбава довођење полинома на сређени облик. Притом се, по потреби, користи дистрибутивни закон (у облику $(a + b)(x + y) = ax + ay + bx + by$) и формула за квадрат бинома (у облику $(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$). У наставку ове теме ученици треба да, на погодним приме- рима, уоче потребу растављања полинома на чиниоце (посебно у циљу решавања једначина). Затим треба увежбати то растављање коришћењем претходно наведених формула (али сада записаних уобличку $ax + ay + bx + by = (a + b)(x + y)$, односно $a^2 + 2ab + b^2 =(a + b)^2$), као и формуле за разлику квадрата. Примере растављањатзв. непотпуног квадратног тринома обрађивати само на

додатној настави. Сем поменуте примене на решавање једначина (на при- мер, облика $ax^2 + bx = 0$ и $x^2 - c^2 = 0$), овде се могу приказати примери решавања геометријских проблема за које је потребно познавање операција са полиномима.

Многоугао

Многоугао увести као део равни ограничен многоугаоном линијом. Нагласити разлику између конвексних и неконвексних многоуглова, али даља разматрања ограничити самона конвексне многоуглове. Ученике треба наводити да уоче зависност броја дијагонала, као и зависност збира унутрашњих углова од броја темена многоугла. Приликом увођења правилних много- углова, ученици треба да уоче да постоје многоуглови који нису правилни иако су све њихове странице једнаке, као и да постоје многоуглови који нису правилни иако су сви њихови углови јед- наки. Посебно истаћи осну симетричност правилног многоугла и број оса симетрије, као и чињенице да се око правилног многоугламоже описати круг и да се у њега може уписати круг. Из одговарајућих формула за једнакостранични троугао, ученици, уз помоћ наставника ако је потребно, изводе формуле којима се у правилном шестоуглу успостављају везе између странице, дуже дијагонале, краће дијагонале, полупречника уписаног и описаног круга. Кроз разноврсне примере и задатке (који се односе на троуглове, четвороуглове и правилне многоуглове) истицати примену ставова подударности троуглова и поступно развијати код учени- ка вештину доказивања. Доказати најважније особине троуглова и паралелограма. Увести појмове ортоцентар, тежишна дуж и тежиште троугла, и навести њихове особине. Примену ставова подударности и њихових последица проширити и на конструктивне задатке. Истаћи разлику између цртања и конструкције. Посебно треба издвојити 1) конструкције троуглова које поред датих страница/углова одређује и једна висина, односно тежишна дуж; 2) конструкције паралелограма и трапеза које поред датих страница/ углова одређује и висина; 3) конструкције делтоида; 4) конструкције правилних многоуглова са 3, 4, 6, 8 или 12 темена које одређује страница, односно полупречник описаног/уписаног круга. На примерима илустровати ситуације када конструктивни задатак има више решења или нема решења, али не инсистирати на оваквим задацима. Израчунавање обима и површине многоугла илу- стровати разноврсним примерима и задацима. Приликом израчунавања површине користити разлагање многоуглова на т роуглове и четвороуглове. Посебну пажњу посветитиизрачунавању површине правилног шестоугла. Важно је укључитии одређени број практичних примена рачунања површина.

Круг

Полазећи од раније стечених знања и дефиниција кружне линије и кружне површи, треба размотрити могуће положаје и односе круга и праве, а такође и два круга у равни. Ученике треба подсетити на дефиниције тангенте и тетиве круга и искористити Питагорину терему за успостављање везе између полупречника круга, тетиве и централног одстојања тетиве. Централне теме су увођење појмова централног и периферијског угла, уочавање и до-казивање тврђења о њиховом међусобном односу, као и одређивање обима и површине круга. Ученици би требало да експериментално утврде сталност односа обима и пречника кружнице. Када се уведе број π, ученике треба информативно упознати са његовомирационалном природом. После обраде обима и површине круга, треба извести формуле за дужину кружног лука, површину кружног исечка и кружног прстена. У практичним израчунавањима користити приближну вредност 3,14 али повремено радити и са проценама 3,142; 22/7; 3,1. У оквиру дела теме који се односи на ротацију, треба се ограничити на ротације једноставнијих фигура око задате тачке и за задати угао. Објаснити ученицима позитиван и негативан смер ро-тације и урадити неколико примера ротације у координатном систему. Важно је да ученици уоче да се дужине дужи и величине углова не мењају при ротацији.

Обрада података

Ову тему реализовати као пројектни задатак. Циљ пројектног задатка је да ученици овладају појмовима средња вредност, медијана и мод и истовремено се увере у применљивост обраде података у свакодневној пракси. Препорукаје да се пројектни задатак реализује на конкретним примеримаи предлог је да у седмом разреду то буде прикупљање, обрада и анализа података добијених анкетом. Теме се могу одабрати из животног окружења и њихов садржај би требало да буде близак узрасту ученика (на пример: коришћење ИКТ од стране ученика, расподела слободног времена ученика, еколошка свест

младих ...).Број питања у анкети не мора бити велики, највише 5-6, а истраживање треба реализовати тако да узорак не буде премали, али нипревелик и да се може реализовати у најближем окружењу (школа,породица, комшилук ...)

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Физика	Цели алгебарски изрази, обрада података, Питагорина теорема	Примена математичког алата у решавању задатака из физике. Обрада података за утврђивање грешке мерења, мерних јединица.	
Српски језик	Глобално	неговање правописа током рада и учења и правилним изражавањем у формулацији математичких знања кроз све часове наставних тема, рад са текстом и тумачење текстуалних задатака	
ТИТ	Многоугао, круг	примена осне симетрије и размере при техничком цртању, развијање ученичке способности за прецизност у мерењу, цртању и геометријским конструкцијама	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

1.РЕАЛНИ БРОЈЕВИ- Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација - Сарадња - Дигитална компетенција

2. ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама - Комуникација -Дигитална компетенција 3. ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама - Комуникација -Дигитална компетенција -Сарадња 4. МНОГОУГАО-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација -Сарадња - Дигитална компетенција 5. КРУГ-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација -Сарадња 6. ОБРАДА ПОДАТАКА- Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација - Дигитална компетенција -Сарадња
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Математика 7, уџбеник за седми разред, Герундијум, 2020, Ј. Благојевић, С. Јешић Математика 7, збирка задатака за седми разред, Герундијум, 2020, Ј. Благојевић, С. Јешић, Т. Њаради

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

		Месец										Фонд часова
	Теме	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	РЕАЛНИ БРОЈЕВИ	16	8									
2.	ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА		10	12								
3.	ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ			6	18	2		12	10			
4.	МНОГОУГАО					2	16	4				
5.	КРУГ								6	14		
6.	ОБРАДА ПОДАТАКА										8	
Фонд часова ПРЕДМЕТ: РАЗРЕД:												

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	РЕАЛНИ БРОЈЕВИ		24	9	15
2.	ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА		22	8	14
3.	ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ		48	20	28
4.	МНОГОУГАО		22	9	13

5.	КРУГ		20	7	13
6.	ОБРАДА ПОДАТАКА		8		8
укупно:			**144**	**53**	**91**

Предмет	Математика	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	4 године	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- примени Талесову теорему у геометријским задацима и реалном контексту; - примени сличност троуглова у геометријским задацима и реалном контексту.	**Сличност троуглова**	Пропорционалне величине. Талесова теорема. Сличност троуглова. Примене сличности.
- анализира односе тачака, правих и равни у простору и запише те односе математичким писмом; - представља цртежом односе геометријских објеката у равни и простору и користи их приликом решавања задатака; уочи правоугли троугао у простору и примени Питагорину теорему у геометријским задацима и реалном контексту.	**Тачка, права, раван**	Однос тачке и праве, тачке и равни. Елементи који одређују положај праве и равни. Односи правих; мимоилазне праве. Односи праве и равни, нормала на раван, растојање тачке од равни. Односи две равни. Полиедар.
- реши линеарну једначину и неједначину; - реши реалне проблеме користећи линеарну једначину или неједначину.	**Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом**	Линеарна једначина. Еквивалентност једначина. Решавање линеарних једначина са једном непознатом. Линеарна неједначина. Еквивалентност неједначина. Решавање једноставнијих примера линеарних неједначина са једном непознатом. Примена.
- израчуна површину и запремину праве призме; - примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама.	**Призма**	Призма: појам, врсте и елементи. Мрежа призме. Површина призме: површина правилне четворостране, правилне тростране и правилне шестостране призме.

		Запремина призме: правилне четворостране, правилне тростране и правилне шестостране призме. Маса тела.
- израчуна површину и запремину четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде; - примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама	**Пирамида**	Пирамида; појам, врсте, елементи. Мрежа пирамиде. Површина пирамиде: израчунавање површине четворостране, правилне тростране и правилне шестостране пирамиде. Запремина пирамиде: четворостране, правилне тростране и правилне шестостране пирамиде.
- нацрта и анализира график линеарне функције	**Линеарна функција**	Линеарна функција ($y = ax + b$). График линеарне функције; нула функције. Имплицитни облик задавања линеарне функције. Цртање и читање графика линеарне функције.
- реши систем линеарних једначина са две непознате; - реши реалне проблеме користећи систем линеарних једначина.	**Системи линеарних једначина**	Појам линеарне једначине са две непознате.Појам система линеарних једначина са две непознате. Еквивалентност система линеарних једначина. Решавање система методом замене и методом супротних коефицијената; графички приказ решавања. Разноврсни примери примене система линеарних једначина у решавању проблема из живота, геометрије, физике и др.
- израчуна површину и запремину ваљка; - примени обрасце за површину тела у реалним ситуацијама.	**Ваљак**	Појам ваљка. Елементи ваљка. Површина и запремина правог ваљка.
- израчуна површину и запремину купе; - примени обрасце за површину тела у реалним ситуацијама.	**Купа**	Појам купе. Елементи купе. Површина и запремина праве купе.
- израчуна површину и запремину лопте; - примени обрасце за површину тела у реалним ситуацијама.	**Лопта**	Појам лопте. Елементи лопте. Површина и запремина лопте.

- учествује у избору истраживачког пројекта и начина рада.	**Пројектни задатак**	Конструкција теста из математике за завршни испит Ученици се поделе у групе нехомогених математичких знања, тако да свака група има најмање три ученика. Свака група има задатак да састави низ од 20 задатака, уз следеће услове: – да 9 задатака буду задаци основног нивоа, 7 средњег нивоа, 4 напредног нивоа; – да по 5 задатака буде из области Бројеви и операције са њима и Алгебра и функције, 6 из области Геометрија и по 2 задатка из области Мерење и Обрада података. Област и ниво за сваки од задатака у тесту одређује наставник у договору са ученицима. Улога наставника је да координира рад група, по потреби помаже ученицима, проверава да ли су тестови конструисани по договореној методологији, организује израду теста тако да сваки ученик решава тест у чијој конструкцији није учествовао (ученици једне групе решавају појединачно тест друге групе), организује прегледање тестова и презентацију резултата. Ученици врше избор задатака, решавају задатке, израђују кључ теста и припремају тест и кључ у неком програму за обраду текста, решавају тест друге групе, прегледају урађене тестове које је њихова група конструисала, обрађују добијене резултате и презентују их.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
употреба савремених наставних средстава; један обавезни огледни час у току школске године и два у 4. разреду, према плану стручног већа; планирати два стручна семинара годишње; један изборни семинар годишње.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
У току школске године планирана су 4 контролна и 4 писмена задатка, по два у сваком полугодишту.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

- ученици у оквиру часа добијају задатке за рад код куће;

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

- табла и маркери; - пројектор; - жичани модели геометријских тела.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

При избору садржаја и писању исхода за предмет математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања.

Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Географија	Сличност троуглова	Израчунавање најкраћег пута на карти између два места, размера.	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Физика	Линеарне једначине, запремина тела		Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Ликовна култура	Геометрија	Коришћење геометријских фигура у сликарству	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Техника и технологија	Геометрија	Прављење геометријских тела	
КрозХемија	Линеарна функција	Примена функције	Кроз задатке на часу и домаће задатке.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за целоживотно учење

- ученик уме да планира време за учење, организује процес учења и управља њим;
- активно конструише знање. Уочава структуру градива, активно разликује познато од непознатог, важно од неважног; уме да сведе/закључи и образложи основне идеје;
- ефикасно користи различите методе учења, прилагођава их природи градива и циљевима учења;
- разликује чињенице од интерпретација, ставова и мишљења; препознаје и може да репродукује аргументе за одређену тезу, разликује аргументе према релевантности и снази;
- уме да процени сопствену успешност у учењу; идентификује тешкоће у учењу и зна како да их превазиђе.

Комуникација

- ученик познаје различите облике комуникације (усмена, писана, комуникација телефоном, преко интернета) и користи их на сврсисходан и конструктиван начин када комуницира у приватном, јавном и образовном контексту;
- у комуникацији са другима уме да изрази своје мишљење, ставове, вредности и циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин, поштујући и уважавајући друге.
- ученик има развијену свест о значају позитивне и конструктивне комуникације и активно доприноси неговању културе дијалога.

Рад са подацима и информацијама

- ученик зна да је за разумевање догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке;
- уме да упореди различите изворе и начине добијања података, уме да процени поузданост података и препозна могуће грешке уз помоћ наставника;
- користи табеларни и графички приказ података и уме да чита и тумачи податке приказане на тај начин;
- користи информационе технологије за чување, презентацију и основну обраду података;
- зна разлику између података и њиховог тумачења. Зна да исти подаци, у зависности од контекста, могу бити тумачени на различите начине;
- разуме разлику између јавних и приватних података, зна које податке може да добије од надлежних институција и користи основна правила чувања приватности података.

Дигитална компетенција

- уме да претражује, процењује релевантност и поузданост, анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа информационо-комуникациона средства (ИКТ);
- уме да представи, организује и обликује информације користећи ИКТ;
- при решавању проблема уме да одабере одговарајуће ИКТ средство и да га користи на одговарајући начин;
- успешно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу;
- препознаје предности, мане и опасности употребе ИКТ и у односу на то одговорно поступа.

Решавање проблема

- испитујући проблемску ситуацију, ученик идентификује ограничења и важне карактеристике проблемске ситуације и разуме њихову међусобну повезаност на основу претходног искуства и стечених знања;
- проналази могућа решења проблемске ситуације;
- упоређује могућа различита решења преко релевантних критеријума, самостално или уз помоћ других, уме да објасни шта су предности и слабе стране различитих решења и да се определи за боље решење;
- ученик примењује изабрано решење, прати примену и усваја нова сазнања која стиче током примене изабраног решења успешно решавајући проблем;
- вреднује примену изабраног решења, уме да увиди које су добре и слабе стране и формулише препоруке за наредно искуство са истим или сличним проблемским ситуацијама.

Сарадња

- ученик конструктивно, аргументовано и креативно доприноси раду групе и остварењу заједничких циљева;

- доприноси постизању договора о правилима заједничког рада и тих правила се придржава;
- активно слуша и поставља релевантна питања, поштујући саговорнике, а дискусију заснива на аргументима;
- ангажује се у реализацији преузетих обавеза у оквиру групног рада на одговоран и креативан начин;
- учествује у критичком, аргументованом и конструктивном преиспитивању рада групе и доприноси унапређењу рада групе.

Одговорно учешће у демократском друштву

- ученик активно учествује у животу школе и заједнице тако што поштује друге ученике, зна дечја и основна људска права, уме да препозна њихово кршење и спреман је да их брани;
- понаша се одговорно, хумано и толерантно;
- критички и аргументовано учествује у разматрању отворених питања за која је заинтересован поштујући разлике у мишљењу и интересима и даје лични допринос постизању договора.

Естетичка компетенција

- позитивно вреднује допринос културе и уметности развоју људске заједнице;
- повезује уметничка и културна дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка;
- уме да анализира и критички вреднује уметничка дела која су представници различитих стилова и епоха.

Одговоран однос према околини

- разуме концепт здравог и безбедног окружења за живот људи;
- процењује ризике и користи од употребе неких супстанци по околину и здравље људи;
- разуме значај и користи могућности рециклирања.

Предузимљивост и предузетничка компетенција

- ученик препознаје сопствене вредности и могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију;
- спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима;
- уме да искаже и заступа своје идеје, да утиче на друге, кроз развој вештине јавног говора, преговарања и вештине решавања конфликта;
- има способност постављања реалних циљева процењујући и прихватајући ризике;
- уме да напише свој CV и мотивационо писмо.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Математика за 8. разред основне школе, С. Јешић, Ј. Благојевић, Герундијум.
Збирка задатака из математике за 8. разред основне школе, С. Јешић, Т. Ђаради, В. Милетић, А. Росић, Герундијум.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама по моделу (укупан број часова за тему, за обраду, за понављање и увежбавање).

			Месец										Фонд
	Теме	Ученик ће бити у стању да:	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова

1.	**Сличност**	- примени Талесову теорему у геометријским задацима и реалном контексту; - примени сличност троуглова у геометријским задацима и реалном контексту.												
	Тачка, права, раван	- анализира односе тачака, правих и равни у простору и запише те односе математичким писмом; - представља цртежом односе геометријских објеката у равни и простору и користи их приликом решавања задатака; уочи правоугли троугао у простору и примени Питагорину теорему у геометријским задацима и реалном контексту.												
3.	**Линеарне једначине с једном непознатом**	- реши линеарну једначину и неједначину; - реши реалне проблеме користећи линеарну једначину или неједначину.												
	Призма	- израчуна површину и запремину праве призме; - примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама												

5.	**Пирамида**	- израчуна површину и запремину четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде; - примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама												
6.	**Линеарна функција**	- нацрта и анализира график линеарне функције												
7.	**Системи линеарних једначина с две непознате**	- реши систем линеарних једначина са две непознате; - реши реалне проблеме користећи систем линеарних једначина.												
	Ваљак, купа и лопта	- израчуна површину и запремину ваљка, купе и лопте; - примени обрасце за површину тела у реалним ситуацијама.												
	Пројектни задатак	- учествује у избору истраживачког пројекта и начина рада.												
Фонд часова **ПРЕДМЕТ: математика** **РАЗРЕД: 8. разред**														**136**

Напомена:

1) За обнављање градива, иницијални тест и анализу резултата иницијалног теста планирана су 4 часа. За реализацију 4 писмена задатка (у трајању по једног часа), са исправкама, планирано је 8 часова.

2) Предложени редослед реализације тема није обавезан, већ представља један од могућих модела.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале

1.	Сличност	16	6	10
2.	Тачка, права, раван	12	6	6
3.	Линеарне једначине с једном непознатом		6	12
4.	Призма	14	6	8
5.	Пирамида	16	6	10
6.	Линеарна функција	12	5	7
7.	Системи линеарних једначина с две непознате		6	9
	Ваљак, купа и лопта		6	10
	Пројектни задатак			5
укупно:		**124**	**47**	**77**

Напомена: За обнављање градива, иницијални тест и анализу резултата иницијалног теста планирана су 4 часа. За реализацију 4 писмена задатка (у трајању по једног часа), са исправкама, планирано је 8 часова.

Предмет: Енглески језик

Разред: V-VIII

Предмет	Енглески језик	
Разред	Пети	
Трајање школског програма	72 часа 2022-2026. година	
ИСХОДИ	НАСТАВНЕ ТЕМЕ (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
- разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једностав-нија језичка средства; -размени једноставније информације личне природе; -у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	*The Present Simple Tense* за изражавање сталних радњи; *Have got/Have* за изражавање поседовања. Личне заменице у функцији субјекта – *I, you* ... Присвојни придеви – *my, your*... Показне заменице – *this/these, that/those* Питања са *Who/What/Where/When /How(old)*... Основни бројеви (1-1000). Предлози за изражавање места – *in, at* Предлози за изражавање времена –*in, on, at*... Употреба неодређеног члана са именицама у једнини. Изостављање члана испред назива спортова. Употреба одређеног члана уз називе музичких инструмената.

		(Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; титуле уз презимена особа *(Mr, Miss, Mrs, Ms, Sir)*; имена и надимци; начин писања адресе.
-разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета , појава или места; -упореди и опише карактеристике жива бића, предмета, места и појава користећи једноставнија језичка средства;	Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места	*The Present Simple Tense* и *The Present Continuous Tense* за изражавање радњи и стања у садашњости Глаголи *have got, to be* за давање описа Питања са *Who/What/Where/When/ Which/How (old, far, deep, long...)* Егзистенцијално *There is / are...* Употреба одређеног члана са именицама које означавају лица и предмете који су познати саговорнику, као и уз имена река, мора и океана. Употреба/изостављање одређеног члана уз имена градова и држава. Поређење придева (правилно и неправилно поређење). (Интер)културнисадржаји: географске карактеристике Велике Британије; биљни и животињски свет;
-разуме једноставније предлоге и одговори на њих; – упути једноставан предлог; – пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;	Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	Императив *How about* + глаголска именица *Why don't we* + инфинитивна основа глагола *Would you like* + инфинитив глагола Модални глаголи за изражавање предлога – *can/could/shall* Глагол *will* за изражавање одлука (Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива;
-разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути једноставне молбе и захтеве; – затражи и пружи кратко обавештење; – захвали и извине се на једноставан начин; – саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог	Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, захвалности	*Can I help you? It's OK, I can do it. May I ask a question? Sure. What do you want? Do you want an orange? Yes, please. No, thank you. Can you pass me an orange, please? Of course, here you are. Thank you very much / so much. I want an apple. Can I have this one? Anything else? Can I borrow your pen? Sorry, you can't. I want to go home. Can we buy lemonade there? No, we can't. Oh no. I'm sorry. When does the movie start? It starts at 8.* Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – *can/could/may.* (Интер)културни садржаји: правила учтиве

уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује;		комуникације.
– разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње; – да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи / прави, напише рецепт и сл);	Разумевање и давање упутстава	*Drag (the word) and drop it in the correct place. Throw the dice. Move your token... Press the button and wait. Insert the coin in the slot. Peel the onions and chop them. Put the saucepan on the stove.* Императив Личне заменице у функцији објекта – *me, her, him...* (Интер)културни садржаји: традиционалне / омиљене врсте јела.
– разуме честитку и одговри на њу; – упути пригодну честитку; – разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја;	Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења	*Children in Britain usually have their birthday parties at home. Everybody sings Happy Birthday! In my country we celebrate a lot of different festivals, but my favourite is... Good luck! Congratulations! Well done! Lucky you! I'm so happy for you! I'm sorry to hear that/about that! It's a pity!* *The Present Simple Tense* за изражавање уобичајених радњи. Изостављање члана испред назива празника. Изостављање члана испред именица употребљених у општем смислу. (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања / прославе; честитање.
– разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; – опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа;	Описивање догађаја и способности у садашњости	*The Present Simple Tense* за изражавање уобичајених и сталних радњи *The Present Continuous Tense* за изражавање тренутних и привремених радњи Модални глагол *can* за изражавање способности Прилози за учесталост – *usually, often...* Предлози за изражавање правца кретања – *to, from...* Предлози за описивање начина кретања – *by (car), on (foot)...* (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.
– разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; – размени информације у вези са	Описивање догађаја и способности у	*The Past Simple Tense* правилних и најчешћих неправилних глагола Модални глагол *could* за изражавање способности у прошлости

догађајима и способностима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.;	прошлости	(Интер)културни садржаји: историсјки догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости (историјска личност, писац)
– разуме жеље планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; – саопшти шта он/ она или неко други жели, планира, намерава;	Исказивање жеља, планова и намера	*The Present Simple Tense (want)* *Would like* + именица/инфинитив глагола. *Going to* за изражавање будућих планова. Употреба неодређеног члана уз називе занимања. (Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи.
– разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; – изрази, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	Исказивање потреба, осета и осећања	*The Present Simple Tense (be, want)* Императив *Why don't we /you* + инфинитивна основа глагола *How about* + глаголска именица *Would like* + именица/инфинитив глагола (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација;употреба емотикона.
– разуме једноставнија питања и одговори на њих; – разуме обавештења о простору и величинама; – опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима;	Исказивање просторних односа и величина	Предлози за изражавање положаја и просторних односа – *in front of, behind, between, opposite...* Питања са *What/Where/Which/How (far, deep, long...)* Поређење придева (правилно и неправилно поређење). Употреба одређеног члана са суперлативом придева. (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; локалне мерне јединице (инч, стопа…); природа.
– разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; – опише дневни / недељни	Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	*The Present Simple Tense* за изражавање утврђених програма, планова и распореда (ред вожње, ТВ/ биоскопски програм и сл.) и уобичајених радњи. *The Present Continuous Tense* за изражавање тренутних и привремених радњи *The Past Simple Tense*

распоред активности; – опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима;		Предлози за изражавање времена – *in, on, at, to, past, after...* Питања са *When, What (time/day)...* Редни бројеви до 100. (Интер)културни садржаји: климатски услови у Великој Британији; разлика у часовној зони (Београд – Лондон).
– разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе; – размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу, зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе; – представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;	Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и обавезе – *can/can't, must/mustn't* *(Not) Have to* за изражавање обавезе и одсуства обавезе (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
– разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има / нема и чије је нешто	Изражавање припадања и поседовања	Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – *my friend's/friends' / children's books* Присвојни придеви *my, your...* Присвојне заменице *mine, yours...* *Have got/Have* за изражавање поседовања Питања са *Whose* (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.
– разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања; – опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење	Изражавање интересовања, допадања и недопадања	Придевско-предлошке фразе – *interested in, good/bad at, crazy about...* Глаголи *like/love/hate* + глаголска именица Питања са *What, Who, Why ...* (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).
– разуме и формулише		*The Present Simple Tense (think, like, agree)*

једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање	Изражавање мишљења (слагања и неслагања)	Питања са *What, Why, How ...* (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
– разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега; – пита и каже колико нечега има/ нема, користећи једноставија језичка средства; – на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/ израчуна колико нешто кошта; – састави списак за куповину – намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.) – изрази количину у мерама – 100 гр шећера, 300 гр брашна и сл.	Изражавање количине, бројева и цена	Основни бројеви до 1000. Правилна множина именица. Множина именица које се завршавају на -y, -f/fe: *strawberries, shelves, knives...* Множина именица које се завршавају на –o: *kilos, potatoes...* Синкретизам једнине и множине: *sheep, fish...* Најчешћи облици неправилне множине *(men, women, children, people, feet, teeth, mice....)* Бројиве и небројиве именице – pounds, money... Детерминатори – *some, any, no.* Квантификатори – *much, many, a lot of.* Питања са *How much / many.* (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локална мерна јединица за тежину (фунта); валута, намирнице и производи специфични за циљну културу.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
У настави се употребљавају савремена наставна средства. Планирано је да сваки наставник одржи по један угледни час у току једног полугодишта према плану стручног већа. Планира се похађање стручних семинара или вебинара у току сваке школске године. На састанцима стручних актива презентују се похађани семинари.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процењивање знања и напретка ученика вреднује се формативно, у току стицања одређених компетенција, и сумативно, на крају наставних целина. Знања и вештине ученика процењују се редовно током реализације процеса учења. У оквиру формативног оцењивања наставник прикупља информације о постигнућима ученика и бележи активности ученика током наставе. Резултати формативног

вредновања на крају циклуса исказују се и сумативно, бројчаном оценом.

У сваком класификационом периоду присутне су и сумативне писмене и усмене провера знања. Предвиђена су два писмена задатка, по један у сваком полугодишту, и контролни задаци који се раде по завршеним већим целинама градива.

Елементи за проверу и оцењивање су: разумевање говора, разумевање краћег писаног текста, усмено изражавање, писмено изражавање, усвојеност лексичких садржаја, усвојеност граматичких структура, правопис, залагање на часу, израда домаћих задатака и пројеката (појединачних, у пару, у групи). Ученик се током целе школске године учи да сам процени свој напредак. Ученици који су у програму индивидуализације оцењују се по посебно прилагођеним критеријумима.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи у форми презентација, постера, панфлета итд.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Помоћно-техничка (табла, фломастери), CD плејер, рачунар, интерактивна табла, CPT, DVD, USB меморија, наставни листови и др.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– знања ученика мере се јасно одређеним *релативним* критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;

– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем

комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;

– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;

– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;

– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Настава енглеског језика је, у мањој или већој мери, повезана са свим наставним областима: природним и друштвеним наукама, уметношћу, информатиком и физичким васпитањем. Постоји изузетно тесна веза са наставом српског и немачког језика. Знања стечена из осталих предмета чине тематски оквир, док су знања стечена у настави српског језика најчешће полазиште у настави енглеског језика.

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик; Немачки језик; Верска настава	Festivals	Корелативни часови; Пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Биологија	Animals	Корелативни часови; Пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Географија	My Country	Корелативни часови; Пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Сарадња; Решавање проблема; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Компетенција за учење; Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

PROJECT 2, Serbian Edition, Енглески језик 5. разред основне школе, Уџбеник и радна свеска – Tom Hutchinson;
Издавач: *The English Book* - Београд, Србија у сарадњи са *Oxford University Press* – ом, Оксфорд, Велика Британија, 2018.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

ОБЛАСТ/ТЕМА		МЕСЕЦ										Обрада	Остали типови часа	Свега
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	Лични идентитет, породица	4											4	4
2.	Уже друштвено окружење, становање, навике	5	6									4	7	11
3.	Живи свет – природа, љубимци, еколошка свест		3	5	2							4	6	10
4.	Путовања,транспорт и превозна средства				7	3						4	6	10
5.	Исхрана и гастрономске навике					3	4	5				4	8	12
6.	Географске особености, клима и временске прилике							1	8	1		4	6	10
7.	Слободно време - забава, разонода									5	4	4	5	9
	Први писмени задатак			3									3	3
	Други писмени задатак							3					3	3
УКУПНО		9	9	8	9	6	4	9	8	6	4	24	48	72

Р.БР.	ОБЛАСТ / ТЕМА		ИСХОДИ
1.	Лични идентитет, породица		- разумеју краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; - поздраве и отпоздраве, представе себе и другог користећи једноставна језичка средства; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; -разумеју једноставније текстове у којима се описују способности у садашњости; - размене информације које се односе на способности; - разумеју једноставнији опис живих бића, предмета и

			места и положаја у простору; - опишу жива бића, предмете и места и положаја у простору, користећи једноставнија језичка средства; - питају и кажу шта неко има / нема и чије је нешто;
2.	**Уже друштвено окружење, становање, навике**		- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују сталне и уобичајене радње/активности; - размене информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; - опишу сталне, уобичајене радње користећи неколико везаних исказа; - поставе и одговоре на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - опишу дневни / недељни распоред активности; - изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење; - разумеју честитку и одговоре на њу; - упуте пригодну честитку;
3.	**Живи свет – природа, љубимци, еколошка свест**		- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују тренутне радње; - размене информације које се односе на тренутне радње/активности; - разумеју и размене информације које се односе на тренутне и сталне /уобичајене радње/активности - разуме и реагује на своје и туђе обавезе; - представе листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства; - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на жеље, интересовања и изражавање допадања и недопадања; - опишу своје и туђе жеље и интересовања и изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење.
4.	**Путовања,транспорт и превозна редства**		- разумеју краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; - размене информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; - опишу у неколико краћих, везаних исказа догађај из прошлости; - опишу неки историјски догађај, историјску личност и сл.
5.	**Исхрана и гастрономске**		- препознају и именују појмове који се односе на тему;

	навике		- разумеју и реагују на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изразе, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју једноставне исказе који се односе на присуство/одсуство нечега и реагују на њих; - изразе присуство/одсуство нечега; - изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење; - разумеју и једноставне молбе и захтеве и реагују на њих; - упуте једноставне молбе и захтеве; - се захвале на једноставан начин; - разумеју једноставније изразе који се односе на количину нечега; - питају и кажу колико нечега има/ нема, користећи једноставнија језичка средства;
6.	**Географске особености, клима и временске прилике**		- разумеју једноставне описе живих бића, појава и места и опишу их користећи једноставна језичка средства; -упореде и опишу карактеристике живих бића, појава и места, користећи једноставнија језичка средства; - разумеју, траже и дају једноставнија обавештења метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; - опишу метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима – ВБ и САД;
7.	**Слободно време - забава, разонода**		- разумеју жеље планове и намере и реагују на њих; - размене једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; - саопште шта они или неко други желе, планирају, намеравају; - разумеју једноставније предлоге и одговоре на њих; - упуте једноставан предлог; - пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;

Предмет	Енглески језик	
Разред	Шести	
Трајање школског програма	2022-2026. година 72 часа	
ИСХОДИ	НАСТАВНЕ ТЕМЕ (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ

- разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; -размени једноставније информације личне природе; -у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима	The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи. The Past Simple Tense глагола to be и осталих глагола. The Past Continuous Tense. The Present Perfect Tense учесталијих глагола. Питања са Who/What/Where/ When/Why… Питања са препозиционим глаголима. Употреба и чланова са основним географским појмовима.
-разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета , места, појава, радњи, стања и збивања; -опише и упореди жива бића, предмете,места,појаве,радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства;	Описивање и представљање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања	*The Present Simple Tense* и *The Present Continuous Tense* за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости, *The Past Simple Tense* и *The Past Continuous Tense* за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости. Поређење придева по једнакости *as…as, not so/as …as.* Поређење придева са *less* и *the least.* Придеви са наставцима *–ed* и *–ing.* Творба и употреба прилога за начин *(beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...)* Употреба одређеног члана уз суперлатив придева. Употреба/изостављање одређеног члана уз називе места. Релативне заменице *who, which, that, whose, where.* Неодређене заменице *(somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything).* Питања са *What…like, How, Why…*
-разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; -упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; -затражи и пружи додатне информације у вези са	Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности, реаговање на њих	*The Present Continuous Tense* за унапред договорене радње. Заповедни начин. Изрази: *How about…? What about…? Why don't we…? Would you like…? Do you want…? Shall we…? Let's...* Модални глаголи за изражавање предлога - *can/could/may/might.* Модални глаголи *should* за давање савета. Први кондиционал.

предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;		
-разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; -упути уобичајене молбе и захтеве; -честита, захвали се и извини се користећи једноставнија језичка средства;	Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности	Модални глаголи за изражавање молбе и захтева *–can/could/may. Would you like…? Will* за изражавање молби. *The Present Simple Tense* за изражавање утврђених програма, реда вожње, распореда и сл. Заменице *one, ones.*
-разуме и следи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; -пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	Разумевање и давање упутстава	*Read the explanation and circle the correct words.* *Use the expressions below. Make a project about an important city in your town. Make a map and label the important places.* Заповедни начин.
- разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; -разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; -размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	Описивање радњи у садашњости	*The Present Simple Tense* за изражавање сталних и уобичајених радњи. *The Present Continuous Tense* за изражава ње тренутних и привремених радњи. Разлике у употреби глаголских облика. *The Present Perfect Simple Tense* за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају. Нулти кондиционал. Модални глагол *can* за изражавање способности.
-разуме једноставније текстове у којима се описују искуства,догађаји и способности у прошлости; -размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; -опише у неколико краћих,пвезаних исказа искуства, догађај из прошлости; -опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.	Описивање радњи у прошлости	*The Past Simple Tense* правилних и неправилних глагола. *The Past Continuous Tense, Used to. The Present Perfect Simple Tense* за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са *ever, never, just, already, yet…* Контрастирање употребе и значења прошлих глаголских облика. Модални глагол *could* за изражавање способности у прошлости *Linking words and phrases (first, then, next, as soon as, after that, finally…).*

-разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; - размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; -саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа;	Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)	*Would like* + именица/инфинитив глагола. *Stative verbs (want, promise, believe ,think...)* *The Future Simple Tense* за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања. *Going to* за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања. *The Present Continuous Tense* за изражавање унапред договорених/ испланираних радњи.
-разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересова њима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; -изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања	*Stative verbs (be, want, hurt, have, feel, know)* Заповедни начин. *Why don't we/you* + инфинитивна основа глагола. *Would like* + именица/инфинитив глагола. Употреба придевско-предлошких израза *tired of / sick of / fed up with / bored with.* *The Present Perfect Simple Tense*
-разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговори на њих; -затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета и бића у простору и правцу кретања; -опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима;	Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору	*Excuse me. How do I get to...? What's the best way to...? Could you tell me the way to...? Go straight on until you get to (a bridge)*...Заповедни начин. Предлози за изражавање положаја и просторних односа – *in front of, behind, between, opposite...* (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места.
-разуме једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагује на њих; -размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту, као и на своје и туђе обавезе; -саопшти правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа	Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	Заповедни начин. Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе – *can/can't, must/mustn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, shoud/shouldn't.* *Let/Make* + инфинитивна основа глагола.

језичка средства;		
разуме једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; -формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; -пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто;	Изражавање припадања и поседовања	Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – *my friend's/ friends'/ children's books.* Присвојне заменице *mine, yours...* Питања са *Whose.*
-разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; -изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	Изражавање допадања и недопадања	Придевско-предлошке фразе - *interested in, good/bad at, crazy about...* Глаголи *like/love/hate/enjoy/can't stand* + глаголска именица Питања са *What, Who, Why ...*
-разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; -изражава мишљење, слагање/неслагање и даје кратко образложење;	Изражавање мишљења	*Tea is better than coffee. Of course. That's true. You are right. The food was great! I disagree/don't agree with you. It was awful. Stative verbs (think, like, agree, believe..)* Питања са *What, Why, How ...*
-разуме једноставније изразе који се односе на количину и цену; - пита и саопшти колико нечега има/нема, користећи једноставнија језичка средства; -пита/каже/израчуна колико нешто кошта.	Изражавање количине, бројева и цена	Основни бројеви преко 1000. Правилна множина именица. Множина именица које се завршавају на -y, -f/fe: *strawberries, shelves, knives...* Множина именица које се завршавају на –o: *kilos, potatoes* Синкретизам једнине и множине: *sheep, fish...* Најчешћи облици неправилне множине *(men, women, children, people, feet, teeth, mice....).* Бројиве и небројиве именице – pounds, money... Квантификатори – *much, many, a lot of, lots of, a few, a little.* Питања са *How much/many.*

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе енглеског језика је развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
У настави се употребљавају савремена наставна средства. Планирано је да сваки наставник одржи по један угледни час у току једног полугодишта према плану стручног већа. Планира се похађање стручних семинара или вебинара у току сваке школске године. На састанцима стручних актива презентују се похађани семинари.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процењивање знања и напретка ученика вреднује се формативно, у току стицања одређених компетенција, и сумативно, на крају наставних целина. Знања и вештине ученика процењују се редовно током реализације процеса учења. У оквиру формативног оцењивања наставник прикупља информације о постигнућима ученика и бележи активности ученика током наставе. Резултати формативног вредновања на крају циклуса исказују се и сумативно, бројчаном оценом. У сваком класификационом периоду присутне су и сумативне писмене и усмене провера знања. Предвиђена су два писмена задатка, по један у сваком полугодишту, и контролни задаци који се раде по завршеним већим целинама градива. Елементи за проверу и оцењивање су: разумевање говора, разумевање краћег писаног текста, усмено изражавање, писмено изражавање, усвојеност лексичких садржаја, усвојеност граматичких структура, правопис, залагање на часу, израда домаћих задатака и пројеката (појединачних, у пару, у групи). Ученик се током целе школске године учи да сам процени свој напредак. Ученици који су у програму индивидуализације оцењују се по посебно прилагођеним критеријумима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи у форми презентација, постера, панфлета итд.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Помоћно-техничка (табла, фломастери), CD плејер, рачунар, интерактивна табла, CPT, DVD, USB меморија, наставни листови и др.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови: – циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери; – говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; – наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе; – битно је значење језичке поруке; – знања ученика мере се јасно одређеним *релативним* критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;

– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;

– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;

– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;

– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Настава енглеског језика је, у мањој или већој мери, повезана са свим наставним областима: природним и друштвеним наукама, уметношћу, информатиком и физичким васпитањем. Постоји изузетно тесна веза са наставом српског и немачког језика. Знања стечена из осталих предмета чине тематски оквир, док су знања стечена у настави српског језика најчешће полазиште у настави енглеског језика.

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Географија	Cities: London; New York	Корелативни часови; пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Информатика	Safety on the Net	Корелативни часови	Квиз, чек листа
Биологија	Making people aware; екологија	Корелативни часови	Квиз, чек листа

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Сарадња; Решавање проблема; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Компетенција за учење; Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

PROJECT 3, Serbian Edition, Енглески језик за 6. разред основне школе, Уџбеник и радна свеска – Tom Hutchinson, Diana Pye;
Издавач: *The English Book* - Београд, Србија у сарадњи са *Oxford University Press* – ом, Оксфорд, Велика Британија, 2019.

	ОБЛАСТ/ТЕМА	МЕСЕЦ										Обрада	Остали типови часа	Свега
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1	**Школа, школски живот**	2											2	2
2	**Животни циклуси; породица и уже животно окружење**	7	5									4	8	12
3	**Доживљај времена - будућност**		4	5	1							4	6	10
4	**Доживљај времена – прошлост**				7	3						4	6	10
5	**Географске особености, путовања**					4	4	4				4	8	12
6	**Временско искуство, еколошка свест, очување животне средине**							2	6	2		4	6	10
7	**Здравље, превенција болести**									6	4	4	6	10
	Први писмени задатак			3									3	3
	Други писмени задатак							3					3	3
УКУПНО		**9**	**9**	**8**	**8**	**7**	**4**	**9**	**6**	**8**	**4**	**24**	**48**	**72**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р.БР.	ОБЛАСТ / ТЕМА		ИСХОДИ

1.	**Школа, школски живот** Поздрављање; представљање себе и других и тражење/ давање информација о себи и другима у ширем комуникативном контексту; описивање догађаја у садашњости.		- разумеју једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација о себи и другима; - поздраве и отпоздраве, представе себе и другог користећи једноставнија језичка средства; - поставе и одговоре на сложенија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње; - размене информације које се односе на дате комуникативне ситуације; - опишу сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа; - разумеју и примењују правила учтиве комуникације.
2.	**Животни циклуси; породица и уже животно окружење** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; описивање догађаја у прошлости; изражавање допадања/ недопадања; позив и реаговање на позив.		- препознају и именују појмове који се односе на тему; - поставе и одговоре на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји у прошлости; - размене информације у вези са догађајима у прошлости; - опишу у неколико везаних исказа догађај из прошлости/историјску личност и сл. - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на изражавање допадања/недопадања; - размене информације које се односе на допадање/недопадање уз образложење; - разумеју предлоге и одговоре на њих; - упуте предлоге и реагују на предлоге, - опишу сличности и разлике у породичном животу у ВБ и код нас.
3.	**Доживљај времена - будућност** Исказивање предвиђања, нуђења услуге/ одлука и намера у будућности.		- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на исказивање предвиђања, понуда/одлука, планова и намера у будћности; - разумеју и размене информације које се односе на предвиђање, нуђење услуге/одлуке, и намере у будућности; - изразе своја и туђа предвиђања, одлуке, и намере у

			будћности; - понуде/прихвате/одбију услугу на прикладан начин; - уоче и опишу сличности и разлике у прослави рођендана у ВБ и код нас.
4.	**Доживљај времена – прошлост** Описивање догађаја из прошлости; исказивање допадања/недопадања; позив и реаговање на позив.		- разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји из прошлости; - размене једноставније информације у вези са догађајима у прошлости; - опишу у неколико везаних исказа догађаје из прошлости; - опишу историјске догађаје циљне културе користећи једноставнија језичка средства; - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на допадање/недопадање; - изразе допадање/недопадање једноставнијим језичким средствима; - израчунају време у ВБ, Аустралији, САД у односу на Србију.
5.	**Географске особености, путовања** Описивање места; исказивање просторних односа и смера кретања; описивање догађаја у прошлости; исказивање предлога и сугестија; изражавање будућих планова/договора.		- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставнији опис места (знаменитости, институције и сл.); - упореде и опишу карактеристике места, користећи једноставнија језичка средства; - опишу места користећи једноставнија језичка средства (знаменитости, занимљивости и сл.); - разумеју појединачне и везане исказе који се односе на просторне односе и смер кретања; - питају и кажу где се нешто налази користећи једноставнија језичка средства; - затраже и у неколико везаних исказа саопште смер кретања; - разумеју и опишу искуство/догађај из прошло-сти користећи једноставнија језичка средства; - разумеју и реагују на предлоге и сугестије уз образложење; - саопште предлоге и сугестије; - разумеју једноставније исказе који се односе на планове за будућност; - у неколико везаних исказа саопште планове/ договоре за будућност; - разумеју и поштују правила учтиве комуникације; - опишу значајније градове циљних култура и њихове знаменитости и занимљивости (Лондон, Њујорк);
			- препознају и именују појмове који се односе на тему;

6.	**Временско искуство, еколошка свест, очување животне средине** Описивање искуства у прошлости; исказивање жеља и амбиција; исказивање упозорења;		- разумеју једноставније текстове који се односе на описивање искуства у прошлости; - размене информације у вези са искуствима из прошлости; - опишу у неколико везаних исказа своја и туђа искуства из прошлости користећи једноставнија језичка средства; - разумеју краће и дуже исказе који се односе на жеље и амбиције; - изразе своје и туђе жеље и амбиције једноставнијим језичким средствима; - разумеју једноставније текстове који се односе на упозорења; - саопште упозорења; - разумеју текст о значајнијим историјским личностима из ВБ и опишу значајније историјске личности користећи једноставнија језичка средства.
7.	**Здравље, превенција болести** Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања).		- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју и реагују на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изразе основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју и реагују на савете, присуство/одсуство обавезе; - размене информације које се односе на савете, забране, присуство/одсуство обавезе; - саопште савете, забране, присуство/одсуство обавезе користећи одговарајућа језичка средства; -разумеју и формулишу исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање.

Предмет	Енглески језик	
Разред	Седми	
Трајање школског програма	2022-2026. година 72 часа	
ИСХОДИ	НАСТАВНЕ ТЕМЕ (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
– разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи	Поздрављање и представљање	The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи The Past Simple Tense глагола to be и осталих глагола (правилних и неправилних)

себе и другог користећи једноставнија језичка средства; – размени једноставније информације личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	себе и других и тражење/ давање основних информација о себи и другима	The Past Continuous Tense The Present Perfect Tense учесталијих глагола (правилних и неправилних) Питања са Who/What/Which/Where/When/Why... Питања са препозиционим глаголима Употреба и изостављање чланова при ближем одређивању лица, у фиксним изразима (go to school/by car/on foot...), са основним географским појмовима (називима улица, градова, држава...) Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Past Simple, Future Simple) . (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе. Већи градови у земљама циљне културе.
-разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета , места, појава, радњи, стања и збивања; -опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства;	Описивање и представљање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања	The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости, The PastSimple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости Поређење прилога Придеви са наставцима –ed и –ing Too (adjective) to... / (not) enough (adjective) to... Творба и употреба прилога за начин (beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...) Употреба одређеног члана код поређења придева/прилога Употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река...) Релативне заменице who, which, that, whose, where... Неодређене заменице (somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything...). Питања са What...like, How, Why... Негативни префикси un-, im-, ir-... Модални глаголи за извођење закључака о садашњости Пасивни облик глагола у простим временима What (a/an) + adjective + noun

		Question tags (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика
-разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; -упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; -затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;	Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности, реаговање на њих	Should за давање савета Изрази: How about...? What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's... Модални глаголи за изражавање предлога – can/could/may/might Заповедни начин The Present Continuous Tense за унапред договорене радње Question tags Индиректни предлози и савети Први кондиционал Повратне заменице (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.
-разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих, -упути уобичајене молбе и захтеве; - честита, захвали и извини се користећи мање сложена језичка средства;	Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности	Модални глаголи за изражавање молбе и захтева- *can, could, may, will* Индиректне молбе *Gerund/Infinitive* (Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.
-разуме и следи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; -пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	Разумевање и давање упутстава	Први кондиционал Заповедни начин Пасивни облик модалних глагола (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.
- разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; -разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; -размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у	Описивање радњи у садашњости	The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи. Разлике у употреби глаголских облика The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају

садашњости; -опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;		Нулти кондиционал Питања са препозиционим глаголима Can за изражавање способности у садашњости Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple) Question tags (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи и у ширем окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји.
-разуме једноставније текстове у којима се описују искуства,догађаји и способности у прошлости; -размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способно-стима у прошлости; -опише у неколико краћих,пвезаних исказа искуства, догађај из прошлости; -опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.	Описивање радњи у прошлости	The Past Simple Tense правилних и неправилних глагола, све употребе The Past Continuous Tense, све употребе Контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са ever, never, just, already, yet... Контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Present Perfect Simple Tense Used to Could и was/were able to за изражавање способности у прошлости Питања са Who/What/Which/Where/ When/Why... Питања са препозиционим глаголима Пасивни облик глагола у простим временима (Past Simple) Question tags (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости.
-разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; - размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима;	Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)	The Present Continuous Tense за изражавање унапред договорених/испланираних радњи The Present Simple Tense за изражавање будућих радњи које су део утврђених распореда/програма The Future Simple Tense за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања Модални глаголи за изражавање вероватноће:

-саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа;		could/may/might Going to за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања Временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (when, after, before, as soon as...) Stative verbs (promise, believe, think, hope...) Пасивни облик глагола у простим временима (Future Simple) Question tags Will be able to за изражавање способности у будућности (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји.
-разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; -изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања	Stative verbs (be, want, need, have, hurt, feel, smell, taste...) Why don't we/you + инфинитивна основа глагола. Would like + именица/инфинитив глагола. Употреба придевско-предлошких израза tired of / sick of / fed up with / bored with / disappointed with/by / happy for/about / angry with / proud of / interested in... The Present Simple / Past Simple / Presen Perfect Simple Tense Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Заповедни начин Gerund/Infinitive too (adjective) to/(not) enough (adjective) to (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација.
-разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета и бића у про-стору и правац кретања и одговори на њих; -затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета и бића у простору и правцу кретања;	Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору	Предлози за изражавање положаја и просторних односа: in front of, behind, between, opposite, along, above, against... Предлози са глаголима кретања: onto, into... Предлошки изрази са именицама за означавање страна света: north of, south of, to the south, to the west... Придеви изведени од именица за означавање

-опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима;		страна света: western, eastern... Компаратив и суперлатив придева Заповедни начин Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река, планина, мора, океана...) (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика; идиоматска/метафоричка употреба предлошких израза.
-разуме једноставније забране, правила понашања, обавезе и реагује на њих; -размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања код куће, у школи и на јавном месту;	Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	Заповедни начин Модални глаголи и глаголски облици за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе: can/ can't, must/mustn't, should/shouldn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to Модални глаголи за изражавање вероватноће: could/may/might Let/Make + инфинитивна основа глагола -Индиректне наредбе и молбе Пасивни облик глагола у комбинацији са модалним глаголима (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.
-разуме једноставније изразе који се односе на поседовање и припадање; -формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање;	Изражавање припадања и поседовања	Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – my friend's/ friends'/ children's books Присвојне заменице mine, yours... Питања са Whose Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Question tags (Интер)културни садржаји: однос према својој и туђој имовини.
-разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања	Изражавање допадања и	Придевско-предлошке фразе – interested in, good/bad at, crazy about, keen on... Глаголи like/love/hate/enjoy/prefer/can't stand +

и недопадања и реагује на њих; -изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	недопадања	глаголска именица Питања са What, Who, Why, Which... Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Question tags (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт.
-разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; -изражава мишљење, слагање/ неслагање и даје кратко образложење;	Изражавање мишљења	Stative verbs (think, like, agree, believe, mean...) Питања са What, Why, How... Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Past Simple, Future Simple) Пасивни облик модалних глагола (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
-разуме једноставније изразе који се односе на количину, димензије и цене; - размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.	Изражавање количине, бројева и цена	Основни бројеви преко 1000 Небројиве именице: information, advice, news, homework... Грађење именица за изражавање димензија: high-height, long-length, deep-depth, wide-width... (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура; правописне конвенције при раздвајању хиљада, као и целих од децималних бројева; конвенције у изговору децималних бројева; метрички и неметрички систем мерних јединица

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
У настави се употребљавају савремена наставна средства. Планирано је да сваки наставник одржи по један угледни час у току једног полугодишта према плану стручног већа. Планира се похађање стручних семинара или вебинара у току сваке школске године. На састанцима стручних актива презентују се похађани семинари.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процењивање знања и напретка ученика вреднује се формативно, у току стицања одређених

компетенција, и сумативно, на крају наставних целина. Знања и вештине ученика процењују се редовно током реализације процеса учења. У оквиру формативног оцењивања наставник прикупља информације о постигнућима ученика и бележи активности ученика током наставе. Резултати формативног вредновања на крају циклуса исказују се и сумативно, бројчаном оценом.

У сваком класификационом периоду присутне су и сумативне писмене и усмене провера знања. Предвиђена су два писмена задатка, по један у сваком полугодишту, и контролни задаци који се раде по завршеним већим целинама градива.

Елементи за проверу и оцењивање су: разумевање говора, разумевање краћег писаног текста, усмено изражавање, писмено изражавање, усвојеност лексичких садржаја, усвојеност граматичких структура, правопис, залагање на часу, израда домаћих задатака и пројеката (појединачних, у пару, у групи). Ученик се током целе школске године учи да сам процени свој напредак. Ученици који су у програму индивидуализације оцењују се по посебно прилагођеним критеријумима.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи у форми презентација, постера, панфлета итд.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Помоћно-техничка (табла, фломастери), CD плејер, рачунар, интерактивна табла, CPT, DVD, USB меморија, наставни листови и др.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– знања ученика мере се јасно одређеним *релативним* критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;

– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;

– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;

– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;

– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Настава енглеског језика је, у мањој или већој мери, повезана са свим наставним областима: природним и друштвеним наукама, уметношћу, информатиком и физичким васпитањем. Постоји изузетно тесна веза са наставом српског и немачког језика. Знања стечена из осталих предмета чине тематски оквир, док су знања стечена у настави српског језика најчешће полазиште у настави енглеског језика.

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Биологија	You and your Body	Корелативни часови; пројекат	Квиз, чек листа, провера кроз продукт практичног рада
Биологија	Our Environment	Корелативни часови, пројекат	Квиз, чек листа, провера кроз продукт практичног рада
Географија	Australia	Корелативни часови	Квиз, чек листа

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Сарадња; Решавање проблема; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Компетенција за учење; Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

PROJECT 4, Serbian Edition, Енглески језик за 7. разред основне школе, Уџбеник и радна свеска – Tom Hutchinson;
Издавач: *The English Book* - Београд, Србија у сарадњи са *Oxford University Press* – ом, Оксфорд, Велика Британија, 2020.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

ОБЛАСТ/ТЕМА		МЕСЕЦ										Обрада	Остали типови часа	Свега
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	**Школски живот, професионални живот**	3											3	3
2.	**Доживљај времена - прошлост, Мода и облачење**	6	6									4	8	12
3.	**Слободно време,забава, разонода**		3	7								4	6	10
	Први писмени задатак			1	2								3	3
4.	**Здравље, хигијена, превенција болести, лечење**				6	4						4	6	10
5.	**Традиција,традициона лна књижевност**					2	4	6				4	8	12
6.	**Еколошка свест, очување животне средине**							4	5			4	5	9
	Други писмени задатак									3			3	3
7.	**Слободно време - забава, разонода**									5	5	4	6	10
УКУПНО		**9**	**9**	**8**	**8**	**6**	**4**	**9**	**6**	**8**	**5**	**24**	**48**	**72**

Р.БР.	ОБЛАСТ / ТЕМА		ИСХОДИ
1.	**Школски живот, професионални живот** Описивање радњи у садашњости; описивање радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; исказивање жеља, интересовања и осећања; описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања); изношење предлога и упућивање позива за		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - разумеју једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис радњи, стања и збивања; - опишу и упореде радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагују на њих; - изражавају мишљење, слагање/ неслагање и дају

	учешће у заједничкој активности и реаговање на њих.		кратко образложење; - разумеју једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагују на њих; - размене једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; - разумеју једноставније предлоге и позиве на заједничке активности и одговоре на њих уз одговарајуће образложење; - упуте предлоге и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе;
2.	**Доживљај времена -прошлост, Мода и облачење** Описивање радњи у прошлости; давање информација о себи и другима; описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; изражавање молби, захтева и захвалности; изрицање дозвола.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји, способности и обавезе у прошлости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу о догађајима, способностима и обавезама у прошлости; - опишу у неколико краћих, везаних исказа догађај из прошлости; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - опишу и упореде жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - разумеју уобичајене молбе и захтеве и реагују на њих; - упуте уобичајене молбе и захтеве; - разумеју једноставније исказе који се односе на дозволе и реагују на њих; - размене једноставније информације које се односе на дозволе.
3.	**Слободно време, забава, разонода** Описивање искустава, догађаја и радњи из прошлости; описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; изражавање извињења и захвалности.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују искуства и догађаји у прошлости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима и догађајима у прошлости; - опишу у неколико краћих, везаних исказа искуства и догађаје из прошлости; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, предмета, места, појава, радњи, стања и

			збивања; - опишу и упореде жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - захвале и извине се користећи мање сложена језичка средства; - разумеју и примењују правила учтиве комуникације са одраслима;
4.	**Здравље, хигијена, превенција болести, лечење** Описивање бића, предмета, места и појава; изношење предлога и савета; изражавање претпоставки; изражавање количине; исказивање жеља и осећања; изражавање слагања и неслагања.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, предмета, места и појава; - опишу и упореде жива бића, предмете, места и појаве користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставније предлоге и савете и одговоре на њих; - упуте предлоге и савете користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; - затраже и пруже додатне информације у вези са предлозима и саветима; - разумеју једноставније исказе који се односе на количину; - размене информације у вези са количином; - разумеју уобичајене изразе у вези са жељама и осећањима и реагују на њих; - изразе жеље и осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју исказе којима се изражава слагање или неслагање и реагују на њих; - изразе слагање и неслагање једноставнијим језичким средствима;
5.	**Традиција, традиционална књижевност** Описивање радњи у садашњости и прошлости; описивање бића и појава; исказивање и преношење молби, наредби и савета.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји и радње у садашњости и прошлости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу о догађајима и радњама у садашњости и прошлости; - опишу догађаје и радње у садашњости и прошлости користећи неколико везаних исказа; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа и појава; - опишу жива бића и појаве користећи једноставнија језичка средства; - разумеју молбе, наредбе и савете и реагују на њих; - изразе своје и пренесу туђе молбе, наредбе и савете;

			- разумеју и опишу легенде и историјске личности и догађаје везане за циљну културу.
6.	**Еколошка свест, очување животне средине** Описивање догађаја, стања и појава у садашњости, прошлости и будућности; изражавање осећања и расположења.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на описивање радњи, стања и појава у садашњости, прошлости и будућности; - опишу у неколико везаних исказа стања и појаве у садашњости, прошлости и будућности; - разумеју уобичајене изразе који се односе на осећања; - изразе осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју и опишу основне одлике регија и животне услове у државама циљне културе.
7.	**Међуљудски односи, толеранција, емпатија** Описивање будућих радњи; исказивање просторних односа; давање информација о себи и другима; разумевање и давање упутстава.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју и размене једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања; - разумеју једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета, бића и места у простору и правац кретања и одговоре на њих; - затраже и разумеју обавештења о положају предмета, бића и места у простору и правцу кретања; - опишу правац кретања и просторне односе једноставнијим, везаним исказима; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју и следе једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; - пруже једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота.

Предмет	Енглески језик	
Разред	Осми	
Трајање школског програма	2022-2026. година 68 часова годишње	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	Комуникативне функције	САДРЖАЈИ
– разуме општи смисао и главне информације из уобичајених текстова који се	Поздрављање и представљање	The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости

односе на представљање и тражење/ давање информација личне природе; – тражи, саопшти, пренесе информације личне природе или податке о себи и другима; – у неколико повезаних исказа представи себе, своју ужу/ширу породицу и пријатеље користећи једноставнија језичка средства;	себе и других и тражење/ давање основних информација о себи и другима	The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају Питања са Who/What/Which/Where/When/Why/How... Питања са препозиционим глаголима Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Саксонски и нормански генитив Twice/three times.../half as (adjective) as Префикси over-, under-, un-, in-, im-, ir-, il-, dis-... (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације; имена и н адимци; родбина, породични односии и родбинске везе; важније личности из света књижевности, музике, филма и спорта.
– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – размени информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – повеже неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања;	Описивање и представљање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања	The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и радњи које су почеле у прошлости и још увек трају The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости Stative verbs (look, seem, appear, sound, taste, smell...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Питања са Who...look like, What...look/taste/smell like, How (adjective)... Префикси over-, under-, un-, in-, im-, ir-, il-, dis-... Twice/three times... as (adjective/adverb) as (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике, национална обележја и сл.); метафоричка употреба језика/идиоми.

– разуме краће низове исказа који се односе на предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; – упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; – затражи и пружи детаљније информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;	Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности, реаговање на њих	Should/Ought to/Had better за давање савета Изрази: How/What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's... Stative verbs (think, mean, sound...) Модални глаголи за изражавање предлога и вероватноће - can/could/may/might... Пасивни облик модалних глагола Заповедни начин Gerund/Infinitive Индиректни предлози и савети Први и други кондиционал Негативни префикси un-, im-, ir-, il-... (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на њих; метафоричка употреба језика/ идиоми.
– разуме краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања и реагује на њих; - саопшти краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања; – разуме и на прикладан начин одговори на честитку, захвалност и извињење; – упути честитку, захвалност и извињење користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе;	Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности	Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – can/could/may/will Заповедни начин Први и други кондиционал Индиректне наредбе и молбе Gerund/Infinitive Префикси over-, mis-, over-, re... (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.
– разуме и следи краће низове упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – тражи и пружи неколико везаних једноставнијих упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	Разумевање, давање и тражење упутстава	Заповедни начин Модални глаголи shall/should за тражење упутстава Модални глаголи за изражавање вероватноће: might/may/could Пасивни облик глагола у комбинацији са модалним глаголима Први и други кондиционал Индиректне наредбе и молбе Префикси over-, un-, im-, ir-, il-... (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.
– разуме општи смисао и главне информације из		The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи The Present Simple Tense за изражавање сталних и

текстова који се односе на описивање радњи и ситуација у садашњости; – разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање способно-сти и умећа у садашњости; – размени неколико информа-ција у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	Описивање радњи у садашњости	уобичајених радњи Stative verbs (taste, smell, remind...) The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају и у изразима This is the first/second/third time... Други кондиционал Can за изражавање способности у садашњости Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must/can't/might/may/could) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple) Индиректне наредбе и молбе Индиректне изјаве и питања са уводним глаголом у садашњем времену Gerund/Infinitive Питања са препозиционим глаголима Get + adjective (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи и у ширем окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји; метафоричка употреба језика/идиоми.
– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање искустава, догађаја и способности у прошлости; – размени неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; – опише искуства, догађаје и способности из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину;	Описивање радњи у прошлости	The Past Simple Tense правилних и неправилних глагола, све употребе The Past Continuous Tense, све употребе The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са ever, never, just, already, yet... Could и was/were able to за изражавање способности у прошлости Пасивни облик глагола у простим временима (Present Perfect Simple, Past Simple) Индиректне наредбе и молбе Питања са Who/What/Which/Where/When/Why... Питања са препозиционим глаголима Герунд/Инфинитив Префикси mis-, over-, re... (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости; метафоричка употреба језика/идиоми.
– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања убудућности;	Описивање будућих радњи (планова, намера,	The Present Continuous Tense за изражавање унапред договорених/испланираних радњи The Present Simple Tense за изражавање будућих радњи које су део утврђених распореда/програма The Future Simple Tense за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања

– размени неколико исказа у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима у будућности; – саопшти планове, намере и предвиђања;	предвиђања)	Модални глаголи за изражавање вероватноће: may/might/could Going to за изражавање општих планова и намера, као и предвиђања на основу чулних опажања Временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (when, after, before, as soon as, by the time...) Stative verbs (promise, believe, think, guess, suppose, hope...) Пасивни облик глагола у простим временима (Future Simple) Први и други кондиционал Will be able to за изражавање способности у будућности (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји.
– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на жеље, интересовања, потребе, осете и осећања; – размени неколико повезаних информација у вези са жељама, интересовањима, осетима и осећањима; – искаже и образложи жеље, интересовања, потребе, осете и осећања;	Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања	The Present Simple / Past Simple / Presen Perfect Simple Tense Stative verbs (be, want, wish, need, expect, hope, have, hurt, feel, smell, taste...) Need/Needn't Why don't/haven't you... Питања са препозиционим глаголима Придевско-предлошке фразе – interested in, keen on, pleased with, embarrassed by... Глаголско-предлошке фразе - be into... Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Индиректне изјаве и питања са уводним глаголом у садашњем времену Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Први и други кондиционал Заповедни начин Gerund/Infinitive (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација;
– разуме краће низове исказа који описују просторне односе, оријентацију и правац кретања; – затражи и пружи обавештења о просторним односима, оријентацији и правцу кретања;	Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору	Индиректна питања са уводним глаголом у садашњем времену Предлошки изрази за изражавање положаја и просторних односа: halfway between / on the left/right side / at the top/ bottom / in the top/bottom left/right corner... Предлози са глаголима кретања: towards, onto, into, across, along... as + adjective + as: as close/near/far... as twice/three times... + adjective + as: twice/three times... as

		(far) as (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика.
– разуме једноставније текстове који се односе на дозволе, забране, упо- зорења, правила понаша-ња и обавезе и реагује на њих; – размени неколико информација које се односе на дозволе, забра-не, упозорења, правила понашања и обавезе;	Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	Модални глаголи и глаголски облици за изражавање дозволе, забране, упозорења, правила понашања и присуства/ одсуства обавезе: can/can't, must/mustn't, need/needn't, should/shouldn't, ought (not) to, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to Употреба и изостављање одређеног члана у изразима: the unemployed/homeless/poor/elderly/young... и unemployed/ homeless/poor/elderly/young... people (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.
– разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на поседовање и припадање; – размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на поседовање и припадање;	Изражавање припадања и поседовања	Саксонски, норманski и дупли генитив Присвојне заменице mine, yours... Stative verbs (have, own, belong, possess, owe) (Интер)културни садржаји: однос према имовини.
– разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање допадања и недопадања; – размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на изражавање допадања и недопадања и даје кратка образложења;	Изражавање допадања и недопадања	Stative verbs (like/dislike/love/hate/fancy/prefer...) Gerund/Infinitive Питања са What, Who, Why, Which, How... (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт; метафоричка употреба језика/идиоми.
– разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање мишљења; – тражи и саопшти мишљење, слагање/ неслагање и даје кратка образложења;	Изражавање мишљења	Stative verbs (think, guess, suppose, agree, disagree, believe, mean, promise...) Питања са What, Why, How... So/Neither/Either за изражавање слагања и неслагања. Префикси un-, in-, im-, ir-, il-, dis-... (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима; метафоричка употреба језика/идиоми.
– разуме краће низове исказа који се односе на количину,	Изражавање количине,	Саксонски генитив са временским периодима: half-an-hour's, couple of minutes'... Партитиви: a piece/bit/bunch/bar/jar/sip of...

димензије и цене; – размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.	бројева и цена	Twice/three times.../half as (adjective) as None/Neither (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе енглеског језика је развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естет ских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
У настави се употребљавају савремена наставна средства. Планирано је да сваки наставник одржи по један угледни час у току једног полугодишта према плану стручног већа. Планира се похађање стручних семинара или вебинара у току сваке школске године. На састанцима стручних актива презентују се похађани семинари.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процењивање знања и напретка ученика вреднује се формативно, у току стицања одређених компетенција, и сумативно, на крају наставних целина. Знања и вештине ученика процењују се редовно током реализације процеса учења. У оквиру формативног оцењивања наставник прикупља информације о постигнућима ученика и бележи активности ученика током наставе. Резултати формативног вредновања на крају циклуса исказују се и сумативно, бројчаном оценом. У сваком класификационом периоду присутне су и сумативне писмене и усмене провера знања. Предвиђена су два писмена задатка, по један у сваком полугодишту, и контролни задаци који се раде по завршеним већим целинама градива. Елементи за проверу и оцењивање су: разумевање говора, разумевање краћег писаног текста, усмено изражавање, писмено изражавање, усвојеност лексичких садржаја, усвојеност граматичких структура, правопис, залагање на часу, израда домаћих задатака и пројеката (појединачних, у пару, у групи). Ученик се током целе школске године учи да сам процени свој напредак. Ученици који су у програму индивидуализације оцењују се по посебно прилагођеним критеријумима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи у форми презентација, постера, панфлета итд.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Помоћно-техничка (табла, фломастери), CD плејер, рачунар, интерактивна табла, CPT, DVD, USB меморија, наставни листови и др.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– знања ученика мере се јасно одређеним *релативним* критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;

– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;

– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;

– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;

– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Настава енглеског језика је, у мањој или већој мери, повезана са свим наставним областима: природним и друштвеним наукама, уметношћу, информатиком и физичким васпитањем. Постоји изузетно тесна веза са наставом српског и немачког језика. Знања стечена из осталих предмета чине тематски оквир, док су знања стечена у настави српског језика најчешће полазиште у настави енглеског језика.

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА	ЕВАЛУАЦИЈА

		КОРЕЛАЦИЈЕ	
Грађанско васпитање	Bullies	Корелативни часови	Чек листа, квиз
Музичка култура	Pop music	Пројекат	Провера кроз продукт практичног рада
Историја	A Bus ride into the history books (Сегрегација)	Корелативни часови	Чек листа, квиз
Српски језик	Romeo and Juliet	Корелативни часови	Чек листа, квиз

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Сарадња; Решавање проблема; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Компетенција за учење; Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

PROJECT 5, Serbian Edition, Енглески језик за 8. разред основне школе, Уџбеник и радна свеска – Tom Hutchinson;
Издавач: *The English Book* - Београд, Србија у сарадњи са *Oxford University Press* – ом, Оксфорд, Велика Британија, 2021.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

ОБЛАСТ/ТЕМА		МЕСЕЦ										Обрада	Остали типови часа	Свега
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	Школски живот, спорт	4											4	4
2.	Породица и уже друштвено окружење	5	5									4	6	10
3.	Доживљај времена-будућност; планови		3	6								4	5	9
	Први писмени задатак			1	2								3	3
4.	Слободно време, забава, разонода				7	2						3	6	9
5.	Масмедији, интернет					4	3	3				4	6	9
6.	Путовања							6	3			4	5	3
	Други писмени задатак								3				3	

7.	Ставови, стереотипи, предрасуде; Толеранција, емпатија								1	7	3	3	8	11
УКУПНО		9	8	7	9	6	3	9	7	7	3	22	46	68

Р. БР.	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	**Школски живот, спорт** Поздрављање и представљање себе и других и тражење/ давање основних информација о себи и другима; описивање радњи у садашњости; описи- вање предмета и појава; описивање бића, предмета и места.	По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему - разумеју једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање радњи и ситуација у садашњости; - размене неколико информација у низу које се односе на радње и ситуације у садашњости; - поштују правила учтиве комуникације - разумеју једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; - поздраве и отпоздраве, представе себе и другог користећи једноставнија језичка средства; - размене једноставније информације личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања.
2.	**Породица и уже друштвено окружење** Описивање искуства из прошлости; описивање способности у садашњости; описивање предмета и појава; изражавање осећања.	По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање искустава, и догађаја у прошлости; - размене неколико информација у низу о искуствима, и догађајима у прошлости; - опишу искуства и догађаје из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину; - разумеју једноставније текстове који се односе на описивање способности у садашњости; - саопште своје и туђе способности у садашњости; - размене неколико информација о способностима у садашњости; - опишу историјски догађај из циљне културе; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на осећања; - размене неколико повезаних информација у вези са осећањима; искажу и образложе осећања.
3.	**Доживљај времена-будућност; планови** Изражавање мишљења, планова и намера; изражавање могућности и	По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - повежу неколико исказа у краћи текст којим се описују бића, места и предмети и дају препоруке; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на будуће радње и предвиђања;

	хипотетичких ситуација.		- размене неколико исказа у вези са будућим радњама и предвиђањима; - саопште будуће радње и предвиђања; разумеју једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагују на њих; - изразе допадање и недопадање уз једноставније образложење; - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагују на њих; изражавају мишљење, слагање/неслагање и дају кратко образложење.
4.	**Слободно време, забава, разонода** Описивање бића, предмета и места; описивање радњи у прошлости		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање бића, предмета и места; - опишу догађаје из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину; - размене неколико информација у низу о карактеристикама бића, предмета и места; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - опишу и упореде жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговоре на њих уз одговарајуће образложење; - разумеју једноставније текстове који се односе на исказивање могућности и хипотетичких ситуација; размене неколико информација у низу о могућностима и хипотетичким ситуацијама.
5.	**Масмедији, интернет** Изражавање осећања; исказивање могућности; изражавање способности, обавеза, предлога и савета; изрицање дозвола, забрана, упозорења, правила понашања и обавеза.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на осећања; - размене неколико повезаних информација у вези са осећањима; - искаже и образложе осећања; - разумеју једноставније текстове који се односе на могућности; - размене неколико информација које се односе на могућности; - разумеју једноставније текстове који се односе на способности, обавезе, предлоге и савете, и реагује на њих; - размене неколико информација које се односе на способности, обавезе, предлоге и савете; - разумеју једноставније исказе који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагују на њих; размене једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе код куће, у школи и на јавном месту.
6.	**Путовања** Изражавање количина цена;		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју краће низове исказа који се односе на количине и цене;

	изражавање мишљења; давање препорука; описивање места и појава.		- размене информације у вези са количинама ценама; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на изражавање мишљења и давање препорука; - размене информације које се односе на изражавање мишљења и давање препорука; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - размене информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - повежу у неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања.
7.	**Ставови, стереотипи, предрасуде; Толеранција, емпатија** Описивање појава и догађаја; изражавање мишљења; описивање радњи у прошлости.		По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис појава и догађаја; - размене информације које се односе на опис појава и догађаја; - повежу неколико исказа у краћи текст којим се описују појаве и догађаји - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на прошлост; размене неколико информација у низу о догађајима у прошлости; - опишу догађаје из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину; - разумеју једноставније текстове који се односе на изражавање мишљења, планова и намера; - саопште своја и туђа мишљења, планове и намере; - разумеју једноставније текстове који се односе на исказивање могућности и хипотетичких ситуација; размене неколико информација у низу о могућностима и хипотетичким ситуацијама.

Други страни језик: Немачки језик

Разред: V-VIII

Предмет	Немачки језик	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	72 часа	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-представи себе и другог; – поздрави и отпоздрави примењујући најједноставнија језичка средства;	**MEIN PROFIL / MODUL 1**	1.Deutsch oder was? 2.Lektion 1.1. – Wer bist du? Tag, Jan 3. Begrüßungen

– разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима; – тражи и пружи основне информације у вези са бројевима; – разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима; – опише и планира уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима.		4. Entschuldigung... Wie heißt du? 5. Ich wohne in... 6. Zahlen bis 20 7. Meine Grammatik – Präsens 8. Wer ist das? 9. Woher kommst du? 10. Ich buchstabiere 11. Hallo, ich bin Jan 12. Ich mache mein Profil 13. Lektion 2 – Ich mag das 14. Aktivitäten im Jugendklub 15. Fußball oder Karaoke? 16. Was mache ich gern im Jugendklub? 17. Jans E-Mail an Lena 18. Ein Telefongespräch 19. Persönlichkeitstest 20. Lektion 3 – Wir sind der „Globus" 21. Wie findest du den Jugendklub „Globus" 22. Was macht ihr? 23. Zahlen 24. Und wie ist deine Handynummer? 25. Länder und Sprachen 26. Welche Sprachen sprechen Jans Online-Freunde? 27. Der Star-Check 28. Das kann ich 29. – 31. Projekt – Mein Jugendklub 1. Die Idee, 2. Die Produktion, 3. Die Präsentation 32. – 35.Prüfungstraining 36. Mein Wortschatz
– опише уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима; – разуме једноставан опис предмета и места; – опише предмете и места једноставним језичким средствима; – разуме једноставан опис предмета; – опише предмете једноставним језичким		37 .Lektion 2.1 – Was hast du am Montag? 38. Virtueller Rundgang durch die Goethe-Schule 39. Jans Stundenplan 40. Welche Fächer hat Jan 41. Wann hat Jan was 42. Stundenplan im Forum 43. Wie findest du?

средствима; – изрази присуство или одсуство нечега; – разуме једноставан опис живих бића; – опише жива бића; – разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима. – разуме свакодневне исказе у вези с непосредним потребама, осетима и осећајима и реагује на њих; – изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима; – тражи и пружи основне информације у вези са количинама и бројевима;	**MEINE SCHULE / MODUL 2**	44. Jan, wie ist die Schule? 45. Lektion 2.2 – Was brauchst du heute? 46. Was ist in deiner Schultasche? 47. Was braucht man im Unterricht? 48. Die Fundkiste von Herrn Rütter 49. In der Pause 50. Pausengespräche 51. Nachrichten 52. Lektion 2.3 – Schon wieder ein Eintopf 53. Was magst du (nicht)? 54. Jan möchte ein Schnitzel 55. Ich mag… oder ich möchte 56. Ich nehme… 57. Wie schmeckt? 58. Was kosten die Getränke? 59. Der Snack-Check 60. Lecker! Spezialitäten aus Deutschland, Österreich und der Schweiz 61. – 63. Projekt – Ein Quartett basteln Die Idee, die Produktion, die Realisierung 64. Das kann ich 65. – 69. Prüfungstraining 70. Mein Wortschatz 71. 72. Spielen

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе немачког језика јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, маоралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавања на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
• Употреба савремених наставних средстава
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
-Контролни задаци -Усмена испитивања -Писмени задатак
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
-Домаћи задаци су предвиђени после сваког часа

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

/

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Наставна средства су разноврсна техничка средства која су прилагођена потребама наставе. Користе се следећа наставна средстава:

- Рачунар
- Пројектор
- Табла
- визуелна средства (текст, цртеж, картица, апликације, слике, филомови)

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Све активности у оквиру наставе усмерене су ка оспособљавању ученика да комуницирају и користе циљни језик у свакодневном животу. При томе се води рачуна о томе да се настава одвија у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери, а наставник прилагођава свој говор узрасту и знањима ученика.

Настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем. Граматички садржаји уводе се кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Између осталог, заступљен је и рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад, самостално стицање нових знања и развијање креативности.

Током часа се практикује динамично смењивање техника/активности које не трају дуже од 15 минута, уз примену разноврсних наставних метода. Технике/активности оријентисане су на вежбе слушања, разумевања писаног језика, писменог изражавања и усменог изражавања, али и различите мануелне активности, заједничко прављење илустрованих и писаних материјала, као и игре примерене узрасту и дидактичком захтеву.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за учење
Ученик треба да буде оспособљен и мотивисан да схвати значај учења; изабере одговарајуће методе; прати сопствени напредак током учења и усмерава учење у складу са намерама и циљем који има. Ученик стиче нова знања и вештине, примењујући претходно учење и ваншколско искуство. Развија свест и о стваралачкој природи учења. Истрајан је и превазилази тешкоће у учењу

Комуникација
Прилагођава начин и средства комуникације карактеристикама ситуације. У комуникацији уме да изрази мишљење, осећања и ставове и да представи своје циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин поштујући и уважавајући другог.

Рад с подацима и информацијама
Ученик разуме значај коришћења поузданих података и информација у процесу учења, њихову примену за рад, доношење одлука и свакодневни живот. Користи знања и вештине из различитих предмета да представи, прочита и протумачи податке користећи текст, бројеве, дијаграме и различите аудио-визуелне форме.

Сарадња
Ученик развија способност да у сарадњи са другима или да се као члан групе ангажује на заједничком решавању проблема или реализацији заједничких пројеката. Учествује у заједничким активностима на конструктиван, одговоран и креативан начин афирмишући дух међусобног поштовања, равноправности, солидарности и сарадње. Активно, аргументовано и конструктивно доприноси раду групе у свим фазама групног рада: формирање групе, формулисање заједничких циљева, усаглашавање

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	**Modul 1**		**9**	**9**	**8**	**8**	**2**						**36**
2.	**Modul 2**						**4**	**4**	**8**	**8**	**8**	**4**	**36**
Фонд часова **ПРЕДМЕТ: Немачки ј.** **РАЗРЕД: Пети**													**72**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	**НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ**	**број часова по теми**	**број часова за**	
			обраду	**остале т.ч.**
1.	**Modul 1 / Mein Profil**	**36**	**11**	**25**
2.	**Modul 2 / Meine Schule**	**36**	**11**	**25**
укупно:		**72**	**22**	**50**

Предмет	**Немачки језик**	
Разред	**шести**	
Трајање школског програма	2022-2026. година 72 часа	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање		-Именице у номинативу уз одговарајући члан (одређен, неодређен, присвојни, нулти).

информација личне природе; -поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства; -постави и одговори на једноставнија питања личне природе; -у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	-Презент слабих, јаких и модалних глагола. -Упитне реченице. -Личне заменице. -Упитне заменице (wer, was) и упитни прилози (wo, wann, wie, warum; in, aus, an). -Бројеви (основни и редни). **(Интер)културни садржаји :** Устаљена правила учтивости; титуле уз презимена особа (Frau, Herr, Doktor, Professor); имена,презимена и надимци; начин писања адресе.
-разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; -упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства;	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	-Придевска промена-рецептивно. -Описни придеви. -Поређење придева. -Презент. **(Интер)културни садржаји:** Особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике и сл.)
-разуме једноставније предлоге и одговори на њих; -упути једноставни предлог; -пружи одговарајући иговор или одговарајуће оправдање;	ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ РЕАГОВАЊА НА ЊИХ	-Питање са негацијом и афирмативан одговор *„Doch“*. -Императив -Облик *„sollst“* за давање савета и препорука. -Презент. -Употреба глагола кретања са акузативом. -Употреба предлога (an, in, auf, für, aus, von). **(Интер)културни садржаји:** Прикладно упућивање предлога, савета и позива, и реаговање на исте.
-разуме и упути једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; -разуме честитку и одговори на њу;	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА,	-Упитне реченице. -Прилози за место. -Предлози за правац. -Основни бројеви.

-упути пригодну честитку; -затражи и пружи кратко обавештење; -захвали и извине се на једноставан начин; -саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује;	ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	-Употреба модалних глагола у презенту. **(Интер)културни садржаји :** Правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, и честитања.
-разуме и следи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; -да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи и сл.) ;	РАЗУМЕВАЊЕ, ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ УПУТСТАВА	-Императив. -Презент. Именице са нултим чланом. Употреба везника и прилога (und, aber, oder ; dann, danach). **(Интер)културни садржаји :** Правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом
-разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; -размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; -опише сталне , уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа;	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	-Предлози за време. -Прилози за време. -Презент. -Ред речи у исказној, упитној и узвичној реченици. **(Интер)културни садржаји** Породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.
-разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; -размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; -опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; -опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	-Перфекат. -Претерит помоћних и модалних глагола. -Временске реченице са везником *„als/wenn“.* -Прилози за време. **(Интер)културни садржаји** -историјски догађаји и открића; -важније личности из прошлости (историјске личности, писци, књижевници, научници, уметници и сл.) .
-разуме жеље, планове и	ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ	-Презент и футур глагола. -Упитне реченице.

намере и реагује на њих; -размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; -саопшти шта он / она или неко други жели, планира или намерава.	РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	**(Интер)културни садржаји** Свакодневни живот и разонода; Правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.
-разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; -изрази основне потребе, осете и осећања једноставним језичким средствима;	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	-Императив. -Презент. -Личне заменице у номинативу, дативу и акузативу. **(Интер)културни садржаји** Мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава,разонода,спорт и рекреација. Употреба емотикона.
-разуме једноставнија питања и одговори на њих; -разуме обавештења о простору и величинама; -опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима;	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	-Употреба датива уз глаголе мировања у простору. -Упитне реченице. -Употреба придева и предлога који описују просторне односе. -Презент. **(Интер)културни садржаји** Јавни простор; Типичан изглед школског и стамбеног простора, места.
-разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе; -размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу и сл.) као и на своје и туђе обавезе; -представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	-Употреба модалних глагола са негацијом и без ње. -Упитне реченице. -Употреба императива и суплетивних облика императива. **(Интер)културни садржаји:** Понашање на јавним местима; Значење знакова и симбола.
		-Употреба присвојних чланова.

-разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; -пита и каже шта неко има / нема и чије је нешто;	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	-Употреба посесивног генитива - рецептивно. -Конструкције за изражавање припадања *(ein Freund von mir).* **(Интер)културни садржаји** Породица и пријатељи; Однос према својој и туђој имовини.
-разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања; -опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	-Глаголи *mögen, gefallen, etwas finden...* -Компарација придева. -Деклинација именица. **(Интер)културни садржаји** Интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; Уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).
-разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; -изражава мишљење, слагање/ неслагање и даје кратко образложење;	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	-Презент. -Предложни глаголи (најфреквентнији за ову комуникативну финкцију). -Употреба директног објекта у акузативу. **(Интер)културни садржаји** -поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
-разуме једноставније изразе којисе односе на количину нечега; -пита и каже колико нечега има / нема, користећи једноставнија језичка средства;-на једноставан начин затражи артикле у у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и / или пиће у ресторану и пита / каже / израчуна колико нешто кошта;	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, ДИМЕНЗИЈА И ЦЕНА	-Основни бројеви преко 1000. -Редни бројеви до 100. -Исказивање количине и цене. **(Интер)културни садржаји** -друштвено окружење; мерне јединице и валуте у земљама немачког говорног подручја.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ наставе страног језика у основном образовању заснива се на потребама ученика које се остварују овладавањем комуникативних вештина и развијањем способности и метода учења страног језика. Циљ наставе страног језика у основном образовању стога јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика. Током основног образовања, ученик треба да усвоји основна знања из немачког језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима који говоре немачки језик, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика , као и да настави, на вишем нивоу образовања и самостално, учење истог или других страних језика на различите начине и у свим околностима које живот створи.

Учење другог страног језика, ослањајући се на искуства и знања стечена учењем првог страног језика, поспешује стицање вишјезичке и вишекултурне компетенције и развијање свести о језичком богатству ужег и ширег окружења.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

-употреба савремених наставних средстава

-по један огледни час у току полугодишта

-стручни семинари и online семинари

- Презентовање семинара на састанцима стручних актива

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Оствареност образовних исхода ће се током школске године проверавати усменим пропитивањем и писаним проверама, и то – две писане провере и један писмени задатак по полугодишту, као и израда пројеката на одређене теме.

Наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес и осигурао квалитет наставе. Процес праћења и вредновања почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године (путем иницијалног тестирања) како би наставници могли да планирају наставни процес прилагођен индивидуалним потребама и могућностима.

Процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања реализује се формативним и сумативним оцењивањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуаци ја, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања).

Током наставе ученици се оспособљавају и за објективну самопроцену, као и објективну процену других. Оцењивање и вредновање су саставни део процеса наставе и учења, и њима треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Оцењивање је увек: објективно; релевантно; разноврсно; прилагођено садржајиму, критеријумима и ученичким могућностима;

инструктивно; јавно; правично; редовно и благовремено; без дискриминације; уважава индивидиалност. Сврха оцењивања је и јачање мотивације за напредовањем код ученика. Елементи који се вреднују су разноврсни и они доприносе стварању свеопште слике о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање),

усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, примена правописа, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега, примена социолингвистичких норми. Приликом оцењивања и вредновања ученицима су познати начини провере и оцењивања. Они су усаглашени са техникама, типологијом

вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа.

Формативно и сумативно оцењивање ученика биће вршено путем:

- посматрања и праћења рада и активности на часу
-усмених провера
- задатака у радном делу уџбеника и радној свесци
- тестова слушања
- ученичких радова/ пројеката, паноа и презентација
- вођења сопственог речника
- домаћих задатака
- писмених и контролних задатака

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи у форми презентација, постера, панфлета итд.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могућност посете Гете институт и присуство различитим манифестацијама
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Помоћно-техничка (табла,фломастери), ЦД , ДВД, УСБ меморија, Пројектор, наставни листови, интернет – апликације Viber, You-Tube, Google-classroom и остало.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови: – циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери; – говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; – наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе; – битно је значење језичке поруке; – знања ученика мере се јасно одређеним *релативним* критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник; – са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем; – наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа; – сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване

примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;

– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;

– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;

– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

Технике/активности

Током часа се практикује динамично смењивање техника/активности које не трају дуже од 15 минута, уз примену разноврсних наставних метода. Технике/активности оријентисане су на вежбе слушања, разумевања писаног језика, писменог изражавања и усменог изражавања, али и различите мануелне активности, заједничко прављење илустрованих и писаних материјала, као и игре примерене узрасту и дидактичком захтеву.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Настава немачког језика је, у мањој или већој мери, повезана са свим наставним областима: природним и друштвеним наукама, уметношћу, информатиком и физичким васпитањем. Постоји изузетно тесна веза са наставом српског и енглеског језика. Знања стечена из осталих предмета чине тематски оквир, док су знања стечена у настави српског језика најчешће полазиште у настави немачког језика.

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Енглески језик	Mein bester Freund, meine beste Freundin	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Српски језик и књижевност	Tagesabläufe	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Физичко васпитање	Sport, Sport, Sport	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Биологија	Krank & gesund	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Језик као средство споразумевања имплицира стицање комуникативне компетенције као основног циља учења. Осим тога, модерна филолошка и културолошка схватања, као и савремена

дидактика, посматрају језик и културу као нераздвојиве елементе и њихово садејство као органско. Учење страног језика јесте кумулативни процес, који захтева постепено савладавање постављених циљева учења и тиме перманентну надоградњу језичке способности и компетенција, уз умерену прогресију прилагођену циљној групи. Учење страних језика доноси и додатна образовно-васпитна преимућства, која се огледају у јачању когнитивних способности, обогаћивању личности, јачању емоционалне сигурности, конструисању и стабилизовању идентитета. Њиме се, надаље, подстиче и потпомаже развој општих компетенција, превасходно оних социјалних (навикавање на тимски рад, прилагођавање групи и позиционирање унутар ње) и комуникационих (познавање и примена законитости вербалног и невербалног општења; усвајање конверзационих конвенција и стратегија учења; прецизније разумевање културних феномена и културног релативизма).

Компетенције су дефинисане на различитим нивоима општости, почев од оног највишег, као одређене глобалне компетенције, која се потом разлаже на специфичне предметне компетенције, и то: функционално-прагматичку, лингвистичку и интеркултурну. Функционално-прагматичка компетенција обухвата сегменте разумевања говора, разумевања писаног текста, усменог изражавања, писаног изражавања и медијације.

Специфичне предметне компетенције у настави страних језика су:

-Компетенција разумевања говора
-Компетенција разумевања писаног текста
-Компетенција писаног изражавања
-Компетенција усменог изражавања
-Компетенција медијације
-Лингвистичка компетенција
-Интеркултурна компетенција

Опште предметне компетенције су:

Сарадња; Решавање проблема; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Компетенција за учење; Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

"Magnet neu 2"- Уџбеник + радна свеска ,
Немачки језик за 6. разред основне школе, друга година учења
Ђорђо Мота, Весна Николовски, Klett
„Magnet neu 2" је модеран уџбенички комплет који својим квалитетом подстиче радозналост и интересовање ученика. У задацима су заступљене све четири језичке вештине, а посебна пажња је поклоњена вежбању слушања и говора. На почетку целина се налазе уводни дијалози, а пиктограми поред сваког задатка јасно указују која се језичка вештина увежбава. Уџбеник је богат комуникативним задацима који подстичу ученике да говоре о себи.
„Magnet neu 2"- Приручник за наставнике

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
		Ученик ће бити у стању да:											

1.	**Meine Freunde** (Уже друштвено окружење - пријатељи)	једноставно опише свог друга/ другарицу, своје друштво, шта раде, где се састају … - разуме где се особе налазе и место сусрета - предложи некоме где да се нађу и одговори на такав предлог	8											8
2.	**Sport Sport Sport** (Спорт, хобији)	-каже шта све уме да ради и шта му је потребно за одређене спортске активности - каже шта мисли о спорту и у ком спорту је добар - напише једноставан текст о неком спортисти	1	8	1									10
3.	**Tagesabläufe** (Лични идентитет, слободно време)	-каже колико је сати - опише ток нечијег дана, као и свој обичан дан - разуме шта неко воли или не воли да ради			7	1								8
4.	**Meine Klamotten** (Облачење и гардероба)	-именује делове одеће - каже шта му се допада / не допада - опише шта тренутно има на себи - каже нешто о свом схватању моде				8	1							9
5.	**Alles Gute zum Geburtstag** (Прославе-рођендани)	-каже када му је рођендан - каже који је знак у хороскопу - позове неког на рођенданску забаву - опише како слави рођендан					2	7						9
6.	**Krank und gesund** (Здравље,лечење)	- именује делове тела - опише своје здравствено стање						1	9	1				11

		- каже шта кога боли - предложи решење здравственог проблема - опише шта ради за своје здравље											
7.	**Mein Stadtviertel** (Становање,комшије)	-опише особе из свог окружења - каже које језике говори - пита за правац и да се оријентише у граду - именује одређене локације у граду - каже шта се сме а шта се не сме								4	4		8
8.	**Hier wohne ich** (Становање,форме, намештај)	-опише свој стан - опише где се одвијају које активности у стану - именује намештај и предмете по кући									4	5	9
Фонд часова ПРЕДМЕТ: Немачки језик РАЗРЕД: шести			9	8	8	9	3	8	9	5	8	5	72

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале т.ч.
1.	**Уже друштвено окружење-пријатељи** Поздрављање; представљање себе и других; Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; позив и реаговање на позив.		7	3	4
2.	**Спорт, хобији** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; изражавање допадања/ недопадања; позив и реаговање на позив; описивање догађаја у садашњости		9	4	5
3.	**Лични идентитет, слободно време** Тражење и давање информација о другима и давање			4	6

	информација о себи у ширем комуникативном контексту; изражавање допадања/ недопадања; позив и реаговање на позив; описивање догађаја у садашњости	10		
4.	**Облачење и гардероба** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; изражавање допадања/ недопадања; позив и реаговање на позив; описивање догађаја у садашњости; исказивање предлога и сугестија; Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања); Изражавање количине димензија и цена	9	3	6
5.	**Прославе-рођендани** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; изражавање допадања/ недопадања; позив и реаговање на позив; описивање догађаја у садашњости; исказивање предлога и сугестија; Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања).	9	3	6
6.	**Здравље,лечење** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања);	11	4	7
7.	**Становање, комшије** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања);	8	3	5
8.	**Становање, форме, намештај** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања); Изражавање количине димензија и цена.	9	3	6
укупно:		72	34	38

Предмет	**Немачки језик**	
Разред	**осми**	
Трајање школског програма	68 часова (за период од 2022-2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ

	БРОЈ ЧАСОВА	
- разуме општи смисао и главне информације из уобичајених текстова који се односе на представљање и тражење/ давање информација личне природе; -тражи, саопшти, пренесе информације личне природе или податке о себи и другима; -у неколико повезаних исказа представи себе, своју ужу/ширу породицу и пријатеље користећи једноставнија језичка средства;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	Личне заменице Упитне речи (wer, woher, wo, wohin, wie…). Одређени и неодређени члан. Прилози за време, место и начин Правилно и неправилно поређење придева и прилога (gern, gut, viel) Садашње и прошло време (перфект и претерит помоћних и модалних глагола). Најфрекветнији глаголи са предложном допуном Зависно-сложене реченице (wenn, als, dass, ob, w-Wörter?, obwohl) **(Интер)културни садржаји:** устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе. Особености градова и области у земљама немачког говорног подручја.
разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; –размени информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - повеже неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања;	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	Именице. Личне заменице Упитне речи (wer, woher, wo, wohin, wie, welcher, welche, welches, was für ein…). Одређени и неодређени члан – употреба. Прилози за време, место и начин и појачавање особина (ganz, ziemlich, total, furchtbar, schrecklich…) Правилно и неправилно поређење придева и прилога (gern, gut, viel) Придевска промена са чланом. Садашње и прошло време (перфект и претерит). Релативне реченице уведене релативном заменицом у номинативу, генитиву, дативу и акузативу. **(Интер)културни садржаји:** особености наше земље и земаља

		немачког говорног подручја (знаменитости, географске карактеристике и сл.)
– повеже неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања; -разуме краће низове исказа који се односе на предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; -упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; -затражи и пружи детаљније информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;	ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	Sollte за давање савета Модални и помоћни глаголи за изражавање предлога (möcht-, können/ könnt-, wollen, dürfen/dürft-, würd-) Заповедни начин Инфинитив са zu као допуна Прилози (deshalb, darum, deswegen) Везници за изражавање узрока (weil, da, denn) **(Интер)културни садржаји:** прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.
–разуме краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања и реагује на њих; –саопшти краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања;	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	Kannst du/Könntest du etwas langsamer/leiser sprechen? Ich verstehe dich nicht. Könnten Sie das Fenster aufmachen, es ist zu warm hier? Entschuldigung! Verzeihung! Entschuldige für/die/meine Verspätung! Tut mir leid, aber ich habe den Bus verpasst. Модални глаголи и глагол lassen за изражавање молбе и захтева (облици индикатива и конјуктива) **(Интер)културни садржаји:** правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања
–разуме и на прикладан начин одговори на честитку, захвалност и извињење; –упути честитку, захвалност и извињење користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; –разуме и следи краће низове упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	РАЗУМЕВАЊЕ, ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ УПУТСТАВА	Ergänze die Sätze! Antwortet auf die Fragen! Ordne die Texte den Fotos zu. Unterstreiche alle Adjektive. Реалне кондиционалне реченице Заповедни начин. **(Интер)културни садржаји:** правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.

–тражи и пружи неколико везаних једноставнијих упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; –разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање радњи и ситуација у садашњости; –разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање способно- сти и умећа у садашњости; –размени неколико информа-ција у низу које се односе на радње у садашњости;	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	Wie lange brauchst du bis zur Schule? Ich brauche eine halbe Stunde zu Fuß. Aber wenn ich mit dem Bus fahre, (dann) brauche nur 10 Minuten. Презент за изражавање сталних и уобичајених радњи Везници (wenn, während) Предлози за изражавање времена (in, an, um, seit, für). **(Интер)културни садржаји:** породични живот; живот у школи и у ширем друштвеном окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји.
-опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа; -разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање искустава, догађаја и способности у прошлости; -размени неколико информаци-ја у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; -опише искуства, догађаје и способности из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину;	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	Es war nett von dir, dass du auf meinen Hund aufgepasst hast, während ich beim Arzt war. Wo hast du gewohnt, als du Kind warst? Hast du dieses Buch schon ge-lesen? – Ja, vor 3 Jahren. Перфект и претерит правилних и неправилних глагола Везници wenn, als, während, bis. Прилози за хронолошко ређање догађаја (zuerst, dann, danach, schließlich) **(Интер)културни садржаји:** историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости
–опише искуства, догађаје и способности из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину; –разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања у будућности; –размени неколико исказа у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и	ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	Ich gehe morgen zum Zahnarzt, denn ich habe starke Zahnschmerzen. Unsere Tante Maria kommt in zwei Stunden zu uns. Nach dem Studium wirst du bestimmt bei deinem Vater in der Firma arbeiten. Презент и футур Конјунктив помоћних и модалних глагола Везници (wenn, sobald). **(Интер)културни садржаји:** правила учтивости у складу са

предвиђањима у будућности; саопшти планове, намере и предвиђања;		степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји.
-разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на жеље, интересовања, потребе, осете и осећања; -размени неколико повезаних информација у вези са жељама, интересовањима, осетима и осећањима; -искаже и образложи жеље, интересовања, потребе, осете и осећања; -разуме краће низове исказа који описују просторне односе, оријентацију и правац кретања; -затражи и пружи обавештења о просторним односима, оријентацији и правцу кретања;	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊАПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Wofür interessierst du dich? Woran bist du interessiert? - Ich möchte gern Wasserski fahren. Ich würde das gern versuchen. Ich habe keinen Hund, aber ich hätte gern einen. Глаголи са предложним објектом. Конјуктив за изражавање жеље **(Интер)културни садржаји:** мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација.
-разуме једноставније текстове који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагује на њих; -размени неколико информација које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе; -разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на поседовање и припадање;	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	Können/Könnten Sie mir sagen, wie ich zum Stadion komme? Entschuldigung, wo ist die nächste Bushaltestelle? – Gehen Sie nur geradeaus und dann die zweite Straße links. Wo finde ich den Hauptbahnhof? Предлози за изражавање положаја и просторних односа Прилози за изражавање просторних односа Компаратив и суперлатив придева Заповедни начин. **(Интер)културни садржаји:** јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика; идиоматска/метафоричка употреба предлошких израза.
- размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на поседовање и припадање; - разуме општи смисао и главне	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА	Der Schulleiter hat Handyverbot eingeführt. Wir müssen unsere Handys vor dem Unterricht ausschalten und auf dem Tisch liegen lassen. Meine Eltern haben mir verbo-

информације из краћих текстова који се односе на изражавање допадања и недопадања; - размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на изражавање допадања и недопадања и даје кратка образложења;	ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	ten, ins Konzert zu gehen, weil ich morgen einen Mathetest schreibe. Rauchen verboten. In der Bibliothek muss man leise sein. Заповедни начин Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе Lassen + инфинитив. **(Интер)културни садржаји:** понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.
– разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на поседовање и припадање; – размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на поседовање и припадање;	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Wessen Schultasche ist das? – Peters, denke ich. Er sitzt hier. Gehört das Auto Marions Vater? Gehört das Auto dem Vater von Marion? Das ist meine Sonnenbrille. Саксонски генитив са именицом у једнини и множини Присвојни детерминативи Генитив Питања са Wessen? **(Интер)културни садржаји:** однос према својој и туђој имовини.
-разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање допадања и недопадања; -размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на изражавање допадања и недопадања и даје кратка образложења;	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	Was machst du in deiner Freizeit am liebsten? – Skaten. Mir gefällt dieser Song sehr. Der Sänger ist einfach Spitze. Ich finde Schwimmen sehr gesund. Ich mag Skilaufen, ich freue mich immer über die Winterferien, wenn wir in die Berge fahren. Ich liebe Tiere. Deshalb helfe ich oft in einem Tierheim. Придевска промена Поређење придева Питања са Wie? Welcher, welche, welches? Was für ein?

		(Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт.
– разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање мишљења; – тражи и саопшти мишљење, слагање/ неслагање и даје кратка образложења;	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	Ich denke/meine/glaube/vermute, dass Fast Food der Gesundheit schaden kann. Ich finde, Fast Food kann auch schmecken. Ich teile auch deine Meinung. Meiner Meinung/Ansicht nach gibt es in Deutschland das beste Brot. Везници dass, w.-Wörter?, ob, ob-wohl **(Интер)културни садржаји:** поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима
– разуме краће низове исказа који се односе на количину, димензије и цене; – размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, ДИМЕНЗИЈА И ЦЕНА	Wie viele Einwohner hat Belgrad? Etwa 1,7 Millionen. Der Rhein ist mehr als 1200 m lang. Wie hoch ist das höchste Gebäude der Welt? – 829 Meter. Wie groß bist du? – 1,87. Er wohnt im fünften Stock. Wie weit ist Novi Sad von Belgrad entfernt? – Ich denke, 80km. Wie groß ist deine Wohnung? – Die Grundfläche beträgt 76 Quadratmeter. Основни бројеви преко 1000 Мерне јединице Упитне речи, комбиноване са wie wie groß, wie weit, wie hoch… **(Интер)културни садржаји:** друштвено окружење; валуте циљних култура; метрички и неметрички систем мерних јединица.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе страног језика у основном образовању заснива се на потребама ученика које се остварују

овладавањем комуникативних вештина и развијањем способности и метода учења страног језика. Циљ наставе страног језика у основном образовању стога јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика. Током основног образовања, ученик треба да усвоји основна знања из немачког језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима који говоре немачки језик, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика , као и да настави, на вишем нивоу образовања и самостално, учење истог или других страних језика на различите начине и у свим околностима које живот створи.

Учење другог страног језика, ослањајући се на искуства и знања стечена учењем првог страног језика, поспешује стицање вишјезичке и вишекултурне компетенције и развијање свести о језичком богатству ужег и ширег окружења

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

-употреба савремених наставних средстава

-по један огледни час у току полугодишта

-стручни семинари и online семинари

- презентовање семинара на састанцима стручних актива

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Оствареност образовних исхода ће се током школске године проверавати усменим пропитивањем и писаним проверама, и то – две писане провере и један писмени задатак по полугодишту, као и израда пројеката на одређене теме.

Наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес и осигурао квалитет наставе. Процес праћења и вредновања почиње проценом нивоазнања ученика на почетку школске године (путем иницијалног тестирања) како би наставници могли да планирају наставни процес прилагођен индивидуалним потребама и могућностима.

Процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања реализује се формативним и сумативним оцењивањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуаци ја, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања).
Током наставе ученици се оспособљавају и за објективну самопроцену, као и објективну процену других. Оцењивање и вредновање су саставни део процеса наставе и учења, и њима треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Оцењивање је увек: објективно; релевантно; разноврсно; прилагођено садржајиму, критеријумима и ученичким могућностима;
инструктивно; јавно; правично; редовно и благовремено; без дискриминације; уважава индивидиалност. Сврха оцењивања је и јачање мотивације за напредовањем код ученика. Елементи који се вреднују су разноврсни и они доприносе стварању свеопште слике о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То

се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање),
усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, примена правописа, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега, примена социолингвистичких норми. Приликом оцењивања и вредновања ученицима су познати начини провере и оцењивања. Они су усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа.

Формативно и сумативно оцењивање ученика биће вршено путем:

- посматрања и праћења рада и активности на часу

-усмених провера
- задатака у радном делу уџбеника и радној свесци
- тестова слушања
- ученичких радова/ пројеката, паноа и презентација
- вођења сопственог речника
- домаћих задатака
- писмених и контролних задатака

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи у форми презентација, постера и слично.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могућност посете Гете институт и присуство различитим манифестацијама
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Помоћно-техничка (табла,фломастери), ЦД , ДВД, УСБ меморија, Пројектор, наставни листови, интернет – апликације Viber, You-Tube, Google-classroom и остало.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови: – циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери; – говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; – наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– знања ученика мере се јасно одређеним *релативним* критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;

– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;

– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;

– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;

– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

Технике/активности

Током часа се практикује динамично смењивање техника/активности које не трају дуже од 15 минута, уз примену разноврсних наставних метода. Технике/активности оријентисане су на вежбе слушања, разумевања писаног језика, писменог изражавања и усменог изражавања, али и различите мануелне активности, заједничко прављење илустрованих и писаних материјала, као и игре примерене узрасту и дидактичком захтеву.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Настава немачког језика је, у мањој или већој мери, повезана са свим наставним областима: природним и друштвеним наукама, уметношћу, информатиком и физичким васпитањем. Постоји изузетно тесна веза са наставом српског и енглеског језика. Знања стечена из осталих предмета чине тематски оквир, док су знања стечена у настави српског језика најчешће полазиште у настави немачког језика.

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА	ЕВАЛУАЦИЈА

		КОРЕЛАЦИЈЕ	
Енглески језик	Interkulturelle Erfahrungen	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Информатика и рачунарство	Medien & Kommunikation	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Биологија	Unsere Welt	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Историја	Damals in Österreich	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Географија	Typisch Schweiz	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Језик као средство споразумевања имплицира стицање комуникативне компетенције као основног циља учења. Осим тога, модерна филолошка и културолошка схватања, као и савремена дидактика, посматрају језик и културу као нераздвојиве елементе и њихово садејство као органско. Учење страног језика јесте кумулативни процес, који захтева постепено савладавање постављених циљева учења и тиме перманентну надоградњу језичке способности и компетенција, уз умерену прогресију прилагођену циљној групи. Учење страних језика доноси и додатна образовно-васпитна преимућства, која се огледају у јачању когнитивних способности, обогаћивању личности, јачању емоционалне сигурности, конструисању и стабилизовању идентитета. Њиме се, надаље, подстиче и потпомаже развој општих компетенција, превасходно оних социјалних (навикавање на тимски рад, прилагођавање групи и позиционирање унутар ње) и комуникационих (познавање и примена законитости вербалног и невербалног општења; усвајање конверзационих конвенција и стратегија учења; прецизније разумевање културних феномена и културног релативизма).

Компетенције су дефинисане на различитим нивоима општости, почев од оног највишег, као одређене глобалне компетенције, која се потом разлаже на специфичне предметне компетенције, и то: функционално-прагматичку, лингвистичку и интеркултурну. Функционално-прагматичка компетенција обухвата сегменте разумевања говора, разумевања писаног текста, усменог изражавања, писаног изражавања и медијације.

Специфичне предметне компетенције у настави страних језика су:

-Компетенција разумевања говора

-Компетенција разумевања писаног текста

-Компетенција писаног изражавања -Компетенција усменог изражавања -Компетенција медијације -Лингвистичка компетенција -Интеркултурна компетенција Опште предметне компетенције су: Сарадња; Решавање проблема; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Компетенција за учење; Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
"Magnet neu 4"- Уџбеник + радна свеска , Немачки језик за 8. разред основне школе, четврта година учења Ђорђо Мота, Весна Николовски, Klett „Magnet neu 4" је модеран уџбенички комплет који својим квалитетом подстиче радозналост и интересовање ученика. У задацима су заступљене све четири језичке вештине, а посебна пажња је поклоњена вежбању слушања и говора. На почетку целина се налазе уводни дијалози, а пиктограми поред сваког задатка јасно указују која се језичка вештина увежбава. Уџбеник је богат комуникативним задацима који подстичу ученике да говоре о себи. „Magnet neu 4"- Приручник за наставнике

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	**Ученик ће бити у стању да:**	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1	**Interkulturelle Erfahrungen** Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање	-разуме непознат текст и опише одељење на основу података -одговори на имејл -уме да изнесе претпоставке -састави краћи текст	9										9
2	**Medien &**	-реши задатак и одговори на питања		8	3								11

	Kommunikation Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже	у вези са прочитаним текстом - изрази жељу -примени императив -води разговор са партнером												
3	**Menschen rund um uns** Норме и вредност, Ставови, предрасуде, толеранција; Лични идентитет ; Мода и облачење	-разуме непознат текст реши задатак у вези са прочитаним текстом -опише стилове живота различитих особа -опише шта неко има на себи од одеће и опише каква је одећа			**5**	**3**								**8**
4	**Unsere Welt** Живи свет – природа, очување животне средине, еколошка свест	-одговори на питања у вези са текстом -разуме значај заштите и очувања различитих животињских врста и животне средине -каже нешто о алтернативним изворима енергије				**4**	**2**	**2**						**8**
5	**Zukunftspläne** Професионални живот Планови везани за будуће занимање	-опише своје жељено занимање и да води кратак разговор у вези са тим						**5**	**4**					**9**
6	**Damals in Österreich** Историја, временско искуство ; Уметност Географске	-разуме чињенице из Моцартове биографије и разговара на тему омиљене врсте музике -сазна нешто ново о животу на							**6**	**4**				**10**

	особености	аустријском двору у XIX веку												
7	**Typisch Schweiz** Живот у иностранству Обичаји и традиција Географске особености	-исприча шта се које године дешавало -разуме текст о томе шта све раде деца у обданишту у Швајцарској упореди свој школски дан са њиховим -разуме текст о швајцарском дијалекту немачког језика -напише имејл								2	6		8
8	**Zweimal Deutschland** Историја, временско искуство	-разуме непознате текстове у вези са разједињењем Немачке, изградњом Берлинског зида и животом људи након уједињења Немачке									2	3	5
Фонд часова ПРЕДМЕТ:		**РАЗРЕД:**	9	8	8	7	2	7	10	6	8	3	68

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		Бр. часова по теми	број часова за	
				обраду	Осталет. ч.
1.	**Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитањ**		9	4	5
2.	**Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже**		8	4	4
3.	**Норме и вредност, Ставови, предрасуде, толеранција; Лични идентитет ; Мода и облачење**		10	4	6
4.	**Живи свет – природа, очување животне средине,еколошка свест**		8	4	4
5.	**Професионални живот Планови везани за будуће занимање**		9	3	6

6.	**Историја, временско искуство ; Уметност Географске особености**		8	3	5
7.	**Живот у иностранству;Обичаји и традиција; Географске особености**		11	3	8
8.	**Историја, временско искуство**		5	2	3
укупно:			**68**	**27**	**41**

Предмет – Ликовна култура

Разред: V-VIII

Предмет	**Ликовна култура**	
Разред	**Пети**	
Трајање школског програма	за период од 2022-2026.	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-препозна и опише значај ликовне умености у свакодневном животу -самостално или у сарадњи са другима -користи одабране материјале и ликовне елементе за компоновање ликовног рада	УВОД У ПРОГРАМ	Значај ликовне културе Руковање материјалом и прибором и држање прибора за цртање Композиција: ликовни елементи
-препозна и опише значај ритма. -гради правилан, неправилан ислободан визуелни ритам, спонтано или са одређеном намером	РИТАМ	Функција ритма у природи, свакодневном животу и уметности Врсте ритма Ритам у грађи и текстури облика
- препозна карактеристике праисторије и праисторијског наслеђа у Србији - препозна карактеристике	НАСЛЕЂЕ	Уметност праисторије Праисторијско наслеђе у Србији Уметност Месопотамије Уметност старог Египта Облици у српској уметности Уметност старе Грчке

уметности Месопотамије - разматра са другима шта и како је учио и где та знања може да примени. препозна карактеристике Египта -препозна и употреби у свом раду декоративне облике у српској уметности (орнаментика) -препозна карактеристике старе Грчке -препозна карактеристике старог Рима -зна да наведе неколико музеја и археолошких налазишта у Србији -наведе карактеристике неких музеја и археолошка налазишта у Србији		Уметност старог Рима Музеји и археолошка налазишта у Србији
-гради линије различитих вредности комбинујући материјал, угао и притисак прибора/материјала -у свом раду користи контурне, тектурне и структурне линије као подстицај за стварање оригиналних цртежа - црта разноврсним прибором и материјалом изражавајући замисли, машту, утиске и памћење опаженог	ЛИНИЈА	Цртачки материјали, прибор, технике и средства Врсте цртежа Врсте и карактер линија Контура и контурна линија Текстура и текстурна линија Грађа облика и структурна линија
- пореди облике из природе, окружења и уметничких дела према задатим условима; - наслика реалне облике у простору самостално мешајући боје - уочи и препозна позу, покрет, кретање и смер у ликвним делима и прикаже га у свом раду -препозна карактеристике мртве природе и представи је у	ОБЛИК	Облици у природи и око нас Поза, покрет, кретање, смер Мртва природа Портрет и аутопортрет Вајарски материјали и технике

свом рад -препозна портрет и аутопортрет и представи их је у свом рад -препозна и наведе вајарске материјале и технике -користи глинамол и глину за вајање – разматра са другима шта и како је учио и где та знања може да примени - уочи и препозна сликарске технике у ликвним делима и прикаже је у свом раду -уочи планове у ликовној композицији – уочи и препозна груписање облика у ликовној композицији -прикаже груписање облика у свом раду -разуме појам стилизовања облика и орнамента -стилијује облике у свом раду -разматра са другима шта и како је учио и где та знања може да примени		Вајарски материјали и технике Сликарске технике Планови и врсте композиција према распоре Груписање облика Стилизовање облика и орнамент
-препозна вербалну и невербалну комуникацију око себе -разматра са другима шта и како је учио и где та знања м препозна знаке и симболе око себе -смисли идејно решење за симбол или знак и реализује га на свом раду.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Врсте споразумевања Знак и симбол

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ предмета је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су: - Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...); - Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...) - Однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...) - Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...) - Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...) - Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...) - Организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...) - Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...) Употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Посета галерија, музеја, паркова са скулптурама, обилазак архитектонских здања.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Користе се следећа наставна средстава: бела табла, компјутер и пројектор, визуелна средства (текст, цртеж, модели , слике,филомови, тв емисије...), прибор за цртање, сликање и вајање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Имајући у виду специфичност наставног предмета ликовна култура, програм је оријентисан на процес (учења) и на исходе. Под учењем се подразумевају сва дешавања на часу која воде ка стицању функционалних знања и умења и развијању способности, навика и вредносних ставова, а који омогућавају целовит развој ученика и припремају их за живот у савременом свету. Осим у наставном 51 програму, очекивана знања, умења, навике и ставови одређени су и: стандардима постигнућа за крај основног образовања и васпитања; међупредметним компетенцијама; циљевима образовања и васпитања и општим исходима и стандардима образовања и васпитања (Закон о основама система образовања и васпитања). Часови се одржавају у специјализованој учионици (кабинету намењеном настави предмета ликовна култура, информатика и рачунарство, техника и технологија или другог наставног предмета, а у зависности од опреме која је потребна за реализацију часа), учионици опште намене, простору школе, установама културе, локалном окружењу... Место реализације часова одређује се у складу са могућностима и потребама школе и локалне заједнице, као и са планираним начином реализације часа или наставне јединице. Садржаји програма од петог до осмог разреда нису промењени, већ су организовани у четири тематске целине и допуњени. Груписање садржаја у четири тематске целине (по две за свако полугодиште) неопходно је да би сви ученици, у мањој или већој мери, достигли исходе теме. Четири тематске целине омогућавају и тимско планирање интегрисане тематске наставе. Оваква организација садржаја омогућава и коришћење постојећих уџбеника, без потребе за реорганизацијом или допуном њихових садржаја (кључни садржаји су обрађени у свим одобреним уџбеницима). Садржаји уџбеника не треба да буду водиља за формирање месечног и индивидуалног плана рада наставника, већ неопходно средство и ослонац у раду (имајући у виду и то да су приступачан извор репродукција уметничких дела). Исходи теме су искази о томе за шта је сваки ученик (у мањој или већој мери) оспособљен по завршетку учења теме. Исходе тема не треба изједначавати са исходима задатака, активности или наставне јединице, који се дефинишу прецизније (уобичајено их дефинише наставник како би могао лакше да процењује и прилагођава сопствену праксу). Један исход задатка достиже се по завршетку једног задатка/активности. Један исход теме достиже се по завршетку више разноврсних активности, односно тек по завршетку теме. Приликом планирања активности и задатака пожељно је да сваки води ка достизању више од једног исхода теме. У моделу курикулума који је усмерен на процес, фокус није на садржајима, па су сви садржаји програма препоручени. Програм је осмишљен тако да уважава и образовање, искуство, креативност и интегритет наставника. Наставник, самостално или у тиму, планира наставне јединице и одређује број часова за њихову реализацију, место и начин реализације, односно бира наставне методе, технике и поступке. Приликом планирања наставних јединица, наставник прави избор и редослед садржаја водећи рачуна да се одабрани садржаји постепено и логично надовезују. Фокус је на процесу, односно наставним методама, техникама и поступцима који на најефикаснији начин воде ученике ка развоју индивидуалних способности и достизању исхода. У колони Садржаји нема предложених задатака, активности, материјала, ликовних техника, наставних метода и поступака. Ова колона садржи само предложене теоријске садржаје које наставник може да одабере и објасни. На пример, ако је предложен садржај материјал за рециклажу, не ради се о препорученом материјалу за рад, већ о теми за разговор (коришћење материјала за рециклажу у практичном раду прописано је исходима, а у складу са Националном стратегијом одрживог развоја, тако да није потребно и у садржајима истицати материјал који ученици користе). Наставник може да одлучи да ученицима објасни значај рециклирања у савременом свету или да говори о уметности рециклирања и доприносу уметника одрживом развоју или да говори о безбедности, хигијени и очувању здравља приликом обликовања употребљене амбалаже... Наставник није у обавези да поведе разговор о овој теми, могуће је да зада ученицима да преобликују материјал за рециклажу, без пратећег објашњења. Међутим, треба имати у виду да такав приступ не омогућава смислено учење и развој компетенција. Уколико ученици не знају због чега раде неки задатак, мало је вероватно да ће у овом узрасту сами закључити где све могу да примене стечено знање и искуство. Наставник са положеном лиценцом зна да се теоријски садржаји могу обрадити кроз пар реченица (информативно), кроз дијалог (питања која наводе ученика на размишљање), кроз мотивациони разговор, кроз необавезан разговор током рада на задатку, кроз игру...; уме да испланира време за објашњења тако да се не губи драгоцено време за стваралачки рад и зна да процени важност садржаја. Наставници који немају потребно

искуство пролазе кроз менторски рад са искусним колегама и могу да добију помоћ од 52 колега и на обукама. Очекује се и да се наставник самостално усавршава, у установи и ван ње, да чита стручне текстове и литературу и са колегама размењује искуства из праксе. Имајући у виду да садржаји нису прописани, садржаји програмских тема које су се до сада обрађивале допуњени су предлозима који треба да послуже као почетни подстицај, подршка наставнику да самостално обогаћује програм. Предложени садржаји нису организовани као предлог наставних јединица, нити по утврђеној структури (редоследу), јер се водило рачуна о томе да се избегне нуђење готовог решења које би усмерило фокус на садржаје. Овај приступ је проверен у пракси и искуство је показало да је наставницима потребно извесно време да се навикну на већу самосталност у креирању програма. Из тог разлога се наставницима препоручује да приликом планирања наставних јединица по новом програму у почетку не одступају значајно од досадашње праксе и да у наредним годинама постепено уводе само оне измене које су претходно испитали у пракси. Програм садржи и две новине. Једна се односи на употребу савремене технологије, посебно апликативних програма. У петом разреду ова новина није видљива у исходима, јер се водило рачуна о томе да ученици претходно треба да савладају програм новог предмета информатика и рачунарство, али и основе ликовног језика у оквиру наставе предмета ликовна култура. Наставник може да потражи на интернету примере употребе савремене технологије у уметности и да о томе кратко информише ученике, како би ученици постепено развијали свест о томе да је напредак технологије утицао и на уметност (на пример, 3Д оловка, https://www.youtube.com/watch?v=AQgI2-h7uUQ , сликање помоћу Google's Tilt Brush, интеарктивне ЛЕД скулптуре, као што је Fish Bellies у кампусу Државног унивезитета Тексас и сл.). Затим, може да планира виртуелну посету пећини Ласко (http://www.lascaux.culture.fr/?lng=en#/fr/02_00.xml) или неком музеју. Уколико жели, наставник може да планира и стваралачки рад (цртање, сликање) на рачунару, а у договору са наставником информатике и рачунарства. Друга новина је да програм не садржи препоручена уметничка дела и споменике културе. Приликом избора дела наставник може да се ослони на претходни програм, на уџбенике и на друге изворе. Свака тематска целина садржи и посебан део, Уметничко наслеђе. Препоручени садржаји овог дела нису прецизирани, јер се водило рачуна о специфичностима наслеђа свих националних мањина. Садржаје овог дела одређује наставник, односно савети националних мањина. Исходи тема су дефинисани уопштено како би наставник имао могућност да осмисли разноврсне задатке и активности. Од бројних могућих исхода теме одабрани су они које сваки ученик може да достигне. Уколико наставник жели да приликом планирања наставне јединице, активности или задатка дефинише прецизније исходе може да користи следећу схему: Уводни исказ (по завршетку задатка/наставне јединице ученик ће бити у стању да/умети да) + један глагол (наслика) + објекат (пејзаж) + критеријум (на основу имагинације). Исход задатка се формулише на основу циљева задатка. У наведеном примеру циљ би био да ученици на основу сопствене имагинације креирају оригиналан ликовни рад. Један задатак по правилу има више циљева и исхода. На пример, наставник може да очекује од ученика и да по завршетку рада вербално опишу свој рад, да упореде радове осталих ученика (на пример, да анализирају композицију према задатим критеријумима). Коначно, треба имати у виду да је програм, укључујући и упутство, само помоћ наставнику у процесу осамостаљивања. Већа количина информација у програму не подразумева и већу оптерећеност ученика и наставника. Напротив, наставник треба да испланира наставне јединице тако да предвиди довољно времена да ученици реализују своје идеје и уживају у раду, као и да рачуна на неочекиване прилике и могућности које се јављају у пракси.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Програм није организован по предметним областима, јер није пожељно, а често ни могуће, одвојено изучавати садржаје различитих предметних области (ни стандарди постигнућа за крај школовања нису организовани по предметним областима). Из тог разлога је на овом месту само дат опис предмета (без стриктне поделе на предметне области или области учења). Развој ученика

Настава ликовне културе је индивидуализована и усмерена на целокупан развој ученика, а пре свега на развијање опажања и памћења, креативности, стваралачког мишљења, еманципације, емпатије, свести о општем и личном добру, толеранције, способности сарадње и разумевања различитости, естетичких критеријума, моторике и индивидуалних способности. Повезаност циља и садржаја наставе ликовне

културе огледа се у повезаности опажања креативног изражавања и вредновања. Све почиње опажањем: Креативност Креативност се не везује само за уметност и даровите ученике. Сваки ученик има потенцијал који може да развије уколико му се пружи прилика. У складу са тим, све се чешће истиче потреба за учењем креативности и у настави се већ примењују неке технике за развој креативности (на пример, олуја идеја). Настава предмета ликовна култура има огроман потенцијал за развијање креативности сваког ученика (не само ученика који су даровити за уметност). Због тога је важно да ученици постепено стичу свест о томе на који начин су долазили до идеја за рад, шта их је мотивисало, као и да та искуства могу применити и у другим ситуацијама. Основни услов за развој креативности су мотивациони садржаји који подстичу интересовање, одушевљење, имагинацију и позитивну емотивну реакцију, као и настава која ученику (али и наставнику) обезбеђује задовољство у раду. Уобичајени поступак је мотивациони разговор који омогућава да сваки ученик осмисли своју идеју (тему) за рад. Наставник може да испроба у пракси и следеће технике и поступке: постављање ликовног проблема (на пример, кретање облика) и нуђење више тема за рад од којих ученик треба да одабере ону која по његовом мишљењу одговара постављеном проблему (неке од тема треба да буду везане за појмове који нису у вези са кретањем, а може се десити да ученик пронађе неочекивану везу, односно оригинално решење); извлачење цедуља (2–3) на којима су исписани наизглед неспојиви појмови које треба повезати у смислену ликовну целину/ликовну причу; симулација ситуације у којој су ученици „дизајнери“, а наставник је „купац“ који наручује продукт и поставља услове (на пример, тражи комбинацију три боје или једну боју која доминира...); асоцијације (од ученика се тражи оригиналан рад мотивисан једним појмом или сликом, звуком, појавом, поруком, текстом...). Опажање Опажање се темељи на знању и осећајима ученика. Наглашава се ликовно-естетска перцепција, дакле ликовни и тактилни опажаји, спознаја и осећаји у којима ученици проналазе смисао у комуникацији с околином и уметничким ликовним делима. Задаци сваке наставне јединице развијају способност посматрања и уочавања карактеристика ликовних елемената. Треба увек осигурати пуно ликовних примера и подстицати ученике да изразе оно што су истраживали, подједнако речима као и ликовнотехничким средствима. Ликовне технике и материјал Ликовне технике и материјал обрађују се кроз кратко упутство и савете током рада, у оној мери која је неопходна, јер се учење заснива на самосталном (и у сарадњи са другима) истраживању изражајних могућности техника, прибора и материјала. Наставник указује ученицима и на основне карактеристике неког материјала или прибора. На пример, уколико ученик црта и боји фломастерима његов рад ће с временом бледети и нестати, а уколико користи перманентне маркере треба да их користи према инструкцијама, јер су поједини маркери токсични. Ученици могу да буду демотивисани уколико покушају да добију секундарне боје или жељени тон мешајући водене боје које садрже мању количину (неквалитетног) пигмента. Једно од решења је да заједно експериментишу позајмљујући једни другима 54 материјал. Употребљена амбалажа, уколико није припремљена (опрана, термички обрађена и сл.) садржи штетне микроорганизме. Теорија обликовања Договорена теорија не постоји, већ се у литератури срећу различите поделе и тумачења. Од наставника се очекује да буде упознат са различитим тумачењима и да их критички процени и одабере. У програму је предвиђено тумачење простора и тумачење композиције (врсте композиција, ликовни елементи и принципи компоновања), међутим, свесно је избегнуто истицање једног од могућих тумачења. Теорија обликовања се може посматрати као отворени дијалог када је реч о уметничкој школи или факултету. Имајући у виду да би овакав приступ само збунио ученике основне школе најбоље је задржати се на једноставним, основним информацијама. Појмови из теорије обликовања објашњавају се на примерима уметничких дела и на примерима из природе и урбаног окружења. Знања из теорије обликовања нису примењива само у ликовном раду и настави других предмета, већ и у свакодневном животу ученика. На пример, распоред ствари према одређеном ритму у соби ученика може да омета или да подстиче концентрацију, одређене боје подстичу агресивност... Теорија обликовања се од петог до осмог разреда постепено учи и примењује, а предвиђено је да ученици буду упознати са могућом применом стечених знања у свакодневном животу, наставку школовања и у различитим занимањима. Медијска писменост и комуникација Као и до сада, садржаји који омогућавају стицање медијске писмености планирају се у корелацији са садржајима предмета српски језик и односе се на читање (разумевање) садржаја слике, текста и мултимедијалних садржаја. Имајући у виду да су

ученици све раније изложени различитим садржајима на интернету, као и штетним (негативним) порукама које се провлаче кроз рекламе, игрице, музичке спотове, мимове и др. потребно је успоставити и корелацију са садржајима предмета информатика и рачунарство, техника и технологија, грађанско васпитање или веронаука, као и са осталим предметима који предвиђају медијско описмењавање. Медијска писменост подразумева и способност визуелног споразумевања, односно комуницирање медијумима ликовних уметности. Осим слободног и спонтаног изражавања, које је заступљено у највећем проценту, ученици се оспособљавају и да изражавају своје идеје, замисли, поруке, ставове, емоције... различитим медијумима ликовних уметности. Уметничко наслеђе Садржаји уметничког наслеђа обухватају ликовна дела и споменике културе из прошлости и уметничка дела настала у 20. и 21. веку, епохе, стилове, правце, појаве, трендове, уметнике и уметничке групе, значајне споменике културе, манифестације, установе културе, установе за заштиту културне баштине... Приликом обраде ових садржаја фокус није на меморисању података, већ на развијању сензибилитета за доживљавање и разумевање дела, као и на сагледавању развоја уметности кроз историју и међусобног утицаја уметности и друштва. Неизоставни садржаји су најзначајнија дела из светске културне баштине, а посебна пажња се посвећује баштини на тлу Србије.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Биологија	Облици Облици у природи и око нас	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика
Математика	Линија Врсте и карактер линија	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика
Историја	Наслеђе Праисторијско наслеђе	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Естетичка Културна свест и изражавање – подразумева да се цени важност креативног изражавања идеја, искустава и емоција кроз разне медије, укључујући музику, изражавање покретима, књижевност и уметност. Културно знање обухвата свест о локалној, националној и европској културној баштини и њихово место у свету. Она обухвата основна знања од главних културних дела, укључујући и савремену културу. Вештине се односе на апрецепцију и израз: апрецепција и уживање у уметничким делима и перформансу као и само-израз кроз разне медије, користећи личне капацитетете. Вештине укључују и могућност сопственог креативног и експресивног гледишта на мишљења других и идентификација и раумевање друштвене и економске могућности у културној делатности. Културни израз је од суштинског значаја за развој креативних вештина, које се могу применити на разне професионале контексте. Разумевање властите културе и осећај идентитета могу бити основа за отворени став и поштовање различитих култура. Позитиван став обухвата стваралаштво и неговање естетских капацитета кроз уметнички израз и учешће у културном животу. Естетско расуђивање (естетско процењивање) се односи на подизање свести ученика о битним карактеристикама једног дела или интерпретације и на развоју капацитета за критичко расуђивање у процени личног или радова других Компетенција за учење Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје. - Користи различите изворе информација и има критички однос према њима. - Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом. - Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања. Рад са подацима и информацијама. Информатичка писменост, ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно. Комуникација Ученици ће комуницирати у различитим контекстима кроз различите уметничке медије, укључујући технологије, знати да пренесу своје идеје и да се тумаче идеје других. Сарадња Сарадднички односи: Често се у настави ликовне културе користи групни рад у којем се негују сарадничке особине. Индивидуалне способности су укључене у групни рад кроз интензивну комуникацију. Решавање проблема Критичко мишљење и решавање проблема, ученици ће користити различите врсте расуђивања да решавају проблеме на уобичајен или иновативан начин. Дигитална компетенција Ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно.

Медијска писменост, ученици ће анализирати и користити медије, да разумеју функционисање медија и иформација и тумаче их. ИКТ писменост, ученици ће са разумевањем користити технологију ефикасно за истраживање, приступ, стварање и комуникацију. Употреба дигиталних медија, не може се ограничити само на техничке аспекте у рачунарству и информатици. Обликовање у дигиталним медијима је поље ликовне уметноости (веб дизајн, дигитална фотографија).

Одговорно учешће у демократском друштву

Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву. - Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине.

Предузетништво

Има активну и пасивну компоненту, јер обухвата тенденцију да појединац сам покрене неку промену или способност да упозна, подржи и прилагоди се иновацијама које су изазвали спољни фактори. Предузетништво подразумева преузимање одговорности за поступке, било позитивне или негативне, развој стратешке визије, постављање и испуњавање циљева, и мотивисаност за успех.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Миловој Павловић, *Уџбеник за 5.разред основне школе, , БИГЗ, 2018.*

Група аутора „Стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет ликовна култура", Издавач Министарство просвете Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд 2014

Помоћна литература из области визуелних уметности

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	УВОД У ПРОГРАМ	-препозна и опише значај ликовне умености у свакодневном животу -користи одабране материјале и ликовне елементе за компоновање ликовног рада	**6**										**6**
2.		-препозна и опишезначај ритма	**2**	**4**	**2**	**2**							**10**

	РИТАМ	-гради правилан, неправилан и слободан визуелни ритам, спонтано или са одређеном намером												
3.	НАСЛЕЂЕ	-препозна карактеристике праисторије и праисторијског наслеђа у Србији, старом Египту, старој Грчкој и старом Риму -зна да наведе неколико музеја и археолошких налазишта у Србији		2				4	4		3	1	15
4.	ЛИНИЈА	-гради линије различитих вредности комбинујући материјал, угао и притисак прибора/материјала -у свом раду користи контурне, тектурне и структурне линије као подстицај за стварање оригиналних цртежа		4	4	4		4	4				20
5.	ОБЛИК	-пореди облике из природе, окружења и уметничких дела према задатим условима; - наслика реалне облике у простору самостално мешајући боје								8	7	2 4	17 4
6.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	-препозна вербалну и невербалну комуникацију око себе -разматра са другима											

		шта и како је учио и где та знања м препозна знаке и симболе око себе												
Фонд часова ПРЕДМЕТ:		**РАЗРЕД:**												72

Предмет	**Ликовна култура**	
Разред	**Шести**	
Трајање школског програма	за период од 2022-2026.	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад; користи изражајна својства боја у ликовном раду -познаје различите сликарске материјале и технике -користи изражајна својства комплементарних боја у ликовном раду -разматра сам и са другима шта и како је учио и где та знања може применити	БОЈА	Светлост и опажање боја Пигментне боје: подела и мешање боја Хроматске и ахроматске боје Тон, валер, интензитет Контраст хладних и топлих боја Комплементарни парови Дејство боја на посматрача Боја у сликарству, графици, скулптури, керамици и дизајну
-повезује карактеристичан експонат и одговарајући музеј	НАСЛЕЂЕ	Музеји и експонати Културна добра Музеји у Србији Уметност некад и сад Знаменити уметници и њихова дела Знамените грађевине и паркови у Србији Знаменити споменици у Србији
-разуме садржај визуелних порука и улогу визуелне комуникације у свакодневном животу ликовном техником; разликује врсте визуелних порука и њихове намене. -перцепира поруке које се преносе		Садржај уметничких дела Тумачење садржаја уметничког дела

визуелним путем; кодира и декодира визуелне информације -идентификује теме у одабраним уметничким делима и уочава циљеве једноставних визуелних порука -уочава веб дизајн у окружењу и тумачи -развија перцепцију за поруке које се преносе визуелним путем;	КОМУНИКАЦИЈА	
-уочава и разликује површине и текстуре -описује тактилни доживљај -уочава различите текстуре у делима природе и човека -користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад -прави разноврсне текстуре на различитим подлогама или облицима -прави разноврсне текстуре линијама материјалом по избору или у апликативном програму -користи изражајна средства боје у изради текстуре -прави различите текстуре на тродимензионалном облик -користи усвојене информације у стварању ликовног дела -разматра са другима шта је учио и како да представи визуелном поруком	ТЕКСТУРЕ	Врсте текстура Ритам и текстура Текстура у сликарству и вајарству Имагинарна текстура
-идентификује теме у одабраним уметничким делима и разуме значај маште и способности имагинације -изрази своје замисли одабраном ликовном техником	УОБРАЗИЉА	Машта, снови и митови у уметности Реални облици у нереалним односима Трансформација облика Необична уметничка остварења

-описује естетски доживљај простора -обликује простор у коме живи користећи стечена знања из дизајна -постави изложбу радова -користи информације за стваралачки рад	ПРОСТОР	Амбијент

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
.Циљ предмета је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су: - Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...); - Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...) - Однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...) - Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...) - Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...) - Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...) - Организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...) - Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...) Употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација,
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Посета галерија, музеја, паркова са скулптурама, обилазак архитектонских здања
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Користе се следећа наставна средстава: -бела табла -компјутер и пројектор -визуелна средства (текст, цртеж, модели , слике,филомови, тв емисије...) -прибор за цртање, сликање и вајање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Концепција програма посебну важност придаје наставнику који методске поступке и облике рада конципира усаглашавајући васпитно-образовне задатке (ликовне проблеме) са побуђеним интересовањем ученика да ове задатке прихвате на нивоу самоиницијативе, односно у складу са властитом израженом потребом. Различитим примереним методама у 10 раду с ученицима треба тумачити садржаје програма како би ученици поступно и спонтано усвајали нова сазнања. У том смислу улога наставника наглашена је у фази избора и дидактичке припреме мотивационог садржаја, а избор теме зависи од суштине ликовног задатка, односно конкретног садржаја којим се ученик мотивише у правцу одређеног ликовног проблема. Проблемски захтеви овог програма имају карактер наставног садржаја, а теме су у служби реализације предвиђених задатака. У процесу припремања за рад, темама треба посветити посебну пажњу како не би преовладале над садржајима. Стога је наставнику дата могућност да у складу са индивидуалним способностима буде слободан у избору дидактичке припреме. Осим садржаја и креативности, у структури програма предвиђени су и медијуми, резервисани за максималну слободу и коришћење свих могућности потенцијалне креативности наставника. У том контексту примерена је различита и непоновљива методичка припрема. Садржаји програма за шести разред базирају се на непосредном опажању ритма светлина, боја, текстуре и чулне осетљивости и осећајности за визуелно споразумевање и свет уобразиље у ликовним делима. Првом целином Слободно ритмичко изражавање бојеним мрљама, линијама, светлинама, облицима и волуменима наглашено је поимање правилности у ритмичком кретању елемената, али и могућност да се слободно, без геометријске строгости, тумачи ритам. У овој целини унет је недовољно заступљен појам волумен којим треба равноправно инсистирати на вежбању вајања. Имајући у виду велики значај визуелних комуникација и потребе развијања критичке свести код деце, другом целином Визуелно споразумевање назначена је важност стварања и декодирања визуелне шифре. Треба предочавати деци да је визуелно споразумевање исход непосредног опажања свакодневног окружења и да има образовноваспитни карактер. Читав свет појавних вредности условљен визуелном перцепцијом манифестује се дејством светлости. Осим што видимо предмете услед осветљености, светлина постоји као ликовни проблем. Стога је неопходно систематично обрађивати специфичности сваке тематске јединице. Имајући у виду образовни карактер садржаја предмета, примерено је на сваком часу тематску јединицу илустровати адекватним ликовно-уметничким делом како би се вежбањем одговарајућим средствима квалитетно усвајала знања повезана са практичним радом. Задатак текстуре је да се постигне материјализација облика, њоме се истиче особеност материјала и она учествује као и други елементи у композицији дела. Као чести носилац композиције, текстура је утисак визуелне и тактилне перцепције. Додиром, односно пипањем, може се утврдити да ли је предмет у непосредном окружењу гладак или храпав. Предмете који су сјајни или мат можемо визуелно опажати. Свакако да је најсложенија целина Боја, коју треба тумачити у складу са узрастом деце. Учење по моделу из природе и путем уметничке рецепције као методе у коме нас природа и уметничко дело уводе у облик откривања (опажањем) у овој целини највише може доћи до изражаја. Подела на боје и небоје односно на хроматски скуп (основне и изведене

боје) и ахроматски скуп, отвара могућност осталих подела. Сваку тематску јединицу треба систематски обрађивати методом разговора и вежбањем, а тумачењу комплементарних боја, као исходу разумевања овог ликовног елемента, треба посветити посебну пажњу. Имајући у виду образовни карактер садржаја, ову целину треба на сваком часу илустровати адекватним ликовно-уметничким делом да би ученици вежбањем одговарајућим средствима усвајали квалитетна знања повезана са практичним радом. 11 Целину Свет уобразиље у ликовним делима треба методом разговора тумачити уз неопходну илустрацију уметничких дела са фантастичним, религијским, митолошким ликовима. У том контексту, настава мора бити повезана са осталим предметима кроз трагање за заједничким мотивима, због чега треба инсистирати на повезаности са предметима како би се заједнички појмови јасније и спонтаније усвајали. Неопходно је успоставити корелацију са предметима: српски језик, музичка култура, историја. Препоручује се коришћење савремених технологија и трагање за савременим ликовно-техничким средствима. Програмски садржаји подстичу визуелну радозналост, отвореност за нова сазнања на основама претходних. искустава. Истраживањем непосредне околине и уметничког дела, стваралачком прерадом информација, подстичу се сазнајни процеси. Садржаји дају могућност перманентне отворености за оригинално решавање проблема коришћењем савремених ликовно-техничких средстава и савремених медијума. Њима се подстиче развој свих нивоа дивергентног мишљења у области ликовне културе. У циљу процеса апстраховања, издвајања битних и суштинских обележја објекта (феномена) важно је озбиљно појмовно и терминолошко одређење. Имајући у виду образовни карактер садржаја предмета, неопходно је на сваком часу сваку тематску јединицу илустровати адекватним ликовно-уметничким делом. Уметничка дела ученике уводе у тајне различитости јер разумевање различитости култура, као и вечитих промена у природи, условљава адекватан однос према свом уметничком наслеђу. Треба, међутим, имати у виду да уметничко дело није у функцији илустрације мотива, него је оно решење или пример илустрације решења проблема. Детету је ликовно-уметничко дело могућност сагледавања тековина и поимања постојећих остварења и могућност ослањања на светско и своје уметничко наслеђе. Поред тога, дело из уметничког наслеђа је могућност сагледавања вертикалне и хоризонталне корелације, којом ученици имају могућност интердисциплинарног приступа. Конкретна демонстрација уметничког дела подстиче визуелни доживљај, објашњава и разлаже ликовни проблем. Различитим приступом ученику се нуди разнолико виђење и доживљај. Поред тога, дело нуди референтан ниво ликовног мишљења омогућујући корелацију са садржајима других наставних предмета и утиче на мотивацију ученика. У том погледу, треба имати у виду да је пожељно да знање треба понављати, али не на исти начин, већ у различитим облицима, другачијим речима, у другачијем контексту, у другачијем жанру и у другачијем симболичком медијуму од почетне верзије (речју, сликом, графички, шематски). У природи предмета ликовна култура могуће је овај начин често примењивати јер се садржаји прожимају. Таква структурална веза образовно-васпитно условљава разумевање структуре природе и света. Треба, такође, придавати велику важност селективности, којом се инсистира на смислу неке вредности. Методом разговора треба наводити ученика да разуме зашто нешто треба да зна. Код ученика треба инсистирати на питању зашто се учи и који је смисао наставе ликовне културе. Треба, такође, тежити откривању суштине путем селекције и апстраховања. Селекцијом садржаја на принципу егземпларности морају се узети они сегменти модела који најадекватније представљају проблем за потенцијални израз. Наставник наводи ученика да врши селекцију (одваја битно од небитног) како би остварио могућност претпоставке размишљања у правцу решавања задатка. Циљ је одвајање битног од небитног како би се рационално користило време школског часа, које углавном није довољно за велике захтеве. Стога, припрема наставника (писмена, визуелна) мора бити јасна и извесна како би се остварио постављени циљ. У оквиру постојећих наставних садржаја, а у вези са савременом технологијом у контексту визуелних информација у ликовној култури, треба инсистирати код деце на стицању утисака блискости са садржајима који се ослањају на њихова спонтана претходна знања, која се затим трансформишу у будућа знања. Од деце се не очекује да само буду конзументи, већ се ликовном културом и њеном образовно-васпитном функцијом развијају и моторичке способности, естетско мишљење, критичка свест. Перманентан задатак треба да буде афирмација детета као актера стваралаца у складу са његовим преференцијама. Проблемски постављени наставни садржаји ликовне културе вертикално се развијају од првог до осмог разреда и произилазе један из другог. Полазећи од узрасних

могућности ученика, водило се рачуна о прилагођености и спиралним круговима садржаја образовног карактера за сваки разред посебно, што је и одређено у оперативним задацима. Такви садржаји као основ имају теорију обликовања, а информативност се стиче у практичном, делимично и теоријском раду путем анализа уметничких дела и ученичких радова. Ниво образованости је у складу са специфичношћу ове наставне области, што подразумева и одговарајуће инструменте за праћење знања ученика по разредима. Из тога произилази да ученицима треба пружити информације на нивоу програма, што подразумева и усвајање знања. Паралелно са тим треба их усмеравати у креативном практичном раду и процесима игара, где понуђене информације нису оквири деловања и дефинитивне вредности. Садржаји наставе ликовне културе у основном васпитању и образовању могу да се подведу под следећу шему информативне структуре: 1. опазити 2. примити 3. разумети 4. поступити. Ниво прве димензије (опажања) подразумева три основна фактора: 1. квалитет опажања у садржајном погледу; 2. брзину и тачност перцепције; 3. тачност опажања појединачних елемената у одређеној ситуацији. Ниво друге димензије обухвата елементе разумевања опажених и примљених ликовно-визуелних квалитета. Ниво треће димензије је разумевање опажене и примљене информације, тј. неопходно је вођење разговора о структуирању одређене информације. Ниво четврте димензије подразумева примену (поступање) у практичном и теоријском раду. Ова структура је оријентација наставницима за вредновање нивоа знања, а односи се на све методске целине у програму од четвртог до осмог разреда. Током реализације задатака у свим методским целинама по разредима, где се наставник појављује у улози преносиоца знања и аниматора дечјег стваралаштва, могуће је проверавати и пратити ниво и квалитет процеса и рада ученика по наведеним стандардима. Затим треба имати у виду чињеницу да се сваки од наведених нивоа (почев од опажања преко примања, разумевања па до поступања) може оцењивати оценом од два до пет. Из тога произилази напомена о комплексности оцене и сугестија за следећи приступ: довољан (2) – усвојеност садржаја на нивоу опажања; добар (3) – усвојеност садржаја на нивоу опажања и примања; врло добар (4) – усвојеност садржаја на нивоу опажања, примања и разумевања; одличан (5) – усвојеност садржаја на нивоу опажања, примања, разумевања и поступања. Приликом оцењивања треба имати у виду да нису сви ученици на истом нивоу опажања, примања, разумевања и поступања. То су чињенице које наставника упућују на будност и реалност полазећи од захтева програма и психофизичких могућности ученика и треба да буду заступљени сви нивои оцењивања са различитим степенима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик и књижевност	Комуникација Тумачење садржаја уметничког дела	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика
ТиТ	Текстура Врсте текстура	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки

				радови ученика -креативни допринос ученика	
	Физика	Боја Светлост и опажање боја	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Естетичка

Културна свест и изражавање – подразумева да се цени важност креативног изражавања идеја, искустава и емоција кроз разне медије, укључујући музику, изражавање покретима, књижевност и уметност. Културно знање обухвата свест о локалној, националној и европској културној баштини и њихово место у свету. Она обухвата основна знања од главних културних дела, укључујући и савремену културу. Вештине се односе на апрецепцију и израз: апрецепција и уживање у уметничким делима и перформансу као и само-израз кроз разне медије, користећи личне капацитетете. Вештине укључују и могућност сопственог креативног и експресивног гледишта на мишљења других и идентификација и раумевање друштвене и економске могућности у културној делатности. Културни израз је од суштинског значаја за развој креативних вештина, које се могу применити на разне професионале контексте. Разумевање властите културе и осећај идентитета могу бити основа за отворени став и поштовање различитих култура. Позитиван став обухвата стваралаштво и неговање естетских капацитета кроз уметнички израз и учешће у културном животу. Естетско расуђивање (естетско процењивање) се односи на подизање свести ученика о битним карактеристикама једног дела или интерпретације и на развоју капацитета за критичко расуђивање у процени личног или радова других.

Компетенција за учење

Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје. - Користи различите изворе информација и има критички однос према њима. - Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом. - Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања.

Рад са подацима и информацијама.

Информатичка писменост, ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно.

Комуникација

Ученици ће комуницирати у различитим контекстима кроз различите уметничке медије, укључујући технологије, знати да пренесу своје идеје и да се тумаче идеје других.

Сарадња

Сарадднички односи: Често се у настави ликовне културе користи групни рад у којем се негују сарадничке особине. Индивидуалне способности су укључене у групни рад кроз интензивну комуникацију.

Решавање проблема

Критичко мишљење и решавање проблема, ученици ће користити различите врсте расуђивања да решавају проблеме на уобичајен или иновативан начин.

Дигитална компетенција

Ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно. Медијска писменост, ученици ће анализирати и користити медије, да разумеју функционисање медија и иформација и тумаче их. ИКТ писменост, ученици ће са разумевањем користити технологију ефикасно за истраживање, приступ, стварање и комуникацију. Употреба дигиталних медија, не може се ограничити само на техничке аспекте у рачунарству и информатици. Обликовање у дигиталним медијима је поље ликовне уметноости (веб дизајн, дигитална фотографија).

Одговорно учешће у демократском друштву

Поналша се одговорно, хумано и толерантно у друштву. - Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине.

Предузетништво

има активну и пасивну компоненту, јер обухвата тенденцију да појединац сам покрене неку промену или способност да упозна, подржи и прилагоди се иновацијама које су изазвали спољни фактори. Предузетништво подразумева преузимање одговорности за поступке, било позитивне или негативне, развој стратешке визије, постављање и испуњавање циљева, и мотивисаност за успех.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Литература и уџбеници: Миловој Павловић, *Уџбеник за 6.разред основне школе, , БИГЗ, 2019.*

Група аутора „Стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет ликовна култура", Издавач Министарство просвете Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд 2014

Помоћна литература из области визуелних уметности

Предмет	**Ликовна култура**	
Разред	**Седми**	
Трајање школског програма	за период од 2022-2026.	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ

описује естетски доживљај простора; обликује простор у коме живи користећи стечена знања из дизајна; користи информације за стваралачки рад; обликује простор у коме борави користећи стечена знања користи сликарска или цртача изражајна својства у ликовном раду.; комбинује облике и линије и да њиховим ритмичним понављањем створи оригиналан орнамент за одређену намену.	КОМПОЗИЦИА И ПРОСТОР	Ликовна композиција (појам, значење,организација слике) Развој опажања (Ликовни елементи и принципи, усмеравање пажње, истицање необичног, кретање ока..) Позиционирање елемената у композицији Боје и емоције (боја и потрошач, психолошко дејство боја) Стилизација облика Ритам и уметничко наслеђе Пропорције главе и тела Опажање простора (линеарна, атмосферска и колористичка перспектива
-разуме садржај визуелних порука и улогу визуелне комуникације у свакодневном животу; -изражава своје замисли и позитивне порука одабраном ликовном техником; - разликује врсте визуелних порукаи њихове намене; -очава веб дизајн у окружењу и тумачи; -развија перцепцију за поруке које се преносе визуелним путем; кодирање и декодирање визуелне информације. ----разуме и објасни важност дизајна и да -објасни ко дизајнира одређени производ, као и да разликује кич	КОМУНИКАЦИЈА	Мотиви, теме и поруке у ликовној уметности Историјска, религијска и митолошка композиција Фотографија Анимација Обједињавање покрета игре и звука
-исказује своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно и зашто људи стварају уметност -разуме и зна д објасни важност уметности -разликује кич од естетске вредности	УМЕТНОСТ И ДРУШТВО	Уметност и нове технологије Уметност око нас

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

.употреба савремених наставних средстава

-огледни час у току школске године

-планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара

-на састанцима стручних актива презентовати семинаре

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су:

- Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...);
- Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...)
- Однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...)
- Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...)
- Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...)
- Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...)
- Организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...)
- Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...)

Употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација,

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Посета галерија, музеја, паркова са скулптурама, обилазак архитектонских здања

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Користе се следећа наставна средстава:

-бела табла

-компјутер и пројектор

-визуелна средства (текст, цртеж, модели , слике,филомови, тв емисије...)

-прибор за цртање, сликање и вајање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У седмом разреду их има шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина. Понављање истих кључних појмова из разреда у разред не подразумева понављање истих садржаја и активности. У сваком разреду кључни појмови се разматрају из другог угла и надограђују новим појмовима и подпојмовима.

Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено, до краја школовања, да истражују и откривају те везе.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У новом моделу наставе и учења фокус није на садржајима. Наставник креира програм на основу компетенција, предметног циља, исхода и кључних појмова. Једна наставна тема траје најмање четири часа. У оквиру теме се повезују појмови које наставник бира из свих целина. Да би се омогућили услови за напредовање ученика, у настави треба да доминирају сложени задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција. Осим стваралачког рада значајан је и разговор. Наставник планира питања која подстичу ученике на размишљање, истраживање и развијање креативних идеја.

Имајући у виду недовољан фонд часова и опремљеност кабинета/учионица у којима се одржава настава Ликовне културе, пожељно је да се настава планира тимски. Поједини задаци/активности могу да се реализују у кабинету за информатику, у интегрисаној настави, у настави других предмета, ван школе (на екскурзији, у музеју...) или као домаћи задатак (индивидуални или тимски пројекти).

Композиција

Када ученици сликају наставник може да постави ликовни проблем који се односи на повезивање емоција и боја (изражавање сопственог расположења или планско коришћење боја да би се изазвале одређене емоције код посматрача).Ученици, ако желе, могу да одаберу и истраживачке теме везане за пигментну боју (на пример, по чему боје добијају називе, занимљивости о производњи боје током историје, психолошко дејство боје, боје и амбалажа производа, комбиновање боја приликом уређења просторије и утисак који комбинација оставља на посматраче...). Одабрану тему могу да истраже тако што ће истраживати податке код куће и/или кроз ликовни рад на часу. Када је реч о стилизовању облика, предлог се односи на то да ученици науче како да максимално поједноставе сложени облик, да га кроз фазе, поступно, сведу на знак. Потребно је да уоче по чему је облик препознатљив, да разликују његову битну карактеристику од мање важних детаља. Затим, да испробају неке поступке који ће им помоћи да стилизују облик (брисање детаља сложеног цртежа белом бојом, свођење сложеног облика на геометријске фигуре, оцртавање контуре, цртање контуре, истицање/преувеличавање карактеристичног детаља...). Могу даураде више нацрта на мањем формату папира. Касније, када буду стварали сложеније радове (на пример, портрет) могу да примењују поступак или поступке који им највише одговарају.

Предвиђено је да се о принципима компоновања више учи у осмом разреду. У седмом разреду фокус је на оригиналности. Једнако је важно да, када наставник постави ликовни проблем, ученици плански примене онај принцип или принципе компоновања о којима су учили, као и да искуствено и спонтано откривају оне о којима нису учили. Наставник повезује одабране појмове и ликовне проблеме са другим одабраним садржајима. На пример, композиција боја може да се повеже са колористичком перспективом, бојом и емоцијама, наслеђем, одабраним принципом компоновања на коме ће бити фокус (на пример, равнотежа или доминанта)... Орнамент и арабеска могу да се повежу са ритмом, наслеђем, уметничким занимањима...

Цртежи и текстуре се креирају традиционалним техникама, на часу. Мобилни уређаји могу да се користе за истраживање линија тако што ће ученици прво обликовати жичану скулптуру, затим је осветлити мобилним уређајем тако да сенка пада на папир, оловком пратити траг бачене сенке, а затим довршити апстрактни цртеж комбинованом техником...Ако процени да су ученици заинтересовани, наставник може да планира и креирање илузија (оп-арт или друге илузије), у супротном илузије могу да се планирају за осми разред.

Пропорције

Наставник нуди само основне податке о пропорцијама људске главе и тела, ученици уче кроз практични рад (златни пресек и ергономија могу да се помену у осмом разреду). Ако вајају, било би добро да користе жичану конструкцију и обликују фигуре висине преко десет центиметара. Ако приказују фигуре и предмете у простору, потребно је да обрате пажњу на однос величина више облика (на пример, људска фигура-пас-зграда или бокал-сто-јабука...) и на положај облика.

Перспектива

Наставник може да покаже графички приказ/приказе тродимензионалног објекта у отвореном простору и да говори о стајалишту, односно месту са кога посматрамо објекат или призор, о линији хоризонта и тачки нестајања/недогледа (прво једној). Ученици могу прво да вежбају приказивање једноставних облика (коцка, квадар, слово) у перспективи, на папиру мањег формата (могу да користе и папир на квадратиће). Међутим, треба имати у виду да се не ради о садржају из нацртне геометрије и пројектовања. Циљ је да ученици развијају визуелно мишљење и да примењују перспективу без мерења, без лењира, без помоћних линија... Најважније је да их наставник научи како да опажају. Наставник показује и очигледне примере перспективе у уметничким делима. Треба водити рачуна о томе да се учење одвија постепено. Перспектива ће се учити и у осмом разреду, па наставник не треба да покаже ученицима све врсте перспектива.

КОМУНИКАЦИЈА

У овој целини су груписани садржаји који се односе на комуникацију – тумачење садржаја и изражавање (визуелно, вербално, писано и невербално). Ученици треба да до краја седмог разреда науче како да кратко, афирмативно и аргументовано говоре о својим радовима, радовима својих вршњака и о наслеђу, а до краја осмог разреда како да на прихватљив начин изразе критику или неслагање. Одабрани појмови/теме се повезују са одговарајућим појмовима других целина.

Садржај уметничког дела

Ученици су упознали најчешће теме и мотиве (пејзаж, портрет, аутопортрет, мртва природа...). У седмом разреду се, постепено, уводе у разговор о намери уметника (идеје, теме, мотиви...), о значају и утицају уметника и/или уметничких остварења у прошлости и данас. У разговору је неопходно повезати појмове/теме са садашњим временом и искуством ученика. Када ученици обликују ликовне радове фокус је на изражавању емоција, стања или имагинације.

Дигитална фотографија

О фотографији и филму ће се више учити у осмом разреду, а у седмом разреду је предвиђено да се ученици кроз практични рад и мотив близак њиховом искуству постепено уводе у начин комуницирања фотографијом. Елементарне податке о организацији композиције и основну терминологију потребно је повезати са одговарајућим садржајима прве целине и обезбедити да ученици прво изграде неопходну основу да би могли да се фокусирају на комуникацију – изражавање емоција, стања, порука... и утисак који фотографија оставља на посматрача. Разговор може да почне поређењем аутопортрета урађених традиционалним техникама, процењивањем како је уметник намеравао да се представи. У практичном раду, предлог је да ученици уче како даураде занимљив селфи примењујући основна знања о кадрирању, а без обраде у фото едиторима. Важно је и да науче како да направе избор, односно да се

фокусирају на то да ли су успешно приказали оно што је договорено, уместо на то да ли су „лепо испали“. Уколико немају сви ученици фото апарате/мобилне уређаје, наставник планира рад у групи и коришћење школског фото апарата. Фотографије могу да се користе на часу за анализу, али се не излажу/објављују без дозволе ученика и родитеља/старатеља. Потребно је упозорити ученике да не фотографишу једни друге, мењају и објављују те фотографије без знања и дозволе.

Анимација

Предложени садржаји се односе на кратко упознавање ученика са начином креирања анимираних остварења. Довољно је рећи да је креирање анимације сложени посао који подразумева планирање, продукцију и продају. У току продукције (израде) анимације припрема се књига снимања и стори борд (често и аниматик). Наставник кратко објашњава функцију стори борда и истиче да се стори борд битно разликује од стрипа који је целовито остварење (о стрипу ће се више учити у осмом разреду). Ученици могу да скицирају на часу стори борд користећи традиционалну цртачку технику. Овај садржај може да се повеже са садржајима прве целине, дигиталном фотографијом и презентацијом.

Сцена

Предложени садржај се односи на обједињене уметности. Овај садржај се до сада реализовао различито у пракси. Предлог је да наставник прво покаже одабрана уметничка остварења (мултимедијално позориште, интерактивно позориште, сценски дизајн...), а затим да заједно са ученицима договори активност у којој ће сви ученици учествовати према својим афинитетима и способностима.

Презентације

Ученици треба да почну да уче како да из текста издвоје најбитније садржаје, највише десет теза (број теза је потребно постепено смањивати). Када раде дигиталну презентацију наставник треба да поставља јасне захтеве. На пример, да презентација нема више од седам слајдова, да су текст и слика у равнотежи, да контраст између боје подлоге и боје слова не замара очи...Затим, да су визуелне информације релевантне. Такође, потребно је разговарати о томе коме је презентација намењена и како држи пажњу публици.

УМЕТНОСТ НЕКАДА И ДАНАС

Будућност уметности

До краја седмог разреда ученици треба да упознају сва уметничка занимања за која се могу оспособити у средњим уметничким школама (остала занимања су предвиђена за осми разред). Ученици треба да размотре своја интересовања и могућности и да на време почну са припремањем за пријемни испит, уколико планирају да упишу уметничку школу.

Циљ разговора о новој технологији је да се ученици упознају са технологијом која се тренутно користи и да размотре на који начин технологија утиче на рад уметника. Наставник нуди минимум података, само онолико колико је потребно да се објасне основни појмови. На пример, израз „виртуелна реалност“ (VR) се односи на симулације облика и простора које су створене различитим технологијама (израз се не везује за традиционалне ликовне технике). Компјутерски генерисане слике (CGI) се користе у филму, анимираном филму, рекламама, игрицама... Апликативни програми омогућавају вајарима да за краће време обликују скулптуре, које остају као трајни записи, а не морају да се изведу у материјалу... Холограми су слике направљене помоћу ласерске технологије. У овом тренутку, 7D облици су холограми у реалном простору које видимо и без специјалних наочара. Јапански научници су произвели холограм који можемо и да додирнемо. Дигиталном оловком „Phree“ могуће је цртати скоро на свакој површини. Осим за фотографисање, дронови могу да се користе и за сликање. 3D штампа омогућава да се за кратко време „одштампа“ било шта: кућа, аутомобил, вештачки органи, скулптуре... Познате дизајнерске куће (Levi's, Nike, Ralph Lauren...) сарађују са великим корпорацијама које производе рачунаре и електронику, као што је Мајкрософт... Неким уметничким дисциплинама нова технологија

пружа више могућности, док друге ограничава. Наставник планира како ће подстаћи ученике да развијају ставове.

Ми и уметност

Предлог се односи на развијање позитивних ставова према себи, другима и друштву у целини, а кроз ангажовање у ликовном раду за хуманитарне активности, у уметничким пројектима, у програмима у музејима, у манифестацијама у свом месту... Уколико нема могућности да се ученицинепосредно укључе у културно уметнички живот заједнице, ученици могу да смишљају и предлажу пројекте.

Наставник прави избор садржаја из националног наслеђа.Имајући у виду фонд часова, одабрани садржаји се могу користити као пример за ликовне проблеме који се истражују, као подстицај (мотивација) за стварање, као истраживачке теме (креирање презентација), могу се реализовати у корелацији са другим програмима или у интегрисаној тематској настави...Наставник објашњава и зашто су одабрани примери значајни заразвој културног туризма и на који начин културни туризам може да утиче на живот ученика. Препорука је да школа у току године најмање једном реализује учење у сарадњи са установом културе, по могућности у самој установи културе. Садржаји који се односе на промоцију наслеђа и на установе за заштиту наслеђа предвиђени су за осми разред.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Математика	Композиција Пропорције главе и тела	Разговор Презентације Ликовни радови Изложба	-праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика
ТиТ	Комуникација Анимација	Разговор Презентације Ликовни радови Изложба	-праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика
Историја	Уметност и друштво Теме и мотиви у уметност	Разговор Презентације Ликовни радови Изложба	-праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика

		и Србије		-креативни доприност ученика	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Естетичка

Културна свест и изражавање – подразумева да се цени важност креативног изражавања идеја, искустава и емоција кроз разне медије, укључујући музику, изражавање покретима, књижевност и уметност. Културно знање обухвата свест о локалној, националној и европској културној баштини и њихово место у свету. Она обухвата основна знања од главних културних дела, укључујући и савремену културу. Вештине се односе на апрецепцију и израз: апрецепција и уживање у уметничким делима и перформансу као и само-израз кроз разне медије, користећи личне капацитетете. Вештине укључују и могућност сопственог креативног и експресивног гледишта на мишљења других и идентификација и раумевање друштвене и економске могућности у културној делатности. Културни израз је од суштинског значаја за развој креативних вештина, које се могу применити на разне професионале контексте. Разумевање властите културе и осећај идентитета могу бити основа за отворени став и поштовање различитих култура. Позитиван став обухвата стваралаштво и неговање естетских капацитета кроз уметнички израз и учешће у културном животу. Естетско расуђивање (естетско процењивање) се односи на подизање свести ученика о битним карактеристикама једног дела или интерпретације и на развоју капацитета за критичко расуђивање у процени личног или радова других.

Компетенција за учење

Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје. - Користи различите изворе информација и има критички однос према њима. - Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом. - Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања.

Рад са подацима и информацијама

Информатичка писменост, ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно.

Комуникација

Ученици ће комуницирати у различитим контекстима кроз различите уметничке медије, укључујући технологије, знати да пренесу своје идеје и да се тумаче идеје других.

Сарадња

Сарадднички односи: Често се у настави ликовне културе користи групни рад у којем се негују сарадничке особине. Индивидуалне способности су укључене у групни рад кроз интензивну комуникацију.

Решавање проблема

Критичко мишљење и решавање проблема, ученици ће користити различите врсте расуђивања да решавају проблеме на уобичајен или иновативан начин.

Дигитална компетенција

Ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно.

Медијска писменост, ученици ће анализирати и користити медије, да разумеју функционисање медија и иформација и тумаче их. ИКТ писменост, ученици ће са разумевањем користити технологију ефикасно за истраживање, приступ, стварање и комуникацију. Употреба дигиталних медија, не може се ограничити само на техничке аспекте у рачунарству и информатици. Обликовање у дигиталним медијима је поље ликовне уметноости (веб дизајн, дигитална фотографија).

Одговорно учешће у демократском друштву

Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву. - Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине.

Предузетништво

има активну и пасивну компоненту, јер обухвата тенденцију да појединац сам покрене неку промену или способност да упозна, подржи и прилагоди се иновацијама које су изазвали спољни фактори. Предузетништво подразумева преузимање одговорности за поступке, било позитивне или негативне, развој стратешке визије, постављање и испуњавање циљева, и мотивисаност за успех.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Бранка Мандић, Корак даље - Ликовна култура за 7.разреду основне школе ", Издавачка кућа *Гегундијум,* Београд, 2020.

Група аутора „Стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет ликовна култура", Издавач Министарство просвете Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд 2014

Помоћна литература из области визуелних уметности.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	КОМПОЗИЦИЈА И ПРОСТОР	описује естетски доживљај простора; обликује простор у коме живи користећи стечена знања из дизајна; користи информације за стваралачки рад	4	5	4	4		3					20
2.	КОМУНИКАЦИЈА	-разуме садржај визуелних порука и улогу визуелне комуникације у свакодневном животу						1	4	3	4		12

		-развија перцепцију за поруке које се преносе визуелним путем											
3.	УМЕТНОСТ И ДРУШТВО	-исказује своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно и зашто људи стварају уметност -разуме и зна да објасни важност уметности -разликује кич од естетске вредности.								1	3	4
Фонд часова ПРЕДМЕТ:		**РАЗРЕД:**											36

Предмет	**Ликовна култура**	
Разред	**Осми**	
Трајање школског програма	за период од 2022-2026.	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука -примењује знања о елементима и принципима компоновања у стваралачком раду и свакодневном животу -реализује једноставан ликовни пројекат -дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења -прави презентације усклађујући слику и текст	КОМПОЗИЦИЈА	Примена принципа компоновања. Простор и пропорције (ергономија, перспектива).
-тумачи садржаје одабраних уметничких дела и визуелну метафорику са којом се среће у свакодневном животу	НАСЛЕЂЕ	Културна баштина Србије и одрживи развој (значај, заштита и промоција наслеђа).

-разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље		Најзначајнија уметничка остварења и уметници, локалитети и споменици на територији Србије и у свету.
-користи одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука -реализује једноставан ликовни пројекат -дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења -прави презентације усклађујући слику и текст	КОМУНИКАЦИЈА	Декодирање слике (теме, мотиви, поруке, метафора, алегорија). Изражавање и оригиналност (цртеж, слика, скулптура, дигитална фотографија, филм, анимација, игрице, стрип, графити, мурали, инсталације, шминка и боди арт, одевне комбинације и детаљи...).

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
.Циљ учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
.употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су: - Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...); - Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...) - Однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...) - Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...) - Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...) - Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...) - Организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе

компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...)
- Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...)

Употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација,

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Посета галерија, музеја, паркова са скулптурама, обилазак архитектонских здања

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Користе се следећа наставна средстава:

-бела табла

-компјутер и пројектор

-визуелна средства (текст, цртеж, модели , слике,филомови, тв емисије...)

-прибор за цртање, сликање и вајање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. Централни појам указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Кључни појмови који чине конструкцију програма у сваком разреду се надограђују другим појмовима према избору наставника.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У првој колони табеле дати су исходи који се достижу до краја школске године. Достижни су за сваког ученика, у мањој или већој мери. У другој колони табеле су називи тема а у трећој предложени садржаји.Редослед тема није обавезујући, а садржаји унутар тема могу другачије да се организују и повежу.Наставник креираназставне теме и наставне јединицена основу компетенција, предметног циља, исхода и кључних појмова. Да би се омогућили услови за напредовање ученика, у настави треба да доминирају сложени задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција. Осим стваралачког рада значајан је и разговор. Наставник планира питања која подстичу ученике на размишљање, истраживање и развијање креативних идеја.

Исходе за крај разреда је могуће операционализовати и контекстуализовати у складу са циљем наставне теме или наставне јединице. На пример, исход: разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље може да се конкретизује овако: објасни на који начин би археолошки локалитет Винча могао да постане значајна туристичка дестинација.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

КОМПОЗИЦИЈА

Пожељно је да на почетку године наставник укаже на то где се знања о елементима и принципима компоновања примењују. То су: линија, боја, текстура, светлина, пропорције, простор. Принципи компоновања: ритам, равнтежа, контраст, доминанта, хармонија, јединство градација Ова знања су

неопходна ученицима који уписујууметничке школе и одређене профиле у стручним школама: техничар за обликовање графичких производа, фотограф, типограф, архитектонски техничар, техничар за пејзажну архитектуру, техничар за обликовање намештаја и ентеријера, цвећар, златар, електротехничар мултимедија, дизајнер одеће, дизајнер текстила, дизајнер производа од коже, техничар – моделар коже, декоратер зидних површина, аранжер у трговини, посластичар, мушки фризер, женски фризер, сценски маскер и власуљар...Сви ученици осмог разреда могу да примене принципе компоновањаприликом креирања презентација, фотографија, видео записа..., реализовања ликовних пројеката, уређења животног и радног простора, смишљања одевне комбинације...

На очигледним примерима из свакодневног живота и уметности потребно је објаснити ритам, контраст, доминанту, градацију, равнотежу, јединство и хармонију.Начин остваривања бира наставник. Могуће је кратко објаснити све принципе на једном часу (уз презентацију), па у току године постепено, кроз разговор и разноврсне проблемске задатке, омогућити услове да ученици прошире и продубе знања у складу са својим интересовањима и способностима. Могуће је и разматратиу току године један по један принцип (почев од оних који су ученицима непознати), па на крају школске године сумирати научено...

Заинтересованим и напредним ученицима се може указати на то да, осим наведених, постоје и други принципи. На пример, у фотографији је важан принцип трећина (rule of thirds), у графичком дизајну принцип беле позадине (white space)...Ученицима који желе да науче више потребно је дати смернице за истраживање на интернету (адресе или кључне речи) и договорити са сваким учеником пројектни задатак који ће радити самостално, код куће.

Када је реч о простору пропорцијама најважније је прво указати на значај ергономије за здравље ученика. Пример је дизајн радног стола и столице, који треба да буде прилагођен пропорцијама људског тела и да омогући правилно држање тела приликом учења и рада на рачунару. Садржај се може допунити и разговором о положају тела приликом коришћења лап-топа или мобилног уређаја и коришћењу предмета за свакодневну употребу (на пример, када ученици бирају обућу да ли размишљају о удобности и здрављу, како носе школске ранчеве/торбе, како подижу предмете...). Затим се може разговарати о дизајну ентеријера и индустријском дизајну (на пример, о дизајну аутомобила), о архитектури, скулптури у пленеру, приказивању простора на дводимензионалној подлози и перспективи...Заинтересованим ученицима се може указати на златни пресек и пропорције у архитектури.

Да би се обезбедила мотивација и услови за смислено учење неопходно је објаснити зашто и како се уче одабрани садржаји. На пример, ако наставник тражи од ученика да нацртају простор и објекте у перспективи потребно је да укаже на то да ученици на тај начин развијају визуелно опажање и памћење, што им је неопходно у бројним животним ситуацијама (за процењивање ситуација, доношење одлука, решавање проблема...). Аналитичко посматрање природе, окружења и уметничких дела није довољно, визуелно опажање и памћење се неће довољно развијати без практичног рада (ликовни задаци су уједно и начин да ученик провери у којој мери је развио опажање и памћење и како напредује). Потребно је подсетити ученике и на то да уметничка дела (као и све друге визуелне информације) нешто саопштавају. Понекад је потребно уложити напор да би се разумела слика. На пример, обрнута, вертикална и семантичка перспектива могу збунити савременог посматрача.Данас више него пре комуницирамо сликом, па је потребно подстаћи ученике да размисле о томе како би свет изгледао да се знања о простору и композицији нису развијала (на пример, да ли би волели да играју игрице у којима се простор приказујесамо вертикалном перспективом)... Када је реч о пропорцијама главе и тела најбоље је указати на примену знања приликом шминкања и смишљања одевне комбинације. Може се указати на различите облике лица и пропорције, на то како се бојом, линијама и валером неки делови лица могу визуелно смањити или истаћи... Боје и кројеви одеће могу утицати на то да неки делови тела визуелно делују шире или уже, краће или дуже... Такође, простор (димензије, дизајн ентеријера и осветљење) утиче на општи утисак. Ученицима се може указати на однос боје и осветљења и сл. Ученици се додатно могу мотивисати задацима који су њима занимљиви, развијају креативност, а немају примарну функцију развијања опажања и памћења. На пример, трансформација облика (у апликативном програму:

morphing), креирање илузија, повезивање реалних облика и нереалних односа/простора...Да би се утврдило које активности мотивишу ученике неопходно је континуирано испитивање праксе, јер оно што мотивише једну генерацију/одељење/ученика не мотивише нужно све ученике.

НАСЛЕЂЕ

Значај репрезентативних дела светске и националне уметност 19. И 20. века за очување културног идентитета важно је обрађивати са више гледишта и на више начина. Методом разговора и увођењем ученика у опажање и посматрање дела кроз ликовне елементе и приципе компоновања(линија, боја, текстура, светлина, пропорције, простор, ритам, равнотежа, контраст, доминанта, хармонија, јединство градација). Уметничко дело и поруке универзалне вредности (рађање, љубав, живот, мир, стварање, путовање, вера, нада, храброст, смрт...)Такође се могу осмислити пројектни задаци у којима ученици обрађују периоде или уметнике уз прецизно задате захтеве за презентацију радова. Захтеви у презентацији самој могу бити: број слајдова и величина слика које се приказују, примена знања о композицији у самом представљању презентацијеи трајање излагања. Садржаји ликовне културе као захтеви треба да буду: врсте композиција према положају елемената - хоризонтална, вертикална, дијагонална, пирамидална, кружна, радијална, спирална, слободна. Врсте композиија према садржају – историјска, религијска, митолошка, алегорија.

Поређење пропорција у уметничким делима треба обрађивати кроз дела: Надреалистичких уметника, у делима Амбијенталне уметности и пропорције предмета за свакодневну употребу у периодима Арт Децо, Арт нуво и Баухаус ; пропорција у служби стицања свести о различитости између споменика и скулптуре; реални и имагинарни простор, амбијентална уметност, споменици и скулптуре као део културе живљења; поставка споменика у амбијенту у коме се налази. Виртуелна реалност; Измењена функција простора у коме се излаже дело (галерија , музеј, град...) Примери иницијативе појединаца које су допринеле културном идентитету народа који омугућавају стицање свести о општем добру и улози појединца у стварању кутурног идентитета народа, као и упознавање са постојањем и улогом интитуција за заштиту културног наслеђа. Дешавања у култури : изложбе, фестивали, радионице, уметнички пројекти, ликовне колоније.

КОМУНИКАЦИЈА

Декодирање слике се односи на тумачење слике у најширем значењу (теме и мотиви у уметничким делима, пропагандне поруке, пиктограми, симболика боје...). Ови садржаји се повезују са одговарајућим садржајима других тема.Такође, ученици треба да до краја осмог разреда уче како да на прихватљив начин изразе критику или неслагање.

Потребно је разговарати са ученицима о томе шта подразумева оригиналност, колико је оригиналност значајна, у којој мери можемо да будемо оригинални, у којим случајевима је оригиналност позитивно прихваћена, а у којим не, зашто понекад вредност оригиналних идеја и остварења није схваћена у време када су настали, већ много касније. Такође, потребно је ученицима појаснити значење и појмове: Оригинал и плагијат, оправданости копија, скрнављење, ауторска права.

Остали предложени садржаји се односе на предлоге пројеката. Ученицима је потребно понудити мотивационе садржаје и могућност да одаберу пројекте који их занимају. Пројекти могу да се планирају и остварују на различите начине. Један од могућих начина је да ученици самостално, у паровима или тимовима одрже час својим вршњацима. Наставник треба да постави захтев да тај час буде занимљив, да „наставник“ заинтересује вршњаке за тему, да припреми и питања која подстичу на размишљање и разговор, да ученици треба активно да слушају, да изражавају мишљење на прихватљив начин... Налози за ученике не треба да буду презахтевни,али не треба ни да се сведу на забаву. На пример, један тимски пројекат може да обухвати истраживање европске моде у периоду од почетка двадесетог века до Првог светског рата и нацрт свечане одеће (превођење неких карактеристичних елемената у савремену одећу).

Истовремено, од ученика се може тражити да креирају кратку презентацију о духу тог времена (начину живота, архитектури, намештају, индустријском дизајну (аутомобили нпр), правцима, познатим уметницима и уметничким делима). Други тимови могу да раде исти пројекат, али да истражују неко друго време или да истражују другу тему и реализују другачији рад (на пример, прилог за школски часопис).Такође, одељење може да се договори да сви заједно раде на једном пројекту. На пример, да сниме документарни филм о свом школском животу у последњем разреду основне школе...

Мотивационе садржаје који омогућавају избор пројекта наставник може да припреми сам или да користи уџбеник. Садржаји треба да заинтересују ученике. На пример, текст о историји фотографије или филма може занимати само мањи број ученика. Оно што је за ученике много корисније је разговор о томе како могу да сниме кратки филм/видео запис, да одаберу филм према жанру (јер се на интернет адресама филмови понекад сврставају у погрешан жанр), које карактеристичне грешке треба да избегну приликом снимања фотографија...

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Историја	Комуникација Хералдика	Разговор Презентације Ликовни радови Изложба	праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика
Српски језик и књижевност	Компоновање Слободно компоновање и фантастика	Разговор Презентације Ликовни радови Изложба	-праћење активности ученика -увид у активности на часу
Географија	Наслеђе Културна баштина Србије и одрживи развој (значај, заштита и промоција наслеђа).	Разговор Презентације Ликовни радови Изложба	-праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Естетичка

ограничити само на техничке аспекте у рачунарству и информатици. Обликовање у дигиталним медијима је поље ликовне уметноости (веб дизајн, дигитална фотографија). Одговорно учешће у демократском друштву Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву. - Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине. Предузетништво има активну и пасивну компоненту, јер обухвата тенденцију да појединац сам покрене неку промену или способност да упозна, подржи и прилагоди се иновацијама које су изазвали спољни фактори. Предузетништво подразумева преузимање одговорности за поступке, било позитивне или негативне, развој стратешке визије, постављање и испуњавање циљева, и мотивисаност за успех.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Бранка Мандић, Корак ближе - Ликовна култура за 8.разреду основне школе ", Издавачка кућа *Гегундијум,* Београд, 2021. Група аутора „Стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет ликовна култура", Издавач Министарство просвете Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд 2014 Помоћна литература из области визуелних уметности

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме		**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	**КОМПОЗИЦИЈА**		**5**	**4**	**4**	**4**	**1**	**2**	**5**	**1**			**26**
2.	**НАСЛЕЂЕ**									**2**	**2**		**4**
3.	**КОМУНИКАЦИЈА**										**3**	**1**	**4**
Фонд часова ПРЕДМЕТ: РАЗРЕД:													**34**

Предмет: Музичка култура

Разред: V-VIII

Приватна Основна школа

„Владислав Петковић Дис“

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ПРВИ И ДРУГИ ЦИКЛУС ОБРАЗОВАЊА ЗА ПЕРИОД ОД 2022-2026. године

Београд, 2022.године

реакција сагоревања угљоводоника, као и реакција адиције водоника, воде и брома на етен, пропен, етин и пропин, и супституције атома водоника у молекулу метана. Такође, могу да препознају и описују хемијске реакције адиције и супституције на основу написаних хемијских једначина ових реакција.Ученици могу учити да се у реакцији полимеризације од реактаната одређених својстава (на пример, гасовито агрегатно стање), добијају супстанце са новим својствима (чврсто агрегатностање). Препоручен број часова за реализацију ове теме је 12 часова.

Органска једињења са кисеоником

Ученици уочавају да су својства органских једињења са истим бројем атома угљеника у молекулу различита у зависности од присутне функционалне групе. Они уче именовање органских једињења према функционалној групи и повезују одређену функционалну групу у молекулу са својствима једињења. Уз називе једињења према IUPAC номенклатури, ученици уче и тривијалне називе представника органских једињења са кисеоником. Демонстрација добијања етанола алкохолним врењем и ње-гово одвајање дестилацијом, захтева време за извођење огледа, о чему се мора водити рачуна приликом планирања часа. Ученици уче да су карбонилна једињења производи оксидације одговарајућих алкохола, и о практичном значају метанала (формалдехида) и пропанона (ацетона). Важно је да се ученици информишу о штетном физиолошком деловању алкохола и о проблему алкохолизма.У корелацији са наставом биологије, ученици могу самостално, изразличитих извора, да прикупљају информације о утицају алкохола на организам. Током обраде наставних садржаја о карбоксилним кисели-нама, ученици уочавају сличности и разлике у својствима неорганских и органских киселина. Поред примене у свакодневном животу, потребно је да сазнају о важности органских једињења са кисеоником као индустријских сировина. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 8.

Биолошки важна органска једињења

У оквиру теме ученици сазнају о саставу, структури, својствима и значају масти и уља, угљених хидрата, протеина и витамина. Од ученика се не очекује да пишу структурне формуле триацилглицерола, већ да описују и објашњавају својства ових једињења, и њихових смеша, да наводе биолошки и технички значај масти и уља, и примену ових једињења као сировина или полупроизвода у даљој хемијској преради (на пример, добијање маргарина из уља и производња сапуна). Ученици могу да припреме есеј о енергетској улози масти и уља у живим бићима, значају правилне исхране, и значају незасићених масних киселина у исхрани. На основу хемијске једначине процеса фотосинтезе, ученици могу да уоче да од једноставних неорганских молекула, угљеник(IV)-оксида и воде, под одређеним условима, настају сложени молекули органског једињења (глукозе). Важно је да познају значење појмова: аминокиселина, α-аминокиселина, протеинска аминокиселина и есенцијалне аминокиселине, као и да познају биолошки значај протеина, њихову градивну и каталитичку функцију у организму. На основу огледа ученици би требало да уоче да под дејством топлоте и киселина долази до денатурације протеина. У оквиру теме треба да науче да се исхраном уносе шест главних врста супстанци неопходних људском организму (протеини, угљени хидрати, масти и уља, витамини, минерали и вода), оважности правилне исхране, као и о поремећајима исхране.Лабораторијска вежба

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 12.

Заштита животне средине и зелена хемија

У оквиру теме ученици сазнају да развој производа и процеса хемијске индустрије, поред доприноса побољшању квалитета живота, може имати и штетно дејство на животну средину и здравље животиња и људи. Требало би да на основу својстава супстанци разматрају њихов утицај на околину и жива бића, идентификују главне неорганске и органске загађујуће супстанце ваздуха, воде и земљишта и начине како оне доспевају у животну средину. Важно је да ученици сагледају значај руковања супстанцама и комерцијалним производима у складу са ознакама на амбалажи, као и правила о начину чувања производа и одлагања отпада. Такође би требало да ученици сагледају проблем нагомилавања отпада и значај рециклаже. У оквиру ове теме ученици сазнају о принципима зелене хемије као одрживе хемије, чији је циљ прилагођавање хемијских производа и процеса очувању животне средине и здравља људи. Требало би да ученици дискутују начине за превенцију загађења животне средине, смањење количине отпада и коришћење обновљивих извора сировина и енергије.Ова тема се може реализовати кроз активности у оквиру различитих мини пројеката, које ће ученици радити у току школскегодине, и

презентовати након реализације сваког пројекта.Препоручени број часова за реализацију ове теме је 6.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднује се процес и продукти учења. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Тако, на пример, питања у вези с демонстрацијом огледа, ученичка запажања, објашњења и закључци, могу бити један од начина формативног проверавања. Анализа ученичких одговора пружа увиду то како они примају информације из огледа и издвајају битне, анализирају ситуације, повезују хемијске појмове и појмове формиране у настави других предмета у формулисању објашњења и извођењу закључака о својствима и променама супстанци. Таква пракса праћења напредовања ученика поставља их у позицију да повезују и примењују научне појмове у контекстима обухваћеним демонстрираним огледима, доприноси развоју концептуалног разумевања и критичког мишљења, и припрема ученике да на тај начин разматрају својства и промене супстанци с којима су у контак-ту у свакодневном животу.Праћење напредовања ученика требало би да обухвати све нивое презентовања хемијских садржаја: макроскопски, честични и симболички ниво. Питањима би требало подстицати ученикеда предвиде шта ће се десити, да оправдају избор, објасне зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области са-држаја, препознају питања постављена на нови начин, извуку корисне податке, али и да процењују шта нису разумели. Ученике би требало охрабривати да презентују, објашњавају и бране стратегије које користе у решавању проблема. Тиме се они подстичу да реструктуирају и организују садржај на нов начин, издвајају релевантан део садржаја за решавање проблема, цртају дијаграме,анализирају везе између компоненти, објашњавају како су решили проблем или трагају за различитим начинима решавања проблема.Улога наставника је да води питањима или сугестијама резоновање ученика, као и да пружа повратне информације. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења.Оцењивање (сумативно проверавање) је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење остваривања циља, исхода и стандарда постигнућа. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада. Важно је да активности ученика у процесу наставе и учења,формативног и сумативног проверавања буду усаглашене према очекиваним исходима, и да се приликом оцењивања од ученика не очекује испуњавање захтева за које нису имали прилику да током наставе развију потребна знања и вештине. Наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Преиспитивање наставе према резултатима које постижу ученицје важна активност наставника и подразумева промену у методама наставе и учења, активностима и задацима ученика, изворима за учење, наставним средствима, тако да се ученицима обезбеди напредовање ка бољим постигнућима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Биологија боја крви код сисара и мекушаца, фотосинтеза-магнезијум)	Метали, оксиди и хидроксиди	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Географија (руде и минерали)	Метали, оксиди и хидроксиди	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Техника и технологија (легуре,грађевин ски материјали)	Метали, оксиди и хидроксиди	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада

Математика (израчунавања – пропорције)	Метали, оксиди и хидроксиди	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Биологија (кружење азота, угљеника у природи, ђубрива за исхрану биљака, вода)	Неметали, оскиди и киселине	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Географија (састав земљишта, вода)	Неметали, оскиди и киселине	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Математика (израчунавања – пропорције)	Метали, оксиди и хидроксиди	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Биологија(исхрана,	Соли	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Географија (соли у природи-стене)	Соли	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Математика (израчунавања – пропорције)	Соли	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Географија (нафта)	Угљоводоници	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Биологија (фосили)	Угљоводоници	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Биологија(алкохоли, карбоксилне киселине,естри – мириси, чрвлачење и одбијање инсеката,	Органска једињења са кисеоником	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Математика (израчунавања – пропорције, проценти)	Органска једињења са кисеоником	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Биологија (фотосинтеза, протеини, масри, угљени хидрати -исхрана, здравље, витамини)	Биолошки важна органска једињења	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Биологија	Заштита	Путем пројекта	Продукт

	(биолшко загађење, биоразградиви материјали,	животне средине и зелена хемија	истраживања	практичног рада	
	Географија (ефекат стаклене баште, биомаса, биогориво,обновљиви извори)	Заштита животне средине и зелена хемија	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Сарадња (Активно слуша и поставља релевантна питања поштујући чланове групе и чланове других група; Конструктивно и креативно доприноси раду групе и остварењу заједничког циља; Активно и конструктивно учествује у раду групе или пара; Поштује павила рада групе, зна своје место и улогу у групи; Одговорно и свесно извршава заједниче активности стављајући интересе групе изнад сопствених; Критички процењује свој рад и рад чланова гупе, доприноси унапређивању рада групе и уме да представ резултате рада.)

Рад са подацима и информацијама (Зна да је за разумевање појава и догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке и разликује податак/ информацију од њиховог тумачења; Користи податке из различитих извора и начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника; Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области)

Предузимљивост и оријентација ка предузетништу (Прилагођава се друштвеним и економским променама, усмерен је на развој нових вештина, које примењује у практичном раду; Препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију; Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге.;Мотивисан је и зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака; Зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања.

Одговорно учешће у демократском друштву (Има позитиван став према поштовању људских права и слобода; Зна дечја и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани; Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву; Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине)

Комуникација (Изражава своје ставове усмено и писмено на позитиван и аргументован начин, користећи одговарајући језик;Уважава саговорнике реагујући на оно што он говори, а не на његову личност; На одговарајући и креативан начин користи језик и стил комуникације који су специфични за хемијску лабораторију;Уме да саслуша саговорника до краја и без упадица; На одговарајући начин користи термине специфичне за наставну јединицу)

Компетенција за учење (Примењују знања у различитим ситуацијама у зависности од карактеристика ситуације и сопствених циљева; Активно конструише знање, уочава структуру градива, повезује знање из предходне наставне јединице; Активно селектује познато од непознатог; Ефикасно користи различите стратегије учења, прилагођава их структури градива; Уме да резимира и еваборира основне идеје наставне јединице; Уме јасно да искаже одређени садржај, усмено и писмено; Разликује битно од небитног; Способан да самостално и у сарадњи са другима истражује, размењује и повезује знање; Користи различите изворе информација и има критички однос према њима; Негује и развија лична

интересовања; Има позитиван, одговоран и критички однос према учењу)

Дигитална компетенција (Уме да претражује, критички анализира и систематизује информације у електронском облику; Уме да представи, организује и обликује одређене информације; Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ-а и да га користи на одговарајући начин; Препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу ИКТ-а)

Естетичке компетенције (Показује позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознаје и разуме њихове вредности; Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања; Употребљава основне појмове, схеме и правила који припадају теоријама уметничких грана које постоје у основном образовању; Показује осетљивост за еко-културу и културу свакодневног живљења и има критички однос према употреби и злоупотреби природе

Одговорсан однос према околини (Процењују ризике од употребе неких супстанци по здравље људи и одговорно поступа са њима; На основу пиктограма на реагенс боцама, процењује ризике супстанци по околину и правилно поступа са њима)

Одговоран однос према здрављу (Препознаје сигурносне и здравствене ризике у животу и раду, примењује мере заштите, предвиђа и избегава опасне ситуације, познаје начине пружања прве помоћи и својим понашањем промовише здравље и сигурност)

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Уџбеник за 8.разред основне школе, Маја Шумар Ристовић,
Вулкан знање, 2020, Београд;
Збирка задатака са лабораторијским вежбама 8, Маја Шумар Ристовић,
Вулкан знање, 2020, Београд;

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	Метали,оксиди и хидроксиди		10	5	5
2.	Неметали, оксиди и киселине		10	4	6
3.	Соли		8	3	5
4.	Органска једињења и њихова општа својства		3	2	1
5.	Угљоводоници		10	5	5
6.	Органска једињења са кисеоником		10	5	5
7.	Биолошки важна органска једињења		10	4	6
8.	Заштита животне средине и зелена хемија		7	3	4
укупно:			68	31	37

Предмет: Информатика

Разред: V-VIII

Предмет	Информатика и рачунарство	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	36 часова	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
... наведе примену информатике и рачунарства у савременом животу ... именује основне врсте и компоненте ИКТ уређаја ... прави разлику између хардвера, софтвера и сервиса ... прилагоди радно окружење кроз основна подешавања ... разликује основне типове датотека, ... организује податке на рачунару ... креира текстуални документ и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сарадднички) ... креира дигиталну слику и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сарадднички) ... примењује алатке за снимање и репродукцију аудио и видео записа ... правилно користи ИКТ уређаје ... креира мултимедијалну презентацију и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сарадднички)	**ИКТ**	Предмет изучавања информатике и рачунарства. ИКТ уређаји, јединство хардвера и софтвера. Подешавање радног окружења. Организација података. Рад са сликама. Рад са текстом. Рад са мултимедијом. Рад са презентацијама.
...спроводи поступке за заштиту личних података и приватности на интернету ... разуме значај ауторских права ... реагује исправно када дође у потенцијално небезбедну ситуацију у коришћењу ИКТ уређаја ... рационално управља временом које проводи у раду са технологијом и на интернету	**Дигитална писменост**	Употреба ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин. Правила безбедног рада на Интернету. Претраживање Интернета, одабир резултата и преузимање садржаја. Заштита приватности личних података. Заштита здравља, ризик зависности од технологије и управљање временом.

... препознаје ризик зависности од технологије и доводи га у везу са својим здрављем ... доводи у везу значај правилног одлагања дигиталног отпада и заштиту животне средине ... приступа интернету, самостално претражује, проналази информације у дигиталном окружењу и преузима их на свој уређај ... информацијама на интернету приступи критички ... разликује безбедно од небезбедног, пожељно од непожељног понашања на интернету		
... користи технологију одговорно и на сигуран начин ... наведе редослед корака у решавању једноставног логичког проблема ... сврсисходно примењује програмске структуре и блокове наредби ... препознаје елементе радног окружења програма Скреч и објасни њихову функцију ... сврсисходно примењује програмске структуре и блокове наредби ... објасни сценарио и алгоритам пројекта ... креира једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу ... креира једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу ... користи математичке операторе за израчунавање ... анализира и дискутује програм, проналази и отклања грешке у програму ... схвати математичко–логички смисао речи „и”, „или”, „не”, „сваки”, „неки”, израза „ако... онда”	**Рачунарство**	- Увод у логику и скупове: унија, пресек, разлика; - речи „и”, „или”, „не”, „сваки”, „неки”, „ако...онда”; - Увод у алгоритме аритметике: писмено сабирање, множење, дељење с остатком, Еуклидов алгоритам; - Увод у тему програмирања; - Радно окружење изабраног софтвера за визуелно програмирање; - Алати за рад са графичким објектима, текстом, звуком и видеом; - Програм – категорије, блокови наредби, инструкције; - Програмске структуре (линијска, циклична, разграната).
... сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала у вези са темом ... одабира технике и алате у	**Пројектна настава**	- Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. - Израда пројектног задатка у групи у корелацији са другим

складу са фазама реализације пројекта ... сарађује са осталим члановима групе у прикупљању и обради материјала и формулацији закључака у вези са темом ... примењује технике и алате у складу са фазама реализације пројекта ... сарађује са осталим члановима групе у представљању резултата и закључака ... наведе кораке и опише поступак решавања пројектног задатка ... вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен ... поставља резултат свог рада на интернет ради дељења са другима, уз помоћ наставника		предметима. - Представљање резултата пројектног задатка.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења *Информатике и рачунарства* је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, производњу дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Угледни часови, семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Практични радови у виду пројекта, усмена испитивања. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима.Квизове, тестове знања и слично користити за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, као и за формирање коначних оцена
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Рачунар, пројектор, мултимедијалне презентације

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм предмета*Информатикаи рачунарство,* у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода.Исходи говоре о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи овај предмет. Представљају опис

интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у три тематске целине: *ИКТ, Дигитална писменост* и *Рачунарство*.

У настави оријентисаној на постизање исхода потребно је уважити стечене дигиталне вештине ученика.У планирању и припремању наставе, наставник полази од исхода које треба остварити и планира, не само своје, већ, превасходно активности ученика на часу.Наставник треба да буде више орјентисан ка менторској улози, а мање ка предавачкој.Потребно је да наставник програмске исходе, који треба да се достигну до краја петог разреда, разложи на исходе – кораке за сваки час, било да се ради о часовима обраде или утврђивања, а које треба да оствари сваки ученик.Такође, треба да за сваки час планира и припреми средства и начине провере остварености пројектованих исхода.Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама из разредног већа због успостављања корелација међу предметима.

Потребно је радити на развоју алгоритамског начина мишљења у поступку решавања проблема и задатака, развоју логичког мишљења и изградњи личних стратегија за учење уз примену ИКТ-а.

Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је активности осмислити тако да укључују практичан рад, уз примену ИКТ-а, повезивање различитих садржаја из других тема унутар самог предмета, као и са другим предметима.Пожељно је да планиране активности на часу прати сажето и јасно упутство ученику за реализацију задатка, уз демонстрацију поступка.Оставити простор за ученичку иницијативу и креативност, односно да се кроз дискусију са ученицима одаберу најадекватнији алати, концепти и стратегије за реализацију одређених активности.У току реализације планираних активности радити на успостављању и неговању навика и понашања као што су поступност, истрајност, аналитичност, самосталност у раду и спремност на сарадњу.

Достизање дефинисаних исхода може се остварити уз одређени степен слободе наставника како у избору метода рада, програмских алата и технологија (рачунар, дигитални уређај...), тако и у редоследу и динамици реализације елемената различитих тематских области.На интернету се могу се наћи примери добре праксе који се, уз прилагођавање условима рада и поштовањем ауторских права, могу користити.

С обзиром да је настава овог предмета теоријско-практичног карактера изводи се са половином одељења (одељења која имају до 30, а не мање од 25 ученика се деле на групе).Школе које не поседују просторне и техничке могућности и чији је број ученика у одељењу мањи од 25, могу да изврше поделу одељења на групе уз сагласност Министарства, односно надлежне Школске управе.

Настава се реализује у рачунарском кабинету/дигиталној учионици.

Информационо-комуникационе технологије (9)

Реализацију ове тематске целине започети навођењем примера примене ИКТ-а. Мотивисати ученике да дискутују о могућности примене ИКТ-а из њихове перспективе, да опишу искуства у коришћењу дигиталних уређаја и наведу оно шта је њима важно код дигиталних уређаја: добар звук, боља фотографија, интернет, игрице, запажања како њихови родитељи користе ИКТ уређаје и слично.

Ученике информативно упознати са предметом изучавања информатике и рачунарства и то навођењем примера који би њима били познати.Објаснити појам *информационо-комуникационе технологије (ИКТ)*.Увести појмове хардвер и софтвер.

Дигитална писменост (5)

При реализацији тематске целине Дигитална писменост појаснити ученицима шта значи коришћење ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин, и нагласити да то није обавеза само ИТ стручњака већ свих корисника.Демонстрирати функције антивирусног програма и заштитног зида.Анализирати са ученицима од каквог су материјала направљени ИКТ уређаји, да ли се такви материјали могу рециклирати и на које све начине се могу одлагати дгитални уређаји који нису у употреби, у циљу заштите животне средине.

Проверити са ученицима њихова досадашња искуства у коришћењу веб-прегледача (читача, браузера).Разговарати о сајтовима претраживачима и начинима претраге, увести појмове аутор и ауторска права и навести основне лиценце.Претрагу интернета и одабир релевантних страница из приказаних резултата претраге.(Како проналазимо, бирамо и преузимамо информације?Како стварамо (онлајн апликације)?Како размењујемо информације и сарађујемо на интернету?)

Рачунарство (16)

Реализација теме може се започети приказивањем мотивационих филмова о програмирању. Увести појмове: програм и програмирање. Демонстрирати готове анимације и рачунарске игре ради развијања свести и побуђивања мотивације да ученици сами могу да креирају своје игрице.Одабрати пример игрице за анализу (на пример са портала www.code.org), као и друге мотивационе материјале из сличних образовних извора) са циљем упознавања ученика са корацима у решавању једноставних проблемских задатака.Увести појам алгоритма при решавању најједноставнијег проблема.Искористити искуство које ученици имају као корисници технологије (рачунара, паметних телефона...) да би се направила јасна веза између процеса програмирања и коначног производа, игрица или анимација.Поред тога, истицати да се кроз учење програмирања и алгоритама, развијају стратегије за решавања животних проблема, сваки задатак који себи постављамо у свакодневном животу се решава корак по корак, тј.алгоритамски.

Објаснити проблем речима, дефинисати сваку појединачну инструкцију (корак) и поступак ређања блокова, представити дејство наредбе „покрени" и описати какво дејство има на понашање објекта.Напоменути да се једном поређани блокови инструкција могу више пута покренути.Преласком на наредне нивое сложености објаснити зашто је погодно заменити кораке који се понављају одговарајућом блок наредбом (петља–блок „понављај'') или ако проблемски задатак садржи неки задати услов, објаснити потребу раздвајања (гранање–блок „ако је") на наредбе које ће се извршити ако је испуњен услов.

Изабрати програмско окружење за визуелно програмирање (*Scratch, Stencyl, AppInventor, Alice, …*) које треба да омогући алгоритамско решавање проблема и основе програмирања. Програмско окружење бирати тако да омогућава једноставну анимацију објеката, односно, да алати омогућавају ученицима да се одмах, без много теоријског увода и објашњења сложених програмерских концепата, активно укључе у програмирање.

У зависности од изабраног програмског окружења прилагодити сва следећа објашњења специфичностима тог алата.

Кроз активну наставу и укљученост у процес креирања програма од првих часова, ученици ће поступно усвојити потребне појмове, знања и вештине.Указати на сличности и разлике са примерима и радним окружењем приказаним на првом часу, као што су ограничења у избору објеката, ограничења у инструкцијама у задатку и навести које могућности нуди изабрано програмско окружење.

Погодан пример, приликом упознавања са радним окружењем, је да ученици за конкретан лик и конкретну сцену, поређају блокове наредби тако да се кликом на лик појави нека порука (нпр. „Здраво ја сам…"). Демонстрирати поступке: избор објеката (нагласак на библиотеке), слагање блокова по принципу „превуци–и–пусти" и покретање програма. Указати ученицима на могућност измене појединачних особина објеката који су доступни у библиотекама и галеријама одабраног софтвера у форми 2Д односно 3Д модела.Упознати ученике кроз овај једноставни пример са појмом наредбе и концептом писања програма кроз ређање блок–наредби. Подизати ниво сложености у складу са појмовима који се уводе: пројекат и сценарио и направити везу са појмовима задатак и писање приче. Довести у везу поступак решавања задатка са писањем програма, и повезати појмове сценарио и алгоритам. Увести појмове: *Објекат–лик* (библиотека објеката, подешавање особина и својства за изабрани објекат),*Објекат–позорница* (библиотека позорница, подешавање позадине позорнице, координатни систем сцене), алати (умножи, исеци–обриши, увећај, умањи) и *датотека програма* (најчешће се користи термин – пројекат). За изабрано радно окружење за визуелно програмирање (за рад код куће) пожељно је припремити кратко писано упутство (проналажење, преузимање, инсталирање…), демонстрирати и појаснити (поступак: преузимања, чувања и инсталирања изабраног програмског окружења, напоменути могућност коришћења онлајн апликације, уколико таква могућност постоји). Сваки од објеката ученик може креирати самостално, уместо да користи предефинисане објекте из библиотека.

Пројектна настава (6)

Наставницима се препоручује да у току петог разреда, ради развијања међупредметних компетенција и остваривања корелације са другим предметима, реализују са ученицима најмање два пројектна задатка.Време реализације пројектних задатака од којих је један из области *ИКТ* и *Дигитална писменост*

и други из области *Рачунарство* одређује наставник у договору са ученицима и са наставницима других предмета, који покривају област изабране теме.При избору тема, сходно интересовањима извршити поделу ученика на групе/парове.

При реализацији првог пројектног задатка ставити нагласак на разради пројектног задатка – од израде плана до представљања решења.Наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложеношћу теме, расположивим ресурсима (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских целина ИКТ и Дигитална писменост, техничке опремљености школе и других релевантних фактора).Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник наглашава сваки корак, објашњава, иницира дискусију и предлаже решења.

При представљању фаза пројекта може послужити следећи пример: *Фаза 1*: представљање тема, формирање група и одабир теме; *Фаза 2*: Одабир материјала и средстава, разматрање додатне подршке предметног наставника у зависности од теме; *Фаза 3*: Планирање времена и избор стратегије за решавање задатка у складу са роком за предају рада; *Фаза 4:* Прикупљање и проучавање материјала, израда задатка и припрема за излагање; *Фаза 5:* Представљање резултата пројектног задатка, дискусија и процена/самопроцена урађеног (наставник обезбеђује услове за што успешније излагање, усмерава дискусију и врши евалуацију урађеног са прецизном повратном информацијом).

Пројектни задаци се баве реалним темама из школског или свакодневног живота.За предвиђени број часова ове тематске целине и са добро испланираним активностима, може се очекивати да ученици успешно израде и представе решење пројектног задатка.Акценат је на подстицању иницијатива и креативности, успостављању сарадничких и вредносних ставова код ученика. Циљ је развијање и неговање: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа.

Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима:

– *израда интервју-а или чланака* (на теме: занимљивости из света спорта, уметности, науке, ...);

– *израда упутства или туторијала* (типа: „како да подесите'', „како да измените'', „како да решите овај задатак'', „како да користите програм ...'');

– *израда правилапонашања* (на теме: у спортској сали, у кабинету..., за безбеднији рад на интернету, за креирање сигурне лозинке, заштите рачунара од злонамерних програма, заштите здравља...).

Додатна мотивација за ученике може бити избор најбољих радова за: школски часопис, сајт школе, огласну таблу (одељење гласа – вредновање, самовредновање) а да остале радове постављају на пано у кабинету информатике и рачунарства…

Добар пример сумирања научених поступака је израда пратеће документације у виду фајлова различитог типа, као што су: текстуални фајлови, слике, видео материјали и сл.

Други пројектни задатак се реализује по фазама које су већ описане. За пример могу послужити следеће теме: Направи калкулатор или Креирај програм за израчунавање...(математика), Прича из космоса, Испричај причу о месту у коме живиш или Туристички водич кроз… (географија), Интервјуиши другаре о будућим занимањима (у форми стрипа), Замеси хлеб (од њиве до трпезе)... Ученици такође, могу позајмити већ урађени пројекат, преузети га са интернета и прилагодити свом сценарију.Идеја за пројектни задатак може бити и израда квиза и теста за проверу знања, понављање, утврђивање, систематизацију градива из целог предмета.

Ученици пре прикупљања материјала израђују сценарио (причу или алгоритам за конкретан задатак), разрађују кораке и описују поступак решавања пројектног задатка.Део задатка је и чување материјала употребљеног за решавање пројектног задатка. Очекивани продукт пројектног задатка је мултимедијални садржај у форми: стрипа, анимације, игрице и сл., а напреднији ученици могу израдити алгоритам и програм за решавање конкретног проблемског задатка.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Математика	Рачунарство (Еуклидов алгоритам)	Презентацијама, пројектима	Усмено, рад у групним пројекат

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Информатика и рачунарство 5, уџбеник за пети разред
Аутор: Светлана Мандић

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	ИКТ		5	4									9
2.	Дигитална писменост				3	2							5
3.	Рачунарство					4	1	3	5	3			16
4.	Пројектна настава										4	2	6
Фонд часова ПРЕДМЕТ:		РАЗРЕД:											36

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	стандарди	број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	ИКТ		9	2	7
2.	Дигитална писменост		5	3	2
3.	Рачунарство		16	3	13
4.	Пројектна настава		6	1	5
укупно:			36	9	27

Предмет	Информатика и рачунарство
Разред	6. разред

Трајање школског програма	36 часова	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
... именује основне компоненте рачунара, наведе примере корисничких програма за одређену намену ... користи програм за управљање документима на рачунару ... разуме поступак дељења докумената преко Google диска ... креира текстуални документ, примењује акције едитовања и форматирања и умеће табеле у документ ... креира, уређује и структуира текстуалне документе који садрже табеле ... креира и обрађује дигиталну слику ... примењује алатке за снимање и обраду аудио-записа ... правилно користи ИКТ уређаје ... примењује алатке за снимање и обраду видео-записа ... креира, уређује и структуира дигиталне садржаје (мултимедијалне презентације) који садрже табеле, видео и аудио записе ... примењује алатке за снимање и репродукцију аудио и видео записа ... правилно користи ИКТ уређаје ... креира мултимедијалну презентацију и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сарадднички) Овлада основним појмовима из подручја програмских језика - Разуме шта је алгоритам - Зна да дефинише разлличите типове података - Зна да декларише промењиве - Примењује команде за доделу вредности - Може да објасни контролну структуру IF…THEN…ELSE - Може да примени команде уноса и исписа	**ИКТ**	Дигитални уређаји и кориснички програми □ Делови (компоненте) дигиталних уређаја □ Правилно коришћење дигиталних уређаја Рад са датотекама на различитим уређајима □ Креирање, чување и проналажење датотека □ Копирање и пренос података са екстерних уређаја и меморија на дигитални уређај □ Организација датотека и фасцикли у облаку података Рад са текстом – унос и едитовање текста □ Унос текста. Дигитални правопис. □ Уређивање и обликовање текстуалног документа □ Чување текстуалног документа Обликовање текста и слика □ Форматирање карактера □ Форматирање пасуса □ Уметање слике и додавање текста на слику □ Исцртавање основних геометријских објеката Рад са табелама у програму за обраду текста □ Уметање табеле у текстуални документ □ Форматирање табеле Рад са табелама, обликовање текста и слика презентације □ Форматирање презентације помоћу мастер слајда

Предмет	Музичка култура	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	72 часа (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- наведе начине и средства музичког изражавања упраисторији и античком добу; - објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања; - искаже своје мишљење о значају и улози музике у животу човека; - реконструише у сарадњи са другима начин комуникације кроз музику у смислу ритуалног понашања и пантеизма; - идентификује утицај ритуалног понашања у музици савременог доба (музички елементи, наступ и сл.);	**ЧОВЕК И МУЗИКА** 4 часа	Човек у праисторији Улога музике у првобитном друштву; Човек и ритуал: улога музике у ритуалу (музичко-антрополошка истраживања); Магијска моћ музике; Елементи музичког тока: покрет, ритам (ритам као основа ритуала), коло/групни плес; Покрет: порекло плеса; Слушање/доживљај ритма телом; Најстарија фолклорна музичка традиција у Србији и светске баштине. Човек Антике Божанска природа музике: - митолошка свест античког човека; музички атрибути богова; - музика и држава. Музика у храму и музика на двору; Примери различитих инструмената и музичких облика у античким цивилизацијама; Улога и место музике у античким цивилизацијама: Индија, Сумер/Вавилон, Кина, Египат, Грчка, Рим; Појава првих нотација, пентатоника;
- класификује инструменте по начину настанка звука; - опише основне карактеристике удараљки; - препозна везу између избора врсте инструмента и догађаја, односно прилике када се музика изводи; - користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима (коришћење доступних апликација);	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ 3 часа	Најстарији инструменти: тело, удараљке, дувачки, жичани; Удараљке - настанак, првобитни облик и развој; Ритмичке удараљке као најједноставнија група инструмената; Мелодијске удараљке;
- изражава се покретима за време слушања музике; - вербализује свој доживљај	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ 26 часова	Елементи музичке изражајности - темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и

музике; - идентификује ефекте којима различити елементи музичке изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика) утичу на тело и осећања; - анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; - илуструје примере коришћења плесова и музике према намени у свакодневном животу (војна музика, обредна музика, музика за забаву...); - критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; - понаша се у складу са правилима музичког бонтона; - користи могућности ИКТ-а за слушање музике;		инструмената; Слушање вокалних, вокално-инструменталних и кратких инструменталних композиција, домаћих и страних композитора; Слушање дела најстарије фолклорне традиције српског и других народа; Слушање народних и уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности, различитог садржаја, облика и расположења, као и музичких прича;
ПЕВАЊЕ И СВИРАЊЕ - пева и свира самостално и у групи; - примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација); - кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику; - користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; - искаже своја осећања у току извођења музике; - примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; - учествује у школским приредбама и манифестацијама; - користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке програма, аудио снимака...);	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ 29 часова	ПЕВАЊЕ И СВИРАЊЕ Певање песама по слуху самостално и у групи; Певање песама из нотног текста солмизацијом; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација певањем; Певање песама у комбинацији са покретом; Свирање песама и лакших инструменталних дела по слух на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима; Свирање дечјих, народних и уметничких композиција из нотног текста; Извођење дечијих, народних и уметничких игара; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација на инструментима или покретом;
- користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; - изражава своје емоције	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО 10 часова	Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука;

осмишљавањем мањих музичких целина; - комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; - учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; - користи могућности ИКТ-а за музичко стваралаштво.		Креирање покрета уз музику коју ученици изводе; Осмишљавање музичких питања и одговора, ритмичка допуњалка, мелодијска допуњалка са потписаним текстом, састављање мелодије од понуђених мотива; Импровизација мелодије на задати текст; Импровизација дијалога на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима; Израда једноставних музичких инструмената; Реконструкција музичких догађаја у стилу старих цивилизација.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Настава музичке културе подразумева учешће свих ученика, а не само оних који имају музичке предиспозиције. Како је предмет музичка култура синтеза вештина и знања, полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су ниво његових постигнућа у односу на дефинисане исходе као и рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Тако се у настави музичке културе за исте васпитно-образовне задатк могу добити различите оцене, као и за различите резултате исте оцене, због тога што се конкретни резултати упоређују са индивидуалним ученичким могућностима. Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и процењивања је начин ученичке партиципације у музичком догађају, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и како односно, да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање. У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су: 1. допринос ученика за време групног рада, 2. израда креативних задатака на одређену тему, 3. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе),

4. специфичне вештине.

У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу на извођење и стваралаштво, способност концентрације, квалитета перцепције и начин размишљања приликом слушања, као и примену тероетског знања у музицирању.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Израда ППТ презентација и реферата

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Посете музејима и излети

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Уџбеник, Јутјуб, мултимедијалне презентације, он-лине квизови, различити музички медији.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

За редовну наставу музичке културе планирано је по 2 часа недељно, односно 72 часа годишње. Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тема које су предвиђене наставним програмом. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Настава је усмерена на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Планира се примена што различитијих метода у настави ради веће заинтересованости ученика. У оквиру тога биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу, планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену методе тимске наставе. Обележаваће се значајни датуми одравањем пригодних предавањима и/или радионицама. Учествоваће се у пројектима значајним за музичку културу на школском и ширем нивоу. Кроз задате садржаје применом наведених метода и активности планирано је да се остваре прописани исходи за 5. разред.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Историја	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Ликовна култура	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	- Ученике подстицати на уредност и орјентацију у раду.	продукте практичног рада.

	Српски језик	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицати развијање говорне културе.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.

Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Музичка култура 5 , Маја Обрадовић, „Бигз“ школство

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	- наведе начине и средства музичког изражавања упраисторији и античком добу; - објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања; - искаже своје мишљење о значају и улози музике у животу човека; - реконструише у	4										4

		сарадњи са другима начин комуникације кроз музику у смислу ритуалног понашања и пантеизма; - идентификује утицај ритуалног понашања у музици савременог доба (музички елементи, наступ и сл.);											
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	- класификује инструменте по начину настанка звука; - опише основне карактеристике удараљки; - препозна везу између избора врсте инструмента и догађаја,		3									3
3.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	- изражава се покретима; - вербализује свој доживљај музике; - идентификује ефекте - анализира слушано дело - илуструје примере - критички просуђује - понаша се у складу са правилима музичког бонтона;	2	1	2	3		4	5	3	5	1	26
4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	ПЕВАЊЕ И СВИРАЊЕ - пева и свира самостално и у групи; - примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација); - кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и	2	3	5	4	6		3	3	1	2	29

		моторику; - користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; - искаже своја осећања у току извођења музике; - примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; - учествује у школским приредбама и манифестацијама;												
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	- користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; - изражава своје емоције осмишљавањем мањих музичких целина; - комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; - учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката;		3	1	1	1			1	2	1	10
Фонд часова 72 ПРЕДМЕТ:музичка култура РАЗРЕД:5.			8	10	8	8	7	4	8	7	8	4	72

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Број часова за

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	обраду	остале типове часова
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	4	2	2
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	3	2	1
3.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	26	20	6
4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	29	22	7
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	10	6	4
укупно:		72	52	20

Предмет	Музичка култура	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период средњег века и ренесансе; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у средњем веку и ренесанси; – опише улогу музике у средњовековној Србији; – уочи разлике између духовних и световних вокалних композиција средњег века и ренесансе; – издвоји начине коришћења изражајних средстава у одабраним музичким примерима;	ЧОВЕК И МУЗИКА 7 часова	Средњи век. Ранохришћанска музика. Византијско певање. Грегоријански корал. Рани облици вишегласја – мотет. Световна музика средњег века: трубадури, трувери минезенгери. Духовна и световна музика у средњовековној Европи и Србији. Музика средњег века као инспирација за уметничкуи популарну музику. Ренесанса Развој духовног и световног вишегласја. Мотет, миса, мадригал. Највећи представници ренесансне вокалне музике: Ђ. П. да Палестрина, О. ди Ласо. Инструментална музика ренесансе.
Ученик ће умети да – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ 4 часа	Инструменти са диркама: оргуље, чембало, клавир, хармоника, челеста. Народни инструменти.

инструмената; – одреди врсту музичког инструмента са диркама по изгледу и звуку; – опише разлику у начину добијања звука код иснтрумената са диркама; – препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила;		
Ученик ће умети да – разликује вокално-инструменталне и инструменталне облике средњег века и ренесансе; –коментарише слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте ; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника средњег века и ренесансе; – уочи сличности и разлике између православне и (римо)католичке духовне музике; –идентификује елементе средњовековне музике као инспирацију у музици савременог доба;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ 16 часова	Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. Слушање световне и духовне средњовековне и ренесансне музике. Слушање вокалних, вокално-иструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. Слушање дела традиционалне народне музике. Слушање дела инспирисаних фолклором.
Ученик ће умети да – изводи музичке примере користећи глас, покрет и традиционалне и/ или електронске инструменте, самостално и у групи; – примењује правилну технику певања; – примењује различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; – развије координацију и моторику кроз свирање и покрет; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ 2 часа	Певање песама по слуху самостално и у групи. Певање песама из нотног текста солмизацијом. Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и мелодијских мотива у стилу музике средњег века и ренесансе. Певање песама у комбинацији са покретом. Свирање по слуху дечјих, народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима. Свирање из нотног текста дечјих, народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим нструментима Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом

Ученик уме да: користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО 7 часова	Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука. Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Стварање мелодије на задати текст. Импровизација дијалога на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима. Реконструкција музичких догађаја у стилу средњег века и ренесансе.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Развијање интересовања за музичку уметност код ученика, као и стваралачког и критичког мишљења, формирање естетске перцепције и музичког укуса, и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и култури својег и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Настава музичке културе подразумева учешће свих ученика, а не само оних који имају музичке предиспозиције. Како је предмет музичка култура синтеза вештина и знања, полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су ниво његових постигнућа у односу на дефинисане исходе као и рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Тако се у настави музичке културе за исте васпитно-образовне задатк могу добити различите оцене, као и за различите резултате исте оцене, због тога што се конкретни резултати упоређују са индивидуалним ученичким могућностима. Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и процењивања је начин ученичке партиципације у музичком догађају, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и како односно, да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање. У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15

минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су:

1. допринос ученика за време групног рада,
2. израда креативних задатака на одређену тему,
3. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе),
4. специфичне вештине.

У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу на извођење и стваралаштво, способност концентрације, квалитета перцепције и начин размишљања приликом слушања, као и примену тероетског знања у музицирању.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Израда ППТ презентација и реферата

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Посете музејима и излети

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Уџбеник, Јутјуб, мултимедијалне презентације, он-лине квизови, различити музички медији.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

За редовну наставу музичке културе планирано је по 1 час недељно, односно 36 часа годишње. Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тема које су предвиђене наставним програмом. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Настава је усмерена на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Планира се примена што различитијих метода у настави ради веће заинтересованости ученика. У оквиру тога биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу, планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену методе тимске наставе. Обележаваће се значајни датуми одравањем пригодних предавањима и/или радионицама. Учествоваће се у пројектима значајним за музичку културу на школском и ширем нивоу. Кроз задате садржаје применом наведених метода и активности планирано је да се остваре прописани исходи за 5. разред.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Историја	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Ликовна култура	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	- Ученике подстицати на уредност и орјентацију у	продукте практичног рада.

		СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	раду.		
	Српски језик	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицати развијање говорне културе.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.

Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Музичка култура 6 , Маја Обрадовић, „Бигз“ школство

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	– повеже различите видове музичко изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – наведе изражајна средстава музичке	2	2	3								7

		уметности карактеристична за период средњег века и ренесансе; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у средњем веку и ренесанси; – опише улогу музике у средњовековној Србији; – уочи разлике између духовних и световних вокалних композиција средњег века и ренесансе; –идентификује епрезентативне музичкепримере најзначајнијих представника средњег века и ренесансе;												
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	– одреди врсту музичког инструмента са диркама по изгледу и звуку; – опише разлику у начину добијања звука код иснтрумената са диркама; – препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила;			1			2	1				4
3.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	– изводи музичке примере користећи глас, покрет и традиционалне и/ или електронске инструменте, самостално и у групи; – примењује правилну технику певања; – примењује различита средства изражајног певања и свирања у зави-	1	2		4	2		1	3	2	1	16

		сности од врсте, намене и карактера композиције; – развије координацију и моторику кроз свирање и покрет;											
4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	– издвоји начине коришћења изражајних средстава у одабраним музичким примерима; – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; – одреди врсту музичког инструмента са диркама по изгледу и звуку; – опише разлику у начину добијања звука код инструмената са диркама; – препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила;							2				2
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	– користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у	1	1			1			1	2	1	7

		креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.											
Фонд часова:36 ПРЕДМЕТ:музичка култура РАЗРЕД:6.			4	5	4	4	3	2	4	4	4	2	**36**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	7	4	3
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	4	2	2
3.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	16	10	6
4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	2	2	
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	7		7
укупно:		**36**	**18**	**18**

Предмет	Музичка култура

Разред	7. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период барока и класицизма; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у бароку и класицизму; – препозна инструмент или групу инструмената према врсти композиције у оквиру датог музичког стила; – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија); – разликује музичке форме барока и класицизма; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма; – идентификује елементе музике барока и класицизма као инспирацију у музици савременог доба; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање	ЧОВЕК И МУЗИКА 14 часова	Барок. Рођење опере. Клаудио Монтеверди. Облици вокално -инструменталне музике (ораторијум, кантата). Инструментална музика: солистичко, камерно и оркестарско му- зицирање. Инструментални облици: свита, кончерто гросо. Антонио Вивалди, Јохан Себастијан Бах и Георг Фридрих Хендл. Класицизам Појам сонате и симфоније. Жанрови класичне музике – опера,црквени жанрови, симфонијска, концертантна, камерна (посебно гудачки квартет), солистичка музика. Јозеф Хајдн, Волфганг Амадеус Моцарт и Лудвиг ван Бетовен. Развој српске црквене музике.
– препозна врсту жичаних инструмента по изгледу и звуку; – опише начин добијања тона код жичаних инструмената; – препозна инструмент или групу инструмената према врсти композиције у оквиру датог музичког стила; – објасни извођачке и техничке могућности инструмената; – критички просуђује утицај	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ 8 часова	Жичани: трзалачки и гудачки. Градитељске школе. Појам симфонијског оркестра Српски народни музички инструменти.

музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање		
– повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената); – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ 5 часова	Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. Слушање световне и духовне музике барока и класицизма. Слушање вокалних, вокално-инструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. Слушање дела традиционалне народне музике.
– објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената); – изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; – користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – користи могућности ИКТ-а за самостално извођење	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ 8 часова	Певање песама по слуху и из нотног текста (солмизацијом) само- стално и у групи. Певање песама у комбинацији са покретом. Певање и свирање из нотног текста народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом. Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и мелодијских репрезентативних примера (одломака/тема) у стилу музике барока, класицизма.
– користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО 1 час	Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање ритмичке пратње. Реконструкција музичких догађаја у стилу барока и класицизма.

импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање и стваралаштво		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета Музичка култура је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Настава музичке културе подразумева учешће свих ученика, а не само оних који имају музичке предиспозиције. Како је предмет музичка култура синтеза вештина и знања, полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су његово знање, рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност, али и напредовање у односу на претходна постигнућа. Тако се у настави музичке културе за исте образовне-васпитног задатке могу добити различите оцене, као и за различите резултате исте оцене, због тога што се конкретни резултати упоређују са индивидуалним ученичким могућностима. Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и процењивања је начин ученичке партиципације у музичком догађају, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и како односно, да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање. У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су: – допринос ученика за време групног рада; – израда креативних задатака на одређену тему; – рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и од-

	Историја	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.	
	Ликовна култура	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	- Ученике подстицати на уредност и орјентацију у раду.	продукте практичног рада.	
	Српски језик	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицати развијање говорне културе.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.

Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Музичка култура 7 , Марија Брајковић, „Бигз“ школство

1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	– Ученик ће бити у стању да: – повеже различите	5	4	2	1		0	1	1	1	0	15

		видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период барока и класицизма; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у бароку и класицизму; – препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила; – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; – разликује музичке форме барока и класицизма; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма; – идентификује елементе музике барока и класицизма као инспирацију у музици савременог доба											
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	–препозна врсту жичаних инструмента по изгледу и звуку; –опише начин добијања тона код жичаних инструмената; –препозна инструмент или групу према врсти	0	0	0	0	1	4	1	0	0	0	**6**

		композиције у оквиру датог музичког стила											
3.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; – разликује музичке форме барока и класицизма; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајни- јих представника барока и класицизма; идентификује елементе музике барока и класицизма као инспирацију у музици савременог доба;	0	0	2	0	0	0	0	1	1	0	**3**
4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	– изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким	0	0	1	2	1	0	1	0	1	0	**5**

		приликама; – критички просуђује утицај музике на здравље; -користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.											
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	– користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	3
Фонд часова 34 ПРЕДМЕТ: музичка култура РАЗРЕД:8.			**4**	**5**	**4**	**4**	**3**	**2**	**5**	**4**	**3**		**34**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	15	11	4
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	6	5	1
3.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	4	3	1
4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	6	5	1
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	3	1	2
укупно:		**34**	**25**	**9**

Предмет: Географија

Разред: V-VIII

Предмет	Географија	
Разред	Пети	
Трајање школског програма	36 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком; - повеже географска знања о свету са историјским развојем људског друштва и научно-техничким прогресом; - на примерима покаже значај учења географије за свакодневни живот човека; - разликује одговорно од неодговорног понашања човека према природним ресурсима и опстанку живота на планети Земљи;	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА 2 часа	Ширење географских хоризоната и велика географска открића. Одговорност човека према планети Земљи
- разликује појмове васиона, галаксија, Млечни пут, Сунчев систем, Земља; - објасни и прикаже структуру Сунчевог система и положај Земље у њему; - разликује небеска тела и наводи њихове карактеристике; - одреди положај Месеца у односу на Земљу и именује месечеве мене.	ВАСИОНА 4 часа	Васиона, галаксија, Млечни пут, звезде, сазвежђа. Сунчев систем: Сунце, планете, сателити, Месец, месечеве мене, астероиди, комете, метеори.
– помоћу глобуса опише облик Земље и наведе доказе о њеном облику; – помоћу карте опише распоред копна и воде на Земљи и наведе називе континената и океана; – примерима објасни деловање Земљине теже на географски омотач; – разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице; – повеже смер ротације са сменом дана и ноћи; – разликује и објасни Земљина кретања	ПЛАНЕТА ЗЕМЉА 30 часова	Облик и димензије Земље, распоред копна и воде на Земљи. Сила Земљине теже, глобус, екватор, полови. Ротација Земље и последица ротације: смена обданице и ноћи, привидно кретање Сунца, локално време. Револуција Земље и последице револуције: неједнака дужина обданице и ноћи током године, смена годишњих доба,

и њихове последице; – повеже смер ротације са сменом дана и ноћи; – одређује стране света на основу привидног кретања Сунца; – повеже нагнутост Земљине осе са различитом осветљеношћу површине Земље; – повеже револуцију Земље са сменом годишњих доба на северној и јужној полулопти и појавом топлотних појасева; – разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице; – разликује деловање унутрашњих сила (сила Земљине теже, унутрашња топлота Земље); – разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље; – помоћу карте и цртежа опише начине и последице кретања литосферних плоче (вулканизам, земљотреси, набирање и раседање); – разликује хипоцентар и епицентар и наведе трусне зоне у свету и у Србији; – наведе поступке које ће предузети за време земљотреса; – опише процес вулканске ерупције и њене последице; – разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље; – помоћу фотографија или узорка стена разликује основне врсте стена; – описује њихов настанак и наводи примере за њихово коришћење; – разликује деловање унутрашњих сила (сила Земљине теже, унутрашња топлота Земље) – наводи спољашње силе Земље (вода и ветар); – помоћу карте, цртежа и мултимедија објашњава настанак планина и низија и разликује надморску и релативну висину; – наведе спољашње силе Земље; – разликује ерозивне и акумулативне процесе; – наведе примере деловања човека на промене у рељефу (бране, насипи, копови); – опише структуру атмосфере;	-Облик Земље и структура њене површине -Земљина кретања -Унутрашња грађа и рељеф Земље -Ваздушни омотач Земље -Воде на Земљи -Биљни и животињски свет на Земљи	календар, топлотни појасеви. Постанак и унутрашња грађа Земље, литосферне плоче: кретање плоча, промена положаја континената. Вулканизам и земљотреси: елементи, настанак, зоне појава у свету и Србији, последице и шта радити у случају земљотреса. Стене: магматске, седиментне, метаморфне. Постанак рељефа процесима набирања и раседања, планине, низије, надморска и релативна висина. Обликовање рељефа дејством воде, (радом река, таласа, леда, растварање стена) и ветра. Човек и рељеф (позитивни и негативни утицаји). Атмосфера (састав, структура и значај). Време и клима: климатски елементи и појаве (температура, притисак, влажност ваздуха, падавине, облачност, ветар). Климатски чиниоци, основни типови климе. Човек и клима (атмосферске непогоде, утицај човека на климу). Светско море и његова хоризонтална подела, својства морске воде (сланост, температура, боја, провидност), кретање морске воде (таласи, цунами, плима и осека, морске струје). Воде на копну: подземне воде и извори, реке, језера и ледници. Човек и вода - поплаве и бујице, заштита вода од загађења. Распростирање биљног и животињског света на Земљи. Угроженост и заштита живог света.

– наведе временске промене које се дешавају у тропосфери (ветрови, падавине, облаци, загревање ваздуха...); – разликује појам времена од појма климе; – користи дневне метеоролошке извештаје из медија и планира своје активности у складу са њима; – графички представи и чита климатске елементе (климадијаграм) користећи ИКТ; – наводи примере утицаја човека на загађење атмосфере и предвиђа последице таквог понашања; – наводи примере о утицају атмосферских непогода на човека (екстремне температуре и падавине, град, гром, олуја); – помоћу карте прави разлику између речне мреже и речног слива; – наведе и опише елементе реке (извор, ушће, различити падови на речном току); – уочава и разликује на географској карти океане, већа мора, заливе и мореузе; – наведе и опише својства морске воде; – помоћу карте прави разлику између речне мреже и речног слива; – наведе и опише елементе реке (извор,ушће, различити падови на речном току); – разликује типове језерских басена према начину постанка; – помоћу карте повеже климатске услове са распрострањеношћу живог света на Земљи; – помоћу карте наводе природне зоне и карактеристичан живи свет у њима; – опише утицај човека на изумирање одређених биљних и животињских врста; – наведе примере за заштиту живог света на Земљи.		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Изучавањем географских објеката, појава и процеса у природном и друштвеном окружењу и међусобној повезаности са њима развија се одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Употреба савремених наставних средстава које школа поседује, један угледни/огледни час, семинари,

вебинари, предавања која организују родитељи стручњаци за дату област.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у пару, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оствареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноа.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организовање наставе кроз посете музејима, ђачки излети.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

За редовну наставу географије планирано је по 1 час недељно, односно 36 часова годишње. Планирана је и реализација допунске, додатне наставе. Планира се примена што различитијих метода у настави ради веће заинтересованости ученика како за праћење и учење географије тако и осталих природних и друштвених наука. У оквиру тога биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу, планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену групног облика рада. Обележаваће се значајни датуми.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик и књижевност	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА ВАСИОНА ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	рад са текстом; домаћи задаци	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Ликовна култура	ВАСИОНА ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	цртежи: Сунчев систем, Земљина кретања, облик Земље, унутрашња грађа Земље, вулкан, земљотрес, облици рељефа	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Историја	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА	велика географска открића	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Математика	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА ВАСИОНА ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	димензије Земље, површина, екватор, полупречник Земље, проценти (вода/копно)	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Биологија	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	биљни и животињски свет	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

	Информатика и рачунарство	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА ВАСИОНА ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	претражује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ-а.	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Изучавањем предмета, ученик има развијене радне навике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их у свакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њихову улогу у обликовању света; користи различите изворе информација. Употребљава различите географске изворе и статистичке податке. Употребљава најједноставније мерне инструменте и описује податке које они приказују.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Географија 5, уџбеник за пети разред, Марко Јоксимовић „Нови Логос“

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА		2										2
2.	ВАСИОНА		2	2									4
3.	ПЛАНЕТА ЗЕМЉА			3	4	4	3	2	4	4	4	2	30
Фонд часова ПРЕДМЕТ: ПЕТИ		**РАЗРЕД:**	**4**	**5**	**4**	**4**	**3**	**2**	**4**	**4**	**4**	**2**	**36**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА	2	1	1
2.	ВАСИОНА	4	3	1
3.	ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	30	19	11
укупно:		**36**	**23**	**13**

Предмет	Географија	
Разред	шести	
Трајање школског програма	72 часа (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– успоставља везе између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса.	ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА 3 часа	Друштвена географија, предмет проучавања и подела.
– одређује математичко географски положај на Земљи; – анализира, чита и тумачи општегеографске и тематске карте; – оријентише се у простору користећи компас, географску карту и сателитске навигационе системе.	ГЕОГРАФСКА КАРТА 13 часова	Географска/картографска мрежа. Географска ширина и географска дужина, часовне зоне. Појам карте и њен развој кроз историју. Елементи карте (математички, географски и допунски). Картографски знаци и методе за представљање рељефа на карти. Подела карата према садржају и величини размера. Оријентација у простору и оријентација карте, мерење на карти, сателитски навигациони системи.
– доводи у везу размештај светског становништва са природним карактеристикама простора; – анализира компоненте популационе динамике и њихов утицај на формирање укупних демографских потенцијала на примерима Србије, Европе и света; – анализира различита обележја светског становништва и развија свест о солидарности између припадника различитих социјалних, етничких и културних група.	СТАНОВНИШТВО 10 часова	Основни појмови о становништву: демографски развитак и извори података о становништву. Број и распоред становништва на Земљи. Природно кретање становништва. Миграције становништва. Структуре становништва: биолошке и друштвено-економске. Савремени демографски процеси у Србији, Европи и свету.
– анализира географски положај насеља; – објашњава континуиране	НАСЕЉА 7 часова	Појам и настанак првих насеља. Положај и географски размештај насеља.

процесе у развоју насеља и даје примере у Србији, Европи и свету; – доводи у везу типове насеља и урбане и руралне процесе са структурама становништва, миграцијама, економским и глобалним појавама и процесима;		Величина и функције насеља. Типови насеља. Урбанизација. Град – унутрашња структура и односи са околним простором. Село и рурални процеси.
– уз помоћ географске карте анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности; – доводи у везу размештај привредних објеката и квалитет животне средине; – вреднује алтернативе за одрживи развој у својој локалној средини, Србији, Европи и свету.	ПРИВРЕДА 12 часова	Привреда, привредне делатности и сектори привреде. Пољопривреда и географски простор. Индустрија и географски простор. Саобраћај, туризам и географски простор. Ванпривредне делатности. Развијени и неразвијени региони и државе и савремени геоекономски односи у свету. Концепт одрживог развоја.
– објасни политичко-географску структуру државе; – представи процесе који су довели до формирања савремене политичко-географске карте света.	ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ 15 часова	Појам и настанак првих држава. Географски положај државе. Величина и компактност територије државе. Појам и функција државних граница. Главни град. Облик владавине. Политичко-географска карта Европе после Другог светског рата.
– објасни како се издвајају географске регије; – илуструје уз помоћ карте најважније географске објекте, појаве и процесе на простору Европе.	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ 12 часова	Географске регије и регионална географија. Положај и границе Европе. Природне карактеристике Европе. Становништво Европе. Насеља Европе. Привреда Европе. Географске регије Европе.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Употреба савремених наставних средстава које школа поседује, један угледни/огледни час, семинари,

вебинари, предавања која организују родитељи стручњаци за дату област.

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су : свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у пару, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оствареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноа.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Организовање наставе кроз посете музејима, ђачки излети.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

За редовну наставу географије планирано је по 2 часа недељно, односно 72 часова годишње. Током школске године предвиђена је и реализација допунске и додатне наставе. Планира се примена што различитијих метода у настави ради веће заинтересованости ученика како за праћење и учење географије тако и осталих природних и друштвених наука. У оквиру предмета биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену групног облика рада. Обележаваће се значајни датуми одржавањем пригодних предавањима и/или радионицама. Учествоваће се у пројектима значајним за географију на школском и ширем нивоу. Кроз задате садржаје применом наведених метода и активности планирано је да се остваре прописани исходи за 6. разред.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик и књижевност	СТАНОВНИШТВО ПРИВРЕДА ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ	- рад са текстом	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Верска настава	СТАНОВНИШТВО	- религије света, верска структура	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Историја	ГЕОГРАФСКА КАРТА	- најстарије карте и први картографи,	Писане провере, усмено

		СТАНОВНИШТВО НАСЕЉА ПРИВРЕДА ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ	- настанак европских народа, - најстарија људска насеља, први градови, - Прва индустријска револуција, - прве државе - колонијализам и деколонизација	одговарање, продукти ученичких радова
	Математика	ГЕОГРАФСКА КАРТА	- картографија (пројекције, размер), географска ширина и географска дужина, степени	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
	Енглески језик	ГЕОГРАФСКА КАРТА	- међународне ознаке страна света	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
	Биологија	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ	- биљне заједнице, екологија, флора	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
	Информатика и рачунарство	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ	- претражује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ-а.	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Изучавањем предмета, ученик има развијене радне навике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их у свакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њихову улогу у обликовању света; користи
различите изворе информација. Употребљава различите географске изворе и статистичке податке. Употребљава најједноставније мерне инструменте и описује податке које они приказују.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Географија 6, уџбеник за шести разред
Дејан Шабић, Рајко Голић, Снежана Вујадиновић „Нови Логос“

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА	– успоставља везе између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса.	3										3
2.	ГЕОГРАФСКА КАРТА	– одређује математичко географски положај на Земљи; – анализира, чита и тумачи општегеографске и тематске карте; – оријентише се у простору користећи компас, географску карту и сателитске навигационе системе.	5	8									13
3.	СТАНОВНИШТВО	– доводи у везу размештај светског становништва са природним карактеристикама простора; -анализира компоненте популационе динамике и њихов утицај на формирање укупних демографских потенцијала на примерима Србије, Европе и света; – анализира различита обележја светског становништва и развија свест о солидарности		2	8								10

		између припадника различитих социјалних, етничких и културних група.											
4.	НАСЕЉА	– анализира географски положај насеља; – објашњава континуиране процесе у развоју насеља и даје примере у Србији, Европи и свету; – доводи у везу типове насеља и урбане и руралне процесе са структурама становништва, миграцијама, економским и глобалним појавама и процесима.				7							7
5.	ПРИВРЕДА	– уз помоћ географске карте анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности; – доводи у везу размештај привредних објеката и квалитет животне средине; – вреднује алтернативе за одрживи развој у својој локалној средини, Србији, Европи и свету;				1	6	5					12
6.	ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСЕ	– објасни политичко-географску структуру државе;						1	8	6			15

		– представи процесе који су довели до формирања савремене политичко-географске карте света.											
7.	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ	– објасни како се издвајају географске регије; – илуструје уз помоћ карте најважније географске објекте, појаве и процесе на простору Европе.									8	4	12
Фонд часова: 72 ПРЕДМЕТ: географија РАЗРЕД: шести			**8**	**10**	**8**	**8**	**6**	**6**	**8**	**6**	**8**	**4**	72

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА		3	2	1
2.	ГЕОГРАФСКА КАРТА		13	8	5
3.	СТАНОВНИШТВО		10	7	3
4.	НАСЕЉА		7	4	3
5.	ПРИВРЕДА		12	7	5
6.	ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ		15	9	6
7.	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ		12	8	4
укупно:			**72**	**45**	**27**

Предмет	Географија	
Разред	седми	
Трајање школског програма	72 часа (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- уз помоћ географске карте објашњава специфичности	Регионална географија 2 часа	Регионална географија, принципи регионализације. Хомогеност и

појединих просторних целина и предлаже различите начине издвајања регија.		хетерогеност географског простора.
- проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културно-историјске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; - проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету; - укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама; - тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама; открива узроке и последице процеса урбанизације на различитим континентима, регијама и у одабраним државама; - доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава; - анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи;	Географске регије Европе 23 часа	Јужна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, туризам, политичка подела. Државе Јужне Европе: државе бивше СФРЈ, Италија, Шпанија и Грчка – основне географске карактеристике. Средња Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Немачка – основне географске карактеристике. Западна Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Француска и Уједињено Краљевство – основне географске карактеристике. Северна Европа – природни ресурси и економски развој, народи, политичка подела. Норвешка – основне географске карактеристике. Источна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, политичка подела. Руска Федерација – основне географске карактеристике. Европска унија – пример интеграционих процеса.

- истражује утицај Европске уније на демографске, економске и политичке процесе у Европи и свету; - доведе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама простора.		
- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културно-историјске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; - објашњава настанак пустиња на територији проучаваног континента; - проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету; - укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама; - тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама; - открива узроке и последице процеса урбанизације на различитим	Азија 15 часова	Географски положај, границе и величина Азије. Природне одлике Азије. Становништво Азије. Насеља Азије. Привреда Азије. Политичка и регионална подела. Југозападна Азија – природни ресурси и економски развој, културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, урбанизација, политичка подела. Јужна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, урбанизација, политичка подела. Југоисточна Азија – природни ресурси и економски развој, политичка подела. Источна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Централна Азија – природни ресурси, политичка подела, насеља и становништво.

континентима, регијама и у одабраним државама; - доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава; - изводи закључак о могућим решењима за коришћење чистих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља; - објашњава узроке и последице глобалних феномена као што су сиромаштво, унутрашње и спољашње миграције, демографска експлозија и пренасељеност, болести и епидемије, политичка нестабилност; - доведе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама простора; - препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма на проучаваним континентима, регијама и у одабраним државама.		
- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - проналази на карти државе проучаване регије и именује их; приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културно-историјске споменике;	Африка 9 часова	Географски положај, границе и величина Африке. Природне одлике Африке. Становништво Африке. Насеља Африке. Привреда Африке. Политичка и регионална подела. Афрички Медитеран и Сахарска Африка. Подсахарска Африка.
- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент	Северна Америка 9 часова	Географски положај, границе, величина и регионална подела Северне Америке.

окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културно-историјске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; - објашњава настанак пустиња на територији проучаваног континента; - проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету;		Природне одлике Северне Америке. Становништво Северне Америке. Насеља Северне Америке. Привреда Северне Америке. Политичка подела.
- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културно-историјске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију;	Јужна Америка 7 часова	Географски положај, границе и величина Јужне Америке. Природне одлике Јужне Америке. Становништво Јужне Америке. Насеља Јужне Америке. Привреда Јужне Америке. Политичка подела.
- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент	Аустралија и Океанија 4 часа	Географски положај, границе и величина Аустралије и Океаније. Природне одлике Аустралије.

окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културно-историјске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; - објашњава настанак пустиња на територији проучаваног континента; - проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету;		Колонијални период и становништво Аустралије. Насеља Аустралије. Привреда Аустралије. Океанија – основна географска обележја. Политичка и регионална подела.
- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; - вреднује улогу међународних организација у свету.	Поларне области 3 часа	Основне географске одлике Антарктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и научна истраживања. Основне географске одлике Арктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и савремена научна истраживања.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Употреба савремених наставних средстава које школа поседује, један угледни/огледни час, семинари, вебинари, предавања која организују родитељи стручњаци за дату област.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у пару, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и остварености исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, тестова, онлајн тестова и квизова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноа.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Организовање наставе кроз посете музејима, ђачки излети.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

За редовну наставу географије планирано је по 2 часа недељно, односно 72 часова годишње. Током школске године предвиђена је и реализација допунске и додатне наставе. Планира се примена што различитијих метода у настави ради веће заинтересованости ученика како за праћење и учење географије тако и осталих природних и друштвених наука. У оквиру предмета биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу. Планира се чешће коришћење информационо-комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену групног облика рада. Обележаваће се значајни датуми одржавањем пригодних предавањима и/или радионицама. Учествоваће се у пројектима значајним за географију на школском и ширем нивоу.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна култура	Географске регије Европе Азија Африка Северна Америка Јужна Америка Аустралија и Океанија Поларне области	- неме карте (метод боја)	Продукти ученичких радова
Историја	Географске регије Европе Азија Африка Северна Америка Јужна Америка Аустралија и Океанија Поларне области	- настанак првих цивилизација, највећи ратови кроз историју света, познати државници, сеобе народа	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

Математика	Географске регије Европе Азија Африка Северна Америка Јужна Америка Аустралија и Океанија Поларне области	- површина територија, проценти	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Биологија	Географске регије Европе Азија Африка Северна Америка Јужна Америка Аустралија и Океанија Поларне области	-биљне заједнице, екологија, аутохтона флора и фауна	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Енглески језик	Географске регије Европе Азија Африка Северна Америка Јужна Америка Аустралија и Океанија Поларне области	- Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске, Индија, Северна Америка, Аустралија	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Верска настава	Географске регије Европе Азија Африка Северна Америка Јужна Америка Аустралија и Океанија	- религије света	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Изучавањем предмета, ученик има развијене радне навике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их у свакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њихову улогу у обликовању света; користи
различите изворе информација. Употребљава различите географске изворе и статистичке податке. Употребљава најједноставније мерне инструменте и описује податке које они приказују.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Географија 7 , уџбеник за седми разред Дејан Шабић, Снежана Вујадиновић „Нови Логос“

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	Регионална географија	- уз помоћ географске карте објашњава специфичности појединих просторних целина и предлаже различите начине издвајања регија.	2										2
2.	Географске регије Европе	- проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културно-историјске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; - проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету; - укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама; - тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама;	6	9	8								23
3.	Азија	- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - проналази на карти државе				9	6						15

		проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културно-историјске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; - објашњава настанак пустиња на територији проучаваног континента; - проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету; - укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама;												
4.	Африка	- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културно-историјске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; објашњава настанак пустиња на територији проучаваног континента; - проналази податке о бројном стању становништва по						4	5				9

		континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету; - укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама; - тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама; - открива узроке и последице процеса урбанизације на различитим континентима, регијама и у одабраним државама; - доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава;											
5.	Северна Америка	- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу;							4	5			9
6.	Јужна Америка	- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културно-историјске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију;								4	3		7
7.	Аустралија и Океанија	- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора									3	1	4

		којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културно-историјске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију;												
8.	Поларне области	- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; - вреднује улогу међународних организација у свету.										3	3
Фонд часова: 72 ПРЕДМЕТ: географија РАЗРЕД: седми			**8**	**9**	**8**	**9**	**6**	**4**	**9**	**9**	**6**	**4**	72

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за обраду	остале т.ч.
1.	Регионална географија	2	2	0
2.	Географске регије Европе	23	16	7
3.	Азија	15	10	5
4.	Африка	9	6	3
5.	Северна Америка	9	5	4
6.	Јужна Америка	7	4	3
7.	Аустралија и Океанија	4	3	1
8.	Поларне области	3	1	2
укупно:		**72**	**47**	**25**

Предмет	Географија

Разред	осми	
Трајање школског програма	68 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –одреди географски положај Србије и доведе га у везу са историјско-географским развојем; –анализира карактеристике граница и пограничних крајева Србије.	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ 5 часова	• Југоисточна Европа, интеграциони и дезинтеграциони процеси. • Географски положај Србије. • Историјско-географски развој Србије. • Симболи Србије. • Границе и проблеми пограничних крајева
–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –опише узроке и последице геотектонских процеса на територији Србије; –класификује облике рељефа на територији Србије и именује репрезентативне; –анализира утицај климатских фактора и климатских елемената на климу Србије; –класификује и описује својства водних објеката користећи карту Србије; –наводи начине коришћења вода Србије; –препознаје ефекте утицаја физичко-географских процеса на човека и адекватно реагује у случају природних непогода; –доводи у везу распрострањеност биљних и животињских врста и физичко-географске карактеристике простора.	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ 22 часа	• Геотектонски процеси на територији Србије. • Сеизмизам Србије. • Тектонски облици рељефа. • Падински процеси и рељеф настао деловањем воде. • Рељеф настао деловањем леда, ветра и човека. • Утицаји ерозивних и акумулативних процеса на човека. • Климатски фактори и елементи. • Климатске области у Србији. • Подземне воде Србије. • Реке Србије. • Језера Србије. • Заштита вода и заштита од вода. • Земљишта Србије. • Распрострањеност биљног и животињског света.
–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –објашњава популациону	ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ 22 часа	• Кретање броја становника и њихов просторни размештај. • Природно кретање. • Миграциони процеси. Структуре

динамику становништва Србије: кретање броја становника, природни прираштај и миграције; –изводи закључке о утицају популационе динамике на структуре становништва у нашој земљи; –изводи закључке о важности предузимања мера популационе политике; –израђује и анализира графичке приказе структура становништва; –објашњава утицај природних и друштвених фактора на настанак, развој и трансформацију насеља у нашој земљи; –уз помоћ карте Србије и других извора информација анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности у нашој земљи; –доводи у везу размештај привредних делатности са квалитетом животне средине у нашој земљи; –препознаје ефекте производње и коришћења различитих извора енергије на квалитет животне средине.		становништва. Демографски проблеми и популациона политика. • Прва насеља у Србији. • Село и рурални процеси. • Градови. • Урбанизација и проблеми урбаног развоја. • Београд. • Природни ресурси и привредни развој. • Друштвени услови привредног развоја и промене у структури привреде. • Пољопривреда и географски простор. • Индустрија и географски простор. • Саобраћај и географски простор. • Туризам и трговина. • Делатности квартарног сектора.
–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти; –процењује важност очувања природне и културне баштине Србије.	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ 10 часова	• Природна баштина Србије. • Културна баштина Србије. • Светска баштина под заштитом Унескоа у Србији
–учествује у предлагању и реализацији истраживачког пројекта у локалној средини; –анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује.	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА 2 часа	• Појам и географски положај завичаја. • Природне карактеристике. • Друштвене карактеристике

–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –објашњава утицај историјских и савремених миграција на размештај Срба у свету.	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ 4 часа	• Срби у Црној Гори. • Срби у БиХ – Република Српска. • Срби у Хрватској. • Срби у осталим суседним државама. • Срби у дијаспори.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Употреба савремених наставних средстава које школа поседује, један угледни/огледни час, семинари, вебинари, предавања која организују родитељи стручњаци за дату област.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су : свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у пару, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и остварености исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, тестова, онлајн тестова и квизова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноа.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организовање наставе кроз посете музејима, ђачки излети.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
За редовну наставу географије планирано је по 2 часа недељно, односно 68 часова годишње. Током школске године предвиђена је и реализација допунске и додатне наставе и припремна настава за полагање завршног испита. Планира се примена што различитијих метода у настави ради веће заинтересованости ученика како за праћење и учење географије тако и осталих природних и друштвених наука. У оквиру предмета биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу. Планира се чешће коришћење информационо-комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену групног облика рада. Обележаваће се значајни датуми одржавањем пригодних предавањима и/или радионицама. Учествоваће се у пројектима значајним за географију на школском и ширем нивоу.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна култура	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ ФИЗИЧКО - ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	- неме карте	Продукти ученичких радова
Музичка култура	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ	- химна Републике Србије	Усмено одговарање
Историја	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ	- историјско-географски развој Србије; миграције	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Математика	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ ФИЗИЧКО - ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	- површина територије, координате, проценти, промили (природни прираштај)	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

		ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ		
	Биологија	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ	- биљне заједнице, екологија, флора и фауна	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
	Информатика и рачунарство	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА	- претражује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ-а.	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
	Верска настава	ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	- верска структура становништва, манастири Србије	Писане провере, усмено одговарање
	Хемија	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	- крашка ерозија, хемијски састав термоминералних извора	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
	Српски језик	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ	- есеј о завичају, реферати	Писане провере

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Изучавањем предмета, ученик има развијене радне навике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их у свакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њихову улогу у обликовању света; користи различите изворе информација. Употребљава различите географске изворе и статистичке податке. Употребљава најједноставније мерне инструменте и описује податке које они приказују.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Географија 8, уџбеник за осми разред Дејан Шабић, Снежана Вујадиновић „Нови Логос“

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ	–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –одреди географски положај Србије и доведе га у везу са историјско-географским развојем;	5										5
2.	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –опише узроке и последице геотектонских процеса на територији Србије; –класификује облике рељефа на територији Србије и именује репрезентативне; –класификује и описује својства водних објеката користећи карту Србије; –наводи начине коришћења вода Србије;	4	8	8	2							22
3.	ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –објашњава				7	2	7	6				22

		популациону динамику становништва Србије: кретање броја становника, природни прираштај и миграције;											
4.	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ	–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти;							4	6			10
5.	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА	–учествује у предлагању и реализацији истраживачког пројекта у локалној средини; –анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује.									2		2
6.	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ	–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –објашњава утицај историјских и савремених миграција на размештај Срба у свету.									4		4
Фонд часова: 68 ПРЕДМЕТ: географија РАЗРЕД: осми			**9**	**8**	**8**	**9**	**2**	**7**	**10**	**6**	**6 + 3**		**68**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ	5	3	2
2.	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	22	18	4
3.	ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	22	18	4
4.	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ	10	8	2
5.	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА	2	1	1
6.	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ	4	2	2
укупно:		**68**	**50**	**15 + 3* = 18**

Предмет: Историја

Разред: V-VIII

Предмет	Историја	
Разред	Пети	
Трајање школског програма	36 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
•разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру); •лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; •разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости; •именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје; •разврста историјске изворе према њиховој основној подели; •повеже врсте историјских извора са установама у којима се чувају (архив, музеј, библиотека).	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ 6 часова	Појам прошлости и историја као наука о прошлости људског друштва. Хронологија-рачунање времена Историјски извори-дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају Историјско наслеђе-тековине
•наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији;	ПРАИСТОРИЈА 2 часа	Основне одлике праисторије(начин живота људи, проналасци)

•разликује основне одлике каменог и металног доба.		Подела праисторије(камено и метално доба) Праисторијски локалитети у Европи и Србији(Алтамира, Лепенски Вир, Винча...)
•лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог истока; •користећи историјску карту, доведе у везу особине рељефа и климе са настанком цивилизација Старог истока; •одреди место припадника друштвене групе на графичком приказу хијерархије заједнице; •пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева на Старом истоку; •наведе најважније одлике државног уређења цивилизација Старог истока; •идентификује основна обележја и значај религије у цивилизацијама Старог истока; •разликује врсте писама цивилизација Старог истока; •илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа народа Старог истока на савремени свет; •користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност у одговарајући миленијум или век; •изложи, у усменом или писаном облику, историјске догађаје исправним хронолошким редоследом; •прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему; •визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом.	СТАРИ ИСТОК 4 часа	Појам Старог истока-географске одлике, најзначајније цивилизације(Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија) Друштвени односи(робовласничко и теократско друштво) и државно уређење(монархија-царства, краљевства) у цивилизацијама Старог истока Основне одлике привреде и свакодневни живот-обичаји, занимања, исхрана, становање Култура и историјско наслеђе народа Старог истока-религија, писмо, књижевност, уметност, наука, цивилизацијске тековине(математика, медицина, закони...)
историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке; •приказује друштвену структуру и државно уређење грчких полиса на примеру Спарте и Атине; •пореди начин живота припадника	АНТИЧКА ГРЧКА 12 часова	Појам античке Грчке-географске одлике. Најстарији период грчке историје(Критска и Микенска цивилизација) Грчки митови(појам, примери) и хомерски

различитих друпггвених слојева у античкој Грчкој; •идентификује узроке и последице грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата; •истражи основна обележја и значај религије старих Грка; •разликује легенде и митове од историјских чињеница; •наведе значај и последице освајања Александра Великог; •илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античке Грчке и хеленистичког доба на савремени свет; •користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античке Грчке и хеленизма у одговарајући миленијум, век или деценију; •израчуна временску удаљеност између појединих догађаја; •користи основне историјске појмове.		епови Колонизација и основне одлике привреде Полиси-Спарта и Атина(појам полиса, структура друштва, државно уређење) Грчко-персијски ратови Пелопонески рат-узроци и последице Култура и свакодневни живот(религија, олимпијске игре, митологија, уметност, наука) Хеленистичко доба и његова култура Историјско наслеђе(институције, позориште, филозофија, демократија, беседништво, олимпијске игре) Грчка митологија Седам светских чуда
• лоцира на историјској карти простор настанка и ширења Римске државе; •наведе основне разлике између античке римске републике и царства; •разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја у историји античког Рима; •истражи основна обележја и значај религије античког Рима; •илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античког Рима на савремени свет; •пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античком Риму; •наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства; •лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије; •користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античког Рима у одговарајући миленијум, век или деценију.	АНТИЧКИ РИМ 12 часова	Појам античког Рима-географске одлике и периодизација Оснивање Рима(легенда о Ромулу и Рему) Структура друштва и уређење римске републике Ширење римске државе(освајања, провинције, привреда) Рим у доба царства-принципат и доминат Култура и свакодневни живот(религија, уметност, наука, обичаји) Хришћанство-појава и ширење Пад Западног римског царства(почетак Велике сеобе народа, подела царства и пад Западног царства Историјско наслеђе(абецеда, календар, медицина, уметност, путеви, водовод, римски бројеви, римско наслеђе на слеђе на територији Србије)

		Римски градови на територији Србије Гладијаторске борбе

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности.Стицање основних историјских знања и хуманистичког. Разумевање историјског простора, времена и процеса.Развијање историјске свести о сопственом и националним идентитету. Формирање ставова и унапређење вештина за живот у савременом друштву.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Употреба савремених наставних средстава које школа поседује, један угледни/огледни час, семинари, вебинари, предавања која организују родитељи стручњаци за дату област.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су:усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у пару, рад на пројектима, тестови, презентације, истраживачки рад.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноа.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организовање наставе кроз посете музејима, ђачки излети.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
За редовну наставу историје планирано је по један час недељно, односно 36 часова годишње. Планирана је и реализација додатне, допунске наставе и додатних часова. Планира се примена што различитијих метода рада у настави ради већезаинтересованости ученика.Планирано је одржавање угледних часова који би омогућили повезивање са садржајима других предмета.Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија.Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама.Планира се посета археолошким налазиштима и културно историјским споменицима. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за пети разред.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик и књижевност	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ СТАРИ ИСТОК АНТИЧКА ГРЧКА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

Ликовна култура	СТАРИ ИСТОК АНТИЧКА ГРЧКА	Израда паноа са приказаним уметничкоим делима старог истока и античке грчке	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Географија	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ПРАИСТОРИЈА СТАРИ ИСТОК АНТИЧКА ГРЧКА АНТИЧКИ РИМ	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Математика	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Верска настава	СТАРИ ИСТОК АНТИЧКА ГРЧКА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Музичка култура	СТАРИ ИСТОК	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Биологија	ПРАИСТОРИЈА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Основна историјска знања за разумевање улоге историје.Оријентација у историјском времену и простору.Анализирање различитих извора и утврђивање њихове ваљаности.Развијена свест о личном и националном идентитету у духу толеранције.
Критички однос према прошлости и садашњости.Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву.Развијање говорне културе.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Историја 5, уџбеник са одабраним историјским изворимаза 5 разред основне школе
Александае Тодосијевић, Едука, 2019.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	•разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру); •лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; •разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости; •именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје;	4	2									**6**
2.	ПРАИСТОРИЈА	•наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији; •разликује основне одлике каменог и металног доба.		2									**2**
3.	СТАРИ ИСТОК	•лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог истока; •пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева на Старом истоку; •наведе најважније одлике државног уређења цивилизација Старог истока; •идентификује основна обележја и значај религије у цивилизацијама Старог истока;			4								**4**

		•разликује врсте писама цивилизација Старог истока; •илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа народа Старог истока на савремени свет;											
4.	АНТИЧКА ГРЧКА	историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке; •приказује друштвену структуру и државно уређење грчких полиса на примеру Спарте и Атине; •пореди начин живота припадника различитих друпггвених слојева у античкој Грчкој; •идентификује узроке и последице грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата; •истражи основна обележја и значај религије старих Грка; •разликује легенде и митове од историјских чињеница; •наведе значај и последице освајања Александра Великог;			1	4	3	2	2				12
5.	АНТИЧКИ РИМ	• лоцира на историјској карти простор настанка и ширења Римске државе; •наведе основне разлике између античке римске републике и царства; •разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја у историји античког Рима; •истражи основна							3	3	4	2	12

		обележја и значај религије античког Рима; •илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античког Рима на савремени свет; •наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства; •лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије;											
Фонд часова ПРЕДМЕТ:		**РАЗРЕД:**	4	4	5	4	3	2	5	3	4	2	36

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ		6	3	3
2.	ПРАИСТОРИЈА		2	1	1
3.	СТАРИ ИСТОК		4	2	2
4.	АНТИЧКА ГРЧКА		12	6	6
5.	АНТИЧКИ РИМ		12	6	6
укупно:			**36**	**18**	**18**

Предмет	Историја	
Разред	Шести	
Трајање школског програма	72 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима, -наведе основне одлике средњег и новог века,	Основи проучавања прошлости 3 часа	*Основне одлике периода средњег и новог века(појмови средњи век, нови век, прединдустријско доба, хронолошки и просторни оквири) *Историјски извори за историју средњег

-пореди историјске појаве, -наведе и тумачи историјске изворе за средњи и нови век		века и раног новог века и њихова сазнајна вредност(писани и материјални)
-наведе најзначајније последице настанка и развоја држава у Европи и Средоземљу у средњем веку, -на основу датих примера, изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском(на плану политике, економских прилика, друштвених и културних појава), -сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту, -на историјској карти лоцира правце миграција и простор насељен Србима и њиховим суседима у средњем веку и раном новом веку, -идентификује разлике између типова државног уређења у средњем и раном новом веку, -разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења, -на понуђеним примерима, разликује легенде и митове од историјских чињеница, -користећи ИКТ самостално или у групи презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе.	Европа, Средоземље и српске земље у раном средњем веку 20 часова	*Велика сеоба народа и стварање нових држава у Европи(германска и словенска племена;Бугари, Мађари, Викинзи) *Најзначајније државе раног средњег века(Франачка држава, Византија, Арабљани) *Религија у раном средњем веку(христијанизација и хришћанска црква, Велики раскол, ислам) *Феудално друштво(структура, друштвене категорије, вазални односи) *Српске земље и Балканско полуострво(досељавање Срба и Хрвата, односи са староседеоцима и суседима, формирање српских земаља, христијанизација, ширење писмености). *Истакнуте личности:Јустинијан, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, Јован Владимир, Василије Други, краљ Михаило, Ћирило и Методије.
-идентификује разлике између типова државног уређења, -изводи закључак о значају српске средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице, -пореди положај и начин живота жена и мушкараца различитих животних доби,	Европа, Средоземље и српске земље у позном средњем веку 29 часова	*Државно уређење(типови европских монархија, република). *Сусрети и прожимања народа и цивилизација(хришћанство, ислам, јудаизам, Крсташки ратови, најзначајнији путописци и њихова путовања(Марко Поло, Ибн Батута...). *Српске земље и суседи(краљевина и царство, деспотовина, аутокефална црква, односи са Византијом, Бигарском,

припадника постојећих друштвених слојева у средњем и раном новом веку, -илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација, -разликује споменике различитих епоха, са посебним освртом на оне у локалној средини, -илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом друштву, -разликује легенде и митове од историјских догађаја, -повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом.		Угарском, Венецијом, османска освајања у југоисточној Европи). *Свакодневни живот у Европи и српским земљама(двор и дворски живот, живот на селу и у граду-занимања, јереси, куга...) *Опште одлике средњовековне културе(верски карактер културе, витешка култура, културне области, школе, универзитети, проналасци;писана и визуелна култура код Срба, легенде-косовска, о краљу Артуру...). *Истакнуте личности:Фридрих Барбароса, Ричард Лавље Срце, саладин, Стефан Немања,Стефан Првовенчани, Сава Немањић, краљ Милутин, цар Душан, кнез Лазар и кнегиња Милица, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ, Ђурађ Кастриот Скендербег, Балшићи, Мехмед Други Освајач).
-образлаже најважније последице научно-техничких открића у периоду средњег и раног новог века, -идентификује основне промене у начину производње, -илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација, -наводи основне одлике апсолутистичких монархија, културе, вере и политике у раном новом веку, -повезује узроке и последице догађаја, -учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања.	Европа, свет и српске земље у раном новом веку 20 часова	*Прединдустријско доба(хронолошки оквири, научна и техничка открића, штампа, промене у начину производње, развој градова), *Велика географска открића и колонизација (истакнути морепловци и њихова путовања, сусрет са ваневропским цивилизацијама). *Опште одлике културе раног новог века(основна обележја хуманизма и ренесансе, књижевност,политичка мисао, обичаји и веровања...). *Реформација и противреформација(узроци и последице, протестантизам). *Појава апсолутистичких монархија(промене у државном уређењу). *Врхунац моћи Османског царства(освајања, држава, ратови). *Живот Срба под османском, хабзбуршком и млетачком влашћу(Пећка патријаршија, мењање верског и културног идентитета, отпори и сеобе, Војна крајина). *Истакнуте личности:Јохан Гутенберг, Колумбо, Магелан, Леонардо да Винчи, Микеланђело, никола Коперник, Мартин Лутер,Карло Пети, Луј 14., Сулејман Величанствени, Мехмед паша Соколовић, Арсеније Трећи Чарнојевић...)

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности, стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Употреба савремених наставних средстава које школа поседује, један угледни/огледни час, семинари, вебинари, предавања која организују родитељи стручњаци за дату област.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
На почетку школске године, вршиће се процена знања путем иницијалног теста. Процес оцењивања вршиће се на основу прикупљених информација из различитих извора: свакодневна посматрања, усмено одговарање, активност на часу, рад на часу(индивидуално или у групи), тестови и контролне вежбе, учешће у пројектима, радионицама.Критеријум оцењивања тестова усклађен је међу наставницима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноа.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организовање наставе кроз посете музејима, ђачки излети.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
За редовну наставу историје планирано је 2 часа недељно, односно 72 часа годишње. Планирана је реализација додатне, допунске наставе, као и посете културно-историјским установама. Планира се примена различитих метода у настави ради веће заинтересованости ученика.У оквиру тога биће одржани угледни часови, уз употребу ИКТ-а.Одржаће се часови међупредметног повезивања.Обележаваће се значајни датуми из националне и светске историје. Ученици ће се ангажовати на пројектима значајним за историју.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик и књижевност	ОСНОВИ ПРОУЧАВААЊА ПРОШЛОСТИЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

		СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ		
	Ликовна култура	ОСНОВИ ПРОУЧАВААЊА ПРОШЛОСТИЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	Израда паноа са приказаним уметничкоим делима ове епохе	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
	Географија	ОСНОВИ ПРОУЧАВААЊА ПРОШЛОСТИЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
	Верска настава	ОСНОВИ ПРОУЧАВААЊА ПРОШЛОСТИЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Основна историјска знања за разумевање улоге историје.Оријентација у историјском времену и простору.Анализирање различитих извора и утврђивање њихове ваљаности.Развијена свест о личном и

националном идентитету у духу толеранције. Критички однос према прошлости и садашњости. Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву. Развијање говорне културе. Тумачење историјских појава и решавање проблема у свакодневном животу, историјски процеси(повезивање, анализа, тумачење, примена стеченог знања.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Историја 6, уџбеник са одабраним историјским изворима за шести разред основне школе, Душко Лопандић, Ивана петровић, Логос 2019.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	Основи проучавања прошлости	-образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима, -наведе основне одлике средњег и новог века, -пореди историјске појаве, -наведе и тумачи историјске изворе за средњи и нови век	3										3
2.	Европа, Средоземље и српске земље у раном средњем веку	-наведе најзначајније последице настанка и развоја држава у Европи и Средоземљу у средњем веку, -на основу датих примера, изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском(на плану политике, економских прилика, друштвених и културних појава), -сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту, -на историјској карти лоцира правце миграција и простор	5	10	5								20

		насељен Србима и њиховим суседима у средњем веку и раном новом веку, -идентификује разлике између типова државног уређења у средњем и раном новом веку, -разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења,											
3.	Европа, Средоземље и српске земље у позном средњем веку	-идентификује разлике између типова државног уређења, -изводи закључак о значају српске средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице, -пореди положај и начин живота жена и мушкараца различитих животних доби, припадника постојећих друштвених слојева у средњем и раном новом веку, -илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација, -разликује споменике различитих епоха, са посебним освртом на оне у локалној средини,			3	8	7	4	7				29
4.	Европа, свет и српске земље у раном новом веку	-образлаже најважније последице научно-техничких открића у периоду средњег и раног новог века, -идентификује основне промене у начину производње, -илуструје примерима							2	6	8	4	20

		значај прожимања различитих цивилизација, -наводи основне одлике апсолутистичких монархија, културе, вере и политике у раном новом веку,											
Фонд часова: 72 ПРЕДМЕТ: Историја РАЗРЕД: шести			**8**	**10**	**8**	**8**	**7**	**4**	**9**	**6**	**8**	**4**	72

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	Основи проучавања прошлости		3	2	1
2.	Европа, Средоземље и српске земље у раном средњем веку		20	11	9
3.	Европа, Средоземље и српске земље у позном средњем веку		29	16	13
4.	Европа, свет и српске земље у раном новом веку		20	11	9
укупно:			72	40	32

Предмет	Историја	
Разред	Седми	
Трајање школског програма	72 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку;повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни);пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности;	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ 3 часа	Основне одлике, хронолошки и просторни оквири периода од Индустријске револуције до завршетка Првог светског рата. Историјски извори за изучавање периода од Индустријске рево-луције до завршетка Првог светског рата и њихова сазнајна вред- ност (материјални, писани, аудио и визуелни).

анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; раздваја битно од небитног у историјској нарацији; препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва.		
□доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; □изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; □уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; □сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; □наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; □анализира процес настанка модерних нација и наводи њихове основне карактеристике; □уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости; □уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву; □препознаје историјску подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права,	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века) 24 часа	Индустријска револуција (парна машина и њена примена; промене у друштву – јачање грађанске и појава радничке класе). Политичке револуције (узроци, последице и обележја, европске монархије уочи револуција, просветитељске идеје, примери америчке и француске револуције; појмови уставности и поделе власти, Декларација о правима човека и грађанина, укидање феудализма). Наполеоново доба (Наполеонова владавина, ратови, тековине, Бечки конгрес). Свакодневни живот и култура (промене у начину живота). Источно питање и балкански народи (политика великих сила, борба балканских народа за ослобођење). Живот Срба под османском и хабзбуршком влашћу. Српска револуција 1804–1835 (основна обележја, ток Првог и Другог српског устанка, последице и значај). Развој модерне српске државе (аутономија Кнежевине Србије, успостава државе, оснивање образовних и културних установа). Црна Гора у доба владичанства (основна обележја државног и друштвеног уређења). Истакнуте личности: Џејмс Ват, Волтер, Катарина II, Марија

парламентаризам, уставност); □анализирајући дате примере, уочава утицај научно-технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу; □пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених слојева и група у индустријско доба; □приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку; □уочава историјске промене, поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других епоха; □пореди информације приказане на историјској карти са информацијама датим у другим симболичким модалитетима; □повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); □пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; □анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; □уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; □уочи пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора; □употреби податке из графикона и табела у елементарном истраживању;		Терезија, Робеспјер, Наполеон Бонапарта, вожд Карађорђе, кнез Милош, кнегиња Љубица, Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, прота Матеја Ненадовић, Петар I и Петар II Петровић Његош, Сава Текелија, митрополит Стефан Стратимировић.

□презентује, самостално или у групи, резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе, користећи ИКТ; □упоређује, анализира и уочава разлике између својих и ставова других; □раздваја битно од небитног у историјској нарацији; □препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва; идентификује историјске споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања.		
□доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; □изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; □уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; □сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; □наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; □уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости; □уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву; □препознаје историјску	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА 31 час	Рађање модерних држава, међународни односи и кризе (револуције 1848/49 – „пролеће народа”, политичке идеје, настанак модерне Италије и Немачке, успон САД и грађански рат, борба за колоније у Африци и Азији, Персија, Индија, Кина, опадање Османског царства). Промене у привреди, друштву и култури (Друга индустријска револуција, људска права и слободе – право гласа, укидање робовласништва, положај деце и жена; култура, наука, образовање, свакодневни живот). Кнежевина и Краљевина Србија и њено окружење (развој државних установа и политичког живота, унутрашња и спољна политика, међународно признање – Берлински конгрес; културна и просветна политика, свакодневни живот; положај Срба под хабзбуршком и османском влашћу). Истакнуте личности: Ђузепе Гарибалди, Ото фон Бизмарк, Наполеон III, краљица Викторија, Абрахам Линколн, Карл Маркс, браћа Лимијер, Алфред Нобел,

подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, уставност); □приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку; □пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; □анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; □уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; □уочи пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора; □раздваја битно од небитног у историјској нарацији; □препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва; идентификује историјске споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања.		кнез Александар Карађорђевић, кнез Михаило, краљ Милан, краљица Наталија и краљ Александар Обреновић, књаз Никола Петровић, Илија Гарашанин, Јован Ристић, Никола Пашић, Стојан Новаковић, патријарх Јосиф Рајачић, Катарина Ивановић, Светозар Милетић, Бењамин Калај, Алекса Шантић.
□доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; □изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; □уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; □сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА 14 часова	Међународни односи и кризе (формирање савеза, сукоби око колонија, Руско-јапански рат, Мароканска криза, Анексиона криза, Либијски рат, балкански ратови). Култура, наука и свакодневни живот (Светска изложба у Паризу, примена научних достигнућа, положај жена). Краљевина Србија и њено окружење (Мајски преврат, политич- ки живот, унутрашња и спољна политика; појава југословенства,

историјском контексту; □наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; □уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости; □уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву; □препознаје историјску подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, уставност); □приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку; □уочава историјске промене, поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других епоха; □пореди информације приказане на историјској карти са информацијама датим у другим симболичким модалитетима; □повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); □пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; □анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; □уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла;		наука, култура, свакодневни живот, положај Срба под аустроугар- ском и османском влашћу, Црна Гора – доношење устава, про- глашење краљевине; учешће Србије и Црне Горе у балканским ратовима). Велики рат (узроци и повод, савезништва и фронтови, Србија и Црна Гора у рату; преломнице, ток и последице рата; аспекти рата – технологија рата, пропаганда, губици и жртве, глад и епи- демије; човек у рату – живот у позадини и на фронту; живот под окупацијом и у избеглиштву; Велики рат у сећању). Истакнуте личности: Алберт Ајнштајн, Пјер и Марија Кири, Сигмунд Фројд, Михајло Пупин, Никола Тесла, Хенри Форд, Вилхелм II, Николај II Романов, Вудро Вилсон, краљ Петар и престолонаследник Александар Карађорђевић, Јован Цвијић, На- дежда Петровић, Арчибалд Рајс, Милунка Савић, Флора Сендс, Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић, Петар Бо- јовић, Јанко Вукотић, Драгутин Димитријевић Апис.

□уочи пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора; □употреби податке из графикона и табела у елементарном истраживању; □презентује, самостално или у групи, резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе, користећи ИКТ; □упоређује, анализира и уочава разлике између својих и ставова других; □раздваја битно од небитног у историјској нарацији; □препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва; □идентификује историјске споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања.		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне знања и компетенције неопходне за разуме- вање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Употреба савремених наставних средстава које школа поседује, један угледни/огледни час, семинари, вебинари, предавања која организују родитељи стручњаци за дату област.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
На почетку школске године, вршиће се процена знања путем иницијалног теста. Процес оцењивања вршиће се на основу прикупљених информација из различитих извора: свакодневна посматрања, усмено одговарање, активност на часу, рад на часу(индивидуално или у групи), тестови и контролне вежбе, учешће у пројектима, радионицама.Критеријум оцењивања тестова усклађен је међу наставницима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноа.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организовање наставе кроз посете музејима, ђачки излети.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
За редовну наставу историје планирано је 2 часа недељно, односно 72 часа годишње. Планирана је реализација додатне, допунске наставе, као и посете културно-историјским установама. Планира се примена различитих метода у настави ради веће заинтересованости ученика.У оквиру тога биће одржани угледни часови, уз употребу ИКТ-а.Одржаће се часови међупредметног повезивања.Обележаваће се значајни датуми из националне и светске историје. Ученици ће се ангажовати на пројектима значајним за историју.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик и књижевност	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века) ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Ликовна култура	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА	Израда паноа са приказаним уметничкоим делима ове епохе	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Географија	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века) ЕВРОПА, СВЕТ,	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

		СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА			
	Верска настава	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века) ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова	
	Билогија	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА			

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Основна историјска знања за разумевање улоге историје.Оријентација у историјском времену и простору.Анализирање различитих извора и утврђивање њихове ваљаности.Развијена свест о личном и националном идентитету у духу толеранције. Критички однос према прошлости и садашњости. Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву. Развијање говорне културе. Тумачење историјских појава и решавање проблема у свакодневном животу, историјски процеси(повезивање, анализа, тумачење, примена стеченог знања.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Историја 7, уџбеник са одабраним историјским изворима за седми разред основне школе, Коста Николић и Драгомир Бонџић, Завод за уџбенике.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										укупно
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких	3										3

		идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку;повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни);пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; раздваја битно од небитног у историјској нарацији; препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва.												
2.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века)	□доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; □изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; □уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; □сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; □наведе специфичности	5	9	8	2								24

		друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; □анализира процес настанка модерних нација и наводи њихове основне карактеристике; □уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости; □уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву; □препознаје историјску подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, уставност); □анализирајући дате примере, уочава утицај научно-технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу;											
3.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА	□доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; □изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; □уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; □сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском				6	7	4	9	5			31

		контексту; □наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; □приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку; □пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; □анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; □уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла;											
4.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА	□доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; □изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; □уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; □сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; □наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом								1	8	5	14

		веку; □уочава историјске промене, поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других епоха; □пореди информације приказане на историјској карти са информацијама датим у другим симболичким модалитетима; □повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); □пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; □анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; □упоређује, анализира и уочава разлике између својих и ставова других; □раздваја битно од небитног у историјској нарацији; □препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва;											
Фонд часова: 72 ПРЕДМЕТ: Историја РАЗРЕД: седми			8	9	8	8	7	4	9	6	8	5	72

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ		3	2	1

2.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века)		24	12	12
3.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА		31	16	15
4.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА		14	7	7
укупно:			72	37	35

Предмет	Историја	
Разред	Осми	
Трајање школског програма	68 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-ссмешта кључне догађаје, појаве и процесе из савремене историје на временској ленти; – уочи динамику различитих историјских појава и промена на историјској карти; – пореди различите историјске изворе и рангира их на основу њихове сазнајне вредности; – анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; – поредећи различите изворе о истој историјској појави или догађају, анализира позицију аутора;	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ 4	Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана. Историјски извори за изучавање периода од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио, визуелни, усмена сведочанства, дигитални).
доведе у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; – наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група у историјском периоду савременог доба; – образложи значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; – уочи елементе континуитета и дисконтинуитета српске државности;	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА 22	Последице Великог рата (демографски и материјални губици, одраз рата у друштвеном и културном животу, Мировна конференција у Паризу – нова карта Европе и света). Револуције у Русији и Европи (узроци, ток и последице). Стварање југословенске државе (југословенска идеја, процес и носиоци уједињења, међународно признање и границе). Политичке и друштвено-економске прилике у Европи и свету (либералне демократије, тоталитарне идеологије, економске кризе; култура, наука и уметност, свакодневни живот). Југословенска краљевина (простор, становништво и друштво; конституисање

– изведе закључак о повезаности националне историје са регионалном и светском, на основу датих примера; – образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво;		државе, политички живот; међународни положај; економске прилике; култура, улога двора; национално и верско питање). Истакнуте личности: Николај II Романов, Владимир Иљич Љењин, Роза Луксембург, Александар Флеминг, Пабло Пикасо, Волт Дизни, Чарли Чаплин, Сергеј Ејзенштајн, Бенито Мусолини, Адолф Хитлер, Јосиф Стаљин, Френклин Рузвелт, Александар I, Марија, Петар II и Павле Карађорђевић, Никола Пашић, Стјепан Радић, Милан Стојадиновић, Драгиша Цветковић, Влатко Мачек, Слободан Јовановић, Милутин Миланковић, Исидора Секулић, Ксенија Атанасијевић, Милена Павловић Барили, Иван Мештровић.
– образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво; – идентификује основне карактеристике тоталитарних идеологија и наводи њихове последице у историјском и савременом контексту; – препозна,на примерима из савремене историје, важност поштовања људских права; – наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва; – пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених група у историјском периоду савременог доба; – илуструје примерима утицај научно-технолошког развоја на промене у друштву, економији и природном окружењу; – образложи утицај различитих друштвено- економских система на свакодневни живот људи, анализирајући дате примере; – препозна како су културне интеракције, и	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ – ТОТАЛНИ РАТ 17	Свет у рату – узроци, међународне кризе, сукоби и освајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зараћене стране, савезништва, фронтови, најважније операције, нови начини ратовања; ратна свакодневица; страдање цивила и ратни злочини; крај рата, победа антифашистичке коалиције. Југославија и српски народ у рату – улазак у рат, војни пораз, окупација, подела, квислиншке творевине; геноцид и злочини; устанак, антифашистичка борба и грађански рат; војне операције, живот у рату. Последице рата – људски и материјални губици; демографске и друштвене промене, миграције; уништавање културног наслеђа; суђења за ратне злочине; стварање ОУН. Истакнуте личности: Френклин Рузвелт, Винстон Черчил, Јосиф Стаљин, Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, цар Хирохито, Франциско Франко, Мао Цедунг, Ана Франк, Петар II Карађорђевић, Драгољуб Михаиловић, Јосип Броз, Милан Недић, Анте Павелић, Диана Будисављевић.

сарадња различитих етничких и социјалних група утицали на политички, друштвени и привредни живот; – наведе примере утицаја спортских и уметничких достигнућа на обликовање савременог друштва; – идентификује узроке, елементе и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превенције конфликата; – објасни значење појмова геноцид и Холокауст;		
– изведе закључке о узроцима, току и последицама ратова условљених распадом СФРЈ користећи изворе различито порекла и сазнајне вредности; – изрази ставове, засноване на историјским аргументима, уважавајући мишљење саговорника; – препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији; – критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама; – анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала; – осмисли, спроведе и презентује резултате истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури, користећи ИКТ; – образложи смисао неговања сећања на важне догађаје и	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА 17	Свет после Другог светског рата – блоковска подела, трка у наоружању, глобална димензија хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације покрети за женска и мањинска права, антиратни и антирасни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији, популарна култура. Југославија и српски народ после Другог светског рата – изградња новог државног и друштвеног уређења, једнопартијски систем, однос власти према политичким противницима, међународни положај, економске и културне прилике, самоуправљање, несврстаност; свакодневица, популарна култура, нове тенденције у култури. Истакнуте личности: Џон Кенеди, Никита Хрушчов, Махатма Ганди, Мартин Лутер Кинг, Роза Паркс, Нелсон Мандела, Голда Меир, Енди Ворхол, Јосип Броз, Александар Ранковић, Милован Ђилас, Иво Андрић, Милош Црњански, Александар Петровић, Мира Траиловић, Душан Ковачевић

личности из историје савременог доба;		
-истражи меморијалне споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања; – покаже одговоран однос према културно- историјском наслеђу сопственог и других народа; – уочи одраз историјских догађаја и појава у књижевним и уметничким делима; – препозна историјску димензију политичких, културних итехнолошких промена у савременом свету и Републици Србији– -препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији; – критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама;	СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА 8	Свет после хладног рата – пад Берлинског зида; слом комунизма у Европи, распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније, доминација САД, локални конфликти и интервенције великих сила, процеси глобализације, Четврта индустријска револуција (дигитални медији, интернет, друштвене мреже и мобилна телефонија), претња тероризма, миграције, савремени културни покрети. Српски народ на крају 20. и почетком 21. века – криза СФРЈ 80-тих година, међунационалне тензије, увођењевишестраначког политичког система, распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународне интервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног становништва, разарање културног наслеђа, НАТО агресија на СРЈ, последице ратова, политичке промене 2000. године, Република Србија као самостална држава, питање статуса Косова и Метохије, односи у региону, српски народ у дијаспори и региону, процес придруживања Европској унији, култура и спорт.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне знања и компетенције неопходне за разуме- вање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Употреба савремених наставних средстава које школа поседује, један угледни/огледни час, семинари, вебинари, предавања која организују родитељи стручњаци за дату област.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су:усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи или пару, рад на пројектима, тестови, презентације, истраживачки рад.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноа.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Организовање наставе кроз посете музејима, ђачки излети.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Уџбеник, историјски атлас, зидна историјска карта, географска карта, лента времена, мултимедијалне презентације, играни и документарни филмови, писани историјски извори, музеји, галерије, културно-историјски споменици.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

За редовну наставу историје планирано је два часа недељно, односно 68 часова годишње.Планирана је и реализација додатне, допунске наставе и додатних часова.Планира се примена што различитијих метода рада у настави ради веће заинтересованости ученика.Планирано је одржавање угледних часова који би омогућили повезивање са садржајима других предмета.Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија.Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама.Планира се посета музејима и културно историјским споменицима. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за осми разред.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик и књижевност	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Ликовна култура	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Израда паноа са приказаним уметничкоим делима ове епохе	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Географија	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти

		ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА		ученичких радова
	Верска настава	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
	Грађанско васпитање	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
	Музичка култура	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТИзрада паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

	Биологија	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
	Хемија	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
	Физика	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Основна историјска знања за разумевање улоге историје.Оријентација у историјском времену и простору.Анализирање различитих извора и утврђивање њихове ваљаности. Развијена свест о личном и националном идентитету у духу толеранције. Критички однос према прошлости и садашњости.Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву.Развијање говорне културе.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Историја 8, уџбеник са одабраним историјским изворима за осми разред основне школе, Ратомир Миликић и Ивана петровић, Логос 2020.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд
	Теме		**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	**ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ**		4										4
2.	**ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА**		5	9	7	1							22
3.	**ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ – ТОТАЛНИ РАТ**					8	6	3					17
4.	**СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У**								9	8			17

	ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА												
5.	**СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА**										6	2	8
Фонд часова: 68 ПРЕДМЕТ: Историја РАЗРЕД: осми		9	9	7	9	6	3	9	8	6	2	68	

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	**ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА**		4	1	3
2.	**ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ – ТОТАЛНИ РАТ**		22	9	13
3.	**СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА**		17	7	10
4.	**СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА**		17	7	10
5.	**ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА**		8	3	5
укупно:			**68**	**27**	**41**

Предмет: Биологија

Разред: V-VIII

Предмет	Биологија	
Разред	Пети	
Трајање школског програма	2022-2026. год.	
ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада;	**ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА**	Жива бића, нежива природа и биологија. Особине живих бића: ћелијска грађа, исхрана, дисање, излучивање, надражљивост, покретљивост, размножавање, раст и развиће.

- групише жива бића према њиховим заједничким особинама; - одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића; - идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење; - једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље; - прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке; - разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота; - поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате; - користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; - доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи; - направи разлику између		Једноћелијски и вишећелијски организми. Основе класификације: главни (морфолошки) карактери и особине важне за класификацију. Формирање скупова карактера који се уклапају једни у друге (груписање живих бића). Исхрана. Храна као извор енергије и градивних супстанци потребних за обављање свих животних процеса. Дисање као размена гасова у различитим срединама. Излучивање. Надражљивост. Покретљивост – кретање. Размножавање: бесполно и полно. Раст и развиће. Дужина живота. Промене које човек пролази током развића; пубертет и полна зрелост.
	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Живот у воденој и копненој средини – изглед, прилагођености на начин живота Живот у води – изглед, прилагођености на начин живота. Живот на копну – изглед, прилагођености на начин живота. Живот под земљом – изглед, прилагођености на начин живота.
	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Преношење особина са родитеља на потомке. Разлике родитеља и потомака. Разлике полног и бесполног размножавања у настанку варијабилности. Јединке унутар једне врсте се међусобно разликују (варијабилност) – узроци варијабилности: наслеђивање и утицај средине на развиће сваке јединке. Варијабилност организама унутар врсте је предуслов за еволуцију.
	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	Жива бића из непосредног окружења. Позитиван и негативан утицај људи на жива бића и животну средину.. Заштита живих бића и животне средине.

одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу; - предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин; -		Пројекат очувања природе у мом крају. Дивље животиње као кућни љубимци – да или не. Значај врста за човека (самоникло јестиво, лековито, отровно биље; животиње као храна и могући преносиоци болести, отровне животиње).
	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Здрава исхрана и унос воде. Енергетски напици. Штетност дуванског дима и психоактивних супстанци. Физичка активност и здравље. Промене у пубертету и последице прераног ступања у сексуалне односе.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба ИКТ - 1 угледни час годишње - 2 огледна часа у 4. разреду - усавршавање у оквиру установе и ван установе
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Сумативно оцењивање: тестови, писмене вежбе, извештаји, усмено испитивање, есеји. Формативно оцењивање: посматрање, контролне вежбе, дијагностички тестови, дневници рада, самоевалуација, вршњачко оцењивање, практичне вежбе.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
- могућност израде презентација и реферата
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
- посета музеја, фестивала науке, научних институција
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, слике, филмови) - рачунар и пројектор - уџбеник и дигитални уџбеник

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Ученици у пети разред улазе са знањем основних биолошких појмова, са одређеним животним искуствима и уобличеним ставовима, по томе се разликују и на томе треба пажљиво градити нова знања, вештине, ставове и вредности. Док се не појаве уџбеници који одговарају овом програму, препоручује се да наставници израђују материјале за учење.

Акценат наставе биологије у петом разреду је на разумевању концепта разноврсности живог света и његовог значаја за природу и човека, значаја процеса који карактеришу живот и односа који се успостављају у природи. То би требало да буде добра основа за даље учење биологије и осталих предмета из природне групе и развој научног и критичког приступа биолошким феноменима.

Област: Порекло и разноврсност живог света

За достизање исхода: *истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада, групише жива бића према њиховим заједничким особинама* и *одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића*, у изучавању ћелије, акценат је на томе да је ћелија основна јединица грађе свих живих бића, да има своје основне делове (ћелијску мембрану, цитоплазму са органелама и једро са наследним материјалом, као и да постоје ћелије чији се наследни материјал налази слободан у цитоплазми, као у случају бактерија) и да према броју ћелија разликујемо једноћелијска и вишећелијска жива бића. Није потребно детаљно изучавати грађу ћелије, нити помињати поједине органеле. Процедуре за истраживање и елементе безбедног рада одређује наставник и упознаје ученике. Препорука је да се микроскоп не користи, већ да ђаци током вежбе самостално користе лупу посматрајући крупне ћелије које су им доступне сходно окружењу у коме се школа налази, као нпр. ћелије паренхима поморанџе, јаје птице, икра рибе, јаја водоземаца...

Изучавање заједничких особина живих бића треба обрадити кроз огледе (потребе за водом, одговарајућом температуром за раст, дисање, развој и размножавање и исхрана се могу пратити на квасцу; дисање, у смислу размене гасова, се може пратити огледом са свећом; кретање се може пратити огледом са кишном глистом на папиру итд). Потребно је заједничке особине обрађивати упоредо, на представницима свих великих група, али би увек требало кренути од човека као бића које је овом узрасту најближе. Особине које се не могу обрадити огледом, могу се обрадити кроз истраживачки рад ученика. Препорука је да ученици овог узраста све задатке обављају у пару, чиме развијају способности сарадње и ненасилне комуникације, а наставник може да оствари много бољи увид у активности ученика. Све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље.

После истраживања заједничких особина, ученици би требало самостално да изводе груписање организама, према задатом критеријуму. Наставник може самостално одабрати једну или више група (на примеру биљака и животиња) погодних за савладавање научног принципа класификације организама. Треба више пажње посветити карактеристичним особинама (морфологији), а не ономе што жива бића раде (нпр. расту целог живота, могу да пливају...), како изгледају (нпр. имају одређену боју), или зато што *a priori* знамо припадност групи (нпр. цветнице, бескичмењаци, сисари...). Овакав начин на који се жива бића класификују путем успостављања хијерархије главних „атрибута" (карактера) које имају и уклапања у поједине скупове (групе), омогућује увођење научног приступа и разумевање биолошке еволуције. Не препоручује се увођење нижих систематских категорија, осим врсте због наслеђивања особина. Слично као и код обраде заједничких особина живих бића, све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље, као и да направе речник основних појмова, при чему на овом узрасту не инсистирати на употреби појмова као што су морфологија, анатомија, хијерархија...

Препоручени број часова за реализацију ове области је: 16 за обраду, 8 за утврђивање, 9 за вежбе и 1час за систематизацију.

Област: Јединство грађе и функције као основа живота

За достизање исхода: *идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење* и *једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље,* акценат је на ученичком истраживању спољашњих особина живих бића из непосредног окружења и њиховом односу са условима средине у којој живе (нпр. за *живот у воденој и копненој средини* жаба, комарац, вилин коњиц итд; за *живот у води* речна шкољка, речни рак, шаран, штука, локвањ, дрезга, нека алга итд; за *живот на копну* човек, срна, пас, мачка, јазавац, слепи миш, сова ушара, кокошка, шумски мрав,

стрижибуба, храст, смрча, дивља ружа, љубичица, хајдучка трава, камилица, ливадарка итд; за *живот под земљом* кртица, ровац, кишна глиста итд;) због чега у препорученим садржајима нема морских организама. Ако су ученици заинтересовани за њих, јер их срећу у нпр. географији или научно-популарним емисијама, наставник треба да одговори њиховим образовним потребама. Треба имати у виду да су примери дати у табели само препоручени садржаји, тј. наставник може користити све или само неке од примера, а може увести и нове адекватне примере, сходно окружењу у коме се школа налази, структури одељења и интересовању ученика. Резултате истраживања би требало искористити за генерализацију и увођење новог појма – прилагођеност (адаптација). Часови утврђивања и часови вежбања могу се искористити за радионичарски рад описивања и цртања животних форми на карактеристичним примерима.

Препоручени број часова за реализацију ове области је: 5 часова за обраду, 4 за утврђивање, 1 за вежбу и 1 час за систематизацију.

Област: Наслеђивање и еволуција

Исходи ове области: *прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке, разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота, поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате* и *користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата*, доприносе промени концептуалне основе учења биологије јер уводе филогенетско-еволутивни приступ који повезује све области знања у биологији. Такође, савремена сазнања из области наслеђивања и еволуције (генетика, молекуларна биологија, биотехнологија, медицина) су већ део опште (медијске) културе, што ове садржаје чини неопходним у свакодневном животу.

У овој области акценат је на преносу особина са родитеља на потомке размножавањем, разликама бесполног и полног размножавања у погледу наслеђивања особина и разликовању наследних и ненаследних утицаја у развићу особина јединки. Потребно је разјаснити да се особине једне јединке развијају под утицајем наследних фактора које је она добила од родитеља и, истовремено, под утицајем животних услова у којима се њено развиће одвија. Требало би нагласити да варијабилност (различитост јединки) унутар једне врсте настаје кроз садејство ових фактора. Наведене феномене би требало обрадити кроз ученичко истраживање варијабилности унутар једне врсте (нпр. разлике између деце у одељењу, у димензијама и боји плодова на пијаци, између говеда у истом домаћинству; уочавање разлика у висини стабла, броју листова и цветова биљака које расту у хладу и оних који расту на сунцу, или биљака које расту у близини саобраћајница и даље од њих) и кроз оглед са пелцерима или листовима афричке љубичице (биљке са истим наследним материјалом различито изгледају када расту под различитим условима). Огледу треба да претходи постављање хипотезе која ће бити огледом испитана (шта очекујем да ће се десити ако резнице исте биљке гајим у различитим условима осветљености и слично). Закључци о наслеђивању, утицају фактора животне средине и индивидуалној варијабилности могу бити генерализовани и повезани са питањима из свакодневног живота. На овај начин се постиже разумевање различитости између људи са акцентом на то да је свака особа јединствена и непоновљива (чиме се доприноси фундаменталној изградњи осећања прихватања и толеранције јер сви смо међусобно различити). Такође, на овај начин намеће се суштинско разумевање разлога због којих животни стил сваког од нас (исхрана, физичка активност, пушење, наркоманија и сл.) утиче на наше особине (нпр. раст и формирање тела током одрастања и касније) и на потенцијална обољевања.

Табеларно и графичко приказивање резултата, са обавезним извођењем закључака, би требало практиковати увек када се прикупљају подаци. Препорука је да се ИКТ опрема користи за прикупљање, обраду података и представљање резултата истраживања или огледа, када се ученици оспособе за њено коришћење на часовима предмета *информатика и рачунарство* и *техника и технологија.*

У петом разреду, неопходно је увести само појам наследног материјала као узрока уочене различитости и појам врсте због варијабилности. Не препоручује се увођење појмова ген, хроматин, хромозом, Менделових правила наслеђивања и слично.

Препоручени број часова за реализацију ове области је: 3 часа за обраду, 1 за утврђивање, 2 за вежбе и 1 за систематизацију.

Област: Живот у екосистему

Исходи у овој области: *доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи, направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу, предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин* и *илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава*, омогућавају да се жива бића проучавају у амбијенту у којем реално живе и да се код ученика развија осећање одговорности за заштиту природе и биолошке разноврсности, као и свест о властитом положају у природи и потреби одрживог развоја.

Препорука је да се часови намењени реализацији исхода из ове области изводе што чешће ван учионице у природном окружењу (школском дворишту или на неком другом терену), где би ђаци самостално или у групама проучавали жива бића, прикупљали податке, осмишљавали и реализовали еколошке пројекте. Пројекте могу да осмисле на почетку школске године, да их реализују током читаве године, а на часовима предвиђеним за ову област да представе резултате.

Препоручени број часова за реализацију ове области је: 4 часа за обраду, 3 за утврђивања, 4 за вежбе и 1 за систематизацију.

Област: Човек и здравље

За достизање исхода у овој области *идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања*, акценат је на основним чињеницама о здравој исхрани (ужина спремљена код куће), води као најздравијем пићу, штетности енергетских пића и дуванског дима. Промене у и на телу, као последице пубертета, требало би повезати са потребом одржавања личне хигијене и хигијене животног простора и опасностима од ступања у преране сексуалне односе. Препорука је да се за обраду ових појмова повремено доведу стручњаци или одведу ученици у одговарајуће установе. Свакако би требало обраду прераног ступања у сексуалне односе обрадити заједно са школским психологом. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 4 часа за обраду, 2 за утврђивање (један је за дебату), 1 за вежбу и 1 за систематизацију.

У настави оријентисаној на постизање исхода предност имају групни начин рада и индивидуализована настава. Ови начини организације наставе помажу ученицима да науче како се учи, да напредују у учењу сопственим темпом, да развијају унутрашњу мотивацију (потребу за сазнавањем) и иницијативу, да развијају вештину комуникације, аргументовани дијалог, толерантно понашање и солидарност. Користе се активни начини учења, као што је комбинација програмиране наставе (програмиран материјал многи наставници остављају на друштвеним мрежама или сајтовима школа, па се њихови ученици служе њима и уче темпом који им одговара) и проблемске наставе (на часу ученици, користећи стечена знања, решавају проблем који наставник формулише) или учење путем открића (наставник инструкцијама усмерава ученике који самостално истражују, структуришу чињенице и извлаче закључке; тако сами упознају стратегије учења и методе решевања проблема, што омогућава развој унутрашње мотивације, дивергентног мишљења, које отвара нове идеје и могућа решења проблема). На интернету, коришћењем речи *WebQuest*, *project-based learning*, *thematic units*, могу се наћи примери који се, уз прилагођавање условима рада, могу користити.

Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и да према њима планира и прилагођава наставне активности. Проблеми су решиви уз сарадњу са стручним сарадницима и колегама из одељенских већа и стручног већа.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА	ЕВАЛУАЦИЈА

			КОРЕЛАЦИЈЕ		
	Ликовна култура	Жива бића	Прављење паноа са сликама	Панои, презентације	
	Физичко и здравствено васпитање	Човек и здравље	Анкете	Презентација резултата анкете	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Наслеђивање и еволуција

- компетенција за учење;
- комуникација;
- дигитална компетенција;
- одговоран однос према околини;
- одговоран однос према здрављу;
- одговорно учешће у демократском друштву;
- предузимљивости оријентација ка предузетништву;
- рад са подацима и информацијама;
- решавање проблема;
- сарадња;
- естетичка компетенција.

Јединство грађе и функције

- компетенција за учење;
- комуникација;
- дигитална компетенција;
- одговоран однос према околини;
- одговоран однос према здрављу;
- одговорно учешће у демократском друштву;
- предузимљивост и оријентација ка предузетништву;
- рад са подацима и информацијама;
- решавање проблема;
- сарадња;
- естетичка компетенција.

Порекло и разноврсност живота

- компетенција за учење;
- комуникација;
- дигитална компетенција;
- одговоран однос према околини;
- одговоран однос према здрављу;
- одговорно учешће у демократском друштву;
- предузимљивост и оријентација ка предузетништву;
- рад са подацима и информацијама;
- решавање проблема;
- сарадња
- естетичка компетенција.

Човек и здравље

- компетенција за учење;
- комуникација;
- дигитална компетенција;
- одговоран однос према околини;
- одговоран однос према здрављу;
- одговорно учешће у демократском друштву;
- предузимљивост и оријентација ка предузетништву;

Живот у екосистему

- компетенција за учење;
- комуникација;
- дигитална компетенција;
- одговоран однос према околини;
- одговоран однос према здрављу;
- одговорно учешће у демократском друштву;
- предузимљивости оријентација ка предузетништву;
- рад са подацима и информацијама;
- решавање проблема;
- сарадња;
- естетичка компетенција.

- рад са подацима и информацијама; - решавање проблема; - сарадња; - естетичка компетенција;
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Биологија за 5 разред основне школе; Горан Милићев, Ена Хорват; Klett, 2018. Приручник уз уџбеник; Ена Хорват, Дуња Илић; Klett, 2018.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализован и исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	Порекло и разноврсност живота	истражује особине живих бића по познатој процедури и води рачуна о безбедности током рада	5	7	7	4	2	7					32
2.	Јединство грађе и функција као основ живота	идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље	3	2	2	4							11
3.	Наслеђивање и еволуција	прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате користи доступну ИКТ и						2	5				7

		другу опрему у истраживању.											
4.	Живот у екосистему	доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу							4	6	6		16
5.	Човек и здравље	идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања									2	4	6
Фонд часова			8	9	9	8	2	9	9	6	8	4	72

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	Порекло и разноврсност живота		38	17	21
2.	Јединство грађе и функције као основа живота		8	3	5
3.	Наслеђивање и еволуција		6	2	4
4.	Живот у екосистему		12	6	6
5.	Човек и здравље		8	4	4
укупно:			72	32	40

Предмет	Биологија	
Разред	Шести	
Трајање школског програма	2022-2026. год.	
ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ** ПРЕПОРУЧЕНИ

–упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма; –повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; –одреди положај органа човека и њихову улогу; –цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама; –користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата; –хумано поступа према организмима које истражује; –направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише; –размотри односе међу члановима једне популације, као и односе између различитих популација на конкретним примерима;	**ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА**	Грађа живих бића – спољашња и унутрашња. Грађа људског тела: хијерархијски низ од организма до ћелије. Једноћелијски организми – бактерија, амеба, ћелија квасца. Удруживање ћелија у колоније. Вишећелијски организми – одабрани примери гљива, биљака и животиња. Основне животне функције на нивоу организма: исхрана, дисање, транспорт и елиминација штетних супстанци, размножавање. Разлике у грађи биљака, гљива и животиња и начину функционисања, као и сличности и разлике у обављању основних животних процеса. Откриће ћелије и микроскопа. Основна грађа ћелије (мембрана, цитоплазма, једро, митохондрије, хлоропласти). Разлика између бактеријске, и биљне и животињске ћелије. Ћелијско дисање, стварање енергије, основне чињенице о фотосинтези.
–илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином; –истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научног метода; –идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/илустрацији; –повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом; –групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота	**ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ**	Популација, станиште, екосистем, еколошке нише, адаптације, животне форме, трофички односи – ланци исхране. Абиотички и биотички фактори. Значај абиотичких и биотичких фактора. Антропогени фактор и облици загађења. Угрожавање живих бића и њихова заштита.

на Земљи; –одреди положај непознате врсте на „дрвету живота“, на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама; –прикупи податке о радовима научника који су допринели изучавању људског здравља и изнесе свој став о значају њихових истраживања; –одржава личну хигијену и хигијену животног простора у циљу спречавања инфекција; –доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; –збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ кад процени да је потребна; –повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине; –користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. –табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; –разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени.		
- идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/илустрацији; - повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом;	**НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА**	Наследни материјал (ДНК, гени). Телесне и полне ћелије. Пренос наследног материјала. Наследне особине (веза између гена и особина, утицај спољашње средине). Индивидуална варијабилност. Природна селекција на одабраним

- користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени		примерима. Вештачка селекција. Значај гајених биљака и припитомљених животиња за човека.
- групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи; - одреди положај непознате врсте на „дрвету живота", на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.	**ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА**	Постанак живота на Земљи (прве ћелије без једра, постанак ћелија са једром и појава вишећеличности). „Дрво живота" (заједничко порекло и основни принципи филогеније, сродност и сличност). Организми без једра. Организми са једром. Положај основних група једноћелијских и вишећелијских организама на „дрвету живота".
- прикупи податке о радовима научника који су допринели изучавању људског здравља и изнесе свој став о значају њихових истраживања; - одржава личну хигијену и хигијену животног простора у циљу спречавања инфекција; - доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; - збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ кад	**ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ**	Обољења која изазивају, односно преносе бактерије и животиње. Бактерије и антибиотици. Путеви преношења заразних болести. Повреде и прва помоћ: повреде коже, уболи инсеката и других бескичмењака, тровање храном, сунчаница, топлотни удар. Превенција и понашање у складу са климатским параметрима. Последице болести зависности – алкохолизам.

процени да је потребна; - повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба ИКТ - 1 угледни час годишње - 2 огледна часа у 4. разреду - усавршавање у оквиру установе и ван установе
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Сумативно оцењивање: тестови, писмене вежбе, извештаји, усмено испитивање, есеји. Формативно оцењивање: посматрање, контролне вежбе, дијагностички тестови, дневници рада, самоевалуација, вршњачко оцењивање, практичне вежбе.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
- могућност израде презентација и реферата
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
- посета музеја, фестивала науке, научних институција
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, слике, филмови) - рачунар и пројектор - уџбеник и дигитални уџбеник
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
У остваривању наставе потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима. Препоручује се максимално коришћење ИКТ решења јер се могу превазићи материјална, просторна и друга ограничења (платформе за групни рад нпр. Pbworks, платформа Moodle, сарадња у „облаку“ као Гугл, Офис 365...; за јавне

презентације могу се користити веб решења нпр. креирање сајтова, блогова – Weebly, Wordpress...; рачунарске симулације као нпр. https://phet.colorado.edu/sr/ и апликације за андроид уређаје; домаћи и међународни сајтови и портали, нпр. www.cpn.rs, www.scientix.eu, www.go-lab-project.eu, www.scienceinschool.org, www.science-on-stage.eu и други).

Област: Јединство грађе и функције као основа живота

За достизање исхода: упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма; повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; одреди положај органа човека и њихову улогу, цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама; користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата; хумано поступа према организмима које истражује, акценат треба ставити на ученичко истраживање основних сличности и разлика спољашње и унутрашње грађе и функционисања различитих живих бића. Препоручује се да се хијерархијски низ сложености обради од нивоа организма ка ћелији, на примеру грађе човека, с обзиром да је грађа људског тела најпогоднија за разумевање на овом узрасту. Ученици треба да разумеју да се наше тело састоји од органа, међусобно повезаних у системе, да системи обављају животне функције, да се органи састоје од група повезаних ткива, а ткива од група ћелија.

Дакле, у објашњавањима грађе живих бића требало би се кренути од макронивоа, тј. видљивог (уз опис функције органа), ка саставним деловима (до ћелије). При обради хијерархијског низа не препоручује се обрада типова ћелија и подела ткива на типове. Потребно је само да се разуме хијерархија грађе вишећелијског организма и да ученици схвате разлику између ћелије и ткива, и органа и система органа, и то на блиским примерима (на пример, систем органа за дисање, варење, итд. – код човека). За упоредни преглед спољашње грађе човека и других животиња и биљака, кад год је могуће треба обрађивати примере из непосредног окружења (парк, школско двориште, место становања...). Потребно је водити рачуна да се ученици хумано опходе према живим бићима које истражују. Уколико се ради о животињама, треба поступати у складу са Законом о добробити животиња (Закон о добробити животиња, Службени гласник Републике Србије, члан 44. „Огледи на животињама у образовне сврхе могу се спроводити само ако не проузрокују бол, патњу, страх, стрес, повреду или смрт животиња. У основним и средњим школама дозвољено је обављати вежбе на живим животињама које су опсервативног карактера"). Разлике у грађи и начину функционисања и сличности и разлике у обављању основних животних функција вишећелијских организама требало би обрадити упоредно на одабраним представницима биљака, гљива и животиња. Приликом обраде биљних органа потребно је посветити пажњу улогама, а грађом и типовима органа (листова, стабала...) не треба се бавити детаљно. Ђаци, кроз вежбе, могу да уочавају разлике између тих органа на примерцима биљака различитих врста. Важно је да ученик што више самостално „открива", на пример успостави везу између грађе и облика зуба са начином исхране, установи путеве тока воде кроз биљку кроз извођење огледа (биљка у обојеној води) итд. Израдом упоредног прегледа грађе различитих организама ученици ће моћи лакше да уоче сличности и разлике спољашње грађе.

На сличан начин се могу поредити и основне животне функције биљака, животиња и гљива. Потребно је пажљиво описати вишећеличност, тј. направити разлику између „удруживања ћелија у колоније" (присутна и код појединих прокаротских ћелија и код неких примарно једноћелијских еукариота) и правих вишећелијских организама код којих постоје ткива (и органи). Најбољи начин да се ова разлика подвуче јесте објашњење да код примарно једноћелијских облика, свака ћелија може самостално да обавља све животне функције, као и да самостално опстане у животној средини, док код вишећелијских организама постоји „подела посла" међу ћелијама, па стога појединачне ћелије, изван целог организма, не могу опстати.

Појавом епитела, спољашњег слоја ћелија, у еволуцији вишећеличности, успоставља се разлика између организма (индивидуе) и колоније, и јасно разграничава унутрашњост тела од околне средине. Препорука је да се уместо термина „колонијални организми", користити термин „удруживање ћелија у

колоније".

За изучавање грађе ћелија и ткива треба користити школски микроскоп. У складу са могућностима, потребно је фаворизовати индивидуални ангажман ученика у изради микроскопских препарата и микроскопирању. Препорука је да се грађа ћелије обрађује путем самостално израђених, као и виртуелних модела ћелије (коришћењем ИКТ-а, разних едукативних платформи на интернету, youtube…). Потребно је нагласити улогу и значај мембрана у ћелији, као и да вакуоле постоје и у биљној и у животињској ћелији. Осим тога, треба обрадити и цитоплазму, једро, митохондрије и хлоропласте. При обради једра, требало би, као наследни материјал, поменути ДНК и гене (без залажења у детаље), да би се у оквиру области *Наслеђивање и еволуција* довели у везу са наслеђивањем особина током размножавања. При обради хлоропласта, треба поменути зелени пигмент хлорофил и његову основну улогу. Након обраде грађе ћелије треба обрадити основне процесе који се одвијају у ћелији: ћелијско дисање, стварање енергије, основне чињенице о фотосинтези. Фотосинтезу треба обрадити на примеру биљака, док организме, као нпр. алге и модро-зелене бактерије, треба само поменути као фотосинтетичке организме. При обради ћелијског дисања и фотосинтезе треба имати у виду да ученици овог узраста нису још учили хемију, па у том смислу треба прилагодити и ниво обраде ових садржаја. Организми који су задржали једноћелијски облик организације могу се обрадити на примерима: модрозелена бактерија, амеба и ћелија квасца. Достизање исхода је могуће кроз различите вежбе и практичне активности ученика као нпр. израда плаката (људско тело, упоредни преглед спољашње грађе: човек, један кичмењак, један бескичмењак, биљка, гљива), квиз (нпр. Чији су зуби?), мерење пулса при мировању и физичкој активности, испитивање тока воде кроз биљку, дисековање цвета, размножавање биљака семеном и пелцером, микроскопирање ћелија квасца/инфузоријума/самостално направљених препарата, употреба едукативних филмова (нпр. Живот у капи воде) итд. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 36 (15 часова за обраду, 9 за вежбе, 12 за утврђивање и систематизацију.

Област: Живот у екосистему

У достизању исхода у овој области: *направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише; размотри односе међу члановима једне популације, као и односе између различитих популација на конкретним примерима; илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средину,* знања и искуства ученика стечена у првом циклусу и претходном разреду, треба проширити и надоградити појмовима: животна средина, популација, екосистем и еколошка ниша. Ученици треба да их јасно разликују. Не препоручује се обрада особина популације (бројност, густина...) и подела екосистема на типове. Обрада може да буде праћена радионичарским, односно групним радом. Ученицима се могу понудити велики цртежи различитих и репрезентативних екосистема попут језера, ливаде и шуме и мале слике карактеристичних врста и њихових адаптација на одређена станишта које су истражили у петом разреду, са задатком да мале слике залепе на велике, како би се дочарале еколошке нише. Простор који те врсте насељавају у екосистему се може обележити и бојама (слично немим картама у географији). На истом материјалу стрелицама могу да дочарају и ланце исхране. Може се обрадити и спратовност (вертикална и хоризонтална) са узроцима распоређивања по спратовима. Препорука је да се теме обрађују уз више вежби теренског типа (школско двориште, оближњи парк...). На пример: ученици у школском дворишту, на скици површине дворишта, обележавају договореним симболима уочене организме, животне форме и/или адаптације, а на следећем часу раде на приказивању резултата. Сумирањем резултата свих парова/група стичу целовиту слику о значењу еколошких појмова које

изучавају. Задаци за ученике/парове/групе типа *Истражи и прикажи* могу да буду добар показатељ у којој мери су ученици разумели основне еколошке појмове. Истраживање може да подразумева неким ученицима познат терен, научно популарну литературу, интернет. Начин приказа резултата може бити задат или по слободном избору. Важно је да се обезбеди час за презентовање резултата истраживања, као и да ученици сами процене квалитет и добију повратну информацију од наставника. Акценат треба ставити на односе размножавања када су у питању јединке исте популације и трофичке односе када су у питању јединке различитих популација.

Приликом обраде абиотичких фактора, не треба инсистирати на груписању у едафске, орографске и климатске, већ пажњу треба усмерити на њихов утицај на раст и развиће. Ученици би могли да гаје биљке под одређеним условима, нпр. засеју зрна пшенице на различите подлоге (песак, црница – земља за цвеће), па једну биљку заливају превише, другу премало, једну изложе расту без светла, друга расте на светлу, итд. Резултати огледа представљају очигледан утицај абиотичких фактора. Значај абиотичких и биотичких фактора се може обрадити и кроз истраживање адаптација животиња, сличних оним који су обрађивани у петом разреду, а кроз примере односа исхране и компетиције. Антропогени фактор треба обрадити кроз различите облике загађења, без улажења у хемијске процесе јер ученици немају потребна знања из ове области. Као један од биотичких фактора, антропогени фактор може имати негативан и позитиван ефекат. Негативан ефекат би се могао проучити на пшеници израслој у оптималним условима, коју би заливали нпр. сирћетом, раствором детерџента, уљем, посипали лишће песком (или пудером), са задатком да посматрају последице таквог третмана, упоређују са контролом и изведу закључак. Негативан антропогени ефекат би се могао обрадити и у саставу области *Човек и здравље* кроз оглед „прављење вештачког смога у тегли". Уз помоћ батеријске лампе лако може да се дочара загађење ваздуха, које се може понекад видети у сумрак испод сијалице бандере, а може се повезати са утицајем на здравље органа за дисање. Позитиван антропогени ефекат се може повезати, између осталог, и са вештачком селекцијом. Требало би укључивати ученике у активности за заштиту животне средине, мотивисати их да предлажу акције и да на своје вршњаке делују личним примером. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 16 (8 часова за обраду, 4 за вежбе и 4 за утврђивање и систематизацију).

Област: Наслеђивање и еволуција

Исходи ове области: *истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научног метода; идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/илустрацији; повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом,* доприносе надограђивању претходно стечених знања о узроцима различитости јединки у једној популацији. Додатно, у шестом разреду ће ова знања бити употребљена за разумевање улоге индивидуалне варијабилности у адаптирању организама на услове животне средине и, последично, еволуцији живог света. Будући да је у петом разреду започета тема о наслеђивању, тј. о томе да потомци личе на своје родитеље, као и да је у шестом разреду планирано да се обрађује грађа ћелија, требало би увести појмове ген и ДНК (у једру или ван једра код прокариота). Осим појмова ДНК, ген и наследна особина, не препоручује се увођење појмова као што су хромозом, нуклеотид, генотип, фенотип. Гени се могу представити као делови ДНК који носе информације о особинама, а деобу ћелија, без било каквих детаља о митози и мејози, као начин преноса и расподеле наследног материјала оличеног у ДНК и генима. Довољно је нагласити да у деобама телесних ћелија настају „ћерке" ћелије које су идентичне ћелији од које су настале (по садржају наследног материјала) и да је деоба телесних ћелија нужна за развиће вишећелијског организма. С друге стране, ћелијска деоба при којој настају гамети (специјализоване ћелије у вишећелијском организму), подразумева да се количина наследног

материјала преполови. Спајањем два гамета, поново се успоставља дупла количина наследног материјала који ће имати телесне ћелије потомачког организма. С обзиром да родитељи имају различите варијанте гена, потомак ће имати нову комбинацију гена и другачије особине. За размножавање једноћелијских организама, у поређењу са вишећелијским, треба поменути само сличност са деобом телесних ћелија вишећелијских организама.

Комбиновање различитих гена родитеља у потомству треба повезати са индивидуалном варијабилношћу, која је обрађена и у петом разреду. У овом контексту поменути да особине јединке зависе и од наслеђених гена и од животне средине (примери су већ дати и у петом разреду, а овде их треба проширити – нпр. већа количина хране коју узима нека јединка доводи до веће телесне масе и димензија, без обзира на наслеђене гене). Индивидуалну варијабилност организама у популацији (појам популације је обрађен у области *Живот у екосистему*) овде треба повезати са механизмом природне селекције, као еволуционим механизмом који доводи до адаптирања организама на услове животне средине (повезати са темама у области *Живот у екосистему*). С обзиром да у једној популацији постоје разлике између јединки у бројним особинама, оне јединке са особинама које им омогућавају да у датим условима животне средине боље преживљавају и, самим тим, више се репродукују, више ће својих гена пренети у наредну генерацију (имаће више потомака) у односу на јединке које имају другачије особине. Примери се могу односити на дебљину крзна код организама у хладним пределима (јединке у популацији са дебљим крзном боље преживљавају од оних са танким крзном) или еволуцију мимикрије (јединке са обојеношћу тела која их боље камуфлира у животној средини, биће мање уочљиве за предаторе). Потребно је подстицати ученике да сами пронађу примере о деловању природне селекције. У оквиру обраде вештачке селекције, препорука је да ученици сами истраже које су биљке и животиње људи почели припитомљавати у прошлости и због чега. Овим се ученицима скреће пажња да је вештачка селекција пре свега занимљив биолошки феномен, али да је такође имала и историјски, социолошки и културолошки значај важан за развој људске заједнице. Обрада теме на овај начин допринеће не само повећању знања из биологије, већ и подизању нивоа опште културе и информисаности ученика. При обради ове теме, посебно нагласити користи праксе вештачке селекције за данашње људе и животну средину. Препорука је да природну и вештачку селекцију треба реализовати кроз обраду и табеларно и графичко приказивање неколико различитих примера, са обавезним извођењем закључака. Потребно је ученике подстицати да истражују нове примере индивидуалне варијабилности и резултате прикажу одељењу. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 6 (3 часа за обраду, 1 за вежбу и 2 за утврђивање).

Област: Порекло и разноврсност живог света

У достизању исхода: *групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи; одреди положај непознате врсте на „дрвету живота“ на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама,* основна идеја коју ученици треба да усвоје је да су сви организми који данас живе на Земљи потомци заједничког претка, који је био једноћелијски организам без формираног једра (нагласити чињеницу да и данас постоје слични организми).Пажљиво би требало описати вишећеличност, јер се она односи на ткива, али и на удруживање појединих прокариотских ћелија (не треба помињати термине биофилмови и плаке) и удруживање еукариотских ћелија у колоније, често са поделом рада међу ћелијама, или у једноставне организме на ћелијском нивоу организације (нпр. сунђери). Потребно је нагласити да се важним догађајем у еволуцији вишећеличности сматра појава епитела, који прави разлику између организма (индивидуе) и колоније.

При разврставању и груписању живог света, треба користити филогенетски приступ, односно заједничко порекло, принцип сродности и сличности. Положај основних група једноћелијских и вишећелијских организама на „дрвету живота" треба да има логички след, који произилази из знања о грађи ћелија. Полазећи од заједничког претка у основи дрвета, треба издвојити грану која води ка данашњим организмима без једра (нпр.бактерије и модрозелене бактерије из домена Bacteria) и грану која представља организме са једром (домен Eucaria). У оквиру организама са једром, треба издвојити гране једноћелијских (са хлорофилом – нпр. алга хлорела и без хлорофила – нпр. амеба), као и вишећелијских организама. Како се вишећеличност у току еволуције појавила у оквиру неколико посебних група, неке групе организама имају хлорофил (биљке, вишећелијске алге), а друге су без хлорофила (гљиве и животиње). Не треба улазити у детаљнија гранања која постоје у оквиру сваке од поменутих главних група на „дрвету живота". Алге треба третирати као несистематску групу и не представљати их као посебну таксономску категорију.

На овај начин, упућивањем да се организми класификују на основу јасно дефинисаних критеријума, одн. биолошких одлика, ученик ће бити у стању да одреди положај било које врсте на „дрвету живота", на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама. Не треба улазити у детаљну грађу организама, већ само искористити сличности и разлике (једноћелијски или вишећелијски, имају хлоропласте или не, сличности/разлике у хабитусу...). Само на нивоу информације, може се поменути да постоји и трећа велика група организама (Archaea) слична бактеријама, која ће се обрађивати у старијим разредима. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 6 (3 часа за обраду, 1 за вежбу и 2 часа за утврђивање).

Област: Човек и здравље

За достизање исхода у овој области прикупе податке о радовима научника који су допринели изучавању људског здравља и изнесе свој став о значају њихових истраживања; одржава личну хигијену и хигијену животног простора у циљу спречавања инфекција; доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ кад процени да је потребна; повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине, акценат је на превенцији и заштити од, пре свега, бактеријских инфекција. Препоручује се да ученици прикупе податке о радовима истакнутих научника који су се бавили истраживањем здравља човека (како су дошли до идеје, на који начин су радили истраживања и друге занимљивости), како би разумели пут ка великим открићима. Требало би обрадити начине на које се људи могу заразити бактеријама изазивачима болести: директним контактом (додиривањем или коришћењем истог прибора за хигијену и одеће) или индиректно (ваздухом, преко хране или воде, или преко инсеката и других животиња) и које су мере превенције које теба предузети (оштећења коже и ране су улаз за бактерије). Добра лична хигијена, хигијенско спремање хране, коришћење воде из проверених извора, су мере превенције које ученици треба да примењују свакодневно, како би смањили могућност инфекције (редовно прање руку, заштиту хране од контакта са животињама, остављање хране на ниској температури...).
Посебно треба обратити пажњу на антибиотике: откриће антибиотика, улога организама у њиховој производњи, зашто их је потребно узимати искључиво уз савет лекара и зашто је потребно довршити комплетну терапију антибиотицима. Ова тема се може повезати са селекцијом и резистенцијом бактерија на антибиотике. Ученици би требало да препознају ситуације када треба да се обрате лекару (односно старијој особи), а када могу и сами да реагују и пруже помоћ (збрину површинску озледу коже и укажу прву помоћ у случају блаже сунчанице и топлотног удара). Не препоручује се увежбавање имобилизације и коришћења завоја.

Потребно је да ученик зна да је алкохолизам најчешћа болест зависности, колико алкохол штети организму, функционисању породице и друштву, како да препозна знаке зависности код људи у непосредном окружењу (породици) и коме се обратити за помоћ. Ову тему треба обрадити неутрално и пажљиво. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 8(4 часа за обраду, 2 за вежбе и 2 за утврђивање и систематизацију).

Током рада, ученици би требало да користе лабораторијски прибор (пинцете, капаљке, лабораторијске чаше, сахатно стакло и сл.) у мери у којој је школа опремљена. У случају да прибор не постоји, може се надоместити предметима за свакодневну употребу (пинцете, капалице са флашице од капи за нос...). Табеларно и графичко приказивање резултата са обавезним извођењем закључака би требало практиковати увек када се прикупљају подаци. Препорука је да се ИКТ користи за прикупљање, обраду података и представљање резултата истраживања или огледа, када се ученици оспособе за њено коришћење на часовима предмета *информатика и рачунарство* и *техника и технологија.*

У настави оријентисаној на постизање исхода, предност имају групни начин рада, рад у пару и индивидуализована настава. Ови начини организације наставе помажу ученицима да науче како се учи, да напредују у учењу сопственим темпом, да развијају унутрашњу мотивацију (потребу за сазнавањем) и иницијативу, да развијају вештину комуникације, аргументовани дијалог, толерантно понашање и солидарност. Користе се активни начини учења, као што је комбинација програмиране наставе (програмиран материјал многи наставници остављају на друштвеним мрежама или сајтовима школа, па се њихови ученици служе њима и уче темпом који им одговара) и проблемске наставе (на часу ученици, користећи стечена знања, решавају проблем који наставник формулише) или учење путем открића (наставник инструкцијама усмерава ученике који самостално истражују, структуришу чињенице и извлаче закључке; тако сами упознају стратегије учења и методе решевања проблема, што омогућава развој унутрашње мотивације, дивергентног мишљења, које отвара нове идеје и могућа решења проблема). На интернету, коришћењем речи *WebQuest*, *project-based learning*, *thematic units*, могу се наћи примерик који се, уз прилагођавање условима рада, могу користити.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна култура	Жива бића	Прављење паноа са сликама	Панои са сликама, презентације
Географија	Биодиверзитет	Презентације	Радови ученика

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

-компетенција за учење
-комуникација
- дигитална компетенција
- одговоран однос према околини
- одговоран однос према здрављу
- рад са подацима и информацијама
- решавање проблема
- сарадња
- естетичка компетенција
- одговорно учешће у демократском друштву
- предузимљивост и оријентација према предузетништву

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Биологија за 6. разред основне школе; Горан Кориђанац, Марина Ђуришић, Данијела Радивојевић, Драгана Јешић; Klett, 2019.

Приручник уз уџбеник; Дуња Илић

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализован и исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	Порекло и разноврсност живота	- упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма; - повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; - одреди положај органа човека и њихову улогу; - цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама;	**5**	**7**	**7**	**4**	**2**	**7**					**32**
2.	Јединство грађе и функција као основ живота	идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље	**3**	**2**	**2**	**4**							**11**

3.	Наслеђивање и еволуција	прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању.						2	5				7
4.	Живот у екосистему	доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу предлаже акције бриге о биљкама и животињама у							4	6	6		16

		непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин илуструје примерима деловање људи на животну средину и схвата последице таквих дејстава												
5.	Човек и здравље	идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања										**2**	**4**	**6**
Фонд часова			**8**	**9**	**9**	**8**	**2**	**9**	**9**	**6**	**8**	**4**	**72**	

Предмет	Биологија	
Разред	Седми	
Трајање школског програма	2022-2026. год.	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– прикупи и анализира податке о животним циклусима почевши од оплођења; – упореди бесполно и полно размножавање; – идентификује разлике између митозе и мејозе на основну промене броја хромозома и њихове улоге у развићу и репродукцији; – одреди однос између гена и хромозома и основну улогу генетичког материјала у ћелији; – шематски прикаже наслеђивање пола и других особина према првом Менделовом правилу;	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Улога и значај једра у метаболизму ћелије. Деоба ћелије (хромозоми, настајање телесних и полних ћелија). ДНК и појам гена (алел, генотип, фенотип) Прво Менделово правило, крвне групе, трансфузија и трансплантација. Наслеђивање пола.Наследне болести. Животни циклуси биљака и животиња. Смена генерација. Једнополни и двополни организми. Значај и улога полног размножавања.

– користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата;ž – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.		
– одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; – упореди организме на различитим позицијама на „дрвету живота“ према начину на који обављају животне процесе; – користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињских ткива; – упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма; – повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; – одреди положај човекових органа и њихову улогу; – цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама; – користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање препарата; хумано поступа према организмима које истражује.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Основни принципи организације живих бића. Појам симетрије – типични примери код једноћелијских и вишећелијских организама; биолошки значај.Симетрија, цефализација и сегментација код животиња.Присуство/одсуство биљних органа, (симетрија и сегментација код биљака).Ћелије са специфичном функцијом: мишићне, крвне, нервне, ћелије затварачице... Грађа и улога ткива, органа, органских система и значај за функционисање организма.Компаративни преглед грађе главних група биљака, гљива и животиња – сличности и разлике у обављању основних животних процеса на методски одабраним представницима.
– одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; – упореди организме на различитим позицијама на „дрвету живота“ према	**ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА**	Основни принципи систематике (Карл Лине, биномна номенклатура). Приказ разноврсности живота кроз основне систематске категорије до нивоа кола и класе. Докази еволуције, фосили и тумачење филогенетских низова (предачке и

начину на који обављају животне процесе; – користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињских ткива; – разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомих кључева; – повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста – фосила; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.		потомачке форме, прелазни фосили).
– идентификује основне односе у биоценози на задатим примерима; – илуструје примерима однос између еколошких фактора и ефеката природне селекције; – упореди прикупљене податке о изабраној врсти и њеној бројности на различитим стаништима; – повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области – биому са животним формама које га насељавају; – анализира разлику између сличности и сродности организама на примерима конвергенције и дивергенције; – идентификује трофички ниво организма у мрежи исхране; – предложи акције заштите биодиверзитета и учествује у њима;	**ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ**	Састав и структура популација. Популациона динамика (природни прираштај и миграције). Абиотички фактори и биотички односи као чиниоци природне селекције (адаптације). Мреже исхране. Животне области. Конвергенција и дивергенција животних форми. Заштита природе. Заштита биодиверзитета.

– користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.		
– анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране; – идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност, анорексија, булимија); – планира време за рад, одмор и рекреацију; – доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; – аргументује предности вакцинације; – примени поступке збрињавања лакших облика крварења; – расправља о различитости међу људима са аспекта генетичке варијабилности, толеранције и прихватања различитости; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке.	**ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ**	Примери наследних болести. Особине и грађа вируса. Болести изазване вирусима. Имунитет, вакцине. Пулс и крвни притисак. Прва помоћ: повреде крвних судова (практичан рад). Принципи уравнотежене исхране и поремећаји у исхрани. Значај правилног чувања, припреме и хигијене намирница; тровање храном. Промене у адолесценцији. Здрави стилови живота (сан, кондиција, итд). Последице болести зависности – наркоманија.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења биологије је да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, разуме значај биолошке разноврсности и потребу за одрживим развојем и развије одговоран однос према себи и природи.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба ИКТ - 1 угледни час годишње - 2 огледна часа у 4. разреду - усавршавање у оквиру установе и ван установе
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Сумативно оцењивање: тестови, писмене вежбе, извештаји, усмено испитивање, есеји. Формативно оцењивање: посматрање, контролне вежбе, дијагностички тестови, дневници рада, самоевалуација, вршњачко оцењивање, практичне вежбе.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
- могућност израде презентација и реферата
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
- посета музеја, фестивала науке, научних институција
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, слике, филмови) - рачунар и пројектор - уџбеник и дигитални уџбеник
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм Биологије за седми разред је део спиралног програма Биологије за основну школу и оријентисан је на достизање исхода. Спирални програм подразумева да у сваком разреду из сваке области ученик усваја мању количину информација, до којих долази самостално уз подршку наставника. У сваком наредном разреду количина информација – знања се по мало повећава, при чему се ново знање повезује са знањем и искуством стеченим у претходним разредима и знањем стеченим неформалним образовањем, уз постепено подизање захтева. На тај начин се знања постепено проширују и продубљују, односно граде. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи биологију и друге предмете. Исходи се односе на пет области предмета: *наслеђивање и еволуција, јединство грађе и функције као основа живота, порекло и разноврсност живота, живот у екосистему* и *човек и здравље*. (Исходи за шесту област *посматрање, мерење и експеримент* у биологији су распоређени у претходних пет, сходно планираним активностима.) Достизање исхода води развоју предметних, свих кључних и општих међупредметних компетенција и остваривању образовних стандарда. Исходи не прописују структуру, садржаје и организацију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа. За израду исхода коришћена је Блумова таксономија. Исходи су формулисани на нивоу примене као минимуму. Важна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: – *смислено*: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из биологије и других предмета; – *проблемски*: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – *дивергентно*: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у

нове целине;

– *критички*: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената;

– *кооперативно*: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује дати програм према потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања као нпр. сајтове релевантних институција, писану научно популарну литературу, мапе, шеме, енциклопедије... Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација међу предметима (нпр. представљање група организама Веновим дијаграмима, одређивање климатских услова у зависности од географског положаја, писање есеја, тј. приказ података /малих истраживања на матерњем и страном језику који уче, цртање итд.).

Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и да према њима планира и прилагођава наставне активности.

Област: Наслеђивање и еволуција

Треба дати шему наслеђивања неке особине (светле очи/тамне очи) у једној генерацији и на њој објаснити Менделово правило (Правило растављања и слободног комбиновања на једном генском локусу). За анализу резултата користити знања о пропорцијама из математике. Сличном шемом се може приказати и наслеђивање пола, кроз комбинацију полних хромозома који се налазе у јајној ћелији и сперматозоиду приликом оплођења.

Као примере промена стања организма или наследних болести могу се навести болести које зависе: само од наслеђених гена (срасли прсти, једна врста патуљастог раста), од наслеђених гена и начина живота (дијабетес), оне које су везане за полне хромозоме (хемофилија), болести које су одређене већим бројем гена и такође зависне од начина живота (шизофренија), или су последица промене у броју хромозома (Даунов синдром).

Препоручен број часова је 8, по 3 за обраду и утврђивање и 2 за вежбе.

Област: Јединство грађе и функције као основа живота

Уз одговарајуће примере упоредне грађе главних група биљака, гљива и животиња треба увести појмове конвергенције и дивергенције, као везу са исходима из области *Живот у екосистему.*

Препоручени број часова за реализацију ове области је 31:13 часова за обраду, 10 за утврђивања, 5 за вежбе и 1 за обраду са вежбама, и 2 за утврђивање са вежбама.

Област: Порекло и разноврсност живог света

У достизању исхода *разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомих кључева* и *повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста – фосила* неопходно је ослањати се на област *Јединство грађе и функције*, будући да ученици треба да се баве системом класификације живих бића, који је заснован на еволуционом пореклу, односно сличностима и разликама између припадника различитих таксономских група. Увод у систематику би требало засновати на приказу основних принципа систематике, навођењем основних систематских категорија, као и спомињањем биномне номенклатуре (иако деца у овом узрасту не треба да уче латинска имена). На основу биномне номенклатуре може се демонстрирати принцип – врсте унутар једног рода, а затим се по истом принципу може појаснити припадност родова једној фамилији, фамилија реду, итд. Крупну слику разноврсности живота, на нивоу кола и класе, треба представити дрветом живота. Имајући у виду да су ученици са дрветом живота упознати у ранијим разредима, увођење употребе дихотомих кључева може се засновати на ранијим знањима (кроз вежбу). На пример, критеријум „има/нема једро" је прва дихотомија коју могу да уоче на дрвету живота (прокариоти-еукариоти), затим, „једноћеличност/вишећеличност" (код еукариота), „аутотрофија/хетеротрофија" (код еукариота – алге, биљке, гљиве, животиње), „има/нема диференцирана ткива" (код еукариота), „тип симетрије" (код еукариота), итд.

Област: Живот у екосистему

За достизање исхода ове области акценат је на односима организама у биоценози и популацијама (природни прираштај и миграције) и еколошким факторима као факторима природне селекције.

Препоручени број часова је 11:4 часа за обраду, 4 (6) за вежбе и 3 за утврђивање и систематизацију. Као и у другим областима подразумева се да ученици активно уче уз усмеравање (вођење) од стране наставника и да су часови обраде или утврђивања истовремено и вежбе.

Област: Човек и здравље

Потребно је да ученик зна да коришћење психоактивних супстанци доводи до физичке и психичке зависности, у којој мери је то штетно за појединца, породицу и друштво, као и да зна коме се треба обратити за помоћ и лечење од зависности. Могући начини за достизање исхода *доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци* су емитовање едукативних филмова, позивање бившег наркомана да исприча своје животно искуство или да ученци направе кратке драматизације/скечеве на ову тему.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна култура	Жива бића	Прављење паноа са сликама	Панои са сликама, презентације
Хемија	Соли	Презентације	Радови ученика

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

-компетенција за учење
-комуникација
- дигитална компетенција
- одговоран однос према околини

- одговоран однос према здрављу - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција - одговорно учешће у демократском друштву - предузимљивост и оријентација према предузетништву
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Биологија за 7. разред основне школе; Горан Корићанац, Ана Ђорђевић, Драгана Јешић; Klett, 2019.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	Порекло и разноврсност живота	– одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи;					**1**	**4**	**2**				**7**
2.	Јединство грађе и функција као основ живота	– одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; – повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; – одреди положај човекових органа и њихову улогу; – цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама;		**9**	**7**	**9**	**1**	**3**					**29**
3.	Наслеђивање и	– прикупи и	**9**										**9**

	еволуција	анализира податке о животним циклусима почевши од оплођења; – упореди бесполно и полно размножавање; – идентификује разлике између митозе и мејозе на основну промене броја хромозома и њихове улоге у развићу и репродукцији; – одреди однос између гена и хромозома и основну улогу генетичког материјала у ћелији; – шематски прикаже наслеђивање пола и других особина према првом Менделовом правилу; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата;												
4.	Живот у екосистему	– идентификује основне односе у биоценози на задатим примерима; – илуструје примерима однос између еколошких фактора и ефеката природне селекције; – упореди прикупљене податке о изабраној врсти и њеној бројности на различитим стаништима;							7	8	2		12

		– повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области – биому са животним формама које га насељавају; – анализира разлику између сличности и сродности организама на примерима конвергенције и дивергенције; – идентификује трофички ниво организма у мрежи исхране; – предложи акције заштите биодиверзитета и учествује у њима; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата;												
5.	Човек и здравље	– анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране; – идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност, анорексија, булимија); – планира време за рад, одмор и рекреацију; – доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци;									**4**	**6**	**10**

		– аргументује предности вакцинације; – примени поступке збрињавања лакших облика крварења;											
Фонд часова			**9**	**9**	**7**	**9**	**2**	**7**	**9**	**8**	**6**	**6**	**72**

Р. бр. наставне теме	**НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ**		**број часова по теми**	**број часова за**	
				обраду	**остале т. ч.**
1.	Порекло и разноврсност живота		**7**	**3**	**4**
2.	Јединство грађе и функције као основа живота		**29**	**14**	**15**
3.	Наслеђивање и еволуција		**9**	**4**	**5**
4.	Живот у екосистему		**17**	**7**	**10**
5.	Човек и здравље		**10**	**4**	**6**
укупно:			**72**	**32**	**40**

Предмет	Биологија	
Разред	Осми	
Трајање школског програма	2022-2026. год.	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије; – повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција; – идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе; – илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у	**ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА**	Улога и значај појединих ћелијских органела у метаболизму ћелије: једро, ендоплазмични ретикулум, рибозоми, хлоропласти, центриоле, лизозоми. Матичне ћелије – ћелије програмиране за различите функције. Принцип економичности грађе и функције живих бића Улога и значај ензима. Ендокрини систем и хуморална

спољашњој средини;		регулација. Регулаторна улога хормона биљака и животиња. Надражљивост, проводљивост, контрактилност. Чулно-нервни систем животиња. Рефлексни лук. Поремећаји функције ендокриног система, нервног система и чула. Неуротрансмитери, нервни импулси, драж, надражај. Хомеостаза – принцип повратне спреге. Фотосинтеза. Ћелијско дисање. Транспирација. Температурна регулација.
– одговорно се односи према свом здрављу; – изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота; – повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона; – идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота;	**ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ**	Резултати стандардних лабораторијских анализа крви и урина. Биолошки смисао адолесценције (родни и полни идентитет у контексту хормонске активности и индивидуалне генетичке варијабилности). Заштита од полно преносивих болести контрацепција. Одговорност за сопствено здравље.
– доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети; – истражи давно нестале екосистеме; – повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције;	**ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА**	„Календар живота“, еволуција различитих група организама кроз геолошка доба и велика изумирања. Значај алги (цијанобактерија) и биљака за продукцију O_2 и озонског омотача, као заштита од УВ зрака, и услов за развој осталих живих бића. Строматолити. Излазак из воде на копно.
– повеже промене настале у пубертету са деловањем	**НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА**	Улуткавање и пресвлачење инсеката. Пубертет и адолесцеција

хормона; – повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције; – доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети;		човека. Цветање, плодоношење и сазревање плодова биљака. Теорија еволуције. Постанак нових врста кроз еволуционе процесе. Еволуција човека.
Еволуција и развој екосистема. Концепт климакса. Циклуси кружења основних супстанци у природи (H_2O, C, N) и њихова повезаност. Азотофиксација, микориза, симбиоза, симбионтски организми (лишајеви). Ограниченост ресурса (капацитет средине) и одрживи развој. Нестанак врста и фактори угрожавања (H.I.P.P.O. концепт). Типични екосистеми Србије. Ретке и угрожене врсте Србије. Интродукције и реинтродукције и инвазивне врсте. Последице глобалних промена.	**ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ**	Еволуција и развој екосистема. Концепт климакса. Циклуси кружења основних супстанци у природи (H_2O, C, N) и њихова повезаност. Азотофиксација, микориза, симбиоза, симбионтски организми (лишајеви). Ограниченост ресурса (капацитет средине) и одрживи развој. Нестанак врста и фактори угрожавања (H.I.P.P.O. концепт). Типични екосистеми Србије. Ретке и угрожене врсте Србије. Интродукције и реинтродукције и инвазивне врсте. Последице глобалних промена.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Биологије је да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба ИКТ - 1 угледни час годишње - 2 огледна часа у 4. разреду - усавршавање у оквиру установе и ван установе

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Сумативно оцењивање: тестови, писмене вежбе, извештаји, усмено испитивање, есеји. Формативно оцењивање: посматрање, контролне вежбе, дијагностички тестови, дневници рада, самоевалуација, вршњачко оцењивање, практичне вежбе.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
- могућност израде презентација и реферата
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
- посета музеја, фестивала науке, научних институција
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, слике, филмови) - рачунар и пројектор - уџбеник и дигитални уџбеник
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм Биологије за осми разред је завршни део спиралног програма Биологије за основну школу и оријентисан је на достизање исхода. Основна идеја увођења спиралног курикулума наставе биологије у основним школама је изучавање живота и животних процеса као целине, у складу са потојећим условима и окруже- њем. У том смислу, све изучаване функције живота треба ставити у реалан контекст и нагласити њихову повезаност. На тај начин ученици на крају другог циклуса образовања заокружују своје знање о целовитости организма и његовом динамичком односу са околином. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи биологију и друге предмете. Исходи се односе на пет области предмета: *Наслеђивање и еволуција*, *Једин- ство грађе и функције као основа живота*, *Порекло и разноврсност живота*, *Живот у екосистему* и *Човек и здравље*. (Исходи за шесту област *Посматрање, мерење и експеримент* у биологији су распо- ређени у претходних пет, сходно планираним активностима.) Достизање исхода води развоју предметних, свих кључних и општих међупредметних компетенција и остваривању образовних стандарда. Исходи не прописују структуру, садржаје и организа- цију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа. За израду исхода коришћена је Блумова таксономија. Исходи су формулисани на нивоу примене као минимуму. Важна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхо- да је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: – *смислено*: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из биологије и других предмета; – *проблемски*: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – *дивергентно*: предлагањем нових решења; смишљањем но- вих примера; повезивањем садржаја у нове целине; – *критички*: поређењем важности појединих чињеница и по- датака; смишљањем аргумената; – *кооперативно*: кроз сарадњу са наставником и другим уче- ницима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слобо- ду у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује дати програм према потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике учени- ка, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, тех- ничке услове, наставна средства и медије којима школа распола- же, ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник нај- пре креира свој годишњи – глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфич- не за дату наставну јединицу. При планирању треба, такође, има- ти у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исхо- де које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора зна- ња, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство ко- ришћења и других извора сазнавања као нпр. сајтове релевантних институција, писану научно популарну литературу, мапе, шеме, енциклопедије... Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација међу предметима (нпр. представљање група организа- ма Веновим дијаграмима, одређивање климатских услова у зави- сности од географског положаја, писање есеја, тј. приказ података малих истраживања на матерњем и страном језику који уче, цртање итд.).

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У остваривању наставе потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговор- ност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима, уважавање и прихватање различитости. Препоручује се макси- мално коришћење ИКТ решења јер се могу превазићи материјал- на, просторна и друга ограничења (платформе за групни рад нпр. Pbworks, платформа Moodle, сарадња у „облаку" као Гугл, Офис 365...; за јавне презентације могу се користити веб решења нпр. креирање сајтова, блогова – Weebly, Wordpress...; рачунарске си- мулације и апликације за андроид уређаје; домаћи и међународни сајтови и портали.
Током рада ученици би требало да користе лабораторијски прибор (пинцете, капаљке, лабораторијске чаше, сахатно стакло и сл.) и опрему за теренски рад у мери у којој је школа опремље- на. У случају да прибор не постоји, може се надоместити пред- метима за свакодневну употребу (пинцете, капалице са флашице за лек...). Табеларно и графичко приказивање резултата, са обавезним извођењем закључака, требало би практиковати увек када се прикупљају подаци. Препорука је да се ИКТ користи за прикупља- ње, обраду података и представљање резултата истраживања или огледа, када се ученици оспособе за њено коришћење на часовима предмета *Информатика и рачунарство* и *Техника и технологија.*
У настави оријентисаној на постизање исхода предност имају групни начин рада, рад у пару и индивидуализована настава. Ови начини организације наставе помажу ученицима да науче како се учи, да напредују у учењу сопственим темпом, да развијају уну- трашњу мотивацију (потребу за сазнавањем) и иницијативу, да ра- звијају вештину комуникације, аргументовани дијалог, толерантно понашање и солидарност. Користе се активни начини учења, као што је комбинација програмиране наставе (програмиран материјал многи наставници остављају на друштвеним мрежама или сајто- вима школа, па се њихови ученици служе њима и уче темпом који им одговара) и проблемске наставе (на часу ученици, користећи стечена знања, решавају проблем који наставник формулише) или учење путем открића (наставник инструкцијама усмерава ученике који самостално истражују, структуришу чињенице и извлаче за- кључке; тако сами упознају стратегије учења и методе решавања проблема, што омогућава развој унутрашње мотивације, дивер- гентног мишљења, које отвара нове идеје и могућа решења про- блема). На интернету, коришћењем речи *WebQuest*, *project-based learning*, *thematic units*, могу се наћи примери који се, уз прилаго- ђавање условима рада, могу користити.
Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и да према њима планира и прилагођава наставне активности.

Област: Јединство грађе и функције као основа живота

У активностима за достизање исхода *повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије*, треба нагла- сити да се особине живог налазе у структури – ћелији и да је на Земљи живот успостављен током еволуције ћелија. Кроз обраду улога и значаја појединих ћелијских органела у метаболизму ћели- је (једро, ендоплазмични ретикулум, рибозоми, хлоропласти, цен- триоле, лизозоми) треба увести појмове који ће повезати ћелијску грађу и функцију. У том смислу треба поменути да поједине ће- лије имају одређену грађу из које произилази њихова специфична функција (нпр. надражљивост, проводљивост, контрактилност), док друге могу бити програмиране за диференцијацију у више праваца, односно обављање различитих функција (пример матич- них ћелија).
Активности за достизање исхода *повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних жи- вотних функција* треба усмерити тако да ученици разумеју да се усложњавањем унутрашње грађе стичу услови за појаву нових карактеристика ћелије (и организма) при чему се повећањем ак- тивне површине преко које се обавља одређена функција, на свим нивоима организације, успоставља принцип економичности – оп- тимално искоришћавање ограничене запремине ћелије/организма, повећањем унутрашње или спољашње површине. На тај начин се остварује боља енергетска ефикасност, на ћелијском и на нивоу организма, и обезбеђује континуитет (одрживост) животних функ- ција. То се може приказати на различитим примерима: интрамем- брански систем у ћелији, набори мембране унутар митохондрија, цревне ресице, алвеоле у плућима, шкржни листићи, набори (ви- луге) мозга итд. Садржаји се могу обрадити кроз истраживачки рад ученика о томе како се долази до матичних ћелија, како се чу- вају, на који начин их користимо у медицини итд, кроз разговор са стручњаком (лекар, генетичар) о матичним ћелијама, посетом Генетичком саветовалишту локалне болнице или другим институ- цијама које се баве овом темом.
Активности за достизање исхода *идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе* и *илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића* и *промена у спољашњој средини*, треба усмерити тако да ученик разуме да ћелија/органи- зам најбоље функционише у одређеним условима и да сви орга- низми поседују механизме који одржавају свој унутрашњи састав у одређеним границама, које омогућавају њихово преживљавање. Посебно је важан принцип примања и преноса информација и ре- аговања на надражаје. Потребно је нагласити да су то повезани и регулисани процеси, односно да процеси који се одвијају у поје- диним деловима тела могу да регулишу активности у другим ор- ганима и ткивима и утичу на целокупно функционисање органи- зма. Хомеостаза и повратна спрега као појмови могу се повезати са градивом роботике (Техника и технологија). Ученике на овом узрасту треба што више упућивати да самостално прикупљају, обрађују, представљају и тумаче информације добијене једностав- ним истраживањима. Потребно је повезати физику и биологију (физичке појаве у телу организама, притисак, брзина...) и хемију и биологију (неуротрансмитери, хормони, ензими...). Током оства- ривања наведених исхода, требало би да ученици различитим при- мерима илуструју везу између физиолошких адаптација живих бића и промена у

спољашњој средини. Садржаји се могу обрадити кроз низ кратких вежби/демонстрација рефлекса (рефлекси ока, рефлекс хватања леђира, пателарни рефлекс...), варљивост чула (прецизност чула додира, оптичке варке итд.).

Препоручени број часова је 26: 14 часова за обраду, 5 за утвр- ђивања, 3 за утврђивања уз вежбу, 3 за вежбе и 1 за систематиза- цију.
Област: Човек и здравље

У активностима за достизање исхода: *одговорно се односи према свом здрављу,* важно је указати на путеве преношења боле- сти, превенцију и значај редовних контрола. Ученик треба да ра- звије одговоран однос према сопственом здрављу, здрављу људи из своје околине и да поступа према упутствима лекара. Када зна- ју путеве преношења изазивача болести, требало би да ученици науче и како се треба понашати у присуству оболелих од разли- читих болести, али и да развију толерантан однос према оболели- ма. На пример, особу оболелу од сиде не треба да игноришу, нити дискриминишу на било који начин, а то ће моћи када науче да ру- ковање, загрљај, разговор нису начини како се ова болест прено- си. Процена ставова из домена одговорног односа према здрављу може се радити кроз чек-листу.
У оквиру области Човек и здравље треба обрадити и приме- ре различитих утицаја на функције ендокриног система, нервног система и чула изазваних различитим спољашњим и унутрашњим факторима (узроцима), као и могућност враћања организма у уравнотежено стање након одређених поремећаја. Могу се кори- стити примери који су блиски за разумевање ученицима овог узра- ста, као што је слабљење слуха услед слушања прегласне музике, коришћења слушалица, коришћења мобилних телефона, играња компјутерских игрица итд. Ученике треба мотивисати да изразе критички став у погледу домена и мере штетности појединих ути- цаја.
Разумевање резултата стандардних лабораторијских анализа крви и урина се може обрадити кроз вежбу, при чему пажњу треба обратити само на вредности које се односе на еритроците, хемо- глобин, гвожђе, леукоците (без леукоцитне формуле), ниво шеће- ра, а код резултата урина на замућеност, присуство бактерија и ћелија крви. Циљ вежбе није тумачење, анализирање и интерпре- тација лабораторијских анализа, јер то раде лекари, већ је потреб- но да ученик уме да прочита табелу и разуме да вредности треба да буду у опсегу референтних. Током вежбе се могу анализирати унапред припремљени (симулирани) подаци од стране наставника, а не реални резултати конкретних особа (ученика или одраслих).
Посебну пажњу треба посветити репродуктивном здрављу. Контрацепцију обрадити и у смислу спречавања преране трудноће и полно преносивих болести.
Кроз активности за достизање исхода *изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима жи- вота,* код ученика треба развијати критички став према садржаји- ма који се могу наћи на интернету и другим изворима информиса- ња (часописима, ТВ емисијама...). У питању су садржаји који се односе нпр. на дијете, биолошки активне супстанце и адитиве, али и друге теме од значаја за здраве стилове живота. Ученици могу да проналазе примере медијских садржаја који ће се анализирати на часу. Анализу је могуће урадити и у виду дебате са темама: посто- је ли инстант-дијете, „чаробне биљке“ које лече најразноврсније болести, „топе килограме“, продужавају младост и слично.

Кроз истраживачке задатке или пројектну наставу, могу се обрадити лековити и физиолошки активни продукти животиња и биљака (као што су мед, прополис, различити екстракти биљака, полен...) који се користе за људску употребу. Ова тема је погод- на за корелацију са градивом хемије или за заједничку пројектну наставу са овим предметом (нпр. вежбе екстракције хлорофила, кофеина и биљних уља). Такође, у циљу истраживања о делова- њу биљних и животињских продуката и екстраката, могу се орга- низовати посете или мини-екскурзије до оближњег постројења за прераду лековитих биљака, узгајивачници медицинских пијавица, произвођачу меда и сл, зависно од подручја и локалних услова у којима се школа налази. За врсте које су интродукцијом унете ради узгајања и добијања екстраката и других продуката, могу се про- учити путеви којима су те врсте доспеле на наше подручје, што се може повезати са исходима области Живот у екосистему и са предметом Географија.
За достизање исхода *повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона* потребно је ову тему повезати са хормонал- ном регулацијом, која се обрађује у теми *Јединство грађе и функ- ције*, и са знањима из претходних разреда у вези са променама у пубертету (менструални циклус, на пример). У обради полног и родног идентитета, поред развијања толеранције и прихватања ра- зличитости, ученицима треба пружити ширу перспективу генетич- ке варијабилности, као природног феномена, која не даје основе за предрасуде, стереотипе, дискриминацију и насиље. Адекватним избором садржаја и начина рада може се успоставити веза са садр- жајима који се обрађују на предмету Грађанско васпитање, а који се односе на теме пол, род и сексуалности.
Активности се могу реализовати као дебате, трибине, пред- стављање резултата истраживачких задатака ученика (нпр. о ста- вовима ученика у одељењу, анализа текстова – дневни пресек но- винских чланака и слично).
Активности за достизање исхода: *идентификује поремећа- је у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота* треба да обухвате истраживања видова нездравог начина живота, као што су начин исхране, физичка активност, употреба психоактивних супстанци (укључујући и лекове – таблетоманија). Посебну пажњу треба посветити злоупотреби стероида и других супстанци за нпр. повећање мишићне масе и снаге због последица на стање организма и на понашање. Резултате истраживања треба повезивати са деловањем на системе органа и приказивати их јав- ности (нпр. на нивоу одељења или школе) у различитим облицима (нпр. пано који ће пропагирати

здраве стилове живота, или са де- кларацијама производа које свакодневно користе уз коментариса- ње улоге и штетности појединих адитива исхрани и слично).
Препоручени број часова за реализацију ове области је 9: 4 часа за обраду, 3 за утврђивања и 2 за вежбе.

Област: Порекло и разноврсност живог света

Активности за достизање исхода *доведе у везу промене жи- вотних услова са еволуцијом живота на планети* треба усмерити на повезивање стечених еколошких знања са историјом планете Земље, тј. начинима којима се она мењала (тектонске промене, промене климе, састав атмосфере, влажност, температура, итд). Податке о геофизичким процесима треба пропратити описом ра- звоја живог света кроз геолошка доба. За именовање геолошких доба треба користити стручне називе прекамбријум, палеозоик, мезозоик и кенозоик. Могу се поменути и краћи периоди који су познати ученицима као што су перм, карбон, тријас, јура, креда, али се не препоручује да ти називи буду део кључних појмова. Стечена знања о постанку живог света треба повезати са продук- цијом кисеоника и настанком озонског омотача, као условима за еволуцију већине врста живих бића. Посебну пажњу треба посве- тити настанку нових група живих бића и повезати их са њиховим положајем на Дрвету живота, што представља и део активности за достизање исхода *истражи давно нестале екосистеме*. Већину активности за достизање поменутог исхода је могуће реализовати кроз пројектне задатке у којима ће ученици истраживати и пред- стављати (презентацијом, плакатом) нестале шуме карбона, мора камбријума, итд, уз адекватну употребу еколошких појмова попут еколошких фактора и адаптација.
Препоручени број часова за реализацију ове области је 7: 3 часова за обраду, 3 за утврђивања и 1 за вежбу.

Област: Наслеђивање и еволуција

Активности за достизање исхода *повеже промене које се до- гађају организму током животног циклуса са активностима гена*, обухватају истраживање и описивање промена током животног циклуса различитих врста биљака и животиња (од зигота, преко деоба ћелија и формирања органа, а затим улазак у репродуктивну фазу, старење и смрт). На пример, могу се истражити и представи- ти животињске врсте са потпуним преображајем (метаморфозом), које пролазе кроз фазе ларве и лутке пре адултног периода (бројни инсекти), као и они са непотпуним преображајем (одсуство ста- дијума лутке код инсеката); развиће преко ларвеног стадијума код мекушаца, ракова, риба, водоземаца итд. Такође, треба нагласити да постоје и организми чије развиће нема очигледно препознатљи- ве фазе кроз промене целокупне грађе тела, али да и такво развиће подразумева раст, промене у пропорцијама делова тела и физиоло- шким процесима, као и развиће полних органа (нпр. човек). Мор- фолошке и физиолошке промене током животног циклуса треба повезати са хормонским променама (хормон раста, полни хормо- ни, јувенилни хормон код инсеката, биљни хормони, итд). Развиће човека треба повезати са променама насталим у пубертету услед деловања хормона које се обрађују у области Човек и здравље. По- себну пажњу треба посветити томе да се хормонски индуковане промене активирају укључивањем регулаторних гена у одређеним фазама животног циклуса.
Да би се ови процеси довели у везу са основним молекул- ским процесима у ћелији, неопходно је подсетити ученике на зна- ње о генима и молекулу ДНК (из седмог разреда). Током седмог разреда, ученицима су предочена правила наслеђивања (транс- мисије) генетичког материјала од родитеља на потомство. Сада је потребно објаснити другу улогу генетичког материјала – функцију гена у процесу развића особина организама. На овом узрасту не треба говорити о транскрипцији и транслацији, али је важно рећи да су производи гена протеини који остварују различите функци- је – ензими, структурни протеини (нпр. колаген, антитела, итд), хормони, итд. На примеру хормона може се објаснити улога гена. Током животног циклуса, у одређеним фазама се активирају гени за хормоне, који онда активирају друге гене за раст тела и разви- ће органа (нпр. јувенилни хормон код инсеката). Активност гена за полне хормоне код људи доводи до активирања гена за разви- ће полних органа, длакавост код дечака, раст груди код девојчица, итд. Ови садржаји дају ширу перспективу генетичке варијабилно- сти када су у питању особе чије се полне карактеристике и полни идентитет не поклапају. Имајући у виду оваква објашњења улоге гена у развићу фе- нотипа, као и знања из седмог разреда о алелима и правилима на- слеђивања, може се појаснити ученицима присуство различитости између јединки у једној популацији. У циљу остваривања исхода *повеже промене наследног материјала са настанком нових вр- ста путем природне селекције*, подсетити се појма популација и процеса селекције који су обрађени у претходним разредима. Про- цес специјације (настанка нових врста) најбоље је објаснити кроз алопатрички модел специјације (ученицима не треба уводити овај термин). Модел: једна велика популација бива подељена на две мање и прекине се могућност укрштања између јединки две попу- лације; свака од популација се прилагођава, деловањем селекције, на услове средина у којима живе; такође, различите мутације се дешавају у свакој популацији (настају неки нови алели); због ових процеса, временом између две популације настају све веће разлике (фенотипске и генетичке); током дужег времена, јединке две попу- лације се толико разликују да више не могу да се међусобно укрштају чак и уколико дођу у физички контакт; тада су то две нове врсте.
Ово објашњење еволуције дао је Чарлс Дарвин и данас је по- тврђено у свим биолошким истраживањима. Ученицима је неоп- ходно дати податке о Дарвиновој теорији еволуције и објашњењи- ма која је он пружио. Објаснити да је он дао концепцију природне селекције и дивергенције популација, што води настанку нових врста. Такође, навести да је Дарвин закључио да је порекло живог света јединствено и да због тога сва жива бића деле заједничке особине – дисање, излучивање, метаболизам итд. Дарвинову кон- цепцију јединства живота повезати са моделом „дрво живота".
Процес еволуције, постанка врста и заједничког претка врста може се објаснити на примеру еволуције

човека. Ученици могу на интернету да истражују приказе људских предака, почевши од одвајања наше еволуционе линије од последњег заједничког прет- ка са шимпанзом (пре 7 милиона година). У заједничком раду могу направити еволуционо стабло људских предака. Важно је нагласи- ти да је човек настао на афричком континенту, а да је затим ми- грирао на друге континенте. На сваком од континената, људске по- пулације су се прилагођавале другачијим срединским условима и због тога данас имамо различите особине које су карактеристичне за групе људи из различитих региона света (али увек наглашавати да је индивидуална варијабилност унутар људских група огром- на). Јако је важно објаснити ученицима да, у биолошком смислу, тј. у контексту генетичких разлика, не постоје расе људи, већ само континуирана варијабилност различитих људских карактеристика.
Препоручени број часова за реализацију ове области је 7: 4 часа за обраду, 2 за утврђивања и 1 за вежбу.
Област: Живот у екосистему

У активностима за достизање исхода *повеже губитак врста у екосистему са негативним последицама у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране* акценат је на томе да у екосистемима постоји тежња ка усаглашавању производње и потрошње органске супстанце и ка производњи што веће количине органске супстан- це у датим условима (биомаса, разноврсност). Потребно је увести концепт климакса екосистема у смислу да он представља, у датим околностима, равнотежу у преносу и кружењима енергије и суп- станце у екосистему. Истовремено, треба увести и појам природ- не сукцесије. Уколико се достигнути ступањ равнотеже (климакс екосистема) поремети, покреће се процес природне сукцесије који доводи до поновног успостављања нарушене равнотеже. Процес природне сукцесије може се пратити кроз серију заједница које се успостављају, од пионирске заједнице до климаксне заједнице екосистема. Процеси кружења и преноса супстанци (вода, угљеника и азота) и енергије у природним екосистемима могу се представити мрежама исхране заједница карактеристичних екосистема за које се предлаже да обавезно садрже произвођаче, потрошаче и разла- гаче. Циклуси кружења супстанци на исти начин се могу посма- трати и у биосфери.
Активностима за достизање исхода *критички процени после- дице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Зе- мљи* треба увести концепт одрживог развоја и еколошког отиска. Да би ученици разумели ове концепте, препоручује се обрада пој- ма капацитет средине (бројност – бројност популација – биомаса– диверзитет) који се у датим околностима може одржати у дужем временском периоду. Указати на чињеницу да се неограничен раст не може одржати у ограниченим условима (повезати са H.I.P.P.O концептом). Пожељно је омогућити ученицима да израчунају свој еколошки отисак на неком од калкулатора, који се може наћи на интернету и у одељењу продискутовати добијене резултате, наро- чито о томе које животне навике би свако могао да промени, а при томе да смањи свој отисак.

Ученицима треба скренути пажњу да коришћење обновљи- вих извора енергије може имати и извесне негативне последице (ветропаркови, деривационе минихидроелектране...). Једна од тема за дебату са ученицима може бити управо ова: добробит и лоше стране употребе обновљивих извора енергије. Пожељно је указати да се непрекидно развијају нови, бољи технолошки процеси који смањују негативне ефекте.

Активности за достизање исхода *повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије* треба фокусирати на ретке врсте, угрожене врсте, ендемичне врсте, космополитске врсте. Кроз пројектне задатке ученици могу да истражују везу наведених врста и еколошких чи- ниоца који условљавају њихово присуство на задатим подручјима. Истраживање се може спровести на терену, ако постоје могућно- сти, или претраживањем литературе, интернета...

Предложене врсте: банатски божур, храст лужњак, буква, рамонда, трска, маслачак, белоглави суп, орао белорепан, сова ушара, вук, шакал, врабац, пастрмка, младица, кечига, моруна... у обзир долазе све врсте за које ученици могу да одреде еколошке факторе због којих је врста ретка, угрожена или космополитска.
Исход *истражи присуство инвазивних врста у својој околи- ни и вероватне путеве насељавања* (начини како је врста прене- та) може да се реализује кроз истраживање познатих инвазивних врста, попут амброзије, багремца (*Amorpha fruticosa*), киселог дрвета, папирног дуда (*Broussonetia papyrifera*), сибирског бре- ста, свиленице (*Asclepias syriaca*), азијске бубамаре, шимшировог мољца (*Cydalima perspectalis*) итд. Ученици могу спровести истра- живање на терену, у непосредној околини (ако постоје услови) или претраживањем литературе и интернета. Могу се проучити и алох- тоне врсте које су у ранијим периодима инвазијом освојиле наше просторе и постале уобичајне као што су гугутка, бизамски пацов, нутрија, бабушка, багрем... Активности за достизање овог исхода треба повезати са активностима за достизање исхода *повеже гу- битак врста у екосистему са негативним последицама у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране*.

За достизање исхода *Истражи разлоге губитка биодиверзи- тета на локалном подручју* може се искористити H.I.P.P.O концепт који на једноставан начин дефинише чиниоце нестанка врста.

Назив овог концепта је акроним изведен из следећих речи на енглеском језику: **H**abitat alteration – измене или промене стани- шта, **I**nvasive species – инвазивне, алохтоне врсте, **P**ollution – зага- ђење, **P**opulation growth – раст људске популације, **O**verexploitation

– претерана експлоатација (ресурса).
Пројектни задатак може бити израда „црвене књиге“ за ло- калне врсте са IUCN листе по H.I.P.P.O концепту. Наставник пре- длаже листу врста, а ученици одабирају једну и одређују факторе угрожавања и приказују резултате.
Препоручени број часова за реализацију ове области је 19: 9 часова за обраду, 6 за утврђивања, 3 за вежбу и 1 за систематизацију градива.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној ка достизању исхода прате се и вреднују процес наставе и учења, постигнућа ученика (продукти учења) и сопствени рад. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици парти- ципирају, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, документују итд.
Да би вредновање било објективно и у функцији учења, по- требно је ускладити нивое исхода и начине оцењивања,

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна култура	Жива бића	Прављење паноа са сликама	Панои са сликама, презентације
Хемија	Биолошки активна једињења	Презентације	Радови ученика

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

-компетенција за учење
-комуникација
- дигитална компетенција
- одговоран однос према околини
- одговоран однос према здрављу
- рад са подацима и информацијама
- решавање проблема
- сарадња
- естетичка компетенција
- одговорно учешће у демократском друштву
- предузимљивост и оријентација према предузетништву

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Биологија за 8. разред основне школе; Горан Кориһанац, Ана Ђорђевић, Весна Албијанић

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	Јединство грађе и	– повеже грађу ћелијских органела	**9**	**8**	**8**	**1**							**26**

	функције као основа живота	са њиховом улогом у метаболизму ћелије; – повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција; – идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе; – илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини; – цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама;												
2.	Човек и здравље	– одговорно се односи према свом здрављу; – изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота; – повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона; – идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних				**8**	**1**						**9**

		нездравим начином живота; – користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање препарата; – хумано поступа према организмима које истражује; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.												
3.	Порекло и разноврсност живота	- доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети; - истражи давно нестале екосистеме; - повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; - повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције; - установи узрочно-последичну					**1**	**6**					**7**

		везу између губитака врста у екосистему и негативних последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.												
4.	Наслеђивање и еволуција	– повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; – повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио и						1	6				7	

		где та знања може да примени.											
5.	Живот у екосистему	– критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи; – повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије; – истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања; – истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.							3	6	8	2	19
Фонд часова			9	8	8	9	2	7	9	6	8	2	68

					број часова за

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми		
				обраду	остале типове часова
1.	Јединство грађе и функције као основа живота		26	14	12
2.	Човек и здравље		9	4	5
3.	Порекло и разноврсност живота		7	3	4
4.	Наслеђивање и еволуција		7	4	3
5.	Живот у екосистему		19	9	10
укупно:			68	34	34

Физика

Разред: VI-VII

Предмет	ФИЗИКА	
Разред	6.	
Трајање школског програма	2022-2026	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
наведе и опише физичке методе проучавања природе,- наведе облике материје и разуме појам физичког тела,- набројиФизичке величине Међународног система мера (SI),- разликује основне и изведене физичке величине,- користи ознаке за основне физичке величине и њихове мерне јединице,- разликује тачност и опсег мерног инструмента и процени вредност најмањег подеока на скали часовника, штоперице, метарске траке, мензуре и сл.,- користи мерне јединице за време, дужину, површину и запремину, претвара веће у мање и обрнуто,- разликује појмове временског тренутка и интервала, површи и површине,- на основу измерених димензија израчуна површину и запремину, - повезује масу и инерцију, наведе особине масе као физичке величине,- правилно користи уређаје за мерење масе и очита бројну вредност мерене величине, процени грешку мерења, - решава рачунскопроблемске задатке који се односе на време, дужину, површину и	УВОД И МЕРЕЊЕ /16	Физика као природна наука. Физика и математика. Физика и техника. Физика и медицина. Методе истраживања у физици (посматрање, мерење, оглед...). Огледи који илуструју различите физичке појаве (из свакодневног живота). Демонстрациони огледи: – Како савити млаз воде? – Мехури од сапунице имају облик сфере, зашто? – Када настаје електрично пражњење? – Направи дугу. – Опишимо лик предмета у равном и сферном огледалу. Улога мерења у физици и у свакодневном животу (мерење времена, дужине, површине и запремине...). Основне и изведене физичке величине и њихове јединице (префикси микро, мили, кило, мега). Међународни систем мера. Мерила и мерни инструменти (опсег и тачност). Директно и индиректно мерење. Појам средње вредности мерене величине и грешке

запремину уз примену стеченог знања из математике - изражава физичке величине у одговарајућим мерним јединицама међународног система (SI) и разликује основне и изведене физичке величине, претвара веће јединице у мање и обрнуто (користи префиксе микро-, мили-, кило- и мега-),- користи правила сабирања, одузимања, множења и дељења физичких величина,- повезује масу и инерцију, наведе особине масе као физичке величине,- процењује тачност мерног инструмента, - правилно запише резултат мерења, процени грешке мерења, одреди средњу вредност мерене величине и користи формулу за апсолутну и релативну грешку, - упореди резултате мерења и препозна квалитетније мерење,- користи математичка правила за заокруживање бројева,- решава рачунско-проблемске задатке који се односе на време, дужину, површину, запремину и масу уз примену стеченог знања из математике,- реализује једноставан експеримент по упутству и поступа по правилима понашања при реализацији лабораторијске вежбе, - табеларно представи резултате мерења, и на основу података из табеле израчуна тражену вредност,дефинише механичко кретање, наведе примере овог кретања и објасни релативност кретања на конкретним примерима,- разликује путању и пређени пут као и врсте кретања према облику путање,- дефинише брзину тела и опише векторске карактеристике брзине,- решава рачунске задатке, израчунава брзину кретања и величине које описују кретање, изражава их у одговарајућим мерним јединицама, претвара веће јединице у мање и обрнуто,- наведе врсте кретања према интезитету брзине, дефинише и препозна равномерно кретање у свакодневном животу и опише вектор брзине равн. прав. кретања, - препознаје линеарну зависност пређеног пута од времена - нацрта графике зависности пређеног пута и брзине од времена и на основу њих израчуна тражене вредности,- процењује тачност мерног инструмента, - реализује једноставан експеримент по упутству и поступа по правилима понашања при реализацији лабораторијске вежбе,- опише неравномерно кретање, именује најважније особине неравномерног кретања, напише и примени формулу за средњу брзину.разуме везу између појмова масе и гравитације, наведе од чега и како зависи гравитациона сила између два тела која нису у непосредном		мерења при директним мерењима. Демонстрациони огледи. – Мерење дужине (метарска трака, лењир), запремине (мензура) и времена (часовник, хронометар). Приказивање неких мерних инструмената (вага, термометри, електрични инструменти).
	КРЕТАЊЕ/15	Кретање у свакодневном животу. Релативност кретања. Појмови и величине којима се описује кретање (путања, пут, време, брзина, правац и смер кретања). Векторски карактер брзине. Подела кретања према облику путање и брзини тела. Зависност пређеног пута и брзине од времена код равномерног праволинијског кретања. Променљиво праволинијско кретање. Средња брзина. Демонстрациони огледи: – Кретање куглице по Галилејевом жљебу. – Кретање мехура ваздуха (или куглице) кроз вертикално постављену дугу провидну цев са течношћу.
	СИЛА/20	Узајамно деловање два тела у непосредном додиру и последице таквог деловања: покретање, заустављање и промена брзине тела, деформација тела (истезање, сабијање, савијање), трење при кретању тела по хоризонталној подлози и отпор при кретању тела кроз воду и ваздух. Узајамно деловање два тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично, магнетно). Сила као мера узајамног деловања два тела, правац и смер деловања. Векторски карактер силе. Слагање сила истог правца. Процена интензитета силе демонстрационим динамометром. Сила Земљине теже. Тежина тела као последица деловања силе Земљине теже.
	ГУСТИНА/9	Одређивање густине чврстих тела. Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине.
	ПРИТИСАК/12	Притисак чврстих тела. Притисак у мирној течности. Хидростатички притисак. Спојени судови. Атмосферски притисак. Торичелијев оглед. Зависност атмосферског притиска од надморске висине.

додиру и разликује гравитациону силу и силу Земљине теже, - дефинише тежину тела и сопствену тажину, разликује деловање силе Земљине теже и тежину тела, наведе пример кад се тело налази у бестежинском стању и демонстрира слободан пад,- графички представи вектор тежине тела, силе теже која делује на тело, силе којом подлога или уже делује на тело у конкретним примерима.изражава масу,запремину и густину у одговарајућим мерним јединицама међународног система(SI) и претвара веће јединице у мање и обрнуто,- опише густину као физичку величину, наведе од чега и како зависи и напише формулу за густину, - решава рачунске задатке(израчунава густину,масу и запремину),		Барометри. Преношење спољњег притиска кроз течности и гасове у затвореним судовима. Паскалов закон и његова примена. Демонстрациони огледи. – Зависност притиска чврстих тела од величине додирне површине и од тежине тела – Стаклена цев са покретним дном за демонстрацију хидростатичког притиска. – Преношење притиска кроз течност (стаклена цев с мембраном, Херонова боца, спојени судови). – Хидраулична преса (нпр. два медицинска инјекциона шприца различитих попречних пресека спојена силиконским цревом). – Огледи који илуструју разлику притисака ваздуха (како се ваздух може „видети", како свећа може да гори под водом).

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Ученици од шестог до осмог разреда се из физике оцењују на неколико начина: 1. Писмено (контролне вежбе) 2. Усмено 3. На основу редовног праћења постигнућа ученика и активности на часу 4. На основу домаћих задатака <u>Усмено одговарање</u> Ученици увек треба да буду припремљени за усмени одговор. Могу бити испитивани сваког часа. Оцена се уписује у дневник. Ученици се могу и сами јављати да усмено одговарају. <u>Контролне вежбе</u> Контролне вежбе изводе се према унапред утврђеном плану који је истакнут на сајту школе. Оцена се уписује у дневник. <u>Редовно праћење постигнућа ученика и активност на часу</u> У активности ученика спадају кратки усмени одговори на часу приликом обнављања или обраде нове лекције, петнаестоминутне провере и редовне провере познавања елементарних појмова. Наставник сваки час прати активности ученика и благовремено бележи у своју педагошку евиденцију. На тај начин наставник формативно оцењује ученика. Целокупна активност ученика може бити изражена сумативном оценом у дневнику. <u>Домаћи задаци</u> Димензионисани су тако да сви ученици могу да се њима баве у оквиру својих потреба и могућности. Такође представљају показатељ односа према обавезама у настави. Оцењују се тромесечно.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Осим фломастера и табле као и пројектора, сва средства која одговарају датој теми а могу се применити у школским условима.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Полазна опредељења при дефинисању исхода и конципирању програма физике били су усвојени Стандарди образовних постигнућа ученика у основној школи. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина и ставова које ученик стиче у процесу остваривања наставе у пет области предмета: Сила и кретање, Кретање тела под дејством силе теже. Силе трења, Равнотежа тела, Механички рад и енергија. Снага, Топлотне појаве. Обнављање дела градива из шестог разреда, које се односи на равномерно праволинијско кретање, силу као узрок промене стања тела и инертност тела, треба да послужи као увод и обезбеди континуитет. Ученици седмог разреда треба да наставе са учењем основних појмова и закона физике на основу којих ће разумети појаве у природи и значај физике у образовању и свакодневном животу. Они треба да стекну основу за праћење програма физике у следећим разредима. Полазна опредељења утицала су на избор програмских садржаја и метода логичког закључивања, демонстрационих огледа и лабораторијских вежби, оријентисаних на очекиване исходе. Из физике као научне дисциплине одабрани су они садржаји које на одређеном нивоу, у складу са образовним стандардима и исходима, могу да усвоје сви ученици седмог разреда.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Математика, биологија, географија, техника и технологија
КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Сарадња, рад са подацима и информацијама, предузимљивост и оријентација ка предузетништу, комуникација, компетенција за учење, дигитална компетенција, естетичке компетенције
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Уџбеник и приручник за физику за 6 разред, Сазнање, Београд

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	УВОД У МЕРЕЊЕ	16	6	10
2.	КРЕТАЊЕ	15	5	10
3.	СИЛА	20	10	10
4.	ГУСТИНА	9	3	6
5.	ПРИТИСАК	12	4	8
укупно:		72	28	44

Предмет	ФИЗИКА
Разред	7.

Трајање школског програма	2022-2026	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - разликује скаларне и векторске физичке величине; – користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички; – анализира зависност брзине и пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем; – примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења; – покаже од чега зависи сила трења и на основу тога процени како може променити њено деловање; – демонстрира појаве: инерције тела, убрзаног кретања, кретање тела под дејством сталне силе, силе трења и сила акције и реакције на примерима из окружења; – самостално изведе експеримент из области кинематике и динамике, прикупи податке мерењем, одреди тражену физичку величину и објасни резултате експеримента; – покаже врсте и услове равнотеже чврстих тела на примеру из окружења; – наводи примере простих машина које се користе у свакодневном животу; – прикаже како сила потиска утиче на понашање тела потопљених у течност и наведе услове пливања тела на води; – повеже појмове механички рад, енергија и снага и израчуна рад силе теже и рад силе трења; – разликује кинетичку и потенцијалну енергију тела и повеже њихове промене са	СИЛА И КРЕТАЊЕ/25	Сила као узрок промене брзине тела. Појам убрзања. Успостављање везе између силе, масе тела и убрзања. Други Њутнов закон. Динамичко мерење силе. Међусобно деловање два тела – силе акције и реакције. Трећи Њутнов закон. Примери Равномерно променљиво. праволинијско кретање. Интензитет, правац и смер брзине и убрзања. Тренутна и средња брзина тела. Зависност брзине и пута од времена при равномерно променљивом праволинијском кретању. Графичко представљање зависности брзине тела од времена код равномерно променљивог праволинијског кретања. Демонстрациони огледи: – Илустровање инерције тела помоћу папира и тега. – Кретање куглице низ Галилејев жљеб. – Кретање тела под дејством сталне силе. – Мерење силе динамометром. – Илустровање закона акције и реакције помоћу динамометара и колица, колица са опругом и других огледа (реактивно кретање балона и пластичне боце). Лабораторијске вежбе 1. Одређивање сталног убрзања при кретању куглице низ жљеб. 2. Провера Другог Њутновог закона помоћу покретног тела (колица) или помоћу Атвудове машине.
	КРЕТАЊЕ ТЕЛА ПОД ДЕЈСТВОМ СИЛЕ ТЕЖЕ И СИЛЕ ТРЕЊА/14	Убрзање при кретању тела под дејством силе теже. Галилејев оглед. Слободно падање тела, бестежинско стање. Хитац навише и хитац наниже. Силе трења и силе отпора средине (трење мировања, клизања и котрљања). Утицај ових сила на кретање тела. Демонстрациони огледи: – Слободно падање тела различитих облика и маса (Њутнова цев, слободан пад везаних новчића…). –Падање тела у разним срединама. – Бестежинско стање тела (огледи са динамометром, с два тега и папиром између њих, са пластичном чашом која

извршеним радом; – демонстрира важење закона одржања енергије на примерима из окружења; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем; – примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења; – покаже од чега зависи сила трења и на основу тога процени како може променити њено деловање; – демонстрира појаве: инерције тела, убрзаног кретања, кретање тела под дејством сталне силе, силе трења и сила акције и реакције на примерима из окружења; – самостално изведе експеримент из области кинематике и динамике, прикупи податке мерењем, одреди тражену физичку величину и објасни резултате експеримента; – покаже врсте и услове равнотеже чврстих тела на примеру из окружења; – наводи примере простих машина које се користе у свакодневном животу; – прикаже како сила потиска утиче на понашање тела потопљених у течност и наведе услове пливања тела на води; – повеже појмове механички рад, енергија и снага и израчуна рад силе теже и рад силе трења; – разликује кинетичку и потенцијалну енергију тела и повеже њихове промене са извршеним радом; – демонстрира важење закона одржања енергије на примерима из окружења; – решава квалитативне, квантитативне и графичке		има отвор на дну и напуњена је водом). – Трење на столу, косој подлози и сл. – Мерење силе трења помоћу динамометра. Лабораторијске вежбе 1. Одређивање убрзања тела које слободно пада. 2. Одређивање коефицијента трења клизања
	РАВНОТЕЖЕ ТЕЛА/4	Деловање две силе на тело, појам резултујуће силе кроз различите примере слагања сила. Разлагање сила. Појам и врсте равнотеже тела. Полуга, момент силе. Равнотежа полуге и њена примена. Сила потиска у течности и гасу. Архимедов закон и његова примена. Пливање и тоњење тела. Демонстрациони огледи: – Врсте равнотеже помоћу лењира или штапа. – Равнотежа полуге. – Услови пливања тела (тегови и стаклена посуда на води, Картезијански гњурац, суво грожђе у минералној води, свеже јаје у води и воденом раствору соли, мандарина са кором и без коре у води, пливање коцке леда на води…). Лабораторијске вежбе 1. Одређивање густине чврстог тела применом Архимедовог закона.
	МЕХАНИЧКИ РАД И ЕНЕРГИЈА. СНАГА/14	Механички рад. Рад силе. Рад силе теже и силе трења. Квалитативно увођење појма механичке енергије тела. Кинетичка енергија тела. Потенцијалнаенергија. Гравитациона потенцијална енергија тела. Веза између промене механичке енергије тела и извршеног рада. Закон о одржању механичке енергије. Снага. Коефицијент корисног дејства. Демонстрациони огледи: – Илустровање рада утрошеног на савладавање силе трења при клизању тела по различитим подлогама, уз коришћење динамометра. – Коришћење потенцијалне енергије воде или енергије надуваног балона за вршење механичког рада. – Примери механичке енергије тела. Закон о одржању механичке енергије (Галилејев жљеб; математичко клатно; тег са опругом) Лабораторијске вежбе 1. Одређивање рада силе под чијим дејством се тело креће по различитим подлогама. 2. Провера закона одржања механичке

задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...); – разликује појмове температуре и количине топлоте и прикаже различите механизме преноса топлоте са једног тела на друго; – анализира промене стања тела (димензија, запремине и агрегатног стања) приликом грејања или хлађења; – наведе методе добијања топлотне енергије и укаже на примере њеног рационалног коришћења.		енергије помоћу колица.
	ТОПЛОТНЕ ПОЈАВЕ/14	Честични састав супстанције: молекули и њихово хаотично кретање. Топлотно ширење тела. Појам и мерење температуре. Унутрашња енергија и температура. Количина топлоте. Специфични топлотни капацитет. Топлотна равнотежа. Агрегатна стања супстанције. Демонстрациони огледи: – Дифузија и Брауново кретање. – Ширење чврстих тела, течности и гасова (надувани балон на стакленој посуди – флаши и две посуде са хладном и топлом водом, Гравесандов прстен, издужење жице, капилара...). Лабораторијске вежбе 1. Мерење температуре мешавине топле и хладне воде после успостављања топлотне равнотеже

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Ученици од шестог до осмог разреда се из физике оцењују на неколико начина: 1. Писмено (контролне вежбе) 2. Усмено 3. На основу редовног праћења постигнућа ученика и активности на часу 4. На основу домаћих задатака <u>Усмено одговарање</u> Ученици увек треба да буду припремљени за усмени одговор. Могу бити испитивани сваког часа. Оцена се уписује у дневник. Ученици се могу и сами јављати да усмено одговарају. <u>Контролне вежбе</u> Контролне вежбе изводе се према унапред утврђеном плану који је истакнут на сајту школе. Оцена се уписује у дневник. <u>Редовно праћење постигнућа ученика и активност на часу</u> У активности ученика спадају кратки усмени одговори на часу приликом обнављања или обраде нове лекције, петнаестоминутне провере и редовне провере познавања елементарних појмова. Наставник сваки час прати активности ученика и благовремено бележи у своју педагошку евиденцију. На тај начин наставник формативно оцењује ученика. Целокупна активност ученика може бити изражена сумативном оценом у дневнику. <u>Домаћи задаци</u> Димензионисани су тако да сви ученици могу да се њима баве у оквиру својих потреба и могућности. Такође представљају показатељ односа према обавезама у настави. Оцењују се тромесечно

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Осим фломастера и табле као и пројектора, сва средства која одговарају датој теми а могу се применити у школским условима.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Полазна опредељења при дефинисању исхода и конципирању програма физике били су усвојени Стандарди образовних постигнућа ученика у основној школи. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина и ставова које ученик стиче у процесу остваривања наставе у пет области предмета: Сила и кретање, Кретање тела под дејством силе теже. Силе трења, Равнотежа тела, Механички рад и енергија. Снага, Топлотне појаве. Обнављање дела градива из шестог разреда, које се односи на равномерно праволинијско кретање, силу као узрок промене стања тела и инертност тела, треба да послужи као увод и обезбеди континуитет. Ученици седмог разреда треба да наставе са учењем основних појмова и закона физике на основу којих ће разумети појаве у природи и значај физике у образовању и свакодневном животу. Они треба да стекну основу за праћење програма физике у следећим разредима. Полазна опредељења утицала су на избор програмских садржаја и метода логичког закључивања, демонстрационих огледа и лабораторијских вежби, оријентисаних на очекиване исходе. Из физике као научне дисциплине одабрани су они садржаји које на одређеном нивоу, у складу са образовним стандардима и исходима, могу да усвоје сви ученици седмог разреда.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Математика, Биологија, техника и технологија
КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Сарадња, рад са подацима и информацијама, предузимљивост и оријентација ка предузетништу, комуникација, компетенција за учење, дигитална компетенција, естетичке компетенције.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Уџбеник и приручник за физику за 7 разред, Сазнање, Београд

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	стандарди	број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	Сила и кретање		25	16	9
2.	Сила теже. Сила трења.		14	6	8
3.	Равнотежа тела		4	2	2
4.	Механички рад и енергија. Снага.		14	6	8
5.	Топлотне појаве		14	8	6
укупно:			72	39	33

Предмет	ФИЗИКА

Разред	8.	
Трајање школског програма	2022-2026	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - повезује физичке величине које описују осцилације и таласе; – описује карактеристике звука, ултразвука и инфразвука и наводи примере примене ултразвука; – анализира примере одбијања и преламања светлости, тоталне рефлексије (огледала, сочива) и користи лупу и микроскоп; – демонстрира и објасни: осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу, осциловање жица и ваздушних стубова; – демонстрира и објасни: појаву сенке, функционисање ока и корекцију вида; – примењује превентивне мере заштите од буке и од прекомерног излагања Сунчевом зрачењу; – демонстрира узајамно деловање наелектрисаних тела и објасни од чега оно зависи; – прикаже и опише електрично поље, израчуна силу којом поље делује на наелектрисање и повеже електрични напон и јачину електричног поља; – објасни провођење струје кроз метале, течности и гасове и упореди отпорности металних проводника на основу њихових карактеристика; – наводи и користи различите изворе електричне струје (EMS) и зна да их разврста ради рециклаже; – познаје основне елементе електричног кола и уме да их повеже, изабере одговарајући опсег мерног инструмента и	ОСЦИЛАТОРНО И ТАЛАСНО КРЕТАЊЕ/8	Осцилаторно кретање (осциловање тела обешеног о опругу, осциловање куглице клатна). Појмови и величине којима се описује осциловање тела (амплитуда, период, фреквенција). Закон о одржању механичке енергије при осциловању тела. Механички таласи. Основни параметри којима се описује таласно кретање (таласна дужина, фреквенција, брзина). Звук. Карактеристике звука и звучна резонанција. Демонстрациони огледи. Осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу (у ваздуху и у течности). Осциловање жица и ваздушних стубова (ксилофон, различите затегнуте жице, једнаке стаклене флаше са различитим нивоима воде). Одакле долази звук (гумено црево са два левка, канап и две пластичне чаше...). Таласи (таласна машина или када). Демонстрација звучне резонанције променом висине ваздушног стуба (дужа стаклена цев са водом) Лабораторијска вежба 1. Мерење периода осциловања клатна или периода осциловања тега на опрузи 2. Одређивање убрзања Земљине теже помоћу математичког клатна
	СВЕТЛОСНЕ ПОЈАВЕ/15	Карактеристике светлости. Праволинијско простирање светлости (сенка и полусенка, помрачење Сунца и Месеца). Закон одбијања светлости. Равна и сферна огледала и конструкција ликова предмета. Брзина светлости у различитим срединама. Индекс преламања и закон преламања светлости. Тотална рефлексија. Преламање светлости кроз призму и сочива. Одређивање положаја ликова код сочива. Оптички инструменти. Лупа и микроскоп. Демонстрациони огледи. Сенке. Хартлијева плоча за илустровање закона о одбијању и преламању светлости. Преламање светлости (штапић делимично урођен у чашу с водом,

мери јачину струје и напон, одређује вредност отпорности редно и паралелно везаних отпорника и резултате прикаже табеларно и графички; – описује ефекте који се испољавају при протицању електричне струје; – описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромагнета и електромотора; – објасни принцип рада компаса и природу Земљиног магнетног поља; – користи компас и апликације за паметне телефона за оријентацију у природи; – препозна основна својства наизменичне струје, израчуна потрошњу електричне енергије у домаћинству и да се придржава основних правила безбедности при коришћењу електричних уређаја у свакодневном животу; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из сваке наведене области; – објасни структуру атомског језгра и нуклеарне силе; – опише радиоактивност, врсте зрачења, радиоактивне изотопе, познаје њихово дејство, примену и мере заштите; – разликује фисију и фузију и наводи могућности њихове примене.		новчић у чаши са водом и испод ње). Преламање беле светлости при пролазу кроз призму. Преламање светлости кроз сочиво, око и корекција вида (оптичка клупа, геометријска оптика на магнетној табли, стаклена флаша са водом као сочиво). Лупа и микроскоп. Лабораторијске вежбе 1. Провера закона одбијања светлости коришћењем равног огледала. 2. Одређивање жижне даљине сабирног сочива.
	ЕЛЕКТРИЧНО ПОЉЕ/10	Наелектрисавање тела. Елементарна количина наелектрисања. Закон о одржању количине наелектрисања. Узајмно деловање наелектрисаних тела. Кулонов закон. Електрично поље (линије сила, хомогено и нехомогено поље). Рад силе електричног поља. Напон. Веза напона и јачине хомогеног електричног поља. Електричне појаве у атмосфери. Демонстрациони огледи. Наелектрисавање чврстих изолатора и проводника. Електрофор, електрично клатно и електроскоп. Линије сила електричног поља (перјанице, гриз у рицинусовом уљу и јаком електричном пољу). Фарадејев кавез. Антистатичке подлоге. Инфлуентна машина. Мехури сапунице у електричном пољу. Модел громобрана.
	ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА/18	Електрична струја (једносмерна, наизменична). Услови за настајање електричне струје и извори струје (EMS). Мерење електричне струје и напона. Електрична отпорност проводника. Проводници и изолатори. Омов закон за део струјног кола. Рад и снага електричне струје. Џул-Ленцов закон. Омов закон за цело струјно коло. Везивање отпорника. Електрична струја у течностима и гасовима. Мере заштите од електричне струје (жива бића, објекти и електрични уређаји). Демонстрациони огледи. Демонстрациони амперметар у струјном колу. Регулисање електричне струје у колу реостатом и потенциометром. Графитна мина (оловке) као потенциометар. Мерење електричне отпорности омметром. Загревање проводника при протицању електричне струје. Протицање електричне струје у

		воденом раствору кухињске соли. Лимун као батерија. Пражњење у Гајслеровим цевима помоћу Теслиног трансформатора. Лабораторијске вежбе 1. Зависност електричне струје од напона на отпорнику (таблични и графички приказ зависности). 2. Одређивање електричне отпорности отпорника у колу помоћу амперметра и волтметра. 3. Мерење електричне струје и напона у колу са серијски и паралелно повезаним отпорницима и одређивање еквивалентне отпорности.
	МАГНЕТНО ПОЉЕ/6	Магнетно поље сталних магнета. Магнетно поље Земље. Магнетно поље електричне струје. Дејство магнетног поља на струјни проводник. Допринос Николе Тесле и Михајла Пупина развоју науке о електромагнетним појавама и њиховој примени. Демонстрациони огледи. Линије сила магнетног поља потковичастог магнета и магнетне шипке. Магнетна игла и школски компас. Ерстедов оглед. Електромагнет. Узајамно деловање два паралелна проводника кроз које протиче струја.
	ЕЛЕМЕНТИ АТОМСКЕ И НУКЛЕАРНЕ ФИЗИКЕ/8	Структура атома (језгро, електронски омотач). Нуклеарне силе. Природна радиоактивност. Радиоактивно зрачење (алфа, бета и гама зраци) и њихово дејство на биљни и животињски свет. Заштита од радиоактивног зрачења. Вештачка радиоактивност. Фисија и фузија. Примена нуклеарне енергије и радиоактивног зрачења. Демонстрациони оглед. Детекција присуства радиоактивног зрачења. (школски ГајгерМилеров бројач)
	ФИЗИКА И САВРЕМЕНИ СВЕТ/3	Значај физике за развој других природних наука Допринос физике развоју савремене медицине (ултразвук, ЕКГ, скенер, магнетна резонанција, Гама нож…) Физика и савремене технологије

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Ученици од шестог до осмог разреда се из физике оцењују на неколико начина:

1. Писмено (контролне вежбе) 2. Усмено 3. На основу редовног праћења постигнућа ученика и активности на часу 4. На основу домаћих задатака

Усмено одговарање

Ученици увек треба да буду припремљени за усмени одговор. Могу бити испитивани сваког часа. Оцена се уписује у дневник. Ученици се могу и сами јављати да усмено одговарају.

Контролне вежбе

Контролне вежбе изводе се према унапред утврђеном плану који је истакнут на сајту школе. Оцена се уписује у дневник.

Редовно праћење постигнућа ученика и активност на часу

У активности ученика спадају кратки усмени одговори на часу приликом обнављања или обраде нове лекције, петнаестоминутне провере и редовне провере познавања елементарних појмова. Наставник сваки час прати активности ученика и благовремено бележи у своју педагошку евиденцију. На тај начин наставник формативно оцењује ученика. Целокупна активност ученика може бити изражена сумативном оценом у дневнику.

Домаћи задаци

Димензионисани су тако да сви ученици могу да се њима баве у оквиру својих потреба и могућности. Такође представљају показатељ односа према обавезама у настави. Оцењују се тромесечно

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Осим фломастера и табле као и пројектора, сва средства која одговарају датој теми а могу се применити у школским условима.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Полазна опредељења при дефинисању исхода и конципирању програма физике били су усвојени Стандарди образовних постигнућа ученика у основној школи. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина и ставова које ученик стиче у процесу остваривања наставе у пет области предмета: Сила и кретање, Кретање тела под дејством силе теже. Силе трења, Равнотежа тела, Механички рад и енергија. Снага, Топлотне појаве. Обнављање дела градива из шестог разреда, које се односи на равномерно праволинијско кретање, силу као узрок промене стања тела и инертност тела, треба да послужи као увод и обезбеди континуитет. Ученици седмог разреда треба да наставе са учењем основних појмова и закона физике на основу којих ће разумети појаве у природи и значај физике у образовању и свакодневном животу. Они треба да стекну основу за праћење програма физике у следећим разредима. Полазна опредељења утицала су на избор програмских садржаја и метода логичког закључивања, демонстрационих огледа и лабораторијских вежби, оријентисаних на очекиване исходе. Из физике као научне дисциплине одабрани су они садржаји које на одређеном нивоу, у складу са образовним стандардима и исходима, могу да усвоје сви ученици седмог разреда.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Математика, Хемија, Биологија, Географија, Техника и технологија
КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Сарадња, рад са подацима и информацијама, предузимљивост и оријентација ка предузетништу, комуникација, компетенција за учење, дигитална компетенција, естетичке компетенције
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Уџбеник и приручник за физику за 8 разред, Сазнање, Београд

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	Осцилаторно и таласно кретање		8	6	2
2.	Светлосне појаве		15	13	2
3.	Електрично поље		10	10	0
4.	Електрична струја		18	15	3
5.	Магнетно поље		6	6	0
6.	Елементи атомске и нуклеарне физике		8	8	0
7.	Физика и савремени свет		3	3	0
укупно:			**68**	**61**	**7**

Предмет: Техника и технологија

Разред: V-VIII

Предмет	Техника и технологија	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	72 часа (за период од 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- описује улогу технике, технологије и иновација у развоју заједнице и њихово повезивање - разликује основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју - наводи занимања у области	**ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ**	- Појам, улога и значај технике и технологије на развој друштва и животног окружења. - Подручја човековог рада и производње, занимања и послови у области технике и технологије.

технике и технологије - процењује сопствена интересовања у области технике и технологије - организује радно окружење у кабинету		- Правила понашања и рада у кабинету. - Организација радног места у кабинету и примена мера заштите на раду. - Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу
– процени како би изгледао живот људи без саобраћаја, – класификује врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени, – наводи професије у подручју рада саобраћаја, – направи везу између савременог саобраћаја и коришћења информационих технологија, – разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и дечијих возила, – правилно се понаша као пешак, возач бицикла и дечијих возила у саобраћају, – користи заштитну опрему за управљање бициклом и дечијим возилима, – аргументује неопходност коришћења сигурносних појасева на предњем и задњем седишту аутомобила и увек их користи као путник, – повеже место седења у аутомобилу са узрастом ученика, – показује поштовање према другим учесницима у саобраћају, – анализира симулирану саобраћајну незгоду на рачунару и идентификује ризично понашање пешака и возача бицикла.	**САОБРАЋАЈ**	- Улога, значај и врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени - Историјски развој саобраћајаПрофесије у подручју рада саобраћаја - Употреба информационих технологија у саобраћају - Регулисање друмског саобраћаја: саобраћајна сигнализација, - Саобраћајни полицајац - Пешак у саобраћају - Бициклиста у саобраћају - Правила и прописи кретања пешака, возача бицикла и дечијих возила у саобраћају – рачунарска симулација и саобраћајни полигон - Правила и прописи кретања пешака, возача бицикла и дечијих возила у саобраћају - Рачунарска симулација и саобраћајни полигон - Обавезе и одговорност деце и осталих учесника у саобраћају - Заштитна опрема потребна

		за безбедно управљање бициклом и дечијим возилима
– самостално црта скицом и техничким цртежом једноставан предмет, – правилно чита технички цртеж, – преноси податке између ИКТ уређаја, – користи текст процесор за креирање докумената, – примењује основне поступке обраде дигиталне слике на рачунару, – користи програм за обраду текста за креирање документа са графичким елементима, – преузима одговорност, – представи идеје и планове за акције које предузима користећи савремену информационо-комуникациону технологију и софтвер,користи интернет сервисе за претрагу и приступање онлајн ресурсима.	**ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ**	- Техничко цртање као основ графичке комуникације - Прибор за техничко цртање - Врсте линија - Формати папира и цртање скице - Означавање мера на техничком цртежу - Котирање - РазмераПриказивање предмета на техничком цртежу - Пренос података између ИКТ уређаја - Креирање документа у текст процесор - Унос и обрада дигиталне слике у тексту - Интернет претрага и приступ онлајн ресурсима
– направи план управљања отпадом, – повезује својства природних материјала са применом, – објасни технологије прераде и обраде дрвета и коже, производњу папира, текстила и коже, – сече, спаја и врши заштиту папира, текстила, коже и дрвета, – правилно и безбедно користи	**РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА**	Природни ресурси на Земљи: материја и енергија Рециклажа и заштита животне средине Појам, врсте и својства материјала Технологија прераде материјала: дрво и папир Технилогија прераде материјала: текстил и кожа Правилно коришћење алата за ручну обраду материјала: прибор за мерење, обележавање

алате и прибор за ручну механичку обраду (маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега) – направи план израде једноставног производа.		и контролу; алат за резање и сечење Правилно коришћење алата за ручну обраду материјала: спајање и завршна обрада Заштита материјала Избор материјала и алата и редослед њихове примене Израда модела од лакообрадивих материјала (дрвета, папира, текстила и коже)
– Израда модела од лакообрадивих материјала (дрвета, папира, текстила и коже) – Менаџмент и предузетништво – Моделовање „Од идеје до пласирања производа на тржиште“ – Рад на пројектном задатку	**КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ**	Израда модела од лакообрадивих материјала (дрвета, папира, текстила и коже)

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Настава и учење технике и технологије је да ученик развије техничко –технолушку писменост, да развије одговоран однос према радуи проитводњи, животном и радном окружењу, коришћење техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
употреба савремених наставних средстава; огледни час према плану стручног већа; планирати по два стручна семинара годишње из области ТиТ коришћења и online семинара; по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње; на састанцима стручних актива презентовати семинаре .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Стандарди за ТИТ не постоје.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација, и модела макете
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могућност посете изложбама, музејима или сајму технике.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Наставна средства су разноврсна техничка средства која су прилагођена потребама наставе. Користе се следећа наставна средстава: Domain Controller (DS)+ монитор; 3 Multipoint servera (MPS01, MPS02, MPS03)- 30 радних места; 2 штампача;3 табле;

визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, макете,колекције тех. елемената и материјала, апликације, слике,филомови, тв емисије , динамички модели, инструменти, апарати...); конструкторски комплети; алати;прибор за цртање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Наставни предмет техника и технологија намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости и оријентације ка предузетништву један од важних предуслова личног и професионалног развоја.

Наставни програм за пети разред оријентисан је на остваривање **исхода.** Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет *техника и технологија*.

Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је настава усмерена на учење у школи. То значи да ученик треба да учи: смислено (повезивањем оног што учи са оним што му је познато из свакодневног живота као и повезивањем знања стечених кроз различите предмете), проблемски (самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација, постављањем релевантних питања себи и другима, развијањем плана решавања задатог проблема), дивергентно (предлагањем нових решења, смишљањем нових примера, повезивањем садржаја у нове целине), критички (поређењем важности појединих чињеница и података) и кооперативно (кроз сарадњу са наставником и другим ученицима, кроз дискусију и размену мишљења, уважавајући аргументе саговорника).

С обзиром да је настава теоријско-практичног карактера, часове треба реализовати поделом одељења на 2 (две) групе.

Програм се реализује у форми предавања (теоријска настава) и вежби. Повезаност теорије и праксе постиже се кроз јединство теоријских садржаја и вежби које у реализацији треба да се преплићу и допуњују. Настава се реализује превасходно коришћењем метода визуелног и практичног приказа, коришћењем савремених наставних средстава. Програм вежби реализује се у форми заокружених програмских целина (модула) које омогућују ученицима креативну слободу. Овакав приступ омогућује индивидуализацију наставе, према надарености, способностима, мотивима и интересовањима ученика.

Предвиђени садржаји захтевају разноврстан методички приступ односно примену поступака. Увести ученике у свет технике и савремене технилогије на занимљив и атрактиван начин, чиме се подстиче њихово интересовање за техничко стваралаштво. Омогућити ученицима да исказују властите креативне способности, да траже и налазе сопствена техничка решења и да се доказују у раду.

Приликом конкретизације појединих садржаја програма, прилагодити исте специфичностима средине у којој се настава изводи и опремљености кабинета.

Посете музејима технике, сајмовима и обиласке производних и техничких објеката треба остваривати увек када за то постоје услови, ради показивања савремених техничких достигнућа, савремених уређаја, технолошких процеса, радних операција и др. Када за то не постоје одговарајући услови, ученицима треба обезбедити мултимедијалне програме у којима је заступљена ова тематика.

Животно и радно окружење

Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија. Омогућити ученицима да идентификују одређена занимања којима се људи баве и послове који се обављају у оквиру тих занимања као и техничка средства која се при томе користе. Тако ће упознати основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју и развити критички однос који укључује разматрање ширег контекста технике и њеног утицаја на човека и планету Земљу с еколошког, економског, културолошког и социолошког аспекта.

Упознати ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије. Указати

на значај наставе технике и технологије у циљу стицања техничке културе, тј. техничке писмености и неопходност усвајања одређених знања о техничким уређајима који нас окружују, добробитима која доносе, начину рада, могућим опасностима, развијањем вештина које омогућују креативност и иновативност у дизајнирању и изради техничких средстава као и сигурно и правилно њихово коришћење. Тако ученици стичу и одређена сазнања о разним професијама што ће им касније помоћи при професионалном усмеравњу и опредељивању.

С обзиром да се кабинет за технику и технологију и рад у њему разликује од других кабинета у школи, ученици треба да упознају специфичност рада, распоред и организацију радних места као и правила понашања и рада у кабинету. Посебну пажњу треба посветити безбедности на раду приликом коришћења алата и прибора. Указати на ситуације које могу због непоштовања правила понашања или неправилне употребе алата и прибора бити потенцијалне опасности, као и на примену мера заштите на раду.

Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу, ученици углавном упознају скоро свакодневно у својим домовима. Уз активну улогу ученика и примену мултимедија указивати на правилну употребу и евентуалне последице у случају непридржавања упутстава за коришћење и неисправности техничких апарата у домаћинству (усисивач, миксер, разне грејалице и др.).Препоручени број часова је 6.

Саобраћај

Ова област је изузетно важна јер се ученици петог разреда осамостаљују и шире радијус свог кретања, а статистика говори да у нашој земљи још увек велики број деце страда у саобраћају. По природи њиховог узраста још увек нису довољно пажљиви у саобраћају где могу бити пешаци, путници, возачи бицикла и дечијих возила. Зато је тежиште исхода на безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобраћају. Употреба заштитне опреме при вожњи бицикла и других дечијих возила, као и коришћење сигурносних појасева у возилу је најважнији исход који треба постићи.

Ученици треба да се на интересантан и очигледан начин упознају са правилима и прописима кретања пешака и бициклиста у саобраћају, начинима регулисања саобраћаја и безбедном кретању од школе до куће, да упознају хоризонталну, вертикалну и светлосну сигнализацију. За реализацију ових наставних садржаја треба користити одговарајуће мултимедије, а за практично увежбавање могу се користити полигони у оквиру школе или саобраћајне макете које могу израдити и ученици на редовним часовима или у раду слободних активности, као и коришћењем рачунарске симулације.

Ученици имају прилику да упознају разне професије у области регулисања друмског саобраћаја и могућности и процене сопствених потенцијала и интересовања у вези са тим професијама.Препоручени број часова је 14.

Техничка и дигитална писменост

Циљ наставне теме је да ученици овладају вештинама употребе информационо-комуникационих технологија у техници и схвате њихову природну повезаност. У оквиру препорученог броја часова планирано је да се ученици упознају са техничким цртежом и обрадом дигиталне слике на рачунару.

Техничко цртање представља универзални језик и основу техничке писмености у графичким комуникацијама у свим подручјима технике и свакодневном животу. Технички цртеж је средство размене информација у техници, од његовог настанка до производње тј. од идеје до реализације. Ученици развијају вештине читања и израде једноставнијих техничких цртежа и израду техничке документације. Ученике треба научити како се скицом може изразити идеја и како се применом правила (стандарда) израђује технички цртеж.

Ученици треба да упознају формате папира и основни прибор за техничко цртање. Инсистирати на правилном коришћењу прибора за техничко цртање увежбавањем приликом геометријског цртања

(паралелне линије, нормалне линије, кружнице). Потребно је да сваки ученик самостално нацрта једноставан технички цртеж у одређеној размери користећи одговарајуће врсте линија као и елементе котирања.

Планирани исходи у области употребе и примене информационо-комуникационих технологија у техници у петом разреду се првенствено односе на правилно и безбедно коришћење дигиталних уређаја (рачунар, лаптоп, таблет, мобилни телефон, тв, дигитални фотоапарат, веб камера) а потом и на овладавање вештинама обраде дигиталне слике на рачунару у циљу стицања одговарајућих компетенција које се односе на документовање и дизајн. Ово је једна од основних вештина које су неопходне у стицању општих предузетничких компетенција.

Препоручује се наставницима да са ученицима у пару вежбају пренос података између рачунара и екстерних уређаја (мобилни телефон, фотоапарат) а да сваки ученик самостално реализује процедуре током рада на рачунару. Такође је препорука да сваки ученик (користећи знања и вештине које је стекао на часовима информатике и рачунарства) реализује једноставну вежбу уметања фотографије у одговарајући програм за обраду текста и уређивање документа. Где год је то могуће, треба користити Интернет претрагу и приступ online ресурсима. Препоручени број часова је 16.

Ресурси и производња

Ученике треба упознати са појмом природних ресурса на Земљи и са значајем њиховог очувања. Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. Назначити основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. Упознати ученике са начином коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца.

Други важан ресурс су материјали. Упознати ученике са појмом и поделом материјала (природни, вештачки). Врсте и својства материјала (физичка, хемијска и механичка): дрво, папир, текстил, кожа објаснити на елементарном нивоу. Начин обраде материјала (принципи деловања алата за механичку обраду материјала, испитивање материјала). Припрема за обраду. Приказати правилно коришћење алата за ручну обраду материјала, извођење операција и заштита на раду: обележавање, сечење, завршна обрада (бушење, равнање, брушење). Избор материјала, операција и алата и редоследа њихове примене. Рециклажа материјала и заштита животне средине. Поступно увођење ученика у рад са алатом при извођењу разних операција мења суштински карактер наставе технике и технологије – обрада материјала тако постаје средство креативног изражавања, а не циљ у настави технике и технологије. Програм се реализује у форми предавања (теоретска настава) и вежби.

Приликом вежбања са алатима и при обради материјала потребно је да ученици своје идеје исказују самостално. Препорука је да ученици, на крају ове области, направе план израде и самостално израде најмање три једноставна модела. Препоручени број часова је 20.

Конструкторско моделовање

У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине из области обликовања и обраде материјала, употребе ИКТ-а у техници и техничког цртања. Циљ наставне теме је постављање циљева и приоритета, планирање, доношење одлука, тимски рад, комуникацијске вештине, као и развијање упорности, позитивног односа према раду, способностима решавања проблема, самопроцењивања и критичког мишљења.

Препорука је да се пројекти реализују у паровима или малим групама.

Наставник упознаје ученике са правилима рада у групи, поделом посла и одговорностима, са динамиком и роковима за реализацију пројектних активности. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју која је у складу са њиховим

интересовањима и способностима при чему се постиже потпуна диференцијација и индивидуализација наставе.

Ученици самостално истражују информације за пројектни задатак користећи информационо-комуникационе технологије, налазе решење, формирају идеју, израђују техничку документацију, планирају и реализују сопствени производ. Идентификација и избор материјала и алата за реализацију пројекта врше се уз подршку наставника. У том процесу, ученици усвајају и примењују знања, развијају вештине, ставове, одговорност и самосталност. Препорука је да се користе материјали и технологије које су ученици упознали у претходној области.

Ученици самостално врше мерење и обележавање. Обрада материјала може се вршити индивидуално али је препорука да ученици раде у пару, чиме развијају способност сарадње и социјалних вештина. По завршетку, ученици самостално представљају производ/модел, усмено образлажући ток реализације, процењујући оствареност резултата и предлог унапређења. Тежиште оваквог рада није на квалитету коначног продукта већ на процесу који има своје кораке и на сарадничким односима у раду у групи. Наставник је ту пажљиви посматрач, помагач када је то потребно, давалац повратне информације и неко ко охрабрује.

Ученицима јасно треба указати да се и на неуспелим продуктима може много научити ако се схвати где су грешке направљене. Дискутовати са ученицима и о цени понуђених решења. Нагласити важност доброг планирања буџета потребног за његову реализацију као и негативних последица лоших прорачуна.

На тај начин ученике полако оспособљавати да размишљају предузетнички и развијати им основне компетенције везане за финансијску писменост.Препоручени број часова је 16

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Информатика и рачунарство	Рад са програмом „word”	Рад са табелама у „word-u”	

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Уџбеник за 5.разред основне школе, Бигз.

Техника и технологија, комплет материјала за пети разред основне школе

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

ОБЛАСТ / ТЕМА / МОДУЛ		МЕСЕЦ										ОБРАДА	УТВРЂИВАЊЕ	СВЕГА
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	6										4	2	6
2.	САОБРАЋАЈ	4	8	2								9	5	14
3.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ			6	8	2						8	8	16
4.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА					4	6	6				11	5	16
5.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ							2	6	8	4	3	17	20
УКУПНО		10	8	8	8	6	6	8	6	8	4	**35**	**37**	**72**

Предмет	Техника и технологија	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	72 часа (за период од 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
повеже развој грађевинарства и значај урбанизма у побољшању услова живљења; анализира карактеристике савремене културе становања; класификује кућне инсталације на основу њихове намене;	**ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ**	Значај и развој грађевинарства. Просторно и урбанистичко планирање Култура становања. Распоред просторија и уређење стамбеног простора Кућне инсталације

класификује врсте саобраћајних објеката према намени; повезује неопходност изградње прописне инфраструктуре са безбедношћу учесника у саобраћају; повезује коришћење информационих технологија у саобраћајним објектима са управљањем и безбедношћу путника, демонстрира правилно и безбедно понашање и кретање пешака и возача бицикла на саобраћајном полигону и/или уз помоћ рачунарске симулације.	**САОБРАЋАЈ**	Саобраћајни системи, саобраћајни објекти Управљање саобраћајном сигнализацијом Правила и прописи кретања пешака и возача бицикла у јавном саобраћају Правила и прописи кретања пешака и возача бицикла у саобраћају Рачунарска симулација и/или саобраћајни полигон
скицира просторни изглед грађевинског објекта; чита и црта грађевински технички цртеж уважавајући фазе изградње грађевинског објекта уз примену одговарајућих правила и симбола; користи рачунарске апликације за техничко цртање, 3D приказ грађевинског објекта и унутрашње уређење стана уважавајући потребе савремене културе становања; самостално креира дигиталну презентацију и представља је.	**ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ**	Фазе у изградњи грађевинског објекта. Размера, котирање, симболи и ознаке у грађевинарству Технички цртежи у грађевинарству – перспектива и ортогонална пројекција Технички цртеж у грађевинарству – хоризонтални и вертикални пресек Техничко цртање помоћу рачунара Техничко цртање помоћу рачунара Техничко цртање помоћу рачунара Техничко цртање помоћу рачунара Представљање идеја и решења уз коришћење дигиталних презентација Подела, врсте и карактеристике грађевинских материјала

класификује грађевинске материјале према врсти и својствима и процењује могућности њихове примене; повезује коришћење грађевинских материјала са утицајем на животну средину; повезује алате и машине са врстама грађевинских и пољопривредних радова; реализује активност која указује на важност рециклаже; образложи на примеру коришћење обновљивих извора енергије и начине њиховог претварања у корисне облике енергије; правилно и безбедно користи уређаје за загревање и климатизацију простора; повезује значај извођења топлотне изолације са уштедом енергије; повезује гране пољопривреде са одређеном врстом производње хране; описује занимања у области грађевинарства, пољопривреде, производње и прераде хране; изради модел грађевинске машине или пољопривредне машине уз примену мера заштите на раду.	**РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА**	Подела, врсте и карактеристике грађевинских материјала Конструктивни елементи. Врсте и начини градње грађевинских објеката Техничка средства у грађевинарству Обновљиви извори енергије. Мере за рационално и безбедно коришћење топлотне енергије Организација рада и техничка средства у пољопривреди Рециклажа материјала у грађевинарству и пољопривреди. Заштита животне средине Моделовање машина и уређаја у грађевинарству, пољопривреди или модела који користи обновљиве изворе енергије Моделовање машина и уређаја у грађевинарству, пољопривреди или модела који користи обновљиве изворе енергије
самостално/тимски врши избор макете/модела грађевинског објекта и образлажи избор; самостално проналази информације о условима, потребама и начину реализације макете/модела користећи ИКТ; креира планску документацију (листу материјала, редослед операција, процену трошкова) користећи програм за обраду текста; припрема и организује радн окружење одређујући одговарајуће алате, машине и опрему у складу са захтевима посла и материјалом који се обрађује; израђује макету/модел поштујући принципе економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата и	**КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ**	Рад на пројектном задатку Рад на пројектном задатку

машина примењујући процедуре у складу са принципима безбедности на раду; учествује у успостављању критеријума за вредновање, процењује свој рад и рад других и предлаже унапређења постојеће макете/модела		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Настава и учење технике и технологије је да ученик развије техничко –технолушку писменост, да развије одговоран однос према радуи проитводњи, животном и радном окружењу, коришћење техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
– употреба савремених наставних средстава – огледни час према плану стручног већа – планирати по два стручна семинара годишње из области ТиТ коришћења и online семинара – по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње – на састанцима стручних актива презентовати семинаре .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Стандарди за ТИТ не постоје.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација, и модела макете
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могућност посете изложбама, музејима или сајму технике.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Наставна средства су разноврсна техничка средства која су прилагођена потребама наставе. Користе се следећа наставна средстава: Domain Controller (DS)+ монитор 3 Multipoint servera (MPS01, MPS02, MPS03)- 30 радних места 2 штампача 3 табле визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, макете,колекције тех. елемената и материјала, апликације, слике,филомови, тв емисије , динамички модели, инструменти, апарати...) конструкторски комплети алати прибор за цртање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Наставни предмет техника и технологија намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости и оријентације ка предузетништву један од важних предуслова личног и професионалног развоја.

Наставни програм за пети разред оријентисан је на остваривање **исхода.** Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет *техника и технологија*.

Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је настава усмерена на учење у школи. То значи да ученик треба да учи: смислено (повезивањем оног што учи са оним што му је познато из свакодневног живота као и повезивањем знања стечених кроз различите предмете), проблемски (самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација, постављањем релевантних питања себи и другима, развијањем плана решавања задатог проблема), дивергентно (предлагањем нових решења, смишљањем нових примера, повезивањем садржаја у нове целине), критички (поређењем важности појединих чињеница и података) и кооперативно (кроз сарадњу са наставником и другим ученицима, кроз дискусију и размену мишљења, уважавајући аргументе саговорника).

С обзиром да је настава теоријско-практичног карактера, часове треба реализовати поделом одељења на 2 (две) групе.

Програм се реализује у форми предавања (теоријска настава) и вежби. Повезаност теорије и праксе постиже се кроз јединство теоријских садржаја и вежби које у реализацији треба да се преплићу и допуњују. Настава се реализује превасходно коришћењем метода визуелног и практичног приказа, коришћењем савремених наставних средстава. Програм вежби реализује се у форми заокружених програмских целина (модула) које омогућују ученицима креативну слободу. Овакав приступ омогућује индивидуализацију наставе, према надарености, способностима, мотивима и интересовањима ученика.

Предвиђени садржаји захтевају разноврстан методички приступ односно примену поступака. Увести ученике у свет технике и савремене технилогије на занимљив и атрактиван начин, чиме се подстиче њихово интересовање за техничко стваралаштво. Омогућити ученицима да исказују властите креативне способности, да траже и налазе сопствена техничка решења и да се доказују у раду.

Приликом конкретизације појединих садржаја програма, прилагодити исте специфичностима средине у којој се настава изводи и опремљености кабинета.

Посете музејима технике, сајмовима и обиласке производних и техничких објеката треба остваривати увек када за то постоје услови, ради показивања савремених техничких достигнућа, савремених уређаја, технолошких процеса, радних операција и др. Када за то не постоје одговарајући услови, ученицима треба обезбедити мултимедијалне програме у којима је заступљена ова тематика.

Животно и радно окружење

Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија. Омогућити ученицима да идентификују одређена занимања којима се људи баве и послове који се обављају у оквиру тих занимања као и техничка средства која се при томе користе. Тако ће упознати основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју и развити критички однос који укључује разматрање ширег контекста технике и њеног утицаја на човека и планету Земљу с еколошког, економског, културолошког и социолошког аспекта.

Упознати ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије. Указати

на значај наставе технике и технологије у циљу стицања техничке културе, тј. техничке писмености и неопходност усвајања одређених знања о техничким уређајима који нас окружују, добробитима која доносе, начину рада, могућим опасностима, развијањем вештина које омогућују креативност и иновативност у дизајнирању и изради техничких средстава као и сигурно и правилно њихово коришћење. Тако ученици стичу и одређена сазнања о разним професијама што ће им касније помоћи при професионалном усмеравњу и опредељивању.

С обзиром да се кабинет за технику и технологију и рад у њему разликује од других кабинета у школи, ученици треба да упознају специфичност рада, распоред и организацију радних места као и правила понашања и рада у кабинету. Посебну пажњу треба посветити безбедности на раду приликом коришћења алата и прибора. Указати на ситуације које могу због непоштовања правила понашања или неправилне употребе алата и прибора бити потенцијалне опасности, као и на примену мера заштите на раду.

Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу, ученици углавном упознају скоро свакодневно у својим домовима. Уз активну улогу ученика и примену мултимедија указивати на правилну употребу и евентуалне последице у случају непридржавања упутстава за коришћење и неисправности техничких апарата у домаћинству (усисивач, миксер, разне грејалице и др.).Препоручени број часова је 6.

Саобраћај

Ова област је изузетно важна јер се ученици петог разреда осамостаљују и шире радијус свог кретања, а статистика говори да у нашој земљи још увек велики број деце страда у саобраћају. По природи њиховог узраста још увек нису довољно пажљиви у саобраћају где могу бити пешаци, путници, возачи бицикла и дечијих возила. Зато је тежиште исхода на безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобраћају. Употреба заштитне опреме при вожњи бицикла и других дечијих возила, као и коришћење сигурносних појасева у возилу је најважнији исход који треба постићи.

Ученици треба да се на интересантан и очигледан начин упознају са правилима и прописима кретања пешака и бициклиста у саобраћају, начинима регулисања саобраћаја и безбедном кретању од школе до куће, да упознају хоризонталну, вертикалну и светлосну сигнализацију. За реализацију ових наставних садржаја треба користити одговарајуће мултимедије, а за практично увежбавање могу се користити полигони у оквиру школе или саобраћајне макете које могу израдити и ученици на редовним часовима или у раду слободних активности, као и коришћењем рачунарске симулације.

Ученици имају прилику да упознају разне професије у области регулисања друмског саобраћаја и могућности и процене сопствених потенцијала и интересовања у вези са тим професијама.Препоручени број часова је 14.

Техничка и дигитална писменост

Циљ наставне теме је да ученици овладају вештинама употребе информационо-комуникационих технологија у техници и схвате њихову природну повезаност. У оквиру препорученог броја часова планирано је да се ученици упознају са техничким цртежом и обрадом дигиталне слике на рачунару.

Техничко цртање представља универзални језик и основу техничке писмености у графичким комуникацијама у свим подручјима технике и свакодневном животу. Технички цртеж је средство размене информација у техници, од његовог настанка до производње тј. од идеје до реализације. Ученици развијају вештине читања и израде једноставнијих техничких цртежа и израду техничке документације. Ученике треба научити како се скицом може изразити идеја и како се применом правила (стандарда) израђује технички цртеж.

Ученици треба да упознају формате папира и основни прибор за техничко цртање. Инсистирати на правилном коришћењу прибора за техничко цртање увежбавањем приликом геометријског цртања

(паралелне линије, нормалне линије, кружнице). Потребно је да сваки ученик самостално нацрта једноставан технички цртеж у одређеној размери користећи одговарајуће врсте линија као и елементе котирања.

Планирани исходи у области употребе и примене информационо-комуникационих технологија у техници у петом разреду се првенствено односе на правилно и безбедно коришћење дигиталних уређаја (рачунар, лаптоп, таблет, мобилни телефон, тв, дигитални фотоапарат, веб камера) а потом и на овладавање вештинама обраде дигиталне слике на рачунару у циљу стицања одговарајућих компетенција које се односе на документовање и дизајн. Ово је једна од основних вештина које су неопходне у стицању општих предузетничких компетенција.

Препоручује се наставницима да са ученицима у пару вежбају пренос података између рачунара и екстерних уређаја (мобилни телефон, фотоапарат) а да сваки ученик самостално реализује процедуре током рада на рачунару. Такође је препорука да сваки ученик (користећи знања и вештине које је стекао на часовима информатике и рачунарства) реализује једноставну вежбу уметања фотографије у одговарајући програм за обраду текста и уређивање документа. Где год је то могуће, треба користити Интернет претрагу и приступ online ресурсима. Препоручени број часова је 16.

Ресурси и производња

Ученике треба упознати са појмом природних ресурса на Земљи и са значајем њиховог очувања. Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. Назначити основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. Упознати ученике са начином коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца.

Други важан ресурс су материјали. Упознати ученике са појмом и поделом материјала (природни, вештачки). Врсте и својства материјала (физичка, хемијска и механичка): дрво, папир, текстил, кожа објаснити на елементарном нивоу. Начин обраде материјала (принципи деловања алата за механичку обраду материјала, испитивање материјала). Припрема за обраду. Приказати правилно коришћење алата за ручну обраду материјала, извођење операција и заштита на раду: обележавање, сечење, завршна обрада (бушење, равнање, брушење). Избор материјала, операција и алата и редоследа њихове примене. Рециклажа материјала и заштита животне средине. Поступно увођење ученика у рад са алатом при извођењу разних операција мења суштински карактер наставе технике и технологије – обрада материјала тако постаје средство креативног изражавања, а не циљ у настави технике и технологије. Програм се реализује у форми предавања (теоретска настава) и вежби.

Приликом вежбања са алатима и при обради материјала потребно је да ученици своје идеје исказују самостално. Препорука је да ученици, на крају ове области, направе план израде и самостално израде најмање три једноставна модела. Препоручени број часова је 20.

Конструкторско моделовање

У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине из области обликовања и обраде материјала, употребе ИКТ-а у техници и техничког цртања. Циљ наставне теме је постављање циљева и приоритета, планирање, доношење одлука, тимски рад, комуникацијске вештине, као и развијање упорности, позитивног односа према раду, способностима решавања проблема, самопроцењивања и критичког мишљења.

Препорука је да се пројекти реализују у паровима или малим групама.

Наставник упознаје ученике са правилима рада у групи, поделом посла и одговорностима, са динамиком и роковима за реализацију пројектних активности. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју која је у складу са њиховим интересовањима и способностима при чему се постиже потпуна диференцијација и индивидуализација

наставе.

Ученици самостално истражују информације за пројектни задатак користећи информационо-комуникационе технологије, налазе решење, формирају идеју, израђују техничку документацију, планирају и реализују сопствени производ. Идентификација и избор материјала и алата за реализацију пројекта врше се уз подршку наставника. У том процесу, ученици усвајају и примењују знања, развијају вештине, ставове, одговорност и самосталност. Препорука је да се користе материјали и технологије које су ученици упознали у претходној области.

Ученици самостално врше мерење и обележавање. Обрада материјала може се вршити индивидуално али је препорука да ученици раде у пару, чиме развијају способност сарадње и социјалних вештина. По завршетку, ученици самостално представљају производ/модел, усмено образлажући ток реализације, процењујући оствареност резултата и предлог унапређења. Тежиште оваквог рада није на квалитету коначног продукта већ на процесу који има своје кораке и на сарадничким односима у раду у групи. Наставник је ту пажљиви посматрач, помагач када је то потребно, давалац повратне информације и неко ко охрабрује.

Ученицима јасно треба указати да се и на неуспелим продуктима може много научити ако се схвати где су грешке направљене. Дискутовати са ученицима и о цени понуђених решења. Нагласити важност доброг планирања буџета потребног за његову реализацију као и негативних последица лоших прорачуна.

На тај начин ученике полако оспособљавати да размишљају предузетнички и развијати им основне компетенције везане за финансијску писменост.Препоручени број часова је 16

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Информатика и рачунарство	Штампање документа у програму	Начин штампања у програму „Google SketchUp”	

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Уџбеник за 6.разред основне школе, Бигз.

Техника и технологија, комплет материјала за шести разред основне школе

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

ОБЛАСТ / ТЕМА / МОДУЛ		МЕСЕЦ										ОБРАДА	УТВРЂИВАЊЕ	СВЕГА
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	6										4	2	6
2.	САОБРАЋАЈ	2	6									3	5	8
3.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ		4	8	6							7	11	18
4.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА				2	6	6	6				8	12	20
5.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ							2	6	8	4	0	20	20
УКУПНО		**8**	**10**	**8**	**8**	**6**	**6**	**8**	**6**	**8**	**4**	**22**	**50**	**72**

Предмет	Техника и технологија	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	72 часа (за период од 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
повеже развој машина и њихов допринос подизању квалитета живота и рада; повеже ергономију са здрављем и конфором људи при употреби техничких средстава; анализира да ли је коришћење одређене познате технике и технологије у складу са очувањем животне средине;	**ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ**	Појам, улога и развој машина и механизама. Професије (занимања) у области производних техника и технологија Потрошња енергије у домаћинству и могућности уштеде. Утицај дизајна и правилне употребе техничких средстава на здравље људи. Зависност очувања животне средине од технологије

разликује врсте транспортних машина повеже подсистеме код возила друмског саобраћаја са њиховом улогом провери техничку исправност бицикла; демонстрира поступке одржавања бицикла или мопеда	**САОБРАЋАЈ**	Машине спољашњег и унутрашњег транспорта. Подсистеми код возила друмског саобраћаја (погонски, преносни, управљачки, кочиони). Исправан бицикл/мопед као битан предуслов безбедног учешћа у саобраћају.
самостално црта и котира машински технички цртеж техничким цртежом прикаже унутрашњост машинског елемента самостално црта скицом и техничким цртежом предмете користећи ортогонално приказивање самостално црта скицом и техничким цртежом предмете користећи просторно приказивање користи CAD технологију за креирање техничке документације објасни улогу основних компоненти рачунара, таблета, паметних телефона и осталих савремених ИКТ уређаја образложи предности употребе 3D штампе у изради тродимензионалних модела и макета управља моделима користећи рачунар	**ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ**	Врсте и специфичности техничких цртежа у машинству (котирање). Пресеци и упрошћавања на машинским техничким цртежима. Ортогонално приказивање предмета у машинству. Просторно приказивање предмета у машинству. Коришћење функција и алата програма за CAD. Коришћење функција и алата програма за CAD. Основне компоненте ИКТ уређаја. Употреба 3D штампе у изради тродимензионалних модела и макета. Управљање и контрола коришћењем рачунарске технике и интерфејса. Управљање и контрола коришћењем рачунарске технике и интерфејса. (Коришћење рачунарских симулација).

аргументује значај рационалног коришћења расположивих ресурса на Земљи идентификује материјале који се користе у машинству и на основу њихових својстава процењује могућност примене користи прибор за мерење у машинству водећи рачуна о прецизности мерења правилно одабере и користи алате и машине за обраду материјала у машинству објасни улогу одређених елемената машина и механизама на једноставним примерима образложи значај примене савремених машина у машинској индустрији и предности роботизације производних процеса- објасни основе конструкције робота класификује погонске машине – моторе и повеже их са њиховом применом врши операције обраде материјала који се користе у машинству помоћу одговарајућих алата, прибора и машина и примени одговарајуће мере заштите на раду врши операције обраде материјала који се користе у машинству помоћу одговарајућих алата, прибора и машина и примени одговарајуће мере заштите на раду	**РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА**	Рационално коришћење ресурса на Земљи и очување и заштита животне средине. Материјали у машинству (метали, легуре, полимери, композитни и др.) Мерење и контрола - појам и примена мерних средстава (мерила) Технологија обраде материјала у машинству (обрада материјала са и без скидања струготине, савремене технологоје обраде). Елементи машина и механизама (елементи за везу, елементи за пренос снаге и кретања, специјални елементи). Производне машине: врсте, принцип рада, појединачна и серијска производња. Појам, врсте, намена и конструкција робота (механика, погон и управљање). Погонске машине – мотори (хидраулични, пнеуматски, топлотни). Моделовање погоских машина и/или школског мини робота. Моделовање погоских машина и/или школског мини робота.

самостално истражује и проналази информације о условима, потребама и начину реализације израде производа користећи ИКТ самостално/тимски истражи и реши задати проблем у оквиру пројекта самостално изради техничку документацију планираног производа ручно или уз помоћ рачунарских апликација самостално изради техничку документацију планираног производа ручно или уз помоћ рачунарских апликација-припрема и организује радно окружење одређујући одговарајуће алате, машине и опрему у складу са захтевима посла и материјалом који се обрађује изради производ у складу са принципима безбедности на раду активно учествује у раду пара или мале групе у складу са улогом и показује поштовање према сарадницима примењује раније стечена знања на практичним радом- показује иницијативу и јасну оријентацију ка остваривању циљева и постизању успеха одреди реалну вредност израђеног производа укључујући и оквирну процену трошкова; креира рекламу за израђени производ; тимски представи идеју, поступак израде и производ процењује свој рад и рад других на основу постављених критеријума (прецизност, педантност и сл.) и предлаже унапређење производа	**КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ**	Проналажење информација, стварање идеја и дефинисање задатака. Самостални/тимски рад на пројекту. Израда техничке документације изабраног модела ручно или уз помоћ рачунарских апликација. Реализација пројекта – израда модела коришћењем алата и машина у складу са принципима безбедности на раду. Одређивање оквирне цене трошкова и вредности израђеног производа. Креирање рекламе за израђени производ и продаја производа. Процена сопственог рада и рада других на основу постављених критеријума. Употреба електронске коресподенције са циљем унапређења производа.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Настава и учење технике и технологије је да ученик развије техничко –технолушку писменост, да развије одговоран однос према радуи проитводњи, животном и радном окружењу, коришћење техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа

предузимљиво и иницијативно.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
употреба савремених наставних средстава огледни час према плану стручног већа планирати по два стручна семинара годишње из области ТиТ коришћења и online семинара по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње на састанцима стручних актива презентовати семинаре.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Стандарди за ТИТ не постоје.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација, и модела макете
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могућност посете изложбама, музејима или сајму технике.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Наставна средства су разноврсна техничка средства која су прилагођена потребама наставе. Користе се следећа наставна средстава: Domain Controller (DS)+ монитор; 3 Multipoint servera (MPS01, MPS02, MPS03)- 30 радних места; 2 штампача; 3 табле; визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, макете,колекције тех. елемената и материјала, апликације, слике,филмови, тв емисије , динамички модели, инструменти, апарати...); конструкторски комплети; алати; прибор за цртање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Наставни предмет *техника и технологија* намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја. Програм наставе и учења за седми разред оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет *техника и технологија*. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: *животно и радно окружење, саобраћај, техничка и дигитална писменост, ресурси и производња* и *конструкторско моделовање.* Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода. Ученици у седмом разред долазе са извесним знањем из области технике и технологије која су

стекли у предходним разредима, као и са одређеним животним искуствима у коришћењу различитих уређаја и учествовања у саобраћају. На томе треба градити даље стицање знања, овладавање вештинама водећи рачуна да су изузетно важни исходи овог предмета формирање правилних ставова према техници и технологији где је човек лично одговоран за њихову употребу и злоупотребу, као и за заштиту животне средине. Реализацијом вежби ученици откривају и решавају једноставне техничке и технолошке проблеме, упознају примену природних законитости у пракси, формирају свест о томе како се применом технике и технологије мења свет у коме живе.

Програм наставне и учења из *технике и технологије* захтева разноврстан методички приступ с обзиром на различитост функција и карактера појединих делова програмских садржаја, као и психофизичких могућности ученика. За успешно остваривање програма, односно циља учења, потребно је организовати наставу у складу са следећим захтевима:

- уводити ученике у свет технике и савремене технологије на занимљив и атрактиван начин, чиме се подстиче њихово интересовање за техничко стваралаштво;
- омогућити ученицима да исказују властите креативне способности, да траже и налазе сопствена техничка решења и да се доказују у раду;
- систематизовано излагати ученике проблемским ситуацијама - расподела комплексних задатака на низ једноставнијих захтева, идентификовање елемента које ученик мора узети у разматрање приликом решавања проблемских ситуација, као и подстицање ученика на коришћење различитих когнитивних процеса као што су индуктивно и дедуктивно закључивање, поређење, класификација, предвиђање резултата, трансфер знања од познатог на непознато;
- обезбедити услове да ученици на најефикаснији начин стичу трајна и применљива научно-технолошка знања и да се навикавају на правилну примену техничких средстава и технолошких поступака;
- не инсистирати на запамћивању података, поготову мање значајних чињеница и теоријских садржаја који немају директну примену у свакодневном животу;
- ради што успешније корелације одговарајућих садржаја, усклађивања терминологије, научног осмишљавања садржаја и рационалног стицања знања, умења и навика, неопходна је стална сарадња са наставницима *информатике и рачунарства, физике, математике, хемије, биологије* и *ликовне културе*, у циљу развоја међупредметних компетенција;
- приликом конкретизације појединих садржаја, нарочито упознавања нових и савремених технологија, у обзир узимати специфичности средине и усклађивати их са њеним потребама.

С обзиром да је настава *технике и технологије* теоријско-практичног карактера, часове треба остваривати са одељењем подељеним на групе, односно са **највише 20 ученика.** Програм наставне и учења треба остваривати на спојеним часовима.

Животно и радно окружење

Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија. Омогућити ученицима да идентификују одређена занимања којима се људи баве и послове који се обављају у оквиру тих занимања као и техничка средства која се при томе користе. Тако ће упознати основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју и развити критички однос који укључује разматрање ширег контекста технике и њеног утицаја на човека и планету Земљу с еколошког, економског, културолошког и социолошког аспекта.

Упознати ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије. Указати на значај наставе технике и технологије у циљу стицања техничке културе, тј. техничке писмености и неопходност усвајања одређених знања о техничким уређајима који нас окружују, добробитима која доносе, начину рада, могућим опасностима, развијањем вештина које омогућују креативност и иновативност у дизајнирању и изради техничких средстава као и сигурно и правилно њихово коришћење. Тако ученици стичу и одређена сазнања о разним професијама што ће им касније помоћи

при професионалном усмеравњу и опредељивању.

С обзиром да се кабинет за технику и технологију и рад у њему разликује од других кабинета у школи, ученици треба да упознају специфичност рада, распоред и организацију радних места као и правила понашања и рада у кабинету. Посебну пажњу треба посветити безбедности на раду приликом коришћења алата и прибора. Указати на ситуације које могу због непоштовања правила понашања или неправилне употребе алата и прибора бити потенцијалне опасности, као и на примену мера заштите на раду.

Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу, ученици углавном упознају скоро свакодневно у својим домовима. Уз активну улогу ученика и примену мултимедија указивати на правилну употребу и евентуалне последице у случају непридржавања упутстава за коришћење и неисправности техничких апарата у домаћинству (усисивач, миксер, разне грејалице и др.).Препоручени број часова је 6.

Саобраћај

Ова област је изузетно важна јер се ученици петог разреда осамостаљују и шире радијус свог кретања, а статистика говори да у нашој земљи још увек велики број деце страда у саобраћају. По природи њиховог узраста још увек нису довољно пажљиви у саобраћају где могу бити пешаци, путници, возачи бицикла и дечијих возила. Зато је тежиште исхода на безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобраћају. Употреба заштитне опреме при вожњи бицикла и других дечијих возила, као и коришћење сигурносних појасева у возилу је најважнији исход који треба постићи.

Ученици треба да се на интересантан и очигледан начин упознају са правилима и прописима кретања пешака и бициклиста у саобраћају, начинима регулисања саобраћаја и безбедном кретању од школе до куће, да упознају хоризонталну, вертикалну и светлосну сигнализацију. За реализацију ових наставних садржаја треба користити одговарајуће мултимедије, а за практично увежбавање могу се користити полигони у оквиру школе или саобраћајне макете које могу израдити и ученици на редовним часовима или у раду слободних активности, као и коришћењем рачунарске симулације.

Ученици имају прилику да упознају разне професије у области регулисања друмског саобраћаја и могућности и процене сопствених потенцијала и интересовања у вези са тим професијама.Препоручени број часова је 14.

Техничка и дигитална писменост

Циљ наставне теме је да ученици овладају вештинама употребе информационо-комуникационих технологија у техници и схвате њихову природну повезаност. У оквиру препорученог броја часова планирано је да се ученици упознају са техничким цртежом и обрадом дигиталне слике на рачунару.

Техничко цртање представља универзални језик и основу техничке писмености у графичким комуникацијама у свим подручјима технике и свакодневном животу. Технички цртеж је средство размене информација у техници, од његовог настанка до производње тј. од идеје до реализације. Ученици развијају вештине читања и израде једноставнијих техничких цртежа и израду техничке документације. Ученике треба научити како се скицом може изразити идеја и како се применом правила (стандарда) израђује технички цртеж.

Ученици треба да упознају формате папира и основни прибор за техничко цртање. Инсистирати на правилном коришћењу прибора за техничко цртање увежбавањем приликом геометријског цртања (паралелне линије, нормалне линије, кружнице). Потребно је да сваки ученик самостално нацрта једноставан технички цртеж у одређеној размери користећи одговарајуће врсте линија као и елементе котирања.

Планирани исходи у области употребе и примене информационо-комуникационих технологија у техници у петом разреду се првенствено односе на правилно и безбедно коришћење дигиталних уређаја

(рачунар, лаптоп, таблет, мобилни телефон, тв, дигитални фотоапарат, веб камера) а потом и на овладавање вештинама обраде дигиталне слике на рачунару у циљу стицања одговарајућих компетенција које се односе на документовање и дизајн. Ово је једна од основних вештина које су неопходне у стицању општих предузетничких компетенција.

Препоручује се наставницима да са ученицима у пару вежбају пренос података између рачунара и екстерних уређаја (мобилни телефон, фотоапарат) а да сваки ученик самостално реализује процедуре током рада на рачунару. Такође је препорука да сваки ученик (користећи знања и вештине које је стекао на часовима информатике и рачунарства) реализује једноставну вежбу уметања фотографије у одговарајући програм за обраду текста и уређивање документа. Где год је то могуће, треба користити Интернет претрагу и приступ online ресурсима. Препоручени број часова је 16.

Ресурси и производња

Ученике треба упознати са појмом природних ресурса на Земљи и са значајем њиховог очувања. Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. Назначити основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. Упознати ученике са начином коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца.

Други важан ресурс су материјали. Упознати ученике са појмом и поделом материјала (природни, вештачки). Врсте и својства материјала (физичка, хемијска и механичка): дрво, папир, текстил, кожа објаснити на елементарном нивоу. Начин обраде материјала (принципи деловања алата за механичку обраду материјала, испитивање материјала). Припрема за обраду. Приказати правилно коришћење алата за ручну обраду материјала, извођење операција и заштита на раду: обележавање, сечење, завршна обрада (бушење, равнање, брушење). Избор материјала, операција и алата и редоследа њихове примене. Рециклажа материјала и заштита животне средине. Поступно увођење ученика у рад са алатом при извођењу разних операција мења суштински карактер наставе технике и технологије – обрада материјала тако постаје средство креативног изражавања, а не циљ у настави технике и технологије. Програм се реализује у форми предавања (теоретска настава) и вежби.

Приликом вежбања са алатима и при обради материјала потребно је да ученици своје идеје исказују самостално. Препорука је да ученици, на крају ове области, направе план израде и самостално израде најмање три једноставна модела. Препоручени број часова је 20.

Конструкторско моделовање

У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине из области обликовања и обраде материјала, употребе ИКТ-а у техници и техничког цртања. Циљ наставне теме је постављање циљева и приоритета, планирање, доношење одлука, тимски рад, комуникацијске вештине, као и развијање упорности, позитивног односа према раду, способностима решавања проблема, самопроцењивања и критичког мишљења.

Препорука је да се пројекти реализују у паровима или малим групама.

Наставник упознаје ученике са правилима рада у групи, поделом посла и одговорностима, са динамиком и роковима за реализацију пројектних активности. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју која је у складу са њиховим интересовањима и способностима при чему се постиже потпуна диференцијација и индивидуализација наставе.

Ученици самостално истражују информације за пројектни задатак користећи информационо-комуникационе технологије, налазе решење, формирају идеју, израђују техничку документацију, планирају и реализују сопствени производ. Идентификација и избор материјала и алата за реализацију пројекта врше се уз подршку наставника. У том процесу, ученици усвајају и примењују знања, развијају вештине, ставове, одговорност и самосталност. Препорука је да се користе материјали и технологије које су ученици упознали у претходној области.

Ученици самостално врше мерење и обележавање. Обрада материјала може се вршити индивидуално али је препорука да ученици раде у пару, чиме развијају способност сарадње и социјалних вештина. По завршетку, ученици самостално представљају производ/модел, усмено образлажући ток реализације, процењујући оствареност резултата и предлог унапређења. Тежиште оваквог рада није на квалитету коначног продукта већ на процесу који има своје кораке и на сарадничким односима у раду у групи. Наставник је ту пажљиви посматрач, помагач када је то потребно, давалац повратне информације и неко ко охрабрује.

Ученицима јасно треба указати да се и на неуспелим продуктима може много научити ако се схвати где су грешке направљене. Дискутовати са ученицима и о цени понуђених решења. Нагласити важност доброг планирања буџета потребног за његову реализацију као и негативних последица лоших прорачуна.

На тај начин ученике полако оспособљавати да размишљају предузетнички и развијати им основне компетенције везане за финансијску писменост.Препоручени број часова је 16

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Информатика и рачунарство	Програм за обраду геометријских облика „Auto Cad”	Приказивање 3 Д модела у програму „Auto Cad”	

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Уџбеник за 7.разред основне школе, Бигз.

Техника и технологија, комплет материјала за шести разред основне школе

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

ОБЛАСТ / ТЕМА / МОДУЛ		МЕСЕЦ										ОБРАДА	УТВРЂИВАЊЕ	СВЕГА
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	6										4	2	6
2.	САОБРАЋАЈ	2	4									4	2	6
3.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ		6	8	4							7	11	18
4.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА				4	6	6	4				8	12	20
5.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ							4	6	8	4	0	22	22
УКУПНО		**8**	**10**	**8**	**8**	**6**	**6**	**8**	**6**	**8**	**4**	**23**	**49**	**72**

Предмет	Техника и технологија	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	68 часа (за период од 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
зна да опише улогу технике, технологије и иновација у развоју заједнице и њихово повезивање, разликује основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком 153 подручју, наводи занимања у области технике и технологије, процењује сопствена интересовања у области технике и технологије, организује радно окружење у кабинету и правилно и безбедно користи техничке апарате и ИКТ уређаје у животном и радном	**ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ**	Увод у електротехнику, рачунарство и мехатронику Примена електричних апарата и уређаја у домаћинству, штедња енергије и енергетска ефикасност Електрична инсталација – опасност и мере заштите Професије (занимања) у области електротехнике и мехатронике

окружењу.		
зна да процени како би изгледао живот људи без саобраћаја, класификује врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени наводи професије у подручју рада саобраћај, направи везу између савременог саобраћаја и коришћења информационих технологија, разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и дечијих возила, правилно се понаша као пешак, возач бицикла и дечијих возила у саобраћају ,	**САОБРАЋАЈ**	Саобраћајна средства на електрични погон и хибридна возила Електрични и електронски уређаји у саобраћајним средствима Основи телекомуникација
Класификује ИКТ компоненте уређаја према намени; Процени значај управљања процесима и уређајима помоћу ИКТ Црта електричне шеме правилно користећи симболе; Користи софтвере за симулацију рада електричних кола; Састави електромеханички модел и управља њиме помоћу интерфејса;	**ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ**	Основне компоненте ИКТ уређаја Управљање процесима и стварима на даљину помоћу ИКТ Основни симболи у електротехници Основни симболи у електротехници Рачунарски софтвери за симулацију рада електричних кола

Објасни систем производње, трансформације и преноса електричне енергије; Анализира значај коришћења обновљивих извора електричне енергије; Разликује елементе кућне електричне инсталације; Повеже електрично и/или електронско коло према задатој шеми; Користи мултиметар; Анализира карактеристике електричних машина и повезује их са њиховом употребом; Класификује електронске компоненте на основу намене; Аргументује значај рециклаже електронских компоненти.	**РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА**	Електроенергетски систем Производња, трансформација и пренос електричне енергије Производња, трансформација и пренос електричне енергије Обновљиви извори електричне енергије Електроинсталациони материјал и прибор Кућне електричне инсталације Састављање електричних кола Састављање електричних кола. Коришћење фазног испитивача и мерење електричних величина мултиметром Електричне машине Електротехнички апарати и уређаји у домаћинству Електротехнички апарати и уређаји у домаћинству Основни електронике. Рециклажа електронских компоненти
Самостално тимски истражује и осмишљава пројекат; Креира документацију, развије и представи план производа; Састави производ према осмишљеном решењу; Састави и управља једноставним школским роботом или мехатронским моделом; Представи решење готовог	**КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ**	Моделовање електричних машина и уређаја Огледи са електропанелима Коришћење интерфејса за управљање помоћу рачунара Израда једноставног школског робота сопствене конструкције или из конструкторског комплета управљаним вештачком интелигенцијом Рад на пројекту: израда производа/модела Рад на пројекту: израда производа/модела Рад на пројекту: управљање моделом Рад на пројекту: управљање моделом Рад на пројекту: управљање моделом

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе технике и технологије јесте да ученици стекну базичну језичку, техничку и информатичку писменост, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да се упознају са техничко-технолошки развијеним окружењем, развију техничко мишљење, техничку културу, радне вештине и културу рада.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
употреба савремених наставних средстава огледни час према плану стручног већа планирати по два стручна семинара годишње из области ТиТ коришћења и online семинара по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње на састанцима стручних актива презентовати семинаре.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Стандарди за ТИТ не постоје.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација, и модела макете
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могућност посете изложбама, музејима или сајму технике.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Наставни предмет *техника и технологија* намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја.

Програм наставе и учења за седми разред оријентисан је на остваривање исхода.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет *техника и технологија*. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: *животно и радно окружење, саобраћај, техничка и дигитална писменост, ресурси и производња* и *конструкторско моделовање.*

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице.

Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода.

Ученици у седмом разред долазе са извесним знањем из области технике и технологије која су стекли у предходним разредима, као и са одређеним животним искуствима у коришћењу различитих уређаја и учествовања у саобраћају. На томе треба градити даље стицање знања, овладавање вештинама водећи рачуна да су изузетно важни исходи овог предмета формирање правилних ставова према техници и технологији где је човек лично одговоран за њихову употребу и злоупотребу, као и за заштиту животне средине. Реализацијом вежби ученици откривају и решавају једноставне техничке и технолошке проблеме, упознају примену природних законитости у пракси, формирају свест о томе како се применом технике и технологије мења свет у коме живе.

Програм наставне и учења из *технике и технологије* захтева разноврстан методички приступ с обзиром на различитост функција и карактера појединих делова програмских садржаја, као и психофизичких могућности ученика. За успешно остваривање програма, односно циља учења, потребно је организовати наставу у складу са следећим захтевима:

- уводити ученике у свет технике и савремене технологије на занимљив и атрактиван начин, чиме се подстиче њихово интересовање за техничко стваралаштво;
- омогућити ученицима да исказују властите креативне способности, да траже и налазе сопствена техничка решења и да се доказују у раду;
- систематизовано излагати ученике проблемским ситуацијама - расподела комплексних задатака на низ једноставнијих захтева, идентификовање елемента које ученик мора узети у разматрање приликом решавања проблемских ситуација, као и подстицање ученика на коришћење различитих когнитивних процеса као што су индуктивно и дедуктивно закључивање, поређење, класификација, предвиђање резултата, трансфер знања од познатог на непознато;
- обезбедити услове да ученици на најефикаснији начин стичу трајна и применљива научно-технолошка знања и да се навикавају на правилну примену техничких средстава и технолошких поступака;
- не инсистирати на запамћивању података, поготову мање значајних чињеница и теоријских садржаја који немају директну примену у свакодневном животу;
- ради што успешније корелације одговарајућих садржаја, усклађивања терминологије, научног осмишљавања садржаја и рационалног стицања знања, умења и навика, неопходна је стална сарадња са наставницима *информатике и рачунарства, физике, математике, хемије, биологије* и *ликовне културе*, у циљу развоја међупредметних компетенција;
- приликом конкретизације појединих садржаја, нарочито упознавања нових и савремених технологија, у обзир узимати специфичности средине и усклађивати их са њеним потребама.

С обзиром да је настава *технике и технологије* теоријско-практичног карактера, часове треба остваривати са одељењем подељеним на групе, односно са **највише 20 ученика.** Програм наставне и учења треба остваривати на спојеним часовима.

Животно и радно окружење

Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија. Омогућити ученицима да идентификују одређена занимања којима се људи баве и послове који се обављају у оквиру тих занимања као и техничка средства која се при томе користе. Тако ће упознати основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју и развити критички однос који укључује разматрање ширег контекста технике и њеног утицаја на човека и планету Земљу с еколошког, економског, културолошког и социолошког аспекта.

Упознати ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије. Указати на значај наставе технике и технологије у циљу стицања техничке културе, тј. техничке писмености и неопходност усвајања одређених знања о техничким уређајима који нас окружују, добробитима која доносе, начину рада, могућим опасностима, развијањем вештина које омогућују креативност и иновативност у дизајнирању и изради техничких средстава као и сигурно и правилно њихово коришћење. Тако ученици стичу и одређена сазнања о разним професијама што ће им касније помоћи при професионалном усмеравњу и опредељивању.

С обзиром да се кабинет за технику и технологију и рад у њему разликује од других кабинета у школи, ученици треба да упознају специфичност рада, распоред и организацију радних места као и правила понашања и рада у кабинету. Посебну пажњу треба посветити безбедности на раду приликом коришћења алата и прибора. Указати на ситуације које могу због непоштовања правила понашања или неправилне употребе алата и прибора бити потенцијалне опасности, као и на примену мера заштите на раду.

Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу, ученици углавном упознају скоро свакодневно у својим домовима. Уз активну улогу ученика и примену мултимедија указивати на правилну употребу и евентуалне последице у случају непридржавања упутстава за коришћење и неисправности техничких апарата у домаћинству (усисивач, миксер, разне грејалице и др.).Препоручени број часова је 6.

Саобраћај

Ова област је изузетно важна јер се ученици петог разреда осамостаљују и шире радијус свог кретања, а статистика говори да у нашој земљи још увек велики број деце страда у саобраћају. По природи њиховог узраста још увек нису довољно пажљиви у саобраћају где могу бити пешаци, путници, возачи бицикла и дечијих возила. Зато је тежиште исхода на безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобраћају. Употреба заштитне опреме при вожњи бицикла и других дечијих возила, као и коришћење сигурносних појасева у возилу је најважнији исход који треба постићи.

Ученици треба да се на интересантан и очигледан начин упознају са правилима и прописима кретања пешака и бициклиста у саобраћају, начинима регулисања саобраћаја и безбедном кретању од школе до куће, да упознају хоризонталну, вертикалну и светлосну сигнализацију. За реализацију ових наставних садржаја треба користити одговарајуће мултимедије, а за практично увежбавање могу се користити полигони у оквиру школе или саобраћајне макете које могу израдити и ученици на редовним часовима или у раду слободних активности, као и коришћењем рачунарске симулације.

Ученици имају прилику да упознају разне професије у области регулисања друмског саобраћаја и могућности и процене сопствених потенцијала и интересовања у вези са тим професијама.Препоручени број часова је 14.

Техничка и дигитална писменост

Циљ наставне теме је да ученици овладају вештинама употребе информационо-комуникационих технологија у техници и схвате њихову природну повезаност. У оквиру препорученог броја часова планирано је да се ученици упознају са техничким цртежом и обрадом дигиталне слике на рачунару.

Техничко цртање представља универзални језик и основу техничке писмености у графичким комуникацијама у свим подручјима технике и свакодневном животу. Технички цртеж је средство размене информација у техници, од његовог настанка до производње тј. од идеје до реализације. Ученици развијају вештине читања и израде једноставнијих техничких цртежа и израду техничке документације. Ученике треба научити како се скицом може изразити идеја и како се применом правила (стандарда) израђује технички цртеж.

Ученици треба да упознају формате папира и основни прибор за техничко цртање. Инсистирати на правилном коришћењу прибора за техничко цртање увежбавањем приликом геометријског цртања (паралелне линије, нормалне линије, кружнице). Потребно је да сваки ученик самостално нацрта једноставан технички цртеж у одређеној размери користећи одговарајуће врсте линија као и елементе котирања.

Планирани исходи у области употребе и примене информационо-комуникационих технологија у техници у петом разреду се првенствено односе на правилно и безбедно коришћење дигиталних уређаја (рачунар, лаптоп, таблет, мобилни телефон, тв, дигитални фотоапарат, веб камера) а потом и на овладавање вештинама обраде дигиталне слике на рачунару у циљу стицања одговарајућих компетенција које се односе на документовање и дизајн. Ово је једна од основних вештина које су неопходне у стицању општих предузетничких компетенција.

Препоручује се наставницима да са ученицима у пару вежбају пренос података између рачунара и екстерних уређаја (мобилни телефон, фотоапарат) а да сваки ученик самостално реализује процедуре током рада на рачунару. Такође је препорука да сваки ученик (користећи знања и вештине које је стекао на часовима информатике и рачунарства) реализује једноставну вежбу уметања фотографије у одговарајући програм за обраду текста и уређивање документа. Где год је то могуће, треба користити Интернет претрагу и приступ online ресурсима. Препоручени број часова је 16.

Ресурси и производња

Ученике треба упознати са појмом природних ресурса на Земљи и са значајем њиховог очувања. Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. Назначити основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. Упознати ученике са начином коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца.

Други важан ресурс су материјали. Упознати ученике са појмом и поделом материјала (природни, вештачки). Врсте и својства материјала (физичка, хемијска и механичка): дрво, папир, текстил, кожа објаснити на елементарном нивоу. Начин обраде материјала (принципи деловања алата за механичку обраду материјала, испитивање материјала). Припрема за обраду. Приказати правилно коришћење алата за ручну обраду материјала, извођење операција и заштита на раду: обележавање, сечење, завршна обрада (бушење, равнање, брушење). Избор материјала, операција и алата и редоследа њихове примене. Рециклажа материјала и заштита животне средине. Поступно увођење ученика у рад са алатом при извођењу разних операција мења суштински карактер наставе технике и технологије – обрада материјала тако постаје средство креативног изражавања, а не циљ у настави технике и технологије. Програм се реализује у форми предавања (теоретска настава) и вежби.

Приликом вежбања са алатима и при обради материјала потребно је да ученици своје идеје исказују самостално. Препорука је да ученици, на крају ове области, направе план израде и самостално израде најмање три једноставна модела. Препоручени број часова је 20.

Конструкторско моделовање

У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине из области обликовања и обраде материјала, употребе ИКТ-а у техници и техничког цртања. Циљ наставне теме је постављање циљева и приоритета, планирање, доношење одлука, тимски рад, комуникацијске вештине, као и развијање упорности, позитивног односа према раду, способностима решавања проблема, самопроцењивања и критичког мишљења.

Препорука је да се пројекти реализују у паровима или малим групама.

Наставник упознаје ученике са правилима рада у групи, поделом посла и одговорностима, са динамиком и роковима за реализацију пројектних активности. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју која је у складу са њиховим интересовањима и способностима при чему се постиже потпуна диференцијација и индивидуализација наставе.

Ученици самостално истражују информације за пројектни задатак користећи информационо-комуникационе технологије, налазе решење, формирају идеју, израђују техничку документацију, планирају и реализују сопствени производ. Идентификација и избор материјала и алата за реализацију пројекта врше се уз подршку наставника. У том процесу, ученици усвајају и примењују знања, развијају вештине, ставове, одговорност и самосталност. Препорука је да се користе материјали и технологије које су ученици упознали у претходној области.

Ученици самостално врше мерење и обележавање. Обрада материјала може се вршити индивидуално али је препорука да ученици раде у пару, чиме развијају способност сарадње и социјалних вештина. По завршетку, ученици самостално представљају производ/модел, усмено образлажући ток реализације, процењујући оствареност резултата и предлог унапређења. Тежиште оваквог рада није на квалитету коначног продукта већ на процесу који има своје кораке и на сарадничким односима у раду у групи. Наставник је ту пажљиви посматрач, помагач када је то потребно, давалац повратне информације и неко ко охрабрује.

Ученицима јасно треба указати да се и на неуспелим продуктима може много научити ако се схвати где су грешке направљене. Дискутовати са ученицима и о цени понуђених решења. Нагласити важност доброг планирања буџета потребног за његову реализацију као и негативних последица лоших прорачуна.

На тај начин ученике полако оспособљавати да размишљају предузетнички и развијати им основне компетенције везане за финансијску писменост.Препоручени број часова је 16

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Информатика и рачунарство	Програм за обраду геометријских облика „Auto Cad”	Приказивање 3 Д модела у програму „Auto Cad”	

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Уџбеник за 8.разред основне школе, Бигз.

Техника и технологија, комплет материјала за шести разред основне школе

ОБЛАСТ / ТЕМА / МОДУЛ		МЕСЕЦ										ОБРАДА	УТВРЂИВАЊЕ	СВЕГА
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	6										4	2	6
2.	САОБРАЋАЈ	2	4									4	2	6
3.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ		6	8	4							7	11	18
4.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА				4	6	6	6				8	12	22
5.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ							4	6	6	0	0	16	16
УКУПНО		8	10	8	8	6	6	10	6	6	0	23	43	68

Предмет: Хемија

Разред: V-VIII

Предмет	Хемија	
Разред	7.разред	
Трајање школског програма	72.часа (2022-2026.године)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-На конкретним примерима из свакодневног живота наводи примену хемије; -Идентификује и објашњава појмове који повезују хемију с другим наукама, различитим професијама и принципима одрживог развоја; -Објашњава основну разлику између хемијских елемената и хемијских једињења;	**Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас** (3 часа)	Предмет изучавања хемије. Везе између хемије и других наука. Примена хемије у различитим делатностима и свакодневном животу. Супстанца. Врсте супстанци: хемијски елементи, хемијска једињења и смеше. **Демонстрациони огледи**: демонстрирање узорака

-Класификује и разликује врсте супстанци на основу степена сложености;		елемената, једињења и смеша.
-На основу датих фаза постављања научне теорије одређује да ли је хипотеза исправна или није; -Разуме и примењује основна правила понашања у хемијској лабораторији; -На основу пиктограма процењује ризике употребе супстанце по здравље и околину; -Одређује физичка и хемијска својства на основу описа; -Изводи потребна мерења и на основу лабораторијске вежбе одређује физичка и хемијска својства супстанци; -На конкретним примерима претвара дате јединице у тражене вредности; -На различитим типовима задатака одређује физичке и хемијске промене супстанци.	**Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас** (10 часова)	Хемијска лабораторија и експеримент. Лабораторијско посуђе и прибор. Физичка и хемијска својства супстанци. Физичке и хемијске промене супстанци. **Демонстрациони огледи:** демонстрирање правилног руковања лабораторијским посуђем и прибором, и правилног извођења основних лабораторијских техника рада; испитивање физичких и хемијских својстава и промена супстанци. **Лабораторијска вежба I:** основне лабораторијске технике рада: мешање, уситњавање и загревање супстанци. **Лабораторијска вежба II:** физичка својства супстанци, мерење масе, запремине и температурне супстанце. **Лабораторијска вежба III:** физичке и хемијске промене супстанци.
-Разликује хемијске елементе и хемијска једињења на основу честица – атома; -На основу написаног симбола зна назив елемента, као и да на основу назива елемента пише одговарајући симбол; -Одређује грађу атома: шта чини атомско језго а шта електронски омотач; -На конкретним примерима одређује број елементарних честица; -Одређује и представља изотопе хемијских елемената; -Правилно попуњава распоред електрона по енергетским нивоима поштујући правила; -На основу места у Периодном систему елемената класификује елемент – метал, неметал, металоид и племенити гас; -На основу валентних електрона објашњава реактивност племенитих гасова и наводи њихову примену у	**Атоми и хемијски елементи** (11часова)	Атоми хемијских елемената. Хемијски симболи. Грађа атома: атомско језгро и електронски омотач. Атомски и масени број, изотопи. Распоред електрона по нивоима у атомима елемената. Периодични систем елемената (ПСЕ), закон периодичности и веза између броја и распореда електрона по нивоима у атомима елемената и положаја елемената у ПСЕ. Племенити гасови. Својства и примена. **Демонстрациони огледи:** формулисање претпоставке о честичној грађи супстанци.

свакодневном животу.		**Вежба IV:** одређивање валентног нивоа и броја валентних електрона.
-У конкретним примерима, на основу врсте елемента одређује тип хемијске везе; -Шематски приказује настајање везе у молекулима елемената и једињења; -Користећи Периодни систем елемената Луисовим симболима представља настајање везе у молекулима елемената и једињења; -Описује физичка својства супстанци с атомском, молекулском и јонском кристалном решетком; -Препознаје тип хемијске везе у супстанцама и повезује га са својствима супстанци; -Разликује и објашњава физичка својства супстанци с јонском и ковалентном везом; -Пише, саставља хемијске формуле и даје називе на основу сталне и променљиве валенце; -На основу валентних електрона одређује валенцу.	**Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења** (10 часова)	Ковалентна веза: молекули елемената и молекули једињења. Атомска и молекулска кристална решетка. Јонска веза и јонска кристална решетка. Валенца. Хемијске формуле и називи. **Демонстрациони огледи:** својства супстанци са ковалентном и јонском везом. **Лабораторијска вежба V:** упоређивање својстава супстанци са јонском и супстанци са ковалентном везом.
-Разликује једињења и смеше – структуру; -На конкретним примерима калсификује хомогене и хетерогене смеше у зависности од агрегатног стања; -На конкретним примерима задатака израчунава масу раствора, масу растворене супстанце и масу растварача; -Класификује растворе на незасићене, засићене и презасићене, на основу количине растворене супстанце; -На основу експерименталног рада одређује растворљивост супстанци с различитим типом хемијске везе у води; -Израчунава масени проценат раствора помоћу пропорције; -Кратко описује поступке за раздвајање састојака смеше и наводи лабораторијско посуђе и прибор за сваки поступак	**Хомогене и хетерогене смеше** (13 часова)	**Смеше: хомогене и хетерогена.** Раствори – хомогене смеше. Растварање и растворљивост. Вода и ваздух – хомоген смеше у природи. Масени процентни састав смеша. Раздвајање састојака смеша: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета. **Демонстрациони огледи:** састав и својства смеша; раствори и њихова својства; растворљивост; незасићени, засићени и презасићени раствори; раздвајање састојака смеша. **Лабораторијска вежба VI:** испитивање растворљивости супстанци. **Лабораторијска вежба VII:** раздвајање састојака смеша: декантовање, цеђење и

		одвајање помоћу магнета.
-Дефинише хемијску реакцију и повезује је с хемијским променама; -На конкретним примерима одређује реактанте и производе хемијских реакција; -Самостално саставља и изједначава хемијске реакције на основу описа; -Примењује закон о одржању масе и израчунава масу реактаната или масу производа; -На основу блок коцки пише једначине хемијских реакција и одређује реактанте и производе	**Хемијске реакције и хемијске једначине** (5 часова)	Хемијске реакције. Закон о одржању масе. Х **Демонстрациони огледи:** мерење и упоређивање укупне масе супстанци пре и после хемијске реакције на отвореном и затвореном реакционом систему. **Вежба VIII:** састављање једначина хемијских реакција.емијске једначине.
-Објашњава однос између стварне и релативне атомске масе; -Израчунава релативне атомске и релативне молекулске масе атома, молекула и једињења; -Током израчунавања успоставља везу између масе супстанце, количине супстанце и броја честица; -На основу закона сталних односа маса одређује односе масе елемената у различитим једињењима; -Користећи закон сталних односа маса одређује формулу једињење; -Пише једначине хемијских реакција примењујући правила за стехиометријска израчунавања.	**Израчунавања у хемији** (8 часова)	Релативна атомска и релативна молекулска маса. Количина супстанце и мол. Моларна маса. Закон сталних односа маса. Масени процентни састав једињења. Израчунавања на основу једначина хемијских реакција. **Лабораторијска вежба IX:** мерење масе супстанце и израчунавање моларне масе и количине супстанце.
-Пише и изједначава једначине за лабораторијско добијање водоника и кисеоника; -На конкретним задацима изводи потребна стехиометријска израчунавања, примењујући правила; -На основу сталне и променљиве валенце пише формуле и називе оксида; -Пише једначине дисоцијација киселина, хидроксида и соли; -Пише и изједначава једначине хемијских реакција синтезе киселина и база; -Одређује киселост одговарајућег раствора на основу дате pH вредности; -На основу назива киселина и база пише одговарајуће формуле, реакције неутрализације и изводи стехиометријска израчунавања;	**Водоник и кисеоник и њихова једињења. Соли** (12 часова)	Водоник. Кисеоник. оксидација, сагоревање и корозија. Оксиди: хемијске формуле, називи и основна својства. Киселине: хемијске формуле, називи и основна својства. Хидроксиди (базе): хемијске формуле, називи и основна својства. Мера киселости раствора: pH-скала. Неутрализација – хемијска реакција киселина и хидроксида (база). Соли: формуле и називи. **Демонстрациони огледи:** испитивање кисело-базних

-На конкретним формулама соли одређује валенцу метала.		својстава раствора помоћу индикатора; реакција неутрализације. **Лабораторијска вежба X:** испитивање кисело-базних својстава раствора помоћу индикатора

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе хемије је да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава; -сваки наставник мора да одржи два угледна часа и један час корелације у току школске године према плану стручног већа; -по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње и на састанцима стручних актива презентовати семинаре ;
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Планирано оцењивање је путем контролних задатака (укупно 4. контролна задатка у току школске године), усменим испитивањем и оцењивање ученичких активности (ангажовање и рад на часу, домаћи задатак, израда реферата, паноа, презентација) **Оцењивање:** -објективност у оцењивању према утврђеним критеријумима; -релевантност оцењивања; -коришћење разноврсних техника и метода оцењивања; -правичност у оцењивању; - редовност и благовременост у оцењивању; -оцењивање без дискриминације и издвајање по било ком основу; - уважавање индивидуалних разлика, потреба, узраста, претходних постигнућа ученика и тренутних услова у којима се оцењивање одвија. -Редовно вођење педагошке документације -кроз формативно оцењивање редовно пратити напредак ученика, начин како учи, степен самосталности у раду, начин остваривања сарадње у процесу учења са другим ученицима, рад на пројектима, експериментални рад,креативност у раду,семинарски, израда паноа и други практични радови; - сумативно оцењивање на крају програмске целине или на крају полугодишта кроз усмено,писмено оцењивање и оцењивање практичног рада;
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Предвиђенио су домаћи задаци, као и могућност израде реферата, презентација, паноа;
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могућност посете сајму науке и радионица организоване од стране Хемијског факултета;
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Наставна средства су разноврсна средства која су прилагођена потребама наставе. Користе се следећа наставна средстава: -визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, таблица ПСЕ, видео...) - ИКТ (лап топ, пројектор, дигитални уџбеник)

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Хемије је првенствено оријентисан на процес учења и остваривања исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи хемију. Они омогућавају да се наставе хемије достигне у складу са предметним и међупредметним компетенцијама и стандардима постигнућа. Исходи представљају ученичка постигнућа и као такви су основни водич наставнику који креира наставу и учење. Програм наставе и учења хемије је тематски концепт. За сваку област/тему предложени су садржаји, а ради лакшег планирања наставе предлаже се оријентациони број часова по темама. Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода Хемије је настава усмерена на учење у школи, што значи да ученик треба да учи:

– смислено: повезивањем онога што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота;

повезивањем онога што учи са оним што је учио из хемије и других предмета;

– проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема;

– дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине;

-критички: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената;

– кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

I . ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. При планирању наставе и учења важно је имати у виду да се исходи разликују по потребном времену за њихово постизање. Неки се лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелације са предметима. У фази планирања наставе и учења треба имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Препоручен је број часова за реализацију сваке теме који укључује и предвиђене лабораторијске вежбе, вежбе и

демонстрационе огледе. Формирање појмова треба базирати на демонстрационим огледима и лабораторијским вежбама. Ако у школи не постоје супстанце предложене за извођење демонстрационих огледа и лабораторијских вежби, огледи се могу извести са доступним супстанцама.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас

Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас је тема у којој ученици

идентификују појмове који повезују хемију са другим наукама и различитим професијама, кроз различите примере из савременог живота (на пример, производња и прерада хране, производња лекова, нових врста грађевинских и изолационих материјала, козметичких производа, средстава за хигијену, конзерванаса, боја, лакова). Ученици би требало да уоче да је развијеност хемијске производње значајан показатељ нивоа развијености друштва, да хемијски производи представљају стално окружење савременог човека, свим добима и ризицима. Хемија као природна наука, заједно са физиком и биологијом, пружа могућност комплексног сагледавања природе и доприноси да ученици формирају позитиван став према њеном очувању У оквиру теме ученици идентификују да је предмет изучавања хемије супстанца. На основу претходног знања разликују супстанцу и физичко тело, класификују супстанце према сложености састава на хемијске елементе и хемијска једињења, и сазнају да се елементи и једињења у природи могу наћи као чисте супстанце и као састојци смеша. Зато је важно да у оквиру демонстрације ученици посматрају узорке хемијских елемената, једињења и смеша, познатих из свакодневног живота. У овом периоду од њих се не може очекивати да прецизирају разлику у саставу различитих једињења.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 3.

Хемијска лабораторија

У оквиру ове теме ученици уче улогу експеримента у хемији, усвајају основна правила понашања у хемијској лабораторији, мере опреза при руковању супстанцама, лабораторијским посуђем и прибором, мере заштите себе и других, заштите животне и радне средине, и мере прве помоћи у случају повреде при раду. Ученици започињу учење о правилима понашања и мерама опреза у раду, а она се даље разрађују на садржајима наредних тема. Знања и вештине које ученици стичу на овим часовима неопходним су и за задовољавање свакодневних животних потреба. Почев од ове теме, ученици се упознају са основним техникама рада у лабораторији (мешање, уситњавање и загревање супстанци), као и техникама: посматрања, мерења, бележења и уочавања правилности међу прикупљеним подацима, формулисања објашњења, извођења закључака. Ученици експериментално испитују и описују физичка и нека хемијска својства супстанци, на пример, запаљивост, као и физичке и хемијске промене супстанци и повезују их са применом у свакодневном животу и различитим професијама. У демонстрационим огледима ученици уочавају које се лабораторијско посуђе и прибор користи у експерименталном раду, како се правилно њиме рукује, уочавају и разликују физичка и хемијска својства супстанци, и физичке и хемијске промене супстанци. Да би ученици препознали када је дошло до хемијске реакције, могу се демонстрирати огледи: издвајање гаса (реакција између цинка и хлороводоничне киселине, реакција између натријум-хидрогенкарбоната и етанске киселине), издвајање талога (реакција између раствора олова(II)-нитрата и калијум-јодида, бакар(II)-сулфата и натријум-хидроксида), промена боје реактаната (сагоревање хартије и сахарозе, разлагање амонијум-дихромата), појава светлости (сагоревање траке магнезијума). У овом периоду учења хемије важно је да ученици само уче шта указује на хемијску промену (хемијску реакцију). У оквиру ове теме ученици први пут изводе лабораторијске вежбе. Потребно је да они претходно виде како се правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама и зато је важно да посматрају демонстрације огледа пре сваке вежбе. То важи и за све остале теме. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 7 и три лабораторијске вежбе.

Атоми и хемијски елементи

Учење шта је атом, о структури атома и субатомским честицама (протони, електрони, неутрони), ученици би требало да започну на примеру атома хелијума (с обзиром на то да атом најзаступљенијег изотопа водоника нема неутрона). Потребно је да ученици упореде наелектрисање и масу протона, неутрона и електрона, а потом наелектрисање, масу и величину атомског језгра и електронског омотача. Ученици би требало да примењују појмове атомски и масени број у описивању структуре атома. У овом периоду учења хемије ученици би требало да прошире дифиницију хемијског елемента тиме да хемијски елемент изграђује једна врста атома, тј. да сви атоми хемијског елемента имају исти број протона, односно атомски број. Учећи о структури атома ученици би требало да користе различите моделе атома (слике, тродимензионалне и анимиране моделе атома доступне преко савремених информационих комуникационих технологија, ИКТ). При томе је важно да ученици критички посматрају моделе, уочавају информације о структури атома које модели пружају, као и њихова ограничења. Учећи о изотопима важно је да ученици уче да атоми једне врсте, тј. једног хемијског елемента, могу да се разликују према броју неутрона. Уз то, потребно је да уоче различиту заступљеност изотопа у природи и да познају каква је њихова практична примена. У оквиру ове теме ученици први пут разликују врсте хемијских елемената: метале, неметале, металоид и племените гасове. Они би требало да учи: када је максимално попуњен валентни ниво, распоред електрона у атомима племенитих гасова, да шематски представљају распоред електрона по енергетским нивоима, и да повезују распоред електрона у атому елемената са положајем елемента у Периодном систему елемената. Учећи о племенитим гасовима ученици би требало да повезују структуру атома са својствима елемената, применом, као и са заступљеношћу њихових слободних атома у природи. Демонстрациони огледи: демонстрирање огледа за постављање претпоставке о честичној структури супстанца: растварање калијум-перманганата у води и разблаживање раствора калијум- перманганата. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 10 и једна вежба.

Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења Током учења садржаја ове теме, ученици би требало да наставе повезивање својстава и структуре супстанци. При томе, важно је да уоче веома малу заступљеност слободних атома у природи, тј. да су само атоми племенитих гасова слободни.

Удруживање атома у стабилне молекуле, односно грађење ковалентне везе, ученици би требало да уче на примерима: водоника, хлора, кисеоника, азота, хлороводоника, воде и амонијака, а о јонској хемијској вези
на примерима: натријум-хлорида, натријум-оксида и магнезијум-хлорида. Ученици би требало да пишу формуле и називе супстанци користећи појам валенце. Учећи о хемијској вези могу користити моделе атома, молекула, јона, кристалних решетки доступних преко савремених ИКТ. Посматрањем демонстрационих огледа ученици би требало да уоче разлике својстава супстанци са поларном и неполарном ковалентном везом – скретање млаза поларне супстанце у електричним пољу; поларност воде и етанола. Такође, као и да уоче разлике својстава супстанци са јонском и ковалентном везом: растворљивост, температура топљења, и агрегатно стање при стандардним условима. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 9 и једна лабораторијска вежба.

Хомогене и хетерогене смеше

Током учења садржаја теме ученици формирају појмове: хетерогена и хомогена смеша,
раствори и растворљивост, разликују квалитативни и кванитативни састав смеша и представљају квантитативни састав смеша преко масеног процентног састава. Ученици треба да овладају основним техникама раздвајања састојака смеша и да их
самостално изводе: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета. (Могу се информисати и о осталим техникама раздвајања састојака смеша). Требало би да препознају воду за пиће, ваздух, али и речну воду или морску воду, као примере хомогених смеша. Упоређујући различите узорке воде у природи и разматрајући различите природне или деловањем човека изазване промене у њиховом саставу, треба да уоче када вода и ваздух представљају хомогене, а када хетерогене смеше. При томе, важно је да разликују воду као једињење (чиста супстанца), од примера вода у природи које су смеше (изворска,
морска, речна, језерска, подземна, минерална вода, атмосферска и отпадна вода). Ученици би требало да се објасни шта се раствара у води, да схвати значај воде за живот, и да је чувају од загађења. Важно је да знају су неке супстанце загађујуће за ваздух, али и да се могу предузети мере у циљу спречавања загађивања ваздуха. Израчунавања у вези са масеним процентним саставом смеша ученици би требало да у највећој мери повезују са саставом комерцијалних производа (на пример, медицинска средства, прехрамбени производи, средства за одржавање хигијене).

У демонстрационим огледима ученици би требало да уоче да је састав смеша произвољан, да састојци смеша не мењају својства у смешама и да својства смеша зависе од заступљености. састојака у смешама. Они би требало да виде како се припремају раствори, на пример припремање презасићеног раствора натријум-ацетата и кристализацију растворених супстанци. И бих препоручио и демонстрирање огледа којим се показује да у води има раствореног кисеоника, растварање калијум-перманганата и јода у води и неполарним растварачима („хемијски коктел"). Поред наведеног, пре лабораторијске вежбе намењене раздвајању састојака смеша, потребно је да наставник демонстрационим огледима покаже како се изводе поједини поступци.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 11 и две лабораторијске вежбе.

Хемијске реакције и хемијске једначине

У оквиру теме ученици треба да оцењују квалитативно и квантитативно значење хемијске једначине којом се представља одређена хемијска промена, да примењује значење коефицијента и да разликују коефицијент од индекса. Закон о одржању масе ученици треба да разумеју са становишта честичне структуре супстанце, тј. да је маса супстанци пре и после хемијске реакције иста, јер је број атома пре и после хемијске реакције исти. Ученици би требало да усмене и текстуалне описе хемијских реакција преводе у симболички запис, тј. да записују једначине хемијских реакција, разликују реактанте од производа хемијске реакције и одређују коефицијент у хемијској једначини. Ученици би требало да уоче топлотне ефекте при физичким и хемијским променама супстанци, тј. да се током промена ослобађа или троши топлота на прајмер, при растварању натријум-хидроксида и растварању амонијум-хлорида у води. При писању хемијских формула супстанци и записивању једначина хемијских реакција ученици уче и како се пишу хемијске формуле у програмима за обраду текста и посебним програмима креираним за ту сврху. Велики значај у усвајању нових појмова у овој теми имају демонстрациони огледи: сагоревање свеће, реакција између натријум-хидрогенкарбоната и сирћетне киселине, реакција између натријум-

хлорида и сребро-нитрата, и баријум-хлорида и натријум-сулфата. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 8 и једна вежба.

Израчунавања у хемији

У оквиру ове теме ученици формирају појмове: релативна атомска маса, релативна молекулска маса, количина супстанце, мол, моларна маса. Ученици на основу назива или хемијске формуле супстанце израчунавају релативне молекулске масе задатих супстанци користећи таблицу ПСЕ. Лабораторијска вежба предвиђа да ученици на техничкој ваги мере масе одређене супстанце, а затим да израчунају количину супстанце, и обрнуто, да за задату количину супстанцу израчунају масу те супстанцу, а онда и да је измере помоћу ваге. Важно је да током израчунавања ученици успостављају везе између масе супстанце, количине супстанце и броја честица, да изводе израчунавања на основу хемијских формула – израчунавање масеног елементарног процентног састава једињења, израчунавања на основу хемијских једначина, на основу односа количине, масе и броја честица учесника у хемијској реакцији. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 12 и једна лабораторијска вежба.

Водоник и кисеоник, и њихова једињења. соли

У последњој теми у 7. разреду ученици уче о водонику и кисеонику, и класама неорганских једињења (оксиди, киселине, хидроксиди/базе и соли). У оквиру теме ученици детаљније сазнају освојствима и практичној примени ова два елемента, као и о њиховим једињењима учећи у наставак о класама неорганских једињења. Тако ученици сазнају о заступљености водоника у природи, својствима водоника и повезују својства и примену водоника. Примењују Закон о одржању масе приликом писања хемијских једначина добијања водоника електролизом воде и сагоревања водоника. На тим примерима, ученици могу уочити разлику између хемијских реакције анализе и синтезе. Заступљеност кисеоника у природи ученици повезују са значајем кисеоника за живи свет – дисање. Они би требало да знају да су својства O_2 и O_3 различита, и значај озона за заштиту живог света од зрачења из космоса. Ученици треба да формирају појмове оксидације, сагоревања и корозије, и да уоче улогу кисеоника у овим процесима. Ученици треба да уоче да оксидација може бити бурна или тиха, и да
се производи оксидације разликују по својим својствима. При томе могу да се користим примери хемијских једначина реакције оксидације из теме ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ И ХЕМИЈСКЕ ЈЕДНАЧИНЕ, и формуле оксида (писање на основу валенције кисеоника), из теме МОЛЕКУЛИ, ЈОНИ И ХЕМИЈСКА ЈЕДИЊЕЊА. Потребно је да ученици кроз демонстрационе огледе и лабораторијску везу повежу састав и својства киселина, база и соли, да уоче шта је заједничко у саставу киселине (на пример, HCl, H_2SO_4, CH_3COOH), и у саставу хидроксида/база (NaOH, $Ca(OH)_2$). Промену боје индикатора у растворима различитих киселина и база требало би да повежу с постојањем H+, односно OH- јона у воденим растворима, што одређује и остала хемијска својства ових једињења. Важно је да то знање повеже са примерима из свакодневног живота. Важно је да ученици испитују кисело-базна својства комерцијалних производа (за уклањање каменца, одмашћивање рерни, чишћење сливник) и тако уоче везу између својстава и примене. киселина и хидроксида. Ученици уче о киселости раствора и pH-скали на примерима из свакодневног живота (на пример, средства за одржавање хигијене, козметички препарати, прехрамбени производи, телесне течности), што им помаже у разумевању информација о pH вредности на етикетама тих производа. Ученици на крају теме систематизирају знање о киселинама, хидроксидима/базама и солима кроз демонстрациони оглед, испитивање електропроводљивости дестиловане воде, хлороводоничне киселине, раствора натријум-хидроксида и раствора натријум-хлорида, и разматрање зашто неке течности проводе електричну струју, а неке не проводе. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 12 и једна лабораторијска вежба.

I. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднује се процес и производи учења. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Тако, на буквар, питања у вези с демонстрацијом огледа, ученичка запажања, објашњења и закључци, могу бити један од начина формативног проверавања. Анализа ученичких одговора пружа увид у то како они примају информације из огледа и издвајају битне,

анализирају ситуације, повезују хемијске појмове и појмове формиране у настави других предмета у формулисању објашњења и извођењу закључака о својствима и променама супстанци. Таква пракса праћења напредовања ученика поставља их у позицију да повезују и примењују научне појмове у контекстима обухваћеним демонстрираним огледима, доприноси развоју концептуалног разумевања и критичког мишљења, и припрема ученике да на тај начин разматрају својства и промене супстанци с којима су у контакту у свакодневном животу. Праћење напредовања ученика требало би да обухвати све нивое презентовања хемијских садржај: макроскопски, честични и симболички ниво. Питањима би требало подстицати ученике да Шта ће се десити, да оправдају избор, објасните зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области садржаја, препознају питања постављена на нови начин, извуку корисне податке, али и да процењују шта нису разумели. Ученике би требало охрабривати да презентују, објашњавају и бране стратегије које користе у решавању проблема. Време се они подстичу да реструктуирају и организују садржај на нов начин, издвајају релевантан део садржај за решавање проблема, цртање дијаграма, анализирање везе између компоненти, објашњавају како су решили проблем или трагају за различитим начинима решавања проблема. Улога наставника је да води питања или сугестија резоновање ученика, као и да пружа повратне информације. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења.

Оцењивање (сумативно проверавање) је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење остваривања циља, исхода и стандарда постигнућа. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада. Важно је да активности ученика у процесу наставе и учења буду усаглашени са очекиваним исходима, и да се од ученика не очекују знања и вештине које у настави нису имали прилике да развију. Наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Преиспитивање наставе према резултатима које постижу ученици је важна активност наставника и подразумева промену у методама наставе и учења, активностима и задацима ученика, изворима за учење, наставним средствима, тако да се ученицима обезбеди напредовање ка бољим постигнућима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Биологија (процес варења хране)	Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Географија (Свемир)	Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Физика (закони, материја)	Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада

	Биологија (екологија, лабораторијски прибор и посуђе,варење хране,)	Хемија као природна и експеримент алнa наука и хемијска лабораторија	Путем пројекта истраживањ а	Продукт практичног рада
	Географија (Заштита животне средине,ваздух, кружење воде у природи)	Хемија као природна и експеримент алнa наука и хемијска лабораторија	Путем пројекта истраживањ а	Продукт практичног рада
	Физика (мерење –основне јединице у Si-систему, агрегатна стања материје)	Хемија као природна и експеримент алнa наука и хемијска лабораторија	Путем пројекта истраживањ а	Продукт практичног рада
	Физика (грађа атома, елементарне честице, радиоактивност, модели)	Атоми и хемијски елементи	Путем пројекта истраживањ а	Продукт практичног рада
	Биологија (лечењње радиоактивним изотопима, утврђивање старости фосилних остатака)	Атоми и хемијски елементи	Путем пројекта истраживањ а	Продукт практичног рада
	Биологија (Хемијска веза – ковалентна поларна и неполарна, јонска-растворљивост, температура агрегатно стање)	Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења	Путем пројекта истраживањ а	Продукт практичног рада
	Физика (агрегатна стања материје –кристална решетка, тип хемијске везе)	Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења	Путем пројекта истраживањ а	Продукт практичног рада
	Математика (валенца-	Молекули елемената и	Путем пројекта	Продукт практичног

најмањи заједнички садржалац)	једињења, јони и јонска једињења	истраживања	рада
Техника и технологија (легуре)	Смеше: хомогене и хетерогене	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Биологија(заштита животне средине, лабораторијски прибор и посуђе)	Смеше: хомогене и хетерогене	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Математика (израчунавања – пропорције, проценти)	Смеше: хомогене и хетерогене	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Географија (извори загађења ваздуха)	Смеше: хомогене и хетерогене	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Физика (Растворљивост, температура растварања, поларност молекула, промене агрегатног стања)	Смеше: хомогене и хетерогене	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Биологија (варење хране, дисање, фотосинтеза)	Хемијске реакције и хемијске једначине	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Математика (стехиометријска израчунавања)	Хемијске реакције и хемијске једначине	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Географија (водоник и кисеоник,	Водоник и кисеоник и њихова једињења. Соли.	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Биологија (кружење водоника и кисеоника у природи, индикатори, pH, киселине, базе,)	Водоник и кисеоник и њихова једињења. Соли.	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Сарадња (Активно слуша и поставља релевантна питања поштујући чланове групе и чланове других група; Конструктивно и креативно доприноси раду групе и остварењу заједничког циља; Активно и конструктивно учествује у раду групе или пара; Поштује павила рада групе, зна своје место и улогу у групи; Одговорно и свесно извршава заједниче активности стављајући интересе групе изнад сопствених; Критички процењује свој рад и рад чланова гупе, доприноси унапређивању рада групе и уме да представ резултате рада.)
Рад са подацима и информацијама (Зна да је за разумевање појава и догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке и разликује податак/ информацију од њиховог тумачења; Користи податке из различитих извора и начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника; Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области)
Предузимљивост и оријентација ка предузетништу (Прилагођава се друштвеним и економским променама, усмерен је на развој нових вештина, које примењује у практичном раду; Препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију; Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге.;Мотивисан је и зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака; Зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања.
Одговорно учешће у демократском друштву (Има позитиван став према поштовању људских права и слобода; Зна дечја и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани; Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву; Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине)
Комуникација (Изражава своје ставове усмено и писмено на позитиван и аргументован начин, користећи одговарајући језик;Уважава саговорнике реагујући на оно што он говори, а не на његову личност; На одговарајући и креативан начин користи језик и стил комуникације који су специфични за хемијску лабораторију;Уме да саслуша саговорника до краја и без упадица; На одговарајући начин користи термине специфичне за наставну јединицу)
Компетенција за учење (Примењују знања у различитим ситуацијама у зависности од карактеристика ситуације и сопствених циљева; Активно конструише знање, уочава структуру градива, повезује знање из предходне наставне јединице; Активно селектује познато од непознатог; Ефикасно користи различите стратегије учења, прилагођава их структури градива; Уме да резимира и еваборира основне идеје наставне јединице; Уме јасно да искаже одређени садржај, усмено и писмено; Разликује битно од небитног; Способан да самостално и у сарадњи са другима истражује, размењује и повезује знање; Користи различите изворе информација и има критички однос према њима; Негује и развија лична интересовања; Има позитиван, одговоран и критички однос према учењу)
Дигитална компетенција (Уме да претражује, критички анализира и систематизује информације у електронском облику; Уме да представи, организује и обликује одређене информације; Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ-а и да га користи на одговарајући начин; Препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу ИКТ-а)
Естетичке компетенције (Показује позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознаје и разуме њихове вредности; Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања; Употребљава основне појмове, схеме и правила који припадају теоријама уметничких грана које постоје у основном образовању;

Показује осетљивост за еко-културу и културу свакодневног живљења и има критички однос према употреби и злоупотреби природе **Одговорсан однос према околини** (Процењују ризике од употребе неких супстанци по здравље људи и одговорно поступа са њима; На основу пиктограма на реагенс боцама, процењује ризике супстанци по околину и правилно поступа са њима) **Одговоран однос према здрављу** (Препознаје сигурносне и здравствене ризике у животу и раду, примењује мере заштите, предвиђа и избегава опасне ситуације, познаје начине пружања прве помоћи и својим понашањем промовише здравље и сигурност)
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Уџбеник за 7.разред основне школе, Маја Шумар Ристовић, Вулкан знање, 2020, Београд; Збирка задатака са лабораторијским вежбама 7, Маја Шумар Ристовић, Вулкан знање, 2020, Београд;

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ		број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	**Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас**		3	2	1
2.	**Хемија као експериментална наука и хемијска лабораторија**		10	4	6
3.	**Атоми и хемијски елементи**		11	6	5
4.	**Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења**		10	4	6
5.	**Хомогене и хетерогене смеше**		13	5	8
6.	**Хемијске реакције и хемијске једначине**		5	2	3
7.	**Израчунавања у хемији**		8	4	4
8.	**Водоник и кисеоник и њихова једињења. Соли**		12	7	5
укупно:			72	34	38

Предмет	Хемија	
Разред	8.разред	
Трајање школског програма	68.часа (2022-2026.године)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- Наведе примену метала и руда у свакодневном животу; -Пише формуле једињења на основу назива; -Опише физичка и хемијска својства	**Метали, оксиди и хидроксиди** (10 часова)	-Метали у неживој и живој природи. -Општа физичка и хемијска својства метала. -Алкални и земноалкални метали. -Гвожђе, бакар, алуминијум, олово и

метала, оксида и хидроксида и наводи примену у свакодневном животу; -Пише једначине хемијских реакција сагоревања, растварање метала и оксида метала у води; -Израчуна масу и количину супстанце користећи пропорције		цинк, њихове легуре и практична примена. -Оксиди метала и хидроксиди, својства и примена. **Демонстрациони огледи:** реакција Na, K, Mg и Ca са водом; реакција MgO и CaO са водом и испитивање својстава насталог раствора помоћу лакмус-хартије; испитивање електропроводљивости раствора натријум-хидроксида. **Лабораторијска вежба I:** испитивање физичких својстава метала; реакција метала са киселинама.
-Наведе примену неметала и његових једињења у свакодневном животу; -На основу закона сталних односа маса и кватитативног састава раствора одреди односе маса елемената у различитим једињењима; -Опише физичка и хемијска својства неметала и повезује их с њиховом практичном применом; -Луисовим симболима представи настајање (не)поларне ковалентне везе у молекулима и једињењима халогених елемената; -Изведе потребна мерења и на основу лабораторијске вежбе одреди физичка и хемијска својства супстанци; -Пише једначине хемијских реакција сагоревања нематала, растварање оксида неметала у води; -Пише формуле, називе киселине и једначине електролитичке дисоцијације неорганских киселина;	**Неметали, оксиди и киселине** (10 часова)	-Неметали у неживој и живој природи. -Општа физичка и хемијска својства неметала. -Халогени елементи, сумпор, азот, фосфор и угљеник. -Оксиди неметала и киселине, својства и примена. **Демонстрациони огледи:** добијање сумпор(IV) -оксида и испитивање његових својстава; разблаживање концентроване сумпорне киселине; добијање угљеник(IV)-оксида и испитивање његових својстава; испитивање електропроводљивости дестиловане воде и хлороводоничне киселине; доказивање базних својстава воденог раствора амонијака. **Лабораторијска вежба II:** испитивање физичких својстава неметала. **Лабораторијска вежба III:** доказивање киселости неорганских киселина помоћу лакмус-хартије.
-Именује соли на основу назива и валенце метала и киселинског остатка; -Пише једначине хемијских реакција за добијање соли; -На конкретним задацима изведе стехиометријска израчунавања, примењујући одговарајућа правила; -Користи пропорције и израчунава масу и количину супстанце; -Пише реакције дисоцијације соли и	**Соли** (8 часова)	-Добијање соли. -Формуле соли и називи. Дисоцијација соли. -Физичка и хемијска својства соли. -Примена соли. **Демонстрациони огледи:** реакција неутрализације хлороводоничне киселине и раствора натријум-хидроксида; реакција између метала и киселине;

одређује катјоне и анјоне; -Одреди физичка и хемијска својства соли; -На основу експерименталног рада одреди растворљивост соли у води; -Наведе примену одговарајућих соли у свакодневном животу;		хемијске реакције соли: између калцијум-карбоната и хлороводоничне киселине, раствора гвожђе(III)-хлорида и натријум-хидроксида, раствора сребро-нитрата и натријум-хлорида. **Лабораторијска вежба IV:** добијање соли и испитивање растворљивости различитих соли у води; добијање баријум-сулфата; доказивање угљеник(IV)-оксида и настајање калцијум-карбоната.
-Одреди физичка и хемијска својства органских једињења; -Пише формуле органских једињења у зависности од врсте низа и хемијске везе; -На конкретним задацима одреди број примарних, секундарних, терцијарних и кватернарних С атома ; -Наведе примену органских једињења; -Именује и пише функционалне групе и разуме сличности и разлике у својствима органских једињења; -На конкретним примерима, на основу врсте атома и функционалне групе пише назив класе органских једињења; -Одреди масене проценте свих класа органских једињења;	**Органска једињења и њихова општа својства** (3 часа)	-Својства атома угљеника и многобројност органских једињења. -Функционалне групе и класе органских једињења. -Општа својства органских једињења. **Демонстрациони огледи:** упоређивање својстава органских и неорганских једињења; доказивање угљеника у органским супстанцама
-На конкретним примерима класификује угљоводонике на основу назива; -Наведе примену деривата нафте у свакодневном животу; -Пише формуле и називе алкана; -Пише формуле и називе алкил-група; -Примењује правила за давање назива угљоводоника с разгранатим низом; -Пише и именује изомере низа и изомере положаја на основу молекулске формуле; -Одреди физичка својства угљоводоника и упореди физичка својства за различите класе органских једињења; -Пише једначине хемијских реакција адиције, сагоревања, супституције и полимеризације и израчунава масу и количину супстанце;	**Угљоводоници** (10 часова)	-Подела угљоводоника. Номенклатура. -Изомерија. -Физичка својства угљоводоника. -Хемијска својства угљоводоника. -Полимери. -Нафта и земни гас. **Демонстрациони огледи:** испитивање растворљивости и сагоревање n-хексана (медицински бензин); разликовање засићених и незасићених ацикличних угљоводоника (реакција са калијум-перманганатом). **Вежба V:** састављање модела молекула угљоводоника, писање структурних формула и именовање угљоводоника.
-Пише молекулске и рационалне структурне формуле алкохола, карбоксилних и масних киселина;	**Органска једињења с кисеоником**	-Алкохоли -номеклатура, својства и примена. -Карбоксилне киселине – номенклатура,

-Прими правила за давање назива алкохола, карбоксилних киселина и естара; -Хемијским једначинама прикаже хемијска својства органских једињења с кисеоником; -На конкретним примерима, користи пропорцију и зводи потребна израчунавања; -Наведе примену органских једињења с кисеоником у свакодвеном животу, као и последице прекомерне и недовољне употребе истих; -Пише једначине хемијских реакција естерификације и именује естре поштујући правила;	(10 часова)	својства и примена. Масне киселине. -Естри – номеклатура, својства и примена. **Демонстрациони огледи:** добијање алкохола алкохолним врењем; доказивање киселости карбоксилних киселина; лабораторијско добијање и испитивање својстава етил-етаноата. **Лабораторијска вежба VI**: физичка и хемијска својства органских једињења са кисеоником; испитивање растворљивости алкохола и карбоксилних киселина са различитим бројем атома угљеника у молекулу у води и неполарном растварачу; реакција етанске и лимунске киселине са натријум-хидрогенкарбонатом.
-Описује физичка и хемијска својства масти, уља, угљених хидрата, витамина, амино-киселина и протеина; -Пише једначине хемијских рекција сапонификације, естерификације и каталитичке хидрогенизације; -Класификује угљене хидрате према степену сложености; -Пише настајање пептидне везе и одређује колико молекула воде настаје; -На конкретним примерима задатака израчунава моларну масу биолошки важног органског једињења, масу или процентни састав; -Наведе заступљеност у природи и улоге масти и уља, угљених хидрата, протеина у живим организмима и доведе их у везу са здрављем и правилном исхраном људи;	**Биолошки важна органска једињења** (10 часова)	-Масти и уља. -Угљени хидрати у прегледу: моносахариди (глукоза и фруктоза), дисахариди (сахароза и лактоза), полисахариди (скроб и целулоза). -Амино-киселине. -Протеини. -Витамини. **Демонстрациони огледи:** сапонификација масти – сапуни. **Лабораторијска вежба VII:** испитивање растворљивост масти и уља, и угљених хидрата у води; доказивање скроба; денатурација протеина
-Рукује супстанцама с комерцијалним производима у складу с ознакама опасности, упозорења и обавештења на амбалажи, -придржава се правила о начину чувања производа и одлагању отпада; -Критички процени последице људских активности које доводе до загађивања воде, ваздуха и земљишта; -Наведе загађујуће супстанце ваздуха, земљишта и воде и опише њихов утицај на животну средину;	**Заштита животне средине и зелена хемија** (7 часа)	-Загађивачи, загађујуће супстанце и последице загађивања. -Рециклажа. -Зелена хемија.

-Објасни значај планирања и решавања проблема заштите животне средине;		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ наставе хемије јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и - научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

-употреба савремених наставних средстава;
-сваки наставник мора да одржи два угледна часа и један час корелације у току школске године према плану стручног већа;
-по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње и на састанцима стручних актива презентовати семинаре ;

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Планирано оцењивање је путем контролних задатака (укупно 4. контролна задатка у току школске године), усменим испитивањем и оцењивање ученичких активности (ангажовање и рад на часу, домаћи задатак, израда реферата, паноа, презентација)

Оцењивање:

-објективност у оцењивању према утврђеним критеријумима;
-релевантност оцењивања;
-коришћење разноврсних техника и метода оцењивања;
-правичност у оцењивању;
- редовност и благовременост у оцењивању;
-оцењивање без дискриминације и издвајање по било ком основу;
- уважавање индивидуалних разлика, потреба, узраста, претходних постигнућа ученика и тренутних услова у којима се оцењивање одвија.
-Редовно вођење педагошке документације
-кроз формативно оцењивање редовно пратити напредак ученика, начин како учи, степен самосталности у раду, начин остваривања сарадње у процесу учења са другим ученицима, рад на пројектима, експериментални рад,креативност у раду,семинарски, израда паноа и други практични радови;
- сумативно оцењивање на крају програмске целине или на крају полугодишта кроз усмено,писмено оцењивање и оцењивање практичног рада;

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Предвиђенио су домаћи задаци, као и могућност израде реферата, презентација, паноа;

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Могућност посете сајму науке и радионица организоване од стране Хемијског факултета;

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Наставна средства су разноврсна средства која су прилагођена потребама наставе.
Користе се следећа наставна средстава:
-визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, таблица ПСЕ, видео...)
- ИКТ (лап топ, пројектор, дигитални уџбеник)

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Хемије првенствено је оријентисан на процес учења и остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ће ученик бити у стању да: учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама, које је градио и развијао током школске године учећи хемију. Они омогућавају да се циљ наставе хемије достигне у складу с предметним и међу- предметним компетенцијама и стандардима постигнућа. Исходи представљају ученичка постигнућа и као такви су

основна водиља наставнику који креира наставу и учење. Програм наставе и учења хемије је тематски конципиран. За сваку област/тему предложени су садржаји, а ради лакшег планирања наставе предлаже се оријентациони број часова по темама. Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода Хемије је настава усмерена на учење у школи, што значи да ученик треба да учи: – смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из хемије и других предмета; – проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине; – критички: поређењем важности појединих чињеница и по- датака; смишљањем аргумената; – кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења.При планирању наставе и учења важно је имати у виду да се исходи разликују по потребном времену за њихово постизање. Неки се лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација са предметима. У фази планирања наставе и учења треба имати у виду да је уџбеник наставно средство намењено ученицима за учење и да он не одређује садржаје лекција. Препоручен је број часова за реализацију сваке теме који укључује и предвиђене лабораторијске вежбе, вежбе и демонстрационе огледе. Формирање појмова треба базирати на демонстрационим огледима и лабораторијским вежбама. Ако у школи не постоје супстанце предложене за извођење демонстрационих огледаи лабораторијских вежби, огледи се могу извести са доступним супстанцама.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Метали, оксиди и хидроксиди

На почетку теме ученици разматрају заступљеност метала унеживој и живој природи што доприноси њиховом сагледавањурелевантности теме за разумевање природе и шта чини њен са-став, зашто је добијање метала из руда значајно за друштво и даје при томе важно предузимање мера за заштиту животне средине.Потребно је подстицати ученике да повезују облике налажења ме-тала у природи (у елементарном облику и у једињењима) са структуром атома, односно реактивношћу метала, као и с положајемметала у Периодном систему елемената. Ученици би требало дасазнају о важности катјона појединих метала за живе организме иповежу та знања са садржајем биологије. Физичка својства металасе уче у прегледу. Хемијска својства типичних метала уче се напримерима натријума и калијума (ученици би требало да то пове-жу с претходним разматрањима: од алкалних метала два најзаступљенија метала у Земљиној кори, чији су јони Na+ и K+ најважнијиза људски организам), и магнезијума и калцијума као представни-ка земноалкалних метала (међу металима на петом, односно трећем месту по заступљености у Земљиној кори, при чему је Ca2+ јоннајзаступљенији јон метала у људском организму). Ученици треба да уоче да је кисеоник неопходан реактант за реакције оксидацијеметала, као што су сагоревање и рђање, и да упоређују тежњу ра-зличитих метала да подлежу том типу реакције. Они могу посма-трати демонстрацију сагоревања магнезијума као пример реакцијеу којој настаје оксид метала, а демонстрације реакција натријума,калијума, магнезијума и калцијума са водом као примере реакцијау којима настају хидроксиди ових метала. Очекује се да на основу посматрања демонстрација упоређују реактивност алкалних изземноалкалних метала, и да је повезују са структуром атома и положајем метала у Периодном систему елемената.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 10 часова.

Неметали, оксиди и киселине

На почетку учења друге теме важно је да ученици, кроз раз-матрање заступљености неметала у неживој и живој природи, сагледају релевантност теме за разумевање природе и шта чини њенсастав, али и као

ресурса који користи друштво. Ученицима семоже рећи да неметали улазе у састав биолошки важних једињењао којима ће учити у другом делу године. И у оквиру ове теме је важно да ученици повезују структуру атома неметала са реактивношћу елемената и облицима налажења у природи (у елементарномоблику и у једињењима). Ученици могу да сазнају о различитим алотропским модификацијама сумпора, фосфора и угљеника, као и да се подсете градива седмог разреда о алотропским модифика-цијама кисеоника. Препоручени број часова за реализацију теме је 10 часова.

Соли

Учење о начинима добијања соли, физичким и хемијскимсвојствима соли требало би да обухвати примену до тада стеченихзнања (о киселинама и базама, њиховим формулама и називима)приликом писања формула и назива неутралних соли, као и хемиј-ских једначина реакција за добијање неутралних соли. Добијање киселих соли приказати на примеру добијања натријум-хидрогенкарбоната. Ученици могу посматрати демонстрацију реакције неутрализације, написати формуле реактаната и једног производа (вода), а онда разматрати како се саставља формула другог прои-звода, тј. формула соли. И у оквиру ове теме ученици би требало да пишу једначине дисоцијације у води растворних соли и да разликују катјоне од анјона. Ученици могу посматрати демонстрацију огледа у којем се добијају хидроксиди оних метала чији оксиди не реагују са водом (на пример Fe(OH)3), као и демонстрацију својства киселина да реагују са солима угљене киселине уз издвајање угљеник(IV)-оксида и воде. И у оквиру учења ове теме ученици би требало да сазнају о практичној примени различитих соли, о својствима, добијању и практичној примени кухињске соли (на пример, за припремање физиолошког раствора, као конзерванс). Корелација са наставом географије може се остварити кроз разматрање како својства калцијум-карбоната и калцијум-хидрогенкарбоната утичу на облик кречњачког рељефа. Важно је да ученици повезују стечено знање о солима са саставом воде за пиће и саставом минералних вода. На крају обраде теме, кроз различите примере (обухватајући и оне обрађене у првој и другој теми), важно је да ученици уоче међусобну повезаност класа неорганских једињења и тако систематизују знања о својствима оксида, киселина, хидроксида и соли. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 8 часова.

Органска једињења и њихова општа својства

Ова тема уводи ученике у нову област хемије. У оквиру теме ученици, на основу посматрања демонстрационих огледа, упоређују састав и својства органских једињења, познатих из свакодневног живота, и претходно учених неорганских једињења. Они сазнају о великом броју органских једињења и ту чињеницу повезујуса својствима атома угљеника и начинима међусобног повезивања. Препознају потребу за класификацијом органских једињења и да се она може извести на основу функционалне групе у молекулима. Препоручен број часова за реализацију теме је 2 часа.

Угљоводоници

На почетку теме ученици се могу информисати да су угљоводоници састојци нафте и земног гаса, и према томе, извори енергије, чиме се истиче практични значај ових једињења. Састављањеи посматрање модела молекула угљоводоника може помоћи ученицима да пишу молекулске, структурне и рационалне структурне формуле угљоводоника, и то једноставних примера, укључујући и именовање изомера према IUPAC номенклатури. Појам изомера ученици би требало да повежу са садржајем претходне теме о могућим различитим начинима међусобног повезивања атома угље-ника.Ученици уче о физичким својствима засићених и незасићених угљоводоника у прегледу. Разлике у реактивности алкана,алкена, алкина и ароматичних угљоводоника требало би да повежу са разликама у структури молекула ових једињења. Упоређивање хемијских реакција засићених и незасићених угљоводоника требало би да обухвати њихове сличности (сагоревање) и разлике(супституција, адиција). Ученици би требало да повежу хемијска својства угљоводоника са практичном применом ових једињења: – сагоревање – употреба угљоводоника као извора енергије (земни и рафинеријски гас, бензин, дизел гориво, мазут);– реакције супституције и адиције – од угљоводоника се могудо бити једињења различите практичне намене која, поред атома угљеника и водоника, садрже и атоме других елемената (на пример, производња пластичних маса, тефлона, фреона, боја, инсектицида итд.). Ученици треба да познају широку примену угљоводоника, али и мере опреза у њиховом коришћењу, тј. Последице које имају на животну средину и здравље људи. Од ученика се очекује да пишу једноставније једначине хемијских

... препознаје и објасни функцију основних интернет сервиса ... ефикасно користи интернет сервисе ...одговорно и правилно користи ИКТ уређаје у мрежном окружењу ... приступа интернету, самостално претражује, проналази и процењује информације и преузима их на свој уређај поштујући ауторска права ...објасни поступак заштите дигиталног производа/садржаја одговарајућом *CC* лиценцом ... чува и организује податке локално и у облаку ... примењује поступке и правила за безбедно понашање и представљање на мрежи ... поставља резултат свог рада на интернет, ради дељења са другима, уз помоћ наставника	**Дигитална писменост**	Појам рачунарске мреже □ Рачунарске мреже □ Интернет протоколи □ Интернет домени □ Интернет адресе □ Врсте интернет сервиса □ Креирање онлајн упитника Креирање онлајн упитника вежбање Претраживање интернета иауторска права □ Сајтови претраживачи □ Процена квалитета и поузданости извора на интернету □ Поштовање и заштита ауторских права Дигитално насиље □ Видови дигиталног насиља □ Превенција дигиталног насиља
... разуме разлику између текстуалних и визуелних програмских језика ... објасни и примени одговарајућу програмску структуру (наредбе доделе, учитавања, исписа) ... користи математичке изразе за израчунавања у једноставним програмима ... сврсисходно примењује програмске структуре (уграђене функције) ... креира програм линијске структуре у текстуалном програмском језику ... објасни и примени одговарајућу програмску структуру ... разуме и предвиђа резултате наредби гранања ... примени одговарајућу програмску структуру ... користи у оквиру програма нумеричке, текстуалне и једнодимензионе низовске вредности ... у визуелном окружењу креира једноставан рачунарски програм који укључује наредбе понављања ... креира једноставан рачунарски програм који укључује наредбе	**Рачунарство**	- Текстуални програмски језик Пајтон □ Рачунарски програм □ Текстуални програмски језик Пајтон Корњача графика вежбање Аритметички оператори и променљиве □ Аритметички оператори □ Рачунање у Пајтону □ Променљиве Дељење у Пајтону □ Типови бројевних података □ Реално и целобројно дељење Аритметички оператори и променљиве, дељење у Пајтону вежбање □ Гранање у програмима □ Наредба if □ Оператори поређења □ Логички тип податка □ Логички оператори Гранање вежбање Контрола тока програма □ Одлучивање у програмима □ Наредба if…else □ Понављање у програмима □ Петља for

понављања ... разложи сложени проблем на једноставније функционалне целине (потпрограме)		
... сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала у вези са темом ... одабира технике и алате у складу са фазама реализације пројекта ... сарађује са осталим члановима групе у прикупљању и обради материјала и формулацији закључака у вези са темом ... примењује технике и алате у складу са фазама реализације пројекта ... сарађује са осталим члановима групе у представљању резултата и закључака ... наведе кораке и опише поступак решавања пројектног задатка	**Пројектна настава**	- Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. - Израда пројектног задатка у групи у корелацији са другим предметима. - Представљање резултата пројектног задатка Бирање теме пројекта □ Подела на тимове □ Пројектне активности □ Представљање резултата пројеката □ Процена успешности пројекта.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења *информатике и рачунарства* је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Угледни часови, семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Практични радови у виду пројекта, усмена испитивања. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима.Квизове, тестове знања и слично користити за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, као и за формирање коначних оцена
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Рачунар, пројектор, мултимедијалне презентације

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм наставе и учења информатике и рачунарства, у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су јасни и прецизни искази о томе шта ученик зна, да уради и вредносно процени по завршетку процеса учења. Наставни програм предмета информатика и рачунарство се састоји из три тематске целине:

Информационо-комуникационе технологије (скр. ИКТ), Дигитална писменост и Рачунарство.

Да би сви ученици остварили предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и према њима планира и прилагођава наставне активности. Наставник треба да осмисли активности тако да укључују практичан рад уз примену ИКТ-а, повезивање различитих садржаја из других тема унутар самог предмета, као и са другим предметима. Пожељно је да планиране активности ученика на часу прати сажето и јасно упутство за реализацију задатка, уз евентуалну претходну демонстрацију поступка од стране наставника. Оставити простор за ученичку иницијативуи креативност – кроз дискусију са ученицима одабирати адекватне алате, концепте и стратегије за реализацију одређених активности. У току реализације планираних активности радити на успостављању и неговању навика и понашања као што су поступност, аналитичност, истрајност, самосталност у раду, али и спремност на сарадњу и одговоран приступ тимском раду.

Достизање дефинисаних исхода може се остварити уз одређени степен слободе наставника како у избору метода рада, програмских алата и технологија (рачунар, дигитални уређај...), тако и у редоследу и динамици реализације елемената различитих тематских области. На интернету и у литератури се могу се наћи примери добре праксе које, уз прилагођавање условима рада и поштовање ауторских права, треба користити у настави и учењу.

Информационо-комуникационе технологије

Поновити и дискутовати са ученицима врсте дигиталних уређаја, као и намену програма које су користили у петом разреду. Ученици би требало да знају да наведу и препознају из којих се компоненти састоји стони и/или преносни рачунар и укратко опишу основну улогу сваке од њих.

Оспособити ученике за рад у програму за управљање документима на рачунару (који је део оперативног система рачунара), проналажење, копирање/пренос докумената са екстерних уређаја и меморија. Представити функције стандардних дијалога за учитавање, снимање и проналажење датотека.

Наставник бира корисничке програме (комерцијалне или слободне) које ће ученици користити. Програми за цртање, обраду текста, израду мултимедијалних презентација, снимање звука и видео-записа, репродукцију звука и видео материјала могу бити инсталирани локално на рачунару или у“облаку” тј. могу се користити преко интернета.

При раду са текстом фокусирати се на креирање и форматирање докумената из стварног живота који могу бити блиски ученицима овог узраста (нпр. писмо другу или другарици, кратак семинарски рад из биологије, распоред часова, списак ствари које треба понети на екскурзију). Све кораке у раду са програмом за обраду текста реализовати и у инсталираној верзији програма за обраду текста и на некој од бесплатних сарадничких платформи и мотивисати ученике да сарађују током креирања заједничких докумената.

Најпре обновити рад са основним алатима за уређивање и обликовање текста (унос текста, додавање, брисање, копирање, селектовање, поравнање, промена фонта, боје, величине слова, уметање слика, ...). Наглашавати потребу одабира одговарајућег писма одабиром тастатурног распореда за наше говорно подручје (ћирилица, латиница...) и инсистирати на примени језичког и дигиталног правописа. Усвојене вештине је неопходно увежбавати са ученицима, да би што ефикасније вршили основне операције са текстом коришћењем само тастатуре (да се крећу кроз текст карактер по карактер, реч по реч, пасус по пасус, да користе тастере Home и End, да селектују текст помоћу тастера Shift и тастера за кретање кроз текст, користе пречице за копирање, исецање, лепљење и сл.). Нагласити да се исте технике за рад са чистим текстом користе у великом броју разнородних програма (едиторима текста, текст-процесорима, клијентима електронске поште итд.).

Активности ученика усмерити на могућности одабраног текст-процесора, подешавање радног окружења, врсте приказа које су погодније у зависности од тога да ли се уноси текст, исправљају грешке у тексту или врши преглед документа пре штампања и сл. Оспособити ученике да подешавају радно окружење изабраног текст-процесора, подешавају димензије и маргине странице, уносе текст ћириличким и латиничким писмом, сачувају унети текст, отварају постојећи текстуални документ, затварају активни документ, врше основно форматирање текста (својства пасуса, карактера итд.). Објаснити појам логичке структуре документа и приказати како се у документу могу експлицитно означити наслови, поднаслови и пасуси коришћењем уграђених стилова Наслов 1, Наслов 2 и Текст (прилагођавање постојећих и

креирање нових стилова је напреднија тема која ће бити обрађивана у старијим разредима).

Навести елементе који се могу уметнути у текстуални документ (слике, графички облици, табеле, симболи...). Указати на сврху уметања таквих елемената наводећи једноставне примере и повезати технику уметања ових елемената са уметањем слика које су вршили у петом разреду.

Посебну пажњу посветити табелама. Изабрати једноставне примере (распоред часова, календар и сл.) помоћу којих се уводе елементи табеле: ћелија, ред и колона. Представити алате за рад са табелама који су доступни у програму за обраду текста. Вежбати њихово додавање, брисање, селекцију, применити шаблоне за дизајн и сл. Оспособити ученике да уметну табелу у текстуални документ, уносе и уређују садржаје табела, форматирају табелу.

Особити ученике да прегледају текстуални документ пре штампања, подесе параметре за штампу и, ако постоје услови, одштампају документ.

У оквиру уређивања дигиталне слике/цртежа оспособити ученике да поред основних алата изабраног програма (селектовање, копирање, лепљење, промену величине слике, додавање и брисање облика, одсецање дела слике, чување у жељеној величини и квалитету слике, затварање, проналажење и сл.) користе и напредне алате за припрему слике за уметање у текстуални документ и мултимедијалну презентацију (нпр. алати за зумирање, унос текста, употребу четкице, гумице, додавање сенке, додавање тродимензионалних ефеката).

Снимање звука и видео-записа сходно могућностима започети демонстрацијом употребе уређаја: камера, микрофон, звучници, мобилни телефони, односно других расположивих уређаја који обављају предвиђене функције. Поред основних техника у процесу снимања (покрени, заустави, сачувај, обриши) и репродукције (покрени, паузирај, заустави, пусти од почетка, подеси јачину звука) обучити ученике да одговарајућим алатом модификују видео запис (скраћивање). У вежби чувања аудио/видео записа скренути пажњу на различите типове датотека у конкретном програму (нпр. mp3, mp4, avi, midi…).

Пре обраде теме израде слајд-презентација подсетити ученике на основна правила визуелизације и презентовања, а при реализацији наставе стално указивати на најчешће грешке (сувише текста, велики број слајдова, различити фонтови и сл.). При изради мултимедијалних презентација демонстрирати примену основних алата за уређивање и обликовање садржаја у изабраном програму. Поред алата за уређивање и обликовање текста и слика, представити алате за рад са уметнутим елементима проширујући примену на рад са табелама, графичким објектима, видео и аудио записима (користити претходно креиране звучне и видео записе, прилагодити тип датотеке изабраном програму – представити ученицима неки од расположивих програма за конверзију формата датотека). Оспособити ученике да подесе радно окружење, бирају одговарајући поглед на презентацију, креирају слајдове, уносе текст и друге објекте (слике, табеле, графиконе) и доследно их форматирају (користећи мастер слајд). Теме треба да буду смислене и релевантне за ученике, најбоље је да се користе презентације у којима се обрађују теме из наставе, како информатике и рачунарства, тако и других предмета. Ученици неке презентације могу да креирају и у склопу домаћих задатака, а на часу је могуће анализирати презентације направљене код куће. Кроз разговор са ученицима дефинисати појам добре презентације и демонстрирати начине представљања. Нагласити да презентације треба да буду једино у функцији садржаја, избегавати анимације „по сваку цену" које оптерећују презентацију.

Препоручени број часова је 10.

Дигитална писменост

Представити појам и врсте рачунарских мрежа и увести основне појмове и терминологију из ове области (сервер, клијент, локалне мреже, мреже широког распона, глобална мрежа – Интернет). Подсетити ученике на правила коришћења ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин, сада у мрежном окружењу.

Представити ученицима основне интернет сервисе: сервис електронске поште, www као јавни информациони сервис, дискусионе групе и сервисе за претраживање интернета. Објаснити чему ти сервиси служе, упознати их са планом коришћења ових сервиса.

Представити веб као најпознатији интернет сервис. Објаснити да веб функционише тако што су корисницима потребне услуге и њима их пружају уређаји специјализовани за то (сервери). У свакој комуникацији морају да постоје правила, односно протоколи (HTTP и HTTPS) као и правилно навођење и коришћење адреса (домена и УРЛ са једне и IP и MAC адреса са друге стране).

Објаснити структуру УРЛ адресе и значење појединих домена edu.rs, gov.rs, .com… Упутити ученике на веб сајт (нпр. http://www.mojaipadresa.info/) путем кога могу да пронађу информације о IP-адреси сајта, као и уређаја који је употребљен за претрагу.

Нагласити значај дигиталног трага који посетилац оставља приликом посете неком сајту. Напредне технике претраге у изабраном претраживачу представити на унапред припремљеном скупу веб-страна (претрага према веб адреси сајта), кроз дискусију и практичан рад на вредновању интернет извора (публика којој је сајт намењен, аутор, тачност/прецизност, објективност, актуелност и интернет адреса) подстицати развој критичког мишљења ученика.

Код преузимања било ког садржаја са интернета важно је подсетити ученике на поступке преузимања и чувања на жељеној локацији, као и на етичка и правна питања приступа садржајима (лиценце), заштите од нежељених програма, као и на правила понашања на интернету (енг. netiquette).

Подсетити ученике на значај поштовања ауторских права и сврху CC (Creative Commons) лиценци. Представити начин лиценцирања сопственог ауторског дела комбинацијом расположивих симбола, на адреси https://creativecommons.org/share-your-work/ .

Нагласити да се приликом посете сајтовима, као и приликом преузимања садржаја, дигитални уређај који користимо је изложен процедурама којима се прикупљају подаци за које корисник не зна у коју ће сврху бити употребљени (IP адреса, локација), а уређај може бити изложен дејству нежељених програма (вируси, шпијунски програми). У ту сврху је потребно применити расположиве мере заштите.

Посебну пажњу посветити питањима дигиталног насиља (приликом обраде или кроз пројектни задатак пожељно је спровести са ученицима истраживање на тему дигиталног насиља, применом онлајн упитника, радионица или квиза, какви се могу наћи, на пример, на адреси http://www.mpn.gov.rs/grupa-za-prevenciju-nasilja/, у приручнику Дигитално насиље – превенција и реаговање). Набројати и описати најчешће видове дигиталног насиља (како се дигитални уређаји и сервиси користе као оруђа дигиталног насиља: социјалне мреже, СМС и телефонски позиви, сликовне поруке и видео материјали и др.), како препознати облике дигиталног насиља, посебно вршњачког насиља. Дискутовати ситуације када се неко насиље врши у стварном свету и преноси у дигитални свет, који су најчешћи примери, како исправно реаговати у конкретним ситуацијама, коме се обратити, које поступке је могуће примењивати и која правила понашања установити за безбедно представљање на мрежи. Упознати ученике са неким од начина за препознавање и пријаву дигиталног насиља: СОС телефон и онлајн форма за пријаву насиља, као и сајтови који су посвећени пројектима владе у борби против дигиталног насиља.

Представити предности употребе веб сервиса на примеру алата за креирање онлајн упитника, који не би садржао више од три питања различитог типа. Нагласити значај онлајн упитника као корисног алата за прикупљање података у истраживањима, анкетама, квизовима или тестовима. Наставник креира онлајн упитник на свом налогу на диску, објављује га на школском сајту и ученицима поставља као задатак да на својим радним јединицама попуне упитник. Показати ученицима како изгледа табела са свим њиховим одговорима. Преузети табелу и без удубљивања у њену структуру показати како за свако питање изгледа колона са њиховим одговорима. Урадити попуну упитника два пута, први пут допустити ученицима да се представе са својим измишљеним именима и други пут, нагласити ученицима да попуне своја права имена. Упоредити, заједно са ученицима, одговоре за иста питања у једном и другом случају.

За утврђивање и појашњавање ове теме организовати квизове или радионице (на теме безбедно-небезбедно, пожељно-непожељно понашање на интернету) као и симулације небезбедних ситуација са акцентом на то како је пожељно реаговати у датим ситуацијама (кроз играње улога и сл.). Једна од активности за ученике, ради повезивања знања, може бити израда текстуалних докумената или мултимедијалних презентација на тему: Моја правила понашања на интернету, Пет најважнијих правила за безбедан интернет, Како да интернет постане сигурнији за децу, и сл. Кроз креирање ових докумената увежбавати сарадничко рад и коришћење бесплатних онлајн платформи.

Препоручени број часова је 4.

Пројектни задатак из области ИКТ и Дигитална писменост

При реализацији тематске целине нагласак је на разради пројектног задатка – од израде плана до представљања решења. Наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложеношћу теме, расположивим ресурсима (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских

целина ИКТ и Дигитална писменост, техничке опремљености школе и других релевантних фактора). Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник наглашава сваки корак, објашњава, иницира дискусију и предлаже решења.

При представљању фаза пројекта може послужити следећи пример: *Фаза 1*: представљање тема, формирање група и одабир теме; *Фаза 2*: Одабир материјала и средстава, разматрање додатне подршке предметног наставника у зависности од теме; *Фаза 3*: Планирање времена и избор стратегије за решавање задатка у складу са роком за предају рада; *Фаза 4:* Прикупљање и проучавање материјала, израда задатка и припрема за излагање; *Фаза 5:* Представљање резултата пројектног задатка, дискусија и процена/самопроцена урађеног (наставник модерира, обезбеђује услове за што успешније излагање, усмерава дискусију и врши евалуацију урађеног са јасном повратном информацијом).

Пројектни задаци се баве реалним темама из школског или свакодневног живота. За предвиђени број часова ове тематске целине и са добро испланираним активностима може се очекивати да ученици успешно израде и представе решење пројектног задатка. Акценат је на подстицању иницијативе и креативности, успостављању сарадничких и вредносних ставова код ученика. Циљ је развијање и неговање: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа.

Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима:

– израда упутства или туторијала са табеларним представљањем података

– израда упитника на тему дигиталног насиља

Спровести са ученицима истраживање на тему дигиталног насиља, а резултате спроведеног истраживања користити приликом представљања пројектног задатка (пожељно је да наставник користи онлајн упитник приликом прикупљања података, за које би ученици приредили питања). Ученици се могу поделити у групе сходно фази истраживања: група која осмишљава питања, група која анализира прикупљене податке, представља резултате истраживања и група која израђује упутства заштите од дигиталног насиља.

Додатна мотивација за ученике може бити избор најбољих радова за: школски часопис, сајт школе, огласну таблу (одељење гласа – вредновање, самовредновање) а да остале радове постављају на пано у кабинету информатике и рачунарства…

пример сумирања научених поступака је израда пратеће документације у виду фајлова различитог типа, као што су текстуални фајлови, слике, видео материјали и сл.

Препоручени број часова је 4.

Рачунарство

Представити концепт *текстуалних програмских језика*, укратко, потом изабраног програмског језика, као и неке основне сличности и разлике у односу на визуелни програмски језик који су ученици користили у петом разреду. Укратко представити *едитор* изабраног текстуалног програмског језика и значај поштовања основних правила приликом писања *наредби*. Направити везу између наредби које записујемо текстом и очекиваног дејства те наредбе, на једноставном примеру, као и везу између корака алгоритма и одговарајуће наредбе.

Реализацију теме започети приказом израде задатака израчунавањем, применом операција: сабирања, одузимања, множења и (реалног) дељења. Пожељно је бирати задатке који имају реалну примену у стварном животу из области блиских ученицима (спорт, мода), било у другим наставним предметима (математика, физика, биологија, историја, географија и слично). Увести појам израза у програмском језику и његових саставних елемената (бројевних константи, променљивих и аритметичких оператора, уз пратећи појам типа).

Увести *променљиве* као појам за именовање улазних података и међурезултата израчунавања као и механизам за учитавање вредности улазних података и испис резултата. Променљиве у почетку третирати на исти начин као у математици и не мењати вредности једном додељеним променљивима (императивна додела, попут i=i+1, је нов концепт на који је потребно поново се вратити током обраде итеративних поступака). Ако је приликом уноса података неопходна конверзија учитаног текста у број укратко је описати, а детаљно појашњење дати када се буде обрађивала тема рада са текстом.

Обратити пажњу на то да се задаци који су у математици обично рађени над конкретним вредностима улазних података сада решавају над симболичким вредностима (у општим бројевима) и дати довољно времена ученицима да савладају ту промену.

Увести посебно операције одређивања целобројног количника и остатка и показати могуће примене: конверзије метричких јединица (нпр. конверзија центиметара у метре и центиметре, конверзија времена из минута у сате и минуте, конверзија углова из секунди у степене, минуте и секунде, одређивање цифара двоцифреног броја и слично). Обратити пажњу на то да се на часовима математике не уводе функције за одређивање количника и остатка тако да од ученика не треба очекивати предзнање у овом домену.

Поред израчунавања, још један незаобилазан елемент програмирања чине *наредбе и контрола тока програма*. Осим секвенцијалног ређања наредби једне иза друге, основу контроле тока чине *гранање и понављање*.

Вежбање *контроле тока програма* може се веома лепо постићи цртањем уз помоћ покретања објекта који током кретања оставља траг на екрану и робота који у лавиринту има задатак да дође на одређено место, заобилазећи при том препреке и премештајући предмете. Ова два приступа су често део уводних курсева програмирања заснованих на блоковском програмирању (нпр. на code.org), а за њих постоји и директна подршка у неким програмским језицима и окружењима. Ученицима искорак у рачунарску графику обично бива занимљивији од писања програма који раде у чистом текстуалном режиму и стога има смисла током обраде теме контроле тока програма користити овакве библиотеке.

У склопу обраде *гранања* потребно је приказати релацијске операторе (једнако, различито, мање, веће, мање-једнако, веће-једнако) и писање релацијских израза који се јављају као услови у наредби гранања. Показати непотпуни (тзв. if-then) и потпуни (тзв. if-then-else) облик наредбе гранања. Приказати и *логичке операторе* (*и, или, не*) који се користе за изражавање сложенијих услова. На основном нивоу сасвим је довољно да ученици савладају гранање на основу елементарног услова (нпр. да у зависности од унете спољне температуре одреде да ли је довољно топло за купање) и евентуално да повежу два услова на одговарајући начин (нпр. да одреде да ли број припада неком интервалу поређењем са доњом и горњом границом интервала).

Понављање започети најједноставнијим обликом у којем се тражи да се неки блок наредби понови одређени број пута (нпр. помери робота десет корака напред, десет пута испиши неки текст, четири пута помери корњачу напред и окрени је за 90 степени). Иако визуелни програмски језици често имају посебну наредбу за ово, у текстуалним програмским језицима се она обично реализује општијим наредбама (класичном петљом *for*). Кроз низ задатака ученицима скренути пажњу на измену вредности *бројачке промењиве* током трајања петље. Претходно, веома пажљиво, скренути пажњу ученицима на то да се вредности променљивих током трајања програма могу мењати (нпр. цена пре и после поскупљења се може чувати у једној променљивој), за разлику од математичког контекста на који су ученици навикли у којем су променљиве само имена вредности и не постоји могућност измене вредности једном уведене променљиве. Описати намену и начин употребе *коментара као поруке* приликом задавања улазних и излазних вредности за променљиве.

Поред рада са бројевима у реалним програмима најчешћи је *рад са текстуалним подацима*. У већини савремених језика постоји посебан тип података за то (*ниске тј. стрингови*), опремљен великим бројем корисних библиотечких функција. Ученицима приказати како се формирају *променљиве текстуалног типа*, како се одређује дужина текста, како се врши конверзија између текста (који садржи низ цифара) и бројева, како се врши провера да ли текст садржи карактер, како се издваја део текста на датим позицијама и слично. Ако је директно подржан програмским језиком, илустровати и поредак између ниски (лексикографски, као у речнику). Представити концепт декомпоновања сложенијих проблема на једноставније потпроблеме у домену израчунавања кроз дефинисање и употребу помоћних функција. Одабрати пригодне, једноставне задатке, којима се илуструје употреба неких елементарних библиотечких функција (нпр. растојање између два броја се може увести као апсолутна вредност њихове разлике, минимум и максимум више задатих вредности или других пригодних које се могу проналазити у библиотечким функцијама). Ученицима приказати и могућност дефинисања помоћних функција, али инсистирати само на изразито једноставним примерима (нпр. функција која израчунава обим

правоугаоника).
Од ученика, на овом нивоу, није могуће очекивати креирање сложенијих програма, па сходно томе, задатке прилагодити тако да горња граница дужине текста програма буде десетак линија. У првој фази ученици треба да разумеју како раде готови програми које наставник пише (да могу да предвиде резултат њиховог рада без извршавања програма), затим у наредној фази могу да допуњавају програме чији је основни костур дат и тек онда да самостално пишу програме од почетка до краја. Метода откривања и отклањања грешака у готовим програмима може се користити у свим поменутим фазама (на основном нивоу, то су једноставне синтаксичке грешке, а на напредном су озбиљнији семантички пропусти).

У склопу додатне наставе и рада са заинтересованим ученицима препоручује се израда задатака донекле комплексније алгоритамске структуре и упознавање ученика са мало ширим фрагментом библиотеке одабраног програмског језика. Кроз задатке могуће је упознати ученике са сложенијим и угњежденим гранањем (на пример, одређивање агрегатног стања воде на основу температуре или оцене ученика на основу броја поена, упоређивање два датума на основу поређења година, затим месеца и на крају дана и слично). У склопу обраде петљи могуће је обрадити имплементације неколико основних алгоритама: одређивање збира, производа, броја елемената, минимума и максимума серије елемената, пресликавање и филтрирање серије (на пример, штампање таблице квадрата и корена, издвајање свих дана у којима је дневна температура била испод нуле), линеарна претрага серије елемената (провера да ли серија садржи елемент који задовољава одређено својство) и њихове комбинације. Да би ученици боље разумели ове алгоритме, могуће их је прво имплементирати на кратким серијама, без коришћења петље (на пример, имплементирати прво одређивање максимума пет бројева, па тек онда прећи на максимум n бројева). Ученицима је могуће приказати и алгоритме одређивања цифара у позиционом запису броја и формирања броја на основу датих цифара. У циљу једноставнијег решавања задатака, ученицима је могуће приказати напредније структуре података које савремени програмски језици подржавају: уређене парови и n-торке (на пример, пар географских координата), мапе тј. речнике (на пример, пресликавање имена ученика у број освојених поена, пресликавање имена града у пар његових географских координата) и слично. Такође, могуће је проширити скуп библиотечких функција које ученици могу да користе. Све појмове увести искључиво кроз примере употребе у смисленим задацима и избегавати приступ у коме се нови појмови уводе без јасне мотивације.

Препоручени број часова је 15.

Пројектни задатак из области Рачунарство

Пројектна настава је комплексан приступ настави и учењу који најчешће користи методе као што су проблемска настава и учење засновано на истрази (питањима).

Проблемска настава поставља пред ученике стварни проблем из живота који треба истражити и за који треба предложити могућа решења. Све врсте реалних животних проблема могу бити повод за проблемску наставу. Пронађена решења се могу тестирати и о њима се може расправљати.

Истраживање можемо да дефинишемо као „потрагу за истином, информацијама или знањем". Учење засновано на истраживању почиње постављањем питања, наставља са истраживањем и завршава се проналажењем решења, доношењем разумних закључака, одговарајућих одлука, или применом нових знања или вештина.

Обе наставне методе се фокусирају на развијање вештина за решавања проблема, критичко мишљење и обраду информација. Оне дају најбоље резултате када су почетна питања/проблеми довољно отворени (одговор није могуће наћи једноставним укуцавањем у претраживач) и када ученици раде у малим тимовима или групама. Ове две методе су уско повезане и често се преклапају. Изузетно је важно имати на уму да у оба приступа нема нужно тачних и нетачних одговора. Свако решење може имати мане и врлине, а ученици морају да их анализирају и процењују.

Наставни пројекат подразумева програмирање у текстуалном програмском језику или адаптацију унапред датог програма у циљу решавања пројектног задатка.

Могуће теме наставног пројекта:

– како да убедимо тинејџере да се здраво хране? (израда програма који нпр. нуди намирнице различитих група и, на основу одабраних, рачуна калоријску вредност...);

– како би могао да изгледа најефикаснији бицикл на свету? (израда програма који прорачунава перформансе бицикла на основу нпр. различите величине точкова...);
– шта можемо да учинимо са школским отпадом? (израда програма који прорачунава нпр. зараду од продаје секундарних сировина...)
– како би могли да редизајнирамо учионицу па да услови за учење буду бољи? (израда програма који прорачунава нпр. цене кречења различитим врстама материјала или цене различитог школског мобилијара...);
како да производимо здраву ужину за дефинисани буџет? (израда програма који прорачунава нпр. укупну цену успостављања пластеника са различитим биљним културама).
Сви елементи пројектног задатка морају бити реални. Ученици треба да потраже цене одређених производа и/или услуга, дизајнирају једно или више решења и предвиде трошкове за свако од њих.
Напомена: На првом часу, заједно са ученицима, формирати листу критеријума на основу којих ће се процењивати квалитет решења проблемских задатака. На овај начин, ученицима ће бити потпуно јасно шта квалитетно решење подразумева. Листа мора бити свеобухватна – не сме да се односи само на квалитет креираних програма, већ и на квалитет представљања и образлагања предложених решења (коришћењем научених техника рада у програмима за обраду текста, звучних и видео записа, програмима за израду презентација). Препоручени број часова је 3.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Математика	Петље 1. If/else 2. while	Презентацијама, пројектима	Усмено, рад у групним пројекат

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик стиче нова знања и вештине, примењујући претходно учење и ваншколско искуство. Развија свест и о стваралачкој природи учења. Истрајан је и превазилази тешкоће у учењу.
• Има позитиван и одговоран однос према учењу.
• Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје.
• Користи различите изворе информација и има критички однос према њима.
• Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом.
• Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања.
Ученик упознаје себе, развија своје друштвене улоге и јача свој идентитет, лични интегритет, самосталност, самопоуздање и позитиван однос према другима. Поштује равноправност различитих заједница, њихову традицију и културни идентитет. Одговоран је за изборе и одлуке које чини и понаша се хумано и с уважавањем према другима. Аргументовано заступа ставове и мишљења уважавајући супротна гледишта, као и усвојене процедуре доношења одлука.
• Има позитиван став према поштовању људских права и слобода.
• Зна дечја и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани.
• Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Информатика и рачунарство - уџбеник, Дата статус, 2019
Аутор: John Andrew

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	ИКТ		4	5	4	1							14
2.	Дигитална писменост									2	2		4
3.	Рачунарство					3	2	4	4	1			14
4.	Пројектна настава										2	2	4
Фонд часова ПРЕДМЕТ: РАЗРЕД:													36

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	стандарди	број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	ИКТ		14	4	10
2.	Дигитална писменост		4	2	2
3.	Рачунарство		14	2	10
4.	Пројектна настава		4	1	3
укупно:			36	9	25

Предмет	Информатика и рачунарство	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	36 часова	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– разликује визуелну презентацију и логичку структуру текста; – користи алате за стилско обликовање документа и креирање прегледа садржаја у програму за обраду текста; – објасни принципе растерске и векторске графике и модела приказа боја;	ИКТ	Рад са текстом □ Визуелна презентација текста □ Логичка структура текста □ Стилови □ Преглед садржаја текстуалног документа Рад са текстом вежбање Рачунарска графика □ RGB модел приказа боја

– креира растерску слику у изабраном програму; – креира векторску слику у изабраном програму; – користи алате за уређивање и трансформацију слике; – креира гиф анимацију; – креира видео-запис коришћењем алата за снимање екрана;		□ CMYK модел приказа боја Рад са сликама □ Слојеви □ Додавање и брисање слојева □ Приказивање и сакривање слоја □ Подешавање непровидности, закључавање и стапање слојева □ Растеризација слојева Рад са сликама Креирање векторске графике □ Цртање правоугаоних и овалних облика □ Цртање правилних многоуглова, звезда и спирала □ Цртање линија □ Креирање текста □ Операције над објектима Векторска графика вежбање Анимиране слике □ Појам анимације □ Традиционална и рачунарска анимација □ Креирање анимиране слике □ Уграђивање анимиране слике у мултимедијалну презентацију Снимање видео записа □ Подешавање параметара видео-записа □ Покретање и заустављање снимања
– разликује појмове URL, DNS, IP адреса; – објасни појмове хипервеза и хипертекст; – креира, форматира и шаље електронску пошту; – обавља електронску комуникацију на сигуран, етички одговоран и безбедан начин водећи рачуна о приватности; – препозна непримерени садржај, нежељене контакте и адекватно се заштити; – сарадднички креира и дели	**Дигитална писменост**	Интернет адреса и домен □ Хипервеза и хипертекст Електронска пошта Креирање налога електронске поште Пријем електронске поште, писање порука и прослеђивање порукаОрганизација поштанског сандучета Правила електронске комуникације Рад са дељеним документима □ Рачунарство у облаку □ Рад са текстуалним

документе у облаку водећи рачуна о одговарајућим нивоима приступа; – подешава хипервезе према делу садржаја, другом документу или веб локацији;		документима и презентацијама Електронска пошта, рад са дељеним документима
– уз помоћ програмске библиотеке текстуалног програмског језика исцртава елементе 2Д графике; – употребљава петље и генератор насумичних бројева за исцртавање сложенијих облика; – планира, опише и имплементира решење једноставног проблема; – проналази и отклања грешке у програму;	**Рачунарство**	Додела вредности променљивој Приказивање вредности променљиве □ Гранање у програмима □ Наредбе if..else □ Наредбе if..elif..else □ Корњача графика □ Понављање у програмима □ Петља for □ Условна понављања □ Петља while Дефинисање функције обнављање Библиотека Пајгејм Инсталација и покретање библиотеке Пајгејм Пајгејм прозор Координатни систем Пајгејм прозора Функција pygame. Color () RGB вредности боја Цртање дужи Цртање дужи одређене боје, са одређеним почетком од једне до друге тачке Задаци, цртање дужи задате боје Исцртавање правоугаоника обрада Дефинисање координата правоугаоника Цртање правоугаоника одређене боје, ширине и дужине Исцртавање круга □ Дефинисање центра круга □ Цртање кружнице одређене боје, полупречника и дебљине

		Исцртавање многоугла □ Дефинисање темена □ Исцртавање многоугла одређене боје и координата Исцртавање правоугаоника, круга и многоугла Исписивање текста □ Креирање променљиве font □ Исписивање текста Учитавање слика □ Учитавање слике □ Дефинисање положаја слике □ Приказ слике Задаци исписивање текста и учитавање слике вежбање Репродукција звука и музике □ Звучни формати □ Ефекти и позадинска музика Креирање једноставне анимације
– сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка; – креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који комбинују текст, слике, линкове, табеле и анимације; – креира рачунарске програме који доприносе решавању пројектног задатка; – поставља резултат свог рада на Интернет ради дељења са другима уз помоћ наставника; – вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен.	**Пројектна настава**	- Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. - Израда пројектног задатка у групи у корелацији са другим предметима. - Представљање резултата пројектног задатка Бирање теме пројекта □ Подела на тимове □ Пројектне активности □ Представљање резултата пројеката □ Процена успешности пројекта.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења *Информатике и рачунарства* је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Угледни часови, семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Практични радови у виду пројекта, усмена испитивања. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима.Квизове, тестове знања и слично користити за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, као и за формирање коначних оцена

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Рачунар, пројектор, мултимедијалне презентације

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења информатике и рачунарства, у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су јасни и прецизни искази о томе шта ученик зна да уради и вредносно процени по завршетку процеса учења. Наставни програм предмета информатика и рачунарство се састоји из три тематске целине: Информационо-комуникационе технологије (скр. ИКТ), Дигитална писменост и Рачунарство.

Да би сви ученици остварили предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и према њима планира и прилагођава наставне активности. Наставник треба да осмисли активности тако да укључују практичан рад уз примену ИКТ-а, повезивање различитих садржаја из других тема унутар самог предмета, као и других предмета. Пожељно је да планиране активности ученика на часу прати сажето и јасно упутство за реализацију задатка, уз евентуалну претходну демонстрацију поступка од стране наставника. Оставити простор за ученичку иницијативу и креативност – кроз дискусију са ученицима одабирати адекватне алате, концепте и стратегије за реализацију одређених активности. У току реализације планираних активности радити на успостављању и неговању навика и понашања као што су поступност, аналитичност, истрајност, самосталност у раду, али и спремност на сарадњу и одговоран приступ тимском раду.

Достизање дефинисаних исхода може се остварити уз одређени степен слободе наставника како у избору метода рада, програмских алата и технологија (рачунар, дигитални уређај...), тако и у редоследу и динамици реализације елемената различитих тематских области. На интернету и у литератури се могу се наћи примери добре праксе које, уз прилагођавање условима рада и поштовање ауторских права, треба користити у настави и учењу.

С обзиром на то да је настава овог предмета теоријско-практичног карактера часове треба остваривати са одељењем подељеним на групе. Подсетити ученике на значај поштовања правила која важе у кабинету и у раду са рачунарима и опремом, кроз демонстрацију и личну активност ученика (правилно укључивање, пријављивање, коришћење, одјављивање и искључивање рачунара).

Наставницима се препоручује да у току седмог разреда, ради развијања међупредметних компетенција и остваривања корелације са другим предметима, реализују са ученицима најмање два пројектна задатка који обухватају теме и из других предмета. Време реализације пројектних задатака (једног из области ИКТ и Дигитална писменост и другог из области Рачунарство) одређује наставник у договору са ученицима и са наставницима других предмета, који обухватају област изабране теме. При избору тема, понудити неколико пројектних тема и омогућити тимовима ученика да одаберу ону која највише одговара њиховим интересовањима.

Предлог за реализацију програма

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива, плус број часова за утврђивање и систематизацију градива).

Информационо-комуникационе технологије (10)

Дигитална писменост (4)

Рачунарство (14)

Пројектни задатак за теме ИКТ и Дигитална писменост (4)

Пројектни задатак за теме Рачунарство (4)

Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новогградива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација знања), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да оствари исходе, које методе и технике да примени, као и које активности ће за то одабрати. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање који одговарају активностима планираним за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за друге потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљ коме се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче, организује и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да, осим уџбеника, користе и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Информационо-комуникационе технологије

Наставну тему Информационо-комуникационе технологије започети радом на документу који представља својеврсну рекапитулацију онога што су ученици учили у претходна два разреда. Наставник припрема текстуални документ, даје инструкције о даљем раду и локацији на којој је документ постављен (Припремљени документ треба да се састоји од насловне и највише још 5 страница текста са сликама и табелама и треба да садржи најважније појмове и технике изучаване у претходна два разреда.). Ученици треба да пронађу и отворе овај документ у изабраном текст процесору, да прочитају текст и логички га уреде, доделе му одговарајуће стилове, идеално до 3 нивоа дубине (нпр. *Heading 1*, *Heading 2*, *Heading 3*). Наставник треба да представи технику израде прегледа садржаја текстуалног документа, а ученици да је примене на документу који су логички структурирали. На овај начин, ученици се осврћу на раније научено смислено користећи нову технику израде прегледа садржаја текстуалног документа.

У сегменту креирања и обраде дигиталне слике, ученицима треба објаснити карактеристике векторског и растерског представљања слике на рачунару. Представити *RGB* и *CMYK* палете боја, указати на везу избора палете у односу на намену: *RGB* – за приказивање на дигиталном уређају или на интернету, односно *CMYK* палете боја за припрему за штампање. На овом месту погодно је увести и питање одговарајуће резолуције (квалитета) графичке датотеке у контексту конкретне потребе – штампање или коришћење на дигиталном уређају, односно постављање на интернет. Код помињања резолуције слике, још једном подсетити ученике на појам пиксел, те однос квалитета слике и резолуције. Коментарисати количину меморијског простора који заузима иста дигитална слика припремљена за штампу и припремљена за приказивање на вебу или слање електронском поштом. Повезати са претрагом слика у оквиру интернет прегледача (претрага по „величини“ слике). Објаснити појам битмапе и најчешће технике компресије података (компресија редуковањем величине, компресија без губитка података и компресија са губитком квалитета слике), без уласка у техничке детаље самих алгоритама компресије.

Наставити рад на креирању растерске графике у програму који су ученици користили у претходним разредима. Увести појам и сврху слојева. Приказати слику која садржи више слојева, од којих је један текст. Објаснити да је у неким програмима за растерску графику текст векторски слој у растерској слици. Демонстрирати увећавање слова док је слој векторски. Трансформисати слој са текстом у растер и увећати га. Тражити од ученика да уоче разлике. Показати технике: додавања и брисања слоја,

видљивости и сакривања слоја, подешавања провидности, закључавања слоја за измену и стапања слојева…

Представити алате за селекцију и основне корекције дигиталних слика и фотографија као што су промена нивоа осветљености, контраста и обојености. Увести могућност примене *Филтера*. Издвојити филтере попот *Blur* (замућеност) и *Sharpen* (оштрина) и позвати ученике да осмисле ситуације у којима је пожељно користити један, односно други филтер (нпр. поштовање права приватности особа које сликамо...). Показати основне геометријске трансформације над сликом (опсецање, ротирање, смицање и превратање слике у целини...). Ученици могу на својим фотографијама да увежбавају технике основних корекција и обраде фотографије. Приказати могућности аутоматске обраде већег броја дигиталних слика (нпр. аутоматско смањење величине свих слика преузетих са дигиталног фото-апарата).

Упознати ученике са карактеристикама радног окружења одабраног програма (инсталираног локално на рачунару или у „облаку") за креирање и обраду векторске графике. Посебну пажњу посветити: алатима за селекцију, пројектовању цртежа (подели на нивое, уочавању симетрије, објеката који се добијају померањем, ротацијом, трансформацијом или модификацијом и комбиновањем других објеката...), као и припреми за цртање (избор величине и оријентације папира, постављање јединица мере, размере, помоћних линија и мреже...).

Код цртања основних графичких елемената (дуж, изломљена линија, правоугаоник, квадрат, круг, елипса) објаснити принцип коришћења основних алата (означавање, брисање, копирање, груписање и разлагање, премештање, ротирање, симетрично пресликавање, поравнање…).

Поновити поступак векторизације, применити га на изабрану растерску слику. У договору са наставником ликовне културе, креирати текстуалне задатке који ће навести ученике да трагају за уметником, пронађу описано дело и векторизују га.

Разговарати са ученицима о појму „покретна слика". Нагласити да покрет заиста не постоји. Објаснити да је филмска уметност настала захваљујући недостатку „спорости људског ока". Увести појам „фрејм" и дефинисати потребан број фрејмова који се смењују у једној секунди за стварање илузије непрекидног кретања. Разговарати са ученицима о видео камери – да ли камера снима покрет или је у питању изузето брз фото-апарат. Упоредити традиционалан начин креирања анимираних слика са рачунарском анимацијом. У одабраном програму, демонстрирати поступак израде 2Д анимације. Представити катрактеристике формата слике gif. Објаснити поступак чувања и приказа анимација (није их могуће прегледати у традиционалним програмима за преглед слика). Демонстрирати њихово уграђивање у мултимедијалну презентацију.

У одабраном алату за израду 2Д анимација, на већ припремљеној групи слика сачуваној у *gif* формату, омогућити ученицима да направе анимирану слику.

Разговарати са ученицима о изворима информација које користе док уче. Поред уџбеника, охрабрити их да испричају лична искуства везана за интернет као извор информација, видео-туторијале, разговоре са одраслим особама... Утврдити каква су искуства ученика када је учење коришћењем видео-туторијала у питању (формално и неформално). Коришћењем одабраног програма за снимање екрана демонстрирати снимање кратког видео-туторијала, приказати резултат ове активности и задати смернице за израду кратког видео-туторијала, који ученици треба самостално да сниме и сачувају (на пример: приказати поступак уметања прегледа садржаја у текстуални документ или креирања растерске или векторске слике). Уколико услови у учионици (шум, бука, слаба чујност) утичу на квалитет снимљеног звука, могуће је уз помоћ програма за обраду звука отклонити недостатке (на пример, преузети програм Audacity и приказати технике уклањања недостатака) или организовати снимање звука у бољим условима. Нагласити ученицима да звук може бити додат у видео-туторијал накнадно или чак замењен одговарајућим титлом.

Дигитална писменост

Подсетити ученике на значење појмова који су у претходним разредима представљени скраћеницама *URL* и *IP* адреса, затим појмова клијент и сервер у мрежном окружењу, као и на значење појмова: *домен*, *назив интернет домена*, *веб-адреса* и њихову узајамну везу. Укратко представити значење појмова: *DNS сервис* (на пример *DNS -Domain Name System* – као базни интернет сервис, који омогућава превођење текстуалних у нумеричке ознаке и обратно) и *DNS сервер* (на пример *DNS Server* – уређај који омогућава

да се за тражене услуге на одређеном интернет домену добију одговарајуће *IP* адресе неопходне за комуникацију и размену података у мрежи) и објаснити њихову улогу у комуникацији између клијента и сервера у мрежном окружењу (на пример у ком су односу *DNS сервис*, *URL* и *IP* адреса у оквиру веб сервиса (*World Wide Web*). Објаснити појам хипервезе (*hyperlink*) и хипертекста (*hypertext*). Приказати хипертекст и хиперлинк у интернет прегледачу, а затим, у програмима за обраду текста и израду мултимедијалних презентација демонстрирати додавање и подешавање хипервезе према делу текста у документу, другом документу или према неком садржају на инернету.

Представити интернет сервис *електронска пошта* (*е-маил*). Објаснити значење појма адреса електронске поште, описати и по потреби демонстрирати поступак креирања налога за електронску пошту. Представити поступак креирања и форматирања електронске поште, поступак уметања прилога и хипервеза. Нагласити важност форме саме поруке, проверу правописа и садржаја поруке пре слања. Објаснити одељке који се односе на: наслов поруке, адресе примаоца (коме, копија, скривена копија). Објаснити значење функција: *проследи*, *одговори* и *одговори свима* на већ примљену поруку, нагласити дејство сваке од њих. Представити организацију и начин складиштења порука за изабрани сервис у виду фасцикли (ако се ради о *Gmail*-у, напоменути да нема фасцикле, него ознаке – *лабеле*) у којима се чувају примљене поруке, послате поруке, недовршене, нежељена пошта, отпад, као и могућности изабраног сервиса за електронску пошту за архивирање, означавање порука по важности и сл. Посебну пажњу посветити правилима која важе у писаној електронској комуникацији а која подстичу стицање добрих навика код ученика, као што су: правилна примена традиционалног и дигиталног правописа и форми које важе у писаној комуникацији, подсетити на правила нетикеције у писаној електронској комуникацији (на пример да не треба писати све великим словима, да не треба прослеђивати примљену поруку без дозволе аутора, да треба водити рачуна о величини и броју прилога које шаљемо и сл.), на важност заштите личних података и контаката, питања безбедности, начинима заштите од нежељене поште и уобичајених поступака које треба применити у те сврхе.

Подсетити ученике на примере дељења садржаја који су описани и примењивани у претходним разредима и представити могућности које нуди рачунарство у облаку (*Cloud Computing*) путем дељеног диска за чување података, употребу апликација и алата доступних уз изабрани е-маил налог. Представити концепт рада изабраног дељеног диска (на пример: *OneDrive*, *Google Drive*...) за организацију података, демонстрирати рад у апликацијама и направити аналогију са офлајн апликацијама исте намене (процесор текста, програм за рад са слајд-презентацијама…). Представити поступак дељења и подешавање опција дељења садржаја (на пример, путем линка на конкретне мејл адресе). Описати и демонстрирати рад на дељеном тексту, презентацији или упитнику кроз активности на конкретном садржају. Указати на бројне предности и могуће недостатке сарадничког рада. Описати и приказати поступке рада на документу, преузимање и чување у одговарајућим форматима намењеним за даљи рад, штампање или друге потребе. Објаснити поступак креирања, додавања (отпремања са уређаја на дељени диск) и преузимања садржаја (са дељеног дика на уређај). Приликом представљања концепта приступа дељеним садржајима по нивоима (уређивање, преглед и коментарисање) указати на важност поштовања правила безбедности, заштите података и ауторских права, која чланови групе треба да усвоје током рада на заједничком документу.

Ученицима задати да испробају креирање, дељење и сарадднички рад на смисленим документима – текстовима, графици, презентацијама, упитницима. Иницирати дискусију о сличностима и разликама, предностима и недостацима у раду са апликацијама у офлајн у односу на онлајн варијанту (дискусија о овим питањима може се водити и у односу на организацију података и њихову безбедност на дељеном, преносивом и чврстом диску.

Пројектни задатак за теме *ИКТ* и *Дигитална писменост*

При реализацији првог пројектног задатка, наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложеношћу теме, расположивим ресурсима (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских целина *ИКТ* и *Дигитална писменост*, техничке опремљености школе и других релевантних фактора). Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник наглашава сваки корак, објашњава, иницира дискусију и предлаже решења.

Посебну пажњу посветити развоју међупредметних компетенција, подстицању иницијативе и

креативности, успостављању сарадничких и вредносних ставова код ученика.
При представљању фаза пројекта (на начин већ описан у претходним разредима) понудити ученицима пројектне задатке који се баве реалним темама из школског или свакодневног живота. Циљ пројектног задатка је развијање и неговање: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа.
Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима:
– Објаснићу ти (Истраживање потреба вршњака када је вршњачко учење у питању (онлајн упитник) и анализа резултата; У складу са резултатима истраживања, израда видео-упутстава којима се демонстрира решавање задатака (математика, физика, хемија), објашњавају научни принципи, представљају уметнички правци (књижевност, музика, сликарство, дизајн) демонстрира правилно извођење вежби (колут, шпага, трокорак...), појашњава програмирање у текстуалном програмском језику, описују поступци рада у изабраним апликацијама...; Постављање креираних видео-упутстава на youtube канал школе, обезбеђивање видљивости на школском сајту и промоција урађеног као аутентичног дидактичког средства намењеног свим ученицима школе);
– *Школа је наша* (Истраживање потреба вршњака када је школски живот у питању – шта нам недостаје: ученички клуб за вршњачко учење, секција, интерно такмичење… (онлајн упитник) и анализа резултата; У складу са резултатима истраживања, сараднички рад на дефинисању циља недостајуће школске активности, дефинисање годишњег програма рада, као и месечних активности, креирање логоа, избор потенцијалног простора у оквиру школе за реализацију предвиђеног програма, мапирање наставника–сарадника; Представљање идејног решења Ученичком парламенту и управи школе);
– *Музеј који недостаје* (Школа је део шире друштвене заједнице и као таква може да допринесе њеној научно-културној сцени. Сараднички рад на дефинисању циља пројекта; Испитивање потреба ученика и мештана (онлајн анкета објављена на сајту школе и сајту локалне самоуправе; Анализа резултата анкете; Дефинисање годишњег програма рада, као и месечних активности (ученици описују активности детаљно - ако је тема хемија наводе научнике, научне концепте…), креирање логоа, избор потенцијалног простора у оквиру школе за реализацију предвиђеног програма, мапирање наставника-сарадника; Израда графичког рекламног материјала; Представљање идејног решења Ученичком парламенту и управи школе; Комуникација са локалном заједницом у циљу заједничке промоције школе као научно-културног чворишта);
– *Зато што смо одговорни* (Истраживање о ставовима вршњака када је квалитет живота у локалној средини у питању (онлајн упитник о еколошким, културним, образовним потребама), анализа резултата и одабир проблема који вршњаци начешће наводе; Сараднички рад на изради предлога решења одабраног проблема, дефинисање плана акције; Представљање плана акције на нивоу школа (израђена мултимедијална презентација, постер и лого) и одабир особа (ученика и наставника) које ће бити задужене за његово спровођење; Представљање плана акције на нивоу локалне заједнице (комуникација путем електронске поште са јединицом локалне самоуправе, домом културе…); Спровођење акције.
Добар пример сумирања научених поступака је израда пратеће документације у виду фајлова различитог типа, као што су: текстуални фајлови, слике, видео материјали и сл. који су настали сарадничким радом у облаку.
У сарадњи са адиминстратором школског сајта, идеје и продукте радове пројектних активности промовисати на сајту школе. Размотрити могућност учешћа на националним и међународним конкурсима.

Рачунарство

Креирање програма који користе графику обрађивати у истом програмском језику и окружењу које је коришћено за учење програмирања током 6. разреда. Пре преласка на обраду нових тема обновити технике програмирања у текстуалном програмском језику у 6. разреду (бар 4 школска часа).
Укратко упознати ученике са библиотеком за 2Д графику која ће бити коришћена у настави и, ако је то потребно, са начином њене инсталације. Подцртати везу између програмирања графичких апликација и програма за векторску графику (сваки цртеж се састоји од скупа геометријских облика описаних својим нумеричким параметрима).

Описати основну структуру графичког програма и потрудити се да се током наставе та структура што мање варира. Уколико графичка библиотека захтева нетривијалан програмски код за иницијализацију и деиницијализацију, ученицима понудити готову мустру од које могу да крену програмирање својих апликација, са што мање когнитивног оптерећења у вези са техничким детаљима одабране графичке библиотеке и са централним фокусом на технике заједничке већини графичких библиотека.

Увести појам координатног система прозора, описати сличности и разлике у односу на традиционални координатни систем који се користи у математици. Увести начине задавања боја (именоване боје, боје задате помоћу три броја у RGB систему).

Објаснити и демонстрирати исцртавање следећих основних примитива:

- дуж,
- испуњен и уоквирен правоугаоник,
- круг и кружница.

Описати и демонстрирати поступак цртања сложенијих облика састављених од ових примитива (нпр. кућица, глава робота, чича Глиша, сладолед, ...). Објаснити појмове апсолутне и релативне вредности координата. Описати и приказати поступак цртања помоћу задавања апсолутних вредности координата, али и помоћу задавања релативних координата у односу на неку истакнуту тачку и величине одређене у размери према некој датој мери (на пример нацртати чича Глишу, ако ми се центар главе налази у тачки чије су координате (x, y) и полупречник јој је r, при чему се величина и положај тела одређују у пропорцији са датим величинама). У корелацији са наставом математике цртати облике са интересантним математичким својствима (нпр. једнакостранични и једнакокраки троугао, средња линија троугла, тежиште троугла, описана кружница око троугла, кругови који се додирују споља и изнутра, концентричне кружнице, цветови од шест кругова, итд.).

Уколико их одабрана графичка библиотека подржава, приказати и следеће, мало компликованије примитиве:

- испуњена и уоквирена елипса,
- кружни лук,
- испуњени и уоквирени многоугао (полигон).

Описати и демонстрирати поступак примене ових облика у цртању мало сложенијих цртежа, као и технику исписа текста на екрану, на датој позицији и са одабраним словним ликом (фонтом).

Приказати технике учитавања и приказа слика, ако их одабрана графичка библиотека подржава и илустровати их кроз низ примера (слике могу да буду унапред припремљене од стране наставника, а ученицима се може задати да са интернета преузму одговарајуће слике, обраде их у програму за обраду слика и онда их увезу у своју апликацију).

Могуће је ученицима приказати и увоз и пуштање звука коришћењем одабране библиотеке.

Оставити ученицима дозу креативне слободе приликом избора цртежа који се програмски генерише. У циљу вежбања итерације и алгоритамског начина размишљања приказати ученицима низ задатака у којима се цртају правилни облици уз помоћ петљи (низ подједнако размакнутих концентричних кружница, низ подједнако размакнутих паралелних линија, низ кружница истог пречника које се додирују, градијент боја, итд.). Подцртати корелацију са појмом линеарне функције који се обрађује у математици.

Приказати генерисање насумичних бројева и употребу насумично генерисаних бројева на цртање насумично распоређених облика и насумични избор боја.

Ако наставник процени да је могуће са одређеним ученицима урадити амбициозније пројекте (попут програмирања анимација и једноставних рачунарских игара), то може урадити било током додатне, пројектне наставе или редовне наставе тако да ти талентовани ученици раде групно или самостално по прилагођеном програму.

Приказати ученицима могућност употребе референтних приручника, туторијала, видео-туторијала и интернет форума у циљу налажења потребних информација о примени библиотечких функција, алгоритама и релевантних делова програмског кода.

Пројектни задатак из области *Рачунарство*

Пројектна настава у области Рачунарства је комплексан приступ настави и учењу који најчешће користи

методе као што су проблемска настава и учење засновано на истрази (питањима).
Проблемска настава поставља пред ученике стварни проблем из живота који треба истражити и за који треба предложити могућа решења. Све врсте реалних животних проблема могу бити повод за проблемску наставу. Пронађена решења се могу тестирати и о њима се може расправљати.
Истрагу можемо да дефинишемо као „потрагу за истином, информацијама или знањем". Учење засновано на истрази почиње постављањем питања, наставља са истраживањем и завршава се проналажењем решења, доношењем разумних закључака, одговарајућих одлука, или применом нових знања или вештина.
Обе наставне методе се фокусирају на развијање вештина за решавања проблема, критичко мишљење и обраду информација. Оне дају најбоље резултате када су почетна питања/проблеми довољно отворени (одговор није могуће наћи једноставним укуцавањем у претраживач) и када ученици раде у малим тимовима или групама. Ове две методе су уско повезане и често се преклапају. Изузетно је важно имати на уму да у оба приступа нема нужно тачних и нетачних одговора. Свако решење може имати мане и врлине, а ученици морају да их анализирају и процењују.
Наставни пројекат подразумева програмирање у текстуалном програмском језику или адаптацију унапред датог програма у циљу решавања пројектног задатка. За реализацију наставног пројекта могуће је користити рачунар или други програмабилни физички уређај.
Теме наставног пројекта треба осмислити тако да подржавају функционализацију знања ученика стечених учењем различитих предмета.
Могуће теме наставног пројекта:
- *Да ли живим здраво?* (Истраживање концепта „здрав начин живота", утврђивање у којој мери лични начин живота ученика одговара овом концепту на основу података добијених програмирањем физичког уређаја да врши функцију бројача корака, креирањем програма за израчунавање индекса телесне масе...)
- *Дигитална башта* (Истраживање услова за узгој зачинског биља у затвореном простору, креирање дигитализоване баште – програмирање физичког уређаја да мери влажност земљишта и сигнализира да ли је заливање потребно или програмирање физичког уређаја да, на основу очитане влажности

покреће мотор који омогућава аутоматско заливање; програмирање физичког уређаја да мери ниво осветљености места на коме се башта налази и сигнализира да башту треба поставити на друго место...)
- *Бицикл са сигнализацијом* (Истраживање концепта „безбедност у саобраћају" у контексту визуелне сигнализације, програмирање физичког уређаја да симулира рад мигаваца и других визуелних обележја бицикла)
- *Интерактивни албум* (израда програма у виду албума са: делима познатог уметника, архитектуре једне епохе, седам чуда Античког света... које се након клика увеличавају, неко време остају увећане а затим смањују на своје почетне димензије);
- *Ово је кретање* (креирање анимираних модела који приказују промене физичких величина, као на пример: брзина, убрзање, потенцијална и кинетичка енергија, а при задатом кретању објекта – вертикални хитац, кретање тела низ стрму раван).

Сви елементи пројектног задатка морају бити реални.
Напомена: На првом часу, заједно са ученицима, формирати листу критеријума на основу којих ће се процењивати квалитет решења проблемских задатака. На овај начин, ученицима ће бити потпуно јасно шта квалитетно решење подразумева. Листа мора бити свеобухватна – не сме да се односи само на квалитет креираних програма, већ и на квалитет представљања и образлагања предложених решења.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се и процес и продукти учења.
Будући да предмет *информатика и рачунарство* у седмом разреду треба, првенствено да развије вештине, навике, вредносне ставове и стилове понашања, требало би и вредновање више усмерити ка праћењу и вредновању практичних радова и вежбања, а мање ка тестовима знања.

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

У процесу оцењивања добро је користити портфолио (електронска збирка докумената и евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења потрфолија су вишеструке: омогућава континуирано и систематично праћење напредовања, подстиче развој ученика, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља, подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика. Употребу портфолија отежавају недостатак критеријума за одабир продуката учења, материјално-физички проблеми, време, финансијска средства и велики број ученика. Већи број ометајућих фактора, у прикупљању прилога и успостављању критеријума оцењивања, је решив успостављањем сарадње наставника са стручним сарадником, уз коришћење Блумове таксономије.

Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима. Квизове, тестове знања и слично користити првенствено за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, а мање за формирање коначних оцена. Креирање таквих инструмената за утврђивање градива, кад год је могуће, препустити самим ученицима, чиме се постиже вишеструки ефекат на усвајање знања и вештина.

Препоручено је комбиновање различитих начина оцењивања да би се сагледале слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи тако да промени део своје наставне праксе. Када је промени, потребно је да прикупи нове податке да би могао да види колико су те промене ефикасне.

У оквиру плана рада наставника, у делу ваннаставних активности, поред додатне и допунске наставе, планирати секцију и време за менторски рад са ученицима који учествују на такмичењима из овог предмета. Препоручује се да се избор тема за рад на секцији изврши у сарадњи са другим наставницима, а да се почетна иницијатива препусти ученицима и њиховим интересовањима. Теме као што су израда и одржавање школског сајта, блога или неке друге школске веб странице, креирање и израда школског електронског часописа или летописа школе могу бити добре почетне идеје које ће повезати знања и вештине стечене у овом предмету са другим знањима, уз активно учешће у животу школе.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Математика	Векторска графика (цртање многоуглова)	Презентацијама, пројектима	Усмено, рад у групним пројекат

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик стиче нова знања и вештине, примењујући претходно учење и ваншколско искуство. Развија свест и о стваралачкој природи учења. Истрајан је и превазилази тешкоће у учењу.

•Има позитиван и одговоран однос према учењу.

•Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје.

•Користи различите изворе информација и има критички однос према њима.

•Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и

временом. •Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања. Ученик упознаје себе, развија своје друштвене улоге и јача свој идентитет, лични интегритет, самосталност, самопоуздање и позитиван однос према другима. Поштује равноправност различитих заједница, њихову традицију и културни идентитет. Одговоран је за изборе и одлуке које чини и понаша се хумано и с уважавањем према другима. Аргументовано заступа ставове и мишљења уважавајући супротна гледишта, као и усвојене процедуре доношења одлука. Ученик разуме значај коришћења поузданих података и информација у процесу учења, њихову примену за рад, доношење одлука и свакодневни живот. Користи знања и вештине из различитих предмета да представи, прочита и протумачи податке користећи текст, бројеве, дијаграме и различите аудио-визуелне форме. Ученик користи и самостално проналази различите изворе информација и података, (библиотеке, медије, интернет, институције, личну комуникацију, итд.), критички разматра њихову поузданост и ваљаност, разврстава их и повезује релевантне информације из различитих извора. •Зна да је за разумевање појава и догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке и разликује податак/информацију од њиховог тумачења. •Користи податке из различитих извора и начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника. • Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области. •Има позитиван став према поштовању људских права и слобода. • Зна дечја и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани. • Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Информатика и рачунарство - уџбеник, Дата статус, 2019 Аутор: John Andrew

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	**ИКТ**		**4**	**5**	**2**								**11**
2.	**Дигитална писменост**				**1**	**4**							**5**
3.	**Рачунарство**						**1**	**4**	**4**	**4**	**4**	**1**	**18**
4.	**Пројектна настава**											**2**	**2**
Фонд часова ПРЕДМЕТ:		**РАЗРЕД:**											**36**

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	стандарди	број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	**ИКТ**		**11**	**4**	**7**
2.	**Дигитална писменост**		**2**		**2**
3.	**Рачунарство**		**18**	**8**	**10**
4.	**Пројектна настава**		**2**		**2**
укупно:			**36**	**12**	**24**

Предмет	Информатика и рачунарство	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	34 часова	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– унесе и мења податке у табели; – разликује типове података у ћелијама табеле; – сортира и филтрира податке по задатом критеријуму; – користи формуле за израчунавање статистика; – представи визуелно податке на одговарајући начин; – примени основне функције форматирања табеле, сачува је у пдф формату и одштампа; – приступи дељеном документу, коментарише и врши измене унутар дељеног документа;	**ИКТ**	Радно окружење програма за табеларне прорачуне □ Прикупљање, обрада и анализа података □ Радно окружење програма за табеларне прорачуне □ Радна свеска, радни лист и радна табела □ Ћелија (поље), ред (врста), колона и опсег (распон) ћелија Креирање радне табеле и унос података □ Унос података у ћелије радне табеле □ Формати података у ћелијама □ Руковање радним листовима (промена назива, брисање радног листа) □ Чување радне свеске и отварање постојеће Форматирање табеле □ Опсег или распон ћелија □ Промена ширине колоне и висине реда □ Преламање текста у ћелији □ Форматирање података и ћелија □ Уметање и уклањање редова и

		колона из радне табеле □ Замрзавање редова и колона □ Премештање и копирање редова, колона и ћелија Форматирање табеле вежбање Сортирање и филтрирање података □ Сортирање података □ Филтрирање података □ Условно форматирање Елементарне статистике, формуле, обрада/вежбање функције □ Уграђене функције □ Употреба основних функција □ Условна статистика □ Употреба формула, адресе ћелија у формулама Сортирање и филтрирање, елементарне статистике вежбање Визуелизација података □ Израда графикона □ Уређивање графикона Штампање документа □ Област за штампу □ Маргине □ Формат папира □ Извоз документа у друге формате □ CSV и други формати Визуелизација података
– разуме на које све начине делимо личне податке приликом коришћења интернета; – разуме потенцијалне ризике дељења личних података путем интернета, поготову личних података деце; – разуме везу између ризика на интернету и кршења права; – објасни појам „отворени подаци”; – успостави везу између отварања података и стварања услова за развој иновација и привредних грана за које су доступни отворени подаци;	**Дигитална писменост**	Табеле у облаку □ Рачунарство у облаку □ Онлајн складиште □ Сарадднички рад □ Инфографик Отворени подаци □ Веб портали □ Отворени подаци Заштита личних података □ Услови коришћења □ Дигитални трагови □ Безбедност деце у дигиталном добу □ Конвенција о правима детета Појам и примена вештачке интелигенције Садашњост и будућност вештачке интелигенције – етичка питања

– унесе серију (низ) података; – изврши једноставне анализе низа података (израчуна збир, просек, проценте, ...); – графички представи низове података (у облику линијског, стубичастог или секторског дијаграма); – унесе табеларне податке или их учита из локалних датотека и сними их; – изврши основне анализе и обраде табеларних података (по врстама и по колонама, сортирање, филтрирање, ...); – изврши анализе које укључују статистике по групама;	**Рачунарство**	Анализа података у Пајтону □ Jupyter Notebook □ Радно окружење Радна свеска □ Креирање радне свеске □ Затварање и отварање свезака □ Унос кода у ћелије и кретање кроз свеску Серије података, листе у Jupyter-у □ Основне статистичке функције □ Сортирање □ Филтрирање □ Пресликавање серије □ Фреквенцијска анализа Задаци са листама Табеларни подаци у Jupyter-у □ Угњежђене листе □ Data Frame □ Учитавање табеле из докумената с рачунара Сортирање и филтрирање табеле □ Сортирање □ Филтрирање Задаци са табеларним подацима Статистичке анализе табеларних података □ Основне статистичке функције □ Фреквенцијска анализа Визуелизација података □ Библиотека matplotlib □ Уређивање графикона Визуелизација података □ Израда графикона од табеларних података Визуелизација података Визуелна презентација свеске □ Унос и форматирање текста □ Уметање слика □ Форматирање табеле Визуелна презентација свескекоордината правоугаоника Цртање правоугаоника одређене боје, ширине и дужине
– сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка; – креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који комбинују текст, слике, линкове, табеле и	**Пројектна настава**	Бирање теме пројекта □ Подела на тимове □ Дефинисање истраживачког задатка □ Подела улога и дужности унутар сваког тима □ Пројектне активности

анимације; – креира рачунарске програме који доприносе решавању пројектног задатка; – поставља резултат свог рада на Интернет ради дељења са другима уз помоћ наставника; – вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен. – сараднички осмисли и спроведе фазе пројектног задатка; – самовреднује своју улогу у оквиру пројектног задатка/тима;		□ Упознавање са тренутним □ Дискусија и процена успешности пројекта □ Објава најуспешнијег пројекта

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења *Информатике и рачунарства* је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Угледни часови, семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Практични радови у виду пројекта, усмена испитивања. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима.Квизове, тестове знања и слично користити за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, као и за формирање коначних оцена
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Рачунар, пројектор, мултимедијалне презентације

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм наставе и учења информатике и рачунарства, у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су јасни и прецизни искази о томе шта ученик зна да уради и вредносно процени по завршетку процеса учења. Наставни програм предмета информатика и рачунарство се састоји из три тематске целине: Информационо-комуникационе технологије (скр. ИКТ), Дигитална писменост и Рачунарство. Да би сви ученици остварили предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и према њима планира и прилагођава наставне активности. Наставник треба да осмисли активности тако да укључују практичан рад уз примену ИКТ-а, повезивање различитих садржаја из других тема унутар самог предмета, као и са другим предметима. Пожељно је да планиране активности ученика на часу прати сажето и јасно упутство за реализацију задатка, уз евентуалну претходну

демонстрацију поступка од стране наставника. Оставити простор за ученичку иницијативу и креативност – кроз дискусију са ученицима одабирати адекватне алате, концепте и стратегије за реализацију одређених активности. У току реализације планираних активности радити на успостављању и неговању навика и понашања као што су поступност, аналитичност, истрајност, самосталност у раду, али и спремност на сарадњу и одговоран приступ тимском раду.

Достизање дефинисаних исхода може се остварити уз одређени степен слободе наставника како у избору метода рада, програмских алата и технологија (рачунар, дигитални уређај...), тако и у редоследу и динамици реализације елемената различитих тематских области. На интернету и у литератури се могу наћи примери добре праксе које, уз прилагођавање условима рада и поштовање ауторских права, треба користити у настави и учењу.

С обзиром на то да је настава овог предмета теоријско-практичног карактера часове треба остваривати са одељењем подељеним на групе. Програм наставе и учења може се остваривати на самосталним или спојеним часовима у складу са могућностима школе. Подсетити ученике на значај поштовања правила која важе у кабинету и у раду са рачунарима и опремом, кроз демонстрацију и личну активност ученика (правилно укључивање, пријављивање, коришћење, одјављивање и искључивање рачунара).

Наставницима се препоручује да у току осмог разреда, ради развијања међупредметних компетенција и остваривања корелације са другим предметима, реализују са ученицима најмање два пројектна задатка који обухватају теме и из других предмета. Време реализације пројектних задатака (једног из области ИКТ и Дигитална писменост и другог из области Рачунарство) одређује наставник у договору са ученицима и са наставницима других предмета, који обухватају област изабране теме. При избору тема, понудити неколико пројектних тема и омогућити тимовима ученика да одаберу ону која највише одговара њиховим интересовањима.

Предлог за реализацију програма

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање и систематизацију градива).

Информационо-комуникационе технологије (11)

Дигитална писменост (5)

Рачунарство (14)

Пројектни задаци (3)

Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација знања), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да оствари исходе, које методе и технике да примени, као и које активности ће за то одабрати. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање који одговарају активностима планираним за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за друге потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљ коме се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче, организује и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да, осим уџбеника, користе и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Анализа података

Анализа података и доношење закључака и одлука на основу података представља једну од најзначајнијих вештина у савременом друштву. Стога је ова тема у фокусу током читавог осмог разреда, и подаци и њихова анализа се обрађују кроз све три тематске целине. У оквиру теме *ИКТ*, подаци се обрађују и анализирају коришћењем програма за табеларне прорачуне, у оквиру теме *Дигитална писменост* прича се о поузданости података и значају заштите података и приватности, док се у оквиру теме *Рачунарство* приказује обрада података применом специјализованих програмских језика и окружења.

Подаци су у рачунарима обично организовани табеларно. На пример, информациони системи предузећа дају могућност извоза разних извештаја у облику табела. У последње време је све чешћа пракса да уместо традиционалних извештаја које можемо одштампати и презентовати на папиру информациони систем извештај даје у форми Excel табеле у којој можемо сами да сортирамо, филтрирамо, групишемо и сумирамо податке, правимо дијаграме, а ако умемо, радимо и напредније анализе. Поред података извезених из разних информационих система (на пример, електронских дневника школе), на располагању је све више отворених података који могу да се користе. Када се на вебу нуди преглед неких података, све се чешће очекује да постоји могућност преузимања комплетних података, тако да свако може да их анализира како жели. Наравно, то је повезано и са политиком до које мере неко жели да отвори своје податке, али у случајевима када подаци треба да су јавно доступни очекује се да и у техничком смислу буду отворени.

У оквиру едукативних материјала за Информатику и рачунарство за 8. разред треба да постоји неколико скупова података пажљиво припремљених за потребе наставе и учења. Као основа се могу користити отворени подаци или подаци из нечијег информационог система (уз одобрење власника података) које евентуално можемо додатно припремити да би били згоднији за наставу.

Подаци треба да буду из домена који су блиски ученицима. Један такав пример чини електронска дневничка евиденција ученика једног одељења или школе. Уз имена ученика, у једној табели се обично налазе њихове закључне оцене из различитих предмета, а у другој њихови изостанци. Слично, може се посматрати табела резултата неког такмичења у којој су уз имена ученика доступни и називи школа одакле долазе, окрузи и поени ученика на појединачним задацима. Поред домена везаних за школу и наставу, интересантан домен могу представљати спортски резултати и статистике појединих играча, затим подаци о музици и филмовима и слично. Поред отворених, унапред припремљених података, препоручује се коришћење података који ученици сами креирају на основу примера из реалних животних ситуација: планирање и приказ кућног буџета, пригодан пример за пословање продавнице са одређеним бројем артикала, трошковник за летовање и слично.

Веома је значајно значајно да ученици разумеју смисао различитих анализа података и да умеју да изведу закључке на основу добијених резултата. Кроз мноштво примера обучити ученике да самостално могу да одреде анализе (статистике, графиконе) које ће им омогућити да на основу података дају одговоре на постављена питања, уоче правилности међу подацима, корелације и евентуалне узрочно-последичне зависности.

Информационо-комуникационе технологије

Пре преласка на опис програма за табеларна израчунавања поновити укратко са ученицима значење појмова: *податак, информација и информатика* (са нагласком на примени и значају података и информација у савременом друштву, не инсистирајући на прецизним дефиницијама). Дискутовати о могућим начинима прикупљања података (из постојеће документације, анкетирањем, прикупљањем отворених података…), обраде прикупљених података, представљања података (подсећањем на раније уведене примене табела у склопу текстуалних докумената и презентација са табелама) и преношења информација уз помоћ дигиталних уређаја у савременом друштву. Описати значење појма аутоматске обраде података и укратко описати различите могућности аутоматске обраде података.

Радно окружење изабраног програма за табеларне прорачуне

Представити изабрани програм за табеларне прорачуне и његову примену у различитим областима (нпр. креирање спискова, евиденција, израчунавање трошкова, прихода, расхода…). Навести примере из реалних животних ситуација у којима познавање рада у овим програмима олакшава обављање конкретних задатака (на пример, обрада резултата контролног задатка, израчунавање успеха ученика одељења, вођење месечног буџета домаћинства. Поменути занимања која имају потребу да користе овакве програме за разне прорачуне и вођење евиденције: економисти, рачуновође, инжињери...).

Дигитална писменост

Отворити наставну тему разговором са ученицима чији је циљ да осигура њихово разумевање природе

личних података и начина на које се они деле и злоупотребљавају у дигиталном окружењу. Право на заштиту личних података и приватности јесте једно од основних људских права које је, наглим развојем дигиталне технологије и интернета, озбиљно доведено у питање. У ери великих података, лични подаци третирају се као „нова нафта". Наставник треба да упозна ученике како се користе подаци које о корисницима интернета, њиховим активностима и понашању, прикупљају претраживачи интернет страница, саме интернет странице и друштвене мреже. Посебну пажњу треба посветити креирању личног профила ученика на интернету, било да је у питању играње видео-игара, друштвене мреже или веб-сајтови за учење.

Наставник треба да упозна ученике и са правима детета прописаним Конвенцијом о правима детета и појасни да се она односе и на дигитално окружење. Уместо питања *да ли права детета важе и у дигиталном свету*, стручњаци су покренули друго питање: *како осигурати пуно поштовање права детета у дигиталном свету*

Рачунарство

Осим у програмима за табеларна израчунавања анализу података могуће је вршити и у специјализованим програмским језицима и окружењима. У данашње време најпопуларнија окружења тог типа су Jupyther/Python, R studio и Matlab тј. Octave. Овај приступ анализи података често не одмењује него допуњује програме за табеларна израчунавања. Подаци се из информационих система и репозиторијума отворених података често могу добити у форматима програма за табеларна израчунавања. Програми за табеларна израчунавања су веома погодни за преглед тих података и могу се веома једноставно користити за унос, измену и једноставније обраде података. Са друге стране, обрада података из програмских језика доноси одређене предности и нове квалитете.

Пројектни задаци

Десет часова током године предвиђено је за израду и евалуацију пројектних задатака. Наставник може да одабере како ће тих 10 часова распоредити током школске године (на пример, могуће је свих 10 часова реализовати на самом крају школске године, а могуће је 6 часа реализовати на крају првог, а 4 часа на крају другог полугодишта).

Наставник дефинише неколико тема пројектних задатака које погодују развијању међупредметних компетенција, подстичу иницијативу и креативност, функционализују раније стечена знања, као и формирање вредносних ставова ученика. И у овом разреду, пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета. Теме треба да буду што ближе реалном животу и релевантне за ученике. Приликом дефинисања тема пројектних задатака, наставник може да се ослони и на пројекте који су реализовани претходне школске године и пројектне теме повеже са утврђивањем и евалуацијом њихових резултата.

У наставку су предлози пројектних задатака за тему анализе података која је заступљена у осмом разреду кроз све три области (*ИКТ*, *Дигитална писменост* и *Рачунарство*). Поред ове, наставник може ученицима понудити одређени број пројектних задатака на тему *Управљање дигиталним уређајима*. При дефинисању теме пројеката наставник може да се ослони на предлоге дате у наставку или да у складу са њима предложи нове теме.

1. Пројектни задатак на тему прикупљања и анализе података

У складу са основним концептом предмета у 8. разреду, овај пројекат би било пожељно урадити тако што би се прикупили подаци (на пример, помоћу онлајн упитника), једноставно обрадили у програмима за табеларна израчунавања, а затим детаљније анализирали из специјализованог програмског окружења и програмског језика.

2. Пројектни задатак за тему *Управљање дигиталним уређајима (програмирање уређаја)*

У зависности од инфраструктуре школе (поседовања Андроид уређаја, ЛЕГО EV3 робота, Micro:bit или Arduino уређаја) и претходног искуства ученика у овој области, један од пројектних задатака може бити посвећен управљању дигиталним уређајима.

Захваљујући употреби паметних телефона у свакодневном животу, телефоне можемо користити за контролу различитих уређаја и робота. На пример, робот може да зна где се налази и где у зависности од информација које је добио од ГПС сензора паметног телефона; такође, може остварити своје кретање кроз сензор оријентације телефона; Штавише, уз помоћ телефона, тачније екрана осетљивог на додир, корисник може лако да прикупи различите информације о понашању робота или физичким и дигиталним уређајима; Коначно, робот може искористити камеру на телефону као „очи" за кретање и детектовање предмета у простору. Све ове функције могу се имплементирати са Андроид уређајима и ЛЕГО EV3 роботима, Micro:bit

или Arduino. Користећи графичко окружење App Inventora могуће је да ученици на основу претходних знања из програмирања креирају апликацију за паметни телефон. Кроз овај модул се ученици подучавају о креирању апликација за покретање уређаја/робота повезујући своја знања са знањима која стичу из предмета Техника и технологија. Такође, кроз овај модул ученици се упознају са основама Интернет ствари (IoT) тако што ће ученици креирати апликације које се могу повезати са физичким и дигиталним уређајима свуда око нас.

Ученици могу да направе апликације које контролишу светла, дугмад, зујалице, моторе, роботе, електричне уређаје и све већи спектар дигиталних уређаја. Могу се користити сензори за снимање података, и то температуре, звука, интензитета светлости, боје, влаге, покрета, додира, број откуцаја срца и још много тога. За креирање IoT апликација потребни су уређаји као што су Ардуино или Micro:bit који се могу повезати с различитим уређајима (моторима, сензорима) са којима може да се комуникацира преко паметног телефона.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се и процес и продукти учења. Требало би и вредновање више усмерити ка праћењу и вредновању практичних радова и вежбања, а мање ка тестовима знања.

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

У процесу оцењивања добро је користити портфолио (електронска збирка докумената и евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења потрфолија су вишеструке: омогућава континуирано и систематично праћење напредовања, подстиче развој ученика, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља, подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика. Употребу портфолија отежавају недостатак критеријума за одабир продуката учења, материјално-физички проблеми, време, финансијска средства и велики број ученика. Већи број ометајућих фактора, у прикупљању прилога и успостављању критеријума оцењивања, је решив успостављањем сарадње наставника са стручним сарадником, уз коришћење Блумове таксономије.

Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима. Квизове, тестове знања и слично користити првенствено за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, а мање за формирање коначних оцена. Креирање таквих инструмената за утврђивање градива, кад год је могуће, препустити самим ученицима, чиме се постиже вишеструки ефекат на усвајање знања и вештина.

Препоручено је комбиновање различитих начина оцењивања да би се сагледале слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи тако да промени део своје наставне праксе. Када је промени, потребно је да прикупи нове податке да би могао да види колико су те промене ефикасне.

У оквиру плана рада наставника, у делу ваннаставних активности, поред додатне и допунске наставе, планирати секцију и време за менторски рад са ученицима који учествују на такмичењима из овог предмета. Препоручује се да се избор тема за рад на секцији изврши у сарадњи са другим наставницима, а да се почетна иницијатива препусти ученицима и њиховим интересовањима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Математика	Рад са листама	Презентацијама, пројектима	Усмено, рад у групним пројекат

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Ученик стиче нова знања и вештине, примењујући претходно учење и ваншколско искуство. Развија свест и о стваралачкој природи учења. Истрајан је и превазилази тешкоће у учењу. • Има позитиван и одговоран однос према учењу. • Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје. • Користи различите изворе информација и има критички однос према њима. • Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом. • Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања. Ученик упознаје себе, развија своје друштвене улоге и јача свој идентитет, лични интегритет, самосталност, самопоуздање и позитиван однос према другима. Поштује равноправност различитих заједница, њихову традицију и културни идентитет. Одговоран је за изборе и одлуке које чини и понаша се хумано и с уважавањем према другима. Аргументовано заступа ставове и мишљења уважавајући супротна гледишта, као и усвојене процедуре доношења одлука. Ученик разуме значај коришћења поузданих података и информација у процесу учења, њихову примену за рад, доношење одлука и свакодневни живот. Користи знања и вештине из различитих предмета да представи, прочита и протумачи податке користећи текст, бројеве, дијаграме и различите аудио-визуелне форме. Ученик користи и самостално проналази различите изворе информација и података, (библиотеке, медије, интернет, институције, личну комуникацију, итд.), критички разматра њихову поузданост и ваљаност, разврстава их и повезује релевантне информације из различитих извора. • Зна да је за разумевање појава и догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке и разликује податак/информацију од њиховог тумачења. • Користи податке из различитих извора и начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника. • Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области. • Има позитиван став према поштовању људских права и слобода. • Зна дечја и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани. • Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Информатика и рачунарство - уџбеник, Герундијум, 2022 Аутори: Маја Тодоровић, Вела Чоја, Горан Станојевић

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	**ИКТ**		**4**	**5**	**2**								**11**
2.	**Дигитална писменост**				**1**	**4**							**5**
3.	**Рачунарство**						**1**	**3**	**4**	**4**	**3**		**15**
4.	**Пројектна настава**										**1**	**2**	**3**

Фонд часова ПРЕДМЕТ:	РАЗРЕД:											34

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	стандарди	број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	ИКТ		11	4	7
2.	Дигитална писменост		5	3	2
3.	Рачунарство		15	10	5
4.	Пројектна настава		3		3
укупно:			34	17	17

Изборни предмети

План и програм изборних програма, изборних предмета и слободних наставних активности по разредима се реализује по правилницима (Службени Гласник РС - Просветни Гласник) наведеним у тачки 2 школског програма. Ученици првог и четвртог разреда се анкетом опредељују за изборне програме верска настава и грађанско васпитање. Изборне предмете у другом и слободне наставне активности у четвртом разреду, ученици бирају анкетом. У анкети се нуди листа изборних предмета и слободних активности датих у табели 2.

Обавезни изборни програми	Разред
Грађанско васпитање	1-8
Верска настава	1-8
Слободне наставне активности	
Вежбањем до здравља	5-6
Медијска писменост	5-6
Музиком кроз живот	5-6
Сачувајмо нашу планету	5-6
Предузетништво	7-8
Моја животна средина	7-8
Уметност	7-8
Филозофија са децом	7-8

Табела 2. Изборни предмети

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ – ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Предмет: Грађанско васпитање

Разред I-IV

Предмет	Грађанско васпитање	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– наведе у чему је успешан и у чему жели да напредује; – уочава међусобне разлике и сличности	**Идентитет**	Идентитет Ко сам ја? Наше јаке стране, у чему смо успешни, у чему бисмо волели да напредујемо.

са другим ученицима у одељењу; – понаша се на начин који не угрожава потребе, права и осећања других; – препозна код себе и других основна осећања; – препознаје примере поштовања и кршења права детета у свом окружењу, причама, филмовима; – преиспитује своје поступке и прихвата да не мора увек да буде у праву; – тражи помоћ у ситуацијама кршења својих и туђих права; – разликује добру и лошу комуникацију у сопственом искуству, ближем окружењу, књижевним делима, филмовима; – комуницира слушајући саговорника и тражи објашњење онога што не разуме; – слободно износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге и прихвата да други могу имати другачије мишљење; – сарађује и преузима различите улоге у групи/тиму; – договара се и одлучује у доношењу одељењских правила и да се понаша у складу са њима; – својим речима образложи неопходност правила која регулишу живот у заједници; – препозна добре стране свог одељења и оно што би требало променити/побољшати; – заједно са вршњацима и наставником учествује у решавању проблема у одељењу; учествује у изради плана једноставне акције; са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију	**14 часова** **Потребе и права** **8 часова** **Функционисање заједнице** **4 часа** **Комуникација и**	Таленти и интересовања која поседујемо. Наше сличности и разлике. Основна осећања (радост, страх, туга, бес) и како се препознају. Потребе и права Разлике између жеља и основних животних потреба. Права детета Кршење и заштита права Препознавање кршења права детета. Коме се обратити у ситуацијама кршења права детета. Одговорност према себи и другима. Функционисање заједнице Одељење/група као заједница. Вредности одељења/групе – равноправност, одговорност, солидарност, поштовање и брига за друге, толерантност, праведност, поштење. Уважавање различитости. Правила у одељењу/групи и њихова функција. Одлучивање у одељењу/групи. Одговорност деце и одраслих за функционисање заједнице. Комуникација Слушање/неслушање. Кад разговарамо држимо се теме. Изношење мишљења.

доприноси промоцији акције; на једноставан начин вреднује изведену акцију.	**Сарадња** **10 часова**	Уважавање саговорника. Сарадња Групни рад, договарање и сарадња са вршњацима и одраслима. Планирање и извођење једноставне акције у одељењу/групи Кораци у планирању и извођењу акције. Чиме се поносимо и чиме нисмо задовољни у одељењу. Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити. Одређивање циља и израда плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање акције – видео, фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоу школе – приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу Вредновање акције – чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења програма грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
За реализацију предмета и остваривање дефинисаних исхода врло је важна улога наставника. Он је модел који својим понашањем доприноси стварању демократске атмосфере која је погодна за размену и аргументовање идеја и мишљења међу ученицима, он је тај који даје повратну информацију и подстиче ученике на разумевање односа у групи. Он подржава ученике када им је тешко да се изразе, помаже им у избору правих речи. Подстицајним питањима може да наведе ученике да сагледају ситуацију из друге

перспективе што је озбиљан захтев за ученике првог разреда који су још увек у великој мери фокусирани на сопствене потребе, мисли, осећања. Конструктивна комуникација и демократске процедуре нису само циљ већ и начин да се остваре жељени исходи. Наставник треба да обезбеди да се на часу сваки ученик осећа уважено, прихваћено и добродошло у својој различитости уз обавезу поштовања и уважавања других и другачијих погледа и мишљења. Оцењивање ученика у грађанском васпитању је усаглашено са Правилником о оцењивању у основној школи и ученицима блиско јер се описно оцењују из свих предмета.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и наставе у природи.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, музички инструменти.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм грађанског васпитања, у првом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по моделу спирале што значи да су садржаји у сва четири разреда дати у областима Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам. Тематске области се спирално развијају, односно садржаји се из разреда у разред проширују и продубљују, а многи исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Типичан пример таквог исхода су они који се односе на комуникацију која ће се доследно развијати у свим разредима и кроз све садржаје. Слично је и са јачањем осетљивости за потребе и права других, препознавање дискриминације и другим исходима који се не могу брзо и лако остварити обрадом само једног програмског садржаја. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји природна веза. Остваривање исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције као и да сами осмисле неке друге активности. Имајући у виду да ученици првог разреда долазе са искуством из припремног предшколског програма где је доминантно сазнавање кроз игру и овде треба методску окосницу предмета да чине интерактивне радионице, структуриране игровне активности обједињене око главне теме. Радионице треба да започињу причом која је блиска искуству ученика, а садржи неку врсту заплета (моралну дилему или сукоб потреба и/или вредности) као повод за дискусију у пару или у мањој групи, а завршава разменом у целој групи. Циљ је да се пружи могућност сваком ученику да преиспита своје мишљење и деловање због појаве конфликта између његове тачке гледишта и тачке гледишта која је различита од његове. Зато се може рећи да активности на часу треба тако да теку да обезбеде искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида или готових предлога. Наставник треба да нагласи да нема пожељних, очекиваних или тачних одговора, да је нагласак на процесу откривања и сазнавања о себи и другима кроз размену. Осим тога, важно је да постоји игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да пробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава, и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају. С обзиром на узраст ученика добро је у току часа комбиновати различите активности и осмислити такву динамику рада којом се одржава њихова пажња и мотивација за учествовањем. За овај предмет важно је обезбедити такав начин седења ученика који омогућава свим учесницима да виде једни друге, окренути лицем у лице.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик	Индетитет	-Подстицати на развијање говорне културе	квиз, тест, провере кроз практичан рад
Српски језик	Потребе и права	Подстицати развијање говорне културе.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.

	Српски језик, Свет око нас, Грађанско васпитање	Функционисање заједнице	- Ученике подстицати на уредност и орјентацију у раду. -Поштовање правила учтивог понашања-пажљиво слушање саговорника.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.	
	Српски језик, Свет око нас, Грађанско васпитање	Комуникација и сарадња	- Ученике подстицати на уредност и орјентацију у раду. -Поштовање правила учтивог понашања-пажљиво слушање саговорника	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Зна своје особености и различитости у односу на друге, препознаје особености и различитости других и уважава их, разуме и прихвата међусобне разлик, разуме појам пријатељства, зна права која има као дете, разуме појмове: право, правда, неправда, насиље, разуме појам одговорности, схвата разлике између одговорности према себи, другим људима, заједници, зна важност поштовања правила у учионици, школи, заједници, да препозна и разуме сопствена осећања и потребе, штити своје потребе на начин који не угрожава друге, комуницира, размењује мишљење са другима, износи своја осећања, потребе, мишљење и слуша, разуме и уважава туђе мишљење, сарађује са вршњацима; договара се у групи, конструктивно разрешава сукобе са вршњацима и одраслима, самостално доноси одлуке и изводи закључке, учествује у доношењу одлука у групи, разреду, понаша се у складу са правилима и дужностима у одељењу и школи, реагује у ситуацијама неправде, кршења својих и туђих права на начин који није угрожавајући за друге, учествује у раду тима, поштујући договорена правила. Свест о себи као појединцу/појединки и свест о припадности групи.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Грађанско васпитање 1, радна свеска за први разред основне школе, Мирјана Трифуновић Паул, Гордана Гајин Цветкоски, БИГЗ школство, 2018

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова

1.	Идентитет		4	5	1		2	2					14
2.	Потребе и права				3	4	1						8
3.	Функционисање заједнице								4				4
4.	Комуникација и сарадња								1	3	4	2	10
Фонд часова 36 ПРЕДМЕТ: Музичка култура РАЗРЕД: први			4	5	4	4	3	2	5	3	4	2	36

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Индетитет	14	10	4
2.	Потребе и права	8	4	4
3.	Функционисање заједнице	4	2	2
4.	Комуникација и сарадња	10	3	7
		36	19	17

Предмет	Грађанско васпитање	
Разред	други	
Трајање школског програма	36 часова 2022-2026. године	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– разликује понашања појединаца која доприносе или ометају функционисање и	**Људска права** **Ја и други у различитим**	**Групни идентитет** Ко смо ми – сличности и разлике?

напредовање групе; – успоставља, гради и чува успешне односе са члановима групе којој припада; – искаже своја осећања и потребе на начин који не угрожава друге; – препозна и уважи осећања и потребе других; – наведе и својим речима објасни основна права детета садржана у Конвенцији о дечјим правима; – прихвата и образлаже на примерима из живота да свако дете има иста права без обзира на различитости; – препозна ситуације кршења својих и туђих права и показује спремност да тражи помоћ; – се договара и одлучује у доношењу правила групе и да се понаша у складу са њима; – наводи примере међусобне повезаности права и одговорности; – разликује ненасилну од насилне комуникације међу члановима групе на примерима из свакодневног живота, из књижевних дела које чита и филмова које гледа; – саслуша излагање саговорника без упадица и са уважавањем; – даје и прихвата предлоге водећи рачуна о интересу свих страна у сукобу;	**групама** (13 часова)	Групе којима припадамо (породица, одељење, школа, спортски клуб, музичка школа...). Од чега зависи функционисање и напредак групе: комуникација, сарадња, узајамно подржавање, блискост. Понашања појединаца која ојачавају или ометају односе у групи. **Осећања** Изражавање сопствених осећања. Осећања других, како их препознајемо и уважавамо. Веза осећања са мислима и понашањима. **Потребе и права** Моје потребе и потребе других. Осећања, потребе, вредности и начин њиховог остваривања. Веза са правима. **Права детета** Конвенција о дечјим правима. Различити смо, али су нам права иста. Људска права важе свуда и за сваког. **Кршење и заштита права** Нисам посматрач, реагујем на ситуације кршења права деце у одељењу и школи. Знам како и коме да се обратим за помоћ.
– представи шта садржи и чему служи Правилник о безбедности ученика његове школе; – се понаша у складу са Правилником о безбедности ученика; – наводи примере	**Демократско друштво** **Школа као заједница** (8 часова)	**Безбедност ученика у школи** Ученици имају право на заштиту и безбедност. Правилник школе о безбедности ученика. Безбедност ученика у школи и школском дворишту, на путу између куће и школе, ван школе – на излету и на настави у природи.

одговорности одраслих и ученика за безбедност у школи;		Безбедност ученика је одговорност свих – запослених у школи, ученика, родитеља, институција ван школе. Безбедно и небезбедно понашање на интернету. Одговорна употреба мобилног телефона.
– препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу мобилног телефона и интернета; – сарађује и преузима различите улоге на основу договора у групи; – износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге који могу унапредити безбедност ученика у школи;	**Процеси у савременом свету** **Школа као безбедно место** (5 часова)	**Безбедност ученика у школи** Ученици имају право на заштиту и безбедност. Правилник школе о безбедности ученика. Безбедност ученика у школи и школском дворишту, на путу између куће и школе, ван школе – на излету и на настави у природи. Безбедност ученика је одговорност свих – запослених у школи, ученика, родитеља, институција ван школе. Безбедно и небезбедно понашање на интернету. Одговорна употреба мобилног телефона.
– учествује у изради плана једноставне акције; – са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију; – доприноси промоцији акције; – на једноставан начин вреднује изведену акцију.	**Грађански активизам** **Школа као безбедно место за све** (10 часова)	**Како учинити школу безбедним местом за све – планирање и извођење једноставне акције.** Кораци у планирању и извођењу акције. Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити. Одређивање циља и израда плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање акције – видео-снимци фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоу школе – приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу. Вредновање акције – чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења програма Грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује

у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Наставници похађају семинаре који се тичу садржаја предмета Грађанско васпитање. Такође, приметна је и укљученост педагога у настави Грађанског васпитања што је од изузетне важности како за наставнике тако и за саме ученике.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Ученици самостално излажу и на тај начин се вреднује њихово знање и напредак.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Ученици редовно израђују паное који су уско повезани са садржајима предмета Грађанско васпитање.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могућност посете изложбама, музејима, одлазак на излете и наставу у природи као и часови у школском дворишту.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Приликом извођења наставе користе се: • Уџбеници • Компјутрер • Пројектор • Интернет • Web алати • Видео записи • Различити материјали потребни за израду паноа.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Изборни програм Грађанско васпитање организован је по моделу спираленштo значи да су садржаји дати у 4 области : Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам. Ови садржаји се, наравно, проширују, продубљују и даље развијају.

Остваривање овог програма се најчешће своди на ниво примене, што значи да се знање и разумевање подразумевају. Такав приступ одговара концепту Грађанског васпитања јер код ученика развија когнативну, вољну компоненту која се највише може приказати у понашању самог ученика.

Редослед исхода не показује њихову важност јер су сви подједнако важни за постизање општег циља предмета и развоја међупредметних компетенција. Између исхода постоји повезаност, а остваривање једног исхода доприноси остваривању других.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Свет око нас, српски језик, ликовна култура	Људска права Ја и други у различитим групама	Ученици самостално праве паное повезивајући садржаје о правима.	Усмено излагање, квиз, израда радова
Дигитални свет, српски језик, свет око нас, ликовна култура	Процеси у савременом свету Школа као безбедно место	Упорешивање начина живљења. Коришћење дигиталних уређаја како у свакодневном животу тако и у сврху образовања. Израда паноа.	Израда радова, усмено излагање, креирање дигиталних садржаја

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

У оквиру израде заједничких пројеката, истраживачких задатака, проблемских ситуација, као и на свим осталим часовима грађанског васпитања, ученици могу развијати следеће компентенције:
Сарадња
Рад с подацима и информацијама
Предузимљивост и оријентација ка предузетништву
Одговорно учешће у демократском друштву
Одговоран однос према околини
Компетенција на учење
Дигитална компентенција

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	Људска права Ја и други у различитим групама	Успоставља, гради и чува успешне односе са члановима групе којој припада.	4	5	3	1							13
2.	Демократско друштво Школа као заједница	Понаша СЕ у складу са Правилником о безбедности ученика.				3	1	3	1				8
3.	Процеси у савременом свету Школа као безбедно место	Сарађује и преузима различите улоге на основу договора у групи.							3	2			5
4.	Грађански активизам Школа као безбедно место за све	Учествује у изради плана једноставне акције								2	4	4	10
Фонд часова ПРЕДМЕТ: РАЗРЕД:													36

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	стандарди	број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	Људска права Ја и други у различитим групама		13		
2.	Демократско друштво Школа као заједница		8		
3.	Процеси у савременом свету Школа као безбедно место		5		
4.	Грађански активизам Школа као безбедно место за све		10		
укупно:			36		

Предмет	**Грађанско васпитање**	
Разред	**Трећи разред**	
Трајање школског програма	**36 часова (за период 2022-2026)**	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- својим понашањем показује да прихвата различитост других -препознаје у свом окружењу примере неједнаког поступања према некој особи или групи на основу неког њиховог личног својства; - укаже вршњацима на особе или групе у свом окружењу којима је потребна помоћ и подршка; - објасни разлику између саосећања, солидарности и сажаљења на датом примеру; - укаже на упрошћено, поједностављено, генерализовано и најчешће нетачно приказивање некога на приказаним примерима;	Људска права - 13 часова	**Сви различити, а сви равноправни** -Различитост -Живот у заједници у којој би сви људи били исти (по полу, узрасту, вери, националности, образовању, интересовању). -Различитост као богатство једне друштвене заједнице. -Отвореност и затвореност за различитости. -Различитости у нашој локалној заједници. **Равноправност мушкараца и жена** -Уважавање разлика уз једнака права, одговорности и могућности. -Дечаци и девојчице – сличности и разлике, иста права и могућности. **Осетљиве друштвене групе** Групе којима је услед специфичних разлика потребна додатна подршка како би имале исте шансе и могле равноправно да се укључе у живот заједнице и остваре своје потребе и права. **Стереотипи и предрасуде** -Упрошћено, поједностављено, генерализовано и најчешће нетачно приказивање некога (сви дечаци су, све девојчице су, сви Роми су). -Негативно мишљење појединаца о некоме ко се не познаје довољно. - Стереотипи и предрасуде као основ за дискриминацију. **Дискриминација** -Неједнако поступање према особи или некој групи на основу неког њиховог личног својства (пол, узраст, вера, националност, образовање, инвалидитет), што за последицу има нарушавање њихових права и достојанства. - Једнако поступање према неједнакима као вид дискриминације. -Етикетирање,

		ружни надимци као вид дискриминације.
-наведе неколико институција у свом окружењу које брину о потребама и правима грађана, посебно деце; -наведе шта би волео да има усвојој локалној заједници што сада недостаје; - тражи помоћ у ситуацијама кршења својих или туђих права; - наведе једно удружење грађана у свом окружењу и опише чиме се бави; -опише на које све начине деца његових/њених година могу да брину о својој локалној заједници;	Демократско друштво – 10 часова	**Локална заједница** - Место где грађани задовољавају највећи број својих потреба и остварују највећи број својих права. -Потребе и права које деца задовољавају у локалној заједници – за образовањем, здравственом заштитом, одмором, игром, учествовањем у спортским, кулурним и уметничким активностима. **Комуналне услуге** -Услуге од општег интереса за све грађане локалне заједнице – вода, превоз, путеви, паркинг, отпад, осветљење, паркови, пијаце, димничари. -Институције и организације Локалне заједнице у области образовања, културе, здравља, спорта и рекреације, очувања околине, безбедности, верске организације. - Активности и допринос удружења грађана у локалној заједници. **Наша локална заједница** -Брига наше локалне заједнице о потребама и правима својих грађана. -Брига наше локалне заједнице о деци различитих својстава (пол, узраст, сиромаштво, здравље). Брига деце о својој локалној заједници – о отпаду, биљкама и животињама, споменицима културе, уметничким делима, потрошњи воде, пружање помоћи онима којима је то потребно. -Удружење грађана у нашем окружењу некад и сад.
- се понаша на начин који уважава сопствене и туђе потребе, права и осећања у свакодневни м ситуацијама; -препознаје примере солидарности у свом окружењу, причама, филмовима;	Процеси у савременом свету 9 часова	**Солидарност** -Потреба узајамне бриге и одговорности међу људима. -Лажна солидарност. -Разлика између саосећања, сажаљења и солидарности. -Примери акција солидарности у нашој локалној заједници (мобе, добровољно давање крви и хуманитарне акције за лечење болесних, СМС акције прикупљања новца). **Волонтирање** - Добровољно ангажовање појединаца и група у пружању помоћи људима, животињама, биљкама. -Мотиви волонтера – веровање у снагу узајамне помоћи, човекољубље и хуманост. -Волонтерске акције ученика/ученица

		школе у локалној заједници (чишћење јавних површина, сађење биљака, помоћ старим људима, удомљавање напуштених кућних љубимаца). - Активности волонтера Црвеног крста у нашој локалној заједници.
-испољава заинтересованост за сарадњу и учешће у групном раду; -заједно са осталим ученицима учествује у проналажењу особа којима је потребна помоћ, у изради плана и групиреализацији акције, њеној промоцији и вредновању	Грађански активизам – 4 часова	**Акција солидарности у локалној заједници** **Планирање и извођење акције солидарности у локалној заједници** - Утврђивање коме је у заједници потребна помоћ. -Одређивање циља акције. Припрема плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења програма Грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ
Начин провере остварености исхода оцењује се описном оценом: истиче се, добар, задовољава **Поступак праћења и оцењивања** -Иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе -вођење прописане педагошке документације у којима су видне белешке о редовност у похађању наставе, заинтересованост и активно укључивање у процес рада групе, напредовање и развој, као и самосталности у раду ученика -заједничко вредновање ученика и наставника - самопроцена оцене од стране ученика -тимски рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика) - рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика) **Инструменти за праћење напредовања** -Системтско посматрање -Евиденција : белешке о елементима за процењивање и оцењивање -Чек-листе са скалом процене -Протоколи посматрања -Упитници (за групни и рад у пару) -Скала по нивоима (самосталност у извршавањузадатака) -Листе: сарадња у групи (сви чланови су укључени, доприносе заједничком циљу...) -Квалитативно и квантитативно процењивање резултата (пано, табела...) Период оцењивања -Белешке са часова током године -Пресек стања након завршетка пројекта -Пресек стања по тромесечјима -Процена о раду и напретку на крају школске године
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организовање наставе у природи, посете музејима, ђачки излети, посете важних установа.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
- За остваривање програма планиран је 1 час недељно тј. 36 часова годишње. Начин реализације тема: примена различитих интерактивних облика рада - одабир и коришћење одговарајућих метода и техника:радионица, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције -примена искуственог учење, изношење доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи -постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације;

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Природа и друштво/ Ликовна култура	ЉУДСКА ПРАВА	Групе људи: становници и народи краја (права и обавезе; обичаји; суживот).	Системтско посматрање -Евиденција : белешке о елементима за процењивање и оцењивање
Српски језик Музичка култура	Сви различити, а сви равноправни	Превођење једноставних појмова и информација у ликовни рад;	-Чек-листе са скалом процене -Протоколи посматрања -Упитници (за групни и рад у пару)
ЧОС	Ја и други у локалној заједници	Цртање на различитим подлогама и форматима папира; Језичка култура / Обликовање усмене поруке одговарајућим речима;	-Скала по нивоима (самосталност у извршавањузадатака)
Физичко и здравствено васпитање	Снага узајамне помоћи	Култура вежбања и играња/поштује правила игре; фер навијање; прихватити сопствену победу и пораз;	-Квалитативно и квантитативно процењивање резултата (пано, табела...)

КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Компетенција сарадња Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктивни, аргументовани начин. Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност. **Компетенција одговорно учешће у демократском друштву** Негује своју националну, културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу. **Компетенција решавање проблема** Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним.Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новим ситуацијама. **Естетичка компетенција** Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања. **Рад са подацима и информацијама** Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални

приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области; селектује, обрађује наводећи извор и аутора, чува и презентује податке у различитим форматима, укључујући и ИКТ; користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника.

Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

Способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге; препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију; спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да прихвати и развије нове вештине, које ће применити у практичном раду; зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака; зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања

Компетенција за учење

Има позитиван и одговоран однос према учењу; мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје; користи различите изворе информација и има критички однос према њима; примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом.

ОБЛАСТ/ТЕМА		МЕСЕЦ										ОБРАДА	УТВРЂИВАЊЕ	СВЕГА
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	**Људска права** Сви различити, а сви равноправни.Стереотипи и предрасуде	4	4	3	2							12	1	13
2.	**Демократско друштво** Ја и други у локалној заједници				2	2	3	2				9	1	10
3.	**Процеси у савременом свету** Волонтирање							2	3	2		7	2	9
4.	**Грађански активизам** Акција солидарности у локалној заједници										4	2	2	4
Укупно		4	4	3	4	2	3	4	3	2	4	30	6	**36**

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Људска права	13	12	1

2.	**Демократско друштво**	10	9	1
3.	**Процеси у савременом свету**	9	7	2
4.	**Грађански активизам**	4	2	2
		36	30	6

Предмет	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	
Разред	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
Трајање школског програма	36 часова (за период 2022-2026)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
разликује примере одговорног и неодговорног понашања људи према животној средини; се понаша у свакодневним ситуацијама на начин који уважава животну средину и рационалну потрошњу ресурса; образложи важност информисања о стању животне средине и начинима њене заштите;	**ЉУДСКА ПРАВА** **Ја и други на планети Земљи**	**Планета Земља припада свима који на њој живе** Узајамни утицај природе и човека. Потребе појединца и опште добро – задовољавање људских потреба без угрожавања будућих генерација. Одговоран однос према свету у коме живимо – *Мисли глобално делуј локално*. **Право на здраву животну средину** Трећа генерација људских права. Вредности на којима почива – право на живот у здравој животној средини; право на одржив економски развој; право на рационално коришћење природних и енергетских ресурса; право на спречавање свих облика загађивања животне средине; право на доступност информација о стању животне средине.
аргументује добити од заједничког живота људи припадника различитих култура; наведе елементе традиције и културе свог народа и покаже интересовање и поштовање за друге културе и традиције; образложи значај подршке избеглицама и мигрантима да у новој		**Култура и традиција** Материјално и нематеријално наслеђе једне заједнице настало под утицајем свих народа који су ту живели и сада живе. **Културни идентитет** Неговање традиције и културе сопственог народа и поштовање традиције и културе других.

средини сачувају свој језик, традицију, културу; наведе примере из свакодневног живота којима се илуструје сусретање различитих култура;	**ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО** **Култура и традиција**	**Мултикултуралност и интеркултуралност** Живот поред људи других култура или заједнички живот са њима. **Избеглице и мигранти** Невољно кретање људи из једне у другу културну заједницу. Непознавање других култура као основ за развој стереотипа, предрасуда и дискриминације. Уклопити се у нову средину, а сачувати свој културни идентитет. **Сусретање култура** Сусретање и прожимање различитих култура без губљења културног идентитета.
препознаје примере прекомерне потрошње; препознаје у медијима поруке које подстичу прекомерну потрошњу, посебно деце и младих; критички разматра појаву бацања хране и расипања воде; процењује важне чињенице о производима које купује читајући декларацију и води рачуна о односу цене и квалитета;	**ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ** **Прекомерна потрошња**	**Потрошачко друштво** Стварне потребе и прекомерна потрошња. Неравнотежа – гладни и жедни у свету у којем се храна баца а вода расипа. Амбалажа важнија од садржаја – гомилање отпада. Притисак произвођача – нови модели новог модела. Деца – омиљена циљна група произвођача. **Медији и потрошачка култура** Поруке медија у подстицању потрошње. Деца у рекламама. **Права потрошача** Информације од значаја за потрошаче. Однос цене и квалитета производа. Права и одговорност потрошача. Заштита потрошачких права.
– испољи заинтересованост за сарадњу и учешће у групном раду; – учествује у изради плана и реализацији акције, њеној промоцији и вредновању	**ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ** **Еколошка акција**	**Планирање и извођење еколошке акције** Одређивање циља и израда плана акције. Извођење и документовање акције. Промоција акције на нивоу школе. Вредновање акције.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења Грађанског васпитања је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске и локалне заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
семинари и вебинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Могу се пратити следећи показатељи: начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како аргументује, евалуира, документује. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни; наставник пружа подршку ученицима да и сами процењују сопствено напредовање и напредовање групе. Поред стандардних начина евалуације квалитета испланираног и оствареног на часу/часовима, овај сегмент ће детаљно бити евалуиран и дневним припремама, након реализације часа/часова, а у смислу процене квалитета рада оствареног на часу, на основу припремом детерминисаних активности. Одељењске старешине план ће прилагодити наставној ситуацији у свом одељењу.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Посете музеју, факултетима и разним државним институцијама.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Пројектор, рачунар, интернет стране

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

За остваривање програма планиран је 1 час недељно тј. 36 часова годишње.

Садржаји дати у четири области (*Људска права*, *Демократско друштво*, *Процеси у савременом свету* и *Грађански активизам)*, али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Све четири области су једнако важне и доприносе достизању исхода и развоју међупредметних компетенција. Окосницу програма за четврти разред чине вредности, права, одговорност, различитост, равноправност.

Ученици се усмеравају на личну одговорност и активизам у сопственој заједници, уз развој свести да су у питању феномени који су глобалне природе. У раду са ученицима потребно је уважити њихова знања и искуства која већ имају из ове области, из школе и ван ње, а затим их подстицати да о квалитету животне средине, сада и у будућности, размишљају са становишта права и одговорности.

У оквиру области *Демократско друштво* ученици ће се бавити појмовима *култура*, *традиција*, *мултикултуралност* и *интеркултуралност*, који као и екологија, имају глобалну димензију. Иако постоје бројне дефиниције појма *култура*, за потребе овог програма довољно је да ученици схвате да се он односи на целокупно материјално и нематеријално наслеђе једне заједнице. Поред културе народа који је већински у једној заједници, она обухвата и културне утицаје других народа који су ту живели или сада живе. Културу и традицију чине језик, књижевност, музика, фолклор, празници и бројни обичаји из свакодневног живота.

Трећа област овог програма има за циљ да приближи ученицима још један глобални процес који се огледа у подстицању културе прекомерне потрошње у развијеним земљама, иако у свету још увек постоје људи који немају основне услове за живот (пијаћа вода, довољно хране).

Четврта област, тиче се грађанског активизма и то у области екологије. Од ученика се очекује да планирају и спроведу малу еколошку акцију користећи искуства која су стекли у акцијама из претходна три разреда. Наставник треба да буде помоћ и подршка ученицима да што самосталније прођу кроз неопходне кораке у акцији. Може се направити веза са акцијама које спроводе друге групе, како у оквиру овог изборног програма, тако и у оквиру обавезног предмета Природа и друштво, који има комплементаран концепт и садржаје.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Грађанско васпитање је део ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво и у том смислу је повезано са другим предметима, ваннаставним активностима и етосом школе. Овај програм има природну везу са предметима Српски језик, Природа и друштво, Ликовна култура и Музичка култура.

Омогућавање изградње знања знатно ширих од знања које настаје ограничено на појединачне школске предмете. Корелација доприноси дубљем, свеобухватнијем разумевању појава, процеса, појмова и проблема зато што ученик има прилику да их упознаје и сагледава из различитих углова и да их разматра из различитих перспектива. Сложенији и разноврснији контекст учења активира бројније и сложеније сазнајне процесе и механизме, од класификовања и успостављања логичких односа, до проблематизовања, хипотетичког и критичког промишљања. Кроз овакве процесе ученик много сазнаје и о себи самом, својим својствима, предностима, јаким и слабим странама. Реалистична самосвест која на овај начин настаје је предуслов и показатељ зрелости и представља снажан ослонац у успостављању културе учења, дефинисању циљева учења, планирању, усмеравању, обављању и вредновању процеса учења.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Развој неколико међупредметних компетенција, посебно *компетенције за одговорно учешће у демократском друштву.*

Ученици ће кроз групне радове и радове у пару развијати сарадњу, уважавати различите ставове и доприносити раду групе. Подстицање уочавања једноставних узрочно-последичних веза, појава и процеса, слободног исказивања својих запажања и предвиђања; Решавање једноставних проблем-

ситуација кроз огледе, самостално и у тиму - групи; Развијање одговорног односа према себи и окружењу и уважавање других.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Грађанско васпитање за 4.разред- приручник

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми
1.	**ЉУДСКА ПРАВА** **Ја и други на планети Земљи**	13
2.	**ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО** **Култура и традиција**	8
3.	**ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ** **Прекомерна потрошња**	8
4.	**ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ** **Еколошка акција**	7
укупно	**36**	

Разред V-VIII

Предмет	Грађанско васпитање	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период 2022 - 2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- разликује жеље од потреба и наведе примере везе између потреба и људских права; - препозна своје потребе, као и потребе других и да их уважава; - штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; - учествује у доношењу правила рада групе и поштује их; - наводи примере и показатеље остварености и кршења дечијих права; - наводи чиниоце који утичу на остварење дечијих права; - поштује права и потребе ученика који су у инклузији у његовом одељењу/школи; - препозна ситуације кршења својих права и права других; - идентификује кршење људских права на примеру неког историјског догађаја;	**ЉУДСКА ПРАВА** Заједница припадника различитих културних група	**Потребе и права** Потребе и жеље. Потребе и права. Права и правила у учионици. Правила рада у учионици, доношење групних правила. **Права детета у документима о заштити права** Посебност права детета и људска права. Конвенција о правима детета. Врсте права. Показатељи остварености и кршења дечијих права. Конвенција о правима детета у документима која се односе на школу.
- поштује правила одељенске заједнице		**Права и функционисање заједнице**

и правила на нивоу школе; - поступа у складу са моралним вредностима грађанског друштва; - искаже свој став о значају правила у функционисању заједнице; - понаша се у складу са правилима и дужностима у школи; - наводи начине демократског одлучивања; - препозна одговорност одраслих у заштити права деце; - објасни улогу појединца и група у заштити дечијих права; - реално процени сопствену одговорност у ситуацији кршења нечијих права и зна коме да се обрати за помоћ;	**ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО** Родна (не)равноправност	Моје заједнице. Школа као заједница. Одлучивање у учионици и школи. Гласање и консензус као демократски начини одлучивања **Одговорности и обавезе у заједници** Одговорност деце. Одговорности одраслих (родитеља, наставника). **Кршење и заштита права** Шта могу и коме да се обратим у ситуацијама насиља.
- препозна и анализира сличности и разлике између ученика у групи; - прихвата друге ученике и уважава њихову различитост; - проналази примере моралних поступака у књижевним делима које чита, у медијима и у свакодневном животу; - наводи примере из свакодневног живота предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама; - проналази примере нетолеранције и дискриминације у књижевним делима која чита; - у медијима проналази примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама и критички их анализира; - препозна и објасни врсте насиља; - прави разлику између безбедног и небезбедног понашања на друштвеним мрежама; - заштити од дигиталног насиља; - анализира сукоб из различитих углова (препознаје потребе учесника сукоба) и налази конструктивна решења прихватљива за све стране у сукобу; - аргументује предности конструктивног начина решавања сукоба;	**ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ** **Медији**	**Наши идентитети** Наше сличности и разлике (раса, пол, национална припадност, друштвено порекло, вероисповест, политичка или друга уверења, имовно стање, култура, језик, старост и инвалидитет). Стереотипи и предрасуде. Дискриминација. Толеранција. **Сукоби и насиље** Сукоби и начини решавања сукоба. Предности конструктивног решавања сукоба. Врсте насиља: физичко, активно и пасивно, емоционално, социјално, сексуално, дигитално. Реаговање на насиље. Начини заштите од насиља
- препознаје примере грађанског активизма у својој школи и исказује позитиван став према томе; - идентификује проблеме у својој школи; - прикупља податке о проблему користећи различите изворе и технике; - осмишљава акције, процењује њихову изводљивост и предвиђа могуће ефекте; - активно учествује у тиму, поштујући правила тимског рада (у групној дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин);	**ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ** **Вредности грађанског друштва**	**Планирање и извођење акција у школи у корист права детета** Учешће ученика у школи. Избор проблема. Тражење решења проблема. Израда плана акције. Анализа могућих ефеката акције. Планирање и извођење акције. Завршна анализа акције и вредновање ефеката. Приказ и анализа групних радова

Предмет	Грађанско васпитање	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период 2022 - 2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-својим речима и на примеру образложи везу права и одговорности; - наведе примере за групу права, слобода да и заштита од; -аргументује значај инклузивног образовања, права и потребе за образовањем свих ученика ; штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; - препозна ситуације кршења права детета у свакодневном животу, примерима из прошлости, литературе; - на правилан начин користи кључне¬ појмове савременог демократског друштва: демократија,грађанин,власт,подел а власти - својим речима на примеру¬ образложи улогу грађана у друштвеном систему и систему власти	**ЉУДСКА ПРАВА** Заједница припадника различитих културних група	**Права и одговорности** Моја и твоја права – наша су права. Права и одговорности. Посебна група права: *слобода да* и припадајуће одговорности. Посебна група права: *заштита од* и припадајуће одговорности. Право на очување личног, породичног, националног, културног и верског идентитета и припадајуће одговорности. Право на квалитетно образовање и једнаке могућности за све и припадајуће одговорности. Инклузивно образовање -квалитетно образовање за све.
препозна стварну партиципацију ученика у одељењу и школи; • наведе примере позитивног коришћења интернета и мобилног телефона; • образложи могући утицај друштвених мрежа на мишљење и деловање појединца; • разликује безбедно од небезбедног понашања на друштвеним мрежама; • примењује 7 златних правила за сигурно четовање и коришћење СМС порука; • препознаје ситуације интернет насиља и зна како да реагује и коме да се обрати за помоћ; • учествује у избору теме, узорка и инструмента истраживања; • учествује у спровођењу истраживања, прикупљању и обради добијених података и извођењу закључака;	**ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО** Родна (не)равноправност	**Демократско друштво и партиципација грађана** Демократско друштво – појам, карактеритике. Грађанин. Дете као грађанин. Процедуре којима се регулише живот у заједници: ко је овлашћен да доноси колективне одлуке и на основу којих процедура. Власт. Нивои и гране власти. Лествица партиципацијеученика у школи: манипулација, декоративна употреба, симболичка употреба, стварна партиципација. Партиципација ученика на нивоу одељења и школе.
• презентује спроведено истраживање и добијене резултате; • процењује ефекте спроведеног истраживања и идентификује пропусте и грешке; • у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима,	**ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ** **Медији**	**Употреба и злоупотреба интернета и мобилних телефона** Позитивно коришћење интернета и мобилног телефона. Шта је дозвољено, а шта није на интернету. Утицај друштвених мрежа на мишљење и деловање

комуницира на неугрожавајући начин; • учествује у доношењу правила групе и поштује их Проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора		појединца. Опасности у коришћењу интернета и мобилног телефона. Интернет насиље и веза са Конвенцијом о правима детета. Карактеристике и последице интернет насиља. Седам златних правила за сигурно четовање ипорука. Реаговање у ситуацијама интернет насиља. Одговорности ученика и школе.
- препознаје примере грађанског активизма у својој школи и исказује позитиван став према томе; - идентификује проблеме у својој школи; - прикупља податке о проблему користећи различите изворе и технике; - осмишљава акције, процењује њихову изводљивост и предвиђа могуће ефекте; - активно учествује у тиму, поштујући правила тимског рада (у групној дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин);	**ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ** **Вредности грађанског друштва**	**Планирање и извођење истраживања ставова и/или понашања ученика у школи о употреби/злоупотреби интернета и мобилних телефона.** Шта су ставови, на чему се заснивају и каква је њихова веза са понашањем. Избор теме, узорка и инструмента истраживања. Спровођење истраживања. Обрада података. Тумачење резултата. Припрема и презентација добијених резултата. Евалуација истраживања.

Предмет	Грађанско васпитање	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период 2022 - 2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
наведе и опише основне карактеристике људских права; • својим речима опише везу између права појединца и општег добра; • дискутује о односу права и правде и о сукобу права; • образложи личну одговорност у заштити свог здравља; • штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; образложи сврху постојања политичких странака; • аргументује потребу ограничења и контролу власти; • наведе кораке од предлагања до усвајања закона	**ЉУДСКА ПРАВА** Заједница припадника различитих културних група	Карактеристике људских права – уређеност, универзалност, неотуђивост, недељивост. Опште добро. Права појединца и опште добро. Сукоб појединачних права и општег добра. Права и правда. Социјална правда.

образложи на примеру могућност утицаја грађана на одлуке Народне скупштине;	**ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО** Родна (не)равноправност	Политичке странке у вишепартијском систему – владајуће и опозиционе. Народна скупштина – сврха и надлежности. Народни посланици, посланичке групе. Процедуре у раду Народне скупштине. Скупштинске дебате. Предлагање и доношење закона.
• препозна и одупре се различитим облицима вршњачког притиска; • препозна опасност када се нађе у великој групи људи и заштити се;	**ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ** **Медији**	Припадност групи. Групни идентитет као део идентитета младих.Односи у вршњачкој групи и њен утицај на појединца. Вршњачки притисак. Конформизам. Приватност – обим и границе. Понашање људи у маси и угроженост права појединца.
• учествује у организацији, реализацији и евалуацији симулације Народне скупштине; • у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин; • проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора.	**ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ** **Вредности грађанског друштва**	**Симулација Народне скупштине** Одређивање улога и процедура у скупштини. Формирање посланичких група. Избор председника скупштине. Формулисање предлога закона. Скупштинска дебата. Гласање. Евалуација симулације.

Предмет	Грађанско васпитање	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	34 часа (за период 2022 - 2026)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-изрази осећај љубави и поноса према својој домовини на начинкоји никога не угрожава; -образожи зашто су понашања која се могу описати каоксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам облицидискриминације и кршења људских права; -наведе примере повезаности различитих култура у једнојзаједници и образложи потребу интеркултуралног дијалога заквалитетан живот свих чланова те заједнице; -покаже интересовање за упознавање различитих култура; -наведе права која националне	**ЉУДСКА ПРАВА** Заједница припадника различитих културних група	**Припадност држави и нацији** Патриотизам – осећај љубави и поноса према домовини и свимњеним припадницима. Начини изражавања патриотизма. **Обесправљивање и угрожавање слободе људи.** Ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам. **Заједница различитих културних група** Културна разноликост у форми мултикултуралности иинтеркултуралности. Интеркултурни дијалог као средство развоја поштовања различитих култура и заједничког живота. Припадници националних мањина у Србији – заштита права и

мањине у Србији по Уставу имају;		слобода припадника националних мањина.
-разликује појмове пол и род и препознаје родне стереотипе;		
-уочава у рекламама, филмовима, књигама, изрекама, стриповимаи другим продуктима културе на који начин се преносе родни обрасци;¬		
-указује на примере родне равноправности и неравноправности у -ситуацијама из свакодневног живота;	**ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО** Родна (не)равноправност	**Пол и род** Биолошке разлике (анатомске и физиолошке), насупрот разликамакоје друштво ствара (очекивања друштва од мушкараца и жена). Преношење родних образаца. Стереотипи и предрасуде о роду. **Родна перспектива** Укључивање родне перспективе приликом доношења одлукаважних за једну заједницу (образовање, здравље, породица,запошљавање, спорт...). **Родна равноправност** Родна равноправност и једнаке могућности за све ради развојадруштва. Препреке родној равноправности. Одговорност државе,организација цивилног друштва и појединца у постизању роднеравноправности. Привремене позитивне мере за постизањеродне равноправности (квоте уписа на факултет, субвенције зазапошљавање...). Родно засновано насиље Родне разлике као основа неравнотеже моћи. Злоупотреба моћинасилника. Карактеристике особе која врши насиље, која јеизложена насиљу или која му сведочи. Мере заштите од роднозаснованог насиља.
-дискутује о значају уважавања родне перспективе приликом доношења одлука значајних за једну заједницу;		
-наведе неколико привремених позитивних мера за постизање родне равноправности и аргументе за њихову примену;		
-препозна у понашању особе карактеристике насилника и жртве;		
-наведе могуће начине реаговања у ситуацији сусрета са насилником;		
-наведе основне функције медија и образложи зашто је важно дапостоје кодекс новинара и кодекс деца и медији;	**ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ** **Медији**	**Медији** Врсте и функције медија. Слобода медија и њихов допринос развоју демократије. Медији као извор информација и дезинформација. Манипулацијепутем медија (одлагање информације, скретање пажње,побуђивање емоција, стварање осећаја кривице, неговањенекултуре...). **Медијска писменост** Способност разумевања, критичког и аналитичког усвајањамедијских садржаја. **Кодекс у медијима** Кодекс деца и медији. Кодекс новинара. Притисци на новинаре
-образложи значај слободе медија за развој демократије;		
-у медијима проналази примере предрасуда, стереотипа,дискриминације, нетолеранције по различитим основама икритички их анализира;		
-препозна механизме манипулације медија и утицај медија насопствено мишљење и деловање;		
-проналази и користи информације из различитих извора,		
-критички их разматра и вреднује;		
-препозна пример злоупотребе деце у медијима;		

-у дискусији показује вештину активног слушања, износи својстав заснован на аргументима, комуницира на конструктиванначин; -учествује у припреми, реализацији и евалуацији кратког филма, -учествује у избору садржаја и начина рада.	**ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ Вредности грађанског друштва**	**Снимање кратког филма о вредностимаграђанског друштва** Избор теме и формулисање идеје. Писање сценарија. Подела задатака. Снимање. Монтажа. Презентација. Евалуација.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења грађанског васпитања је да ученик изучавањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава -сваки наставник мора да одржи један огледни час у току школске године -планирано је похађање стручних семинара или вебинара током сваке школске године
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: - усмено испитивање; - писмено испитивање; - посматрање понашања ученика; - вођење евиденције од стране наставника о јављању на часовима
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Ученици током часа пишу есеје, праве паное и презентације, спроводе истраживања. Предвиђена је пројектна настава за одређене области.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Могуће су посете музејима, изложбама, установама културе...
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- визуелна средства (текст, цртеж, графикони, апликације слике,филомови, тв емисије) - прибор за цртање и писање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
По концепцији програми Грађанског васпитања од 5. до 8. разреда су спирални јер се исте четири широке области (Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам) из разреда у разред развијају и то не само у смислу нових садржаја, већ и сложенијих захтева. **Општи циљ** програма је оспособљавање ученика за активно учешће у животу школе, локалне заједнице и државе, проширивање практичних знања о демократији, грађанским правима, слободама, обавезама и моралу, као и да ученици постану одговорни грађани европске Србије. Ученици треба да се упознају са могућностима и начинима како да учествују у демократским процесима. Програм активно ангажује ученике и учи их како да прате и утичу на одлуке власти и на тај начин подстичу грађанску свест међу њима, њиховим родитељима и осталим члановима заједнице. Стицање сазнања, формирање ставова, развијање вештина и усвајање вредности које су претпоставка за компетентан , одговоран и ангажован живот у демократском друштву. Садржаји и начини рада треба код ученика да подстакну спремност за активно учешће у свакодневном животу и то: - дајући им знања и нужне вештине за активно учествовање у школском, друштвеном и политичком животу - дајући им практична искуства којима се стиче осећај способности и делотворности - развијајући код њих свест о значају активног учествовања у

школском, друштвеном и политичком животу.

Наставни програм је орјентисан на остваривање исхода и развој компетенција. **Исходи** су искази који показују шта ученик уме након неког процеса учења, у овом случају на крају разреда. Они су тако дати да одговарају узрасту ученика и да су мерљиви, проверљиви, односно да наставник може, пратећи активност ученика , лако да утврди да ли их они достижу и у којој мери. Редослед наведених исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање општег циља предмета и развоја међупредметних компетенција. Многи исходи су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада. **Компетенције** се односе на способност комбиновања знања, вештина као и ставова и вредности релевантних за реалне контексте у којима се они функционално примењују и којима ученици треба да овладају након неког периода учења. По својој природи грађанско васпитање највећи утицај има на развој компетенција за Одговорно учешће у демократском друштву, али оно доприноси развоју и других међупредметних компетенција.

Програм се реализује кроз различите **облике интерактивног рада** (рад у пару, малој или већој групи и захтева неки вид сарадње). Технике рада могу бити: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције, итд. Активности треба да обезбеде, у што већој мери, искуствено учење, уобличавање, и поимање личних, аутентичних ддоживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида или готових предлога. Током рада је обезбеђен **игровни контекст** који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да испробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају.

Независно од начина рада са ученицима, наставник у процесу планирања часа, припрема листу питања. На овај начин се подстиче **критичко мишљење** код ученика јер се оно у великој мери остварује кроз добро изабрана питања. Поред добро изабраних питања, важна је повратна информација коју даје наставник током дискусије или кроз резиме на крају часа, али такође подстиче ученике да једни другима дају повратне информације.

Током планирања часа важан је **одабир подстицаја** јер имају важну улогу у увођењу ученика у област и у представљање садржаја.Уколико је подстицај добро изабран, он ће мотивисати ученике да учествују у раду. Подстицај треба да буде примерен узрасту ученика и да има елементе провакативности , тј. да има капацитет да изазове реакцију код ученика.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Историја	Конвенција о правима детета	Корелативни часови, пројекат	Квиз, есеј, продукт практичног рада
Историја Географија Биологија	Наше сличности и разлике (раса, пол, национална припадност, друштвено порекло, вероисповест, политичка или друга уверења, имовно стање, култура, језик, старост и инвалидитет).	Корелативни часови, пројекат	Квиз, есеј, продукт практичног рада
Информатика и рачунарство	Дигитално насиље	Корелативни часови, пројекат	Квиз, есеј, продукт практичног рада

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

По својој природи грађанско васпитање највећи утицај има на развој компетенције за Одговорно учешће у демократском друштву, али оно допринои развоју других међупредметних компетенција: компетенција за целоживотно учење, сарадња, решавање проблема, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција,

комуникација, одговоран однос према околини, одговоран однос према здрављу.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
За предмет грађанско васпитање није предвиђен уџбеник, већ наставник припрема час и користи материјале из бројних приручника који су доступни на интернету: https://mpn.gov.rs/vesti/prirucnici-za-gradjansko-vaspitanje/ http://most.org.rs/sr_RS/ucionica-dobre-volje-udv-prirucnici/ http://skolabukum.nasaskola.rs/files/fajlovi/

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН: ПЕТИ РАЗРЕД

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализован и исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	Људска права	- разликује жеље од потреба и наведе примере везе између потреба и људских права; - препозна своје потребе, као и потребе других и да их уважава; - штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; - учествује у доношењу правила рада групе и поштује их; - наводи примере и показатеље остварености и кршења дечијих права; - наводи чиниоце који утичу на остварење дечијих права; - поштује права и потребе ученика који су у инклузији у његовом одељењу/школи; - препозна ситуације кршења својих права и права других; - идентификује кршење људских права на примеру неког историјског догађаја;	4	2									
2.	Демократско друштво	- поштује правила одељенске заједнице и правила на нивоу школе; - поступа у складу са моралним вредностима грађанског друштва; - искаже свој став о значају правила у		2	5	2							

		функционисању заједнице; - понаша се у складу са правилима и дужностима у школи; - наводи начине демократског одлучивања; - препозна одговорност одраслих у заштити права деце; - објасни улогу појединца и група у заштити дечијих права; - реално процени сопствену одговорност у ситуацији кршења нечијих права и зна коме да се обрати за помоћ;												
3.	**Процеси у савременом свету**	- препозна и анализира сличности и разлике између ученика у групи; - прихвата друге ученике и уважава њихову различитост; - проналази примере моралних поступака у књижевним делима које чита, у медијима и у свакодневном животу; - наводи примере из свакодневног живота предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама; - проналази примере нетолеранције и дискриминације у књижевним делима која чита; - у медијима проналази примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама и критички их анализира; - препозна и објасни врсте насиља; - прави разлику између безбедног и небезбедног понашања на друштвеним мрежама; - заштити од дигиталног насиља; - анализира сукоб из различитих углова (препознаје потребе учесника сукоба) и налази конструктивна решења прихватљива за све стране у сукобу; - аргументује предности конструктивног начина				**2**	**4**	**2**	**4**				

		решавања сукоба;											
4.	**Грађански активизам**	- препознаје примере грађанског активизма у својој школи и исказује позитиван став према томе; - идентификује проблеме у својој школи; - прикупља податке о проблему користећи различите изворе и технике; - осмишљава акције, процењује њихову изводљивост и предвиђа могуће ефекте; - активно учествује у тиму, поштујући правила тимског рада (у групној дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин);									4	4	2
Фонд часова ПРЕДМЕТ: 36 РАЗРЕД: ПЕТИ			**5.**										

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	стандарди	број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове
1.	ЉУДСКА ПРАВА Заједницаприпадника различитихкултурних група	6	6	4	2
2.	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО-Родна (не)равноправност	9	9	5	4
3.	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ-Медији	12	12	6	6
4.	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ- Вредности грађанског друштва	9	9	5	4
укупно:		**36**	36		

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН: ШЕСТИ РАЗРЕД

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова

1.	**Људска права**	својим речима и на примеру образложи везу права и одговорности; - наведе примере за групу права, слобода да и заштита од; -аргументује значај инклузивног образовања, права и потребе за образовањем свих ученика ; штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; - препозна ситуације кршења права детета у свакодневном животу, примерима из прошлости, литературе; - на правилан начин користи кључне¬ појмове савременог демократског друштва: демократија,грађанин,власт,подел а власти - својим речима на примеру¬ образложи улогу грађана у друштвеном систему и систему власти	4	2										
2.	**Демократско друштво**	препозна стварну партиципацију ученика у одељењу и школи; • наведе примере позитивног коришћења интернета и мобилног телефона; • образложи могући утицај друштвених мрежа на мишљење и деловање појединца; • разликује безбедно од небезбедног понашања на друштвеним мрежама; • примењује 7 златних правила за сигурно четовање и коришћење СМС порука; • препознаје ситуације интернет насиља и зна како да реагује и коме да се обрати за помоћ; • учествује у избору теме, узорка и инструмента истраживања;		2	5	2								

		• учествује у спровођењу истраживања, прикупљању и обради добијених података и извођењу закључака;											
3.	**Процеси у савременом свету**	• презентује спроведено истраживање и добијене резултате; • процењује ефекте спроведеног истраживања и идентификује пропусте и грешке; • у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин; • учествује у доношењу правила групе и поштује их Проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора				2	4	2	4				
4.	**Грађански активизам**	- препознаје примере грађанског активизма у својој школи и исказује позитиван став према томе; - идентификује проблеме у својој школи; - прикупља податке о проблему користећи различите изворе и технике; - осмишљава акције, процењује њихову изводљивост и предвиђа могуће ефекте; - активно учествује у тиму, поштујући правила тимског рада (у групној дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин);									4	4	2
Фонд часова ПРЕДМЕТ: 36 РАЗРЕД: ШЕСТИ			**6.**										

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	стандарди	број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	ЉУДСКА ПРАВА Заједницаприпадника различитихкултурних група	8	8	5	3
2.	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО- Родна (не)равноправност	8	8	6	2
3.	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ- Медији	9	9	5	4
4.	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ- Вредности грађанског друштва	11	11	7	4
укупно:		36	36		

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН: СЕДМИ РАЗРЕД

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	Људска права	својим речима опише везу између права појединца и општег добра; • дискутује о односу права и правде и о сукобу права; • образложи личну одговорност у заштити свог здравља; • штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; образложи сврху постојања политичких странака; • аргументује потребу ограничења и контролу власти; • наведе кораке од предлагања до усвајања закона	4	4	2								
2.	Демократско друштво	образложи на примеру могућност утицаја грађана на одлуке Народне скупштине;			2	5							

3.	**Процеси у савременом свету**	• препозна и одупре се различитим облицима вршњачког притиска; • препозна опасност када се нађе у великој групи људи и заштити се;					4	2	4				
4.	**Грађански активизам**	• учествује у организацији, реализацији и евалуацији симулације Народне скупштине; • у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин; • проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора.								3	4	2	
Фонд часова ПРЕДМЕТ: 36 РАЗРЕД: СЕДМИ			7.										

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	Стандарди	број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	ЉУДСКА ПРАВА Заједницаприпадника различитихкултурних група	10	10	6	4
2.	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО-Родна (не)равноправност	7	7	3	4
3.	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ-Медији	10	10	5	5
4.	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ- Вредности грађанског друштва	9	9	1	8
укупно:	36		36		

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН: ОСМИ РАЗРЕД

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Часова
1.	**Људска права**	-изрази осећај љубави и поноса према својој домовини на начин који никога не угрожава; -образложи зашто су понашања која се могу описати као ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам облици дискриминације и кршења људских права -наведе примере повезаности различитих култура у једној заједници и образложи потребу интеркултуралног дијалога за квалитетан живот свих чланова те заједнице; -покаже интересовање за упознавање различитих култура; – наведе права која националне мањине у Србији по Уставу имају; – разликује појмове пол и род и препознаје родне тереотипе; – уочава у рекламама, филмовима, књигама, изрекама, стриповима и другим продуктима културе на који начин се преносе родни обрасци;	4	4	2								
2.	**Демократско друштво**	– указује на примере родне равноправности и неравноправности у ситуацијама из свакодневног живота; – дискутује о значају уважавања родне перспективе приликом доношења одлука значајних за једну заједницу; – наведе неколико привремених позитивних мера за постизање родне равноправности и аргументе за њихову примену; – препозна у понашању особе карактеристике насилника и жртве;				4	3	2	3				

		– наведе могуће начине реаговања у ситуацији сусрета санасилником;											
3.	**Процеси у савременом свету**	– наведе основне функције медија и образложи зашто је важно да постоје кодекс новинара и кодекс деца и медији; – образложи значај слободе медија за развој демократије; – у медијима проналази примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама и критички их анализира; – препозна механизме манипулације медија и утицај медија на сопствено мишљење и деловање; – проналази и користи нформације из различитих извора, критички их разматра и вреднује; – препозна пример злоупотребе деце у медијима;							**1**	**4**	**3**		
4.	**Грађански активизам**	– у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин; – учествује у припреми, реализацији и евалуацији										**1**	**3**
Фонд часова ПРЕДМЕТ: РАЗРЕД: ОСМИ													

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	стандарди	број часова по теми	број часова за	
				обраду	остале типове часова
1.	ЉУДСКА ПРАВА Заједницаприпадника различитихкултурних група	10	10	5	5

Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су: - Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...); - Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...)
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација,
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Посета музичких манифестација
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
дећа наставна средстава: -бела табла -компјутер и пројектор -визуелна средства (текст, цртеж, модели , слике,филомови, тв емисије...)

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	50	25	25
2.	ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ	10	5	5
3.	КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ	12	6	6
укупно:		72	36	36

Предмет	**Моја животна средина** - слободна наставна активност	
Разред	**седми и осми**	
Трајање школског програма	за период од 2022-2026.	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-образложи избор теме/истраживања из области одрживог развоја, циљ и план рада користећи вештину јавног говора;	ЕКОЛОШКИ ОТИСАК И ОПСТАНАК	Еколошки отисак. Биокапацитет.

-формулише истраживачки задатак; -планира ресурсе и управља њима, усмерен на достизање реалног циља; -прикупи, одабере и обради информације релевантне за истраживање, користећи поуздане изворе информација, наводећи извор и аутора; -прикаже и образложи резултате истраживања са аспеката очувања животне средине, биодиверзитета и здравља, усмено, писано, графички или одабраном уметничком техником; -користи ИКТ за комуникацију, прикупљање и обраду података и представљање резултата истраживања; -вреднује утицај својих навика у потрошњи ресурса и одлагању отпада;	7 УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ **6**	Еколошки дуг. Одрживи развој. Еколошко право. Врсте отпада. Управљање отпадом. Комунални отпад. Депонија
-учествује у акцијама које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и одрживом развоју; -повеже значај очувања животне средине са бригом о сопственом и колективном здрављу; -одговорно се односи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу; -користи језик и стил комуникације који су специфични за поједине научне и техничке дисциплине и чува језички идентитет; -сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању	РЕЦИКЛАЖА, РЕМЕДИЈАЦИЈА И ПОНОВНА УПОТРЕБА ДОБАРА И СИРОВИНА **5** ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ	Секундарне сировине: папир, уља у исхрани, текстил, пластика. Предности и недостаци поновне употребе добара и сировина. ЗР правила. Извори енергије. Енергетска ефикасност.

договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу; -критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи.	**16 (8. разред)** **18 (7. разред)**	Обновљиви извори енергије. Предности и недостаци обновљивих извора енергије.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења слободне наставне активности *Моја животна средина* је да допринесе развоју компетенција потребних за одговорну улогу у друштву у погледу очувања животне средине, биодиверзитета и одрживог развоја.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развијају осећај компетентности у раду са подацима. Иако се очекује да ће се ученици у великој мери ослањати на интернет као брз и лако доступан извор информација, треба их охрабривати да користе и друге изворе као што су књиге, старе фотографије и разговор са људима.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Наставник континуирано прати активности ученика и њихов напредак у достизању исхода и развоју компетенција. Ученици треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Наставници могу да припреме материјале које ће користити за процењивање знања, вештина, ставова, пре и након обраде неке тематске целине ради објективности и утврђивања ученичког напретка.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Могу се користити и презентације ученика, продукти њиховог рада, писање есеја или резултата на тематским квизовима.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организовање наставе кроз посете установама и институцијама које су од значаја за остваривање програма.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Сврха програма слободне наставне активности *Моја животна средина* је да се ученици оспособе за мултидисциплинарно изучавање проблема из домена очувања животне средине и одрживог развоја, остваривање својих идеја кроз различите пројекте и даљи професионални развој. Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма *Моја животна средина.* ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и

подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

За сваку тему наставник треба да припреми што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, мотивисања ученика за рад на њима. Како би се што боље остварила веза између садржаја програма и реалног живота пожељно је, кад год је то могуће, да се ученицима омогуће посете установама и институцијама у средини где живе, као и непосредни контакт са људима који имају интересантна животна и/или професионална искуства у вези са темом која се обрађује

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик и књижевност Географија Биологија Грађанско васпитање	ЕКОЛОШКИ ОТИСАК И ОПСТАНАК	Разговор Презентације	-праћење активности ученика -истраживачки радови ученика
Грађанско васпитање Српски језик Биологија	УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ	Разговор Презентације	-праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика
Српски језик Грађанско васпитање	РЕЦИКЛАЖА, РЕМЕДИЈАЦИЈА И ПОНОВНА УПОТРЕБА ДОБАРА И СИРОВИНА	Разговор Презентације	-креативни допринос ученика
Српски језик Географија Биологија	ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ	Разговор Презентације	-праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика -креативни допринос

				ученика

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за целоживотно учење – ученик уочава структуру градива тј. активно одваја битно од небитног. Ефикасно користи различите методе учења. Разликује чињенице од ставова, веровања и мишљења. Уме да процени степен у ком је овладао градивом.

Еколошка компетенција – подразумева разумевање и спремност за ангажовање у заштити природе и природних ресурса.

Вештина комуникације – познавање усмене и писмене комуникације. Комуникације путем интернета и телефона. Уме јасно да искаже одређени садржај (усмено и писано). Уважава саговорника. Изражава своје ставове и мишљења, осећања и вредности на позитиван и аргументован начин. Негује културу дијалога.

Вештина сарадње – конструктивно, аргументовано и креативно доприноси раду групе, доприноси постизању договора о раду заједничког рада, активно слуша и поставља релевантна питања, ангажује се у реализацији преузетих обавеза у оквиру групе.

Решавање проблема – ученик испитује проблемску ситуацију, проналази могућа решења, упоређује различита могућа решења, примењује изабрано решење и прати његову примену, вреднује примену датог решења и идентификује добре и слабе стране.

Дигитална компетенција – подразумева сигурну и критичку употребу електронских медија на послу, у слободном времену и комуницирању.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Материјал поставља наставник у Гугл учионицу и током часа (филмови, слике, приче, новински текстови...).

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	ЕКОЛОШКИ ОТИСАК И ОПСТАНАК	-образложи избор теме/истраживања из области одрживог развоја, циљ и план рада користећи вештину јавног говора;	4	3									
2	УПРАВЉАЊЕ	-прикупи, одабере и		1	4	1							

.	ОТПАДОМ	обради информације релевантне за истраживање, користећи поуздане изворе информација, наводећи извор и аутора;											
3.	РЕЦИКЛАЖА, РЕМЕДИЈАЦИЈА И ПОНОВНА УПОТРЕБА ДОБАРА И СИРОВИНА	-учествује у акцијама које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и одрживом развоју;				3	2						
4.	ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ	-одговорно се односи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу; -критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи.						2	5	4	5	2	
ПРЕДМЕТ: Моја животна средина РАЗРЕД: 7. и 8.			4	4	4	4	2	2	5	4	5	2 /	36 34

Предмет	**Уметност-слободна наставна активност**	
Разред	**Седми и Осми**	
Трајање школског програма	за период од 2022-2026.	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца; – повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада; – обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе; – опише одабрани продукт	ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ ШИРОМ СВЕТА Визуелна уметност народа Аустралије и Новог Зеланда	сликарство аустралијских Аборицина, традиционална тетоважа Маора

визуелних уметности и процес његове израде; – пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; – објасни значај и улогу културног наслеђа; – објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај;		
-образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца; – повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада; – обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе; – опише одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде; – пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; – објасни значај и улогу културног наслеђа; – објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај;	ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ ШИРОМ СВЕТА Уметност америчких народа	тотеми, керамика, ћилими, корпе
-образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца;	ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА	

– повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада; – обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе; – опише одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде; – пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; – објасни значај и улогу културног наслеђа; – објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај;	УМЕТНОСТ ШИРОМ СВЕТА Култура древне Индије, Кине и Јапана	градови, храмови, одећа, писмо
-образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца; – повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада; – обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе; – опише одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде; – пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; – објасни значај и улогу културног наслеђа; – објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и	ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ ШИРОМ СВЕТА Уметност народа Африке	маске и штитови

Србије и њихов међусобни утицај;		
-образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца; – повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада; – обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе; – опише одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде; – пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; – објасни значај и улогу културног наслеђа; – објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај;	ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ ШИРОМ СВЕТА Словенска традиција	митологија, симболика и орнаментика

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења слободне наставне активности *Уметност* је да ученик развија вештине комуникације и сарадње, критичко и стваралачко мишљење, осетљивост за естетику, радозналост, мотивацију за истраживање и изражавање у различитим медијима као и одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
.употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су:

- Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...);
- Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...)
- Однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...)
- Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...)
- Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...)
- Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...)
- Организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...)
- Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...)

Употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација,
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Посета галерија, музеја, паркова са скулптурама, обилазак архитектонских здања
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Користе се следећа наставна средстава: -бела табла -компјутер и пројектор -визуелна средства (текст, цртеж, модели , слике,филомови, тв емисије...) -прибор за цртање, сликање и вајање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм слободне наставне активности *Уметност* интегрише садржаје из културе, различитих уметности и више уметничких дисциплина. Он омогућава ученицима: да упознају културу и уметност народа свих континената, њихове сличности, разлике и међусобне утицаје; да открију како се прожимају различите врсте уметности; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад; да ефикасно сарађују и комуницирају; да развијају критичко мишљење, конструктивно размењују мишљења и формирају позитивне вредносне судове са циљем очувања културе и идентитета, развијања самопоуздања и самопоштовања, поштовања и заштите људских права; да развијају радозналост, мотивацију, као и афинитет према култури и уметности; да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима. Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма *Уметност.*

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Предвиђено је да се прва тема реализује током првог полугодишта, а друга и трећа у другом полугодишту.

Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

Активности које су погодне за реализацију програма *Уметност* су: креативне радионице; презентације; анализа инсерата филмова, аудио-визуелних прилога, аудио и визуелних садржаја; рад на истраживачким и пројектним задацима; прављење досијеа, дигиталне збирке и сл.; студије случаја; играње улога; дискусије; рад у групи на платформама за учење; повезивање са вршњацима из других школа или држава; гостовања стручњака; учење у другим установама; посете разним културно-уметничким дешавањима; обликовање и организовање промоција и кампања; укључивање у акције у локалној заједници...

У складу са специфичностима програма и просторно-техничким капацитетима, ученици се могу изражавати кроз различите медије: слику (скице, цртежи, слике, плакати, књига уметника, мурали...); скулптуру; фотографију; видео; анимацију; акцију (перформанс, хепенинг, флеш моб, игровне активности); дизајн (сценографија, костимографија...); музику (инструментална, вокална, вокално-инструментална и сценска); сценски израз (глума, кореографија, плес); музичку критику...

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација.

За сваку тему наставник треба да припреми што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, мотивисања ученика за рад на њима. Како би се што боље остварила веза између садржаја програма и реалног живота пожељно је, кад год је то могуће, да се ученицима омогуће посете установама и институцијама у средини где живе, као и непосредни контакт са људима који имају интересантна животна и/или професионална искуства у вези са темом која се обрађује.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА	
Историја Српски језик и књижевност	Словенска традиција	Разговор Презентације Ликовни радови Изложба	праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика	

	Српски језик и Књижевност Историја Геофрафија Музичка култура	Уметност народа Аустралије и Новог Зеланда Уметност америчких народа Култура древне Индије, Кине и Јапана Уметност народа Африке	Разговор Презентације Ликовни радови Изложба	-праћење активности ученика -увид у активности на часу -истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика	
			Разговор Презентације Ликовни радови Изложба	-праћење активности ученика	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Естетичка

Културна свест и изражавање – подразумева да се цени важност креативног изражавања идеја, искустава и емоција кроз разне медије, укључујући музику, изражавање покретима, књижевност и уметност. Културно знање обухвата свест о локалној, националној и европској културној баштини и њихово место у свету. Она обухвата основна знања од главних културних дела, укључујући и савремену културу. Вештине се односе на апрецепцију и израз: апрецепција и уживање у уметничким делима и перформансу као и само-израз кроз разне медије, користећи личне капацитетете. Вештине укључују и могућност сопственог креативног и експресивног гледишта на мишљења других и идентификација и раумевање друштвене и економске могућности у културној делатности. Културни израз је од суштинског значаја за развој креативних вештина, које се могу применити на разне професионале контексте. Разумевање властите културе и осећај идентитета могу бити основа за отворени став и поштовање различитих култура. Позитиван став обухвата стваралаштво и неговање естетских капацитета кроз уметнички израз и учешће у културном животу. Естетско расуђивање (естетско процењивање) се односи на подизање свести ученика о битним карактеристикама једног дела или интерпретације и на развоју капацитета за критичко расуђивање у процени личног или радова других.

Компетенција за учење

Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје. - Користи различите изворе информација и има критички однос према њима. - Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом. - Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања.

Рад са подацима и информацијама

Информатичка писменост, ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно.

Комуникација

Ученици ће комуницирати у различитим контекстима кроз различите уметничке медије, укључујући технологије, знати да пренесу своје идеје и да се тумаче идеје других.

Сарадња

Сараднички односи: Често се у настави ликовне културе користи групни рад у којем се негују сарадничке особине. Индивидуалне способности су укључене у групни рад кроз интензивну комуникацију.

Решавање проблема

Критичко мишљење и решавање проблема, ученици ће користити различите врсте расуђивања да решавају проблеме на уобичајен или иновативан начин.

Дигитална компетенција

Ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно. Медијска писменост, ученици ће анализирати и користити медије, да разумеју функционисање медија и иформација и тумаче их. ИКТ писменост, ученици ће са разумевањем користити технологију ефикасно за истраживање, приступ, стварање и комуникацију. Употреба дигиталних медија, не може се ограничити само на техничке аспекте у рачунарству и информатици. Обликовање у дигиталним медијима је поље ликовне уметноости (веб дизајн, дигитална фотографија).

Одговорно учешће у демократском друштву

Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву. - Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине.

Предузетништво

има активну и пасивну компоненту, јер обухвата тенденцију да појединац сам покрене неку промену или способност да упозна, подржи и прилагоди се иновацијама које су изазвали спољни фактори. Предузетништво подразумева преузимање одговорности за поступке, било позитивне или негативне, развој стратешке визије, постављање и испуњавање циљева, и мотивисаност за успех.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Литература из области визуелних уметности

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализован и исход	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**Часова**
1.	**ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА**	-образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа	**4**	**4**	**4**	**4**	**2**						**18**

Програм додатне и допунске наставе

Циљ допунске наставе у млађим разредима из наставних предмета српски језик и математика је пружање додатне подршке ученицима у учењу и савладавању наставних садржаја. Наставни програм за рад у оквиру додатне наставе у нижим разредима одређује учитељ.

Први циклус образовања

Допунска настава – наставни предмет српски језик

Предмет	**Допунска настава – српски језик**
Разред	**Први разред**
Циљ допунске наставе	Оспособљавање ученика да правилно користи српски језик у говору и писању тако што ће овладати основним правописним и граматичким правилима српског језика; да чита и тумачи књижевна дела кроз основне теме, мотиве, анализу ликова, облике приповедања и стилска изражајна средства; да негује љубав према српском језику и књижевности који су важни чиниоци за изградњу националне културе и идентитета.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Часови допунске наставе реализоваће се у првом разреду једном у две недеље, што је укупно 18 часова годишње, а по потреби и више. У допунски рад током целе школске године могу се укључити и ученици који из било ког разлога нису разумели обрађено градиво, а посебно ученици који раде по ИОП-у 1 или 2. Допунски рад траје док ученик не савлада одређено градиво. Допунска настава прати план редовне наставе уз одређена одступања и у зависности од потреба ученика.
Облици и методе рада	дијалошка, монолошка, текстовна фронтални, индивидуални, рад у пару
Временски оквир	18 часова (за период 2022-2026)

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ - Упознавање са писаним и штампаним словима - Правилан изговор свих гласова - Увежбавање графички правилног и естетски ваљаног писања	12
2.	КЊИЖЕВНОСТ - После усвајања основне писмености наставља се увежбавање и усавршавање читања и писања. Уз обраду текстова и осталих предметних подручја: граматика, правопис, лектира, језичка култура. Текстови из школске и домаће лектире.	3
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА - Стихови обрађених народних песама и стихови песника за децу. Питања о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама, сликама, о књижевном	3

	и некњижевном тексту. Реченице/кратак текст погодан за диктирање.	
	Укупан број часова на годишњем нивоу	18

Предмет	**Српски језик (допунска настава)**	
Разред	2. разред	
Трајање школског програма	18 часова (за период од 2022-2026.)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– разликује књижевне врсте: песму, причу, басну, бајку, драмски текст; – одреди главни догађај, време и место дешавања у прочитаном тексту; – одреди редослед догађаја у тексту; – уочи главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; – разликује стих и строфу; – уочи стихове који се римују; – објасни значење пословице и поуке коју уочава у басни; – наведе једноставне примере поређења из текстова и свакодневног живота; – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитује песму; – изводи драмске текстове; – износи своје мишљење о	**КЊИЖЕВНОСТ**	**Књижевни појмови:** – стих, строфа, рима; народна успаванка; басна; бајка; тема, место и време збивања, редослед догађаја; главни и споредни лик (изглед, основне особине и поступци); лица у драмском тексту за децу.
	ЈЕЗИК **Граматика, правопис и ортоепија**	Глас и слог; самогласници и сугласници. Врсте речи: именице (властите и заједничке); род и број именица; глаголи; глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски облици; придеви (описни); бројеви

тексту; – разликује глас и слог и препозна самогласнике и сугласнике; – разликује врсте речи у типичним случајевима; – одређује основне граматичке категорије именица и глагола; – разликује реченице по облику и значењу; – поштује и примењује основна правописна правила; – влада основном техником читања и писања латиничког текста; – пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту (линеарном и нелинеарном); – користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање, описивање; – правилно састави дужу и потпуну реченицу и споји више реченица у крађу целину; – учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника; – разликује основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садржај); – изражајно чита ћирилички текст.		(основни и редни). Реченице: обавештајне, упитне, заповедне и узвичне. Потврдне и одричне реченице. Велико слово: писање назива држава, градова и села (једночланих и вишечланих) и једночланих географских назива. Спојено и одвојено писање речи: писање речце *ли* и речце *не* уз глаголе. Интерпункција: тачка (на крају реченице и иза редног броја); две тачке и запета у набрајању; писање датума арапским и римским цифрама. Писање скраћеница: (мерне јединице и опште скраћенице *ОШ, бр., итд., стр.* и *нпр.*).
	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Друго писмо (латиница): штампана и писана слова. Разумевање прочитаног кроз одговоре на питања. Правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање. Језичке вежбе: загонетке, ребуси, укрштене речи, осмосмерке, асоцијације, састављање реченица, проширивање задатих реченица. Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица, опис бића и предмета.

Предмет	**Српски језик**
Разред	**Трећи разред**

Циљ допунске наставе	Циљ допунске наставе је пружање додатне подршке ученицима који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање,са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања,умења и вештина из наставног градива.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Идентификација ученика за допунску наставу рализује се у септембру месецу и током године на основу запажања наставника као и мишљења самих ученика. У допунски рад могу током године да се укључе и ученици који из различитих разлога нису успели да савладају делове градива. Допунски рад за поједине ученике траје док ученик не савлада одређено градиво. Допунска настава је планирана да се реализује као један час сваке друге недеље (по потреби и више), тј. осамнаест часова годишње. Допунска настава ће садржином пратити редовну наставу уз одређен степен одступања у зависности од потреба ученика који је похађају. Неговаће се сарадднички однос и вршњачка едукација.
Облици и методе рада	дијалошка, монолошка, текстовна фронтални, индивидуални, рад у пару
Временски оквир	18 часова (за период 2022-2026)

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Језичка култура Правописне вежбе: вежбе допуњавања и избора правилног облика речи; диктат, аутодиктат. Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице.	4
2.	Језик -Врсте речи:именице (градивне, збирне);придеви (присвојни, градивни); род и број придева;заменице (личне заменице);глаголи; лице и број глагола. -Управни говор (први и други модел). Неуправни говор. -Велико слово: писање имена народа,вишечланих географских назива (планина, река, језера, мора и сл.), празника, наслова књига и часописа; -Скраћенице (мерне јединице за масу, дужину,време и запремину течности).	9
3.	Књижевност Увежбавање и усавршавање читања са разумевањем прочитаног.	5
	Укупан број часова на годишњем нивоу	18

Предмет	**Српски језик**
Разред	**Четврти разред**
Циљ допунске наставе	-Средство педагошке интервенције у ситуацијама у којима се поступцима редовне наставе не могу постићи задовољавајући резултати једног дела ученика. -Организије се уз редовну наставу за ученике који у редовној настави теже

	савладавају делове прописаног програма, па им је потребна допунска помоћ ради нормалног напредовања у редовној настави. Циљ је надокнадити губитке у знању или вештинама, те тако оспособити ученика за успешно учење .
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Препознавање ученика који у току редовне наставе: - не могу постићи задовољавајући резултат -пропуштено градиво због дужег изостајања -због пада мотивације за учење -неадекватних услова за учење код куће
Облици и методе рада	Методе - дијалошка - текстуална -демонстративна -писаних радова Облици -индивидуални -фронтални
Временски оквир	-организује се према потреби ученика током целе године

Допунска настава – наставни предмет математика

Предмет	**Допунска настава – математика**
Разред	**Први разред**
Циљ допунске наставе	Да ученик напредује ка остваривању одговарајућих исхода,да стекне или употпуни базичну језичку и математичку писменост,да овлада вештинама потребним за даље школовање и да усвоји или употпуни основна математичка знања која су потребна за схватање појава у животу и друштву
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Идентификација ученика за допунску наставу реализује се у септембру месецу и током године на основу запажања наставника као и мишљења самих ученика. У допунски рад могу током године да се укључе и ученици који из различитих разлога нису успели да савладају делове градива. Допунски рад за поједине ученике траје док ученик не савлада одређено градиво. Допунска настава је планирана да се реализује као један час сваке друге недеље (по потреби и више), тј. осамнаест часова годишње. Допунска настава ће садржином пратити редовну наставу уз одређен степен одступања у зависности од потреба ученика који је похађају. Неговаће се сарадднички однос и вршњачка едукација.
Облици и методе рада	Демонстративна, графичка, дијалошка, монолошка Фронтални, индивидуални, рад у пару
Временски оквир	18 часова (за период 2022-2026)

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ПОЛОЖАЈ, ВЕЛИЧИНА И ОБЛИК ПРЕДМЕТА Релације међу предметима: већи, мањи, лево, десно, испред-иза, горе-доле, предмети облика лопте, ваљка, купе, квадра.	2

2.	ЛИНИЈЕ Линија, врста линије тачка, дуж.	1
3.	БРОЈЕВИ Скупови, Цифре – писање и читање бројева, Приказивање бројева помоћу тачака на бројевној правој,Знаци +, - = , Сабирање и одузимање	14
4.	МЕРЕ И МЕРЕЊЕ Мерење дужине нестандардним јединицама мере.	1
	Укупан број часова на годишњем нивоу	18

Предмет	**Допунска настава – математика**	
Разред	**Други разред**	
Трајање школског програма	**18 часова (за период 2022-2026)**	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
Ученик зна да сабира и одузима до 100 - Правилно користи математичке знаке и симболе - Уочава везе између сабирања и одузимања - Познаје таблице множења и дељења - Самостално решава задатке са једном и две операције - Уочава везе множења и дељења	Бројеви 15 часова	Сабирање и одузимање са преласком. Замена места и здруживање сабирака.Веза сабирања и одузимања. Једначине са једном операцијом (сабирање или одузимање).Римске цифре Множење и дељење (таблично) Нула и јединица као чиниоци; нула као дељеник.Замена места и здруживање чинилаца. Редослед рачунских операција. Множење и дељење збира и разлике бројем.Веза множења и дељења. Једначине са једном операцијом (множење или дељење).
Разликује и именује једноставне геометријске фигуре и њихове елементе - Уме да се служи прибором за цртање - Препознаје осно симетричне фигуре и подударност у свакодневним ситуацијама - Решава једноставне	Геометрија 2 часа	Дуж, права и полуправа. Тачка и права. Отворена и затворена изломљена линија. Дужина изломљене линије. Обим геометријских фигура без употребе формула.Цртање правоугаоника, квадрата и троугла на квадратној мрежи, на тачкастој мрежи.

проблем ситуације		
Ученик зна да пореди, процени и измери дужену - Зна да користи математичке термине и скраћенице - Схвата појам времена - Уочава односе између јединица упознатих мера	Мерење и мере 3 часа	Јединице мере за дужину - Процењивање и мерење дужина - Седмица, дан, месец, час, минут - Час, минут - Однос између јединица упознатих мера - Мерење и мере

Предмет	Допунска настава – математика
Разред	**Трећи разред**
Циљ допунске наставе	Да ученик напредује ка остваривању одговарајућих исхода,да стекне или употпуни базичну језичку и математичку писменост,да овлада вештинама потребним за даље школовање и да усвоји или употпуни основна математичка знања која су потребна за схватање појава у животу и друштву
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Идентификација ученика за допунску наставу реализује се у септембру месецу и током године на основу запажања наставника као и мишљења самих ученика. У допунски рад могу током године да се укључе и ученици који из различитих разлога нису успели да савладају делове градива. Допунски рад за поједине ученике траје док ученик не савлада одређено градиво. Допунска настава је планирана да се реализује као један час сваке друге недеље (по потреби и више), тј. осамнаест часова годишње. Допунска настава ће садржином пратити редовну наставу уз одређен степен одступања у зависности од потреба ученика који је похађају. Неговаће се сарадднички однос и вршњачка едукација.
Облици и методе рада	Демонстративна, графичка, дијалошка, монолошка Фронтални, индивидуални, рад у пару
Временски оквир	18 часова (за период 2022-2026)

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Блок бројева до 1000 -Бројеви прве хиљаде -Писање бројева римским цифрама -Сабирање и одузимање(писменим и усменим поступком у блоку бројева до 1000) -Множење и дељење(писменим и усменим поступком у блоку бројева до 1000) -Једначин и неједначине -Разломци и упоређивање разломака, децималан запис	12
2.	Геометријске фигуре и њихови међусобни односи -Цртање паралелних и нормалних прави, различитих углова, правоугаоника и	3

	квадрата, троугла и круга; - Обим правоугаоника, квадрата и троугла, применом обрасца; - Пресликавање геометријских фигура у квадратној или тачкастој мрежи на основу задатог упутства;	
3.	Мерење и мере -Јединице за мерење дужине, масе,запремине течности и времена;	3
	Укупан број часова на годишњем нивоу	18

Додатна настава – наставни предмет математика

Предмет	Математика
Разред	четврти
Циљ додатне наставе	-оспособити ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака, да науче начин и приступ рашавања проблемских задатака, да правилно поставе математички израз са више операција и израчунају његову вредност
Кораци у препознавању деце којима је потребна додатна настава	-препознавање ученика који су мотивисани за стицање ширих знања из математике -ученици који имају способност логичког закључивања, самостално на основу већ ученог долажењем до решења проблемских ситуација
Облици и методе рада	Методе -демонстративна -дијалошка -сазнајна -истраживачака Облици -индивидуални -фронтални - рад у пару -групни
Временски оквир	-У току целе године

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Природни бројеви -рачунске операције, нумерација, дешифровање, магичне шеме, разломци, логичко-комбинаторни задаци	23
2.	Мерење и мере -јединице мере за површину, време, масу и запремину	4
3.	Површина -површина правоугаоника и квадрата	9
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Други циклус образовања

Предмет	СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ	
Разред	5, 6. 7. и 8.	

Циљ допунске наставе	Боље разумевање појмова, усвајање основних знања, препознавање, разумевање наставникових инструкција, повезивање градива, примена наученог знања.	
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Допунски рад се организује за ученике који, из објективних разлога, у редовној настави не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја, за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова, као и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања и отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања и вештина из наставног градива. Зависно од утврђених недостатака у знању ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе са којима организује допунски рад. Такође, бира активности, методе које ће најпре довести до напретка. Одређује се садржај из редовног наставног плана код кога постоји потреба за допунским радом.	
Облици и методе рада	фронтални и индивидуални рад; метода демонстрације, метода читања и рада на тексту, метода самосталних вежби;	
Временски оквир	од септембра до јуна током трајања школске године	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Језик – граматика и лексика	15
2.	Књижевност - књижевно-теоријски појмови; књижевна дела и писци	10
3.	Писано изражавање	6
4.	Вештина читања и разумевања прочитаног	5

	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Математика
Разред	Пети
Циљ допунске наставе	Допунска настава из математике организује се за ученике који спорије усвајају знања, ученике који нису били присутни на појединим часовима, ученике који желе да утврде стечено знање или уклоне евентуалне нејасноће, што доприноси бољем усвајању знања и вештина везаних за наставно градиво.У петом разреду планирано је 36 часова допунске наставе који се одржавају почевши од месеца септембра
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Ученици који не могу да савладају основни ниво самостално
Облици и методе рада	Фронтални, индивидуални
Временски оквир	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Природни бројеви и дељивост	7
2.	Основни геометријски појмови	8
3.	Угао	7
4.	Разломци	8
5.	Осна симетрија	6
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Математика
Разред	8. разред
Циљ допунске наставе	Допунски рад из математике организује се за поједине ученике или групе ученика који повремено или стално имају одређене тешкоће у учењу и не постижу задовољавајући успех. На тим часовима ће се обрађивати наставни садржаји у којима ученици заостају у раду
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	- ученику је тешко да учествује у раду на часу јер није савладао основе из области која се обрађује; - ученик није савладао раније рађене области што му онемогућава да прати текуће градиво.
Облици и методе рада	Фронтална, групни рад
Временски оквир	34 часа годишње

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	**Сличност**	3
2.	**Тачка, права, раван**	3
3.	**Линеарне једначине с једном непознатом**	5
4.	**Призма**	4
5.	**Пирамида**	5
6.	**Линеарна функција**	4
7.	**Системи линеарних једначина с две непознате**	4
8.	**Ваљак**	2
9.	**Купа**	2
10.	**Лопта**	2
	Укупан број часова на годишњем нивоу	34

Напомена: Садржаји за реализовање допунске наставе ће зависити од напредовања ученика и проблема на које наилазе у овладавању предвиђеним програмским садржајима.

Предмет	Историја	
Разред	Пети	
Циљ допунске наставе	Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности, стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.	

Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији.	
Облици и методе рада	Планира се примена што различитијих метода рада у настави. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за 5. разред.	
Временски оквир	36 часова (за период 2022-2026)	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ Појам прошлости и историја као наука о прошлости људског друштва. Хронологија-рачунање времена. Историјски извори-дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају Историјско наслеђе-тековине.	2
2.	ПРАИСТОРИЈА Основне одлике праисторије(начин живота људи, проналасци) Подела праисторије(камено и метално доба) Праисторијски локалитети у Европи и Србији(Алтамира, Лепенски Вир, Винча...)	2
3.	СТАРИ ИСТОК Појам Старог истока-географске одлике, најзначајније цивилизације (Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија) Друштвени односи(робовласничко и теократско друштво) и државно уређење (монархија-царства, краљевства) у цивилизацијама Старог истока Основне одлике привреде и свакодневни живот-обичаји, занимања, исхрана, становање Култура и историјско наслеђе народа Старог истока-религија, писмо, књижевност, уметност, наука, цивилизацијске тековине(математика, медицина, закони...)	8
4.	Појам античке Грчке-географске одлике. Најстарији период грчке историје(Критска и Микенска цивилизација) Грчки митови(појам, примери) и хомерски епови Колонизација и основне одлике привреде Полиси-Спарта и Атина(појам полиса, структура друштва, државно уређење) Грчко-персијски ратови Пелопонески рат-узроци и последице Култура и свакодневни живот(религија, олимпијске игре, митологија, уметност, наука) Хеленистичко доба и његова култура Историјско наслеђе(институције, позориште, филозофија, демократија, беседништво, олимпијске игре) Грчка митологија Седам светских чуда	12
5.	АНТИЧКИ РИМ Појам античког Рима-географске одлике и периодизација Оснивање Рима(легенда о Ромулу и Рему) Структура друштва и уређење римске републике Ширење римске државе(освајања, провинције, привреда)	12

	Рим у доба царства-принципат и доминат Култура и свакодневни живот(религија, уметност, наука, обичаји) Хришћанство-појава и ширење Пад Западног римског царства(почетак Велике сеобе народа, подела царства и пад Западног царства Историјско наслеђе(абецеда, календар, медицина, уметност, путеви, водовод, римски бројеви, римско наслеђе на слеђе на територији Србије) Римски градови на територији Србије Гладијаторске борбе	
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Историја	
Разред	Шести	
Циљ допунске наставе	Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности, стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.	
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији.	
Облици и методе рада	Планира се примена што различитијих метода рада у настави. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за шести разред.	
Временски оквир	36 часова (за период 2022-2026)	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	**Основи проучавања прошлости** *Основне одлике периода средњег и новог века(појмови средњи век, нови век, прединдустријско доба, хронолошки и просторни оквири) *Историјски извори за историју средњег века и раног новог века и њихова сазнајна вредност(писани и материјални)	1
2.	**Европа, Средоземље и српске земље у раном средњем веку** *Велика сеоба народа и стварање нових држава у Европи(германска и словенска племена;Бугари, Мађари, Викинзи) *Најзначајније државе раног средњег века(Франачка држава, Византија, Арабљани) *Религија у раном средњем веку(христијанизација и хришћанска црква, Велики раскол, ислам)	12

	*Феудално друштво(структура, друштвене категорије, вазални односи) *Српске земље и Балканско полуострво(досељавање Срба и Хрвата, односи са староседеоцима и суседима, формирање српских земаља, христијанизација, ширење писмености). *Истакнуте личности:Јустинијан, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, Јован Владимир, Василије Други, краљ Михаило, Ћирило и Методије.	
3.	**Европа, Средоземље и српске земље у позном средњем веку** *Државно уређење(типови европских монархија, република). *Сусрети и прожимања народа и цивилизација(хришћанство, ислам, јудаизам, Крсташки ратови, најзначајнији путописци и њихова путовања(Марко Поло, Ибн Батута...). *Српске земље и суседи(краљевина и царство, деспотовина, аутокефална црква, односи са Византијом, Бигарском, Угарском, Венецијом, османска освајања у југоисточној Европи). *Свакодневни живот у Европи и српским земљама(двор и дворски живот, живот на селу и у граду-занимања, јереси, куга...) *Опште одлике средњовековне културе(верски карактер културе, витешка култура, културне области, школе, универзитети, проналасци;писана и визуелна култура код Срба, легенде- косовска, о краљу Артуру...). *Истакнуте личности:Фридрих Барбароса, Ричард Лавље Срце, саладин, Стефан Немања,Стефан Првовенчани, Сава Немањић, краљ Милутин, цар Душан, кнез Лазар и кнегиња Милица, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ, Ђурађ Кастриот Скендербег, Балшићи, Мехмед Други Освајач).	12
4.	**Европа, свет и српске земље у раном новом веку** *Прединдустријско доба(хронолошки оквири, научна и техничка открића, штампа, промене у начину производње, развој градова), *Велика географска открића и колонизација (истакнути морепловци и њихова путовања, сусрет са ваневропским цивилизацијама). *Опште одлике културе раног новог века(основна обележја хуманизма и ренесансе, књижевност,политичка мисао, обичаји и веровања...). *Реформација и противреформација(узроци и последице, протестантизам). *Појава апсолутистичких монархија(промене у државном уређењу). *Врхунац моћи Османског царства(освајања, држава, ратови). *Живот Срба под османском, хабзбуршком и млетачком влашћу(Пећка патријаршија, мењање верског и културног идентитета, отпори и сеобе, Војна крајина). *Истакнуте личности:Јохан Гутенберг, Колумбо, Магелан, Леонардо да Винчи, Микеланђело, никола Коперник, Мартин Лутер,Карло Пети, Луј 14., Сулејман Величанствени, Мехмед паша Соколовић, Арсеније Трећи Чарнојевић...)	11
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Историја	
Разред	Седми	
Циљ допунске наставе	Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности, стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.	
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији.	
Облици и методе рада	Планира се примена што различитијих метода рада у настави. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за 7. разред.	
Временски оквир	36 часова (за период 2022-2026)	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ Основне одлике, хронолошки и просторни оквири периода од Индустријске револуције до завршетка Првог светског рата. Историјски извори за изучавање периода од Индустријске рево- луције до завршетка Првог светског рата и њихова сазнајна вред- ност (материјални, писани, аудио и визуелни).	1
2.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века) Индустријска револуција (парна машина и њена примена; промене у друштву – јачање грађанске и појава радничке класе). Политичке револуције (узроци, последице и обележја, европске монархије уочи револуција, просветитељске идеје, примери америчке и француске револуције; појмови уставности и поделе власти, Декларација о правима човека и грађанина, укидање феудализма). Наполеоново доба (Наполеонова владавина, ратови, тековине, Бечки конгрес). Свакодневни живот и култура (промене у начину живота). Источно питање и балкански народи (политика великих сила, борба балканских народа за ослобођење). Живот Срба под османском и хабзбуршком влашћу. Српска револуција 1804–1835 (основна обележја, ток Првог и Другог српског устанка, последице и значај). Развој модерне српске државе (аутономија Кнежевине Србије, успостава државе, оснивање образовних и културних установа). Црна Гора у доба владичанства (основна обележја државног и друштвеног уређења). Истакнуте личности: Џејмс Ват, Волтер, Катарина II, Марија Терезија, Робеспјер, Наполеон Бонапарта, вожд Карађорђе, кнез Милош, кнегиња Љубица, Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, прота Матеја Ненадовић, Петар I и Петар II Петровић Његош, Сава Текелија, митрополит Стефан Стратимировић.	12
3.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА	11

	Рађање модерних држава, међународни односи и кризе (револуције 1848/49 – „пролеће народа", политичке идеје, настанак модерне Италије и Немачке, успон САД и грађански рат, борба за колоније у Африци и Азији, Персија, Индија, Кина, опадање Османског царства). Промене у привреди, друштву и култури (Друга индустријска револуција, људска права и слободе – право гласа, укидање робовласништва, положај деце и жена; култура, наука, образовање, свакодневни живот). Кнежевина и Краљевина Србија и њено окружење (развој државних установа и политичког живота, унутрашња и спољна политика, међународно признање – Берлински конгрес; културна и просветна политика, свакодневни живот; положај Срба под хабзбуршком и османском влашћу). Истакнуте личности: Ђузепе Гарибалди, Ото фон Бизмарк, Наполеон III, краљица Викторија, Абрахам Линколн, Карл Маркс, браћа Лимијер, Алфред Нобел, кнез Александар Карађорђевић, кнез Михаило, краљ Милан, краљица Наталија и краљ Александар Обреновић, књаз Никола Петровић, Илија Гарашанин, Јован Ристић, Никола Пашић, Стојан Новаковић, патријарх Јосиф Рајачић, Катарина Ивановић, Светозар Милетић, Бењамин Калај, Алекса Шантић.	
4.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА Међународни односи и кризе (формирање савеза, сукоби око колонија, Руско-јапански рат, Мароканска криза, Анексиона криза, Либијски рат, балкански ратови). Култура, наука и свакодневни живот (Светска изложба у Паризу, примена научних достигнућа, положај жена). Краљевина Србија и њено окружење (Мајски преврат, политички живот, унутрашња и спољна политика; појава југословенства, наука, култура, свакодневни живот, положај Срба под аустроугарском и османском влашћу, Црна Гора – доношење устава, проглашење краљевине; учешће Србије и Црне Горе у балканским ратовима). Велики рат (узроци и повод, савезништва и фронтови, Србија и Црна Гора у рату; преломнице, ток и последице рата; аспекти рата – технологија рата, пропаганда, губици и жртве, глад и епидемије; човек у рату – живот у позадини и на фронту; живот под окупацијом и у избеглиштву; Велики рат у сећању). Истакнуте личности: Алберт Ајнштајн, Пјер и Марија Кири, Сигмунд Фројд, Михајло Пупин, Никола Тесла, Хенри Форд, Вилхелм II, Николај II Романов, Вудро Вилсон, краљ Петар и престолонаследник Александар Карађорђевић, Јован Цвијић, Надежда Петровић, Арчибалд Рајс, Милунка Савић, Флора Сендс, Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић, Петар Бојовић, Јанко Вукотић, Драгутин Димитријевић Апис.	12
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Историја	
Разред	Осми	
Циљ допунске наставе	Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности, стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.	
Кораци у препознавању деце којима је потребна	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији.	

допунска настава		
Облици и методе рада	Планира се примена што различитијих метода рада у настави. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за осми разред.	
Временски оквир	36 часова (за период 2022-2026)	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана. Историјски извори за изучавање периода од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио, визуелни, усмена сведочанства, дигитални).	1
2.	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА Последице Великог рата (демографски и материјални губици, одраз рата у друштвеном и културном животу, Мировна конференција у Паризу – нова карта Европе и света). Револуције у Русији и Европи (узроци, ток и последице). Стварање угословенске државе (југословенска идеја, процес и носиоци уједињења, међународно признање и границе). Политичке и друштвено-економске прилике у Европи и свету (либералне демократије, тоталитарне идеологије, економске кризе; култура, наука и уметност, свакодневни живот). Југословенска краљевина (простор, становништво и друштво; конституисање државе, политички живот; међународни положај; економске прилике; култура, улога двора; национално и верско питање). Истакнуте личности: Николај II Романов, Владимир Иљич Лењин, Роза Луксембург, Александар Флеминг, Пабло Пикасо, Волт Дизни, Чарли Чаплин, Сергеј Ејзенштајн,Бенито Мусолини, Адолф Хитлер, Јосиф Стаљин, Френклин Рузвелт, Александар I, Марија, Петар II и Павле Карађорђевић, Никола Пашић, Стјепан Радић, Милан Стојадиновић, Драгиша Цветковић, Влатко Мачек, Слободан Јовановић, Милутин Миланковић, Исидора Секулић, Ксенија Атанасијевић, Милена Павловић Барили, Иван Мештровић.	12
3.	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ – ТОТАЛНИ РАТ Свет у рату – узроци, међународне кризе, сукоби и освајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зараћене стране, савезништва, фронтови, најважније операције, нови начини ратовања; ратна свакодневица; страдање цивила и ратни злочини; крај рата, победа антифашистичке коалиције. Југославија и српски народ у рату – улазак у рат, војни пораз, окупација, подела, квислиншке творевине; геноцид и злочини; устанак, антифашистичка борба и грађански рат; војне операције, живот у рату. Последице рата – људски и материјални губици; демографске и друштвене промене, миграције; уништавање културног наслеђа; суђења за ратне злочине; стварање ОУН. Истакнуте личности: Френклин Рузвелт, Винстон Черчил, Јосиф Стаљин, Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, цар Хирохито, Франциско Франко, Мао Цедунг, Ана Франк, Петар II Карађорђевић, Драгољуб Михаиловић Јосип Броз, Милан Недић, Анте Павелић, Диана Будисављевић.	10

4.	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА Свет после Другог светског рата – блоковска подела, трка у наоружању, глобална димензија хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације – покрети за женска и мањинска права, антиратни и антирасни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији, популарна култура. Југославија и српски народ после Другог светског рата – изградња новог државног и друштвеног уређења, једнопартијски систем, однос власти према политичким противницима, међународни положај, економске и културне прилике, самоуправљање, несврстаност; свакодневица, популарна култура, нове тенденције у култури. Истакнуте личности: Џон Кенеди, Никита Хрушчов, Махатма Ганди, Мартин Лутер Кинг, Роза Паркс, Нелсон Мандела, Голда Меир, Енди Ворхол, Јосип Броз, Александар Ранковић, Милован Ђилас, Иво Андрић, Милош Црњански, Александар Петровић, Мира Траиловић, Душан Ковачевић.	9
5.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ Свет после хладног рата – пад Берлинског зида; слом комунизма у Европи, распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније, доминација САД, локални конфликти и интервенције великих сила, процеси глобализације, Четврта индустријска револуција (дигитални медији, интернет, друштвене мреже и мобилна телефонија), претња тероризма, миграције, савремени културни покрети. Српски народ на крају 20. и почетком 21. века – криза СФРЈ 80-тих година, међунационалне тензије, увођење вишестраначког политичког система, распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународне интервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног становништва, разарање културног наслеђа, НАТО агресија на СРЈ, последице ратова, политичке промене 2000. године, Република Србија као самостална држава, питање статуса Косова и Метохије, односи у региону, српски народ у дијаспори и региону, процес придруживања Европској унији, култура и спорт. Истакнуте личности: Роналд Реган, Михаил Горбачов, Маргарет Тачер, Бил Гејтс, Владимир Путин, Ангела Меркел, Слободан Милошевић, Фрањо Туђман, Алија Изетбеговић, Зоран Ђинђић, Војислав Коштуница	4
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Немачки језик	
Разред	Шести	
Циљ допунске наставе	Усвајање језичких структура које ученици нису усвојили редовном наставом.	
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Као смерница за одређивање ученика којим аје потрбна допунска настава послужиће иницијални тест на почетку школске године, однос ученика према настави и обавезама, ангажовање на часовима, сумативне оцене, сарадња са ученицима и наставницима.	
Облици и методе рада	Преовладава индивидуални рад.	
Временски оквир	Током школске године.	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	**Уже друштвено окружење-пријатељи** Поздрављање; представљање себе и других; Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; позив и реаговање на позив.	2
2.	**Спорт, хобији** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; изражавање допадања/ недопадања; позив и реаговање на позив; описивање догађаја у садашњости	5
3.	**Лични идентитет, слободно време** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; изражавање допадања/ недопадања; позив и реаговање на позив; описивање догађаја у садашњости	4
4.	**Облачење и гардероба** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; изражавање допадања/ недопадања; позив и реаговање на позив; описивање догађаја у садашњости; исказивање предлога и сугестија; Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања); Изражавање количине димензија и цена	4
5.	**Прославе-рођендани** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; изражавање допадања/ недопадања; позив и реаговање на позив; описивање догађаја у садашњости; исказивање предлога и сугестија; Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања).	5
6.	**Здравље,лечење** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања);	5
7.	**Становање, комшије** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања);	5
8.	**Становање, форме, намештај** Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања); Изражавање количине димензија и цена.	4
	Укупан број часова на годишњем нивоу	34

Предмет	Немачки језик	
Разред	Седми	
Циљ допунске наставе	Усвајање језичких структура које ученици нису усвојили редовном наставом.	
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Као смерница за одређивање ученика којим аје потрбна допунска настава послужиће иницијални тест на почетку школске године, однос ученика према настави и обавезама, ангажовање на часовима, сумативне оцене, сарадња са ученицима и наставницима.	
Облици и методе рада	Преовладава индивидуални рад.	
Временски оквир	Током школске године.	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	**Путовања, Географске особености, Клима и временске прилике** Описивање радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; исказивање жеља, интересовања и осећања; описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)	2
2.	**Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање** Описивање радњи у садашњости;Описивање радњи у прошлости; описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; изражавање мишљења;	5
3.	**Спорт, Слободно време; Образовање и васпитање** Описивање искустава, догађаја и радњи из прошлости; описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; изражавање мишљења;	4
4.	**Обичаји и традиција, прославе, празници, куповина** Описивање радњи у садашњости и прошлости; описивање бића и појава; исказивање и преношење молби, наредби и савета.	4
5.	**Лични идентитет, слободно време** Описивање искустава, догађаја и радњи из прошлости; описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)	5
6.	**Географске особености ; Наука и истраживање;Уметност** Описивање радњи у прошлости; давање информација о себи и другима; описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; изражавање мишљења;	5

7.	**Лични идентитет, Емоције,љубав партнерски однос** Описивање радњи у садашњости; описивање радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; исказивање жеља, интересовања и осећања; описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања); изношење предлога и упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих.	5
8.	**Породица и породични односи** Описивање бића, предмета, места и појава; изношење предлога и савета; изражавање претпоставки; изражавање слагања и неслагања; изражавање осећања и расположења.	4
	Укупан број часова на годишњем нивоу	34

Предмет	Немачки језик	
Разред	Осми	
Циљ допунске наставе	Усвајање језичких структура које ученици нису усвојили редовном наставом.	
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Као смерница за одређивање ученика којим аје потрбна допунска настава послужиће иницијални тест на почетку школске године, однос ученика према настави и обавезама, ангажовање на часовима, сумативне оцене, сарадња са ученицима и наставницима.	
Облици и методе рада	Преовладава индивидуални рад.	
Временски оквир	Током школске године.	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	**Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање** Поздрављање и представљање себе и других и тражење/ давање основних информација о себи и другима; описивање радњи у садашњости; описи- вање предмета и појава; описивање бића, предмета и места.	2
2.	**Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже** Изражавање осећања; исказивање могућности; изражавање спсобности, обавеза, предлога и савета; изрицање дозвола, забрана, упозорења, правила понашања и обавеза.	5

3.	**Норме и вредност, Ставови, предрасуде, толеранција; Лични идентитет ; Мода и облачење** Описивање појава и догађаја; изражавање мишљења; описивање радњи у прошлости	4
4.	**Живи свет – природа, очување животне средине,еколошка свест** Описивање догађаја, стања и појава у садашњости, прошлости и будућности; изражавање осећања и расположења.	4
5.	**Професионални живот** **Планови везани за будуће занимање** Описивање радњи у садашњости; описивање радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; исказивање жеља, интересовања и осећања; описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања); изношење предлога и упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих.	5
6.	**Историја, временско искуство ; Уметност** **Географске особености** Описивање догађаја из прошлости; исказивање допадања/недопадања; позив и реаговање на позив; Описивање места; исказивање просторних односа и смера кретања;	5
7.	**Живот у иностранству ; Обичаји и традиција** **Географске особености** Описивање радњи у садашњости и прошлости; описивање бића и појава; исказивање и преношење молби, наредби и савета; Описивање места; исказивање просторних односа и смера кретања;	5
8.	**Историја, временско искуство** Описивање догађаја из прошлости; исказивање допадања/недопадања; позив и реаговање на позив.	4
	Укупан број часова на годишњем нивоу	34

Предмет	Географија	
Разред	пети	
Циљ допунске наставе	Да ученици стекну језичку и научну писменост, усвоје знања о природно-географским објектима, појавама и процесима, да се оспособе за коришћење и разумевање стечених знања и вештина.	
Кораци у препознавању деце којима је потребна	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији.	

допунска настава	Планира се примена различитих метода, ради бољег усвајања и превазилажења потешкоћа у савладавању наставног градива. Укључивање ученика у разноврсне школске пројекте, утицаће на њихову мотивисаност и боље резултате у учењу.	
Облици и методе рада	Монолошка, дијалошка, текстуална, илустративно-демонстративна, графичка, индивидуална. Фронтални, индивидуални, рад у пару, рад у групи.	
Временски оквир	36 часова (за период 2022-2026)	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА Ширење географских хоризоната и велика географска открића. Одговорност човека према планети Земљи	2
2.	ВАСИОНА Васиона, галаксија, Млечни пут, звезде, сазвежђа.Сунчев систем: Сунце, планете, сателити, Месец, месечеве мене, астероиди, комете,метеори.	4
3.	ПЛАНЕТА ЗЕМЉА Облик и димензије Земље, распоред копна и воде на Земљи. Сила Земљине теже, глобус, екватор, полови. Ротација Земље и последица ротације: смена обданице и ноћи, привидно кретање Сунца, локално време. Револуција Земље и последице револуције: неједнака дужина обданице и ноћи током године, смена годишњих доба, календар, топлотни појасеви. Постанак и унутрашња грађа Земље, литосферне плоче: кретање плоча, промена положаја континената. Вулканизам и земљотреси: елементи, настанак, зоне појава у свету и Србији, последице и шта радити у случају земљотреса. Стене: магматске, седиментне, метаморфне. Постанак рељефа процесима набирања и раседања, планине, низије, надморска и релативна висина. Обликовање рељефа дејством воде, (радом река, таласа, леда, растварање стена) и ветра. Човек и рељеф (позитивни и негативни утицаји). Атмосфера (састав, структура и значај). Време и клима: климатски елементи и појаве (температура, притисак, влажност ваздуха, падавине, облачност, ветар). Климатски чиниоци, основни типови климе. Човек и клима (атмосферске непогоде, утицај човека на климу). Светско море и његова хоризонтална подела, својства морске воде (сланост, температура, боја, провидност), кретање морске воде (таласи, цунами, плима и осека, морске струје). Воде на копну: подземне воде и извори, реке, језера и ледници. Човек и вода - поплаве и бујице, заштита вода од загађења. Распростирање биљног и животињског света на Земљи. Угроженост и заштита живог света.	30
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Географија
Разред	шести
Циљ допунске наставе	Да ученици стекну језичку и научну писменост, усвоје знања о природно-географским објектима, појавама и процесима, да се оспособе за коришћење и разумевање стечених знања и вештина.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији. Планира се примена различитих метода, ради бољег усвајања и превазилажења потешкоћа у савладавању наставног градива. Укључивање ученика у разноврсне школске пројекте, утицаће на њихову мотивисаност и боље резултате у учењу.
Облици и методе рада	Монолошка, дијалошка, текстуална, илустративно-демонстративна, графичка, индивидуална. Фронтални, индивидуални, рад у пару, рад у групи.
Временски оквир	36 часова (за период 2022-2026)

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА Друштвена географија, предмет проучавања и подела.	2
2.	ГЕОГРАФСКА КАРТА Географска/картографска мрежа. Географска ширина и географска дужина, часовне зоне. Појам карте и њен развој кроз историју. Елементи карте (математички, географски и допунски). Картографски знаци и методе за представљање рељефа на карти. Подела карата према садржају и величини размера. Оријентација у простору и оријентација карте, мерење на карти, сателитски навигациони системи.	8
3.	СТАНОВНИШТВО Основни појмови о становништву:демографски развитак и извори података о становништву. Број и распоред становништва на Земљи. Природно кретање становништва. Миграције становништва. Структуре становништва: биолошке и друштвено-економске. Савремени демографски процеси у Србији, Европи и свету.	4
4.	НАСЕЉА Појам и настанак првих насеља. Положај и географски размештај насеља. Величина и функције насеља.Типови насеља. Урбанизација. Град – унутрашња структура и односи са околним простором. Село и рурални процеси.	2
5.	ПРИВРЕДА Привреда, привредне делатности и сектори привреде. Пољопривреда и географски простор. Индустрија и географски простор. Саобраћај, туризам и географски простор. Ванпривредне делатности. Развијени и неразвијени региони и државе и савремени геоекономски односи у свету. Концепт одрживог развоја.	4
6.	ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ	

	Појам и настанак првих држава. Географски положај државе. Величина и компактност територије државе. Појам и функција државних граница. Главни град. Облик владавине. Политичко-географска карта Европе после Другог светског рата.	3
7.	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ Географске регије и регионална географија. Положај и границе Европе. Природне карактеристике Европе. Становништво Европе. Насеља Европе. Привреда Европе. Географске регије Европе.	13
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Географија
Разред	седми
Циљ допунске наставе	Циљ учења допунске наставе из предмета Географија је да ученици стекну језичку и научну писменост; усвоје основна знања из регионалне географије света, да се оспособе за коришћење и разумевање стечених знања и вештина.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији. Планира се примена различитих метода, ради бољег усвајања и превазилажења потешкоћа у савладавању наставног градива. Укључивање ученика у разноврсне школске пројекте, утицаће на њихову мотивисаност и боље резултате у учењу.
Облици и методе рада	Монолошка, дијалошка, текстуална, илустративно-демонстративна, графичка, индивидуална. Фронтални, индивидуални, рад у пару, рад у групи.
Временски оквир	36 часа (за период 2022-2026)

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Регионална географија Регионална географија, принципи регионализације. Хомогеност и хетерогеност географског простора.	1
2.	Географске регије Европе Јужна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, туризам, политичка подела. Државе Јужне Европе: државе бивше СФРЈ, Италија, Шпанија и Грчка – основне географске карактеристике. Средња Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Немачка – основне географске карактеристике. Западна Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Француска и Уједињено Краљевство – основне географске карактеристике.	7

	Северна Европа – природни ресурси и економски развој, народи, политичка подела. Норвешка – основне географске карактеристике. Источна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, политичка подела. Руска Федерација – основне географске карактеристике. Европска унија – пример интеграционих процеса.	
3.	Азија Географски положај, границе и величина Азије. Природне одлике Азије. Становништво Азије. Насеља Азије. Привреда Азије. Политичка и регионална подела. Југозападна Азија – природни ресурси и економски развој, културно - цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, урбанизација, политичка подела. Јужна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, урбанизација, политичка подела. Југоисточна Азија – природни ресурси и економски развој, политичка подела. Источна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Централна Азија – природни ресурси, политичка подела, насеља и становништво.	8
4.	Африка Географски положај, границе и величина Африке. Природне одлике Африке. Становништво Африке. Насеља Африке. Привреда Африке. Политичка и регионална подела. Афрички Медитеран и Сахарска Африка. Подсахарска Африка.	5
5.	Северна Америка Географски положај, границе, величина и регионална подела Северне Америке. Природне одлике Северне Америке. Становништво Северне Америке. Насеља Северне Америке. Привреда Северне Америке. Политичка подела.	4
6.	Јужна Америка Географски положај, границе и величина Јужне Америке. Природне одлике Јужне Америке. Становништво Јужне Америке. Насеља Јужне Америке. Привреда Јужне Америке. Политичка подела.	4
7.	Аустралија и Океанија Географски положај, границе и величина Аустралије и Океаније. Природне одлике Аустралије. Колонијални период и становништво Аустралије. Насеља Аустралије. Привреда Аустралије. Океанија – основна географска обележја.	5

	Политичка и регионална подела.	
8.	Поларне области Основне географске одлике Антарктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и научна истраживања. Основне географске одлике Арктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и савремена научна истраживања.	2
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Географија
Разред	осми
Циљ допунске наставе	Циљ учења допунске наставе из предмета Географија је да ученици стекну језичку и научну писменост; усвоје основна знања о природним и друштвеноекономским карактеристикама Републике Србије, да се оспособе за коришћење и разумевање стечених знања и вештина.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији. Планира се примена различитих метода, ради бољег усвајања и превазилажења потешкоћа у савладавању наставног градива. Укључивање ученика у разноврсне школске пројекте, утицаће на њихову мотивисаност и боље резултате у учењу.
Облици и методе рада	Монолошка, дијалошка, текстуална, илустративно-демонстративна, графичка, индивидуална. Фронтални, индивидуални, рад у пару, рад у групи.
Временски оквир	34 часа (за период 2022-2026)

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ • Југоисточна Европа, интеграциони идезинтеграциони процеси. • Географски положај Србије. • Историјско-географски развој Србије. • Симболи Србије. • Границе и проблеми пограничних крајева	3
2.	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ • Геотектонски процеси на територији Србије. • Сеизмизам Србије. • Тектонски облици рељефа. • Падински процеси и рељеф настао деловањем воде. • Рељеф настао деловањем леда, ветра ичовека. • Утицаји ерозивних и акумулативних процесана човека. • Климатски фактори и елементи.	14

	• Климатске области у Србији. • Подземне воде Србије. • Реке Србије. • Језера Србије. • Заштита вода и заштита од вода. • Земљишта Србије. • Распрострањеност биљног и животињског света.	
3.	ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ • Кретање броја становника и њихов просторни размештај. • Природно кретање. • Миграциони процеси. Структурестановништва. Демографски проблеми и популациона политика. • Прва насеља у Србији. • Село и рурални процеси. • Градови. • Урбанизација и проблеми урбаног развоја. • Београд. • Природни ресурси и привредни развој. • Друштвени услови привредног развоја и промене у структури привреде. • Пољопривреда и географски простор. • Индустрија и географски простор. • Саобраћај и географски простор. • Туризам и трговина. • Делатности квартарног сектора.	12
4.	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ • Природна баштина Србије. • Културна баштина Србије. • Светска баштина под заштитом Унескоа уСрбији	1
5.	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА • Појам и географски положај завичаја. • Природне карактеристике. • Друштвене карактеристике	2
6.	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ • Срби у Црној Гори. • Срби у БиХ – Република Српска. • Срби у Хрватској. • Срби у осталим суседним државама. • Срби у дијаспори.	2
	Укупан број часова на годишњем нивоу	34

Предмет	Биологија
Разред	Осми(8)
Циљ додатне наставе	Унапређење нивоа и степена знања и достизање вишег нивоа знања

Кораци у препознавању деце којима је потребна додатна настава	1.Дете разуме раније познате појмове и нове појмове 2.Дете брзо повезује нове садржаје са старим 3.Дете брзо надограђује ново знање и успешно примењује у пракси
Облици и методе рада	Дијалошка,Монолошка,Илустративна метода
Временски оквир	1 година

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Јединство грађе и функције Кључни појмови-матичне ћелије,адултне ћелије,ензими,транспирација,терморегулација	5
2.	Порекло и разноврсност живота Кључни појмови-еволуција,Дарвинова еволуција,геолошка доба на Земљи	3
3.	Наслеђивање и еволуција Кључни појмови-родословно стабло,филогенија биљака,плодоношење	4
4.	Живот у екосистему Кључни појмови-азотофиксација,интродукција,реинтродукција,глобалне промене	3
5.	Човек и здравље Кључни појмови-хормонска активност,генетичка варијабилност,контрацепција и адолесценција	3
	Укупан број часова на годишњем нивоу	18

ДРУГИ ЦИКЛУС - ДОДАТНА НАСТАВА

Предмет	СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ	
Разред	5, 6. 7. и 8.	
Циљ додатне наставе	Проширивање и продубљивање садржаја редовне наставе ради бржег и темељнијег увођења даровитих ученика у свет науке.	
Кораци у препознавању деце којима је потребна додатна настава	Уочавање ученика који брже напредују, организација додатног рада (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика), извођење додатне наставе, праћење ученика.	
Облици и методе рада	Диференцијација задатака Фронтални и индивидуални рад, рад у пару, рад у групи	
Временски оквир	Током школске године	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Језик – граматика и лексика	15
2.	Књижевност - књижевно-теоријски појмови; књижевна дела и писци	10
3.	Писано изражавање	5
4.	Вештина читања и разумевања прочитаног	6
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Математика	
Разред	пети	
Циљ додатне наставе	Додатна настава из математике организује се за ученике који показују не само посебан таленат, већ велико интересовање за математику и примену математичких знања.Ученици се самостално и добровољно опредељују за додатни рад.Ученик остаје укључен у додатни рад онолико времена колико жели, према својим интересовањима.У петом разреду планира се 36 часова додатне наставе који се одржавају почевши од месеца септембра.	
Кораци у препознавању деце којима је потребна додатна настава	Надарени ученици за природне науке	
Облици и методе рада	Фронтални, индивидуални	
Временски оквир		

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Природни бројеви и дељивост	6
2.	Основни геометријски појмови	6
3.	Угао	6
4.	Разломци	6
5.	Логички задаци , задаци са такмичења	12
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Математика
Разред	8. разред
Циљ додатне наставе	Оспособљавање ученика за усвајање елементарних математичких знања потребних за схватање појава и законитости у природи. Развијање менталних способности и формирање научног погледа на свет. Нумеричко описмењавање, пазвијање способности логичког, аналитичког и апстрактног мишљења. Разумевање релација међу геометријским објектима, линија фигура и тела. Унапређивање математичке радозналости.
Кораци у препознавању деце којима је потребна додатна настава	- ученик показује заинтересованост за предмет и жели да сазна више; - ученик се спрема за такмичење.
Облици и методе рада	Фронтална, групни рад
Временски оквир	34 часа годишње

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	**Сличност**	2
2.	**Тачка, права, раван**	2
3.	**Линеарне једначине и неједначине. Једначине и неједначине са апсолутним Вредностима. Диофантове једначине**	5
4.	**Линеарна функција**	4
5.	**Елементи вероватноће и статистике. Графичко приказивање статистичких података.**	5
6.	**Решавање система линеарних једначина с две непознате**	4
7.	**Геометријска тела**	6
8.	**Такмичарски задаци**	6
	Укупан број часова на годишњем нивоу	34

Напомена: Садржаји за реализовање додатне наставе могу бити делимично измењени у зависности од интересовања ученика.

Предмет	Историја	
Разред	Пети	
Циљ додатне наставе	Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности, стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.	

Кораци у препознавању деце којима је потребна додатна настава	Додатна настава организује се за ученике који желе да прошире своје знање из историје, као и за оне који желе да учествују у пројектима.Додатна настава организује се једном у две недеље тј. 18 часова годишње.Током припрема за такмичење организују се и додатни часови.	
Облици и методе рада	Планирана је и реализација додатне наставе и додатних часова. Планира се примена што различитијих метода рада у настави ради веће заинтересованости ученика. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Планира се посета музејима и културно историјским споменицима. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за 5. разред.	
Временски оквир	36 часова (за период 2022-2026)	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ Појам прошлости и историја као наука о прошлости људског друштва. Хронологија-рачунање времена. Историјски извори-дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају Историјско наслеђе-тековине.	2
2.	ПРАИСТОРИЈА Основне одлике праисторије(начин живота људи, проналасци) Подела праисторије(камено и метално доба) Праисторијски локалитети у Европи и Србији(Алтамира, Лепенски Вир, Винча...)	2
3.	СТАРИ ИСТОК Појам Старог истока-географске одлике, најзначајније цивилизације (Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија) Друштвени односи(робовласничко и теократско друштво) и државно уређење (монархија-царства, краљевства) у цивилизацијама Старог истока Основне одлике привреде и свакодневни живот-обичаји, занимања, исхрана, становање Култура и историјско наслеђе народа Старог истока-религија, писмо, књижевност, уметност, наука, цивилизацијске тековине(математика, медицина, закони...)	8
4.	Појам античке Грчке-географске одлике. Најстарији период грчке историје(Критска и Микенска цивилизација) Грчки митови(појам, примери) и хомерски епови Колонизација и основне одлике привреде Полиси-Спарта и Атина(појам полиса, структура друштва, државно уређење) Грчко-персијски ратови Пелопонески рат-узроци и последице Култура и свакодневни живот(религија, олимпијске игре, митологија, уметност, наука) Хеленистичко доба и његова култура Историјско наслеђе(институције, позориште, филозофија, демократија, беседништво, олимпијске игре) Грчка митологија Седам светских чуда	12
5.	АНТИЧКИ РИМ Појам античког Рима-географске одлике и периодизација Оснивање Рима(легенда о Ромулу и Рему)	12

	Структура друштва и уређење римске републике Ширење римске државе(освајања, провинције, привреда) Рим у доба царства-принципат и доминат Култура и свакодневни живот(религија, уметност, наука, обичаји) Хришћанство-појава и ширење Пад Западног римског царства(почетак Велике сеобе народа, подела царства и пад Западног царства Историјско наслеђе(абецеда, календар, медицина, уметност, путеви, водовод, римски бројеви, римско наслеђе на слеђе на територији Србије) Римски градови на територији Србије Гладијаторске борбе	
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Историја	
Разред	Шести	
Циљ додатне наставе	Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности, стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.	
Кораци у препознавању деце којима је потребна додатна настава	За рад са даровитим ученицима биће организовани часови додатне наставе. За изузетно даровите ученике урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији наставе која може водити ка изради ИОП3 плана за тог ученика у сарадњи са ПП службом. Даровити ученици ће бити укључивани у различита такмичења, као и различите радионице и активности које се реализују у датој школској години. Усавршавање њихових вештина дешаваће се како у учионици, тако и током студијских посета значајним институцијама.	
Облици и методе рада	Планирана је и реализација додатне наставе и додатних часова. Планира се примена што различитијих метода рада у настави ради веће заинтересованости ученика. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Планира се посета музејима и културно историјским споменицима. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за 6. разред.	
Временски оквир	36 часова (за период 2022-2026)	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	**Основи проучавања прошлости** *Основне одлике периода средњег и новог века(појмови средњи век, нови век, прединдустријско доба, хронолошки и просторни оквири) *Историјски извори за историју средњег века и раног новог века и њихова сазнајна вредност(писани и материјални)	1

2.	**Европа, Средоземље и српске земље у раном средњем веку** *Велика сеоба народа и стварање нових држава у Европи(германска и словенска племена;Бугари, Мађари, Викинзи) *Најзначајније државе раног средњег века(Франачка држава, Византија, Арабљани) *Религија у раном средњем веку(христијанизација и хришћанска црква, Велики раскол, ислам) *Феудално друштво(структура, друштвене категорије, вазални односи) *Српске земље и Балканско полуострво(досељавање Срба и Хрвата, односи са староседеоцима и суседима, формирање српских земаља, христијанизација, ширење писмености). *Истакнуте личности:Јустинијан, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, Јован Владимир, Василије Други, краљ Михаило, Ћирило и Методије.	12
3.	**Европа, Средоземље и српске земље у позном средњем веку** *Државно уређење(типови европских монархија, република). *Сусрети и прожимања народа и цивилизација(хришћанство, ислам, јудаизам, Крсташки ратови, најзначајнији путописци и њихова путовања(Марко Поло, Ибн Батута...). *Српске земље и суседи(краљевина и царство, деспотовина, аутокефална црква, односи са Византијом, Бигарском, Угарском, Венецијом, османска освајања у југоисточној Европи). *Свакодневни живот у Европи и српским земљама(двор и дворски живот, живот на селу и у граду-занимања, јереси, куга...) *Опште одлике средњовековне културе(верски карактер културе, витешка култура, културне области, школе, универзитети, проналасци;писана и визуелна култура код Срба, легенде- косовска, о краљу Артуру...). *Истакнуте личности:Фридрих Барбароса, Ричард Лавље Срце, саладин, Стефан Немања,Стефан Првовенчани, Сава Немањић, краљ Милутин, цар Душан, кнез Лазар и кнегиња Милица, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ, Ђурађ Кастриот Скендербег, Балшићи, Мехмед Други Освајач).	12
4.	**Европа, свет и српске земље у раном новом веку** *Прединдустријско доба(хронолошки оквири, научна и техничка открића, штампа, промене у начину производње, развој градова), *Велика географска открића и колонизација (истакнути морепловци и њихова путовања, сусрет са ваневропским цивилизацијама). *Опште одлике културе раног новог века(основна обележја хуманизма и ренесансе, књижевност,политичка мисао, обичаји и веровања...). *Реформација и противреформација(узроци и последице, протестантизам). *Појава апсолутистичких монархија(промене у државном уређењу). *Врхунац моћи Османског царства(освајања, држава, ратови). *Живот Срба под османском, хабзбуршком и млетачком влашћу(Пећка патријаршија, мењање верског и културног идентитета, отпори и сеобе, Војна крајина). *Истакнуте личности:Јохан Гутенберг, Колумбо, Магелан, Леонардо да Винчи, Микеланђело, никола Коперник, Мартин Лутер,Карло Пети, Луј 14., Сулејман Величанствени, Мехмед паша Соколовић, Арсеније Трећи Чарнојевић...)	11
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Историја	
Разред	Седми	
Циљ додатне наставе	Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности, стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.	
Кораци у препознавању деце којима је потребна додатна настава	Додатна настава организује се за ученике који желе да прошире своје знање из историје, као и за оне који желе да учествују у пројектима.Додатна настава организује се једном у две недеље тј. 18 часова годишње.Током припрема за такмичење организују се и додатни часови.	
Облици и методе рада	Планирана је и реализација додатне наставе и додатних часова. Планира се примена што различитијих метода рада у настави ради веће заинтересованости ученика. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Планира се посета музејима и културно историјским споменицима. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за 7. разред.	
Временски оквир	36 часова (за период 2022-2026)	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ Основне одлике, хронолошки и просторни оквири периода од Индустријске револуције до завршетка Првог светског рата. Историјски извори за изучавање периода од Индустријске рево- луције до завршетка Првог светског рата и њихова сазнајна вред- ност (материјални, писани, аудио и визуелни).	1
2.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века) Индустријска револуција (парна машина и њена примена; промене у друштву – јачање грађанске и појава радничке класе). Политичке револуције (узроци, последице и обележја, европске монархије уочи револуција, просветитељске идеје, примери америчке и француске револуције; појмови уставности и поделе власти, Декларација о правима човека и грађанина, укидање феудализма). Наполеоново доба (Наполеонова владавина, ратови, тековине, Бечки конгрес). Свакодневни живот и култура (промене у начину живота). Источно питање и балкански народи (политика великих сила, борба балканских народа за ослобођење). Живот Срба под османском и хабзбуршком влашћу. Српска револуција 1804–1835 (основна обележја, ток Првог и Другог српског устанка, последице и значај). Развој модерне српске државе (аутономија Кнежевине Србије, успостава државе, оснивање образовних и културних установа). Црна Гора у доба владичанства (основна обележја државног и друштвеног уређења). Истакнуте личности: Џејмс Ват, Волтер, Катарина II, Марија Терезија, Робеспјер, Наполеон Бонапарта, вожд Карађорђе, кнез Милош, кнегиња	12

	Љубица, Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, прота Матеја Ненадовић, Петар I и Петар II Петровић Његош, Сава Текелија, митрополит Стефан Стратимировић.	
3.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА Рађање модерних држава, међународни односи и кризе (револуције 1848/49 – „пролеће народа", политичке идеје, настанак модерне Италије и Немачке, успон САД и грађански рат, борба за колоније у Африци и Азији, Персија, Индија, Кина, опадање Османског царства). Промене у привреди, друштву и култури (Друга индустријска револуција, људска права и слободе – право гласа, укидање робовласништва, положај деце и жена; култура, наука, образовање, свакодневни живот). Кнежевина и Краљевина Србија и њено окружење (развој државних установа и политичког живота, унутрашња и спољна политика, међународно признање – Берлински конгрес; културна и просветна политика, свакодневни живот; положај Срба под хабзбуршком и османском влашћу). Истакнуте личности: Ђузепе Гарибалди, Ото фон Бизмарк, Наполеон III, краљица Викторија, Абрахам Линколн, Карл Маркс, браћа Лимијер, Алфред Нобел, кнез Александар Карађорђевић, кнез Михаило, краљ Милан, краљица Наталија и краљ Александар Обреновић, књаз Никола Петровић, Илија Гарашанин, Јован Ристић, Никола Пашић, Стојан Новаковић, патријарх Јосиф Рајачић, Катарина Ивановић, Светозар Милетић, Бењамин Калај, Алекса Шантић.	11
4.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА Међународни односи и кризе (формирање савеза, сукоби око колонија, Руско-јапански рат, Мароканска криза, Анексиона криза, Либијски рат, балкански ратови). Култура, наука и свакодневни живот (Светска изложба у Паризу, примена научних достигнућа, положај жена). Краљевина Србија и њено окружење (Мајски преврат, политички живот, унутрашња и спољна политика; појава југословенства, наука, култура, свакодневни живот, положај Срба под аустроугарском и османском влашћу, Црна Гора – доношење устава, проглашење краљевине; учешће Србије и Црне Горе у балканским ратовима). Велики рат (узроци и повод, савезништва и фронтови, Србија и Црна Гора у рату; преломнице, ток и последице рата; аспекти рата – технологија рата, пропаганда, губици и жртве, глад и епидемије; човек у рату – живот у позадини и на фронту; живот под окупацијом и у избеглиштву; Велики рат у сећању). Истакнуте личности: Алберт Ајнштајн, Пјер и Марија Кири, Сигмунд Фројд, Михајло Пупин, Никола Тесла, Хенри Форд, Вилхелм II, Николај II Романов, Вудро Вилсон, краљ Петар и престолонаследник Александар Карађорђевић, Јован Цвијић, Надежда Петровић, Арчибалд Рајс, Милунка Савић, Флора Сендс, Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић, Петар Бојовић, Јанко Вукотић, Драгутин Димитријевић Апис.	12
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Историја	
Разред	Осми	
Циљ додатне наставе	Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности, стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном	

	идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.	
Кораци у препознавању деце којима је потребна додатна настава	За рад са даровитим ученицима биће организовани часови додатне наставе. За изузетно даровите ученике урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији наставе која може водити ка изради ИОПЗ плана за тог ученика у сарадњи са ПП службом. Даровити ученици ће бити укључивани у различита такмичења, као и различите радионице и активности које се реализују у датој школској години. Усавршавање њихових вештина дешаваће се како у учионици, тако и током студијских посета значајним институцијама.	
Облици и методе рада	Планирана је и реализација додатне наставе и додатних часова. Планира се примена што различитијих метода рада у настави ради веће заинтересованости ученика. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Планира се посета музејима и културно историјским споменицима. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за осми разред.	
Временски оквир	36 часова (за период 2022-2026)	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана. Историјски извори за изучавање периода од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио, визуелни, усмена сведочанства, дигитални).	1
2.	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА Последице Великог рата (демографски и материјални губици, одраз рата у друштвеном и културном животу, Мировна конференција у Паризу – нова карта Европе и света). Револуције у Русији и Европи (узроци, ток и последице). Стварање угословенске државе (југословенска идеја, процес и носиоци уједињења, међународно признање и границе). Политичке и друштвено-економске прилике у Европи и свету (либералне демократије, тоталитарне идеологије, економске кризе; култура, наука и уметност, свакодневни живот). Југословенска краљевина (простор, становништво и друштво; конституисање државе, политички живот; међународни положај; економске прилике; култура, улога двора; национално и верско питање). Истакнуте личности: Николај II Романов, Владимир Иљич Лењин, Роза Луксембург, Александар Флеминг, Пабло Пикасо, Волт Дизни, Чарли Чаплин, Сергеј Ејзенштајн,Бенито Мусолини, Адолф Хитлер, Јосиф Стаљин, Френклин Рузвелт, Александар I, Марија, Петар II и Павле Карађорђевић, Никола Пашић, Стјепан Радић, Милан Стојадиновић, Драгиша Цветковић, Влатко Мачек, Слободан Јовановић, Милутин Миланковић, Исидора Секулић, Ксенија Атанасијевић, Милена Павловић Барили, Иван Мештровић.	12
3.	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ – ТОТАЛНИ РАТ Свет у рату – узроци, међународне кризе, сукоби и освајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зараћене стране, савезништва, фронтови, најважније операције, нови начини ратовања; ратна свакодневица; страдање цивила и ратни злочини; крај рата, победа антифашистичке коалиције. Југославија и српски народ у рату – улазак у рат, војни пораз, окупација, подела, квислиншке	10

	творевине; геноцид и злочини; устанак, антифашистичка борба и грађански рат; војне операције, живот у рату. Последице рата – људски и материјални губици; демографске и друштвене промене, миграције; уништавање културног наслеђа; суђења за ратне злочине; стварање ОУН. Истакнуте личности: Френклин Рузвелт, Винстон Черчил, Јосиф Стаљин, Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, цар Хирохито, Франциско Франко, Мао Цедунг, Ана Франк, Петар II Карађорђевић, Драгољуб Михаиловић Јосип Броз, Милан Недић, Анте Павелић, Диана Будисављевић.	
4.	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА Свет после Другог светског рата – блоковска подела, трка у наоружању, глобална димензија хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације – покрети за женска и мањинска права, антиратни и антирасни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији, популарна култура. Југославија и српски народ после Другог светског рата – изградња новог државног и друштвеног уређења, једнопартијски систем, однос власти према политичким противницима, међународни положај, економске и културне прилике, самоуправљање, несврстаност; свакодневица, популарна култура, нове тенденције у култури. Истакнуте личности: Џон Кенеди, Никита Хрушчов, Махатма Ганди, Мартин Лутер Кинг, Роза Паркс, Нелсон Мандела, Голда Меир, Енди Ворхол, Јосип Броз, Александар Ранковић, Милован Ђилас, Иво Андрић, Милош Црњански, Александар Петровић, Мира Траиловић, Душан Ковачевић.	9
5.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ Свет после хладног рата – пад Берлинског зида; слом комунизма у Европи, распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније, доминација САД, локални конфликти и интервенције великих сила, процеси глобализације, Четврта индустријска револуција (дигитални медији, интернет, друштвене мреже и мобилна телефонија), претња тероризма, миграције, савремени културни покрети. Српски народ на крају 20. и почетком 21. века – криза СФРЈ 80-тих година, међунационалне тензије, увођење вишестраначког политичког система, распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународне интервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног становништва, разарање културног наслеђа, НАТО агресија на СРЈ, последице ратова, политичке промене 2000. године, Република Србија као самостална држава, питање статуса Косова и Метохије, односи у региону, српски народ у дијаспори и региону, процес придруживања Европској унији, култура и спорт. Истакнуте личности: Роналд Реган, Михаил Горбачов, Маргарет Тачер, Бил Гејтс, Владимир Путин, Ангела Меркел, Слободан Милошевић, Фрањо Туђман, Алија Изетбеговић, Зоран Ђинђић, Војислав Коштуница	4
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Немачки језик	
Разред	Осми	
Циљ додатне наставе	Продубљивање и проширивање наставних садржаја, као и припрема ученика за језичка такмичења.	

Кораци у препознавању деце којима је потребна додатна настава	Настава је намењена оним ученицима који остварују веома висока постигнућа и достижу напредни ниво у стандардима, а при том показују велику заинтересованост за додатни рад.	
Облици и методе рада	Преовладава индивидуални рад.	
Временски оквир	Током школске године.	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	**Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање** Поздрављање и представљање себе и других и тражење/ давање основних информација о себи и другима; описивање радњи у садашњости; описи- вање предмета и појава; описивање бића, предмета и места.	1
2.	**Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже** Изражавање осећања; исказивање могућности; изражавање способности, обавеза, предлога и савета; изрицање дозвола, забрана, упозорења, правила понашања и обавеза.	5
3.	**Норме и вредност, Ставови, предрасуде, толеранција; Лични идентитет ; Мода и облачење** Описивање појава и догађаја; изражавање мишљења; описивање радњи у прошлости	4
4.	**Живи свет – природа, очување животне средине,еколошка свест** Описивање догађаја, стања и појава у садашњости, прошлости и будућности; изражавање осећања и расположења.	4
5.	**Професионални живот** **Планови везани за будуће занимање** Описивање радњи у садашњости; описивање радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; исказивање жеља, интересовања и осећања; описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања); изношење предлога и упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих.	5
6.	**Историја, временско искуство ; Уметност** **Географске особености** Описивање догађаја из прошлости; исказивање допадања/недопадања; позив и реаговање на позив; Описивање места; исказивање просторних односа и смера кретања;	5
7.	**Живот у иностранству ; Обичаји и традиција** **Географске особености** Описивање радњи у садашњости и прошлости; описивање бића и појава; исказивање и преношење молби, наредби и савета; Описивање места; исказивање просторних односа и смера кретања;	5
8.	**Историја, временско искуство** Описивање догађаја из прошлости; исказивање допадања/недопадања; позив и	4

	реаговање на позив.	
	Укупан број часова на годишњем нивоу	33

Предмет	Географија
Разред	шести
Циљ додатне наставе	Да ученици стекну језичку и научну писменост, усвоје знања о природно-географским објектима, појавама и процесима, да се оспособе за коришћење и разумевање стечених знања и вештина, као и у сналажењу и решавању нових и непознатих ситуација.
Кораци у препознавању деце којима је потребна додатна настава	Планира се примена различитих метода - као што су истраживачка, проблемска настава, ради бољег усвајања и проширивања знања. Укључивање ученика у разноврсне пројекте на школском, локалном, републичком нивоу. Обрађивањем наставног садржаја кроз сродне науке, ученици ће одговорити на највише захтеве који се од њих очекују, користећи ИКТ у настави.
Облици и методе рада	Монолошка, дијалошка, текстуална, илустративно-демонстративна, графичка, индивидуална, решавање проблема и истраживачка. Фронтални, индивидуални, рад у пару, рад у групи, рад у тиму и пројектна настава.
Временски оквир	36 часова (за период 2022-2026)

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА Друштвена географија, предмет проучавања и подела.	2
2.	ГЕОГРАФСКА КАРТА Географска/картографска мрежа.Географска ширина и географска дужина,часовне зоне.Појам карте и њен развој кроз историју. Елементи карте (математички, географски и допунски). Картографски знаци и методе за представљање рељефа на карти. Подела карата према садржају и величини размера. Оријентација у простору и оријентација карте, мерење на карти, сателитски навигациони системи.	8
3.	СТАНОВНИШТВО Основни појмови о становништву:демографски развитак и извори података о становништву. Број и распоред становништва на Земљи. Природно кретање становништва. Миграције становништва. Структуре становништва: биолошке идруштвено-економске.	3

	Савремени демографски процеси у Србији,Европи и свету.	
4.	НАСЕЉА Појам и настанак првих насеља. Положај и географски размештај насеља.Величина и функције насеља.Типови насеља.Урбанизација. Град – унутрашња структура и односи са околним простором. Село и рурални процеси.	2
5.	ПРИВРЕДА Привреда, привредне делатности и сектори привреде. Пољопривреда и географски простор. Индустрија и географски простор. Саобраћај, туризам и географски простор. Ванпривредне делатности. Развијени и неразвијени региони и државе и савремени геоекономски односи у свету. Концепт одрживог развоја.	4
6.	ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ Појам и настанак првих држава. Географски положај државе. Величина и компактност територије државе. Појам и функција државних граница. Главни град. Облик владавине. Политичко-географска карта Европе послеДругог светског рата.	4
7.	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ Географске регије и регионална географија. Положај и границе Европе. Природне карактеристике Европе. Становништво Европе. Насеља Европе. Привреда Европе. Географске регије Европе.	13
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Географија
Разред	седми
Циљ додатне наставе	Циљ учења додатне наставе из предмета Географија је да ученици стекну језичку и научну писменост, усвоје знања из регионалне географије, да се оспособе за коришћење и разумевање стечених знања и вештина, као и у сналажењу и решавању нових и непознатих ситуација.
Кораци у препознавању деце којима је потребна додатна настава	Планира се примена различитих метода- као што су истраживачка, проблемска настава, ради бољег усвајања и проширивања знања.Укључивање ученика у разноврсне пројекте и такмичења на школском, локалном, републичком нивоу. Обрађивањемнаставног садржаја кроз сродне науке, ученици ће одговорити на највише захтеве који се од њих очекују, користећи ИКТ унастави.
Облици и методе рада	Монолошка, дијалошка, текстуална, илустративно-демонстративна, графичка, индивидуална, решавање проблема и истраживачка. Фронтални, индивидуални, рад у пару, рад у групи, рад у тиму и пројектна настава.
Временски оквир	36 часа (за период 2022-2026)

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Регионална географија Регионална географија, принципи регионализације. Хомогеност и хетерогеност географског простора.	1

2.	Географске регије Европе Јужна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хе-терогеност, туризам, политичка подела. Државе Јужне Европе: државе бивше СФРЈ, Италија, Шпанија и Грчка – основне географске карактеристике. Средња Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Немачка – основне географске карактеристике. Западна Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Француска и Уједињено Краљевство – основне географске карактеристике. Северна Европа – природни ресурси и економски развој, народи,политичка подела. Норвешка – основне географске карактеристике. Источна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничкахетерогеност, природни ресурси и економски развој, политичкаподела. Руска Федерација – основне географске карактеристике. Европска унија – пример интеграционих процеса.	7
3.	Азија Географски положај, границе и величина Азије. Природне одлике Азије. Становништво Азије. Насеља Азије. Привреда Азије. Политичка и регионална подела. Југозападна Азија – природни ресурси и економски развој, културноцивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, урбанизација, политичка подела. Јужна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени де-мографски процеси, етничка хетерогеност, урбанизација, политичка подела. Југоисточна Азија – природни ресурси и економски развој, политичка подела. Источна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савременидемографски процеси, етничка хетерогеност, природни ресурси иекономски развој, урбанизација, политичка подела. Централна Азија – природни ресурси, политичка подела, насељаи становништво.	8
4.	Африка Географски положај, границе и величина Африке. Природне одлике Африке. Становништво Африке. Насеља Африке. Привреда Африке. Политичка и регионална подела. Афрички Медитеран и Сахарска Африка. Подсахарска Африка.	5
5.	Северна Америка Географски положај, границе, величина и регионална подела Северне Америке. Природне одлике Северне Америке. Становништво Северне Америке. Насеља Северне Америке. Привреда Северне Америке. Политичка подела.	5
6.	Јужна Америка Географски положај, границе и величина Јужне Америке. Природне одлике Јужне Америке.	5

	Становништво Јужне Америке. Насеља Јужне Америке. Привреда Јужне Америке. Политичка подела.	
7.	Аустралија и Океанија Географски положај, границе и величина Аустралије и Океаније. Природне одлике Аустралије. Колонијални период и становништво Аустралије. Насеља Аустралије. Привреда Аустралије. Океанија – основна географска обележја. Политичка и регионална подела.	4
8.	Поларне области Основне географске одлике Антарктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и научна истраживања. Основне географске одлике Арктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и савремена научна истраживања.	1
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Географија
Разред	осми
Циљ додатне наставе	Циљ учења додатне наставе из предмета Географија је да ученици стекну језичку и научну писменост, усвоје знања о природногеографским и друштвеноекономским одликама Републике Србије и да се оспособе за коришћење и разумевање стечених знања и вештина, као и у сналажењу и решавању нових и непознатих ситуација.
Кораци у препознавању деце којима је потребна додатна настава	Планира се примена различитих метода - као што су истраживачка, проблемска настава, ради бољег усвајања и проширивања знања.Укључивање ученика у разноврсне пројекте и такмичења на школском, локалном, републичком нивоу. Обрађивањем наставног садржаја кроз сродне науке, ученици ће одговорити на највише захтеве који се од њих очекују, користећи ИКТ у настави.
Облици и методе рада	Монолошка, дијалошка, текстуална, илустративно-демонстративна, графичка, индивидуална, решавање проблема и истраживачка. Фронтални, индивидуални, рад у пару, рад у групи, рад у тиму и пројектна настава.
Временски оквир	34 часа (за период 2022-2026)

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ • Југоисточна Европа, интеграциони и дезинтеграциони процеси. • Географски положај Србије.	2

	• Историјско-географски развој Србије. • Симболи Србије. • Границе и проблеми пограничних крајева	
2.	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ • Геотектонски процеси на територији Србије. • Сеизмизам Србије. • Тектонски облици рељефа. • Падински процеси и рељеф настао деловањем воде. • Рељеф настао деловањем леда, ветра ичовека. • Утицаји ерозивних и акумулативних процесана човека. • Климатски фактори и елементи. • Климатске области у Србији. • Подземне воде Србије. • Реке Србије. • Језера Србије. • Заштита вода и заштита од вода. • Земљишта Србије. • Распрострањеност биљног и животињског света.	12
3.	ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ • Кретање броја становника и њихов просторни размештај. • Природно кретање. • Миграциони процеси. Структуре становништва. Демографски проблеми и популациона политика. • Прва насеља у Србији. • Село и рурални процеси. • Градови. • Урбанизација и проблеми урбаног развоја. • Београд. • Природни ресурси и привредни развој. • Друштвени услови привредног развоја и промене у структури привреде. • Пољопривреда и географски простор. • Индустрија и географски простор. • Саобраћај и географски простор. • Туризам и трговина. • Делатности квартарног сектора.	14
4.	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ • Природна баштина Србије. • Културна баштина Србије. • Светска баштина под заштитом Унескоа у Србији	1
5.	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА • Појам и географски положај завичаја. • Природне карактеристике. • Друштвене карактеристике	3
6.	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ • Срби у Црној Гори. • Срби у БиХ – Република Српска. • Срби у Хрватској. • Срби у осталим суседним државама. • Срби у дијаспори.	2
	Укупан број часова на годишњем нивоу	34

Предмет	Биологија	
Разред	Осми(8)	
Циљ допунске наставе	Савладавање потешкоћа у учењу и разумевању нових тема	
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	1.Отежано препознавање раније познатих термина 2.Отежано памћење 3.Потешкоће разумевања прочитаног	
Облици и методе рада	Дијалошка метода,илустративно-визуелна метода,метода разговора Облици рада-	
Временски оквир	1 година	

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Јединство грађе и функције Кључни појмови-ембрионалне ћелије,матичне ћелије,ћелијске органеле	3
2.	Човек и здравље Кључни појмови-адолесценција,контрацепција,генетичка варијабилност	4
3.	Порекло и разноврсност живота Кључни појмови-геолошка доба,календар живота,строматолити	4
4.	Наслеђивање и еволуција Кључни термини-пубертет,метаморфоза,еволуција,	4
5.	Живот у екосистему Кључни појмови -симбиоза,микориза,азотофиксација,Црвене књиге	3
	Укупан број часова на годишњем нивоу	18

Програм ваннаставних активности

ПРОГРАМ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Назив секције	ДРАМСКА СЕКЦИЈА	
Име и презиме наставника	Ана Николић, Марија Радовановић-Дачић, Марина Глинос	
Разред	пети, шести, седми и осми разред	

р.бр.	Теме	Број часова за тему	Компетенције које ће се развијати
1.	Језичка вежбања	6	Комуникација, Дигитална компетенција Сарадња, Естетичка компетенција
2.	Драмски текст – тема, сукоб, карактерне особине ликова	5	Рад са подацима, Дигитална компетенција Решавање проблема, Сарадња, Комуникација
3.	Читалачке пробе и рад на сцени – покрет, гест, мимика	10	Естетичка компетенција, Комуникација Дигитална компетенција, Одговорно учешће у демократском друштву
4.	Рад на представама поводом школске славе Свети Сава и Дан школе	15	Комуникација, Дигитална компетенција Сарадња, Естетичка компетенција
Укупан број часова на годишњем нивоу		36	

Назив секције	ЛИТЕРАРНА СЕКЦИЈА	
Име и презиме наставника	Марина Глинос, Ана Николић, Марија Радовановић-Дачић	
Разред	пети, шести, седми и осми разред	

р.бр.	Теме	Број часова за тему	Компетенције које ће се развијати
1.	Креативно писање	10	Комуникација, Дигитална компетенција
2.	Етапе писања есеја	10	Рад са подацима, Дигитална компетенција Решавање проблема, Комуникација
3.	Школски летопис – писање вести и извештаја	10	Естетичка компетенција, Комуникација Дигитална компетенција, Рад са подацима

4.	Презентовање прочитаних књига кроз рад на презентацијама за остале ученике	6	Комуникација, Дигитална компетенција Естетичка компетенција
Укупан број часова на годишњем нивоу		36	

Назив секције	УМЕТНИЧКА РАДИОНИЦА	
Име и презиме наставника	Нирана Ћућуз	
Разред	3-8.	

р.бр.	Теме	Број часова за тему	Компетенције које ће се развијати
1.	Учешће на ликовним конкурсима и такмичењима	32	Сарадња, Рад са подацима и информацијама Предузимљивост и оријентација ка предузетништу, Одговорно учешће у демократском друштву, Комуникација, Компетенција за учење, Дигитална компетенција, Естетичке компетенције
2.	Групни ликовни пројекат ученика	20	Сарадња, Рад са подацима и информацијама Предузимљивост и оријентација ка предузетништу, Одговорно учешће у демократском друштву, Комуникација, Компетенција за учење, Дигитална компетенција, Естетичке компетенције
3.	Посете галеријама, музејима	10	Сарадња, Рад са подацима и информацијама Предузимљивост и оријентација ка предузетништу, Одговорно учешће у демократском друштву, Комуникација, Компетенција за учење, Дигитална компетенција, Естетичке компетенције
4.	Видео радови и дигитална фотографија	10	Сарадња, Рад са подацима и информацијама Предузимљивост и оријентација ка предузетништу, Одговорно учешће у демократском друштву, Комуникација, Компетенција за учење, Дигитална компетенција, Естетичке компетенције
Укупан број часова на годишњем нивоу		72	

ПРОГРАМ СПОРТСКИХ АКТИВНОСТИ

Недеља школског спорта се организује са циљем промовисања здравог начина живота. Све активности које се реализују на манифестацији носе поруку о важности физичке активности за очување и унапређење здравља, о улози правилне исхране за вођење квалитетног живота, а све то у пријатној атмосфери дружења и фер плеја. Недеља школског спорта обухвата:

- такмичења у спортским дисциплинама

- ликовне и литерарне конкурсе на тему здравог стила живота

- ђачке радионице о рекреацији, исхрани, историји физичке културе,...

План и програм сачињава *Стручно веће физичког и здравственог васпитања* у сарадњи са наставницима српског језика, ликовне културе, биологије, историје. Позивају се родитељи да се укључе као учесници у спортским такмичењима, судије или предавачи на радионицама. Недеља школског спорта се реализује у другом полугодишту, у пролећном делу године (април/мај). Спортска такмичења се одржавају на теренима у школском дворишту и сали, радионице у учионици и дворишту, а најуспешнији радови се излажу у холу школе.

ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ

Културна и јавна делатност школе је интегрални део свих васпитно-образовних активности школе којима школа непосредно остварује сарадњу са ужом и широм друштвеном средином.

Планиране активности:

-Свечани пријем ученика првог разреда у школу-приредба

-Сусрет са дечијим песником или писцем

-Посете позориштима, биоскопима, музејима, изложбама и сл.

-Учешће у активностима која организују „Деца Врачара— -Учешће на конкурсима и радионицама Дома здравља „Врачар—

-Учешће у радионицама за талентовану децу у организацији Општине Врачар

-Учешће у пројекту „Школа без насиља"

-Прослава Нове године и изложба ликовних радова

-Продајна изложба ускршњих јаја у школи -Обележавање Дана Светог Саве-програм ученика школе

-Изложба ликовних радова у холу школе поводом школске славе

-Учествоавње на конкурсима ликовне културе (ван школе)

-Учешће на такмичењу „Златна сирена„ (музичка култура)

-Припрема прославе за Дан школе

-Учешће младих песника на конкурсу „Мајска песничка сусретања"

-Свечани испраћај ученика осмих разреда

Школа учествује у манифестацијама на општинском, градском и републичком нивоу:

Септембар: -Инструктивни састанци; утврђивање програма

Октобар: -Обележавање „Дечје недеље" ликовни конкурс

Децембар: -Новогодишња и божићна изложба

Јануар: -Изложба ликовних радова „Лик Светог Саве" -општински ниво -Програми током зимског распуста (радионице, кампови...)

Фебруар: -Рецитатори

Март: -Изложба дечије карикатуре „Мали Пјер" -Рецитатори – општински ниво -Позоришне игре деце Врачара-мале драмске форме и представе-такмичење -Васкршње чаролије-расписивање ликовног конкурса -Игродром - Дечје игре без граница -Златна сирена и мали вокални састави-градски ниво

Април: -ДЕМУС-групе певача, хорови, оркестри, инструменатлни састави -Излет-дечији „Фото сафари" -Васкршње чаролије-изложба -Карикатура „Мали Пјер" – изложба - градски ниво -Рецитатори-градски ниво; - Обележавање дана Ћирилоице – Баваниште под покровитељством Министарства просвете; - Сарадња са музејом града Београда (конак Кнегиње Љубице и радионице); - Културни центар Божидар Аџија.

Мај: -Песничка сусретања -Дефиле малих матураната -Позоришне игре деце Београда - градски ниво -ДЕМУС- градски ниво и ревија победника -ИГРОДРОМ-градски ниво

Јун: -Летње школе и програми - припремна фаза -Програмирање рада за следећу школску годину -Песничка сусретања - градски ниво -ИГРОДРОМ - републички ниво Јули-август: -Програми са децом током лета -Летње школе – радионице -Организовање летњих кампова -Разни видови спортско рекреативних активности

МАНИФЕСТАЦИЈЕ КОЈЕ СЕ ОДРЖАВАЈУ У ШКОЛИ:

1. Приредба поводом пријема првака
2. Новогодишња продајна изложба дечјих рукотворина
3. Прослава Светог Саве
4. Ускршњи празнични сајам дечјих рукотворина
5. Прослава и приредба поводом дана школе

ПРОГРАМ ОБОГАЋЕНОГ ЈЕДНОСМЕНСКОГ РАДА

У оквиру пројекта Обогаћеног једносменског рада од школске 2020/21.год. реализоваће се укупно шест различитих програма/активности које је школа изабрала у складу са својим ресурсима. Додатне активности које ће се остваривати у раду превасходно са ученицима од V-VIII разреда* покривају области културе, уметности, спорта и науке. Оне се реализују кроз следеће радионице:

1. Интернационални дан
2. Уметничка радионица
3. Научни центар
4. Јога

5. Ритмичка гимнастика
6. Тенис.
7.

За активности јоге ученици имају на располагању нови простор (свечана сала која се састоји из 3 просторије/кабинета), салу за физичко и школско двориште. Ритмичка гимнастика одвијаће се у балетској сали; Уметничка радионица у новом атељеу у оквиру школе, а научни центар у кабинету за хемију. Интернационални дан ће се одржавати у информатичком кабинету, дигиталној учионици и школској кухињи а тенис у складу са временским приликама на спортским теренима или сали за физичко.

За планиране спортске активности и уметничку радионицу предвиђено је и укључивања млађих ученика (од III - IV разреда). Такође, планирана активност – тенис предвиђена је само за рад са ученицима I разреда, по посебном пројекту МНТР и Тениског савеза Србије.

За све програме предвиђено је да се организују кроз двочасе (недељно по два двочаса за сваку од активности) у терминима после наставе, од 15 до 18 часова.

Следи детаљнији приказ свих програма који ће се изводити у школској 2021/22 години.

ИНТЕРНАЦИОНАЛНИ ДАН

Број теме	ТЕМЕ	Месец										УКУПНО
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	
1.	Скандинавија и мање земље Европе	9	3									12
2.	Русија и бивше земље СССР		6	4								10
3.	Северна, средња и јужна Америка			3	9	6	2					20
4.	Јапан/Кина/Индија						1	9				10
5.	Афричке земље								8	2		10
6.	Аустралија и Океанија									4	6	10
Укупно		9	9	7	9	6	3	9	8	6	6	72

Циљ активности:

Продубљивање знања из опште културе, језика, уметности, историје, географије; подршка у стицању примењених знања; активно учешће полазника у истраживачкој и пројектној настави; тимски рад, сарадња, јачање комуникативних вештина, јавни наступ; развој креативности; критичко размишљање; јачање свести о културним различитостима, толеранција.

Област деловања:

Свет: језик и књижевност, култура и уметност, опште образовање из области историје и географије земаља, подршка у стицању примењених знања.

Опис активности:

Ученици истражују особености различитих земаља из културолошког, историјског, географског, уметничког и других апсеката кроз пројектну наставу и интегративно повезивање знања. Интегративна настава подразумева повезивање знања и вештина које се стичу из различитих области и предмета, те је од кључног значаја да се на ваннаставним радионицама уваже и допуне знања која деца већ поседују, односно да се повежу и синтетишу у складу са темом изучавања. Синтеза градива обухватаће различита поља истраживања: културу, уметност, знамените личности, гастрономију, обичаје, историјске и географске особености једне земље и сл. Настава ће се реализовати кроз тимски рад, пројектну наставу, презентације ученика, истраживачки рад ученика.

Динамика активности: два пута недељно у трајању од по 90 минута

Узраст деце: од 5. до 8. разреда

Носилац активности: Сара Покрајац – наставник енглеског језика

НАУЧНИ ЦЕНТАР

Циљ активности је развијање способности за решавање теоријских и експерименталних проблема, развијање логичког, апстрактног и критичког мишљења и осамостаљивање ученика за тражење и коришћење релевантних информација у различитим изворима (уџбеник, научнопопуларни чланци, Интернет).

Опис активности	Исходи
- Увод у науку и експеримателно лабораторијски рад; - Важност мерења у науци; - Припрема, извођење и презентовање једноставних огледи који обједињују знања из више наставних премета *(нпр. вода као смеше, поларност супстанце, анализа једињења калијум-јодида, биолошки важна једињења, прављење сапуна, башта као лабораторија, модел стаклене баште, ефекат стаклене баште, последице топљења леда и важност ледених санти, издвајање хлорофила и ДНК...). - Посете различитим иституцијама (Музеј науке и технике, Природњачки музеј, Ботаничка башта, Хемијски музеј, Музеј Никола Тесла...) - Онлајн радионице, интеракативни квизови, виртуелне посете	- овлада основним операцијама лабораторијске технике, мерама опрезности, заштите и прве помоћи како би самостално изводио једноставне експерименте; - организује радно место, припрема и одлаже прибор и други материјал за рад; - издвоји битно од небитно - одабирање релевантних информација; - изводи једноставне огледе; - повезује и примењује знања из различитих предмета у сврху постављања хипотезе и доношења закључака; - презентује цео "истраживачки поступак".

Циљ радионице је да ученице унапређују физичке способности, моторичке вештине и знања из области ритмичке гимнастике, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у свакодневном животу.

Очекивани исходи

По завршетку разреда ученица ће бити у стању да:

- изводи комплексе вежби обликовања својствене ритмичкој гимнастици,
- изводи кретање, вежбе и саставе уз музичку пратњу,
- изводи саставе без реквизита и са реквизитима,
- користи основну терминологију у области ритмичке гимнастике,
- наводи примере утицаја физичког вежбања на здравље.

Циљ и исходи радионице се остварују кроз:

- часове ритмичке гимнастике,
- учествовање на школским и ваншколским приредбама,
- посећивање манифестација које су у вези са ритмичком гимнастиком.

Опис активности:

Часови ритмиче гимнастике су усмерени на развој свих моторичких способности ученица уз стално наглашавање естетске компоненте покрета. Примена музике у раду доприноси развоју осећаја за ритам и подстиче креативност изражавања емоције покретом.

Ученице ће увежбавати научене и усвајати нове варијанте ходања, трчања, поскока и скокова, равнотежа, окрета и елемената акробатике. Од реквизита ће се користити обруч, вијача, лопта и палица. Кроз групне вежбе без и са реквизитима ученице ће учити да сопствена знања примене у сарадњи са својим другарицама.

Динамика активности: два пута недељно у трајању од 90 минута

Узраст деце: ученице од 3. и 4. и од 5. до 8. разреда

Носилац активности: Невена Његован, наставник физичког васпитања

УМЕТНИЧКА РАДИОНИЦА

Циљ је развијање ликовних стваралачких способности ученика, љубави према визуелним уметностима, стицање знања из ове области, богаћење знања о културном наслеђу и развијање естетског става.

*у зависности од расположивог материјала, изводиће се одрђени експерименти и истраживачки рад.

Динамика активности: два пута недељно у трајању од 90 минута (по групи једном недељно по 90 минута)

Узраст ученика: од 5. до 7. разреда

Носилац активности: Мирјана Хрваћанин - Грастић – наставник хемије.

ЈОГА

Опис активности	**Исходи**
Физичке вежбе – асане	Редовним вежбањем јоге стиче се правилно држање тела, повећава се флексибилност и равнотежа, поспешује се опште здравље и расположење и изграђује самопоуздање.
Причање прича кроз вежбу	Развијање креативности и уметничког изражавања.
Вежбе дисања	Дисање се побољшава; кроз вежбе дисања и вокалне јога вежбе деца вежбају свој говорни апарат, уче да се ослободе страха, напетости и да кроз игру лакше приступе рашавању изазова.
Опуштање – релаксација	Користе технику имагинације за опуштање.
Вежбе пажње	Побољшана концентарција, пажња и способност учења.

Циљ активности је да ученици усвоје знања, вештине и ставове ради очувања и унапређивања психофизичког здравља.

Активност – Јога подржава образовни, креативни и некомпетативан начин да деца изграде физичку снагу, дух и социо-емоционалне компетенције. Кроз часове деца уче да покрену и укључе своју радозналост, да слушају своје тело, да осете моћ дисања, да развијају своја чула и да користе технику имагинације за опуштање. Часови, у складу са узрастом и развојним потребама, омогућавају деци да изграде добре навике, да развију самопоуздање и самопоштовање али и поштовање других, да овладају својом пажњом, али уједно да уживају и забаве се.

Динамика активности: два пута недељно у трајању од 90 минута

Узраст деце: од 3. до 6. разреда

Носилац активности: Маријана Јовановић – наставник биологије и сертификовани инструктор јоге

РИТМИЧКА ГИМНАСТИКА

Опис активности	Исходи
Учешће на ликовним конкурсима, смотрама и такмичењима	Ученици ће развити мотивацију за учествовање на различитим ликовним конкурсима. Разумеју услове конкурса. Схватају важност представљања своје идеје и рада.
Групни ликовни пројекат ученика	Ученици развијају међусобну комуникацију и сарадњу, схватају значај рада сваког учесника пројекта
Посете галеријама, музејима	Ученици ће развити мотивацију за учествовање на различитим ликовним конкурсима. Разумеју услове конкурса. Схватају важност представљања своје идеје и рада. Ученици ће развити љубави и интересовања према културном наслеђу, Развијају навику посете музеју и галерији..
Фотографија	Ученици ће знати да препознају мотиве у фотографији, самостално бирају теме за фотографисање, разумеју утицај светлости на фотографији и планове, стечено знање примењују у свом раду
Развој естетског укуса	Ученици схватају важност естетке, знају да препознају кич

Кроз часове деца уче да покрену и укључе своју машту и радозналост, да испитују области визуелног стваралаштва, да развијају своја интересовања за различите технике.

Часови, у складу са узрастом и развојним потребама, омогућавају деци да развију стваралачке способностих, прошире своја знања, да уживају у раду и забаве се.

Динамика активности: два пута недељно у трајању од 90 минута

Узраст деце: од 5. до 8. разреда

Носилац активности: Нирвана Ћућуз-наставник ликовне културе

ТЕНИС

Основни циљ активности је развијање и практиковање здравих животних стилова, свест о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности.

Очекивани исходи активности:

Ученици ће имати одговоран однос према здрављу, ученици ће развити моторочке способности, ученици ће бити у стању да задовоље своје потребе и интересовања за бављењем спортом, ученици ће бити у стању да правилно изводе разноврсне елементарне облике кретања, вежби и основних тениских елемената.

Опис активности:

Два пута недељно у трајању од два школска часа ученици ће радити на развоју моторике, научити вежбе загревања и истезања и упознати основе тениске вештине: серве, ретерена, игре са основне линије, игре на мрежи. У току реализације активности

организоваће се спортске игре, такмичарске игре и развијати позитиван став о личном здрављу, хигијени, правилној исхрани и физичкој активности.

Додатни ресурси – Тениски савез Србије обезбеђује мреже које су прилагођене узрасту деце и могу се лако монтирати у току реализације активности, рекет за свако дете прилагођен узрасту, као и лоптице.

Додатна напомена – Школске 2019/2020.године почела је реализација овог пројекта у 11 школа у Србији. Идеја пројекта је да на крају школске године ученици који учествују у овој активности више пута посете тениски клуб у којима ће се реализовати један део часова бесплатно као и школски турнир.

Циљна група којој је намењено: 1. разред

Носилац активности: Јована Стишовић, наставник физичког васпитања, која је прошла обуку Тениског савеза Србије за спровођење програма тениса са децом до десет година и ментор из клуба кога одреди ТСС.

АКТИВНОСТ - КОШАРКА

Циљ ове активности је унапређење физичких и моторичких способности, као и знања из правила и основних елемената кошаркашке игре.

Очекивани исходи:

- ученик правилно заузима основни нападачки став у кошарци,
- ученик се заустављa у једном и два контакта,
- ученик изводи пивотирање,
- ученик хвата и додаје лопту у месту и у кретању,
- ученик изводи дриблинг у месту и кретању,
- ученик зна основна правила игре.

Фонд часова: 2 часа недељно

Носиоци активности: Иван Нецин - наставник физичког васпитања, Ђорђе Зрнзевић - учитељ спорта

ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Улога школске библиотеке у подучавању намењеном свима, запосленима и ученицима. Школска библиотека је саставни део образовног процеса, пружа информације неопходне за успешно учествовање у савременом друштву. Њена улога је да омогући ученицима овладавање вештинама целоживотног учења, развијање креативности и маште, оспособи их за улогу одговорног члана друштва.Библиотека нуди помоћ у прикупљању материјала, информација, извора, помоћ у учењу за све учеснике у образовном процесу. Она омогућава развијање критичког мишљења и умеће делотворног коришћења информација у свим облицима и на свим медијима. Улога школске библиотеке постаје све значајнија, јер представља огледало школе и њених вредности у моралним, друштвеним и образовним питањима и циљевима.

ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

Школски библиотекар као стручни сарадник својим ангажовањем доприноси остваривању и унапређивању образовно-васпитног рада установе. Програм рада школског библиотекара обухвата задатке и послове из области образовања и васпитања, као и библиотечко - информативне послове, као и из домена културе и уметности. Циљеви који су неопходни за унапређивање писмености, подучавања учења, подизање културног нивоа су следећи: - Подршка образовним циљевима наведеним у наставном плану и програму - Развијање и неговање навика читања и уживања у читању код деце, као и коришћења библиотеке током читавог живота - Пружање прилике за коришћење информација у циљу стицања знања, развијања маште - Подстицање ученика да користе вештине вредновања и коришћења информација - Обезбеђивање приступа локалним, регионалним, националним и глобалним изворима, што ученике доводи у додир са различитим идејама, искуствима и ставовима - Организовање активности које јачају друштвену и културну свест - Сарадња са наставницима,ученицима,родитељима, управом у циљу остваривања циљева школе - Заступање начела слободе мишљења и приступа информацијама као неопходан предуслов за одговорно учешће у демократском друштву - Промоција читања и услуга школске библиотеке у школској и друштвеној заједници. Како би се ови циљеви остварили, школска библиотека побољшава своје услуге континуирано.

ЗАДАЦИ ПРОГРАМА

Школска библиотека нуди књиге и друге изворе свим учесницима образовног процеса. Нуди помоћ при учењу. Помаже у развијању критичког мишљења, а сарадњом са наставницима и заједничким утицајем на ученике доприноси већем нивоу писмености, бољем овладавању вештинама читања, учења, решавања проблема. Библитекар доприноси унапређивању свих области и подручја рада. Учествује у пословима планирања, организовања, унапређивања и праћења рада школе. Библиотекар, као члан школских тимова има задатке:

-Развијање и неговање читалачких навика и коришћења библиотеке код ученика и наставника, као и правилне употребе свих облика извора информација

- Стварање услова за интердисциплинарни приступ настави и електронском учењу

- Мотивисање за учење и самостално целоживотно учење

- Сарадња са наставницима, ученицима, родитељима

- Подстицање и праћење развоја индивидуалних способности ученика и њиховом професионалном развоју

- Пружање помоћи надареним ученицима при избору литературе , као и ученицима који имају тешкоће у учењу , као и оним ученицима који живе у тежим социјалним условима - Стварање услова за једноставан приступ библиотечком фонду

- Обезбеђивање приступа програмима који раде на развијању информатичке писмености

- Припремање и реализовање библиотечког програма намењеног ученицима са посебним потребама и посебним способностима

- Вођење аутоматизованог библиотечког пословања – инвентарисање и сигнирање,каталогизација, класификација библиотечке грађе и друго

- Заштита и чување библиотечке грађе

АКТИВНОСТИ

Компетенција: Сарадња, рад са подацима и информацијама , одговорно учешће у демократском друштву, компетенције за учење, комуникација, дигитална компетенција Сајт школе и школске библиотеке може бити користан алат у промовисању информационе писмености. Сврха сајта школске библиотеке јесте да пружа релевантне изворе информација ученицима, наставницима, родитељима Ученици сарађују , износе своје идеје у уређивању сајта, као и наставници. Упознавање ученика са радом школске библиотеке и библиотекама у окружењу

Компетенције: Сарадња, предузимљивост оријентација ка предузетништву, одговорно учешће у демократском друштву , одговоран однос према околини, компетенције за учење, комуникација На часу у библиотеци, кроз презентацију, ученици се упознају са радом библиотеке, правилима која у њој важе, другим библиотекама у окружењу. Ученици првог разреда се уписују у библиотеку, постају њени чланови. Промоција библиотеке и читања Компетенције : Сарадња, компетенција за учење, комуникација Промоција се врши преко школског сајта, ту се промовишу услуге , актуелни литерарни, ликовни конкурси на којима се може учествовати . Културне активности и радионице школске библиотеке Израда обележивача за књиге , гостовање песника и уметника, изложбе, Дан књиге и стрипа, литерарна радионица, новинарска секција , библиотечка секција одржаваће се у школској библиотеци уз стручно вођење библиотекара. Наставници и библиотекар сарађују да би: - Да би унапређивали, усмеравали и вредновали учење ученика - Унапређивали наставне планове - Припремали и изводили посебне пројекте - Мотивисали ученике за читење Рад са ученицима - За ученике библиотека треба да буде место окупљања, отворено, слободно окружење за учење и креативно изражавање. Радиће самостално и у групи: -домаће задатке -пројектне задатке -презентације -прикупљати информације и материјал за самостално учење Рад са родитељима Сарадња се можеостварити у следећим областима: - Заједничко реализовање програма - Посета одељења јавној библиотеци - Заједничко читање и промоција писмености - Заједнички маркетинг библиотечких услуга Сарадња са Библиотекарским друштвом Србије - Вођење документације, стручно усавршавање - Вредновање рада библиотеке - Стручно усавршавање.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ДЕЦЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Циљ: Остваривање и развој безбедног и подстицајног окружења у образовновaспитнним установама чиме се остварује право сваког детета да буде заштићено од свих облика насиља и дискриминације.

У школи ће се примењивати документи Посебан протокол за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања и Примена посебног протокола за заштиту деце од насиља.

Облици активности; планиране активности у школи; носиоци активности:

Превентивне активности:

1. Анализа стања безбедности у школи. – анкета за родитеље, ученике и наставнике. - Повезати са резултатима самовредновања у оквиру области Подршка ученицима и Брига о ученицима, Етос - Носиоци активности: Тим за самовредновање

2. Акције за превентивно деловање у школи – реализација- ученици – вршњачки тим: - Кутија поверења. - Страна на сајту школе. - Дан толеранције. - Израда паноа у школи посвећено теми ненасиља, толеранције, пријатељству, разумевању, лепим речима... - Маркирање ризичних датума и дефинисање превентивних мера. - Спортска такмичења и турнири као превентивне активности. - Организовање радионица . - Ученичке прославе и организовање саморегулације дисциплине - Активирање деце у припреми и извођењу позоришних представа које ће се изводити на школском и локалном нивоу. - Обележавање Дана школе и школске славе. - Посете позоришним представама . - Учешће ученика на изложбама ликовних радова, литералним и музичким манифестацијама и конкурсима. – платформа *Чувам те*

3. Акције за превентивно деловање у школи- реализација родитељи и наставници.. - Израда материјала, постера, цртежа у којима се пропагира ненасилно понашање- деца осмишљавају, одрасли организују штампу. - Организације дебате са темом ненасиља. - Организовање хуманитарних акција - Награђивање актера добре праксе.

4. Психо-педагошко образовање ученика, наставника и родитеља, разговори са педагогом у вези са ненасилним техникама комуникације: вођени дијалог, позитивна дисциплина, ресторативна дисциплина.

5. Обавештавање свих актера у школи са документима, плановима рада и резултатима: усмено, извештаји, огласна табла у зборници и у холу школе – Наставничко веће, Школски одбор, Савет родитеља, ОЗ, Ђачки парламент, Вршњачки тим, ненаставно особље.

6. Поступање у складу са акционим планом за превенцију насиља у школи и имплементирати пројекат Школа без насиља. Активности предложене Акционим планом треба да обезбеде стварање атмосфере сигурности, поверења и поштовања

дечијих права кроз јединствено деловање школе (образовно васпитне установе), институција локалне заједнице и Министарства просвете и науке. При спровођењу програма за заштиту деце од насиља и реализације Акционог плана за превенцију насиља у школи неопходна је сарадња и координисање активности са институцијама: Министарство просвете, Министарство унутрашњих послова, Министарство спорта, Министарство рада и социјалне политике, Министарство културе, Министарство за државну управу и локалну самоуправу, Завод за унапређивање образовања и васпитања, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Центар за социјални рад.

Интервентне активности:

1. Евидентирање насилног понашања – посебни обрасци – разредне старешине, педагог, директор, дежурни наставници.
2. Укључивање других институција за превентивно и хитно деловање – спољашња заштитна мрежа: Центар за социјани рад, Министарство унутрашњих послова, Дом здравља Врачар и друге.
3. Похваљивање позитивних промена у понашању и награђивање. Наставничко веће, оглашавање похваљених ученика.
4. Сазивање састанака Тима за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања по потреби, доношење конкретних мера и поступање на основу донетих мера. Вођење записника

ПРОГРАМ РАДА ТИМА ЗА ДОДАТНУ ОБРАЗОВНУ ПОДРШКУ

ИНКЛУЗИЈА је укључивање сваког детета у образовно-васпитни процес уз прилагођавање специфичним особеностима детета и пружање подршке у учењу и развоју. У школи се прилагођавају облици, методе рада, темпо учења или садржаји рада по потребама детета или по мишљењу интерресорне комисије.

ИОП 1 - ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАН – индивидуализација наставе се ради за ученике којима је потребна подршка у учењу и социјализацији прилагођавањем метода и облика рада, и за ученике са специфичним способностима. Наставници израђују оперативне планове индивидуализоване наставе. По потреби се ангажује лични пратилац детета или особе за подршку.

ИОП 2 - ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАН – индивидуализација наставе се ради за ученике којима је потребна специфична помоћ и подршка у савлађивању школског програма и социјализацији и за ученике са специфичним способностима, подразумева мењање и прилагођавање садржаја школског програма и стандарда знања специфичностима детета, уз обавезан пристанак родитеља и при прибављеном мишљењу интерресорне комисије. ИОП2 разматра тим за инклузију, а усваја педагошки колегијум. По потреби се ангажује лични пратилац детета или особе за подршку.

ИОП 3 – ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈА НАСТАВЕ И ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАН за даровите ученике. У школи се одржавају састанци тимова за

инклузију по плану који садржи Годишњи план рада школе. Индивидуални образовни планови свих ученика који се образују по индивидуалном образовном плану чине прилог школског програма и садрже:

1. Начин прилагођавања рада и услова у којима се изводи образовно-васпитни рад.

2. Начин прилагођавања циљева и исход, као и садржаја образовно-васпитног рада.

3. Начин остваривања додатне подршке за ученике школе.

ТИМ ЗА ИЗРАДУ ИНДИВИДУАЛНОГ ОБРАЗОВНОГ ПЛАНА за сваког појединачног ученика

- Наставник разредене наставе, одељенски старешина
- Предметни наставници
- Психолог
- Родитељ
- Лични пратилац детета или особа за подршку

ПЛАН АКТИВНОСТИ ЗА ИЗРАДУ ИОП-а

АКТИВНОСТИ	УЧЕСНИЦИ	РЕАЛИЗУЈЕ	ВРЕМЕ
Формирање стручног тима за инклузивно образовање на нивоу школе.	Чланови Стручног тима за инклузију	Директор	Август
Посматрање и упознавање ученика код којих су уочене сметње у развоју, сарадња и разговори са родитељима.	Наставници разредне наставе Наставници предметне наставе Разредне старешине	Наставници Психолог	Септембар Октобар Новембар
Прибављање сагласности родитеља за ИОП	Наставник разредне наставе Разредни старешина Родитељи	Разредни старешина Психолог	Када се утврди потреба за писањем ИОП-а
Прикупљање потребних информација и документације о детету и излагање потребе за ИОП – опис ситуације детета	Наставник разредне наставе, Разредни старешина	Интересорна комисија Тим за инклузију	Након утврђивања потребе за ИОП-ом
Формирање Тима за ИОП за сваког ученика	Наставник разредне наставе односно одељенски старешина, Психолог	Педагошки колегијум	Након утврђивања потребе за ИОП-ом.
Израда педагошког профила детета на основу налаза и свих сакупљених података о детету. Поступци прикупљања података о ученику: Разговор, посматрање, тестови, преглед постојећих докумената о ученику и степен аобразовног постигнућа.	Информације се прикупљају од родитеља и других чланова породице, наставника који познају дете или наставника кога препоручи родитељ, педагога из школе и стручних сарадника ван школе који добро познају дете,детета за које се прави профил, вршњака који добро познају дете за	Тим за ИОП Психолог Родитељи Наставници	

	који се прави профил		
Доношење индивидуалног образовног плана (ИОП) за сваког ученика посебно.	Тим за ИОП за свако дете прави индивидуални план	Педагошки колегијум на предлог Стручног тима за инклузију	Педагошки колегијум на предлог Стручног тима за инклузију
Реализација ИОПа	Наставници разредне наставе Наставници предметне наставе Родитељи Наставник сарадник	Наставници Родитељи	
Евалуација ИОП-а	Наставници разредне наставе Наставници предметне наставе Родитељи Наставник Сарадник	Наставници Стручни сарадник - психолог	У првој години тромесечно, даље на крају сваког полугодишта.

ПРОГРАМ И ПЛАН ПРАЋЕЊА И АДАПТАЦИЈЕ УЧЕНИКА ПРВИХ РАЗРЕДА И НОВОУПИСАНИХ УЧЕНИКА ОД ДРУГОГ ДО ОСМОГ РАЗРЕДА

Упис ученика првог разреда дефинисан је Законом о основама система образовања и васпитања и предвиђа проверу спремности ученика за школу, као и остале процедуре. Ова процедура подразумева разговор са родитељима, односно законским старатељима, како би се добило што више релевантних података о детету и на тај начин извршио правилан одабир учитеља и формирање одељења. Процедура уписа ученика у друге разреде предвиђа разговор стручних сарадника са учеником и родитељима како би ученик био распоређен у адекватно одељење. Разговор са новоуписаним ученицима обавља и директор школе. Родитељи попуњавају упитник у коме се налазе релевантни подаци о новоуписаном ученику ученику.

РАЗРЕД	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	НОСИОЦИ	АКТИВНОСТИ
Први	септембар	Педагог, психолог, директор	Посета одељењима са циљем представљања првацима;
Први	октобар-новембар	Педагог, психолог, директор	Посета часовима у првом разреду, праћење адаптације ученика, прихватање правила понашања у школи, укључивање у вршњачку групу, почетно писање...
Први	новембар	Педагог, психолог	Консултације са учитељима, праћење адаптације ученика, нарочито оних који испољавају развојне специфичности .
Други /осми	током школске године	Педагог, психолог, директор	Разговори са стрешинама, родитељима, новим ученицима, у циљу што боље адаптације на школску средину и обавезе. Индивидуални разговори деце са педагогом/психологом. Вођење педагошке документације.

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Правилно и успешно одвијање образовно-васпитног рада захтева сарадњу и укључивање родитеља у образовни процес. Школа је обавезна да програмира и спроводи сарадњу са родитељима, да их обавештава свим питањима која се тичу школовања, о напредовању ученика, проблемима са којима се сусрећу током реализације образовно-васпитног рада. Родитељи се укључују у образовно-васпитни рад кроз сарадњу са одељенским старешином, предметним наставницима, стручним сарадницима и директором школе. Школа информише родитеље о реализацији Годишњег плана рада школе и Школског програма путем школског сајта.

САВЕТ РОДИТЕЉА чине родитељи представници сваког одељења. Они су веома важан и делотворан актер у информисању родитеља о свим важним темама и активностима. Редовни састанци Савета родитеља, вајбер комуникација и мејлинг члановима савета родитеља су доступни сви школски извештаји са класификационих периода, одлуке наставничког већа и текуће актуелности школе на google учионици Савета родитеља.

ИНДИВИДУАЛНИ КОНТАКТ СА РОДИТЕЉИМА остварује одељенски старешина који родитељима, по потреби, заказује састанак са предметним наставником, ван отворених врата. Остварује се и писани, као и телефонски контакт са родитељима ради благовременог информисања, уколико родитељ није у могућности да посети школу. Сваки одељенски старешина одређује термин у ком прима родитеље. Родитељи такође, могу да закажу састанке и са директором и стручном службом. Мејлови директора, педагога и психолога школе се налазе на школском сајту, тако да могу и електронским путем да остваре комуникацију.

ОТВОРЕНА ВРАТА одвијају се четири пута годишње, одређују се , на огласну таблу и сајт, стављају термини великих отворених врата. У сваком полугодишту има по два термина за посету свим наставницима, како би се омогућило родитељима да се информишу о напредовању свог детета код свих наставника у истом термину.На тај начин стичу увид у рад, понашање, напредовање и постигнућа свог детета. Предметни наставник, том приликом, а на основу своје евиденције , сумативног и формативног оцењивања , даје смернице родитељу како да утиче и подстиче напредовање детета. Поред заједничких отворених врата, родитељ се може информисати и у терминима које сваки предметни наставник одреди као своја отворена врата.

РОДИТЕЉСКИ САСТАНЦИ представљају обавезан и сталан вид комуникације родитеља, разредног старешине и међу самим родитељима.

САДРЖАЈИ који се реализују у оквиру родитељских састанака:

Септембар - Правила понашања у установи (ученици, наставници, родитељи); Упознавање са школским документима; Информације о терминима допунске, додатне, секција; Школски календар - Избор представника Савета родитеља.

Новембар - Реализација образовно-васпитног рада; Успех на крају првог класификационог периода, дисциплина, изостанци ученика; Предлог мера за побољшање успеха; Разматрање извештаја о изведеним путовањима

Децембар - Реализација образовно-васпитног процеса – Успех на крају првог полугодишта дисциплина, изостанци ученика - Предлог мера за побољшање успеха - Евалуација програма сарадње са породицом

Март - Реализација образовно-васпитног процеса; Успех на крају трећег класификационог периода, дисциплина, изостанци; Разматрање извештаја са

систематских прегледа ученика - Организација припремне наставе за ученике осмог разреда

Јун - Реализација образовно-васпитног рада; Успех на крају другог полугодишта, дисциплина, изостанци; Извештај са припремне наставе ученика и информације о даљем току припремне наставе; Разматрање програма путовања за ученике за наредну годину; Учешће родитеља у школским тимовима (сваки тим има и представника родитеља).

Школа је направила план укључивања родитеља, односно другог законског заступника у рад школе. План ће се реализовати кроз:

- Отворена врата –појединачни термини (једном недељно)

- Велика отворена врата (четири пута годишње) – наставници свих предмета

- Родитељски састанци (пет пута годишње)-разредни старешина

- Радионица превенције насиља – води Тим за заштиту од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације;

- Пројекат „Професионална орјентација„ – трибина за родитеље коју воде разредни старешина и психолог школе

- Презентација о завршном испиту - Директор - Родитељи посматрачи часа – предметни наставници и родитељи

- Родитељи предавачи – родитељ бира наставну јединицу и сарађује са предметним наставником или разредним наставником

- Учешће родитеља у ваннаставним активностима, манифестацијама - креативне радионице за продајни новогодишњи и ускршњи сајам ученичких рукотворина, учешће у Спортском дану...

ПРОГРАМ УКЉУЧИВАЊА РОДИТЕЉА, ОДНОСНО ДРУГОГ ЗАКОНСКОГ ЗАСТУПНИКА У РАД ШКОЛЕ

Циљ: Побољшавање сарадње са родитељима и породицом ученика.

Област сарадње	Садржај сарадње	Облик сарадње	Реализатори
Редовна настава, ваннаставне и ваншколске активности	Праћење и анализа образовних постигнућа и понашања ученика на квалификационим периодима	Дан отворених врата родитељски састанак индивидуални разговори	Одељењске старешине, предметни наставници, стручни сарадници, родитељи
Законска ингеренција родитеља (тимови, комисије, органи школе)	Информисање и доношење одлука око безбедносних, организационих, финансијских питања	Састанци: Савета родитеља Школског одбора Стручних актива за ШРП Тима за самовредновање	Представници: Савета родитеља Школског одбора Стручног актива за ШРП Тима за самовредновање Наставничко веће
Безбедност ученика	Информисање о законској регулативи: Плану заштите деце од насиља, Правилнику о протоколима нивоа насиља и евиденција насиља	Састанци Савета родитеља Родитељски састанци	Директор, психолог, одељењске старешине, родитељи
Професионална	Саветодавни рад са	Индивидуални	Психолог, педагог,

оријентација	родитељима и повратна информација о психолошком испитивању за потребе ПО	разговори	родитељи
Тематски разговори према развојним потребама узраста ученика	Интерактивни разговори на теме: Ваше дете је пошло у школу Пубертет и адолесценција Ментална хигијена Куда после ОШ Дисциплиновање детета уз поштовање правила Правилне методе учења	Родитељски састанци Предавања Радионице Електронска комуникација	Психолог, педагог, школски лекар, стручна лица, одељењске старешине
Друштвене, културне, спортске, хуманитарне акције	Дефинисање и реализација разноврсних облика ваннаставних активности Клуба родитеља	Пројекти, концерти, представе, приредбе, изложбе, хуманитарне акције	Родитељи, наставници, ученици, стручни сарадници

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ИНСТИТУЦИЈАМА И ЛОКАЛНОМ ЗАЈЕДНИЦОМ

Предмет	Институција	Компетенција ученика
Српски језик	Народна библиотека Позоришта: народно, БДП, ЈДП Сајам књига	Кроз комуникавију негује културу изражавања и чува језички идентитет, проналази различите изворе едукације.
Ликовна култура	Галерије	Променом средине самопроцењује своје знање и стиче нова искуства, развија сопствене стваралачке способности и осећај за естетику.
Музичка култура	Народно позориште – опера Позориште на Теразијама – мјузикл Београдска филхармонија	Променом средине самопроцењује дотадашња знања и стиче нова искуства, развија осећај за естетику звука.
Историја	Историјски музеј Народни музеј Војни музеј Музеј Вука и Доситеја Галерија фресака Архив Србије Конак кнеза Милоша и Конак књегиње Љубице	Негује своју националну и културну баштину, упознаје традицију и културни идентитет.
Географија	Планетаријум	Користи различите изворе информација.
Биологија	Природњачки музеј Ботаничка башта Зоолошки врт Фестивал науке	Развија свест о положају човека у природи Развија еколошку свест Проширује знања Повезује научено и очигледно Теоретско знање примењује у пракси.
Хемија	Хемијски факултет Фестивал науке	Проширују знање Повезујују научено и очиглесно Теоријско знање повезују у пракси
Физика	Музика Николе Тесле Фестивал науке	Проширују знање Повезујују научено и очиглесно Теоријско знање повезују у пракси.
Страни језици: енглески и немачки	Амерички кутак Британ кансл Гете институт	Негују језичку културу и упознају културу народа чији језик изучавају Повезују нова знања кроз ваншколска учења.
Веронаука	Храм Светог Саве Синагога Бајракли џамија Католичка црква	Поштују равноправност различитих верских заједница и развијају толеранцију.
Грађанско васпитање	Општина Врачар Народна скупштина	Разликују јавне и приватне податке Користе правила чувања приватности

		података.
Физичко и здравствено васпитање	Спортки центар Врачар Дом здравља Врачар	Учи културу свакодневног живљења Јача спортски дух и фер-плеј Брине о свом здрављу и физичком развоју.
Народна традиција	Педагошки музеј Етнолошки музеј	Упознају традицију и културу свог народа Јачају сопствени национални идентитет
Професионалкна оријентација	Национална служба за запошљавање	Упознају се са различитим професијама и пословима Самоувид у сопствене способности и могућности који им користи при избору будућег позива.

ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРЈЕНТАЦИЈЕ УЧЕНИКА

Координатор професионалне оријентације за нашу школу:

проф. српског језика Марина Глинос (Glynos)

АКТИВНОСТ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	НАЧИН РЕАЛИЗАЦИЈЕ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ
Континуирано праћење развоја ученика и благовремено уочавање евентуалних проблема.	септембар, октобар	Систематски прегледи	Лекари, учитељи, одељењске старешине
ЗА УЧЕНИКЕ 1, 2, 3. и 4. РАЗРЕДА			
Упознавање индивидуалних карактеристика, посебности, интересовања и склоности ученика.	током године	часови одељењског старешине, радионице	учитељи
Представљам Вам мог тату, маму... Занимања мојих родитеља;	новембар	час одељењског старешине, родитељи представљају своја занимања;	учитељи, родитељи
Изградња и неговање позитивних ставова према раду.	током године	сви облици и подручја васпитно-образовног рада	учитељи
Имитација основних радњи у појединим занимањима и употреба средстава рада везаних за њих.	током године	сви облици и подручја рада	учитељи, педагог
Креативна обрада тема: Моје жеље и снови Волео бих да постанем	децембар	ликовна радионица	учитељ
„У здравом телу, здрав дух“ – формирање навика за бављењем физичким активностима	током године	спортске активности	учитељи
Израда, сакупљање и изложба литерарних и ликовних радова везаних за професионалну оријентацију.	током године	слободне, литерарне и ликовне активности	учитељи
ЗА УЧЕНИКЕ 5. и 6. РАЗРЕДА			
Идентификовање деце са посебно израженим склоностима – уметност, друштвене науке, природне науке.	током године	сви облици и подручја васпитно-образовног рада	наставници, педагог
Утицање на даље формирање навика за бављење спортским и физичким активностима.	током године	часови физичког васпитања, спортови, секције	наставник физичког

Помоћ ученицима који имају тешкоће у развоју и развијању интересовања у складу са њиховим способностима.	током године	индивидуални или групни рад	наставници, педагог
Стицање потпунијих знања о занимањима кроз различите наставне предмете.	током године	сви облици и подручја васпитно-образовног рада	наставници, стручни сарадници
„Којим пословима се баве људи око мене – занимања родитеља“	током године	часови одељењског старешине	одељењске старешине, родитељи
„Мој будући позив“	током године	литерарни и ликовни радови	носиоци секција
Пружање помоћи родитељима у подстицању и усмеравању професионалног развоја деце.	током године	родитељски састанци	наставници, педагог
ЗА УЧЕНИКЕ 7. И 8. РАЗРЕДА			
Професионално информисање и саветовање у установи. Праћење и процена професионалног развоја ученика.	током године	часови одељењског старешине	одељењске старешине и педагог
Помоћ ученицима у стицању увида у сопствене потенцијале и способности.	током године	час одељењског старешине	одељењске старешине и педагог
Информисање и упознавање ученика са појмом и значајем професионалне оријентације.	током првог полугодишта	час одељењског старешине	Координатор професионалне оријентације (Марина Глинос)
Испитивање професионалних интересовања, опредељења и способности ученика.	јануар, фебруар	организовани одлазак у Националну службу запошљавања ради тестирања	Стручна психолошка служба
Организовање присуства Дану отворених врата, Сајму образовања, Сајму науке и сл.	април, мај	посета наведеним догађајима	Представници средњих школа, одељењске старешине 8. разреда.
Упућивање ученика у коришћење различитих извора информација у процесу избора занимања и самостално тражење информација путем интернета, сајтова средњих школа.	март, април, мај	часови одељењског старешине	одељењске старешине, стручни сарадници
Сарадња са средњим	април, мај	Гостовања	одељењски старешина,

школама		представника средњих школа и организован одлазак наших ученика у поједине средње школе.	координатор пројекта за школу
Сусрети и сарадња са родитељима на плану професионалне оријентације.	друго полугодиште	Индивидуални и групни разговори	педагог, координатор пројекта
Информисање ученика о Календару уписа у средње школе, процедури и начину полагања завршних испита и њиховим обавезама.	мај	информисање	одељењске старешине, педагог

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЗДРАВЉА

ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНОГ ПРОСВЕЋИВАЊА У ШКОЛИ ЈЕ УСМЕРЕН НА: - Унапређивањем знања и развијањем вештина активним укључивањем ученика и учењем заснованом на искуству. Спроводи се континуирано у основној школи.

ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ ПРОГРАМА ЗДРАВСТВЕНЕ ПРЕВЕНЦИЈЕ И ПРОСВЕЋИВАЊА У ШКОЛИ

Циљ здравственог васпитања јесте да ученици овладају основним знањима, вештинама, ставовима и вредностима из области здравственог васпитања кроз учење засновано на искуству.Учење садржаја здравственог васпитања подразумева превођење онога што знамо о здрављу у жељени начин понашања уз препознавање правих животних вредности и подстицање оптималног развоја личности.

Задаци здравственог васпитања: Стицање знања о ЗДРАВСТВЕНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ УЧЕНИКА И ПРЕВЕНЦИЈА. Циљ наставе здравственог васпитања јесте да ученици овладају основним знањима, вештинама, ставовима и вредностима из области здравственог васпитања, кроз учење засновано на искуству. Учење садржаја здравственог васпитања подразумева превођење онога што знамо о здрављу у жељени начин понашања, уз препознавање правих животних вредности и подстицање оптималног развоја личности - Формирање ставова и понашање ученика у вези са здрављем и здравим начином живота и развојем хуманизације односа; - Унапређење хигијенских и радних услова у школи и елиминисање утицаја који штетно делују на здравље; - Остваривање активног односа и узајамне сарадње школе, породица и заједнице на развоју, заштити и унапређењу здравља ученика. Здравствена заштита ученика се организује уз сарадњу са педијатријском службом Дома здравља Врачар, ради очувања здравља ученика, обухвата и вршење редовних вакцинација и систематских прегледа.

ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Циљ и задаци: Циљ наставе здравственог васпитања јесте да ученици овладају основним знањима, вештинама, ставовима и вредностима из области здравственог васпитања, кроз учење засновано на искуству. Учење садржаја здравственог васпитања подразумева превођење онога што знамо о здрављу у жељени начин понашања, уз препознавање правих животних вредности и подстицање оптималног развоја личности.

Задаци наставе здравственог васпитања су: - развијање психички и физички здраве личности, одговорне према сопственом здрављу; - стварање позитивног односа и мотивације за здрав начин живљења; - васпитавање ученика за рад и живот у здравој средини; - стицање знања, умења, ставова и вредности у циљу очувања и унапређивања здравља; - промовисање позитивних социјалних интеракција у циљу очувања здравља, - подстицање сазнања о себи, свом телу и сопственим способностима; - развијање психичких и моторних способности у складу са индивидуалним карактеристикама; - мотивисање и оспособљавање ученика да буду активни учесници у очувању свог здравља; - развијање навика код ученика за очување и неговање своје околине; - развијање истраживачких способности, критичког мишљења и креативности; - проширивање знања о јединству и свеопштој повезаности процеса у природи; - развијање одговорног односа према себи и другима; - укључивање породице на плану промовисања здравља и усвајања здравог начина живота; - развијање међусобног поштовања, поверења, искрености, уважавања личности, једнакости и отворене комуникације; - усвајање и прихватање позитивних и сузбијање негативних облика

понашања значајних за очување здравља; - упознавање са најосновнијим елементима здравог начина живота; - упознавање са протективним факторима за здравље, као што су: физичка активност и боравак у природи.

ПРВИ РАЗРЕД (флексибилно прилагодити постављеним циљевима образовања и условима рада у школи)

Оперативни задаци: - усвајање основних информација о здрављу; формирање у ученику жеље да упозна своје тело; усвајање основних знања о улози и значају физичке активности; упознавање са потребом усклађивања времена за игру, рад и одмор; упознавање са најчешћим ситуацијама у којима дете може да се повреди; - стицање знања и вештина из области одржавања личне и колективне хигијене; упознавање са основним појмовима правилне исхране; упознавање са штетним ефектима појединих супстанци, са акцентом на штетне ефекте дувана и алкохола; прихватање оних које се од мене разликују; стицање основних појмова о начину самозаштите и заштите.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА: I Тема - Ово сам ја (8 часова)

1. Упознај своје тело - дијалошком методом пружити могућност свим ученицима да именују и покажу делове свога тела. Коришћењем слика човечјег тела, учитељ ће показати све делове тела у зависности од њиховог интересовања. Ангажовати ученике и подстаћи их да кроз покрет покажу шта све могу својим телом, како би схватили моторичку активност и еластичност организма. Нагласити значај физичке активности и физичког васпитања као предмета.

2. И ја растем - кроз причу о биљкама и животињама подстаћи ученике да размишљају и износе своје интерпретације на тему растем и развијам се. Кроз различите активности упознати их са факторима од којих зависе раст и развој (наслеђе, исхрана, хигијена, физичка активност).

3. Видим, чујем, осећам - обрадити чула на нивоу информисаности ученика. - Око - обрадити кроз вежбу посматрања и запажања значајних појединости на одређеним предметима. Читањем текста указати ученицима на потребу да се текст удаљи од очију и да природна и вештачка светлост треба да долазе са леве стране. Нагласити неопходност ношења наочара у ситуацији када је то потребно. - Ухо - може се реализовати на више начина: слушањем музике, шумова, разликовањем звукова и различитих тонова. Подстаћи ученике да пажљиво слушају саговорника. - Осећам - кроз истраживачке активности, експериментисање и игру са предметима и биљкама упознати ученике са основним информацијама о чулу мириса, укуса и додира. Подстицати ученике да своја знања практично примене (процена исправности намирница). Наставу учинити занимљивом кроз осмишљене разноврсне активности и стваралачке идеје ученика (мирис - цвеће, сапун; укус - чоколада, лимун; додир - меко, тврдо, топло, хладно).

4. Како сам дошао на свет - За реализацију ових садржаја из здравственог васпитања укључити родитеље. Осмишљено кроз разговор са ученицима направити поређење са кућним љубимцима и домаћим животињама. Поступно, у складу са узрастом ученика, појединачно и групно испричати основне појмове о рађању, полу и полним разликама.

II Тема - Шта знам о здрављу (8 часова)

1. Моје здравље - да би разумели појам "здравље", ученике треба подстаћи да размишљају и причају о свом виђењу на тему - Шта значи бити здрав, када се осећају "здраво", шта све могу када су здрави, а шта не могу кад нису здрави.

2. Ко све брине о мом здрављу - Сагледавање ко све и на који начин брине о њиховом здрављу (родитељи, старатељи, бака, дека, доктор, зубар, учитељ...).

3. Шта се ради у дому здравља и болници - дијалошком методом и игром "доктора" приближити ученицима важност и значај: - систематских прегледа (мерење телесне тежине и висине, држање тела, кичма, стопала, праћење развоја)

Област рада	Активности	Реализатори
Праћење здравственог стања ученика прегледа	Реализација планираних систематских Сарадња са лекарима специјалистима – ортопед, логопед, стоматолог, очни лекар, физијатар; Информисање родитеља о добијеним резултатима специјалистичких прегледа.	Дечји диспанзер, Дома здравља Врачар, здравствени радници, одељењске старешине
Хигијенски услови	Контрола општег хигијенског стања ученика Стална контрола хигијенских услова у школским просторијама и школском дворишту; Рад на спречавању настанка и ширења заразних болести.	Сви запослени, ученици
Едукација	Организовање трибина, радионица и саветовалишта о различитим темама везаним за здравље (разноврсна исхрана, хигијена, заразне болести, болести везане за неправилну исхрану гојазност, булимија, анорексија, репродуктивно здравље, болести зависности, психоактивне супстанце, интернет).	Дечји диспанзер, Дома здравља Врачар, родитељи, здравствени радници, Институт за јавно здравље, Тим за превенцију, одељењске старешине, ученици
Средства за прву помоћ	Набавка	Директор

ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Циљ програма социјалне заштите је брига и заштита ученика из осетљивих друштвених група и превентивно или интервентно деловање у сарадњи са надлежним институцијама.

Област рада	Реализатори	Активности
Материјална подршка	ПП служба, одељењске старешине, директор, општина Врачар, град Београд	Сарадња са надлежним установама социјалне заштите у циљу превенције или интервенције за ученике из осетљивих друштвених група
Подршка у учењу	Стручна служба, одељењске старешине, предметни наставници, вршњачки тим	Праћење ученика у напредовању у учењу
Подршка у заштити од занемаривања, злостављања и насиља	Стручна служба, одељењске старешине, предметни наставници, вршњачки тим, директор, Центар за социјални рад	Сарадња са надлежним установама социјалне заштите у циљу превенције или интервенције за ученике из осетљивих друштвених група; Сарадња са надлежним институцијама у случајевима насиља у породици; Праћење прихватања ученика у вршњачкој групи и његова социјализација

ПРОГРАМ ЕКОЛОГИЈЕ И ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Заштита животне средине обухвата активности усмерене на развој еколошке свести, као и очување природних ресурса. Школа доприноси заштити животне средине остваривањем програма заштите животне средине – локалним еколошким акцијама, заједничким активностима школе, родитеља и јединице локалне самоуправе у анализи стања животне средине и акција за заштиту животне средине. Основно начело екообразовања и васпитања изражено је у захтеву да еколошко образовање не буде само информисање и да знања која ученици стичу не буду само на нивоу обавештености, већ да читав живот у образовним установама буде у сагласности са еколошким захтевима. Наставни програм у млађим разредима основне школе предвиђа посебне садржаје из области заштите и унапређивања животне средине у више предмета. Ипак, највише су заступљени у наставним предметима Свет око нас у првом и другом разреду и Природа и друштво у трећем и четвртом разреду основног образовања. Изборни предмет у првом циклусу основног образовања чију основу чине садржаји из екологије је наставни предмет Чувари природе. Еколошки садржаји у старијим разредима основног образовања (од 5. до 8. разреда) су заступљени кроз наставне предмете природних наука: биологије, географије, хемије и физике. Осим тога, у свим разредима кроз часове одељенског старешине и Ученичког парламента, разматраће се теме и спроводити акције које за циљ имају очување животне средине.

Неке активности: Еко акције, Еко квиз, Еколошке радионице, обележавање значајних датума.

Активности	Начин реализације	Носиоци активности	Време реализације
Реализација тема на часовима одељењског старешине: „Дан животиња— „Природа се воли и чува" „Уређујемо учионицу", „Наши трагови по клупама, зидовима'' „Еколошки бонтон''	Часови одељењског старешине	Одељењске старешине	Током школске године
ЕКО квиз	У сарадњи са ЈКП „Градска чистоћа"	Наставници географије и биологије	октобар
Реализација хуманитарне акције „Чепом до осмеха—	Сакупљање пластичних чепова у школи	Наставница биологије	Током школске године
Сакупљање секундарних сировина - акција сакупљања старог папира	Током године редовно сакупљање и одлагање отпада.	Предметни наставници и ученици	Током школске године
Дан без дуванског дима	Прављење едукативних паноа, предавања на тему, презентације ученика 7. разреда	Наставници биологије и хемије	31. јануар
Обележавање Светског дана воде	Прављење едукативних паноа, предавања на тему, презентације ученика	Наставници биологије, хемије и географије	22. март
Обележавање Дана планете Земље	Прављење едукативних паноа, предавања на тему, презентације ученика	Одељењске старешине, ученици, наставници разредне и предметне наставе, ученички парламент	21. април
Међународни дан биолошке разноврсности	Прављење едукативних паноа, предавања на тему, презентације ученика 8. разреда	Одељењске старешине, ученици, наставници разредне и предметне наставе	22. мај
Обележавање Светског дана заштите животне средине	Прављење едукативних паноа, предавања на тему, презентације ученика	Одељењске старешине, ученици, наставници разредне и предметне наставе	5. јун

ИЗЛЕТИ И ЕКСКУРЗИЈЕ

Екскурзије и излети су ваннаставни облици образовно – васпитног рада чији је циљ савладавање дела наставног програма непосредним упознавањем садржаја, појава и односа у природној и друштвеној средини, културног наслеђа и привредних токова.

За ученике разредне наставе школа ће организовати два једнодневна излета, као и два спортска дана.

За ученике предметне наставе од V до VIII разреда, школа ће организовати једнодневни излет, као и два спортска дана. Након завршетка школске године, школа ће организовати, у складу са одобрењем Школског одбора и Савета родитеља, седмодневну школу језика у природи.

У млађим разредима су, осим наставе у природи и излета, планиране и **разноврсне посете** током школске године:

Сајам спорта, позоришта, бисокопи, музеји, факултети, концерти, фестивали, друге културне и спортске манифестације, еколошке манифестације и друго. Прецизирање детаља програма, маршруте и времена реализације оваквог вида наставе биће одређено после разматрања понуда и дато у годишњем плану рада школе.

Након изведене наставе у природи или излета, наставник разредне наставе сачињава извештај са оценом о реализацији и квалитету пружених услуга и

процени остварености планираних циљева.

ПОЛУДНЕВНИ ИЗЛЕТИ ОД 1-4. РАЗРЕДА:

ЗНАМЕНИТОСТИ БЕОГРАДА - ПРЕСТОНИЦЕ СРБИЈЕ:

• Дом Народне скупштине, Народно позориште, Народни музеј, Београдска тврђава, Опсерваторија, Војни музеј, Музеј Српске православне цркве, Музеј

Првог српског устанка-Конак кнеза Милоша, Конак књегиње Љубице, Народна библиотека, краљевски дворови на Дедињу, Музеј града, Авала, Јајинци,

Етнографски музеј, Педагошки музеј, Музеј Вука и Доситеја, Саборна црква, храм Светог Саве на Врачару, Храм Светог Марка, Манастир Раковица, Винча,

Природњачки музеј, Ботаничка башта„Јевремовац“, зоолошки врт, Музеј Југословенске кинотеке, Музеј Николе Тесле, Музеј савремене уметности, Музејваздухопловства; Музеј науке и технике; Акваторијум и тропикаријум Дедиње; Пољопривредно добро Радмиловац.

ПРОГРАМ УВОЂЕЊА ПРИПРАВНИКА У ПОСАО

Основни циљ увођења у посао је оспособљавање приправника за самостално извођење образовно-васпитног рада. У току периода приправништва, наставник и стручни сарадник унапређују своја знања стечена на факултету, стичу нова знања и примењују различите облике и методе рада. Увођење у посао остварује се кроз оспособљавање приправника за самосталан образовно-васпитни, васпитно-образовни, васпитни и стручни рад и припрему за полагање испита за лиценцу. Програм увођења у посао садржи и посебан део који се односи на оспособљеност за рад са децом и ученицима са сметњама у развоју.

Програмом увођења у посао постављени су захтеви који се односе на: планирање, програмирње, остваривање и вредновање образовно-васпитног рада; праћење развоја и постигнућа деце и ученика; сарадњу са колегама, породицом и локалном заједницом; рад са децом са сметњама у развоју; професионални развој; документацију наставника и стручних сарадника. За рад приправника одређује се ментор. Реч ментор има своје порекло у латинском језику и значи одани пријатељ. Менторски рад има за циљ да уведе приправника у посао. За ментора може бити одређен истакнути наставник или стручни сарадник са истим степеном и врстом образовања као и приправник, који има лиценцу и најмање пет година радног искуства у области образовања и васпитања.

Ментора одређује директор решењем, почев од првог дана пријема у радни однос приправника, а по претходно прибављеном мишљењу стручног органа и то: - за наставника -од стручног већа за области предмета - за стручног сарадника - од педагошког колегијума. Директор може да одреди за ментора наставника или стручног сарадника из друге школе ако у својој школи нема одговарајуће лице. Установа има обавезу да пријави приправника Министарству просвете најкасније у року од 15 дана од дана његовог пријема у радни однос. Ментор пружа помоћ у припремању и извођењу образовно-васпитног рада; присуствује образовно-васпитном раду најмање 12 часова у току приправничког стажа; анализира образовно-васпитни рад у циљу праћења напредовања приправника; пружа му помоћ у припреми за проверу савладаности програма увођења у посао. Приправник има обавезу да присуствује одговарајућем облику образовноваспитног рада ментора, у трајању од најмање 12 часова у току приправничког стажа. Након савладаног програма увођења у посао приправника, ментор подноси извештај директору о оспособљености припарвника за самостално извођење образовноваспитног рада.

Према Правилнику, евиденцију воде ментор, приправник и установа: Установа води евиденцију о запосленим приправницима, ствара услове за успешно савладавање програма и оспособљавање за самосталан образовно-васпитни рад. Ментор води евиденцију о раду приправника која садржи податке о: временском периоду у коме је радио са приправником, темама и времену посећених часова, односно активностима, запажањима о раду приправника у сагледавању програма, препорукама за унапређивање образовно-васпитног рада и оцени поступања приправника по датим препорукама. Приправник води евиденцију о свом раду: сачињава месечне оперативне планове и програм рада; израђује припреме за одржавање часа: износи запажања о свом раду и раду са ученицима, о посећеним часовима, своја запажања и запажања ментора. Када приправнику престане радни однос у установи пре истека приправничког стажа, прописано је Правилником да приправник преноси у другу установу еиденцију о свом раду и мишљење ментора о увођењу у посао до престанка радног односа. На овај начин стварају се услови за настављање увођења у посао наставника и стручног сарадника у току приправничког стажа.

Провера савладаности програма увођења у посао приправника Проверу савладаности програма врши комисија у седишту школе у којој је запослен приправник. Провера савладаности програма остварује се најраније након годину дана рада у школи извођењем и одбраном часа наставника као и приказом и одбраном активности стручног сарадника у школи. Тему облика образовно-васпитног рада бира

приправник у сарадњи са ментором. Комисију од три члана образује директор решењем. За наставника у школи комисију чини: -директор као председник, -члан стручног већа за област предмета, -школски педагог или школски психолог, односно оба ако их има установа За стручног сарадника: -директор школе као председник, -стручни сарадник друге установе исте врсте и -представник наставничког. Ментор не може да буде члан комисије али има обавезу да присуствује провери савладаности програма.

Приликом сачињавања извештаја комисија разматра: извештај ментора, евиденцију приправника о његовом раду, оцену комисије о припреми, извођењу и одбрани одговарајућег облика образовно-васпитног рада. Извештај комисије садржи: основне податке о приправнику, тему одговарајућег облика образовно-васпитног рада и оцену остварености програма - „у потпуности савладао програм— или „делимично савладао програм". Када комисија оцени да је приправник делимично савладао програм, даје ментору и приправнику препоруку за даљи рад са роком за поновну проверу савладаности програма. Приправник који у потпуности савлада програм стиче право на полагање испита за лиценцу.

ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ

Ред. број	Активности	Обавезе послодавца	Време/реализатори
1	Усклађивање акта о процени ризика са законском регулативом	Благовремено пратити прописе и приступити измени и допуни постојеће документације	Током школаке године Служба општих и правних послова
2	Планирање, избор, коришћење и одржавање средстава за рад, опасних материја и средстава и опреме за личну заштиту на раду	Обезбедити благовремени увид у потојеће стање и планирање потребе	Током школске године, Служба одржавања, предметници наставници (хемија, ТИО)
3	Опремање и уређивање радних места (набавка нових средстава за рад)	Обезбедити благовремени увид у потојеће стање и планирање потребе	Током школске године, Служба одржавања, предметници наставници (хемија, ТИО)
4	Превентивна и периодична испитивања услова радне околине	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за безбедност и здравље на раду	Током школске године, Служба одржавања, предметници наставници (хемија, ТИО)
5	Превентивни и периодични прегледи и испитивања опреме за рад	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за безбедност и здравље на раду	Током школске године, Служба одржавања, предметници наставници (хемија, ТИО)
6	Мере за побољшање услова рада (унапређење начина комуникације са ученицима, запосленима и родитељима). Упознавање Савета родитеља са спроведеним и планираним мерама безбедности и здравља на раду	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за безбедност и здравље на раду	Током школске године Служба одржавања, овлашћене установе за пројектовање и извођење радова
7	Оспособљавање запослених за безбедан и здрав рад	Благовремено обавештавање лица за безбедност и здравље на раду пре ступања на рад запосленог	Током школске године Лице за безбедност и здравље на раду
8	Доношење упутстава за безбедан рад и контрола њихове примене	Израда упутстава за њихово истицање	Током школске године Лице за безбедност и здравље на раду
9	Забрана рада на радном месту или употреба средстава за рад	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за безбедност и здравље на раду	Током школске године Лице за безбедност и здравље на раду
10	Сарадња и координација са Службом медицине рада	Да омогући обуку за пружање прве помоћи за све запослене	Током школске године Лице за БЗНР, Завод за јавно здравље-Београд
11	Евиденција у области безбедности и здравља на раду код послодавца	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР	Током школске године Служба општих и правних послова, Лице за БЗНР
	Опис радних активности Лица	**за БЗНР у послодавца и**	**термини за спровођење**
12	Провере исправности и присутности ПП опреме, ознаке путева евакуације	Да омогући периодично одржавање истих, да обезбеди услове за унапређење система	Током школске године Лице за БЗНР Овлашћене установе

		заштите од пожара (стављање у функцију система за рану дојаву пожара)	
13	Обуке запослених за ПП заштиту	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР	Током школске године Лице за БЗНР Овлашћене установе
14	Реализација вежбе евакуације запослених и ученика у ванредним ситауцијама (пожар, природне катастрофе...)	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР	Током школске године Лице за БЗНР Овлашћене установе
15	Набавка и опремање сандучића за средства прве помоћи	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР	Током школске године Лице за БЗНР
16	Обезбеђење равних, сувих и неклизајућих подних површина у школском простору	Да обезбеди непрестано одржавање и поправку истих	Током школске године Служба одржавања
17	Обезбеђење довољне проветрености, температуре и осветљености свих просторија школе		Током школске године Служба одржавања
18	Набавка нових средстава личне заштите на раду за све запослене као и замене постојећих у случају када су оштећени	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР и запослених	Током школске године Лице за БЗНР
19	Планирање, пројектовање и контрола реалзације нових инсталација	Да омогући присуство лица за БЗНР у свим фазама реализације инвестиционог и интервентног одржавања	Током школске године Запослени, Лице за БЗНР, Овлашћене установе
20	Редован, свакодневни обилазак објекта школе	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР и запослених	Током школске године Лице за БЗНР

Напомена: Све побројане активности представљају скуп активности Лица за безбедност и заштиту на раду и послодавца који се реализују често и као интервентне у складу са новонасталим ситуацијама те их није могуће рашчланити као месечне или кварталне активности.

ПРОГРАМСКИ ЗАДАЦИ ВАСПИТНОГ РАДА У ШКОЛИ

Циљ основног образовања и васпитања је стицање општег образовања и васпитања, складан развој личности и припрема за живот и даље опште стручно образовање и васпитање.

Васпитањем се остварује припрема за живот, оспособљавање за примену стеченог знања и умења и стваралачког коришћења слободног времена.

Програмски задаци и садржаји васпитног рада у школи:
- прилагођавање ученика на школу и учешће у школским активностима,
- подстицање личног развоја,
- подстицање социјалног сазнања и социјалних односа,
-развијање комуникативне способности, сарадње и конструктивног разрешавања сукоба,
- неговање активности за решавање индивидуалних проблема,
- формирање аутономне моралности и изграђивање моралних и других вредности.

Остваривање циљева и задатака васпитног рада ће се вршити кроз наставу и ваннаставне активности. Настојаћемо да наставним садржајима не утичемо само на стицање већ и на прихватање одређених облика и начина понашања ученика. У остваривању програма осим наставника учествоваће и родитељи, друштвено-хуманитарне, спортске, рекреативне, културне и друге организације и удружења.

ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА, ЗАНЕМАРИВАЊА И ПРЕВЕНЦИЈА ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Доношењем Закона о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, Законом о основама система образовања и васпитања, Националним планом акције за децу наша земља се обавезала да предузме мере за спречавање насиља у породици, институцијама и широј друштвеној средини и обезбеди заштиту детета. Ради реализације овог циља израђен је Посебни протокол за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама (у даљем тексту Посебни протокол).
Посебни протокол разрађује интерни поступак у ситуацијама сумње или дешавања насиља, злостављања и занемаривања, али пружа и оквир за превентивне активности рада унапређења стандарда за заштиту деце/ученика.

Насиље је сваки облик једанпут учињеног или поновљеног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства деце/ученика.

Насиље може имати следеће облике:

- Физичко
- Емоционално/психолошко
- Социјално
- Сексуално насиље и злоупотреба деце
- Насиље коришћењем информационих технологија
- Занемаривање и немарно поступање
- Експлоатација

ЗАДАЦИ ШКОЛЕ
У школи ћемо креирати климу у којој се:
-учи, развија, негује и подстиче култура понашања и уважавања личности;
-не толерише насиље;
-не ћути у вези са насиљем;
-развија одговорност
-сазнања о насиљу обавезују да се реагује.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ

Омогућавање услова у школи који деци и ученицима обезбеђују живот и рад који доприносе њиховом оптималном максималном развоју.

Интерес детета/ученика је примаран у односу на интерес свих одраслих који раде у школи или учествују у раду школе.

Обезбеђење поверљивости података и заштита права на приватност детета и ученика.

Учешће детета/ученика у свим фазама процеса заштите кроз благовремена и континуирана обавештења на начин који одговара њиховом узрасту и разумевању ситуације и кроз могућност да изразе своје мишљење.

Протокол се односи на све ученике у школи без обзира на пол, узраст, породични статус, етничко порекло, и било које друге социјалне и индивидуалне карактеристике (боју коже, језик, вероисповест, националност, способности и специфичности детета)

ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА
Општи циљ је унапређење квалитета живота ученика применом:
-мера превенције за стварање безбедне средине за живот и рад ученика
-мера интервенције у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање у школи
Специфични циљеви:
- Спровођење и неговање климе прихватања, толеранције и уважавања.
-Укључивање свих интересних група (ученици, наставници, стручни сарадници, административно и помоћно особље, директор, родитељи, старатељи, локална заједница) у доношење и развијање програма превенције.

-Подизање нивоа свести свих укључених у живот и рад установе за препознавање насиља, злостављања и занемаривања.
-Дефинисање процедура и поступака за заштиту од насиља и реаговања у ситуацијама насиља.
-Информисање свих укључених у живот и рад установе о процедурама и поступцима за заштиту од насиља и реаговање у ситуацијама насиља.

ЗАДАЦИ У ОБЛАСТИ ПРЕВЕНЦИЈЕ
-Упознавање са правном регулативом Општим и Посебним протоколом;
-Израда Програма за заштиту деце / ученика од насиља;
-Дефинисање улога и одговорности у примени процедура и поступака;
-Развијање и поштовање богатства различитости и културе поашања у оквиру васпитно-образовних активности;
-Организовање обука за ненасилну комуникацију и конструктивно решавање конфликата;
-Организовање разговора, трибина, представа, изложби о безбедности и заштити деце/ученика од насиља;
-Дефиинисање правила понашања и последица кршења правила;
-Развијање вештина ефикасног реаговања у ситуацијама насиља;
-Умрежавање свих кључних носилаца превенције насиља (савет родитеља, школски одбор, ученички парламент, наставничко веће).

ЗАДАЦИ У ОБЛАСТИ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

-Усклађена и доследна примена утврђених поступака и процедура у ситуацијама насиља
-Сарадња са релевантним службама
-Континуирано евидентирање случајева насиља
-Праћење и вредновање врста и учесталости насиља путем истраживања, запажања и провере
-Подршка деци која трпе насиље
-Рад са децом која врше насиље
-Оснаживање деце која су посматрачи насиља за конструктивно реаговање
-Саветодавни рад са родитељима
-Сходно томе школа је формирала свој тим који ће радити и пратити реализацију предвиђеног програма.

ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ
Превентивне активности треба да буду у складу са циљевима Посебног протокола и предложеним задацима.
Превентивне активности установа креира у складу са анализом стања и увидом у присутност насиља у својој средини, а на основу:

-Учесталости инцидентних ситуација и броја пријава насиља
-Заступљености различитих врста насиља
-Броја повреда
-Сигурности објекта, дворишта

За анализу стања важни су:
-Процена реализованих обука за запослене и потреба даљег усавршавања
-Број и ефекти реализованих акција које промовишу сарадњу
-Степен и кавлитет укључености родитеља у рад установе
-Доношење правила понашања и њихова доследна примена
-Активно учешће деце у планирању и реализацији превентивних активности
-Сарадња са другим институцијама
-Сарадња са родитељима
-Активирање школског и рекреативног спорта
-Разноврсна понуда слободних активности.

ЧЛАНОВИ ТИМА ЗА ЗАШТИТУ УЧЕНИКА ОД НАСИЉА
Лидија Ручнов, директор
Небојша Ђокић, психолог
Владимир Даниловић, наставник физичког васпитања
Јована Бурмаз, наставник географије
Ивана Жујовић, наставник енглеског језика
Тања Гајић, професор разредне наставе
Лена Срнић , професор разредне наставе

КОРАЦИ И ПОСТУПЦИ ПРИ ИНТЕРВЕНЦИЈИ

СВАКА ОСОБА КОЈА ИМА САЗНАЊЕ О НАСИЉУ, ЗЛОСТАВЉАЊУ И ЗАНЕМАРИВАЊУ ДУЖНА ЈЕ ДА РЕАГУЈЕ.

-Откривање
-Прекидање, заустављање насиља или обавештавање одговорне особе
-Хитна акција
-Смиривање ситуације
-Прикупљање информација
-Консултације
-Обавештавње стручне службе у школи
-Консултовање са службама изван школе – у зависности од сложености ситуације.

ПРОЦЕДУРЕ И ПОСТУПЦИ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ У СЛУЧАЈУ НАСИЉА ИЛИ У СЛУЧАЈУ ПОВРЕДА УЧЕНИКА БЕЗ ЕЛЕМЕНАТА НАСИЉА

Датум и време сазнања о ситуацији:

Начин откривања проблематичне ситуације:	
-лични увид	-пријава посматрача
-уочавање знакова насиља	-пријава родитеља
-пријава особе која је доживела насиље/повреду	

Место где се насиље /повреда догодило/а:
- Учионица - Ходник -Школско двориште -Тоалет - Сала за физичко васпитање - Свлачионица -Трпезарија

Име, презиме и одељење ученика/це над којим је извршено насиље/који је доживео повреду:

Име, презиме и одељење ученика/це за кога/коју постоји сумња да је извршио/ла насиље:

Насилна ситуација се дешава:		
-први пут утврђено	-понавља се	-није

Кратак опис догађаја:

Врста насиља	I ниво	II ниво	III ниво	
Физичко насиље				
Вербално насиље				
Социјално насиље				
Електронско насиље				
Сексуално насиље				

Информисање и консултације у установи – уписати датум:			
Одељењски старешина	Директор	Психолог	Тим за заштиту ученика
Предметни наставник/учитељ	Школски полицајац	Педагог	Неко други

Информисање родитеља – уписати датум:	
Телефонски позив-информисање о догађају	Службени позив на разговор писаним путем

Предузете интервентне и васпитно-дисциплинске мере: Да Не		
- Догађај евидентиран у Књизи дежурства		

- Ученик дао Информацију о догађају у присуству родитеља		
- Директору предат захтев за покретање ВД поступка		
- Појачан васпитни рад са учеником / родитељем (заокружити)		
- Позвана служба хитне помоћи / полиција / ватрогасци		
- Обавештена Школска управа (само за 3.ниво насиља)		
- Друге мере (уписати које)		
- Изречене ВД мере (уписати име ученика) -Опомена -Укор од.старешине -Укор од.већа -Укор директора -Укор Наставничког већа		
- Дефинисане мере друштвено-корисног и хуманитарног рада		

ГОДИШЊИ ПРОГРАМ РАДА

САДРЖАЈ	ДИНАМИКА	НОСИОЦИ
Упознавање са Програмом заштите против насиља Анализа анкете о постојању насиља Анализа стања у установи	Септембар/ октобар	Директор, Тим, Одељенске старешине Ментор
Упознавање ученика и родитеља са ненасилном комуникацијом	Новембар	Одељенске старешине, социјални радник
Дан толеранције (час грађанског и веронауке); едукативно-стимулативна радионица у боравку	Октобар/ Новембар	Тим, психолог, наставник грађанског, веронауке, васпитач
Прављење кутије поверења Упознавање с различитим културама	Новембар	Ученички парламент, едукативно-стимулативне радионице

Јавни час о холокаусту (последице најтежег облика насиља у историји човечанства) Свет око нас – односи у породици	Новембар	Наставник историје, одељенске старешине млађих разреда
Литерарни конкурс на нивоу школе. Тема: *У туђој кожи.* Најбољи рад биће објављен (увођење зидних новина) и награђен Састанак Тима за заштиту ученика од насиља	Децембар	
Презентовање једног искуства ефикасног решавања проблема насиља Недеља лепих порука (зидне новине)	Фебруар	Психолог и социјални радник, Ученици
Скеч: поштовање различитости – пишу и спроводе ученици Огледни час географије: упознавање с обичајима и различитим културама	Март/април	Драмска секција, Наставник географије
Спортски дан посвећен безбедном и сигурном окружењу	Мај	Наставници и ученици
Истраживање о учесталости и врстама насиља у школи	Мај	Тим
Евалуација Програма прегледом документације и резултати истраживања; измене у Програму	Јун/јул	Тим

ПРЕВЕНТИВНЕ МЕРЕ ТИМА ЗА ЗАШТИТУ УЧЕНИКА ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ, НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

У складу са законским одредбама и протоколом о поступању Тим за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања предузима превентивне мере и то:

1. Подизање нивоа свести и осетљивости ученика, родитеља и свих запослених за препознавање свих облика насиља, злостављања и занемаривања;

reagovanje.pdf

2. Приручник за **вршњачке едукаторе** (старији ученици/ чланови ђачког парламента држе осталим ученицима).

„Култура комуникације међу младима" у садржају линка се налазе 5 сценарија радионица.

https://cpzv.org/cpzv_uploads/prirucnik_kultura_komunikacije.pdf

3. Онлајн платформа Министарства просвете "Чувам те" кратке обуке о превенцији и реаговању на различите врсте насиља намењена **ученицима, родитељима и запосленима.**

Потребна је регистрација мејлом где је потребно одабрати једну од 3 улоге на почетку (ученик, родитељ, запослен).

https://cuvamte.thecampster.com/site/signup

4. Водич за **родитеље** : "Бирај речи- хејт спречи"

5. Водич намењен **ученицима и запосленима** " Водич за дигиталну безбедност младих"

C-2Digitalno-nasilje-prevencija-i-reagovanje.

Vodicza digital-bezbednost-mladih.

vodic-za-roditelje-digitalno-nasilje

Sajber-buling.

2. Неговање атмосфере сарадње и толеранције, уважавања и конструктивне комуникације у којој се не толерише насиље, злостављање и занемаривање;

3. Истицање и унапређивање знања и вештина и ставова потребних за креирање безбедног и подстицајног окружења и конструктивног реаговања на насиље;

4. Унапређивање познавања процедура за пријављивање и поступање код ученика, родитеља и свихзапослених у случају сумње или сазнања о свим облицима насиља, злостављања и занемаривања, којима се обезбеђује заштита ученика, родитеља и свих запослених од насиља, злостављања и занемаривања;

5) Подстицање усвајања позитивних норми и облика понашања, учење вештина конструктивне комуникације и развијање емпатије.

6) Упознавање са видовима и стратегијама пружања одговарајуће подршке и разумевања различитих облика комуникација и понашања ученика са тешкоћама и сметњама у развоју и инвалидитетом.

7) Развијање социо-емоционалне компетенције ученика, родитеља и запослених (свест о себи, свест о другима, саморегулација, одговорно доношењео длука и др.).

Превентивне активности

Тим за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања предлаже да се сви учесници образовно-васпитног процеса као и родитељи ученика, упознају са материјалом датим на следећим линковима.

1. Приручник за **наставнике и одељењске старешине**:

Превенција и одговорна (дигитално) сексуално и родно засновано насиље у садржају линка се налази 4 сценарија радионица:

https://rc.gradjanske.org/wp-content/uploads/2021/10/Prevencija_i_odgovor_za_web_ispr.pdf

Дигитално насиље- превенција и одговор у садржају линка сеналази 5 сценарија радионица погодне за рад на ЧОС-у и настави грађанског васпитања.

https://mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2022/02/C-2Digitalno-nasilje-prevencija-i-reagovanje.pdf

„Дигитално насиље – превенција и реаговање " у садржају линка је 5 сеценарија радионица које могу радити одељенске старешине на ЧОС-у.

https://mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2022/02/C-2Digitalno-nasilje-prevencija-i-

Програм поступања установе у кризним догађајима

Обавезни и саставни део Програма заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, на основу Програма израђује се План за кризне ситуације и именује Тим за кризне ситуације (директор, психолог, наставник, секретар)
Кризни догађај је у већини случајева непредвидив догађај са негативним последицама.

Програм поступања школе у одговору на кризни догађај
Јачање отпорности школе за ефикасно реаговање на кризне догађаје заснивање се на:
1. Континуитету пружања квалитетног образовања и васпитања на подизању свести, планирању и припремању за реаговање у кризним ситуацијама.
2. Сарадњи и повезаности сектора и заједничком деловању у ванредним ситуацијама.
3. Брзом приступу свим ресурсима који омогућавају континуитет на квалитетно образовање и васпитање у време кризног догађаја.
4. Активном предузимању правовремених корака у реаговању на кризни догађај.
(Тим за кризне догађаје у оквиру Тима за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања)
1. Капацитети и специфичности школе да се суочи са потенцијалним кризним догађајима:
Наша школа има око 80 ученика (10 ученика по разреду), те јој тај мали број ученика омогућава устаљен надзор над њиховом укупном безбедношћу. Целодневно, професионално физичко обезбеђење, надзор камера испред зграде, у дворишту и на целом простору, омогућава безбеднији боравак и надзор ученика и запослених.
Школа има главни улаз, али још два евакуациона излаза, у складу са означеним планом евакуације у случају кризног догађаја.
Школа подстиче јачање компетенција запослених за пружање психосоцијалне подршке кроз стручно усавршавање како би допринели ефикасном реаговању школе у кризним ситуацијама.
Одељењске старешине и психолог школе ће на часовима ОЗ и тематским радионицама у раду са ученицима допринети подизању свести о безбедносној култури и значају безбедности школе.
Начин реаговања на кризне догађаје условљен је врстом и местом догађаја, али предвиђа брзо реаговање директора школе, свих запослених, наставног особља, запосленог на обезбеђењу школе.
Такође, план брзе евакуације деце и запослених спроводи се утврђеним и означеним путевима. Школа обавештава надлежне институције и спроводи мере предвиђене правилником.
(Чланови тима: директор, координатор тима за заштиту, родитељ, психолог, могу бити и чланови Тима за заштиту)

План превенције дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности

Школски програм поред програма заштите од насиља, злостављања и занмеаривања, програма превенције других облика ризичног поношања садржи и програм спречавања дискриминације у школи. На основу Правилника о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности објављеним у "Службеном гласнику РС", бр. 65/2018 од 24.8.2018. године, донешен је програм спречавања дискриминације у школи.

Циљ и задаци:

- кроз примену програма обезбедити пуно поштовање људских/дечјих права и уважавање људског достојанства сваког ученика и одраслог у школи;
- превентивним мерама и активностима у установи стварати сигурно и подстицајно окружење, негујући атмосферу сарадње, уважавања и конструктивне комуникације и развијати позитиван систем вредности ;
- подизање свести свих у установи о негативним последицама дискриминације, као и вређања угледа, части и достојанства.

Специфични циљеви које школа треба да оствари :

1. Унапредити коришћење часова одељењског старешине како би се радило на превенцији дискриминаторног понашања
2. Повећати активно учешће ученика у релизацији програма
3. Повећати учешће родитеља
4. Унапредити реализацију ваннаставних активности у школи

Оквирни план рада тима за ову школску годину

Време реализације	Активности	Извршиоци
август	Конституисање тима, подела задужења и договор о реализацији планираних активности	
	Анализа стања безбедности у школи	

полугодишта	интелигенције	
септембар	На часовима одељенског старешине представити Правилник о понашању	Одељенске старешине
	На сајту школе објавити тим и протокол Поставити плакате у школи о спољашњој и унутрашњој мрежи подршке	Тим за информисање
	Организација дежурства наставника и покривање кризних места у школи и дворишту	Тим за заштиту од насиља
	Урадити социометрију у одељењима у којима је највише пристутан ризик од дискриминаторног понашања	ПП тим

	На часовима одељенског старешине реализовати радионице из програма Школа без насиља	Одељенске старешине
	Кроз наставне садржаје обавезних предмета осврнути се на тему насиља	наставници
	Кроз програме изборних предмета обрадити тему дискриминације у школи	наставници
Март	Обележавање „Светског дана нулте толеранције дискриминације“	Одељењске старешине,Тим, Ученички парламент
фебруар	Организовање заједничких активности ученика млађих и старијих разреда са циљем повезивања ученика	Тим
Током године	На родитељском састанку представити правилник о понашању и протокол о превенцији дискриминаторног понашања	Одељењске старешине
Октобар	Обезбедити видљивост тима-пано са именима чланова Тима на видљивим местима у школи	Тим
Током године	Доношење програма ваннаставних активности	Психолог и педагог
септембар	Бирати и наградити најдругове, најпоступке,	Наставници

	Дорада акционог плана за ову школску годину	Чланови тима
септембар	Презентација програма Наставничком већу и Савету родитеља	
	Информисање ученика и родитеља о начину функционисања тима	
Током године	Праћење реализације превентивних активности	
Током године	Осмишљавање, спровођење и праћење интервенција	
Током године	Вођење евиденције	
Током године	Консултативни састанци разредних старешина	
Мај -јун	Евалуација програма	

План активности

Време реализације	Активности	Извршиоци
август	Анализа ресурса установе и оснаживање области у којима је потребна подршка	Тим
	Договор о начину евидентитања случајева дискриминаторног понашања	
У току првог полугодишта	Обука за наставнике/семинар/упознавање за законским оквирима и применом постојећих законских аката.	Директор школе
	Упознати наставнике са новим програмом који се односи на превенцију дискриминарног понашања	Директор школе Тим
	Ораганизовање радионица на часовима одељенског старешине заједно са ученицима који долазе из других држава и култура на тему Интеркултуралног повезивања ученика	Наставници уз подршку Тима
	„Шта је дискриминација, а шта насиље?“ – радионице са ученицима	ПП тим, Тим
У току другог	Обука наставника на тему нанасилног решавања сукоба или емоционалне	Директор школе

	најбоље спортисте, фер плеј и др.	физичке културе
У првом полугодошту	Организовање спортских турнира уз промовисање ферплеја	Стручна већа за групе предмета
У другом полугодишту	Радионице на тему Трговина људима и како се заштити	Одељенске старешине, ПП тим

План поступања школе у одговору на кризни догађај

- Тим за кризне ситуације израдио је План поступања школе у одговору на кризни догађај, који проистиче из Програма и обухвата континуирано спровођење овог програма. Тим за поступање у одговор на кризни догађај, бавиће се тематски едукацијом ученика и запослених и подизањем свести о важности предузимања превентивних безбедносних мера.

Септембар:
Јачање отпорности школе и ефикасно реаговање на кризне догађаје
Октобар:
Континуитет пружања квалитетног образовања и васпитања, планирање и припремање за реаговање у кризним ситуацијама
Новембар:
Сарадња и повезаност актера и заједничко деловање у ванредним ситуацијама
Фебруар: приступ свим ресурсима који омогућавају квалитетно образовање и васпитање у кризним догађајима
Март:
Упознавање ученика и запослених са планом евакуације у случају кризног догађаја
Упознавање запослених са протоколом поступања приликом кризног догађаја
Подстицање јачања компетенција запослених за пружање психосоцијалне подршке и стручно усавршавање, како би допринели ефикасном реаговању школе у кризним ситуацијама
Мај:
Припремање Извештаја о раду Тима за поступање школе у одговору на кризни догађај, који је део Извештаја о раду школе за 2024/25. годину.